THEOLOGIA MORALIS DIVI ALPHONSI DE LIGORIO: 8

THEOLOGIA
MORALIS
DIVI
ALPHONSI DE LIGORIO

EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM, ET RECTORIS MAJORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS,

ADJUNCTA IN CALCE PERUTILI INSTRUCTIONE AD PRAXIM CONFESSARIORUM,

UNA CUM ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI

JOANNIS DOMINICI MANSI
ARCHIEPISCOPI LUCENSIS

EPITOME DOCTRINÆ MORALIS, ET CANONICÆ EX OPERIBUS BENEDICTI XIV.

EDITIO NOVISSIMA NEAPOLITANA,

IN QUA PRÆTER EA OMNIA, QUÆ IN CETERIS ADDITA FUERE,

Auctor ipse plura olim reformavit, aliquibus sententiis clarius explicatis, aliis de novo additis, aliis re melius perpensa immutatis, et novas animadversiones magni ponderis adjecit.

TOMUS OCTAVUS.

NEAPOLI, 1842.
EX TYPOGRAPHIA SIMONIANA.
Superiorum Permissu ac privilegio.

TRACTATUS V.

De Extrema-Unctione, et Ordine.

CAPUT I.

Quid sit Extrema-Unctio, et quæ circa eam observanda?

[illegible]? *Et an possit unus unam, alius aliam partem inungere? An solus Sacerdos possit illud ministrare? Quid si ministrans inter unctiones deficiat?*

725. *An Sacerdos incurrat irregularitatem, si æger decedat dum eum revolvit, etc.?*

726. *De administratione hujus Sacramenti. An liceat aliquando ministrare sine vestibus sacris?*

727. *Quale peccatum sit omittere orationes, vel alias preces?*

728. *Quale, deferre oleum sine lumine? Et quale, omittere signum Crucis? Et an liceat Sacerdoti deferre oleum una cum Viatico?*

729. *An teneatur Pastor dare hoc Sacramentum petentibus? et an cum periculo vitæ? An teneantur dare alii Sacerdotes?*

730. *An liceat Parocho oleum retinere domi?*

731. *De effectibus hujus Sacramenti. An per Extremam Unctionem remittantur mortalia per se? Et An principalis ejus effectus sit remissio peccatorum, vel remissio reliquiarum peccati?*

732. *De subjecto hujus Sacramenti. An sint capaces amentes? An ebrii? An impœnitentes, excommunicati, et vulnerati in rixa? An phrenesi laborantes? An muti, surdi, et cœci a nativitate?*

733. *An peccet graviter qui negligit hoc Sacramentum suscipere?*

706. » RESP. I. est Sacramentum a Christo » institutum ad ægroto periclitanti de vita conferendam salutem Animæ, vel etiam corporis, » per unctionem olei benedicti, et orationem Sa-

» cerdotis. *S. Th. in* 4. *d.* 23. *q.* 1. *art.* 1.

Definitum est hoc esse verum Sacramentum a *Trid. sess.* 7. *Can.* 1. Institutum autem fuit a Christo post Resurrectionem, ut tenent *Suar. Laym.* etc. cum *Salm. tr.* 7. *c.* 1. *n.* 3. et promulgatum a S. Jacobo *c.* 6. ubi dicitur : *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et si in peccatis sit, remittentur ei.* Certum item est hoc Sacramentum unum esse ; licet enim plures sint unctiones, omnes tamen pertinent ad unam significationem interioris medelæ.

707. Quæritur autem I. An per quamlibet unctionem partialis gratia conferatur? Affirmant *Elbel de E. U. n.* 30. *Sporer num.* 68. *cum Scoto, Pontio, et Mastr. ac Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 215. cum *Suar. Conc. Laym.* et *Sot. Palud. Med. etc.* quia quævis unctio cum sua forma jam significat gratiam independenter ab aliis unctionibus. Sed negat cum communiori *S. Thomas Suppl. quæst.* 30. *art.* 1. *ad* 3. ubi : *Et ideo in ultima unctione gratia confertur.* Et eum sequuntur *Wigandt tr.* 14. *n.* 109. *et Salm. cap.* 3. *n.* 7. cum pluribus, qui dicunt nullam unctionem per se Sacramentum nec etiam partiale constituere, et ideo nihil conferri gratiæ habitualis, quousque cum forma compleatur ultima unctio, qua Sacramentum perficitur ; in fine autem ultimæ unctionis confertur simul remissio peccatorum, et pœnarum; auxilia autem specialia annexa gratiæ non conferuntur, nisi tempore opportuno. *Salm. n.* 8. *et* 9. Harum sententiarum utraque est probabilis.

Quær. II. An possit dari hoc Sacramentum validum et informe, ita ut, recedente obice,

gratia conferatur? Affirmant communiter *Suar. Val. Henr. Palud. Dicast. Pal.* etc. cum *Salm. c.* 3. *n.* 10. et *Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 202. Vide dicta *de Sacram. num.* 6. *v. Not.* 2. Hinc inferunt *Salm. ibid.* cum aliis, quod si infirmus bona fide vel sensibus destitutus Sacramentum suscepit in mortali, sufficit, quod postea attritionem habeat, ad gratiam recipiendam; secus, si mala fide. Id autem currit, si obex tollatur, perseverante eodem morbo, et periculo; saltem quoad effectum specialium auxiliorum, ut dicunt *Suar.* et *Dic.* apud *Salm.*

708. » 1. Materia ejus remota est oleum be» nedictum, quod in pyxide chrismali signatur » littera I (in cujus defectu non licet uti chris» mate: si tamen usus sis, nihil repetendum » esse, docet *Laym. l.* 5. *tr.* 8. *c.* 2. *n.* 3.), » idque renovandum est quotannis in Cœna Do» mini, veteri exusto; * (*Et hoc ex præce» pto Clementis VIII. apud Salm. c.* 2. *n.* 11. » *et Pal. c.* 2. *n.* 15. *et ex Rit. Rom. ubi di» citur:* Oleum S. singulis annis in Cœna Do» mini, veteri combusto, renovandum est. *An » autem hoc præceptum obliget sub gravi? Ne» gat Escob. l.* 22. *num.* 81. *cum Sa, Led. » Henr. etc. quia de gravitate hujus præcepti » non constat, nisi pro solo Chrismate, ut ha» betur in c. Si quis, de Consecr. d.* 4. *Sed » probabilius affirmant Bon. p.* 2. *n.* 3. *Pal. » l. c. Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 42. *cum Dic. item » Trull. Possev. et Zambr. apud Escob. n.* 79. » *Ratio, quia videtur materia satis gravis, et » talis est universalis Ecclesiæ consuetudo*) *, » si tamen novum haberi non possit, licet uti » antiquo, *Laym. l. c.* * (*Et ita Salm. c. » 2. n. 11. cum Dian. et Aversa, ex Declar. » S. C. apud Gavant.*) * et si hoc non suffi-

» ciet, aliud consecratum, vel in necessitate » non consecratum (in minore tamen quantitate, quam vetus est) addere. * (*Ita ex » Rituali Rom. ubi dicitur:* Id tamen (*idest » oleum*) si forte infra annum ita deficiat, ut » sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico oleo non benedicto, in minori quantitate superiufuso, » reparari potest) *. Etsi *Dian. p.* 6. *t.* 6. » *R.* 44. ex *Less.* et aliis 4. dicat contrarium » habere praxim Ecclesiæ, ut scilicet paulatim » et per vices (si ita requirat necessitas propter » copiam infirmorum) longe etiam major quantitas addatur, quam ab Episcopo fuerit con» secrata initio. *Bon. d.* 7. *q.* 1. *n.* 8. ex *Pos» sevino.* * (*Et hoc dicit Croix n.* 2093. *esse » certe licitum ex praxi Ecclesiarum, et ex » Decl. S. C. apud Cardenus, atque colligitur » ex c. Quod in dubiis, de Consecr. Eccl. » juxta dicta in hoc l.* 6. *n.* 368. *Modo pars » olei, quæ nunc effunditur, sit minor altera » parte, cui infunditur. Id tamen recte ait Ron» caglia qu.* 2. *R.* 1. *non permittendum nisi » in casu necessitatis*) *.

709. Certum est 1. hoc oleum infirmorum debere esse olivarum, quia ex communi usu nomine *olei* hoc proprie intelligitur; ita communiter DD. cum *Salm. tr.* 7. *c.* 2. *n.* 1. *et Petrocor. t.* 4. *de Extr. Unct. q.* 2. et patet ex Decreto Florentini apud *Sporer Suppl. pag.* 220. *n.* 61. ubi pro hujus Sacramenti materia assignatur *Oleum olivæ per Episcopum benedictum.* Certum est 2. apud omnes, quod hoc oleum debet esse benedictum ex necessitate præcepti, sed

Dubitatur 1. An oleum infirmorum debeat esse benedictum ex necessitate Sacramenti? *Pri-*

ma sententia negat, et hanc tenent *Juenin. qu.* 3. *c.* 1. *Natal. de Alex. c.* 1. 2. item *Cajet. Maldonat. et Sambov. apud Tourn. t.* 9. *pag.* 393. qui non obstare dicunt Concilium Florent. ut supra, neque Tridentinum *sess.* 14. *c.* 1. ubi pariter dicitur: *Intelligit Ecclesia materiam* (Extremæ-Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum.* Quia (ut dicunt), esto ibi assignetur oleum pro materia, non tamen definitur esse de essentia quod benedicatur ab Episcopo. *Secunda* vero sententia communissima affirmat, et hanc tenent *S. Thomas Suppl. qu.* 29. *art.* 5. *Conc. t.* 10. *n.* 5. *Petrocor. q.* 4. *Salm. c.* 2. *n.* 2. *et Scot.* ac alii apud *Sporer loc. cit.* Ratio, quia Concilia in hoc dogmatice locuta sunt, unde utrumque ad valorem hujus Sacramenti, requiri declararunt.

Dubitatur 2. An oleum debeat esse necessario benedictum in ordine ad Extremam-Unctionem? Negant *Suar. t.* 4. *d.* 39. *sect.* 1. *num.* 9. *et Laym. c.* 2. *n.* 3. *et Henr. c.* 8. *n.* 2. quia vere est oleum ab Episcopo benedictum. Affirmant vero *Palaus p.* 2. *num.* 5. *Holzm. pag.* 242. *n.* 7. item *Bellarm. Valent. Barbosa*, *Aversa*, *etc. apud Salm. cap.* 2. *n.* 9. quia, sicut benedictione Chrismatis deputatur Chrisma pro Sacramento Confirmationis, ita benedictione olei infirmorum deputatur materia ad Sacramentum Extremæ Unctionis. Utraque sententia est probabilis, unde prima non potest in praxim deduci, nisi in casu necessitatis, quo deest oleum infirmorum; tunc enim poterit ministrari Extrema-Unctio Chrismate, vel oleo Catechumenorum sub conditione, ut recte dicunt *Viva art.* 1. *n.* 2. *Roncagl. q.* ... *et Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 2090. Et si postea haberi possit Oleum infirmorum, repetendum est Sacramentum, ut dicunt *Viva*

et Croix ll. cc. utque præscripsit S. Carolus Borrom. *Act. Mediol. p.* 4.

Dubitatur 3. An hujusmodi benedictio possit committi a Pontifice simplici Sacerdoti? Negant *Pal. p.* 2. *n.* 3. *Suar. d.* 40. *sect.* 1. *et Bellarm. Con. Laym. etc. apud Salm. c.* 2. *n.* 6. Sed affirmandum cum *Holzm. n.* 5. *Petrocor. q.* 4. *Roncaglia p.* 120. *q.* 2. *Conc. n.* 6. *et Bened. XIV. de Synodo l.* 7. *c.* 16. *n.* 4. ex Decreto Clementis VIII. qui declaravit Sacramentum Extremæ-Unctionis Latinis collatum a Sacerdotibus Græcis oleo ab eisdem Sacerdotibus Græcis oleo ab eisdem Sacerdotibus benedicto, esse validum, ut diximus *de Confirmatione n.* 163.

Dubitatur 4. An sufficiat ministrare hoc Sacramentum una gutta olei? Negant *Suarez d.* 40. *sect.* 2. *n.* 4. *ac Fill. Reg. Trull. Gran. etc. apud Escob. l.* 22. *n.* 82. Quia (ut ajunt) ungere proprie est oleum per partes diffundere. Affirmant vero communius *Escob. n.* 84. *cum Dian. Tanner. et Hurt. ac Croix n.* 2094. *cum Dic. et Aversa*, modo omnes partes ungantur; quia qui ungit una stilla olei, vere ungit, cum oleum plus quam alii liquores diffundatur. Hæc secunda sententia mihi est probabilior; at quia prima non est improbabilis, saltem extrinsece, in praxi sequenda est. Pro valore autem Sacramenti recte dicunt *Salm. cap.* 2. *n.* 12. *cum Dicast. et Aversa*, quod sufficit intingere in oleo extremum digiti, et ungere.

710. » 2. Materia proxima est unctio certa» rum partium corporis, ac saltem quinque sen» suum; vel si mutiliati sint, vicinarum par» tium, facta a Sacerdote, non simpliciter ne» cessario contactu immediato manus; nam peste » grassante potest uti virga oblonga oleo tincta,

» quam postea comburat. *Sylvest: Chapeavill.* » *Dian. V. Diana p. 2. t. 4. R.* 167. *Ita* » *etiam probabiliter Wigandt n.* 107. *et Escob.* » *n.* 93. *qui addit*, *quod si fiat sine necessi-* » *tate*, *nec erit mortale.* Quidam etiam DD. » putant, unam tantum unctionem esse de es- » sentia Sacramenti; ideoque in periculo pestis, » et simili necessitate sufficere unum tantum or- » ganum magis obvium, vel potius caput, quod » in eo sensus maxime vigeant, ungere, dicen- » do: *Per istam*, etc. *quicquid deliquisti per* » *visum*, *auditum*, *gustum*, *odoratum*, *tactum*, » etc. Et quidem pro hac sententia citantur » varia Pastoralia, Agendæ, et Doctor. Lovan. » *Sylv. in* 3. *part. qu.* 33. *art.* 7. *Laym. lib.* » 5. *tr.* 8. *cap.* 3. qui eam non omnino im- » probabilem; *Tann.* et *Marchant. in Horto* » *Pastorum*, qui omnino probabilem, et in » praxi usitatam, *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 168. » qui in praxi tutam dicit; citansque pro ea » *p.* 8. *t.* 1. *R.* 21. *Gran. Amic. Aversum*, » affirmat Pontificem id posse permittere: et » denique *Escob.* citans *Becanum. c.* 25. *qu.* » 7. *n.* 6. *et Barbosa in Trid. sess.* 14. *cap.* 1. » id permittit. Verum cum alii Doctores commu- » niter repugnent, tutius saltem erit (quod sua- » dent *Laym. et Dian. ll. cc.*) eo casu unum » oculum, aurem, manum, et os velociter » sine crucis forma ungere, dicendo unicam » formam complectentem reliquas. Illud vero » certius est, pedes, aut renes inungere, non » esse essentiale; immo quoad renes, non est de- » cens, præsertim in feminis, et viris religio- » sis, ideoque omitti solet. *Henriq. Sa*, *Tol.* » *Suar. Bellarm. cap.* 10. *in fine.*

Quæritur, an unctio quinque sensuum sit de necessitate Sacramenti? *Prima* sententia negat;

et dicit sufficere ad valorem unicam tantum unctionem. Ita *Merbesius t. 2. p. 265. q. 19. Natal. ab Alex. c. 5. Tourn. t. 9. pag. 396.* item *Sylv. Becan.* et *Molf. apud Salm. c. 2. n. 18.* Et merito (speculative loquendo) probabilem putant *Holzm. n. 10. Roncaglia q. 2. R. 2. Elbel. n. 25. ac Laym. Con. etc. apud Salm.* Ratio, quia ex D. Jacobo simplex unctio præcipitur, *ungentes eum oleo.* Item in Tridentini *sess. 14. c. 1.* de una tantum unctione fit mentio, *hæc sacra unctio, etc.* unde infertur sufficere, quod homo in una parte tantum ungatur, ut dicatur unctus. *Secunda* vero sententia communior et tutior affirmat, eamque tenent *Laym. c. 5. n. 5. Pal. p. 3. n. 6. Elbel n. 25. Holzm. n. 10. cum Suar. Soto, et Henr. ac Salm. num. 19. cum S. Bonav. Bellarm. Valent. Con. Bon. etc.* ex *D. Thoma Suppl. q. 32. art. 6.* qui docet unctionem quinque sensuum esse, *quasi de necessitate Sacramenti.* Ratio, quia, licet ex verbis D. Jacobi, et Tridentini non fiat mentio plurium unctionum, tamen sic colligitur ex usu Ecclesiæ, et communi DD. sensu. Quapropter recte dicunt AA. præfati, quod tantum tempore pestis, vel alia urgente necessitate poterit adhiberi sub conditione una unctio in aliquo sensu (et consultius in capite), ut ajunt *Bened. XIV. de Synodo lib. 7. cap. 18. Busemb. ut supra.* Tunc autem dicit *Tour.* sufficere quod dicatur: *Indulgeat tibi Deus quicquid per sensus deliquisti;* ut habetur in Rituali Parisiensi. Sed alii, ut *Busemb. mox infra n. 3. Holzm. et Elbel ll. cc. item Salm. cap. 2. num. 32. cum Angles, Nunno, et Leand.* requirunt, ut exprimantur quinque sensus, nempe *quicquid per visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum deliquisti.* Sed melius erit sic dicere:

Per istam S. Unctionem etc. indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per sensus, visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum. Præmittendo verbum *deliquisti*, ut bene notant *Salm. loc. cit. cum Aversa*, quia si *deliquisti* proferatur in fine, et interim æger moriatur, nullum est Sacramentum. Si autem æger supervivat, merito ait *Croix n.* 2121. repetendas esse unctiones in singulis sensibus, addendo Orationes omissas. Præscribit autem Rituale Romanum: *Si dubitet* (Sacerdos) *an vivat, unctionem prosequatur sub conditione dicens: Si vivis, per istam, etc.*

Certum est autem non esse de necessitate Sacramenti geminam unctionem adhibere in geminis partibus, v. gr. in utroque oculo, aure, etc. ut recte dicunt *Roncagl. q.* 2. *R.* 2. *Holzm. n.* 10. et *Salm. n.* 16. *cum Suar. Sa, Bon. etc.* Unde, urgente necessitate, nempe si adsit periculum infectionis, vel si infirmus nequeat verti ad aliud latus, sufficit ungere unum oculum, unam aurem, etc. Unctio autem renum, ut præscribit Rituale, *in mulieribus semper omittitur honestatis gratia; atque etiam in viris, quando infirmus commode moveri non potest.* Unctio vero pedum non est de necessitate Sacramenti, ut communiter dicunt *Pal. p.* 3. *num.* 3. *Ronc. quæst.* 2. *R.* 2. et *Salm. n.* 17. cum *Suar. Laym. Sa, et Bon. ex D. Thoma d. quæst.* 32. *art.* 6. unde dicunt in hac unctione pedum servandam esse consuetudinem Ecclesiarum.

Nec etiam est de necessitate Sacramenti servare ordinem inter unctiones partium, quia hujus ordinis inversio minime impedit Sacramenti significationem. *Holzm. n.* 11. cum communi. Communiter tamen dicunt *Suar. t.* 4. *d.* 40. *sect.* 2. *in fine*, *Bonac. p.* 5. *n.* 20.

Pal. p. 3. *n.* 11. *cum Sa*, et *Holzm. cum Bambest.* id esse graviter illicitum, quia esset contra usum Ecclesiæ in re notabili.

» 3. De essentia hujus Sacramenti est. 1. Ut » organa 5. sensuum, quæ inunguntur, nominentur. *Palaus t.* 4. *c.* 26. *Aversa sect.* 4. » etc. communiter, licet *Diana p.* 8. *t.* 7. *R.* » 56. ex *Regin.* contrarium censeat probabile; » immo ad valorem sufficere, si inter ungendum » omnes sensus dicas: *Per istas sanctas unctiones indulgeat tibi*, etc. 2. Verba illa: *Per* » *hanc sanctam unctionem*; etsi *Palaus l. c.* » dicat valere, si tantum omittas *to* sanctam. » 3. Verba deprecativa, *Indulgeat tibi Deus.* » Hinc formam imperativam; v. gr. *Per hanc,* » etc. *remittatur tibi quicquid*, etc. non vale- » re, dicit *Palaus l. c. Diana l. c.*

Quoad formam hujus Sacramenti pertinet, Sacerdos, intincto pollice in oleo sancto in modum crucis ungere debet infirmum, ut præscribit Rituale Romanum, in partibus infra subscriptis, aptando verba formæ proprio loco in hunc modum, videlicet: *Per istam sanctam Unctionem* ✝, *et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per visum* (si ungitur oculus, et sic de aliis) *deliquisti. Amen.* Minister vero, si est in Sacris, vel ipsemet Sacerdos post quamlibet unctionem tergat loca inuncta novo globulo bombacii, vel rei similis, eaque in vase mundo reponat, et ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque projiciat in sacrarium. Advertit pariter Rituale, quod cum Sacerdos ungit partes corporis quæ pares sunt, prout oculos, aures, etc. (incipiendo semper a parte dextera) non absolvat formam, antequam ambas perunxerit. Si quis autem sit aliquo membro mutilatus, pars loco illi

proxima eadem forma inungatur. Deinde aures inungendo, repetat eamdem formam, dicendo, *per auditum*. Ad nares, *per odoratum*. Ad os (compressis labiis), *per gustum*, *et loquutionem*. Ad manus (Sacerdotibus exterius, reliquis interius in palmis), *per tactum*. Ad pedes (scilicet in plantis), *per gressum*. Ad renes, *per lumborum delectationem*. Hæc autem unctio omittitur in feminis, et etiam in viris qui vix aut sine periculo mortis moveri non possunt. Quando autem periculum mortis imminet, præcipit Rituale, ut infirmus cito ungatur prædictis verbis: *Per istam S. Unctionem etc.* Et postea, si supervivat, dicantur orationes prætermissæ. Hæc omnia habentur in Rituali.

Verbum *deliquisti* merito dicunt *Croix num.* 2097. et *Mazz. t.* 3. *p.* 216. cum *Gob.* contra *Bosco*, esse de essentia; nam alias non exprimeretur in forma unus ex principalibus effectibus hujus Sacramenti, qui est remissio peccatorum, ut dixit D. Jacobus: *Et, si in peccatis sit, remittentur ei.*

Verbum autem *Sanctam* non est de essentia, cum in Florent. et Trident. hæc vox non additur: peccat tamen omittens. Ita communiter *Pal. part.* 4. *n.* 4. *Holz. n.* 14. *Mazzotta pag.* 216. *et Salm. cap.* 2. *n.* 30. *cum Aversa*, *et Dicast.*

711. Dubitatur 1. An valeat forma indicativa? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Tournely tom.* 9. *et Juenin. Diss.* 7. *qu.* 4. item *Palud. Alb. Magn. Becan. Ricch. Aureol.* et *Tanner.* apud *Escob. num.* 103. et probabilem putat *Concina pag.* 17. *num.* 12. Eam probat ex variis priscis Ritualibus, et signanter ex Ambrosiano in quo dicebatur: *Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, etc. ut more militis un-*

eti præparatus ad certamen aereas possis superare potestates. Secunda tamen sententia communis et verior docet valere ; ita *S. Th. Suppl. q.* 29. *art.* 8. *per totum* , *Merbes. quæst.* 20. *Natal. ab Alex. art.* 3. *Suar. d.* 40. *sect.* 3. *n.* 6. *Fill. tr.* 3. *n.* 80. *Petrocor. tom.* 4. *pag.* 184. *Pal. p.* 4. *n.* 1. *Elbel num.* 28. *Holzm. num.* 15. cum *S. Bon.* et *Mastr. Escob. n.* 105. cum *Henr. Con. Nunn.* et *Hurt.* ac *Sporer n.* 74. cum *Bellar. Laym. Bon. Val. etc.* Ratio habetur ex ipsis verbis S. Jacobi : *Et orent super eum , ungentes eum oleo . . . et oratio fidei salvabit infirmum.* Ex quibus verbis patet Apostolum orationi tribuisse efficaciam hujus Sacramenti. Nec obstant Ritualia opposita ; nam respondet *D. Thomas loc. cit. ad* 3. quod verba illa non erant forma hujus Sacramenti , sed potius dispositio ad formam. Sed forte melius respondent Papa Bened. XIV. *de Synodo lib.* 7. *cap.* 17. et *Sporer n.* 75. cum *Mastr.* et *Herincx* , quod verba illa , ut *possis* , cum sint optativa , referri possunt ad proferentis votum et orationem , nempe ac si diceret : *Ungo te orans Deum , ut possis , etc.*

Dubitatur 2. An sint de essentia verba : *Per suam piissimam misericordiam? Prima* sententia affirmat , et hanc tenent *Nunnus* , *et Hurt. ap. Escob. num.* 97. atque *Bellarm. apud Mazzotta tom.* 3. *pag.* 216. faventque *Coninck. dist.* 19. *num.* 15. et probabilem putat *Roncaglia quæst.* 3. quoad verbum *Misericordiam* ; dubitat vero *Suar. dist.* 40. *sect.* 3. *num.* 13. Ratio , quia , cum forma debeat esse deprecativa , necessario in ea est explicandus recursus ad divinam misericordiam , quæ respicit miseriam , in qua maxime est infirmus in fine vitæ constitutus. *Secunda* vero sententia longe communior , et lon-

ge probabilior negat, et hanc tenent *Palaus p. 4. n. 4. Bonac. p. 3. circa finem, Salm. c. 2. n. 31. Roncag. l. c. Spor. n. 71. Holzm. n. 14.* et *Escob. num. 99. Laym. Fill. Reg. Henr. Dic.* et *Trull.* Ratio enim opposita minime suadet verba illa esse de essentia, quia eo ipso quod Sacerdos dicat, *Indulgeat tibi Deus*, satis orat divinam misericordiam. Omnes tamen conveniunt quod omittere prædicta verba esset quidem mortale, cum esset omissio in re notabili, et contra usum Ecclesiæ.

» Dubitatur 3. An valeat forma, si dicatur: *Ungo oleo sancto, ut per suam misericordiam indulgeat tibi Deus etc.* Negant *Bonac. p. 3. n. 3.* ac *Hurt. Nunnus, etc. apud Salm. c. 2. n. 29.* Probabilius vero affirmant *Suar. Laym. Fill. Henr. Reg.* et ceteri communius apud eosdem *Salm.* (qui tamen dicunt rem esse incertam). Ratio, quia his verbis jam exprimitur substantia formæ.

712. » 4. Hoc Sacramentum tantum dandum » est morti propinquis, ex morbo, vulnere, » partu, vel senectute, quia hi soli sunt infir» mi. Quod si morbo liberati rursus periclitentur, iterandum est: et quidem in diuturnis » morbis, quoties erit periculum novum; ne» que expectandum (sub gravi culpa, *Quint.* » *tom. 4. sect. 9.*) donec sensibus careant, vel » omnino sint desperati. In dubio vero de vita » detur sub conditione. *Laym. l. c. ex S. Thom.* » *Sylv. Suar. d. 40.*

» 5. Si conferatur infirmo communi morbo, » sive non graviter, vel periculose laboranti, » non est validum, *Suar. Palaus, Gran. Amic.* » etc. comm. Ac licet *Less. Wigers*, et *Quint.* » contrarium putent probabile; concedunt ta» men sic inunctum iterum inungendum esse

» (etiam in eodem morbo) , quando pericu-
» lose laborare cœperit , ob mutatum statum
» infirmitatis , additque *Quint.* mortaliter pec-
» catum fuisse. *Quint. t. 5. sect. 7. Dian. p.*
» 9. *t.* 6. *R.* 64.

713. Dubitatur 1. An sit validum hoc Sacramentum Extremæ-Unctionis , si conferatur sano? Affirmat *Juenin. apud Bened. XIV. de Synodo l. 7. c. 20. num.* 5. et *Ronc. q.* 6. *R.* 1. respondet quod non auderet asserere esse invalidum , cum nullibi viderit condemnatum ritum Græcorum , qui in die Cœnæ Domini, dum consecratur Oleum infirmorum ab Episcopo , totum illud insumunt in ungendis adstantibus. Sed omnino tenendum est invalidum communi sententia , quam tenent *Suar. t.* 4. *d.* 42. *sect.* 2. *Pal. p.* 6. *num.* 10. *Salm. c.* 4. *num.* 6. *Conc. pag.* 18. *num.* 4. et N. SS. P. Benedictus XIV. *loc. cit.* Ratio , quia id patet ex verbis S. Jacobi cap. 6. ubi dicitur : *Infirmatur quis in vobis ? inducat etc.* Et communiter omnes interpretantur hunc textum de infirmitate corporali , non autem spirituali , ex Tridentino *sess.* 14. *cap.* 3. ubi dicitur : *Declaratur esse hanc unctionem infirmis adhibendam.* Nec obstat ritus Ecclesiæ Græcæ ; nam sapienter advertit præfatus Pontifex unctionem illam sanis adhibere , non tamquam Sacramentum (quod errorem esse ait ita credere) , sed ut meram cærimoniam , ac sacramentalem benedictionem.

Dubitatur 2. An sit validum hoc Sacramentum , si conferatur infirmo quocumque morbo laboranti etiam non gravi ? *Prima* sententia affirmat , dicens esse quidem illicitum , sed non invalidum , et hanc tenent *Coninck d.* 19. *dub.* 7. *num.* 25: *et Wigandt num.* 111. Ratio, tum quia Apostolus agnoscit absolute infirmum pro

subjecto capaci hujus Sacramenti, cum dicat: *Infirmatur quis in vobis? inducat etc.* Tum quia in Trident. *d. c.* 3. sic habetur: *Declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis adhibendam; iis vero præsertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur, unde et Sacramentum exeuntium nuncupatur.* Ubi notant verbum *præsertim*, et ex eo inferunt Sacramentum adhiberi posse etiam his, qui non periculose decumbunt. *Secunda* tamen sententia communior et sequenda docet talem collationem non solum esse illicitam, sed etiam invalidam. Ita *Suar. d.* 42. *sect.* 2. *num.* 4. et 5. *Pal. p.* 6. *num.* 17. *Bonac. p.* 5. *num.* 15. *Escob. l.* 22. *num.* 138. *cum Caspens. Gran. Amico, Diana. Reg. etc.* ex *D. Thoma in* 4. *d.* 23. *q.* 2. *art.* 4. *q.* 2. ubi docet hoc Sacramentum non esse dandum, nisi infirmis, qui secundum humanam æstimationem videntur morti appropinquare. Probatur ex Decreto Eugenii IV. in Instruct. ad Armenos, ubi dictum fuit: *Hoc sacramentum dari non debet, nisi infirmo de cujus morte timetur.* Verbum autem *debet* hic non tantum importat præceptum, sed etiam necessitatem, quia præfatus Pontifex, cum declaravit subjectum hujus Sacramenti, et designarit tantum infirmum de cujus morte timetur, censetur alios quidem infirmos exclusisse. Confirmatur ex fine institutionis hujus Sacramenti, qui fuit (prout ait Tridentinum *sess.* 14. *in Prooem.*), ut hoc Sacramentum *finem vitæ tamquam firmissimo quodam præsidio muniret.* Nec obstat, quod in *dicto c.* 3. dicatur *præsertim*, nam hæc particula juxta contextum Concilii, et patet, non denotat posse quibusvis infirmis Sacramentum ministrari, sed posse dari iis, qui periculose decumbunt, etiamsi non

sint constituti in exitu vitæ, sive in articulo mortis; modo immineat periculum mortis, ut mox in fine dubii quarti declarabitur.

Dubitatur 3. An mulieri laboranti in partu sit hoc Sacramentum ministrandum? Respondetur: si femina laborat in partu communibus tantum doloribus, non poterit quidem ungi, etiamsi prima vice pariat, vel alias fuerit in periculo mortis, quia tunc non adhuc periculosa laborat infirmitate, ut communiter dicunt DD. infra citandi cum Concilio Mediol. p. 2, ubi dictum fuit: *Parochus unctionis Sacramentum ministrare non debet mulieribus in partu laborantibus*. Secus vero si mulier jam cœperit gravissimis cruciatibus divexari, ita ut jam actu sit in proximo periculo mortis: quia tunc revera jam periculose infirmatur; ita *Bonac. p.* 5. *num.* 6. *Fill. tr.* 3. *num.* 68. *Diana p.* 10. *tract.* 12. *R.* 9. *cum Franc. Lugo*, *et Amico*, *ac Escob. num.* 140. et 141. *cum Reg. Trull. Candido. etc.*

714. Dubitatur 4. An hoc Sacramentum licite conferri possit ægroto in solo putato periculo vitæ. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Viva q.* 6. *art.* 3. *num.* 2. et probabilem vocant *Less. et Quintanad. apud Escob. num.* 136. Ratio (ut dicunt) quia non potest Sacramentum exponi periculo frustrationis; invalide enim conferretur, si revera infirmus non esset in vero periculo mortis. *Secunda* tamen sententia communis et vera affirmat, et hanc tenent *Pal. p.* 6. *num.* 16. *Suar. d.* 42. *sect.* 2. *num.* 5. *Holzm. num.* 28. *Sporer num.* 98. *cum Scoto*, et *Amico*, ac *Escob. num.* 138. *cum Caspens. Gran. Reg. etc.* Hæc sententia docet, ad ministrandum hoc Sacramentum valide, et lecite, sufficere quod infirmus laboret morbo ita gravi, ut prudenter putetur esse in periculo proximæ

mortis. Et probatur ex decreto Eugenii, ut supra, ubi *De cujus morte timetur.* Et ex Rituali, ubi: *Debet hoc Sacramentum infirmis præberi, qui tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur.* Et ratio est, quia cum Christus Dominus ministrationem hujus Sacramenti hominibus reliquerit, credendum est sic eam reliquisse, ut possint concedere illud omnibus infirmis, quibus probabiliter judicatur periculum mortis imminere.

Advertendum autem hic 1. quod ad præbendum hoc Sacramentum non est expectandum ultimum vitæ tempus; unde communiter docent *Merbes. tom. 2. de E. U. q.* 25. *Mon.* 5. *Roncagl. Reg. in praxi num.* 2. *et Antoine p.* 566. *Obs.* 1. graviter peccare Parochus, qui differunt hoc Sacramentum, usquedum infirmus privetur usu sensuum et rationis: prout habetur etiam expressum in *Cath. Rom.* §. 9. ubi dicitur: *Gravissime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cum jam, omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat.* Ratio, quia sic privatur infirmus uberiori fructu quem recepisset, si suscepisset Sacramentum, dum erat rationis compos, cum magis tunc se ad illud disposuisset; item quia privatur spiritualibus viribus ad resistendum dæmoni, et ad perferenda morbi incommoda; item quia infirmus, si forte esset in mortali, et compos rationis Sacramentum recepisset, auxilio attritionis gratiam forte fuisset adeptus, qua alioquin privatur, demum quia virtute hujus Sacramenti forte consecutus fuisset sanitatem corporis, si tempore congruo collatum fuisset, licet enim hoc Sacramentum virtute quadam supernaturali operetur etiam salutem corporalem, si Animæ saluti expedierit (ut loquitur

Tridentinum), non tamen per modum miraculi operatur, sed via quodammodo ordinaria, nempe causas naturales adjuvando, ut communiter ajunt DD. Quæ omnia saltem simul congesta videntur grave damnum infirmo afferre.

Advertendum 2. quod distinguere oportet, quando Extrema-Unctio dari debeat, et quando dari possit. Adest quidem obligatio, ut mox diximus, eam ministrandi, cum urget periculum proximæ mortis, et tunc non est expectandum ultimum vitæ tempus, sed ministrandum est Sacramentum, sicut præcipit Benedictus XIV. in *Euchol. Græcor.*) vide Bullam 53. in *Bullar. t.* 4. *ibi* §. 46.) cum infirmi *sibi constant, et sui compotes sunt.* Ceterum communiter docent DD. valide et licite dari Extremam-Unctionem statim ac prudenter judicatur infirmus laborare periculo mortis, etsi adhuc non proximæ: ita *Suar. t.* 4. *disp.* 42. *sect* 2. *n.* 4. ubi ait: *Ut minimum requiritur, ut ex tali infirmitate mors possit moraliter timeri, saltem remote.* Idem docet *Coninch. dub.* 7. *n.* 24. *Castrop. tr.* 26. *p.* 6. *n.* 12. *Bon. disp.* 7. *q. un. punct.* 5. *n.* 9. *Escob. de Extr. Unct. Probl.* 30. *n.* 138. *Holzm. eod. tit. n.* 28. *Sporer n.* 98. *Salm. n.* . . . et alii passim, *cum Bened. XIV. de Synodo l.* 8. *c.* 7. *et Honorato Tournely de Extr. Unct.* qui adducit pro hac sententia duplex Concilium, Aquisgranense, et Moguntinum. Id probatur 1. ex Concilio Florentino (*t.* 13. *Concilior. p.* 538.) in decreto, ubi dicitur: *Subjectum hujus Sacramenti esse infirmum, de cujus morte timetur.* Probatur 2. ex Tridentino *sess.* 14. *c.* 3. ubi habetur: *Hanc Unctionem infirmis adhibendam, iis vero præsertim qui in exitu vitæ constituti videantur.* Particula illa *præsertim* satis

indicat posse Extremam-Unctionem ministrari etiam infirmis, qui nondum videntur esse in exitu vitæ. Fortius demum probatur 3. ex citata Bulla 53. Bened. XIV. *cit.* §. 46. ubi scribitur: *Ne Sacramentum Extremæ-Unctionis ministretur benevalentibus, sed iis, dumtaxat qui gravi morbo laborant.* Hinc recte ait *Castropalaus* (*l. c. n.* 12.): *Quapropter censerem quoties viaticum infirmo ministratur, statim et ministrari Unctionem posse, et expedire; quia jam censetur infirmitas grave periculum vitæ inducere.*

In dubio autem, an infirmitas sit periculosa mortis, recte ajunt *Castrop. ib. n.* 13. *et Laym. de Extr. Unct. c.* 4. *circa finem: Non posse Extremam Unctionem ministrari, tum quia præceptum est, ne aliis quam vita periclitantibus ministretur.* Secus vero si de tali periculo vera adsit probabilitas, sive prudens timor, ut communiter docent *Suarez*, *Caspensis*, *Castrop. Escobar*, *et Holzm. n.* 28. *cum Scoto*, *et Mastrio.*

715. Dubitatur 5. Quando hoc Sacramentum possit iierum ministrari eidem infirmo? Respondetur: Quando infirmitas non est diuturna, ad iterandum hoc Sacramentum requiritur, ut infirmus a priori infirmitate *convaluerit*, *et in aliud simile vitæ discrimen inciderit*, ut docet Trident. *sess.* 14. *cap.* 3. Quando vero infirmitases sunt diuturnæ, prout sunt hectica, et hydropisis, tunc S. Carolus Borromæus *loc. cit.* sic instruit: *Si ob mortem impendentem quis unctus fuerit, et evaserit; deinde ex eodem morbo in aliud simile periculum mortis rursus inciderit, rursus ungi debebit.* Idem docuit *D. Thomas in* 4. *dist.* 23. *quæst.* 2. *art.* 4. *qu.* 2. Idem præcepit Rituale Rom. dicens: *In eadem*

infirmitate hoc Sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidit. Unde adverte, quod in morbo diuturno, si infirmus post unctionem certo manserit in eodem periculo mortis, non poterit rursus ungi. Secus vero ait *N. SS. P. Bened. XIV.* (de nobis optime meritus) *de Synodo l.* 7. *c.* 23. si dubitetur, an revera morbi status mutatus sit; tunc enim dicit expedire ad Sacramenti iterationem præponderare, eo quod hæc sit uniformior veteri Ecclesiæ consuetudini, et per eam novum spirituale subsidium infirmo obveniat. Hoc tamen intelligendum de dubio positivo, nempe quando probabile sit infirmum jam exiisse a periculo mortis; nam alias in mero dubio negativo servandum est præscriptum Tridentini, ubi dicitur posse Sacramentum iterari, si infirmi *convaluerint;* quod revera non potest verificari, nisi saltem probabiliter a periculo exierint. Unde dicit *Ronc. qu.* 7. *R.* 2. non sufficere infirmum per quatuor, vel quinque dies ita se melius habuisse, ut videatur mortis periculum evasisse, secus, si per notabile tempus, ut dicunt *Wigandt. n.* 111. et *Sporer n.* 3. cum *Suar. Con. Reg. etc.* puta per mensem, ut ajunt *Bon. p.* 6. *n.* 4. et *Viva art.* 3. *n.* 5. cum *Trull.*

716. » 6. Ad Sacramentum hoc cum fructu » recipiendum, in eo, qui rationis est compos, » et conscius peccati mortalis (si non confiteatur) requiritur contritio saltem existimata; » neque sufficit attritio. *Bon. d.* 7. *q. un. p.* » 5. *n.* 2. ex *Reg. lib.* 28. *cap. ult. art.* 73. » * (*Vide dicta num.* 86. *et antea n.* 34.) *. » Ordinarie autem, nisi obstet causa rationabi» lis (v. gr. si ob vomitum communicare non » possit), præmittenda est confessio, et com-

» munio ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ unctionem, tamquam minus necessariam ad salutem, postponit. Vid. *Bon. l. c. num.* 13. » (*in Rit. Rom. sic habetur:* Ex generali Ecclesiæ consuetudine observandum est, ut si » tempus, et infirmi conditio permittat, ante » Extremam-Unctionem, Pœnitentiæ, et Eucharistiæ Sacramenta infirmis præbeantur. *Suscipere autem Extremam-Unctionem ante Viaticum aut nullum erit peccatum, aut vix veniale, ut dicunt Suar. d.* 44. *sect.* 1. *n.* 2. » *et Croix n.* 2120. *nec improbat Bened. XIV.* » *de Syn. l.* 7. *c.* 23. *quia consuetudo præmittendi Viaticum non est recepta saltem sub gravi obligatione*) *. Licet autem, per se loquendo, confessio non necessario præmittatur, » cum per contritionem se disponere possit, per » accidens tamen requiri potest, v. gr. si post » viaticum peccasset mortaliter, et timeretur » post unctionem defuturum tempus confessioni: » tunc enim prius audiendus, et absolvendus » esset; quia sacramenta magis necessaria tali » casu prius sumenda sunt. *Fill. Barbos. Dian. pag.* 5. *tom.* 3. *R.* 92.

717. » 7. Pueris habentibus sufficientem rationis usum ad peccandum, tametsi sacram » Eucharistiam non accipiant, non recte negatur Extrema-Unctio, cum inde nonnumquam » salus ipsorum dependere possit. *Suar.* 2. *p.* » *t.* 3. *d.* 70. *sect.* 1. *Graff. Angl. Zamb.* » apud *Laym. l.* 5. *t.* 8. *c.* 4. *n.* 2. qui Parochos quorumdam locorum excusat, per consuetudinem toleratam ab Episcopis, si non » dent pueris ante an. 14. vel 15. excepto casu » necessitatis, quo puer, quem rationis usum » consecutum esse constet aliud Sacramentum

» ante mortem suscipere non possit. Vide *Chapeavill. c.* 5. *q.* 17. Ac licet Parochus in
» confessione cognoverit, puerum numquam actualiter peccasse, debere tamen illum inungere, contra *Nug. et. Sanc.* docent *Suar. Reg. Fill. Con. etc.* cum *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 181. Si vero dubium sit, an puer usum rationis habeat, ungendus est sub conditione. *Dian. p.* 5. *t.* 3. *R.* 85. et *Sanch. Zamb.* et *Card. de Lugo.*

718. Dubitatur 1. An infantes sint capaces hujus Sacramenti? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Major*, *et Possev. apud Escob. l.* 22. *n.* 109. Ratio quia hoc Sacramentum non solum datur ad delenda peccata actualia, sed etiam ad tollendas reliquias peccati originalis, ad recuperandam sanitatem, ac ad augmentum gratiæ acquirendum. *Secunda* vero sententia communis et vera negat, et hanc tenent *S. Th. suppl. qu.* 32. *art.* 4. *Bellarm. de E. U. cap.* 9. *Suar. d.* 42. *sect.* 1. *n.* 3. *Pal. p.* 6. *n.* 3. *Laym. cap.* 4. *num.* 2. *Bon. p.* 5. *num.* 1. *Sporer n.* 94. *Holzm. num.* 26. et *Escob. cum Soto*, *Nav. Tol. Fill. Reg. etc.* ex Rituali Rom. ubi: *Debet autem hoc Sacramentum infirmis præberi, qui ad usum rationis pervenerint.* Ratio, quia (ut ait *D. Thomas*) *pueris non competit forma hujus Sacramenti, eo quod non peccaverunt per visum et auditum, ut in forma exprimitur.* Ad rationem autem oppositam respondet idem S. Doctor, quod Extrema Unctio non datur ad reliquias peccati originalis, sed actualis auferendas. Quoad autem ad effectum sanitatis, respondetur, quod cum hic sit effectus tantum secundarius hujus Sacramenti, ipse cessat cessante primario. Quoad augmentum vero gratiæ, cum hoc non detur nisi ut

conjunctum proprio effectui Sacramenti, quando subjectum non est capax effectus proprii, neque est capax augmenti. Neque obstat, quod olim (ut asserunt *Maldonat.* et *Cornel. a Lap.*) infantes ungebantur oleo infirmorum; nam respondet Papa Benedictus XIV. *de Synodo lib.* 7. *cap.* 21. quod forte, si ungebatur, tunc unctio illa potius erat benedictio sacramentalis, ut dictum est de unctione Græcorum *n.* 713.

719. Dubitatur 2. An hoc Sacramentum conferri possit pueris, de quorum usu rationis dubium vertit? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sotus*, *Aureol.* et *Zambran apud Escob. n.* 112., quia si vere puer usu rationis caret, frustratur Sacramentum, et cum hoc non sit necessarium ad salutem, non debet tali periculo exponi. *Secunda* sententia affirmat, quam tenent *Sporer n.* 94. et *Croix n.* 2114. *cum Raynaud. Schild. etc.* qui dicunt in dubio pueros absolute ungendos esse, quia saltem sunt capaces effectus sanitatis corporis. *Tertia* vero sententia probabilior, quam (præter *Dian. Sancium*, et *Lugo apud Busemb.*) tenent *Renzi de E. U. cap.* 2. *q.* 3. et *Escob. n.* 114. *cum Dic.* et *Leand.* dicit tales pueros ungendos esse sub conditione, quia per conditionem jam salvatur reverentia Sacramenti, et aliunde justa assistit causa illud ministrandi sub conditione, ne priventur pueri fructu tam salutari hujus Sacramenti; juxta dicta *n.* 28.

720. Dubitatur 3. An possit dari Extrema-Unctio puero qui jam sit doli capax, sed non adhuc sit capax Communionis? *Prima* sententia negat, quam tenent *Sotus*, *Vivald. Aureol. Nald. etc. apud Escob. n.* 115. cum quadam Synodo Hispalensi; et videtur favere *D. Thomas suppl. q.* 32. *art.* 4. ubi dicit: *Sicut Eu-*

charistia non debet dari pueris, *ita nec hoc Sacramentum*. Ratio tum quia hoc fert communis Ecclesiæ consuetudo; tum quia indecens videtur hoc Sacramentum dari puero, qui in illo statu vix potest instrui de illius effectu. *Secunda* vero sententia communior et probabilior affirmat, eamque tenent *Laym. cap.* 4. *n.* 2. *Sporer n.* 94. *cum Nav. Suar. Aversa*, *etc.* et *Escob. n.* 107. *cum Sa*, *Val. Angl. Durand. Sancio*, et *Zambr.* et idem docet Papa Bened. XIV. *de Synodo lib.* 7. *c.* 21. qui dicit minime approbandam esse quamdam Synodum, in qua statutum fuerat non dandum hoc Sacramentum pueris, qui non communicarunt; et approbat quod tradit Rituale Argentinense, nempe non denegandam Extremam-Unctionem pueris septennibus, ac iis, in quibus malitia supplet ætatem, etsi ad septennium non pervenerint. Nec obstat textus allatus *D. Thomæ*; nam ibi (ut ait *ad* 2.) ab hoc Sacramento excludit tantum pueros impotes rationis, qui immunes sunt a peccatis actualibus.

721. Dubitatur 4. An possit dari Extrema-Unctio infirmo adulto statim post Baptismum? Negat *Sanctius apud Escob. n.* 121. quia huic per Baptismum omnes reliquiæ peccatorum jam fuerunt abstersæ, sed communiter et recte affirmant *Laym c.* 8. *n.* 3. *Suar. d.* 42. *sect.* 3. *n.* 9. *Benzi cap.* 2. *qu.* 2. *Diana p.* 5. *tr.* 3. *R.* 82 *cum Vega*, *Led. Sylvest. Fill. Palud. Hurt. etc.* ac *Escob. n.* 123. *cum Molf. Præp.* et *Naldo*. Ratio, tum quia verius per Baptismum non absterguntur reliquiæ culparum actualium commissarum ante Baptismum, prout sunt torpor ad bonum, ac pronitas ad malum; tum quia primarius effectus hujus Sacramenti non tam est remissio culparum, quam corroboratio

infirmi contra Dæmonis tentationes, ut dicunt *Suar. d.* 41. *sect.* 1. *n.* 1. *Laym. c.* 5. *n.* 2. *Pal. p.* 5. *n.* 5. *Mazzott. pag.* 221. et alii; idque inferunt ex verbis Apostoli: *Alleviabit eum Dominus.*

722. » 8. Minister est solus Sacerdos pro-» prius, sive Pastor: sine cujus venia si ex-» tra necessitatem alius det, validum quidem » est, sed graviter peccat. *Sylv. Sot. Conc. d.* » 9. *n.* 28. * (*Est commune, ut Suar. Pal.* » *Bon. etc. Salm. c.* 5. *n.* 3. *An autem qui-» vis Sacerdos possit hoc Sacramentum mini-» strare ob consensum probabiliter præsumtum* » *Parochi, vel ejus ratihabitionem? Negat Vi-» va de Sacr. q.* 6. *art.* 2. *n.* 3. *cum Laym.* » *Dian. etc. Sed probabiliter affirmant Palaus* » *p.* 7. *n.* 4. *cum Val. et Sa, ac Salm. c.* » 5. *num.* 4. *cum Bon. et Dic. Vide dicta de* » *Euch. n.* 235.) *: et Religiosus incurrit ex-» communicationem Papalem. *Suar. Reg. lib.* » 18. *n.* 49. * (*Ex Clementina* 1. *de Privi-» leg.* §. 1.). * Posse tamen Regulares hoc Sa-» cramentum, uti et Viaticum, in articulo » mortis suis familiaribus ministrare, docet *Dian.* » *p.* 5. *t.* 3. *R.* 52. *ex March.* etc. * (*De* » *hoc adest Bulla apud Sporer n.* 81. *quæ in-» cipit*, Immarcescibilem, *edita an.* 1567. *ubi* » *S. Pius V. concessit Theatinis conferre Ex-» tremam-Unctionem non solum Fratribus et* » *Clericis ipsius Congregationis, sed etiam mer-» cenariis, operariis, servis, ac famulis ejus-» dem Congregationis, ac quibusvis hospitibus* » *etiam sæcularibus, et extraneis, quos in locis* » *vel habitationibus dictæ Congreg. tunc repe-» riri contigerit in mortis articulo, et quoties* » *de illo dubitari contigerit, etiam licentia mi-» nime petita, nec obtenta Parochorum. Item*

» *Sixtus IV.* (*apud Pitton. de Conf. n.* 78.)
» *concessit Regularibus dare Eucharistiam et*
» *Extremam-Unctionem suis pœnitentibus, si*
» *Parochus injuste ea negaverit, vel malitiose*
» *distulerit*) *.

723. » In necessitate vero, ut si Pastor absit,
» vel dare nolit, nec Superior possit adiri pro
» petenda licentia, licite ministrat quivis non
» excommunicatus, aut suspensus, etiam Regu-
» laris, ut contra *Gavant.* docent *Præpos. Hen-*
» *riq. Fern. Gran. Dian. p.* 4. *t.* 3. *R.* 82.
» censetur enim tunc Papa dare licentiam. *Laym.*
» *Reg. Suar. etc. l. cit. Dian. R.* 176. * (*Ita*
» *etiam communiter Suar. d.* 44. *sect.* 3. *num.*
» 3. *Bon. p.* 4. *n.* 6. *Salm. cap.* 5. *num.* 5.
» *Concina pag.* 17. *n.* 3. *Holzm. n.* 20. *Elbel*
» *n.* 43. *Fill. n.* 90. *Escob. n.* 192. *Pal. p.*
» 7. *n.* 5. *cum Val. Con. etc. item Bened.*
» *XIV. de Syn. l.* 7. *c.* 19. *cum Tournely*,
» *Juenin*, *Nat. ab Alex.* (*contra Sylv. Arm.*
» *et Viváld. apud Escob. n.* 160.). *Et idem*
» *docuit S. Carolus Borrom. Act. Med. p.* 4.
» *ubi concessit cuilibet Sacerdoti dare hoc Sa-*
» *cramentum, deficiente Parocho. An autem Pa-*
» *stor excommunicatus possit Extremam-Unctio-*
» *nem ministrare? Affirmant Possev. Diana*,
» *Victorell. et Leand. apud Escob. n.* 163. *ac*
» *probabile putant ibid. Fill. et Vill. Sed pro-*
» *babilius negant Suar. d.* 44. *sect.* 3. *n.* 6.
» *Bon. p.* 4. *n.* 4. *cum Henr. et Escob. n.* 165.
» *qui secus ait de Pastore suspenso: et quidem*
» *probabiliter, si alius desit*) *.

724. » 9. Sufficit Sacerdos sine ministro, in
» necessitate, nec in ea femina adhibenda est;
» quod si tamen fiat, veniale esse docet *Quint.*
» *t.* 5. *sect.* 6. * (*Prout etiam dicit Escob.*
» *n.* 211. *Ministrare autem sine Ministro, nul-*

» *lum esse peccatum*, *etiam remota necessitate*,
» *dicunt Bon. p.* 6. *n.* 6. *et Escob. n.* 208.
» *cum Host. et Poss. etc. Sed probabilius non*
» *excusat a veniali Diana p.* 9. *t.* 6. *R.* 46.
» *Tol. lib.* 7. *c.* 2. *et Graff. ac Dic. apud Escob.*
» *n.* 106. *ex Rituali Rom. ubi dicitur:* Con-
» vocatis Clericis, saltem uno, etc.) *. In ea
» posset etiam unus unam, alius aliam partem
» inungere, pronunciando tamen formam illi
» unctioni respondentem. *Bon. loc. cit.* etc.
» commun. * (*Ita etiam Salm. cap.* 4. *n.* 6.
» *cum communi*, *Suar. dist.* 43. *sect.* 2. *n.* 4.
» *Pal. part.* 7. *n.* 7. *cum Con. et Spor. n.*
» 82. *Hoc tamen intelligendum cum AA. cita-*
» *tis*, *licere in solo casu necessitatis*, *scil. si*
» *timetur infirmos decessuros*, *alias esset mor-*
» *tale; quia contra usum Ecclesiæ*, *ut recte*
» *advertit Bon. p.* 4. *n.* 8. *cum communi. Cer-*
» *tum est autem sufficere unum Sacerdotem*
» *ad ministrandum hoc Sacramentum*, *ut docet*
» *D. Thom. et alii comm. apud Croix num.*
» 2100. *et patet ex c. Quæsivit, de Verb. sign.*
» *ubi:* Sacerdos uno præsente Clerico, et etiam
» solus potest infirmum ungere. *Græci autem*
» *adhibent septem Sacerdotes* (*ut ait Arcud.*
» *sed Bened. XIII. concessit eis an.* 1724. *pos-*
» *se ungere unum*, *si* 7. *vel* 3. *haberi non*
» *possint*) *. Non tamen potest unus inungere
» aliquem sensum, et alius formam pronuncia-
» re * (*Ut etiam Salm. cap.* 4. *num.* 6. *cum*
» *Dic. et communi*) * neque unus unum ocu-
» lum, et alter alterum. Vid. *Dian. p.* 9. *t.*
» 7. *Res.* 56. Quod si Sacerdos non possit pro-
» gredi, supplenda erunt per alium, quæ re-
» stant. *Tan. Præp. Merat.* qui apud *Dian. p.*
» 5. *t.* 3. *R.* 87. notat licere etiam alteri un-
» ctiones ab initio repetere, perinde ac si prior

» nullam earum inchoasset. * (*Sed melius :*
» *Quando Sacerdos inter unctiones deficit , si*
» *statim alius eas suppleat , non sunt iterandæ*
» *prius factæ , ut Bon. p. 4. n. 9. Cum D.*
» *Thoma , Poss. Fill. Molf. et S. Carolo Bor-*
» *rom. Act. Med. p. 4. Secus si unctiones ab*
» *alio suppleantur post aliquam notabilem mo-*
» *ram (puta post quadrantem) ; tunc enim*
» *omnes unctiones sub conditione repeti debent ;*
» *ita recte ait Croix , cum Aversa , Merat. et*
» *Nunno)* *.

725. » Dubitatur hic , an Sacerdos incurrat
» irregularitatem, si ægrotus decedat, dum Sacer-
» dos curat cum revolvi ad inungendum? Recte
» negant *Bon. p. 4. n. 10. cum Possev. Soto,*
» *etc.* et huic congruit id quod dicunt *Salm.*
» *de Censur. c. 8. n. 33. cum Cornejo , ex*
» *eod. Bon. de Irreg. d. 7. qu. 4. p. 7. n.*
» 12. *cum Suar. Ugol. et communi* , nempe
» quod irregularitas non incurritur nisi per de-
» lictum , a quo est immunis qui officium ca-
» ritatis exercet.

726. » 10. Etsi in administratione hujus Sa-
» cramenti servanda sint omnia præscripta in
» Rituali , Agenda , vel Manuali , mortale ta-
» men non esse administrare in necessitate sine
» superpelliceo , vel stola , docent *Quint.* et
» *Leand.* conceditque *Amic.* et *Dian. p. 8. t.*
» 1. *R.* 79. Id excusat ab omni peccato , si
» infirmus non sit capax alterius Sacramenti ,
» et ista haberi non possint, contra *Suar. Re-*
» *gin.* etc.

Quæritur, an peccet mortaliter Sacerdos, mi-
nistrando Extremam-Unctionem sine vestibus præ-
scriptis , nempe superpelliceo , et stola ? Si non
urgeat necessitas , certum est graviter peccare ;
dubium est , quando urget necessitas. *Prima*

sententia affirmat, et hanc tenent *Suar. dist.* 44. *sect.* 2. *n.* 7. *Pal. p.* 8. *n.* 11. *Spor. n.* 120. *Elbel n.* 46. *et Bon. p.* 6. *num.* 9. *cum Naldo*, et aliis; quia reverentia Sacramenti præferenda est cuilibet utilitati privatæ. *Secunda* vero sententia etiam probabilis negat, et hanc tenent *Croix num.* 2116. *Diana p.* 9. *t.* 6. *R.* 46. *cum Leand.* et *Escob. n.* 220. *cum Possev*, et *Quintanad.* casu quo vestes deessent, et infirmus decederet sine Sacramento, quia, licet Sacramentum hoc non sit necessarium, est tamen valde utile; unde non præsumitur Christus, qui illud instituit ad subsidium infirmorum in ultimo agone pugnantium, voluisse eos, ne vestes omittantur, tanto bono privari. Vide dicta in simili casu de *Euchar. n.* 41. *v. Ministrari.*

727. » Immo etiam extra necessitatem non esse » mortale. 1. Omittere Psalmos pœnitentiales, » Litanias, et ceteras preces, docent *Palaus*, » et *Gran.* Dico *extra*, quia in necessitate gra- » vi, v. gr. tempore pestis, vel morte immi- » nente, statim ungendus est sine præmissis » orationibus, quæ tamen postea supplendæ sunt » si supervivat infirmus. *Bonac. d.* 7. *p.* 6. » *num.* 8.

Hic distinguendum: Omittere Orationes in Rituali præscriptas, extra casum necessitatis, sine dubio est mortale, ut recte dicunt *Tamb. de Sacram. lib.* 6. §. 4. *n.* 1. *Pal. p.* 8. *n.* 15. *Elbel n.* 46. *ac Bon. p. ult. num.* 7. Dixi *extra necessitatem*, nam si periculum mortis immineat infirmo, jam præscribit Rituale, quod infirmus *cito ungatur*, *et deinde* (*si supervivat*) *dicantur Orationes prætermissæ.* Idem probabiliter dicunt *Salm. cap.* 5. *n.* 12. *cum Pal. Suar. Dic.* et communi, si Sacerdoti immineat

periculum contagii. Omittere autem Psalmos pœnitentiales, et Litanias, dicunt *Bon. loc. cit. Pal. p.* 8. *n.* 14. *et Escob. n.* 217. non esse peccatum mortale, et *Elbel n.* 46. espresse dicit esse veniale. Sed probabilius puto cum *Tamb.* præfatas esse tantum de consilio, dum nullibi habetur de ipsis præceptum. In Rituali de eis sic tantum dicitur: *Dum infirmi sacro liniuntur Oleo dicuntur flexis genibus ab adstantibus.*

728. » 2. Deferre ad ægrum, vel administrare sine lumine. *Leand.* citans *Possev. Quintan. t.* 5. *sect.* 13. *Barbos. de Offic. Paroch.* » *c.* 22. * (*Ita etiam Diana p.* 9. *tr.* 6. *R.* » 46. *et Escob. n.* 214. *probabiliter dicunt esse* » *tantum veniale*) *. 3. Si solus sine ministro » administret; immo hoc in necessitate permittunt » *Tol. Sa*, *etc.* V. *Dian. p.* 9. *tr.* 6. *R.* » 36. (*vide dicta n.* 724.) *. 4. Si ungat aliter, quam in formam crucis *Suar. Bec. Lay.* » V. *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *res.* 178. * (*Commune est esse tantum veniale omittere signum* » *Crucis inter ungendum; ita Laym. c.* 3. *in* » *fine*, *Suar. d.* 40. *sect.* 2. *n.* 3. *Pal. p.* » 3. *n.* 2. *Bon. p.* 2. *in fine*, *Viva art.* 1. » *n.* 3. *Holz. n.* 12. *Salm. c.* 2. *num.* 14. *et* » *Escob. num.* 90. *cum Con. et Zambr. Immo* » *Escob. putat nec etiam esse veniale: sed huic* » *non consentio*, *nisi necessitas urgeat. Hic etiam advertendum id quod præscribit Rituale*, » *videlicet*: Si alius Presbyter, vel diaconus » haberi possit, qui oleum sanctum deferat, » per ipsum deferatur: qui superpelliceo indu» tus cum oleo sacro occulte delato sequatur » Sacerdotem viaticum portantem, et postquam » infirmus viaticum sumpserit, inungatur a Sa» cerdote. *Præterea Laym. et Tamb. apud Be*» *nedict. XIV. de Synod. lib.* 7. *c.* 21. *n.* 5.

» (*quibus ipse adhæret*) *permittunt Sacerdoti*
» *interrumpere Missam ad dandam Extremam-*
» *Unctionem* , *si infirmo nullum aliud Sacra-*
» *mentum conferri potest* : *quia si ille est suffi-*
» *cienter attritus* , *primam gratiam obtinere*
» *potest*) *.

729. » 11. Pastor ratione officii tenetur sub
» mortali dare iis qui petunt , nisi justa causa
» excuset , etiam tempore pestis , modo possit
» absque periculo vitæ ; cum eo enim non te-
» neri , docent *Tann. Dian. p.* 5. *tr.* 3. *res.*
» 93. Si peste infecti sint confessi , posse sine
» peccato omitti absolute , docet idem *Dian. p.*
» 3. *tr.* 4. *R.* 174. *et p.* 5. *tr.* 3. *res.* 83. *et*
» 93. *et p.* 8. *tr.* 1. *res.* 21. *ex Villal. Tann.*
» *Amic. Franc. Lugo* , *etc. Suar. Fill. Con.*
» *Bon. Laym. ll. cc.* * (*Regulariter igitur non*
» *tenetur Pastor cum periculo vitæ dare hoc*
» *Sacramentum* , *nisi infirmus a longo tempore*
» *sit confessus* , *et verisimiliter censeatur esse in*
» *mortali* ; *ita communiter Suar. d.* 44. *sect.* 3.
» *n.* 20. *Conc. pag.* 17. *n.* 4. *Pal. p.* 8. *n.*
» 5. *Hols. n.* 21. *Spor. n.* 86. *et alii passim.*
» *Salm. vero dicunt* , *nisi Parochus certe sciat*
» *ægrotum esse in mortali* : *sed melius alii di-*
» *cunt* , *nisi probabilius id sciat* , *juxta dicta*
» *n.* 624.) *.

» 12. Sacerdos curatus peccat mortaliter , si
» petentem negligat inungere , vel differat cum
» probabili periculo : ne sine unctione moriatur
» æger , nisi justa causa excuset , quia in re
» gravi non præstat id , quod tenetur ex justi-
» tia. * (*Ita communiter Salm. c.* 5. *n.* 7. *et*
» *Viva art.* 2. *n.* 4.) *. Alius vero Sacerdos ,
» si , absente Parocho , licite , et facile possit ,
» tenetur ex caritate , sed sub veniali tantum.
» * (*Ita etiam communiter Laym. cap.* 7. *n.*

» 3. *Pal. p.* 8. *num.* 6. *Spor. num.* 85. *cum*
» *Mastr. et Salm. cap.* 5. *n.* 9. *cum Diana*,
» *contra Aversa*, *qui putat teneri sub gravi*) *.
» Nisi tamen ægrotus valde indigeret ; v. gr.
» si alioqui sine omnibus Sacramentis esset mo-
» riturus, quod aliud nullum suscipere posset ;
» tunc enim quidam graviorem obligationem
» agnoscere videntur. Vid. *Dian. p.* 3. *tr.* 4.
» *R.* 170. *Laym. lib.* 5. *t.* 8. *c.* 7. *num.* 3.
» * (*Ita pariter cum communi. Salm. d. n.* 9.
» *contra Hurt. apud Vivam n.* 4.) *.

730. » 13. Parocho vesperi timenti, ne no-
» ctu vocetur ad ægrum, non licet retinere do-
» mi sacrum oleum, ut vocatus possit venire ex-
» peditius, licet venialem culpam in eo tantum
» agnoscat *Barbos. de Par. cap.* 22. *ex Possev.*
» * (*Ita etiam Escob. num.* 226. *si Parochus*
» *oleum servet*, *ut commodius illud deferat ad*
» *infirmum. Sed probabiliter dicit Croix n.*
» 2114. *cum Arriaga*, *et Gob. in hoc non pec-*
» *care Parochum*, *si crederet noctu se vocan-*
» *dum ; et periculum foret*, *ne vocatus sero*
» *veniret*) *. item *Quintan. tract.* 5. *lib.* 10.
» ubi tamen a mortali non audet excusare eum
» qui semper domi retineret. * (*cum Escobar*
» *d. n.* 226.) *.

731. » 14. Decens est, ut stuppa combura-
» tur : quia ad singulas unctiones nova adhi-
» benda est, nisi aliud habeatur in Agenda.
» *Laym. l. c. Sa.* * (*In Rituali sic habetur:*
» Minister si est in Sacris, vel ipse Sacerdos
» post quamlibet unctionem tergat loca inuncta
» novo globulo bombacis vel rei similis, eaque
» in vase mundo reponat, et ad Ecclesiam postea
» deferat, comburat, cineresque projiciat in
» Sacrario) *.

» Resp. 2. Effectus ejus principalis est, re-

» borare Animam contra tentationes dæmonis in
» morte. Secundarius est, 1. delere reliquias
» peccatorum; * (*seu partem juxta dispositio-*
» *nem suscipientis*) *. 2. Tollere pœnas restan-
» tes * (*non vero omnes, ut D. Thomas suppl.*
» *q.* 30. *art.* 1. *Laym. c.* 5. *n.* 3. *Pal. p.* 5.
» *n.* 9. *et Salm. c.* 3. *n.* 5.) *. 3. Aliquan-
» do etiam sanitatem corporis conferre, si ex-
» pediat. *S. Thomas*, *Sylv. Suar. dist.* 41.
» *sect.* 1. (*ut in Trident. sess.* 14. *c.* 2. *ubi:*
» Et sanitatem corporis interdum, ubi saluti
» Animæ expedierit, consequitur) *.

Commune est inter DD. per hoc Sacramentum remitti peccata tam venialia, quam mortalia, si hæc infirmus invincibiliter ignoret, habeatque attritionem, qua auferatur obex peccati, ita *S. Thomas supplem. q.* 30. *art.* 1. ubi ait: (Sed quia hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatum, ideo ex consequenti, si invenit peccatum aliquod, vel mortale vel veniale, quoad culpam tollit ipsum, dummodo non ponatur obex ex parte recipientis; sicut de Eucharistia, et Confirmatione supra dictum est). Sequuntur S. Doctorem, *Bellarm. de E. U. c.* 8. *Pal. p.* 5. *n.* 4. *Holzm. n.* 36. *Mazzotta t.* 3. *p.* 221. *Salm. c.* 3. *n.* 2. *cum Suar. Val. Laym. Coninck. Bon. etc.* ac *Croix n.* 2119. *cum Arcud. et Aversa*, contra aliquos. Idque clare colligitur ex verbis D. Jacobi: Et, *si in peccatis sit, remittentur ei.* Ac ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 2. ubi: *Cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.*

Utrum autem peccata mortalia huic infirmo remittantur per se, vel per accidens? *Prima* sententia, quam tenent *Gonet t.* 6. *p.* 479. *Petroc. t.* 4. *p.* 198. *Holzm. loc. cit. Spor. n.*

104. *Mazz. p.* 221. *et Soto apud Tourn. t.* 9. *p.* 410. *qu.* 1. dicit remitti per accidens, quia, cum hoc sit Sacramentum vivorum, non potest nisi per accidens mortalia delere. Et huic sententiæ videtur favere *D. Thom. loc. cit.* dicendo quod hoc Sacramentum remittit peccata, sicut Eucharistia, et confirmatio, quæ certe per accidens remittunt. *Secunda* vero sententia probabilior, et communior, quam tenent *Tourn. l. c. Merbes. qu.* 23. *Hubert. t.* 6. *p.* 525. *Salm. c.* 3. *n.* 3. *cum Suar. Pal. Con. Val. etc.* dicit Extremam-Unctionem remittere mortalia per se, etsi consequenter. Ratio est, quia, licet hoc Sacramentum sit vivorum, tamen ex institutione divina peccata remittit, ut patet ex verbis Apostoli ut supra; et confirmatur ex *Trident. sess.* 14. *Can.* 2. ubi: *Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, anathema sit.* Et improbabiliter, ait *Bellarm. cum D. Thoma*, et aliis communiter, aliquos nomine *peccatorum* intelligere sola venialia. In hoc autem differunt Baptismus, et Pœnitentia ab Extrema-Unctione, quia illa principaliter instituta sunt ad delendum peccatum actuale, vel originale; Extrema vero unctio (ut docet *D. Thomas*) principaliter est instituta ad tollendas reliquias peccatorum, nempe debilitatem, et ineptitudinem, quæ ex peccato actuali relinquuntur; sed quia, cum in Anima reperitur peccatum, non possunt tolli reliquiæ, nisi prius tollatur peccatum; ideoque ex consequenti hoc Sacramentum peccatum aufert.

An autem principalis effectus hujus Sacramenti sit remissio peccatorum, saltem venialium? Affirmat *Holzm. n.* 36 *cum R. Bon. Scoto*, et aliis Scotistis communiter; item *Nav. Vasq.*

Sa, *et Major apud Escob. n.* 170. Sed alii communissime, et probabilius dicunt principalem effectum hujus Sacramenti esse, remittere reliquias peccatorum ut supra, nam alias qui non haberet actualia peccata, non esset capax principalis effectus illius, quod est falsum. Ita *S. Thomas l. c.* quem sequuntur *Gonet p.* 475. *Pal. part.* 5. *n.* 3. cum communi, ut asserit, et *Escob. n.* 178. *cum Suar. Soto*, *Palud. Filliuc. etc.*

732. » Hujus Sacramenti non sunt capaces,
» 1. Pueri, ante usum rationis: etsi sufficiat
» ea ætas, qua possunt peccare. *Navar. Sua-*
» *rez loc. cit.* 2. Perpetuo amentes; aliis
» vero delirantibus, si ante petiverint, aut pe-
» lituri fuissent, si cogitassent, aut ostenderint
» signum doloris, dari potest, et debet. *Sylvest.*
» *Henr. Laym.* * (*Et sic habetur in Rituali*,
» *ubi dicitur:* Infirmis autem, qui dum sana
» mente, et integris sensibus essent, illud pe-
» tierunt, seu verosimiliter petiissent, seu de-
» derint signa contritionis, etiamsi deinde lo-
» quelam amiserint, vel amentes effecti sint,
» vel delirent, aut non sentiant, nihilominus
» præbeatur. *Amentes autem bene ungi possunt*,
» *si habent lucidum intervallum*, *ut D. Thom.*
» *quæst.* 32. *art.* 9. *In dubio autem*, *an æger*
» *habuerit unquam usum rationis*, *etiam un-*
» *gendus est* (*intellige sub conditione*), *ut re-*
» *cte ait Croix num.* 2111. *cum Rayn. Dian.*
» *Avers. etc. Et sic dicendum de ebriis defi-*
» *cientibus*, *nisi constet esse in mortali*, *ut*
» *Croix n.* 2110. *cum Gob. et Lohn. ex Ri-*
» *tuali*, ubi: Impœnitentibus, et qui in ma-
» nifesto peccato mortali moriuntur, et excom-
» municatis penitus (*Sacramentum*) denege-
» tur. *Possunt etiam ungi* (*ait Croix d. n.*
» 2110. *cum Con. Tamb. et Lohn. vulnerati*

» *in rixa*, *quia præsumuntur se conteri in illo* » *extremo statu. Tempore autem interdicti ve-* » *titum est ministrari hoc Sacramentum*, *ex* » *cap. Quod in te*, *de pœn. et remiss.*) *. Et » si tales unctioni resistant, ligandos esse, vel » fortiter tenendos, ait *Tamb. apud Dian. p.* » 3. *tr.* 3. *res.* 84. qui cum *Barbos. de Offic.* » *Paroch. c.* 22. dicit esse necessarium, quan- » do phreneticus non potest aliud Sacramentum » suscipere. * (*Et huic congruit id*, *quod ad-* » *dit Rituale*, *dicens:* Si infirmus, dum phre- » nesi aut amentia laborat, verisimiliter posset » quidquam facere contra reverentiam Sacra- » menti, non inungatur, nisi periculum tolla- » tur omnino) *.

» Muti, surdi, et cæci a nativitate sunt ca- » paces, atque adeo debent inungi prope orga- » na sensuum, quibus carent: etsi exterius per » illa non peccarint, potuerunt tamen peccare » per interiores potentias, quibus illa respon- » dent. *Possev. Nald. Præpos. Dian. p.* 5. *t.* » 6. *R.* 11. * (*Ita etiam S. Thom. quæst.* » 32. *art.* 7. *et Salm. cum communi* (*con-* » *tra Croix num.* 1875. *cum Gob. etc.*); » *et idem docuit S. Carolus Borromæus Act.* » *Med. p.* 4.) *.

733. » 3. Non suscipere hoc Sacramentum, » per se loquendo, secluso scandalo, et con- » temtu, non est peccatum mortale. Ita *Suar.* » *Laym. Tan. Escob. etc.* (multo minus pec- » cant mortaliter domestici, si id non procu- » rent). Veniale tamen esse docent *Con. d.* » 19. *dub.* 10. contra *Nugnum.* Vid. *Dian.* » *p.* 3. *t.* 4. *R.* 170. et *p.* 8. *t.* 1. *R.* 58. » et *p.* 5. *t.* 3. *R.* 97. ubi notat ex *Tann.* » non censeri contemnere, qui sciens prudens » omittit tempore apto, et oblata commoditate.

» Contrarium tamen vult *Tol.* præsertim, si
» probabiliter deinceps non sit futura commo-
» ditas.

Quæritur, an sit obligatio sub gravi suscipiendi hoc Sacramentum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Concina pag.* 20. *n.* 7. *Merbes. pag.* 260. *qu.* 10. *Habert tom.* 6. *pag.* 541. *Ronc. pag.* 122. *quæst.* 7. item *S. Bonav.* et *P. Soto apud Escob. num.* 55. Diversa tamen hi AA. ratione utuntur; *Ronc.* quia videtur talis infirmus graviter delinquere contra caritatem sui ipsius. Alii vero, quia verba Apostoli, *Inducat Presbyteros*, præceptum inducunt. *Secunda* vero sententia communis (ut fatetur ipse *Merbesius*) et satis probabilis negat, eamque tenent *Suar. dist.* 42. *sect.* 1. *n.* 2. *Nav. cap.* 22. *n.* 16. *Bon. part.* 5. *n.* 10. *Holzm. n.* 31. *Viva art.* 2. *n.* 4. *Croix num.* 2113. *Spor. n.* 106. *Elbel n.* 51. *Pdl. part.* 8. *n.* 1. *cum Palud. Cov. et Dom. Soto*, *Escobar. n.* 56. *cum Caj. Sylvest. Vict. Arm.* et *Gabr.* et *Salm. cap.* 4. *n.* 10. *cum Con. Sa*, *Val. et Henr.* item *Estius*, *Sylvius*, et *Sambov. apud Habert loc. cit.* ex *D. Thoma in* 4. *dist.* 23. *qu.* 1. *art.* 1. *quæst.* 3. *ad* 1. ubi ait Sacramenta tam Confirmationis, quam Extremæ-Unctionis, *non esse de necessitate salutis.* Ratio, quia talis obligatio non habetur neque ex vi institutionis hujus Sacramenti, cum non sit necessarium ad salutem, sed tantum utile, et ad melius esse; neque ex præcepto divino (cum communiter Theologi verba Apostoli non interpretentur de præcepto, sed de consilio. Unde, cum hoc Sacramentum sit tantum ad majorem utilitatem institutum, non videtur caritas erga seipsum ad illud obligare sub gravi; caritas enim non obligat sub gravi præ-

cepto ad id quod melius est. Hoc tamen non obstante, prima sententia etiam probabilis, et omnino suadenda mihi apparet, non tam ratione præcepti, quia de eo saltem non constat, quam ratione caritatis erga seipsum; nam licet moribundus possit aliis præsidiis se roborare; tamen in tali statu constitutus, ex una parte cum magna difficultate ad bonos actus se valet excitare, cum ob mentis oppressionem vires propriæ tunc sunt debiliores; et ex altera vehementiores sunt (ut ait Tridentinum) Dæmonis insidiæ; unde ingenti periculo se exponere videtur tentationibus succumbendi, qui negligit se munire hoc Sacramento a Christo Domino instituto, tamquam firmissimo præsidio in tanto conflictu.

Omnes tamen conveniunt, quod per accidens posset infirmus peccare mortaliter, omittendo suscipere hoc Sacramentum, scilicet primo, si omitteret habens conscientiam peccati mortalis, et non posset aliud Sacramentum recipere; ita communiter *Palaus p.* 8. *n.* 3. *et Salm. cap.* 4. *n.* 13. *cum Suarez*, *Aversa*, et aliis passim; sed bene ajunt *Suar. et Palaus*, hunc casum vix accidere posse. Secundo, si omittendo scandalum daret, puta si ratione circumstantiarum inducerentur alii ad suspicandum quod ipse sit hæreticus, vel ad nihili faciendum hoc Sacramentum; ita *Salm. n.* 12. *Holzm. n.* 31. *et Pal. n.* 3. *cum Suar. Sa, Con. Laym. Bon.* et communi. Tertio, ratione contemtus, ut communiter DD. præfati, et patet ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 3. *in fine*, ubi: *Nec vero tanti Sacramenti contemtus absque ingenti scelere esse potest.* Utrum autem qui sciens et volens negligit hoc Sacramentum suscipere, dicatur contemnere? Affirmat *Merbesius*, et alii.

Sed negant communius et probabilius *Suarez n.* 6. *Salm. n.* 11. *Pal. num.* 3. *cum Sa, etc.* quia is tantum dicitur contemnere, qui illud negligit, quia parvi facit; non vero qui non vult suscipere ob aliquam repugnantiam, vel quia putat non esse in præcepto. Et huic congruit id quod dixit Martinus V. in Bulla Constantiæ edita ('ut refert *Merbes. d. q.* 10.) ubi: *Hoc Sacramentum* (nempe Extremæ-Unctionis) *neque negligi sine culpa, neque contemni posse sine peccato mortali.* Unde videtur Pontifex satis expressisse, quod contemtus hujus Sacramenti gravem quidem importat culpam; negligentia vero non plus quam levem. Vide dicta de Sacram. Confirm. *n.* 182. quæ huic Sacramento etiam congruunt.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis.

DUBIUM I.

Quid sit Ordo, quotuplex, et quæ ejus materia?

779. *An Barones, ejusque filii gaudeant domicilia loci, ubi degunt?*

780. *Quomodo possit quis ordinari* ratione familiaritatis? *Et an hoc titulo possint ordinari famuli famulorum?*

734. « RESP. 1. Ordo est Sacramentum, » quo traditur potestas circa Eucharistiam rite » administrandam. Ordines universim sunt se» ptem, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, » Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, et » Sacerdotium. Quod rursus est duplex, minus, » et majus, sive Episcopatus. Unde quidam » octo numerant. Prima vero Tonsura non est » Ordo, nisi late, sed tantum dispositio ad » Ordines, per quam quis fit Clericus, et ca» pax Beneficii Ecclesiastici, ac privilegiorum » Clericalium. * (*Ita S. Th. suppl. q.* 40. *art.* » 2. *Bonac. q. un. p.* 1. *Pal. p.* 2. *n.* 2. » *Holz. n.* 48. *cum Scoto, et Theologis com*» *muniter, Salm. de Ord. tr.* 8. *c.* 2. *n.* 26. » *cum Soto, Trull. Nunno, etc. et Barb. de* » *Pot. Ep. Alleg.* 2. *n.* 18. *cum Vasq. Fill.* » *Reg. et aliis* (*contra Cov. Fagn. et alios* » *Canonistas*). *Ratio, quia Trid Sess.* 13. *c.* » 2. *loquens de Tonsura, ait*: Ut qui jam Ton» sura insigniti essent, per minores ad majores » Ordines ascenderent. *Ergo Tonsuram inter* » *Ordines non enumerat. Præterea Concilium* » *sess.* 23. *c.* 17. *testatur hos solos Ordines ab* » *initio fuisse in Ecclesia, nempe a Diaconatu* » *ad Ostiariatum*) *. Ex iis tres posteriores » dicuntur majores, sive sacri, ob annexum » votum sollemne castitatis (etsi ordinatus per » gravem metum, vel nimiis blanditiis, et im» portunitate parentum probabiliter eo non te-

» neatur, nisi sponte ratificaverit. *Sanch. disp.* » 29. *Azor. Fill. l.* 10. *c.* 4. *q.* 3. *Con. n.* » 150. *Bon. De Matr. q.* 3. *p.* 9.). Reliqui » minores, quos cum *Vasquez* alii Sacramentum » esse negant, alii cum *Bell. Coninc. Fill.* etc. » communius, et probabilius affirmant. Et qui» dem unum, vel perfectione ac fine, vel uni» tate attributionis. Vide *Fill. tr.* 9. *d.* 1. *Bo-* » *nac. d.* 8. *q.* 1.

Quod Ordo sit Sacramentum, definitum habetur in *Conc. Trid. sess.* 23. *Can.* 3. ubi: *Si quis dixerit Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse vere, et proprie Sacramentum a Christo Domino institutum . , . anathema sit.*

735. Quæritur, quid sit Ordinatio, et quid Ordo?

Ordinatio est actio illa, per quam sacra potestas tribuitur: *Ordo* autem melius definitur cum *S. Th.*: *Est signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas tribuitur ordinato:* (adduntque communiter DD.) *in ordine ad Eucharistiam.* Ordinatio autem est Sacramentum; Ordo vero effectus Sacramenti;

Dicitur autem *Ordo* ab effectu, quem causat; Ordo enim constituit ministros, qui duplicem peculiarem potestatem habent, unam *Ordinis* erga corpus Christi reale, et mysticum simul, nempe conficiendi Eucharistiam, et absolvendi peccata; alteram *Jurisdictionis* erga corpus Christi mysticum tantum.

Additur recte *in ordine ad Eucharistiam*, quia omnia alia ministeria non ad aliud communicantur, quam ad disponendos fideles, ut Eucharistiam digne recipiant. *Salm. de Sacram. Ord. cap.* 1. *n.* 8.

Patet autem Ordinem esse vere, et proprie Sacramentum, quia habentur in eo tria illa,

quæ Sacramenta constituunt, nempe 1. Signum externum, ex *Act.* 6. *Et orantes imposuerunt eis manus.* 2. Promissio gratiæ ad ministerium, dum habetur 1. *Tim.* 4. *Noli negligere gratiam, quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyteri.* 3. Habetur institutio Christi Domini ex eodem *Apost. ad Ephes.* 4. *Ipse dedit quosdam Apostolos . . . Alios autem Pastores, et Doctores in opus ministerii.* Et ex *Lucæ* 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Ubi licet tantum Sacerdotium fuerit ordinatum, in ipso tamen eminenter contenta fuit Ordinatio aliorum ministrorum, qui Sacerdotibus inserviunt.

Effectus hujus Sacramenti sunt 1. Gratia sanctificans. 2. Gratia sacramentalis ad ministerium rite exercendum. 3. Impressio characteris.

De fide est in Ecclesia plures Ordines esse; ex *Trid. sess.* 23. *can.* 2. *Si quis dixerit, præter Sacerdotium, non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, et majores, et minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tendatur; anathema sit.*

Singuli autem Ordines sic definiuntur, et I. Ostiariatus est *Ordo, quo confertur alicui specialis potestas aperiendi et claudendi januam Ecclesiæ, ac admittendi dignos, excludendique indignos.* II. Lectoratus est *Ordo, quo confertur alicui specialis potestas legendi Psalmos, et Lectiones ex pulpito in Ecclesia, ac populum catechizandi seu instruendi in rebus fidei.* III. Exorcistatus est *Ordo, quo alicui confertur specialis potestas ejiciendi Dæmonia.* IV. Acolytatus est *Ordo, quo confertur alicui specialis potestas in Missa sollemni Subdiacono inserviendi, accendendo cereos, præparando et porrigendo illi ampullas vini et aquæ.* V. Subdiaconatus est *Ordo, quo confertur alicui specialis potestas in*

Missa sollemni inserviendi Diacono, et sollemniter canendi Epistolam. VI. Diaconatus est *Ordo*, *quo confertur alicui specialis potestas in Missa sollemni, immediate assistendi Presbytero, et sollemniter canendi Evangelium.* VII. Presbyteratus, sive Sacerdotium est *Ordo*, *quo confertur alicui specialis potestas consecrandi corpus, et sanguinem Christi, absolvendi quoque a peccatis, et pascendi subditos opere ac doctrina.* VIII. Episcopatus est *Ordo*, *quo confertur alicui specialis potestas confirmandi fideles; et ordinandi ministros Sacramentorum* (*to ministros* sumendo latius, idest non solum pro iis qui Sacramenta conficiunt, sed etiam pro iis, qui conficientibus ex officio ministrant), *nec non consecrandi res ad divinum cultum pertinentes.* Prima autem Tonsura est *Ritus sollemnis ecclesiasticus, consistens in levi detonsione capillorum cum certis verbis, per ministrum idoneum celebratus, ex institutione Ecclesiæ significans; masculum baptizatum a statu laicali in sortem Domini, et statum Clericalem transferri.*

736. Quæstio autem celebris est, an singuli septem Ordines sint Sacramenta? Adsunt quatuor sententiæ. I. sententia universe affirmat, et hanc docet *D. Th.* 3. *p. q.* 37. *art.* 2. *ad* 1. *et art.* 3. quem sequuntur *Sanch. Cons. l.* 7. *cap.* 1. *dub.* 7. *et* 8. *Bon. p.* 1. *num.* 2. *Bellarm. de Ord. cap.* 8. *Gonet. d.* 2. *art.* 1. *et Salm. cap.* 1. *n.* 14. *cum Gabr. Gran. Lez.* et aliis pluribus. II. sententia dicit solum Sacerdotium esse Sacramentum, et sic tenent *Durand. Cajet.* et probabilem putant *Sotus, et Victor. ap. Salm. c.* 16. *n.* 13. III. vero sententia dicit esse Sacramenta tantum tres Ordines majores; ita *Nav. c.* 22. *n.* 18. *et Sotus*, ac *Vasq. apud Salm. d. n.* 13 atque probabilem putat *Sanch. de Matr.*

lib. 7. *d.* 31. *n.* 27. IV. demum sententia dicit solum Presbyteratum, et Diaconatum esse Sacramenta, et hanc tenent *Tournely tom.* 10. *pag.* 248. *Cabassut. T. J. lib.* 3. *cap.* 16. *n.* 3. et *Habert tom.* 7. *pag.* 166. *R.* 3. *cum Gratian. Mag. sent.* et *Estio*, ac probabilem vocant *Salm. cap.* 4. *num.* 42. *cum Soto.*

737. Circa has sententias meum proferam judicium. Sententia I. est probabilis. Ratio, quia Eugenius IV. in Decreto ad Armenos (quod affert *Croix l.* 6. *p.* 2. *num.* 2128.) dicit materiam Sacramenti Ordinis esse illud, per cujus traditionem confertur Ordo; et deinde explicat calicem cum vino, et patenam cum hostia esse materiam Presbyteratus, librum Evangeliorum Diaconatus, calicem vacuum patena vacua Subdiaconatus, et res alias assignatas aliorum quatuor Ordinum. Quo Decreto cum prædictus Pontifex declaret omnes Ordines ultra sacros habere propriam materiam pro Sacramento, consequenter declarat omnes alios Ordines esse Sacramenta. Nec obstat quod minister ordinationis sit solus Episcopus, ut dicitur in *Trid. sess.* 23. *cap.* 4. *et* 7. Nam respondetur, quod hoc intelligitur de ministro ordinario, non autem extraordinario, quem Papa bene potest deputare ad hujusmodi Ordines conferendos, ut dicunt *Salm. cap.* 4. *n.* 19. *cum Soto*, *Sanch. Pal.* et aliis communiter, ex *D. Th.*, qui id expresse docet *suppl. q.* 38. *art.* 1. *ad* 3. Et de facto habetur ex eod. Trid. *sess.* 23. *cap.* 10. quod Abbates possunt Ordines minores conferre; vide dicenda *n.* 763. Sententia II. quæ dicit solum Sacerdotium esse Sacramentum, non est mihi, et aliis communissime satis probabilis, ex iis quæ mox dicam, loquendo de quarta sententia. Sententia III. pariter ac prima est

probabilis Sed mihi probabilior est IV. sententia, quæ docet tantum Sacerdotium, et Diaconatum esse Sacramentum, non vero alios Ordines.

Prima pars, quod non solum Sacerdotium, sed etiam Diaconatus sit Sacramentum, probatur, quia in ordinatione Diaconatus concurrunt tria, ut diximus, sufficientia ad Sacramentum, nempe 1. Signum sensibile, scilicet impositio manuum. 2. Institutio divina, nam *Conc. Trident.* definivit: *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, et ministris, anathema sit.* Per Tò *ministris*; saltem Diaconi intelligendi sunt divina ordinatione instituti. 3. Concurrit promissio gratiæ, quam significant verba Episcopi: *Accipe Spiritum-Sanctum ad robur*, etc. Quæ verba habent rationem formæ, et vere producunt gratiam, ut scripsit Anastasius Papa II. *in Epist. ad Anast. Imper. cap. 7. apud Cabassut. l. c.* utque clare infertur ex Tridentino *sess.* 23. *Can.* 4. ubi habetur: *Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum-Sanctum, ac proinde frustra dicere Episcopos: Accipe Spiritum-Sanctum . . . . . anathema sit.* Ergo cum in Ordinatione Diaconatus jam dicat Episcopus, *accipe Spiritum-Sanctum etc.* vere Spiritus datur, et per consequens confertur Sacramentum.

Secunda autem pars, nempe quod alii Ordines minores, et Subdiaconatus non sint Sacramenta, probatur, quia pro his deest materia, et forma Sacramenti Ordinis; deest quidem materia, quia deest impositio manuum, quæ est sola materia hujus Sacramenti, juxta probabiliorem sententiam quam tenuimus *de Sacram. in gen. n.* 12. et fusius probabimus hic *n.* 749.

Qu. III. Deest etiam forma Sacramenti, in horum enim Ordinum collatione nulla adest forma quæ exprimat productionem gratiæ, sed tantum fit mentio potestatis quæ traditur. Nec obstat dicere, quod nullus ex septem Ordinibus iterari possit; ergo in singulis imprimitur character, quod imprimi non potest, nisi per Sacramentum. Nam respondetur, nec consecrationes Ecclesiarum iterantur, neque ideo characterem imprimunt, nec sunt Sacramenta. Nec obstat, quod Clemens *lib.* 8. *Constit. cap.* 21. dicat in Ordinatione Subdiaconorum hanc fieri Orationem: *Tribue eis, Domine, Spiritum-Sanctum, ut digne vasa Domini attrectare valeant.* Nam respondet *Tourn. pag.* 252. quod idem Clemens antea retulerat, eamdem dici Orationem super Diaconissis, quæ certe Sacramentum Ordinis suscipere non poterant. Sed hodie hæc oratio neque dicitur.

738. Quæritur deinde. An Episcopatus sit Ordo distinctus a Presbyteratu. Negant *S. Thom. S. Bonav.* et alii, qui dicunt esse extensionem Ordinis Presbyteratus. Sed communius affirmant *Bellarm. Tourn.*, *Habert*, *Sanch. Val. Aversa*, etc. tum quia ipso traditur distinctus character, et specialis potestas ad Eucharistiam, nempe constituendi hujus Sacramenti ministros, tum quia Ordo Episcopatus confertur per manuum impositionem, et per formam, *Accipe Spiritum-Sanctum*, *etc.* Nec valet dicere, quod, si Episcopatus esset distinctus Ordo, posset Episcopus valide saltem ordinare, licet non esset Sacerdos; nam respondetur, quod hoc ordinatione divina requiritur, sicut requiritur, ut sit baptizatus qui vult confirmari, aut ordinari.

739. » Resp. 2. Materia *remota* Ordinum est » aliquod instrumentum traditum ordinandis in

» signum potestatis spiritualis; *proxima* est ejus-
» dem traditio, et acceptio, cujus contactum
» physicum, et immediatum, etsi non esse es-
» sentialem aliqui probabiliter doceant cum *Sa*,
» *Henr. Reg. Laym. Dian. tom. 4. de Sa-*
» *cram. n.* 185. et aliis, quos citat: contra-
» rium tamen communius est, ac tutius, ut
» altera saltem manu tangatur; immo ex præ-
» cepto ad scrupulum vitandum, utraque ma-
» nu; et quidem omnia; v. gr. calix cum
» patena, hæc cum ostia, ut docet *Fill.* idque
» simul cum prolatione verborum Episcopi; V.
» *Laym. lib.* 5. *tom.* 9. *cap.* 5. *Bonac. d.* 8.
» *p.* 1. *punct.* 3. V. *Dian. p* 8. *tom.* 1. *R.*
» 40. *et* 42.

740. Dubitatur hic 1. An materia, et forma Sacramenti Ordinis fuerint a Christo Domino in specie determinatæ? Vide dicta *de Sacram. in gen. n.* 12. ubi diximus probabilius esse, omnes materias Sacramentorum, quoad substantiam etiam formas fuisse a Christo in specie determinatas, cum *Juenin, Petrocor. Habert, Concina, Merbes. Contin. Tourn.*, et aliis pluribus ex *D. Thoma.*

741. Dubitatur 2. An valide ordinaretur Latinus per materiam Græcis assignatam, nempe per solam manuum impositionem, et e converso? Affirmant *Suar. Vasq. Dic. Escob. apud Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 16. *v. Inst.* quia, cum Ecclesia sit una, uniformia quoque debent esse Sacramenta. Negat vero ipse *Croix cum Arriaga*, et aliis, quia ex determinatione Ecclesiæ materia Græcis assignata non habet vim significandi id quod significat materia assignata Latinis. Utraque est probabilis, sed prima est probabilior juxta nostram sententiam allatam *eod. n.* 12. *de Sacram. in genere*, ubi diximus so-

Iam manuum impositionem, quæ commune est tam Græcis quam Latinis, esse materiam essentialem Sacramenti Ordinis; traditionem autem instrumentorum esse tantum materiam integralem. Si autem Latinus ordinetur forma græce prolata, vel e converso, proculdubio valida est Ordinatio, ut recte et communiter dicunt *Lugo d.* 2. *n.* 107. *Con. q.* 68. et *Croix n.* 30. *cum Suar. Cajet.* et *Diast.*

742. Dubitatur 3. An attenta probabili sententia eorum, qui dicunt ad valorem Ordinationis requiri traditionem instrumentorum, omnino etiam requiratur illorum contactus ex parte suscipientis? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Laym. c.* 5. *n.* 4. *Nav. Man. c.* 22. *n.* 17. *Cajet. in summa v. Ordinantium*, *Diana part.* 3. *tr.* 4. *R.* 185. item *Alb. Mag. Arm. Vict. Henriq.* et *Vasq. apud Pal. p.* 4. *n.* 21. Ratio, quia ad potestates et dominia rerum concedenda sufficit, ut minister, aut dominus tradat, et alter præsens ea acceptet sine contactu rei traditæ. *Secunda* vero sententia affirmat, et hanc tenent *D. Th. suppl. q.* 34. *art.* 5. *ad* 3. *Sanchez Cons. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 2. *Bonae. p.* 3. *n.* 11. et *Pal. n.* 22. *cum Val. Sa*, *et Con.* Ratio, quia Christus sic instituit conferri Ordinem, prout suadent praxis Ecclesiæ, et formæ verba, quæ (ut ait *D. Th.*) *videntur ostendere quod tactus materiæ sit de essentia Sacramenti.* Et hæc sententia, cum sit satis probabilis, omnino in praxi sequenda est, saltem in Ordine Presbyteratus et Diaconatus; nam quoad alios Ordines probabile est non esse Sacramenta, ut diximus *n.* 737.

743. Dubitatur 4. An ad valorem Ordinationis requiratur contactus physicus instrumentorum? Negant alii, quorum sententiam merito

putant probabilem *Salm. cap.* 2. *num.* 12. et *Roncaglia pag.* 125. *q.* 5. *R.* 3. Ratio, quia humano modo loquendo, hoc ipso quod aliquis rem alteri offerat, et alter significet aliquo sensibili signo acceptare illam, jam censetur acceptare, esto non tangat. Affirmant verò cum sententia communiori *Bonac. Roncaglia ll. cc. Viva quæst.* 7. *art.* ... *n* ... *Elbel n.* 18. *Mazzotta tom.* 3. *pag.* 228. et *Salm. n.* 14. *cum Soto*, *Aversa*, et *Trull. ac Escob. n.* 184 *cum Gran. Marchin. etc.* Ratio, quia sicut in Baptismo, Confirmatione, et Extrema-Unctione requiritur; ut suscipiens physice contingat materiam, ita in Ordinatione; tum quia talis est jus Ecclesiæ, unde præsumitur sic Christus instituisse. Dices: Parvuli non possunt tangere materiam, saltem tactu voluntario, et tamen, si ordinentur, valide ordinantur, ut dicemus *n.* 782. Sed respondetur, quod parvuli nec etiam contactum moralem possunt adhibere, unde recte dicunt *Salm.* quod ipsi tantum valide ordinantur, in quantum Ordinatio ipsis est voluntaria voluntate Ecclesiæ, sicut eisdem est ablutio in Baptismo. Et cum hæc sententia sit etiam probabilis, recte dicunt DD. præfati omnino in praxi tenendam. Merito autem dicit *Escob. n.* 184. sufficere quoad valorem, quod materia una manu tangatur. Et pariter merito cum communi censent idem *Escob. l. c. ac Pal. p.* 4. *n.* 20. *Croix num.* 2157. *cum Gob.* et *Salm. n.* 19. *cum Vasq. Con. Bon.* et *Aversa*, sufficere tactum mediatum, nempe si contingatur calix, patena, aut liber medio aliquo velo, vel chirotheca, qui enim sic tangit, in omnium sensu vere tangere dicitur.

744. Notandum autem hic I. quod in Ordinibus sacris conferendis requiritur, ut ab eodem Episcopo, qui formam profert, materia

tradatur : quia, cum talis sit usus Ecclesiæ, sic censetur Christus instituisse, ita *D. Th. suppl. q.* 38. *art.* 1. *ad* 2. *Sanch. Cons. lib.* 7. *cap.* 5. *dub.* 5. et *Salm. cap.* 2. *n.* 22. Secus vero esse docet *D. Th.* cum aliis cit. in collatione Ordinum minorum. Notandum II. quod si conferantur Ordines ab Episcopo, alio tamen celebrante Missam pro ipso, valida erit Ordinatio, sed illicita, prout declaravit S. C. Gen. habita an. 1715. coram Clemente XI. et confirmavit Innocentius XIII. in Congreg. habita die 5. Febr. an. 1722. Ita refert N. P. Bened. *de Syn. l.* 7. *cap.* 26. *n.* 7.

745. » Resp. 3. Ostiarius ordinatur traditione clavium Ecclesiæ, Lector libri lectionum, » Exorcista libri Exorcismorum, Acolythus ampullarum vacuarum, vel saltem unius, et » candelabri cum cereo extincto, quia ejus est » præparare lumen, vinum, et aquam ad Missam : * (*An autem materia Acolythatus sit* » *traditio urceolorum, vel candelabri? Resp.* » *esse utrumque cum S. Thom. Salm. cap.* 3. » *n.* 17. *etc. contra alios. Character vero, juxta sententiam affirmantium omnes Ordines* » *esse Sacramenta, probabilius imprimitur in* » *porrectione urceolorum, prout proximius ad* » *sacrificium deservientium, ut Sanch. et Bon.* » *cum Salm. ib.*) *. Subdiaconus traditione calicis vacui cum vacua patena superposita, quia » illius est hæc ad Missam præparare : Diaconus impositione manus, et traditione libri » Evangeliorum, quia ejus est * (*ministrare* » *ad Altare, ut habetur in Pontificali*) * catechizare, cantare Evangelium, et cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Eucharistiam dare : * (*In necessitate tamen, juxta* » *dicta n.* 116. *v. Certum, et n.* 237. *Qu. I.*) *.

» Sacerdos traditione calicis cum vino, et pa» tenæ cum pane, addita forma, qua datur po» testas sacrificandi; deinde impositione manus, » addita alia forma, qua datur potestas remit» tendi aliis peccata. *Vid. Fill. t.* 9. *c.* 2. *Reg.* » *Bon. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 186. 187. *et* 188. » *et p.* 8. *l. c.*

746. Quær. I. Quænam autem sit materia, et forma Subdiaconatus? Apud Græcos est manuum impositio, apud Latinos dubitatur 1. an sit calix cum patena, vel liber Epistolarum? Alii dicunt materiam proximam esse solam traditionem calicis vacui cum patena, ex *Conc. Carth.* 4. *c.* 5. et *Florent. sess. ult.* §. 6 cum sua forma, *Videte cujus ministerium vobis traditur, ita vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, quod Deo placere possitis.* Alii vero dicunt materiam pariter essentialem esse traditionem libri Epistolarum, ut dicunt *Escob. lib.* 23. *n.* 170. *et Fill. Dic. Avers. Med. Tann.* etc. apud *Croix n.* 2149. Ratio istorum, quia adhuc speciale munus est Subdiaconi sollemniter Epistolas legere. Negant hoc tamen *Habert*, et *Salm. ib. cum D. Th. Mag. Sent. Vasq. Gon. Val. Bon.* et *Pal.* qui dicit primam sententiam esse certam. Ratio, quia nullo judicio deprehenditur Ecclesia instituisse ritum illum, ut materiam necessariam hujus Ordinis: jam enim dicunt per traditionem calicis, et patenæ sufficienter significari ministerium præcipuum Subdiaconi, nimirum ministrandi Diacono panem, et vinum oblatum, ut Sacerdoti tradat. His tamen non obstantibus, ce. seo cum *Croix num.* 2109. in praxi sententiam, nempe quod tam traditio calicis, quam traditio libri Epistolarum sit materia proxima Subdiaconatus, sequendam esse utpote non improbabilem.

747. Dubitatur 2. an calix, et patena in Ordinatione Subdiaconatus debeant esse consecrata? Nulli dubium ex necessitate praecepti, sed negant *Dian. Bon. Henr.* ex necessitate Sacramenti ad valorem, sed affirmandum cum *Pal. Dicast. Sylvest. et Salm. cap.* 3. *n.* 22. quia ministerium Subdiaconi totum est circa vasa; et ideo debent esse proprie ecclesiastica, sive sacra, ad differentiam Sacerdotis initiandi, cujus ministerium, cum non sit circa vasa, non requiritur, ut vasa sint consecrata, prout tenent *Salm. ibid.* cum *Dicast.* Et hoc *Tamb. cap.* 3. §. 2. dicit esse moraliter certum. Sed huic pariter contradicit *Croix n.* 2150. cum *Pal. Dicast. Sylvest.* quorum sententia in praxi etiam sequenda videtur.

Ex dictis sequitur, munus Subdiaconi esse tradere Diacono calicem, et patenam; item panem, et vinum tamquam oblationes populi praesentare; deinde canere sollemniter Epistolam, etiam deferre crucem in processionibus.

An autem peccent graviter Subdiaconi, et Diaconi sollemniter ministrantes in mortali? Probabiliter negatur cum *Vall. Vill. March. Dian.* et *Salm. cap.* 3. *n.* 24. contra alios, quia neque rem sacram conficiunt, neque operationes eliciunt, quae ex opere operato conferant gratiam, cui ipsi obicem per peccatum ponant; peccabunt tamen saltem venialiter. Vide de hoc puncto fuse dicta de *Sacram. in gen. n.* 38.

748. Quaer. II. Quaenam sit materia, et forma Diaconatus? *Prima* sententia dicit esse solam traditionem Libri Evangeliorum, cum sua forma: *Accipe Spiritum Sanctum ad robur*, et hanc tenent *Palaus p.* 4. *n.* 10. *Bon. p.* 3. *n.* 4. *et Vasq. Val. Reg. Vill. Diana*, *et Trull. apud Escob. lib.* 23. *n.* 105. Atque hujus sen-

tentiæ videtur expresse esse *D. Th. suppl. q.* 37. *art.* 5. *ad* 5. cum ibi dicat: *In ipsa Libri datione imprimitur character.* Ratio, quia in Concilio Florent. sola traditio Libri Evangeliorum assignatur pro materia Diaconatus. Et licet manuum impositio sit necessaria ex præcepto Ecclesiæ, tamen non est de essentia, cum sit ritus dumtaxat ab ipsa Ecclesia, sive ab Apostolis introductus, ut loquitur Gregorius IX. in *cap. Presbyter. de Sacram. non iterand.* ubi sic dicitur: *Presbyter et Diaconus, cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt. Secunda* vero sententia dicit esse solam impositionem manuum; et hanc tenent *Juenin to.* 7. *pag.* 589. *Merbes. pag.* 293. *q.* 48. *Tournely tom.* 10. *pag.* 247. *Habert cap.* 7. *q.* 5. *cum Morino*, *et Becano*, item *Scotus*, *S. Bonav. Cajet. et Durand. apud Escob. n.* 167. Probatur 1. ex *Act.* 6. ubi cum sermo habeatur de Ordinatione primorum Diaconorum, tantum impositionis manuum fit mentio: *Orantes imposuerunt eis manus.* Probatur 2. ex Concilio Carthag. IV. *Can.* 5. ubi dicitur: *Cum Diaconus ordinatur, solus Episcopus manus super caput ejus ponat.* Probatur 3. ex ritu Ecclesiæ Græcæ, in qua Diaconi per solam impositionem manuum ordinantur. Probatur 4. ratione, quia illa est materia Sacramenti, in cujus applicatione traditur Spiritus Sanctus, nempe gratia Sacramenti, cum vero in impositione manuum tradatur Diaconis Spiritus Sanctus, ut patet ex forma, *Accipe Spiritum Sanctum ad robur*, *etc.* ideo sola impositio manuum est materia essentialis diaconatus; et quod revera in illis verbis, *Accipe etc.* tradatur Spiritus Sanctus, clare (ut diximus) ostendit Tridentinum *sess.* 23. *Can.* 4. ubi;

Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere: Accipe Spiritum Sanctum; anathema sit. Nec obstat textus oppositus in dicto *cap. Presbyter*; nam (ut respondet *Bellarm. de Ordine cap.* 9.) hujusmodi impositio manuum dicitur ab Apostolis introducta, non quia ipsi illam instituerint, sed quia acceptam a Domino primi executi sunt. *Tertia* vero sententia dicit utramque (nempe traditionem libri, et impositionem manuum) esse materiam essentialem; ita *Bellarm. d. cap.* 9. *Lugo de Sacram. d.* 2. *n.* 101. *Petrocorens. to.* 4. *pag.* 228. *q.* 4. *Laym. cap.* 5. *n.* 2. *Holzm. n.* 70. *Salm. c.* 3. *n.* 28. *cum Dic. Gran. etc. ac Escob. n.* 167. *cum Con. Soto, et Led.* Ratio quia Ecclesia ex potestate a Christo sibi tradita, quoad Græcos determinavit materiam essentialem Diaconatus esse solam impositionem manuum; quoad Latinos vero, præter impositionem, esse traditionem libri. His positis, dico primam sententiam esse probabilem, secundam probabiliorem, tertiam adhuc probabilem, et ideo omnino in praxi sequendam, utpote spectantem ad valorem Sacramenti.

749. Quær. III. Quænam sit materia, et forma Presbyteratus? Adsunt pariter tres sententiæ. *Prima*, quam tenent *Fagnanus in cap. Presbyter. de Sacram. non iterand. Sotus in* 4. *d.* 25. *q.* 1. *art.* 4. item *Aug. et Nunnus apud Salm. cap.* 3. *n.* 40. dicit materiam esse solam traditionem instrumentorum, et formam, verba illa quæ profert Episcopus in traditione instrumentorum, nempe: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini.* Et hac sola materia et forma dicunt tradi po-

testatem tam sacrificandi, quam absolvendi peccata. Probant ex decreto Eugenii IV. ad Armenos (relato a *Croix n.* 2128.) ubi dicitur: *Ordo Presbyteratus traditur per calicis cum vino, et patenæ cum pane porrectionem.* Sed hæc sententia communiter a DD. non est recepta. Vide *Salm. cap.* 3. *num.* 41. Decretum autem Eugenii quomodo intelligendum sit, infra explicabitur.

Secunda sententia, quam tenent *Bellarm. de Ordine c.* 9. *Estius in* 4. *d.* 24. §. 24. *Laym. c.* 5. *Holzm. n.* 70, *Escob. n.* 158. *cum Scoto, Con. et Henr. ac Salm. l. c. n.* 39. *cum Vasq. Led. Diana, etc.* dicit in Ordinatione Presbyteratus duplicem esse materiam essentialem, nempe traditionem instrumentorum, qua traditur potestas super corpus Christi reale, scilicet sacrificandi, cum forma, *Accipe potestatem etc.* ut supra; et impositionem manuum, qua traditur potestas super corpus Christi mysticum, idest absolvendi peccata, cum forma: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* Quod requiratur traditio instrumentorum cum forma, *Accipe potestatem etc.* probant ex Decreto Eugenii supra relato, et ex *D. Th. q.* 37. *art.* 5. ubi dicit: *In ipsa traditione calicis sub forma verborum determinata character sacerdotalis imprimitur.* Quod autem requiratur etiam impositio manuum, probant ex Scriptura *Actor.* 13. 3. ubi dicuntur Paulus, et Barnabas ordinati fuisse Sacerdotes per impositionem manuum: *Tunc jejunantes, et orantes imponentesque eis manus dimiserunt illos.* Et quod forma hujus impositionis manuum sint verba, *Accipe Spiritum Sanctum etc.* probatur ex eodem Trident. *sess.* 23. *Can.* 4. ubi declaratur per sacram Ordinationem

dari Spiritum Sanctum, *nec frustra Episcopum dicere: Accipe Spiritum Sanctum*. Unde, cum in impositione manuum dicitur ab Episcopo, *Accipe Spiritum Sanctum etc.* tunc perficitur Sacramentum, et ejus gratia confertur.

Tertia vero probabilior sententia, quam tenent *Juenin t. 7. pag.* 589. *Concina tom.* 10. *pag.* 31. *n.* 4. *Petrocor. t.* 4. *p.* 232. *cum S. Bonav. et Arcud. ac Tournely tom.* 10. *pag.* 218. *cum Martene, Becano, Menardo, etc.* dicit tradi utramque potestatem Sacerdoti sacrificandi, et absolvendi per solam secundam manuum impositionem. Dicitur *secundam*, nam in Ordinatione Presbyteratus Episcopus ter manus imponit: Primo quando manus extendit nihil dicens: Secundo quando una cum Presbyteris extendit manus super initiandos, et fundit preces: Tertio quando post Communionem dicit, *Accipe Spiritum Sanctum, etc.* Dicunt igitur utramque potestatem tradi, non in prima (ut certum est apud omnes); neque in tertia, nam tertia jam supponit consecratos Sacerdotes, dum ipsi cum Episcopo jam consecrant Eucharistiam; sed in secunda, quando Episcopus extendit manus cum Presbyteris, ut patet ex Tridentino *sess.* 14. *c.* 3. ubi: *Ministri Extrem. Unction. sunt aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis rite ordinati per impositionem* (nota) *manuum Presbyterii*, hoc est, quæ fit ab Episcopo cum Presbyteris assistentibus. Probatur 1. hæc sententia ex Scriptura, ut supra, ubi de sola impositione manuum fit mentio. Dicit autem Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 2. quod sacræ Litteræ gravissimis verbis docent ea quæ *maxime* in Diaconorum, et Sacerdotum *Ordinatione attendenda sunt*; ergo si sacræ Litteræ tantum de impositione manuum verbum faciunt, dicere debe-

mus præter manuum impositionem nihil aliud esse in Ordinatione essentialiter necessarium : et hoc denotat verbum illud *maxime :* alia vero solum requiri tamquam partes integrales, nempe ad clariorem acceptæ potestatis declarationem. Probatur 2. Quia Græci per solam impositionem manuum ordinantur : ergo si valida est Ordinatio Græcorum per solam manuum impositionem ; ita etiam valida habenda est Ordinatio Latinorum, cum totus valor Sacramentorum pendeat ab ipsorum materia , et forma institutis a Christo Domino, qui (ut patet ex Scriptura) pro materia Ordinationis impositionem manuum instituit. Accedit id quod advertit Benedict. XIV. *de Synod. lib.* 7. *cap.* 2. *n.* 5. ex doctissimo *Martene* , quod instrumentorum traditio , non prius invecta est quam a sæculo VIII. vel IX. unde , si prius Sacerdotes per solam impositionem manuum valide ordinabantur , cur non hodie ?

Respondent AA. secundæ sententiæ , Christum instituisse materias et formas Sacramentorum in genere , et reliquisse Ecclesiæ potestatem eas determinandi in specie , ac justis de causis mutandi ; modo adhibeat res et verba exprimentia cujusque Sacramenti effectum. Sed hanc sententiam in *tract. de Sacram in gen. n.* 12. asseruimus esse minus probabilem , et diximus Christum in specie determinasse materias , et formas (quoad substantiam) omnium Sacramentorum, non enim habetur (ut dicit præfatus Papa Bened. XIV. *l. c. n.* 10.) unde sufficienter probetur quod Christus hanc potestatem ab adversariis suppositam tradiderit Ecclesiæ ; immo oppositum potius eruitur ex Trident. *sess.* 21. *c.* 2. ubi dicitur Ecclesiam nullam habere potestatem circa Sacramentorum substantiam (ad

quam certè pertinent materiæ et formæ), sed tantum circa eorum dispensationem. Nec obstat, quod Eugenius IV. ut supra assignaverit pro materia Presbyteratus traditionem instrumentorum cum forma, *Accipe potestatem etc.* Nam sapienter respondet idem Papa Benedict. XIV. *loc. cit. n.* 8. *cum Morino*, *Becano*, *et Menardo*, Eugenium tantum ibi loquutum fuisse de materia et forma integrali, quam intendit tradere Armenis qui optabant aggregari Ecclesiæ Latinæ, et ideo non fuit opus eis assignare impositionem manuum, cum illi juxta ritum Græcorum, quo prius ordinabantur, jam eam adhibebant. Unde dicimus Eugenium non quidem mutasse materiam et formam hujus Sacramenti, sed tantum impositioni manuum superaddidisse traditionem instrumentorum, tamquam partem integralem, ut diximus.

Juxta autem hanc tertiam sententiam, quæ ex intrinsecis fundamentis (speculative tamen loquendo) probabilior mihi videtur, discrepant præfati hujus sententiæ auctores in assignanda forma Presbyteratus; alii enim, ut *Petrocorensis* (cui in parte consentit *Lugo de Sacrament. Dub.* 2. *n.* 99.), dicit esse verba quæ proferuntur in traditione calicis et pateuæ: *Accipe potestatem etc.* quia (ut ait) manet moralis connexio inter impositionem, et prædictam formam in traditione instrumentorum. Verum *Morinus et Tournely* forte probabilius dicunt formam esse orationem, quæ in ipsa impositione dicitur ab Episcopo; verba autem, *Accipe Spiritum Sanctum etc.* quæ dicuntur in tertia impositione, inquiunt esse tantum declarativa, et confirmativa rei peractæ, nempe Spiritus Sancti jam collati in secunda impositione. Dixi autem *speculative loquendo* hanc sententiam esse

probabiliorem; nam cum secunda sententia sit etiam probabilis, hæc in praxi omnino sequenda est. Quapropter bene advertit *Croix n.* 1245. quod Ordinatio facta sine secunda manuum impositione tota repetenda est, ut etiam declaravit S. C. apud Bened. XIV. *l. c. n.* 13. Ratio, quia qui non accepit potestatem supra Corpus Christi verum, nec etiam potuit accipere potestatem super Corpus Christi mysticum. Si vero Ordinatio facta fuit sine tertia manuum impositione, hæc tantum supplenda est.

750. Sed hic, posita sententia in praxi tenenda, quod traditio instrumentorum sit etiam materia essentialis hujus Sacramenti, dubitatur 1. An sit de necessitate Sacramenti, ut una cum calice et patena tradatur etiam utraque species, idest panis et vini? Negant probabiliter *Bon. p.* 3. *n.* 3. *Sanch. lib.* 7. *cap.* 3. *d.* 12. *n.* 17. item *Fill. Henr. Diana, Dic. etc. apud Salm. c.* 3. *n.* 45. et dicunt, quod, licet ex præcepto utraque species tradenda sit, tamen sufficit ad valorem Sacramenti, ut una sola conferatur. Probabilius vero affirmant *Holzmann cum Tann. Gob. ac Sporer, et Salm. l. c. cum Gran. Philib. Led. Vill. Aversa, Diana.* (seipsum retractante), *etc.* Ratio, quia per traditionem unius speciei non datur potestas directa ad totum Sacramentum; et cum potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis (prout diximus de *Eucharistia n.* 306.) et propterea non possit tradi nisi ad integrum Sacrificium offerendum; sequitur, quod si ad utramque speciem consecrandam non datur, ad nullam datur. Et cum hæc sententia sit probabilis, immo probabilior, omnino sequenda est in praxi, ut recte ait *Croix n.* 2151.

751. Dubitatur 2. An valide ordinaretur qui

tangeret hostiam, et non patenam? Affirmant communiter *Sporer num.* 23. *Tambur. lib.* 7. *cap.* 5. §. 2. *n.* 5. *Holzm. n.* 80. cum aliis; utque fere certum habent *Vasq. Conc. Pal. et Schilder apud Croix n.* 2153. Ratio, quia hostia et vinum sunt materia substantialis Sacerdotii, quibus principaliter significatur potestas in Corpus Christi, et propter solam decentiam ex præcepto Ecclesiæ usurpatur calix, et patena. Et idem consequenter dicunt *Sporer*, *et Tamb. ll. cc.* si tradatur calix cum vino, et hostia ibi immixta vel imposita sine patena. Hæc sententia revera videtur probabilissima. Sed *La-Croix loc. cit.* refert, duos DD. a se consultos talem Ordinationem judicasse dubiam; et idem videntur sensisse *Bussæus tom.* 1. *v. Ordo n.* 2. *et Bon. p.* 3 *n.* 11. ubi dixerunt tutius esse *attingere immediate ipsam patenam et hostiam, juxta ritum Ecclesiæ, ne Ordinandus periculo se exponat non recipiendi Ordines.* Etenim in Decreto Eugenii assignatur pro materia Presbyteratus *calix cum vino*, *et patena cum hostia*. Et in Pontificali dicitur: *Et cuppam calicis, et patenam simul tangunt.* Quapropter *Croix ibid.* (cui adhæret *Mazzotta tom.* 3. *p.* 229. *v. Quær.* 2.) non immerito dicit consultum esse, ut talis Ordinatio repetatur sub conditione; quamvis enim prima sententia fere certa videatur, tamen *Lugo Respons. mor. lib.* 1. *dub.* 1. loquendo de Sacramento Baptismi, sic ait: *Licet sententia negans valorem Sacramenti non æstimetur probabilis, nihilominus foret sufficiens motivum reiterandi, quia prudenter formidare possumus, ne forte sit probabile quod sit invalidum, aut saltem ne accedente judicio plurium DD. id successu temporis fiat probabile.* Atque *ibid. dub.* 33. tractans de Sacra-

mento Ordinis, idem asserit, dicendo, quod esto quis quiescere posset in prima Ordinatione propter aliquam sententiam æstimatam moraliter certam, tamen non peccabit, si stante sententia opposita aliorum pro nullitate Sacramenti, *ad majorem animi quietem iterum sub conditione ordinetur: quod etiam Episcopus licite in gratiam ejus poterit facere*. Et ratio videtur esse, quia ipsa anxietas de dubio, modo sit vehemens, justa est causa Ordinationem sub conditione iterandi. Et idem sentit *Croix n.* 2145. *cum Gobato*, qui ait posse Sacramentum Baptismi iterari *propter dubium* non aperte vanum.

752. Dubitatur 3. An valide ordinetur Sacerdos qui tantum calicem et patenam tangit, non autem hostiam? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Habert tom.* 7. *pag.* 172. *quæst.* 4. item *Baucius*, *atque Villal. apud Escob. n.* 188. *et* 190. item *Bernal. Faber*, *et Ferdinand. ap. Croix n.* 2152. Hi dicunt hanc debere iterum sub conditione ordinari, ut a dubiis liberetur: et ab hac sententia non dissentiunt *Bon. et Bass.* allati in *Dub. præced.* dicendo tutius esse attingere patenam et hostiam, *ne Ordinandus periculo se exponat*. *Secunda* vero sententia communis et verior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Cons. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 9. *Wigandt tract.* 15. *num.* 11. *et* 43. *Gonet et Lamb. apud Habert loc. cit. Mazzotta tom.* 3. *pag.* 229. *Diana part.* 10. *tract.* 56. *Resol.* 88. *et Salm. cap.* 2. *n.* 21. *cum Vasq. Aversa*, *Trull. etc.* ac *Escob. cum Led. Vega*, *Marchino*, *Vict. Nun. Dicast. etc.* item *Scotus*, *Val. Con. Sporer*, *Rodr. et Gob.* apud *Croix dict. n.* 2152. Ratio, tum quia non præscribitur ab Ecclesia tactus immediatus hostiæ, sed tantum patenæ, ut patet ex Pontificali, ubi sic

habetur: *Pontifex tradit cuilibet calicem cum vino, et patenam suppositam cum hostia; et ipsi illam accipiunt inter indices et medios digitos; et cuppam calicis, et patenam simul tangunt.* Tum quia vinum in calice contentum certe non tangitur immediate; ergo nec requitur, ut hostia immediate tangatur; unde tum ob has rationes, tum ob communem Doctorum consensum bene dici potest hæc sententia moraliter certa. Ceterum recte advertunt *Salm. l. c.* curandum esse Ordinando, tam calicem, quam patenam et hostiam (quo melius) contingere, ut ab omni scrupulo se eximat.

753 Dubitatur 4. An valide ordinetur qui solum calicem immediate tangit, sed non patenam. *Prima* sententia quam tenent *Roncaglia pag.* 125. *q.* 5. *R.* 3. *Croix num.* 2154. *cum Pal. Dicast. de Ord. num.* 205. *et Mazzotta tom.* 3. *p.* 229. dicit hunc reordinandum sub conditione, tum quia in Pontificali ut supra præscribitur tactus tam calicis quam patenæ, tum quia tactus patenæ alias tunc esset potius moralis quam physicus. *Secunda* vero sententia, quam tenent *Palaus part.* 4. *num.* 20. *Escob. n.* 184. *Diana part.* 6. *tract.* 8. *R.* 19. *cum Bauny, et Jo. Petit. Tamb. lib.* 7. *cap.* 5. §. 2. *n.* 6. *cum Vasq. Val. Hurt. etc.* item *Conc. Aversa, et Trull. apud Salm. cap.* 2. *n.* 21. dicit hunc esse valide ordinatum, quia calix et patena tunc moraliter faciunt unum. Et hanc sententiam *Præpos. et Bosco ap. Croix loc. cit.* vocant moraliter certam: ego tamen censeo eam tantum probabiliorem, sed primam non improbabilem, et ideo in praxi tenendam: quapropter dico, sub conditione talem Clericum esse reordinandum.

754 Notandum, quod carens Ordine Sacer-

dotii, vel Episcopatus, invalide exerceret eorum munera. Carentes autem aliis Ordinibus, licite eos exercent, si Ordines sint minores: illicite, si majores. Hinc graviter peccat Clericus, qui sine Ordine officium Diaconi, vel Subdiaconi sollemniter exercet, et incurrit ipso facto irregularitatem, et excommunicationem, sed hanc ferendæ sententiæ, ex *c.* 1. *et* 2. *de Cleric. non Ordin. Min.* Vide de hoc puncto dicenda *l.* 7. *de Irregul. n.* 360. Utrum autem eamdem pœnam incurrant laici taliter ministrantes? Vide dicta *de Sacram. Bapt. n.* 116. *v. Sed dub.* 1. ubi negativam sententiam tutati sumus.

755. Hic aliqua libet adnotare de Ordinatione Episcopi, et I. Episcopus non potest valide ordinari, nisi ab alio Episcopo; ex Apostol. ad *Hebr.* 7. *Major a minori non benedicitur.* Ita *Pal. Sanch. Vasq.* etc. communiter cum *Salm. c.* 4. *n.* 3. Ad talem autem Ordinationem plura concurrunt, nempe impositio Libri Evangeliorum super scapulas ordinandi, unctio coronæ ordinati, et impositio manuum trium Episcoporum: item traditio baculi, et annuli, ut *Croix num.* 2148.

Utrum vero ad valorem exigatur trium Episcoporum assistentia, extra casum necessitatis; Certum est 1. quod hæc requiritur ex necessitate præcepti, ex *Nicæn* 1. *cap.* 4. *et Carthag.* 2. *c.* 7. Certum 2. videtur, ex commissione Pontificis in casu necessitatis valide fieri Ordinationem ab uno Episcopo: ut asserunt *Croix num.* 2147. *Salm. c.* 4. *num.* 4. cum aliis fere communiter, contra *Pal. et Avers.* Sic enim communiter dicunt fecisse Apostolos, cum Episcopos ordinabant; et sic fecisse plures Pontifices testatur *Cardenas*, et plures apud

Croix n. 2147. ubi adest etiam decretum S. C. quo dicitur talem Ordinationem esse validam.
Ad quæsitum autem alii dicunt tres omnino requiri, et ita sentiunt *Tourn. t.* 10. *p.* 186. *et Holzm n.* 76. item *Bellarm. Vasq. Con. Pal. Barb.* etc. apud *Salm. cap.* 4. *num* 6. Sic enim scripsit *Damasus* Papa in *Epist.* 4. *contra Chorept. Quod enim Episcopi non sint, qui minus quam a tribus sint ordinati Episcopis, omnibus patet.* Alii tamen negant, ut *Sanch. S. Anton. Azor.* etc. cum *Salm. c.* 4. *n.* 8. Ratio, quia in Pontificali Rom. unus tantum Episcoporum dicitur consecrator, alii vero assistentes: in aliis enim Sacramentis unus tantum minister requiritur. Et probant ex Can. 1. Apostolorum apud Clement. ubi ex Decreto Simonis Apostoli dicitur: *Si aliquis ab uno Episcopo ordinatus fuerit, is qui ordinatus est deponatur.* Si deponendus est, ergo est vere ordinatus. Utraque sententia est probabilis, unde in praxi omnino prima sequenda est, ut patet ex *Prop.* 1. damnata ab *Innoc. XI.* Et ratio est, quia cum valde sit probabilis sententia (ut diximus *n.* 738.) Episcopatum esse verum Sacramentum distinctum a Presbyteratu, tenemur utique in ejus Ordinatione tutiorem partem sequi ad vitandum damnum commune; nam alias Sacerdotes ab hoc Episcopo ordinati manerent dubie ordinati.

756. » 1. Potest Episcopus extra Diœcesim » suis subditis conferre primam tonsuram; quia » non est Ordo. *Bon.* et alii, cum *Dian. p.* » 4. *t.* 4. *R.* 143. contra *Sanch. Barbos.* etc.
Sed hoc non est certum. Quæritur igitur, an Episcopus possit conferre Tonsuram in aliena Diœcesi sine licentia Episcopi loci? Negant *Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 50. *n.* 2. *cum*

Salzedo, et *Barbosa in Trid. sess.* 6. *cap.* 5. *de Reform. cum Garcia*, *Campanile*, *Acunna*, *et Narbona*. Quia in Trident. *l. c.* vetitum est Episcopis exercere Pontificalia in aliena Diœcesi sine licentia ejus Ordinarii, et cum prima Tonsura sit Ordo, ut putant, non potest conferri sine Pontificalibus. Affirmant vero cum *Busemb.* ut supra, *Bon. p.* 2. *n.* 3. *Toletus lib.* 1. *c.* 48. *n.* 7. *alias c.* 49. *n.* 4. et *Azor. Henr. Vill. Molf. etc. apud Barbos. et Lopez*, *Barbat* ac *Rebuff. apud Sanch. ll. cc.* Ratio, quia, cum sit sententia communior et probabilior inter Theologos, quod Tonsura non sit Ordo, ideo bene potest et solet conferri privatim sine Pontificalibus, ad quod non requiritur licentia Episcopi loci.

» 757 2. Quando dubium occurrit, an Ordo » sit vere collatus, v. g. quia materia fuit, » dubia, iterari potest, et debet sub conditio» ne. Quando vero sunt rationes utrinque pro» babiles pro nullitate, et validitate, ait *Dian.* » *p.* 5. *tom.* 3. *R.* 47. *ex Gran.* posse iterari » sub conditione; immo debere, si sit Episco» palis, vel Sacerdotalis: v. gr. si Sacerdos, » vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut » illud instrumentum, in cujus porrectione » imprimitur character. Excipit tamen Sacerdo» tem, qui immediate tetigit patenam, sed » non hostiam. Eum vero, qui non tetigit ca» licem, et patenam, dum forma proferebatur, » sed paulo post, posse quidem ad majorem » animi sui quietem sub conditione iterum or» dinari, non tamen esse necessarium, docet » *Lugo resolut. mor. lib.* 1. *d.* 33. Recte au» tem notat *Dian. l. c.* etiamsi quis timeat, » ne invalide ordinatus sit, aut non recorde» tur, se tetigisse sacra vasa, aut non tetigisse

» imaginetur, non illico iterandum esse Or-
» dinem, cum sola oblivio, vel timor non
» sufficiat ad prudens, ac rationabile dubium,
» vel probabilitatem.

758. Quæritur, quomodo supplendi sunt defectus commissi in Ordinatione? Distinguendum: Si defectus est circa accidentalia, nempe si defuerit unctio manuum Presbyteri initiandi, tunc quamprimum suppleri debet ab eodem Episcopo, si fieri potest; ita *Sanch. Cons. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 13. *n.* 4. *Elbel n.* 28. *Croix n.* 2200. *et* 2201. ac *Salm. cap.* 2. *n.* 25. *cum Soto*, *Trull. et Aversa*. Alias taliter ordinatus, si non curaret hujusmodi defectum suppleri, vel ante suppletionem in Ordine suscepto ministraret, peccaret graviter; non vero incurreret irregularitatem, ut recte advertunt *Salm. loc. cit. et Sanch. n.* 5. *cum Sylv. Soto*, *Tab. Ang. et Arm.* quia est irregularis qui ministrat in Ordine quem non habet, sed hic vere Ordinem habet. An autem qui ministraret ante suppletionem, quæ fieri deberet, alicujus defectus dubie essentialis circa valorem Ordinationis incurreret irregularitatem? Videtur negandum; nam qui est dubie ordinatus, non potest dici absolute non ordinatus. Notandum autem hic 1. cum *Salm. n.* 26. *Sanch. et Soto*, hoc non intelligi, quando defectus esset in re levi, sed tantum in gravi, nempe si defuisset unctio manuum; aut etiam addunt *Salm.* citantes *Sanch.* si presbyterandus non protulisset verba consecrationis cum Episcopo, sed hoc non dicit *Sanch.* immo *l. c. n.* 5. tantum dicit, quod si initiandus non dixerit Canonem, talis cærimonia non esset repetenda. Notandum 2. cum *Croix num.* 2200. *et Aversa*, quod si defectus fuerit occultus, occulte supplendum

est, ad vitandum scandalum, et turbationem aliorum.

Si vero defectus est circa essentialia, nempe circa materiam, et formam, tanto magis est supplendus. Sed hic quæres, an totum Sacramentum sit tunc supplendum? Resp. I. Si Sacramentum constet duplici materia et forma, ut in Ordinatione Sacerdotii (juxta probabilem plurium sententiam), nempe calice cum vino, ac patena cum hostia, atque impositione manuum; tunc si defectus est in parte antecedenti, nimirum in traditione calicis et patenæ, utique totum Sacramentum est iterandum, quia potestas supra corpus Christi mysticum fundatur in potestate supra corpus Christi reale; secus vero, si defectus est in parte posteriori, quia potestas ad corpus Christi verum, jam tradita est independenter a parte subsequenti. Ita *Salm. c.* 2. *n.* 31. *et Croix n.* 2204. et alii passim. Resp. II. Si tantum pars materiæ fuerit, vel dubitetur an fuerit omissa, in Ordinatione sacerdotis, et Episcopi, totum equidem Sacramentum est iterandum; hinc si tradita sit patena cum hostia, et calix sine vino, ordinatio tota repeti debet, tradendo utramque materiam, ut dicunt *Elbel n.* 28. *et Croix n.* 2005. *cum Aversa*, et aliis pluribus; et sic omnino tenendum juxta dicta *num.* 750. Dicunt autem *Salm. cap.* 2. *num.* 32. hoc quidem tenendum in Ordinatione Presbyteratus, et Episcopatus, non autem aliorum Ordinum; quia in eis, si adest probabilitas pro valore Ordinis suscepti, non requiritur supplere defectum, cum in Sacerdotio postea suscipiendo omnis illorum potestas recipiatur. Sed hoc non admittendum saltem pro Ordine Diaconatus; nam in *cap. Presbyter*, *de Sacram. non iterand.* loquens Pon-

tifex de Ordinatione Diaconorum, dicit quod si impositio manuum est omissa, omnino est repetenda; etsi probabile sit solam traditionem Libri esse de essentia.

759. An autem hujusmodi defectus, tam essentiales, quam accidentales, debeant suppleri tempore designato ad collationem Ordinum? *Salm. cap. 4. n. 79. cum Granad. etc.* dicunt posse suppleri quocumque anni tempore. Communius vero affirmant *Croix n. 2200. et Sanch. l. c. n. 7. cum Innoc. Panorm. et Arm. ex cit. cap. Presbyter*, ubi, cum fiat sermo de impositione manus in Ordinatione Presbyteri, vel Diaconi, sic dicitur: *Quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos caute supplendum, quod per errorem extitit prætermissum.* Mihi autem videtur sic distinguendum: Si defectus sit circa valorem Sacramenti, tunc supplendus est tempore ab Ecclesia statuto, ut censet secunda sententia, et hoc videtur non posse negari ex textu mox allato. Secus vero dicendum, si esset defectus accidentalis. Probabiliter vero dicit *Tamb. l. 7. c. 5. §. 2. n. 13 cum Gran. et Quintanad. et Croix d. num. 2200. cum Aversa, et Gob.* et aliis universim ut asserit, quod si ob solum dubium iteretur Ordo sub conditione, vel cærimonia aliqua, poterit iterari quovis die, et a quovis Episcopo; eodemque die poterunt simul conferri Ordines tam majores quam minores, adhibitis solis sollemnitatibus probabiliter necessariis ad valorem.

» 760. Resp. 4. Episcopus non potest ordi-
» nare, nisi subditos, vel ratione originis (si
» scilicet in ejus diœcesi sint nati), vel ratio-
» ne domicilii, ex voluntate istic perpetuo ha-

» bitandi, vel ratione beneficii in sua diœcesi » existentis. *Dian. p.* 8. *t.* 2. *res.* 8. *Laym.* » *Præpos. etc. commun.* * (*Vel, adde, ratione familiaritatis seu famulatus, ex Trid.* » *sess.* 23. *c.* 9. *de quo vide dicenda n.* 779. » *Ordinans autem non subditum sine licentia* » *sui Ordinarii, suspenditur per annum a collatione Ordinum, ut habetur in c. Nullus, et* » *cap. Eos qui, de Temp. Ordin.*) *. Quocumque autem horum modorum sint subditi, » licite eos ordinat, ut habetur in *cap. Cum* » *nullus, de tempore ordin. in* 6. et ex communi, » *Henriq. Less. lib.* 2. *cap.* 34. *d.* 19.

761. Notandum autem est I. ex Trid. *sess.* 23. *Can.* 7. definitum esse, solos Episcopos esse ordinarios Sacramenti Ordinis ministros: Episcopus vero tantum electus, et confirmatus, licet possit præbere licentiam subditis, ut ab alio Episcopo ordinentur, nequit tamen ordinare, nisi sit etiam consecratus; Episcopus autem consecratus etiamsi sit degradatus, et Episcopatum renunciaverit, valide ordinare potest; est commune cum *D. Thom. suppl. quæst.* 3. *art.* 2. *Salm. cap.* 4. *n.* 13. 14. *et* 15. Sed hic plura sunt discutienda.

762. Quær. 1. an Pontifex possit præbere simplici Sacerdoti facultatem ad conferendos Ordines? Distingue: quod Tonsura, et Ordines minores a quolibet Sacerdote conferri possint ex commissione Pontificis, est communis cum *S. Th. Soto*, *Sanch.* Vide *Salm. cap.* 4. *n.* 19. Negant tamen hoc communiter de Presbyteratu, tamquam de ministerio excellentissimo, qui a solo Principe Ecclesiæ supremam facultatem habente, prout est Episcopus, debet impertiri. Ita *S. Thomas d. q.* 38. *art.* 1. *ac Palaus*, *Avers.a*, *Nunn. et Granad. cum Salm. n.* 25.

contra *Escob. n.* 228. *cum Innoc. IV. Vasq. Angl. Hurt. etc.* qui dicunt nihil obstare, quin Papa possit simplicia Scerdoti facultatem tribuere ordinandi etiam Sacerdotes; et probant ex Concilio Antioch. *Can.* 10. ubi postquam dictum fuit Chorepiscopos posse ordinare Subdiaconos, statim additur; *Nec Presbyterum vero, neque Diaconum audeant ordinare, præter conscientiam Episcopi*, idest ipso ignorante; ergo poterant ipso sciente et consciente. Dicunt autem Chorepiscopos esse simplices Sacerdotes, in quo consentiunt *Morinus, et Thomassinus apud Tourn. to.* 10. *p.* 204. *v. Una.* Sed recte respondent idem *Tourn. p.* 205. *Bon. p.* 4. *n.* 3. *et Pal. p.* 14. *num.* 9. *cum Bellarm. Conc. et Laym.* Chorepiscopos fuisse vere Episcopos, sed suffraganeos, qui non poterant ordinare sine consensu Episcopi civitatis; et probant ex eodem Concilio Antioch. *d. Can.* 10. relato a *Tournely l. c.* ubi ante verba supra relata, dicitur: *Qui Chorepiscopi nominantur, quamvis ut Episcopi consecrati sint, etc.*

Quæstio igitur est de Diaconatu, et Subdiaconatu. Alii affirmant, ut *Croix n.* 212. *Holz. n.* 85. *v. Dices* 3. *cum Vasq. Tann. Henno, et Herinc, Ronc. p.* 125. *c.* 2. *qu.* 1. *cum Diana, Pal.* 14. *n.* 10. *cum Victor. et Major. et Escob. n.* 225. *cum Rodr. Trull. Hurt. Gab. Aversa, Ang. etc.* et probant ex indulto concesso Abbatibus Cisterciensibus, ab Innocent. VIII. an. 1489. cujus Bullam testantur observasse *Victor. Vasq. et Rodr. apud Frassen. tom.* 12. *pag.* 103. qui refert verba Bullæ, nimirum: *Ne Monachi pro suscipiendis Subdiaconatus, et Diaconatus Ordinibus extra Claustrum discurrere cogantur, tibi et successoribus, ut Religiosis Subdiaconatus, et Diaconatus Or-*

dines conferre possitis, auctoritate Apostolica indulgemus. Alii vero negant, ut *Sot. Bell. Gon.* etc. cum *S. Thoma*, qui expresse docet 3. *part. qu.* 3. *art.* 1. *ad* 5. Papam non posse committere simplici Sacerdoti, ut majores Ordines conferat. Alii demum probabiliter cum *Salm. cap.* 4. *n.* 28. *Led. Gran. Avers. Suar.* etc. negant de Diaconatu, cujus ministerium est immediate ad corpus Christi tangendum, illud fidelibus distribuendo; affirmant vero de Subdiaconatu, quia ejus munus non habet relationem tam immediatam ad Christi corpus. Neque huic obstare dicunt *Salm.* doctrinam *D. Th.* nam (ut ajunt) S. Doctor tantum ibi exclusit Ordines majores, qui semper in Ecclesia pro sacris habiti sunt, ut infertur ex verbis ipsius Angelici, qui loquitur de Ordinibus, qui habent immediatam relationem ad corpus Christi; sed notum est (ut ostendit *Tourn. tom.* 10. *p.* 150. utque diximus *Tom. IV. lib.* 3. *n.* 831.) quod Ordo Subdiaconatus non fuit computatus inter sacros, nisi Sæculo XI. ab Urbano II. ut habetur in *c. A multis, de ætate, et qualit. præfic.* neque Subdiaconatus immediatam habet relationem ad corpus Christi, ut loquitur *D. Thomas;* soli enim Sacerdotes possunt Eucharistiam conficere, soli Diaconi eam deferre, aut ministrare. De indulto autem concesso Cisterciensibus conferendi etiam Diaconatum, dubitant *Salm. n.* 29. cum pluribus aliis; vel censendum dicunt, in hoc Papam secutum fuisse probabilem opinionem eorum qui dicunt, in hoc bene posse Pontifices dispensare.

763. Quær. 2. an Abbates possint conferre Tonsuram et Ordines minores, aliis, quam sibi subditis Regularibus? Olim bene poterant ex privilegio eis concesso in VII. Synodo, ut habetur

in c. *Quoniam*, *Dist.* 169. Attamen Trid. *Sess.* 23. *cap.* 10. sic sancivit: *Abbatibus... non liceat in posterum cuicumque, qui regularis sibi subditus non sit, Tonsuram, vel minores Ordines conferre, non obstantibus quibuscumque privilegiis, consuetudinibus, etc.* Hoc tamen Decreto non obstante, dicunt *Escob. num.* 210. *Sanch. Cons. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 19. *num.* 20. *cum Cov. Archid. Felin.* etc. ac *Salm. cap.* 4. *n.* 35. *cum Molf. Leand. et Aversa* probabilissimum esse, Abbates (saltem primates qui Episcopalem habent jurisdictionem, ut limitant iidem *Sanch. num.* 23. *et Salm. loc. cit. cum Molf. Aversa, etc.* contra alios, qui cum *Escob.* omnibus Abbatibus id concedunt) posse etiam hodie Ordines minores conferre non solum sibi subditis, sed adhuc sæcularibus, qui Litteras Dimissoriales a suis Prælatis acceperint. Admittunt vero *Salm. n.* 38. *cum Laymann, Azor. Tamb. Leand. etc.* quod Abbates mitrati, et ab Episcopo benedicti, vel potestatem habentes Pontificalia exercendi, ut ait *Philip. Salm. n.* 32. possint ordinare sæculares sibi subditos, vel alios habentes Litteras Dimissorias a suis Prælatis; quia hi ratione licentiæ suorum Prælatorum jam fiunt subditi prædictorum Abbatum. Et sic testantur pluries decisum fuisse a *S. C. Barbosa*, *Diana*, et alii *apud Salm. loc. cit.* Sed omnes istæ opiniones hodie non sunt amplius probabiles, dum in decreto Sacr. Congregat. Concilii edito 17. Januar. ann. 1642. (quod referunt in extensum *Croix n.* 2190. *et Fagnan. in cap. Aqua*, *de Consecr. Eccles. num.* 19. et de quo etiam mentionem facit Benedictus XIV. *de Synod. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 12.) approbante Urbano VIII. et inviolabiliter observari jubente, statutum fuit, reprobata omni contra-

ria opinione, Abbates Benedictinos Congreg. Cassinensis, seu alterius Congregationis, vel Ordinis, aut Instituti, habentes etiam jura Episcopalia, et facultatem Ordines minores conferendi, non posse ordinare, præter suos subditos regulares, alios sive regulares, sive sæculares, etiam habentes dimissorias a suis Ordinariis. Et ibi imponitur suspensio tam ordinantibus, quam concedentibus dimissorias, si aliter egerint. Item hic notandum, quod eadem S. C. die 17. *Decembr.* 1618. (ut refert idem Bened. XIV. *n.* 15.) declaravit in quadam causa Abbatis S. Ruffili, quod etiamsi constaret de territorio separato, in quo prædictus Abbas habebat jurisdictionem quasi Episcopalem, non poterat concedere litteras dimissorias suis subditis, eo quod obstabat Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 10. ubi dictum fuit: *Ne Abbates, et alii exemti, aut Collegia, vel Capitula quæcumque Ecclesiarum Cathedralium litteras dimissorias Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed eorum Ordinatio ad Episcopos, intra quorum fines existant, pertineat.* Sunt tamen excipiendi (ut advertit præfatus Benedictus XIV. *n.* 16.) aliqui Abbates, qui ex privilegio speciali post Tridentinum obtento possunt suis subditis sæcularibus litteras dimissorias concedere, ut sunt Abbas Cassinensis ex privilegio Sixti V. et Abbas Cavensis ex privilegio Pauli V. et alii qui sunt adnotati in cancellaria Cardinalis Urbis Vicarii.

An autem Abbates, non existentes in aliena Diœcesi, sed habentes propriam, et omnem jurisdictionem Episcopalem, possint dare dimissorias suis subditis sæcularibus? Affirmat apud *Croix lib.* 6. *p.* 2. *num.* 2235. *Aversa*, *cum Moises* qui affert declarationem S. C. et *Mar-*

chin. qui affert Decisionem Rotæ. Sed *P. Zacharia ibid.* refert oppositum sancitum fuisse alias tam a S. C. quam a S. Rota. Ceterum Abbates qui possunt Ordines minores conferre ex privilegio, bene etiam possunt dare dimissorias, ut de mandato Clementis VIII. censuit S. C. *apud eumd. Croix l. c. n.* 2236.

764. Hic dubitatur 1. An Abbates qui possunt suos subditos regulares, et professos ordinare, possint etiam ordinare novitios suos? Negant *Palaus n.* 14. *et Barbosa*, *Sayr. Rodr. etc. apud Escob. num.* 211. quia novitii non possunt dici proprie regulares et subditi, dum ad sæculum libere possunt redire. Sed probabilius affirmant *Laym. c.* 9. *n.* 2. *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 10. *n.* 22. *Escob. num.* 213. *cum Suar. et Salm. cap.* 4. *n.* 39. *cum Leand. et Pelliz.* et probabile putat *Croix n.* 2199. quia nomine Regularium in favorabilibus veniunt etiam novitii.

765. An autem tales novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatus, an vero originis, aut domicilii? *Suarez. et Henr. apud Croix n.* 2199. tenent ordinandos esse ab Episcopo originis, vel domicilii. Sed *Sanchez Dec. l.* 4. *cap.* 39. *n.* 20. *Pal. p.* 11. *n.* 8. *et Delbene dub.* 3. *sect.* 8. *n.* 7. et idem tenet *Fagnan.* cum aliis in *c. Cum inter vos de Sent. et re jud. n.* 8. censent bene posse ordinari ab Episcopo loci, ubi est novitiatus, quia novitii ibi degentes jam habent animum ibi perpetuo manendi. Utraque sententia est probabilis, ut recte dicunt *Croix l. c. et Mazz. t.* 3. *p.* 242. Modo (omnino addendum dico) novitius per notabile tempus jam manserit in novitiatu, et juramentum præstet ibi (quantum in se est) perpetuo manendi juxta dicenda *n.* 769. *ad* V.

766. Dubitatur 2. An Abbates ordinantes non

subditos, valide ordinent? Negant *Suar. Avers.* cum *Croix n.* 2191. Sed verius affirmant *Sanch. Pell. Tamb.* etc. cum *Salm. c.* 4. *num.* 40. Quia talis facultas jam invenitur Abbatibus concessa in corpore juris, ex *d. c. Quorumdam*, *Dist.* 69. Concilium autem Trident. et Decretum S. C. supra relatum videntur interdixisse tantum exercitium talis facultatis; qua de re Abbates illicite ordinant, sed non invalide. Et sic (ut refert Benedict. XIV. *de Synodo l.* 2. *cap.* 10. *n.* 13.) declaratum fuit a S. C. die 23. Nov. 1643. et confirmatum die 16. Martii 1726. ubi dictum fuit hujusmodi ordinatos ab Abbatibus privilegium habentibus indigere tantum absolutione et rehabilitatione a Sede Apostolica, sed non reordinatione, tamquam valide ordinati. Idque magis patet ex Decreto approbato ut supra ab Urb. VIII. ubi imponitur suspensio Ordinatis ab hujusmodi Abbatibus, ergo ipsi jam habentur pro valide ordinatis.

767. Notandum II. Probabile est Ministrum conferentem in mortali Ordines minores non peccare mortaliter, quandoquidem satis probabile est, quod tales Ordines non sint Sacramenta, juxta dicta *num.* 736. Certum est autem, quod tam conferens (etiam Ordines minores) innodatus aliqua censura, graviter peccabit, et incurret irregularitatem exercens actum ordinationis, quam suscipiens cum censura pariter peccabit, et incurret suspensionem ab Ordinem suscepto. Vide *Salm. c.* 4. *n.* 71.

768. Notandum III. Regulares ex *cap. Cum Nullus*, §. *fin. de Temp. Ord. in* 6. debent suscipere Ordines ab Episcopo, in cujus Dioecesi est Monasterium, ubi tunc commorantur. Et quamvis S. Pius V. concesserit privilegium Religiosis, ut possent ordinari ab alio, quam

ab Episcopo loci, ubi degunt; attamen (ut refert *Concina pag.* 35. *n.* 10.) Gregorius XV. hoc privilegium revocavit; hancque revocationem confirmarunt Clemens VIII. et Benedictus XIII. Bulla, *In suprema*, edita 23. Septembris 1724. et novissime N. P. Benedictus XIV. in Bulla quæ incipit, *Impositi nobis*, an 1747. Item notandum, quod S. C. (ut refert *Ronc. cap.* 2. *q.* 3.) de mandato Clementis VIII. edidit Decretum, ubi declaratum fuit, quod, si ille Episcopus non habeat Ordinationem, tunc Superior poterit subditis dimissorias dare ad quemcumque alium Episcopum: præcipitur tamen ibi Regularibus, ne ex industria differant Ordinationes suorum subditorum in id tempus, quo Episcopus Diœcesanus non est habiturus Ordinationem, vel absuturus est, contra id quod ait *Gob. apud Croix. n.* 2193. Et præcipitur observantia hujus decreti sub pœna privationis vocis, et officii. Hæc omnia confirmavit Bened. XIV. in mox citata Bulla, et insuper statuit, quod si Episcopus Diœcesanus fuerit absens, vel non habuerit Ordinationem, non potest Religiosus ab alio ordinari, nisi ostendat attestationem Vicarii Generalis, cancellarii, aut secretarii ejusdem Episcopi; alias tam ordinans, quam sic ordinatus incurrunt censuras et pœnas quas incurrunt, qui ab aliquo Episcopo ordinantur sine dimissoriis. Item statuit, quod talis Regularis examinari debeat ab Episcopo ordinante. Item quod privilegia alicujus Ordinis, ut ejus Religiosi ordinentur a quocumque Episcopo, debeant esse nominatim, non vero per communicationem. Item quod Regulares nequeant alio discedere, ut ordinentur, et postea redire ad pristinum domicilium ad hoc, ut examinentur ab Episcopo loci. Dicit autem *Ronc. cum Fag. et*

Passer. quod si Monasterium sit in loco nullius Diœcesis, possunt ejus Religiosi ordinari ab Episcopo viciniori. Omnes autem Regulares exemti a Prælatis suis dimissorias accipiunt. Vide dicenda *n.* 790.

769. Notandum IV. Ad licite Ordines suscipiendos requiritur ex *Trid. sess.* 23. *c.* 3. *et* 8. ut initiandus (etiam prima Tonsura, ut DD. communiter intelligunt, cum *Salm. c.* 4. *n.* 43.) ordinetur a proprio Episcopo, vel ab alieno, sed de ejus licentia. Sin autem ipse peccat graviter, et suspenditur ab exercitio Ordinis suscepti, donec proprius Episcopus voluerit; et ordinans incurrit suspensionem a collatione Ordinum per annum: et interim, si suspensio sit notoria, sive de facto, sive de jure, sui subditi Clerici (non autem laici) possunt ordinari sine ejus licentia *ab Episcopis vicinis*, ut expressum habetur in *c.* 2. *de Temp. Ordin. in* 6.

770. Hic autem maxime advertere oportet ea, quæ statuuntur super hac materia in Bulla *speculatores*, edita an. 1694. ab Innoc. XII. quam in extensum affert *Croix n.* 2165. et sunt sequentia.

I. Non sufficit, quod quis statim ab aliquo Episcopo Beneficium sit accepturus, ut ab eo ordinari possit, vel primam Tonsuram accipere.

II. Initiatus Tonsura, vel Minoribus a proprio Episcopo, non potest ulterius ordinari ab alio titulo Beneficii: nisi exhibitis prius litteris Testimonialibus Episcopi tam originis, quam domicilii super suis natalibus, ætate, et moribus.

III. Nulli Episcopo etsi Cardinali liceat externum, sibi non subditum ratione originis, vel domicilii, ad clericalem Tonsuram promovere prætextu cujusvis Beneficii ecclesiastici ei statim

conferendi, seu ad quod à Patronis præsentatus seu nominatus fuerit. *Præterea*, ut quis possit ordinari titulo Beneficii ab Episcopo non proprio, requiritur, ut Benefic um actu possideatur, et de se sufficiat ad congruam sustentationem sine supplemento Patrimonii. Quare non bene *Salm. de Ord. c. 4. num.* 52. cum aliis dicunt sufficere Beneficium etiam tenue pro titulo ad suscipiendos Ordines. Quomvis (ut recte notat *Croix num.* 2177. *cum Bon. Barbos. et communi*, contra *Less.* etc.), quoad alios effectus, sufficiat quodcumque tenue Beneficium, ut quis subditus fiat. Unde autem desumatur congruitas Beneficii quoad effectum Ordinationis, vide dicenda *n.* 815. *v. Not.* 1.

IV. Qui fortuito nascitur alicubi, debet ordinari ab Episcopo loci, ubi pater natus est (nisi pater postea ibidem, ubi natus est initiandus, contraxerit domicilium). Debet tamen obtinere litteras Testimoniales, si illic, ubi natus est, tamdiu moratus sit, ut ibi potuerit contrahere impedimentum. Sicut pariter indiget Testimonialibus Episcopi originis, qui in loco suæ originis similiter impedimentum contrahere potuerit.

V. Ille tantum censendus est subditus ratione domicilii, qui aliquo venit animo perpetuo ibi manendi, et hunc animum probet vel per habitationem decennii, vel per ædificationem domus cum asportatione majoris partis bonorum, manendo simul ibi per aliquod notabile tempus; debetque jurare hunc animum tunc habere.

VI. Ut Episcopus possit aliquem ordinare titulo familiaritatis, oportet, ut per triennium eum aluerit secum in suo actuali servitio, eidemque intra mensem conferat Beneficium sufficiens ad congruam sustentationem, cum Testimonialibus Episcopi originis, et domicilii.

VII. Episcopus originis, sive domicilii potest a suis subditis, etiam cum sua dimissoria ab alieno Episcopo ordinatis petere, ut intra aliquod tempus exhibeant Ordinum susceptorum Testimoniales, in quibus inseratur observata esse, quæ in hac Bulla præscribuntur; alias potest eos suspendere ab exercitio suscepti Ordinis.

771. » 1. Qui in una diœcesi est natus, in » altera habet domicilium, in tertia beneficium, » a quovis trium illorum Episcoporum potest » Ordines, vel dimissorias accipere? *Præp. q.* » 1. *d.* 14. *Laym. lib.* 5. *t.* 9. *cap.* 9. *Diana* » *p.* 8. *t.* 2. *R.* 8. *et* 9. ubi cum *Aversa*, et » aliis 3. contra *Barbos.* dicit, etsi ab uno eo» rum acceperit Ordinem unum, posse alterum » ab alio accipere. * (*Vide dicta n. præced.* » *infra n. II.*) *.

772. » 2. Potest quis ordinari ut originarius, » ubi ipse, vel pater ejus est natus. *Barbos.* » *Zerol. Aversa*, et alii novem cum *Dian. p.* » 8. *t.* 2. *R.* 12. Non tamen ordinari ab E» piscopo, in cujus diœcesi natus est fortuito: » v. gr. quia mater ibi itineris, vel negotio» rum causa degebat, quia non contrahit ibi » jus originis, sed ubi parentes domicilium » habent; ibi enim natus esse censetur. *Sanch.* » et alii octo, cum *Dian. p.* 8. *t.* 2. *R.* 11. » contra *Hurtad.* *(*Vide n. præc. n. IV.*)*.

773. » 3. Qui in diversis Episcopatibus ha» bet duo domicilia, in quibus æqualiter, etsi » non mathematice, habitat, potest ab utrius» libet loci Episcopo ordinari; quia utrique est » subditus ratione domicilii. *Præpos. loc. cit.* » *Sanch. Aversa*, etc. cum *Diana p.* 8. *t.* 2. » *R.* 10. Ejus tamen filius ab illo tantum, in » cujus diœcesi est natus. Quod si fortuito extra » utriusque diœcesim sit natus, ab utrovis pot-

» est ordinari; quia uterque censetur ejus Epi-
» scopus originis, cum non sit potior ratio de
» uno, quam de alio. *Præp. Dian. l. c.* Natus
» autem ex fornicatione, matris potius, quam
» patris domicilium sequitur. *Præp. Dian. l.*
» *c. R.* 18.

774. Potest quis ordinari ab Episcopo Beneficii, licet Beneficium sit simplex, modo sit perpetuum, et initiandus illud jam possideat. Et idem dicitur de habente Commendam perpetuam, quæ transeat in titulum. Ita *Sanchez, Trull. Avers. Phil.* etc. cum *Salm. cap.* 4. *num.* 52. *et* 52. *communiter.* Dicunt *Tamb. de Ord. cap.* 8. *n.* 21. *cum Diana, et Bord. ac Salm.* cum iisdem Auctoribus, quod sufficit Beneficium etiam tenue: sed hoc expresse reprobatur in d. Bulla *Speculatores n.* 770. *ad n.* III. ex qua requiritur Beneficium sufficiens ad sustentationem de se, sine supplemento patrimonii; vide apud *Croix n.* 2168. Et hic notandum cum *Croix n.* 2178 non sufficere titulum servitii mensæ, vel Ecclesiæ, aut Missarum; quia revera hæc non sunt Beneficia. An autem ex Beneficio detrahenda sint onera Missarum? S. C. (ut refert Bened. XIV. *Notif.* 26. *n.* 6.) die 17. Julii an 1723. respondit, id relinquendum arbitrio et conscientiæ Episcopi. Nota vero, quod in nostro Regno Beneficium, ut quis possit cum eo ordinari, debet ascendere, detractis oneribus, saltem ad medietatem taxæ statutæ pro patrimonio. Vid. infra *n.* 830.

775. Sed dubitatur 1. an Episcopus Beneficii possit dispensare in interstitiis cum aliquo, eodem modo quo posset dispensare cum eo Episcopus domicilii? Negant *Navar. et alii*; sed verius affirmant *Barbos. Alleg.* 4. *n.* 54. et *Salm. c.* 4. *n.* 53. *cum Garcia*, et *Trull.*

quia, cum talis Ordinandus jam fiat subditus Episcopi Beneficii quoad Ordines, fit etiam subditus quoad omnia concernentia ad Ordines; modo, intelligendum, accedat necessitas vel utilitas (respective ad Ordinem qui confertur) Ecclesiæ, cui Ordinandus adscribitur, juxta dicenda *n.* 795.

776. Dubitatur 2. an rite Episcopus ordinet aliquem, cui ideo contulit Beneficium, ut possit eum ordinare? Negant *Quaranta*, *Barb.* etc. apud *Salm. cap.* 4. *n.* 53. quia talis collatio esset in fraudem. At valde probabile est, quod possit, ut tenent *Tamb. de Sacr. Ord. c.* 8. *n.* 21. *cum Leandr. Bord. Dian. et aliis*; et huic sententiæ favent *Salm. c.* 4. *n.* 53. *cum Trull.* Ratio, qui nullo modo fraudat legem qui utitur jure suo, ex Reg. ... juris in 6. *Non censetur dolo facere, qui utitur jure suo.* Habetur autem in *c. Cum nullus de temp. Ord.* quod indistincte concessum sit Episcopis ordinare alienos ratione Beneficii.

777. » 4. Qui plura habet in diversis diœcesibus beneficia, potest a quolibet illorum Episcoporum ordinari. *Garc. Præp. l. c.* etc. » *Dian. p.* 8. *t.* 2. *R.* 25. * (*Idem dicunt* » *Salm. cap.* 4. *n.* 47. *cum Pol. Trull. etc.* » *In expositis autem spectatur locus, in quo* » *expositi sunt; Salm. ibid.*) *.

» Studiosi qui in Universitate habitant, etiam ultra decennium, animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeo ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt. Immo si isthic ducant uxorem, nec filii eorum; sicut enim is non dicitur Episcopus domicilii respectu patris; ita ut nec Episcopus originis respectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. *Dian. part.* 8. *t.* » 2. *R.* 15. *et* 17.

778. Notandum 1. quod, licet ad alios effectus, etiam ad suscipienda Sacramenta, ut domicilium acquiratur, sufficit, quod quis incipiat alicubi habitare animo ibi perpetuo manendi; ad effectum tamen suscipiendi Ordines, ultra prædictum animum requiruntur alia in Bulla *Speculatores*, enumerata *d. n.* 770. *infra n.* V. et præcipue juramentum de ipso animo perpetuo ibi manendi.

Notandum insuper, quod, ut quis ordinari possit ratione domicilii, requiritur, ut præstet juramentum de domicilio, ibi contracto, ex Declar. S. C. quam refert *Zacharias apud Croix l.* 6. *p.* 2. *ad n.* 2176. Adhuc autem filiusfamilias vivens seorsum a patre potest domicilium acquirere, ex *l. Placet*, et *Non utique*, *B. Ad Munif.* Idemque decrevit S. C. (ut testatur *P. Zacharias ad n.* 2180.) de infante seu impubere. Bene tamen advertunt *Sanch. de Matr. l.* 3. *d.* 23. *n.* 1. *et* 2. *Bonac. p.* 4. *n.* 11. *et* 12. *Pal. p.* 15. *et Salm. c.* 4. *n.* 48. *cum Aversa*, *Trull. Dic. et Philib.* quod si quis post domicilium contractum habet animum alibi se transferendi, bene posset ordinari ab Episcopo loci in quo commoratur: ad domicilium enim perdendum, non solum requiritur animus discedendi ab illo, sed etiam actualis recessus; ut patet ex plurib. Declar. Sacr. Congr. ut refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *c.* 2. *num. cit.* 2176.

779. Notandum 2. quod Barones, eorumque filii gaudent domicilio suorum feudorum, etsi ibi non habitant, ac propterea ordinari possunt ab illorum Episcopo. Ita *Barb. Avers.* apud *Croix n.* 2179. Idem dicunt *Salm. l. c.* cum *Sanch. Trull. Gob. Barb. Rebuff.* apud *Croix ibid.* de Senatoribus, et officialibus perpetuis

alicujus loci, eorumque filiis; sed merito hæc ait *Croix. ibid.* non esse conformia intentioni Bullæ *Speculatores* relatæ; ubi, ut vidimus, requiritur, ut Ordinandus ratione domicilii per notabile tempus ibi permanserit, et habeat animum, ac juret ibi perpetuo manendi.

780. Fit etiam aliquis subditus Episcopi quoad Ordines suscipiendos ratione *familiaritatis*, seu famulatus: modo (ut sancivit *Trid. sess.* 23. *c.* 9.) *per triennium fuerit secum commoratus et Beneficium, omni remota fraude, statim reipsa illi conferatur.* Putat hic *Vasq.* sufficere, si Episcopus animum habeat conferendi Beneficium quamprimum vacaturum; sed communiter dicunt *Avers. Phil. aliique* cum *Salm. c.* 4. *n.* 55. Beneficium debere esse jam vacans; licet ante Ordinationem non conferatur, ut *Sanch. Led.* cum *Salm. n.* 50. Per relatam tamen Bullam *Speculatores*, sufficit si Beneficium conferatur intra mensem. Vide *n.* 770. ad *n.* VI. Declaravit autem S. C. non posse Episcopum titulo familiaritatis aliquem ordinare, etiamsi det ei pensionem, aut patrimonium. Vide *P. Zachar. apud Croix lib.* 6. *p.* 2. *ad n.* 2177. Nomine autem *familiarium* intelliguntur omnes, qui Episcopo famulantur, et vivunt ejus expensis, etsi in ejus ædibus non habitent, modo degant in loco, ubi est Episcopus, vel prope; secus si distent per decem leucas, ut dicunt aliqui; vel duas dictas, juxta alios apud *Salm. loc. cit.*

Dicit autem *Barb. de offic. Episc. Alleg.* 5. *n.* 12. *et* 13. *cum Garcia, et Armendar.* qui hoc referunt decisum a S. C. (contra *Escob. n.* 330. qui citat pro se *Marchin. et Leandrum*) Episcopum posse ordinare suum familiarem triennalem etiam ad titulum patrimonii, vel pensio-

nis pro necessitate vel utilitate Ecclesiæ, cui ille est adscribendus; immo *Vasq.*, et *Gabr.* censent posse eum ordinare, etiamsi non habeat patrimonium; sed hanc opinionem *Barbosa ibid.* merito falsam vocat. Præterea, *Renzi de Ord. c. 1. sect.* 3. *q.* 13. *et Barb. n.* 8. *cum Garcia*, *Riccio*, *et Molf.* (qui etiam decisum a S. C. asserunt) sufficere ajunt triennium adhuc inceptum antequam fuisset Episcopus. Advertunt tamen communiter *Renzi l. c. cum Pal. Tamb. Marchin. et Leand. ac Barb. n.* 9. *cum Molf. et aliis*, tempus triennale debere esse continuum; hoc vero intelligendum moraliter, unde censet *Renzi ib.* non intertumpi triennium, si familiaris per aliquod tempus alio discedat; idque probat ex *c. fin. de Verb. sign. in* 6. ubi interrogatus Papa, quis veniret nomine Clericorum suorum, respondit, venire Clericos familiares continuo domesticos commensales, etiamsi aliquando pro suis negotiis abesse contingat. Item advertunt *Renzi q.* 12. *Sanch. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 27. *n.* 3. *et Barb. n.* 14. *cum Nav. Sayr. Ugol.* et aliis pluribus, non posse Episcopum dispensare super interstitiis cum familiari ordinando ad titulum Beneficii statim conferendi, quia hic nondum est subditus, et ita refert decisum a S. C. *Garcia apud Renzi l. c.* Bene tamen poterit dispensare post collatum Beneficium, quia ratio Beneficii collati jam fit subditus, ut dicunt *Piasec. et Campanile ap. Barb. n.* 15. et pariter id a S. C. decisum refert *Pitton. de Episc. num.* 292. die 26. Maji 1594. Sed intelligendum (ut diximus *num.* 775.), si adsit necessitas vel utilitas Ecclesiæ.

Quæritur, an famuli famulorum Episcopi possint ex hoc eodem titulo ab illo ordinari? Affirmant *Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 20. *num.*

24. *Dian. p. 4. tr. 4. R. 145. Salmant. c. 4. num. 57. Avers. Henr.* modo absit fraus, nempe, si ad hoc Episcopus permittat familiares suos plures famulos habere, ut possit eos ordinare; et modo omnes expensis Episcopi alantur, ut advertunt *ibid Salm.* cum *Henr.* Ratio, quia hi omnes revera tunc tamquam famuli ipsius Episcopi reputantur.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in Ordinando.

781. *Quinam valide aut invalide ordinetur?*

782. *An valide ordinentur infantes?*

783. *Quæ requirantur, ut quis licite ordinetur, apud Busemb.*

784. *I. ut sit viator, non neophytus, non infamis, hermaphroditus, irregularis, etc. An autem remaneant ordinati irregulares, etc. quos Episcopus protestatur non intendere ordinare?*

785. *II. Animus clericandi. Dub. 1. An peccet suscipiens Ordinem, nolens ascendere ad superiorem. Dub. 2. An peccet Clericus in minoribus, si uxorem ducat? Dub. 3. An peccet suscipiens Tonsuram ad effugiendum forum?*

786. *III. Ut sit confirmatus.*

787. *IV. Ut habeat Litteras dimissorias. Not. 1. Episcopi regulariter tenentur per seipsos ordinare. Not. 2. Licentia data non expirat morte concedentis. Not. 3. Episcopus confirmatus potest Dimissorias concedere, non vero suspensus, etc. Not. 4. Potest Episcopus eas dare etiam in aliena Diœcesi existens. Not. 5. Non potest vero Vicarius Generalis.*

788. *Not.* 6. *Quid de Capitulo Sede vacante? Not.* 7. *Quid de Abbatibus? Not.* 8. *A quibus debeant habere Dimissorias Regulares? Not.* 9. *Quid si Papa det licentiam cum clausula, ut quis ordinetur* a suo Ordinario tantum? *Not.* 10. *Potest Episcopus ordinare habentem Dimissoriam. Not.* 11. *An Ordinatio debeat fieri a certo Episcopo designato? Not.* 12. *sufficit licentia oretenus.*

789. *Dub.* 1. *An Episcopus possit ordinare alienum sub spe ratihabitionis? Dub.* 2. *An Episcopus ordinans possit dispensare cum alieno super irregularitate, etc.*

790. *V. Examen de scientia, juxta qualitatem Ordinis suscipiendi.*

791. *Qu.* 1. *Quæ debeat scire Sacerdos, præsertim circa Sacramentum Pœnitentiæ? Qu.* 2. *An illitterati sint irregulares? Qu.* 3. *An in Regularibus minor scientia requiratur?*

792. *Quid ultra notandum circa examen?*

VI. Titulus sustentationis, de quo infra ex n. 813.

793. *VII. Ut Ordines gradatim suscipiantur.*

794. *VIII. Ut Ordines suscipiantur tempore debito. Utrum in Festis liceat ordinare in Minoribus plusquam duos?*

795. *IX. Ut serventur interstitia.*

796. *An qui eadem die suscipit duos Ordines sacros, incurrat suspensionem? Quid si in Sabbato suscipit unum, alium in Dominica? Dub.* 1. *An hæc suspensio sit latæ sententiæ? Dub.* 2. *An incurrat suspensionem qui suscipit duos Ordines sacros, non servatis interstitiis?*

797. *An liceat eadem die suscipere quatuor Or-*

781. » RESp. 1. Ad validam ordinationem
» requiritur et sufficit, ut mas sit baptizatus.
» *S. Th.* 2. *p.* *q.* 39. *a.* 2. *Con.* *d.* 20. *d.*
» 10. *Vasquez*, *Fill.* *t.* 9. *c.* 4. *q.* 2.

Unde resolves.

» 1. Incapax Ordinum est, et quidem jure » divino I. Femina. *Vasq.* *Reg.* *Fill.* *l.* *c.* * » (*Ita S. Th. Suppl.* *q.* 39. *art.* 1. *Salm.* » *de Ord.* *tr.* 8. *c.* 5. *n.* 6. *et alii communiter*; » *estque de fide definitum in c. Nova*, *de Pœn.* » *et rem*) *. II. Hermaphroditus, in quo sexus » femineus prævalet *Fill.* *l.* *c.* Quod si autem » in eo incipiat prævalere post Ordinationem » validam, non potest valide consecrare; vel » absolvere, licet characterem sacramentalem » retineat. *Lugo resp. mor.* *l.* 1. *d.* 31. *III.* » Non baptizatus, *ibid.*

» 2. Valide ordinantur 1. Perpetuo amentes, » cæci, muti, privati manibus, etsi jure na» turali sint inhabiles, 2. Irregulares, etsi jure » Ecclesiastico sint inhabiles, maneantque ab » eorum usu suspensi. 3. Pueri in cunis, qui ta» men ad castitatem non tenebuntur vi voti, » nisi id ratificaverint. *Tol.* *Hen.* *Azor.* *l.* 13. » *c.* 14. *Bonac.* *l.* c.

782. Quæritur, an valide ordinentur infantes? Negant *Pal.* *Dur.* *et Petr. Sot.* *apud Salm.* *c.* 5. *num.* 22. Sed verius affirmat *D. Th.* *q.* 39. *art.* 2. ubi docet, quod omnia Sacramenta quæ non requirunt actum proprium suscipientis, sed in eis datur aliqua spiritualis potestas (ut sunt Baptismus, Confirmatio, et Ordo) valide suscipiuntur ante usum rationis; immo Ordo etiam

licite suscipitur (loquendo de Ordinibus minoribus) si adsit necessitas, et spes profectus. S. Doctorem sequuntur communiter *Sanch. Cons. l. 7. c. 3. dub. 32. n. 2. Renzi p. 344. q. 2. et Salm. c. 5. n. 23. cum S. Bonav. Scoto, Dom. Soto, Gonet, Vasq. Val.* et aliis; et hoc communi sensu DD. definitum testatur Bened. XIV. in Bulla *Inter sollicitas*, edita 4. Maji 1745. Idque probat *D. Th. ex c. ex un. de Cler. per salt. prom.* ubi dicitur, quod si aliquis Subdiaconatum receperit ante usum rationis, debet ordinari aute Diaconatum, si non constet de illius susceptione, secus si constet. Dicit tamen *ib.* idem Angelicus, quod pueri ante usum rationis non possunt valide suscipere Episcopatum.

783. » Resp. 2. Ut Ordo licite, et secundum » jura Ecclesiæ rite sumatur, aut non incur» ratur censura, requiritur in recipiente, præ» ter statum gratiæ, I. Ut non sit neophytus* » (*Qui autem non esset baptizatus, certe Or» dinem non reciperet, ut constat ex Conc. Ni» cæno Can. 19. et ex c. Veniens de Presb.* » *non baptiz.*) * vel infamis, vel hermaphro» ditus, vel irregularis, suspensus, excommu» nicatus.

» II. Animus clericandi: *Trid. sess.* 23. *c.* » 4. sine quo, si primam Tonsuram, vel Or» dines minores accipiat, videtur peccare, sal» tem venialiter (nisi justa causa excuset), » quia fraus est levis; vid. sopra *l.* 4. *c.* 2. *d.* » 1. *art.* 3. Similiter venialis inconstantia vi» detur sine justa causa statum Clericalem de» serere. III. Ut sit confirmatus. *Trid. sess.* 23. » *c.* 4. et quidem secundum *Bonac. d.* 8. *p.* » 5. *num.* 10. sub mortali; secundum *Soto*, » et *Conin.* sub veniali. IV. Litteræ dimissoriæ,

» etiam pro prima Tonsura, Episcopi proprii, » sive originis, sive domicilii. *Vid. Dian. p.* 3. » *tom.* 4. *R.* 194. V. Examen coram Episcopo » de scientia necessaria ad usum cujusque Or- » dinis; nam *Trid. sess.* 23. *c.* 4. pro prima » Tonsura requirit, ut sciant fidei rudimenta, » item legere, et scribere: de quibus probabilis » sit conjectura, quod Clericatum elegerint, » non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut » Deo fidelem cultum præstent. Pro minoribus, » ut linguam latinam intelligant. Pro Subdia- » conatu, et Diaconatu, cognitionem eorum, » quæ ad istos Ordines spectant. Pro Sacerdo- » tio tantam scientiam, ut populum docere » possint necessaria ad salutem, et administrare » Sacramenta. VI. Titulus sustentationis, ut » beneficii, vel patrimonii, vel paupertatis, ut » in Regularibus. *Trid. sess.* 21. *c.* 2. V. *Bo-* » *nac.* VII. Ordo inter receptionem unius, et » alterius; cujus inversio, v. g. suscipere Dia- » conatum ante Subdiaconatum, erit mortale: » Episcopatus ante Sacerdotium erit etiam in- » validus. VIII. Tempus; sic minores confe- » runtur quavis Dominica, vel festo quidem » tali, quod ex præcepto Ecclesiæ celebretur » etiam in foro, ut *Sylvest. Azor. Barbos.* etc. » *commun.* docent. Ac, licet *Præpos. Fagund.* » *Tan. Garant.* etc. putent sufficere quodvis fe- » stum duplex in Ecclesia, eamque sententiam » *Dian. p.* 5. *t.* 13. *res.* 47. vocet tutam in » praxi, eam tamen ex Decreto Urbani VIII. » rejectam esse monet *Card. de Lugo lib.* 1. » *resp. mor. d.* 43. Eosdem autem posse ex » recepta Episcoporum consuetudine, etiam fe- » ria 6. vespere ante Sabbatum, quo omnes » Ordines jure conferri possunt, notat *Dian.* » *p.* 2. *t.* 6. *R.* 28. *ex Henriq. Reginal.* etc.

» Majores vero Sabbatis Quatuor Temporum, » et Dominicæ Passionis, ac Hebdomadæ san- » ctæ. IX. Interstitia temporum. Sic majores » nonnisi post annum ab alterius susceptione » conferri possunt, ex *Trid. sess.* 23. *c.* 11. » 13. *et* 14. in quo tamen Episcopus ob neces- » sitatem, vel utilitatem Ecclesiæ potest dispen- » sare. Eodem tamen die, non nisi de licentia » Papæ, duo Ordines majores possunt dari; mi- » nores vero omnes, dispensante Episcopo, pos- » sunt dari eodem die, et, si consuetudo sit, » simul cum Subdiaconatu. *Nav. c.* 25. *Hen- » riq. l.* 10. *c.* 11. *Vasq. Suarez, Sa, v. Ordo.* » *Laym. l.* 5. *t.* 9. *c.* 8. X. Locus, scilicet pro » sollemni collatione, Ecclesia; pro privata, » Sacellum. XI. Ætas, in qua ordinarie Epi- » scopus non potest dispensare, et sic pro pri- » ma Tonsura et minoribus requiritur saltem » septennium completum, licet *Quint. t.* 6. *s.* » 21. contra *Sanchez* etc. putat sufficere inchoa- » tum. Pro Acolytho annus 12. completus, » *Fill. t.* 9. *c.* 4. *n.* 28. Pro Subdiaconatu vi- » cesimus secundus, pro Diaconatu vicesimus » tertius, pro Sacerdotio vigesimusquintus, o- » mnes incœpti, pro Episcopatu tricesimus com- » pletus. Vid. *Bon. d.* 8. *q.* 1. *Fill. tr.* 9. *c.* » 4. *Laym. l.* 5. *tr.* 9. *c.* 6. *et* 7. *Dian. p.* » 3. *t.* 4. *R.* 162. Si autem dubium sit, an » quis ætatem requisitam habeat, v. gr. pro » Sacerdotio ad annum 25. ingressus sit, ordi- » nari non potest. *Sanch. Laym. Bard. d.* 6. » *c.* 11. *p.* 6. §. 2. vide supra *l.* 1. *tr.* 1. *c.* » 1. *dub.* 3. Peccat autem tam ordinans, quam » ordinatus, si ordinetur, qui non habet qua- » litates requisitas.

784. Omnia tamen hæc fusius discutienda. Ut quis igitur rite Ordines suscipiat, requiritur I.

Ut sit viator, quia Sacerdos vita functus non valide consecraret. Item, ut non sit neophytus, nec infamis, nec hermaphroditus, qui non est capax Ordinis, nisi in eo prævaleat sexus masculinus, alias non potest vere appellari homo; unde nec licite, nec valide consecraret, immo nec licite, etiamsi sexus masculinus prævaleret, quia esset monstrum, et ideo egeret dispensatione Pontificia; Vid. *Salm. c.* 5. *n.* 15. Item requiritur, ut non sit irregularis, suspensus, vel excommunicatus.

Quæritur hic, an cum Episcopus ante Ordinationem protestatur se non intendere ordinare irregulares, excommunicatos, aut alio modo indignos, utrum isti irregulares remaneant ordinati? Negant *Molfesius apud Escob. l.* 23. *num.* 198 Affirmant vero communius *Cabassut. T. I. l.* 3. *c.* 16. *n.* 15. *Ludov. Bail. et Escob. n.* 200. *cum Nav. Sa, Rodr. Graff. etc.* quia verba illa dicuntur ad terrorem; quod arguitur ex eo quod idem Episcopus post hanc protestationem ante Ordinationem initiandos absolvit a quacumque excommunicatione, irregularitate, etc. Sed melius docet N. SS. P. Bened. XIV. in celeberrimo Opere *de Sacr. Miss. sect.* 2. §. 70. ubi ex Decreto S. C. Concilii dicit in hoc casu interrogandum esse Episcopum ordinantem de sua intentione, et si ipse asserat suam intentionem protestationi alligasse, Ordinationem absolute iterandam esse; si vero Episcopi intentio sit dubia, Ordinatio est sub conditione repetenda. Et sic pluries S. C. censuisse faciendum refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 2. *ad n.* 2231. Ubi tamen affert alias oppositas Declarationes S. C. in quibus dixit validam esse Ordinationem quorumdam ordinatorum cum falsis Dimissoriis, etsi præmissa fuerit protestatio Episcopi exclu-

dens voluntatem ordinandi eos, qui essent destituti conciliaribus requisitis.

785. Requiritur II. Animus clericandi, ex Trid. *Sess.* 23. *cap.* 4. Hic dubitatur 1. an peccet qui suscipit aliquem Ordinem sine animo ascendendi ad superiores? Certum et commune est non peccare graviter, etiamsi quis suscipiat Ordines majores, et non intendat suscipere Sacerdotium, ut recte dicunt *Laym. de Ord. cap.* 7. *sub finem; Salm. cap.* 5. *n.* 52. *et Escob. n.* 304. et alii passim, contra *Bannez*, *Marchin.* et alios paucos (*apud Escob. n.* 363.), qui improbabiliter asserunt esse mortale. Immo idem *Escob. n.* 305. *et Palaus p.* 8. *n.* 8. *cum Conc. et Bon.* probabiliter putant nullum esse peccatum, quia nullo jure præscribitur alicui ad superiores Ordines ascendere; nisi quis acceptet Beneficium requirens Sacerdotium, vel Ordinem sacrum, prout sunt Beneficia curata, seu ea quibus sunt annexa onera cantandi Missam, Evangelium, vel Epistolam, ut habetur ex Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. Ceterum idem Concilium *sess.* 23. *cap.* 4. solum requirit in ordinando intentionem præstandi Deo fidelem cultum. Idque confirmatur ex *cap.* 1. *de Filiis Presbyter.* ubi dicitur Episcopos posse dispensare cum illegitimo ad suscipiendos Ordines minores, non ad majores; ergo licitum est suscipere unum Ordinem sine animo ascendendi ad superiores. Ratio est, quia quilibet Ordo confertur ad hoc, ut ordinatus inserviat Deo, proprium munus exercendo; sufficit igitur munus illud acceptare sine intentione ulterius progrediendi. Aliter vero dicendum esset de novitio, qui Religionem intraret animo non perseverandi; hic enim difficulter excusari potest a culpa gravi, propter damna temporalia et incommoda quæ Religioni

tunc frustra afferret, et etiam propter scandalum, quod aliis novitiis præberet, exemplum enim socii magnam alteri tentationem ingerit.

Dubitatur 2. An peccet Clericus, qui initiatus in minoribus uxorem ducit? Per se loquendo certum est non peccare graviter, immo nec etiam leviter, si ob justam causam hoc facit, puta ad sedandas inimicitias, aut tentationes carnis, ad subveniendum feminæ pauperi, etc. alias non excusabitur a veniali; ita *Bonac. de Matr. q. 3. p. 9. n. 2. Pal. de Ord. p. 9. n. 9. Escob. num. 311. cum Tol. Azor. Val. Ang. Rod. etc.* ac *Salm. cap. 5. num. 51.* qui dicunt hanc sententiam esse omnium, uno *Cajet.* excepto, qui voluit esse mortale. Dixi *per se loquendo*; nam utrum graviter peccet, qui certus de sua vocatione ad statum ecclesiasticum, ab ea recedit, ut sæculo fruatur? Vide dicta *Tom. V. lib. 4. n. 78.* ubi diximus de hoc metuendum, ne forte existat in malo statu.

Dubitatur 3. an peccet qui minores Ordines aut primam Tonsuram suscipit animo effugiendi forum laicale, et postea redeundi ad sæculum? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Palaus p. 8. n. 7.* et *Escob. n. 308.* dicit nullo modo peccare, quia utitur jure suo. *Secunda* vero sententia, quam tenent *Salm. cap. 5. n. 57. Led. et Vict. apud Sanch. de Matr. lib. 7. dist. 31. n. 17.* item *Marchin. Molf. Leand. et Trull. apud Escob. n. 306.* dicit peccare mortaliter, quia in Trident. *sess. 23. cap. 4.* sic habetur: *Tonsura non initientur ii, de quibus probabilis conjectura non sit, eos non sæcularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Cum ergo hoc crimen Concilium *fraudem* appellet, ideo nequit excusari a gravi culpa

qui sic ordinatur, quia graviter defraudat Ecclesiam, abutendo suis sacris ministeriis ad fines temporales. *Tertia* demum sententia, quam tenent *Laym. cap.* 7. *num.* 2. *Sanch. l. c. cum Nav. Bon. p. ultim. n.* 10. *cum Val. et Con. Diana p.* 10. *tract.* 16. *R.* 61. *cum Vill. et Machad.* item *Hurt. Aversa*, *Nald. Homob. etc. apud Escob. num.* 307. dicit hunc non peccare mortaliter, quia ex Tridentino tunc intelligitur aliquis fraudem committere, quando suscipit Ordines, ut aliquod sæculare judicium jam inceptum effugiat, et hoc quidem erit mortale; alioquin erit tantum veniale, ratione deordinationis finis ab Ecclesia intenti. Primam sententiam non satis probabilem puto, tertiam probabilem, secundam vero probabiliorem, quia æque videtur fraudem committere qui ordinatur, ut effugiat judicium sæculare in casu particulari, quam qui in genere pro omnibus casibus occurrentibus: quomodo autem peccet qui accipit Beneficium animo illud dimittendi: Vide dicta *Tom. V. l.* 4. *num.* 113. *Qu. I.* ubi diximus hunc non peccare mortaliter (nisi Beneficium habeat annexum Ordinem sacrum) quia non constat hujusmodi deordinationem esse gravem.

786. Requiritur III. Ut sit confirmatus. An autem id requiratur sub præcepto gravi. Affirmat *Bon. d.* 8. *p.* 5. *num.* 10. cui consentiunt *Tol. Tan. et Aversa apud Mazzotta tom.* 3. *pag.* 254. quia hic peccaret in re gravi, tum contra usum Ecclesiæ, tum contra præscriptum Trid. *sess.* 23. *c.* 4. ubi dicitur: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Alii vero, ut *Holzm. n.* 218. *cum Tamb. etc.*, censent hoc non esse de præcepto, sed de consilio. Alii tandem communiter, ut *Suar. tom.* 3. *d.* 38. *sect.* 1. *Nav. c.* 22. *n.*

9. *Laym. tr.* 3. *c.* 5. *q.* 4. *Pal. de Confirm. p.* 8. *n.* 6. *Mazz. loc. c. Salm. c.* 4. *n.* 73. *cum Vict. et Philib. ac Barbosa de Pot. Ep. Alleg.* 2. *n.* 15. *cum Azor. Val. Reg. Molf. Vivald. etc.* probabilius dicunt Confirmationem non requiri sub obligatione gravi, sed requiri quidem sub levi; quia, licet verba Tridentini potius indicent decentiam, quam præceptum, tamen in hoc contraire non excusatur a levi saltem deordinatione.

787. Requiritur IV. Ut habeat Litteras Dimissorias proprii Episcopi. Super hoc requisito plura sunt adnotanda. Notandum 1. id quod præscribit Tridentinum *sess.* 23. *c.* 3. ubi dicitur: *Episcopi per semetipsos Ordines conferant; quod si ægritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter quam probatos et examinatos ad alium Episcopum ordinandos dimittant.* Inde regulariter Episcopus tenetur ipse suos subditos ordinare, nisi sit impeditus ex infirmitate, ut dicit Concilium; vel ex alia justa causa, ut recte ajunt *Salm. c.* 4. *num.* 58. et *Barb. in Trident. l. c. cum Led. Salsedo, Piasec. etc.* quia causa infirmitatis ibi exprimitur exemplificative, non taxative. Hinc probabiliter *Croix n.* 2243. id etiam admittit, si ordinandus alibi esset, aut ei incommodum foret ad suam Diœcesim accedere. Debet autem Episcopus proprius suum subditum examinare, ex Concilio ut supra; quamvis, sicut potest examen alteri committere, sic etiam poterit eum mittere ad alienum Episcopum, ut ille examinet. Episcopus vero ad quem ordinandus mittitur, potest quidem eum ordinare sine examine, sed potest etiam examinare, si velit, ut bene ajunt *Salm. l. c. et Croix n.* 2245. cum aliis. Et hoc utique erit tutius, ut ait *Barbosa Alleg.* 7. *num.* 22. *cum*

Bon. Piasec. et Campanile, qui immo censent teneri examinare ex *eod. Trid. sess.* 7. *c.* 11. ubi dicitur, quod nemo ab extraneo ordinetur, nisi prævio examine.

Notandum 2. Licentia data alicui, ut ordinetur apud alienum Episcopum, non expirat morte concedentis, nisi a successore revocetur; ita communiter *Sanch. de Matr. l.* 8. *d.* 28. *n.* 83. *Barb. Alleg.* 7. *num.* 24. *cum Suar. Salm. c.* 4. *n.* 58. *cum Bon. et Escob. n.* 418. *cum Henr. Quaranta, Rod. et commun.*, quia gratia semel facta, morte concedentis non expirat, ex *c.* *Super gratia. De Offic. Deleg. in* 6.

Notandum 3. Episcopus propriam Diœcesim habens, si est jam confirmatus, esto nondum consecratus, bene potest Dimissorias concedere; quia hic est actus jurisdictionis, quam confirmatus secuta possessione jam habet. Ita *Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 3. *dub.* 20. *n.* 31. *et Salm. c.* 4. *n.* 59. An autem Episcopus suspensus aut excommunicatus jam declaratus possit Dimissorias concedere, vel confessarios approbare, et similia? Affirmant *Led. et Trull.* sed probabilius negant *Barb. Alleg.* 7. *n.* 4. et *Salm. n.* 59. quia excommunicati omni jurisdictione carent. Hinc bene ait *Barb. l. c.* casu quo ordinandi probent suum Episcopum esse excommunicatum, vel suspensum, rite possunt ordinari ab Episcopo viciniori, ex *cap.* 2. *de Temp. Ord. in* 6.

Notandum 4. Episcopus existens in aliena Diœcesi bene potest ibi Dimissorias concedere, cum hic non sit actus jurisdictionis contentiosæ: ita *Salm. c.* 4. *n.* 60. *cum Gavant, et Barb. d. All.* 7. *n.* 29. *cum Armendar.* qui id decisum refert.

Notandum 5. Vicarius Generalis nequit Dimissorias concedere, nisi expressam de hoc facultatem habeat ab Episcopo, vel nisi Episcopus sit extra Provinciam, aut distans per duas, vel saltem unam dietam, sive diem itineris a propria Diœcesi, ut dicunt *Salm. c. 4. n. 62.* cum communi, et *Pal. p. 15. n. 8. ac Barbos. All. 7. num. 9. cum Azor. Rebuff. Gutt. Molf. etc. ex c. Cum nullus, de Temp. Ord. in* 6. ubi dicitur: *Episcopo autem in remotis agente, ipsius Vicarius Generalis, sede vacante Capitulum, seu is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.* Probabiliter vero dicit *Escob. n. 402. cum Joan. Andrea. Molf. March. et Leand.* bene posse Vicarium (ut diximus) ex peculiari licentia Episcopi, expressa, vel tacita, Dimissorias concedere; quod confirmatur ex *Glossa in d. c.* quæ ait: *Nisi habeant* (ab Episcopo) *speciale mandatum ad hoc.*

788. Notandum 6. Capitulum Sede vacante olim poterat Dimissorias concedere, ut patet ex dicto *c. Cum nullus;* sed hoc limitatum postea fuit a Tridentino *sess. 7. c.* 10. ubi habetur: *Non liceat Capitulis, Sede vacante, intra annum ordinandi licentiam aut Litteras dimissorias .... concedere;* nisi quis (ut ibi additur) sit arctatus ad Ordines intra annum illum suscipiendos, ob Beneficium requirens obsequium personale. Aliter Capitulum incurrit interdictum, et Vicarius illius suspensionem ab officio et Beneficio per annum; necnon sic ordinatus, si fuerit in Sacris, incurrit suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti ad arbitrium Episcopi futuri; si vero in Minoribus, privatur privilegiis Clericalibus, sed hoc non ante judicis sententiam.

Ita *Salm. c. 4. n.* 65. *cum Sanch. Philib. Aversa*, *et Trull.* Dicit autem *Croix n.* 2258. non posse dici *arctatum*, qui tantum est præsentatus ad Beneficium, nisi quis Beneficium jam habeat, vel jus habeat ad illud, seu vocatus sit; sed contradicunt *Salm. c.* 4. *n.* 65. et consentit *Barbosa All.* 7. *n.* 11. *cum Moneta*, *Riccio*, *et Garcia*, asserens recte dici etiam *arctatum*, qui ordinatus prima Tonsura est præsentatus ad Beneficium: et *Merola apud Renzi pag.* 349. *q.* 2. id refert decisum a S. C. etiam pro non adhuc Tonsurato, his verbis: *Vicarius Capitularis*, *Sede vacante*, *infra annum potest concedere Litteras Dimissorias ad primam Tonsuram ei qui est præsentatus a personis laicis ad Beneficium Ecclesiasticum juris patronatus ipsorum*, *ut ille obtinere valeat.* Recte tamen dicit *Croix l. c. cum Garcia*, *Ugolino*, *et Riccio*, non dicit *arctatum* is, cui aliquis vult resignare Beneficium requirens Ordinem quo ille caret. Hicque præterea notandum id quod habetur in Concordato nostri Regni. *c.* 4. *n.* 9. ibi: *I Vicarii Capitolari non potranno senza il voto del pieno Capitolo*, *da darsi per maggioranza de' voti segreti*, *concedere le lettere dimissoriali a' Laici*, *artati per ragion di Beneficio*, *o Cappellania*, *o pure a coloro*, *che avendo già la prima Tonsura*, *sono presentati a qualche Beneficio*, *o Cappellania*, che actu requirat certum Ordinem: *Coll' espressa condizione*, *che così nell' uno*, *come nell' altro caso*, *colui che chiede d' esser promosso*; *non sia stato altre volte rigettato dal Vescovo antecessore.* Vide alia præscripta in dicto Concordato *n.* 830.

Bene potest tamen Capitulum, Sede vacante, etiam intra annum dare Litteras Testimoniales

alicui, qui aliunde licentiam habet ad Ordines suscipiendos; *Salm. c. 4. num. 56. cum Sanch. Pal. Dic. etc.* probabiliter etiam potest dare alicui licentiam, ut initietur prima Tonsura, eo quod Tonsura non est Ordo; ita *Garcia, et Gallem. apud Croix num.* 2261. qui eis adhæret ex Declar. S. C. Id autem quod potest Capitulum, Sede vacante, non potest per seipsum facere, sed per suum Vicarium electum; *Croix num.* 2266. et sic refert decisum a S. C. die 3. Febr. 1604. *Pitton. de Canon. num.* 271. Item hic notandum, quod sede vavante bene potest ordinari intra annum qui habet Dimissorias Episcopi defuncti, ut communiter dicunt *Barbosa All. 7. num.* 23. *cum Nav. Gonzalez, et Henr. ac Croix num.* 2259. *cum Sanch. Laym. Tamb. etc.* ex Declar. S. C. Idem dicitur de Regularibus intra annum afferentibus Dimissorias suorum superiorum; his enim bene potest Capitulum licentiam concedere, ut ordinentur ab aliquo Episcopo. Et sic etiam valent Dimissoriæ concessæ a Capitulo Sede vacaute post annum, etiamsi sit jam ingressus novus Episcopus; *Barb. n.* 24. *cum Mol. Gonsal., Fag. Led., Quaranta, etc.* Præterea notandum quod licet in Concilio Romano sub Benedicto XIII. permissum fuerit Vicario Capitulari post annum luctus Ecclesiæ concedere dimissorias, tamen in concordato nostri Regni facultas hæc est ei sublata, nisi habeat expressam licentiam S. C. Concilii.

Quamvis autem Capitulum non possit intra annum dimissorias concedere, dicunt tamen *Sanch. l. 7. cap. 1. dub. 26. num. 2. Tamb. de Ord. cap. 9. §. 2. num. 9. et Barb. All. 7. num. 17. in Trident. sess. 7. cap. 10. num. 5. cum Henr. Quaranta, Molf. Piasec. Furnar.*

etc. bene posse dare alieno Episcopo licentiam Pontificalium, et pariter conferendi Ordines Clericis subditis ipsi Episcopo, vel subditis eidem sedi vacanti, qui non a Metropolitano, nec ab Episcopo viciniori, sed a Papa debent habere licentiam ordinandi, ut refert decisum *Garcia apud Barbosam l. c. in Trident.* Sed huic opinioni se opponit *Croix n.* 2257. dicens obstare verba Tridentini ut supra: *Non liceat intra annum ordinandi licentiam, aut Litteras Dimissorias ... concedere*; Gerundium enim ordinandi, dicit *Croix*, esse activum, unde non debere applicari Ordinandis, sed Episcopo. At venia *P. Croisii*, docetur a pluribus Grammaticæ peritis, hujusmodi gerundia modo sumi active, modo passive. Et ipsummet Concilium pluries usurpavit gerundium in passiva significatione, ut *sess.* 7. *cap.* 11. *et* 12. *de Benef. Facultates de promovendo a quocumque*. Et hic juxta proprium sensum Tridentini *to ordinandi* verius intelligendum passive, dum Concilium post verba, *non liceat capitulis ordinandi licentiam, aut Literas Dimissorias ... concedere*, addit, *alicui qui beneficii occasione arctatus fuerit*. Unde illud *concedere* refert tam *licentiam ordinandi*, quam Litteras Dimissorias subjecto *alicui*, nempe ordinando.

Notandum 7. Hodie non amplius locum habet id quod dicunt *Salm. c.* 4. *n.* 67. *cum Molf. et Philib.* nempe quod Abbates qui possunt suos subditos ordinare (juxta dicta *num.* 763.), possint etiam eis concedere Dimissorias ad suscipiendos Ordines a quocumque Episcopo, vel Abbate mitrato. Neque enim Abbates mitrati, adhuc si habeant jurisdictionem quasi Episcopalem, possunt alienos subditos ordinare, ex Decreto S. C. relato *n.* 766. Neque alii Epi-

scopi, quam Diœcesani) ut mox videbimus) possunt Regulares ordinare.

Notandum 8. Regulares exemti debent habere dimissorias a Prælatis suis, scil. Generalibus, aut provincialibus, ut dicunt *Salm. cap.* 4. *n.* 68. *cum Sanch.*, *Diana*, *Philib.* et aliis communiter: alias peccant mortaliter, et suspensionem incurrunt. Præterea, ex Decreto Clementis VIII. (relato in extensum *apud Croix n.* 2236.) Dimissoriæ sunt dirigendæ ad Episcopum Diœcesanum, nisi is sit absens, aut non teneat Ordinationem. Nec valet dicere cum *Sanch. Laym. Pal. etc. apud Croix loc. cit.* posse dari Regularibus Dimissorias ad quemcumque Episcopum, eo quod mandatum Clementis non fuit receptum, ut asserit *Pal.* vel quia (ut putat *Sanch.*) Decretum illud valet tantum pro Regularibus eidem Episcopo loci subjectis. Nam in *c.* 3. *de temp. Ord. in* 6. generaliter id vetatur, et præfatum Decretum fuit novissime confirmatum et innovatum a Benedicto XIII. et XIV. vide dicta *n.* 768. A quo autem possint ordinari novitii? Vide dicta *n.* 764. *et* 765.

Notandum 9. Si quis obtineat facultatem a Pontifice suscipiendi Ordines extra tempora, sed cum clausula; *a suo Ordinario tantum*, bene potest cum istius Dimissoriis ab alio ordinari; ita *Sanch. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 25. *num.* 2. *cum Navar.. Mazzotta pag.* 250. *et Croix num.* 2242. *cum Gobat.* Ratio, quia apponitur illa particula *tantum*, ne præjudicium inferatur proprio Episcopo; sed minime ipse præjudicatur, quando ipsemet concedit Dimissorias.

Notandum 10. Probabiliter Episcopus potest confirmare eum, qui adducit Dimissorias sui proprii Episcopi pro Tonsura; ita *Croix num.* 2239. *cum Rebuffo.* Et idem ait *Croix ibid. cum*

Gobat si quis est dimissus ad suscipiendum Subdiaconatum, cum non adhuc susceperit Ordines minores, quia tunc censetur dimissus etiam pro minoribus.

Notandum 11. Quamvis die 22. Jun. 1623. (apud *Pitton. de Episc. n.* 800.) S. Congregatio præposita negotiis Regni Neapolitani statuerit nullas esse Dimissorias non directas certo Ordinario; tamen anno sequenti die 16. Mart. contrarium fuit statutum per S. C. Episc. nempe quod Episcopi Regni Neapolitani rite possint extraneos ordinare cum Dimissoriis proprii Ordinarii, licet non sint directæ ad certum Episcopum. Hinc probabiliter dicunt *Mazzotta pag.* 250. et *Croix n.* 2241. *cum Gobat. et Quint.* quod sit designatus in gratiam ipsius ordinandi, bene poterit ab alio Ordines suscipere, ex regula juris 61. in 6. ubi: *Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium detorquendum.*

Notandum 12. Ut quis ordinetur ab alieno Episcopo non requiritur, ut obtineat a proprio licentiam in scriptis, sed satis est si constet de illa per testes, vel aliter: ita *Sanch. c.* 3. *dub.* 20. *n.* 4. *Salm. c.* 4. *n.* 61.

789. Sed dubitatur. 1. An aliquis Episcopus possit ordinare alterius subditum sine illius expressa licentia, sub spe ratihabitionis de futuro? Affirmant *Paludan. Villal. Diana*, *et Led. apud Salm. cap.* 4. *n.* 63. Idque admittunt *Trull.* et alii plures *apud Sanch. l.* 7. *c.* 3. *dub.* 20. *n.* 12. si inter Episcopum ordinantem, vel inter initiandum, et Episcopum proprium singularis amicitia intercedat. Sed verius negant *Sanch. n.* 13. *Bonac. p.* 5. *n.* 28. *Croix n.* 2238. *et Salm. cum Aver. Philib.* et aliis pluribus. Ratio, quia a Trident. ad tollendos errores,

et dissidia, exigitur licentia expressa proprii Ordinarii : *Nisi de loci Ordinarii expressa licentia*, Concilium *sess.* 14. *c.* 2. Episcopus autem bene poterit ratam habere talem Ordinationem, nec opus est recurri ad Summum Pontificem, quia ipse potest ordinatum absolvere a suspensione Ordinis suscepti, ut concedit Tridentinum; ita *Sanch. num.* 15. *Salm. l. c. cum Aversa*, *et Croix n.* 2248. *Cum Delbene*, et aliis, contra *Rebuff.* An autem sufficiat ratihabitio; sive licentia præsumta de præsenti ad ordinandum Clericum alienum? Probabile mihi et aliis videtur id posse admitti, saltem sine culpa gravi.

Dubitatur 2. An Episcopus, cui Dimissoriæ diriguntur, possit dispensare cum ordinando super irregularitate, aut alio impedimento canonico, super quo proprius Episcopus potest dispensare? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Sylvest. v. Dispensatio q.* 9. *n.* 11. *in fine*, *et Ang. Arm. ac Henr. apud Palaum de Censur. d.* 6. *art.* 7. *n.* 21. Quia (ut ajunt) eo quod Episcopus dat licentiam alieno ordinandi, dat etiam dispensandi, cum dispensatio præmittenda sit Ordinationi suscipientis; idque colligunt ex *cap. Præterea de offic. Jud. deleg.* ubi dicitur. *Ex eo quod causa sibi committitur super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem. Secunda* vero sententia probabilior negat, et hanc tenent *Palaus loc. cit. Mazz. tom.* 3. *pag.* 250. *Sanch. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 27. *num.* 2. *cum Nav. et de Matr. l.* 8. *d.* 1. *n.* 24. *cum Sa*, *et Croix n.* 2240. *cum Diana.* Ratio, tum quia privilegia non extenduntur ultra casum expressum; tum quia in disparatis non fit illatio, quando facultas data non est cum alia necessa-

rio connexa ; prout (sapienter dicit *Sanchez*) si Episcopus dat licentiam Parocho assistendi alicui Matrimonio , non ideo intelligitur dare facultatem dispensandi in impedimento , in quo ipse potest. Idque tanto magis valeret, si in Dimissoriis adderetur clausula: *Si tamen alias nullum tibi obsistat impedimentum canonicum.* Ad textum autem supra allatum respondetur, quod ibi agebatur de facultate necessaria cum data connexa , ut legenti patet.

Notandum quod ordinandus debet semper habere Litteras Testimoniales ab Episcopo originis , etiamsi in ætate infantili ab illius Diœcesi discesserit, saltem ad testificandum de natalibus ac ætate , prout a S. C. resolutum refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 2251.

790. Requiritur V. examen de scientia. In hoc advertendum , quod Tridentinum pro initiandis ad Ordines minores requirit , ut saltem linguam Latinam intelligant ; ita in *Sess.* 23. *c.* 11. ubi dicitur : *Minores Ordines iis qui saltem Latinam linguam intelligunt per temporum interstitia* , *nisi aliud Episcopo expedire magis videretur* , *conferantur.* Utrum autem Episcopus possit ordinare in minoribus Clericum , qui ignorat linguam Latinam , si spes sit quod postea addiscet ? Affirmant *Innoc. Menoc. Turrecr. etc. apud Sanch. dub.* 45. *num.* 13. Sed merito negant *Salm. c.* 5. *num.* 43. *in fine* ; et ipse *Sanch. num.* 14. *cum Nav. et Salsedo.* Ratio, quia illud , *nisi aliud Episcopo videretur* , verius et communiter a DD. intelligitur tantum quoad interstitia, non autem quoad scientiam. Verum non videtur improbabile cum *Sanchez* , *et Rebuff. ibid.* quod si ordinandus non adhuc sciat linguam Latinam quantum oportet , sed de brevi certo speratur fore ut addiscat , tunc poterit Episcopus eum ordinare ; sed

melius quidem meo judicio faciet, si non ordinabit. II. Pro initiandis ad Subdiaconatum, et Diaconatum requirit Concilium *c.* 13. ut sint *litteris et iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent instructi.* Utrum autem licite possit ordinari Subdiaconus, vel admitti ad Beneficium, qui adhuc nescit Ordinare Officium divinum, sed probabiliter de brevi præsumitur instructum iri, ut promittit? Recte affirmant *Sanch. c.* 3. *dub.* 45. *n.* 6. et *Salm. c.* 5. *n.* 44. Modo (intellige) interim ab alio adjuvetur ad recitandum. III. Pro initiandis demum ad Sacerdotium vult Concilium *c.* 14. *et* 25. ut ipse *ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur.*

791. Sed hic quæritur I. quomodo intelligenda verba illa, *ad ministranda Sacramenta? Palaus p.* 8. *num.* 13. *cum Vasq. et Con.* censet intelligi, ut presbyterandi sciant ea quæ requiruntur ad bene ministranda, non jam Pœnitentiæ, sed Baptismi, et Eucharistiæ Sacramenta. *Sanchez* autem *l.* 7. *c.* 1. *dub.* 45. *n.* 16. *cum Ledes.* intelligit, ut sciant quæ sit materia, et forma cujusque Sacramenti. Sed melius ajunt *Laym. tract.* 9. *c.* 7. *n.* 1. *et Salm. c.* 5. *n.* 44. *cum Aversa, Rodr.* et *Philib.* presbyterandum debere quidem scire ea quæ spectant ad sacrificium, et Sacramenta Baptismi ac Extremæ-Unctionis, quorum est minister: circa vero Sacramentum Pœnitentiæ non requiri in eo tantam scientiam, quanta est necessaria Confessario approbato. Unde infero quod quilibet simplex Sacerdos debet habere aliqualem scientiam circa materias magis obvias, quæ pertinent ad Sacramentum Pœnitentiæ, saltem pro

casibus necessitatis in quibus Confessiones excipere tenetur. Et hoc est juxta doctrinam S. Caroli Borromæi in *Concil. Mediol.* 5. ubi dictum fuit, quod initiandus ad Presbyteratum, *circa Sacramentum Confessionis aliquam* (saltem) *peritiam habeat.* Alias non videtur posse a gravi culpa excusari; etenim Innocentius XIII. in Bulla, *Apostolici ministerii*, confirmata a Bened. XIII. (apud Bened. XIV. *Notif.* 16. *et* 32. explicando præfatum textum Concilii (ut ait præfatus Bened. XIV.), nullam aliam benigniorem interpretationem potuit ei dare, quam illam reducendo ad studium Theologiæ Moralis. Et ratio est, quia, cum sit officium proprium cujusque Sacerdotis Pœnitentiam ministrare in necessitate, quisque Sacerdos debet scire ea, quæ ad tale officium rite peragendum spectant; ut clare infertur ex eo quod docet *D. Thomas in* 4. *D.* 24. *q.* 1. *art.* 3. *q.* 2. ubi ait: *Ad quod ut homo ordinatus officium exequatur, oportet quod habeat tantum de scientia, quod sufficit ad hoc quod dirigatur in actu illius Ordinis; ideo talis scientia requiritur in eo qui ad Ordines promoveri debet.* Benignius quidem, ut notat *Natalis de Alex.* (*de Ord. Reg.* 22.) agendum cum iis qui Religionem professi sunt vitæ contemplativæ, ut sunt Camaldulenses, Carthusiani, et similes. Secus vero cum aliis qui vitam activam profitentur, in his enim eadem scientia requiritur, qua egent alii Sacerdotes: *Aliqui* (addit *D. Thomas l. c. ad* 1.) *ad Sacerdotium promoventur, quibus committitur tantum actus supra corpus Christi verum, sicut Religiosi, et talibus sufficit si tantum de scientia habeant, quod ea quæ ad Sacrificium perficiendum spectant, recte servare possint. Alii autem promoventur ad actum supra corpus Christi my-*

sticum, *unde scientia legis in eis esse debet*, *non quidem*, *ut sciant difficiles quæstiones legis*, *sed sciant quæ populus debet credere et observare de lege*. Et hoc quidem ex illo *Malach.* 2. 7. *Labia Sacerdotis custodient scientiam*, *et legem requirent ex ore ejus*.

Unde concludo, quod promovendi ad Sacerdotium non possunt tuta conscientia ad Ordinationem accedere, nisi sciant saltem universaliora principia, quibus solvant dubia saltem communiter occurrentia proxime moribundis; necnon tenentur distincte scire, quomodo se gerere debeant circa moribundos, nempe quando possint eos absolvere? An in articulo, vel periculo mortis? et quali periculo? An præsente Confessario approbato? An absolute, vel conditionate! Quando moribundum possint censere dispositum ad absolutionem? Quid debeant imponere illi, si habeat casus, vel censuras reservatas? Hinc consequenter Episcopus, ne communicet peccato illius qui petit sine tali scientia ordinari, debet antequam ordinet certus fieri de tali ejus idoneitate, vel saltem quod de brevi ille addiscet; alias nescio quomodo posset esse tutus in conscientia. Tanto magis quod undique constat hujusmodi ordinatos, post acceptum Presbyteratum, omne studium abjicere, eo quod ad nullum aliud exponi debent examen, quod erat unicus omnium suorum studiorum scopus. Hic etiam advertendum id quod habetur in Concilio Lateran. IV. *Can.* 10. et 11. (apud *Habert tom.* 7. *pag.* 484.) ubi dicitur: *Præcepimus tam in Cathedralibus*, *quam in Conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari*, *quos Episcopi possint coadjutores habere*, *non solum in prædicationis officio*, *verum etiam in audiendis Confessionibus*, *et pœnitentiis injun-*

gendis , ac ceteris quæ ad salutem pertinent Animarum.

Quæritur II. An illitterati sint omnino irregulares? *Navarrus Man. cap.* 27. *num.* 205. dicit inferri ex Trident. *Sess.* 23. *cap.* 4. esse irregulares , qui linguam Latinam non intelligunt ; *Garcia* autem , et *Henriquez apud Bonac.* de *Censur. d.* 7. *quæst.* 2. *part.* 1. *num.* 2. censent illitteratos non esse irregulares , ita ut non peccent, si in Ordinibus susceptis ministrent, sed hos non posse sine culpa gravi Ordines suscipere. Alii vero cum sententia communi, quam tenent *Sanch. Cons. l.* 7. *c.* 1. *dub.* 45. *num.* 3. *Bonac. l. c. Tambur. eod. tit. tr.* 4. *c.* 12. *num.* 1. *Salm. de Ord. l. c. n.* 49. *cum Reg. Homob. etc.* ac *Palaus de Cens. d.* 6. *part.* 10. *n.* 1. *cum Suar. Tol. Fill. Sayr.* et *Avila*, probabilius docent , quod illi qui sunt adeo rudes , ut ignorent etiam prima rudimenta Grammaticæ , ita ut nesciant præstare ea , quæ pertinent ad Ordinis exercitium , ad quod requiritur sane scientia linguæ Latinæ, ipsi sunt prorsus irregulares , et graviter peccant tam Ordines suscipiendo , quam eos exercendo : et ut dicunt *Salm. et Bonac. ll. cc. cum Azor. Suar. Fill. et Reg.* nec etiam Papa posset cum eis dispensare , quia hæc irregularitas non solum est de jure humano , sed etiam divino et naturali; ipsum enim jus naturale dictat non esse admittendos ad aliquod munus , qui nequeunt illud exercere. Probatur id ex *cap. Illitteratus. Dist.* 36. ubi illitteratus (intellige , *omnino illitteratus*, ut ait ibi *Glossa*, nimirum *qui numquam Grammaticum audivit*) arcetur a suscipiendis Ordinibus , pari modo ac corpore vitiatus. Advertit autem *Palaus l. c.* quod illa tantum ignorantia irregularitatem inducit , quæ exercitium suscepti

Ordinis omnino impedit: et sic pariter *Ronc. de Cens. c. ult. q.* 6. *A.* 2. dicit esse irregularem qui debite, et congrue nequit Ordinem susceptum administrare. Advertunt etiam *Anacl. de Cens. q.* 3. *n.* 26. *Holzm. tom.* 1. *p.* 320. *n.* 367. *et Viva de Irreg. qu.* 9. *art.* 4. *n.* 12. quod hæc irregularitas, sublata causa ignorantiæ, de se tollitur sine dispensatione.

Quæritur III. An in Regularibus ordinandis minor requiratur scientia, quam in sæcularibus? Pro iis qui sunt addicti ad vitam contemplativam, prout sunt Camaldulenses (ut diximus), Carthusiani, et similes, commune est inter DD. sufficere quod isti sciant legere et canere, ac ea quæ pertinent ad Sacrificium, ut docet D. Thomas loco supra cit. dicens, quod in Religiosis qui ordinantur ad Altare, satis est scientia, qua possint servare ea, quæ ad Sacrificium spectant; et idem asserunt *Natal. de Alexand. de Ord. Reg.* 22. *Escob. num.* 289. et alii passim. Difficultas est, an idem dici valeat pro Religiosis aliorum Ordinum, qui sunt ad vitam activam instituti? Negant *Ledesma de Ord. cap.* 7. *Concl.* 4. ubi dicit eamdem scientiam requiri in Religiosis, quam in sæcularibus; immo majorem, quia Religiosi frequentius assumuntur ad ministeria proximorum; idque probabile putat *Escob. num.* 294. Sed communissime affirmant *Salmant. cap.* 5. *num.* 47. *cum Scoto*, et *Philib.* ac *Borbosa Alleg.* 46. *num.* 14. *cum Sylvest. Graff. Henr. Miranda*, *etc.* ac pariter probabile putant *Escob. num.* 296. *et Diana p.* 2. *tract.* 16. *R.* 31. Ratio, tum quia Regulares communiter ordinantur tantum ad chorum et altare; tum quia, si alia ignorent, possunt postea ex sociis ea addiscere: et ab hac sententia non dissentit (ut vidimus) D. Tho-

mas, dum præfatam doctrinam tradens, generaliter loquitur de Religiosis. Id autem quod ait *Barbos.* cum aliquibus, nempe quod possint ordinari Regulares, etiamsi quodammodo deficiant in lingua Latina, non audeo approbare; nam si in sæcularibus, initiandis tantum ad Ordines minores, requirit Tridentinum quod saltem linguam Latinam intelligant, quomodo Regulares ordinari poterunt ad Sacerdotium adhuc in lingua Latina deficientes? Præterea, addunt *Salm. l. c. cum Rodr.* et *Henr.* pariter ac pro Religiosis sufficere pro sæcularibus sacristis, cantoribus, et similibus, ut sciant tantum legere, et exequi ministeria Ordinis. An autem hæc doctrina sit vere et generaliter probabilis, nec audeo asserere: sapientibus me remitto.

792. Hinc autem advertendum 1. quod Episcopus potest quidem sine examine Religiosos ordinare, acquiescendo testimonio suorum Prælatorum; sed bene etiam potest si velit eos examinare, ut recte dicunt *Escob. n.* 278. *Mazz. tom.* 3. *pag.* 253. et *Salm. c.* 5. *n.* 47. *cum Aversa, Mirand. etc.* Et de hoc non est amplius dubitandum post Bullam Bened. XIV. (allatam *n.* 768.) ubi statutum fuit, Regulares examinandos esse ab Episcopo ordinante.

Advertendum 2. pro omnibus initiandis, quod Episcopus tenetur per se vel per alios eos examinare, nisi aliunde sit certus de ipsorum idoneitate per propriam notitiam, vel per communem opinionem; ita recte etiam *Salm. c.* 5. *num.* 46. cum eisdem *AA. cit.* Ex omnibus autem prædictis insuper advertendum, quod esto Episcopus licite possit petentes ordinare, si eam afferant scientiam, quam Tridentinum requirit; per hoc tamen non ideo ei prohibetur, quominus majorem exigat scientiam a suis subditis

(nam pro alienis aliter sentiendum); maxime si illi ordinentur ad Ecclesiam alicujus amplæ civitatis, quia Concilium in iis, quæ circa scientiam præscripsit, tantum voluit modum ponere Episcopis, ne promoverent aliquem scientia præscripta carentem, non vero prohibuit, quin Episcopi majorem scientiam requirant, nisi necessitas loci aliud omnino postularet. Hinc sapientissime D. Fabritius de Capua Archiepiscopus Salernitanus (dignus perpetua memoria ob zelum in Clero reformando) nullum ad Sacerdotium admittebat, nisi prius eum rigoroso examine, etiam ad Confessiones audiendas, idoneum dignosceret. Utinam hujus Præsulis exemplum omnes sectarentur, non quidem invenirentur tot Sacerdotes inutiles, immo et Ecclesiæ perniciosi, quia ex eo, quod tales rudes sunt, studium fastidiunt, et ideo in otio marcescentes ad vitia relaxantur. Hic etiam obiter advertendum, quod ex pluribus Decretis S. C. Concilii apud Bened. XIV. *Notif.* 9. *n.* 16. Episcopus de novo assumtus ad Episcopatum ex justa causa bene potest examinare Parochos, etiam Regulares; ex quo infertur, quod tanto magis potest examinare Confessarios non curatos.

Requiritur VI. Titulus substentationis; sed de hoc vide dicenda in §. II. ex *n.* 813.

793. Requiritur VII. Ut inferior Ordo ante superiorem suscipiatur: et aliter faciens, non solum graviter peccabit, sed etiam incurret suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti, quousque Episcopus dispenset, ex *c. un. de Clerico per salt. ord.* Qui autem susciperet Ordines minores ante Tonsuram, peccabit etiam mortaliter, sed non incurret suspensionem; ita *Sanch. l.* 7. *c.* 3. *dub.* 14. *et Bon. part* 5. *n.* 11. *c.* 1. *n.* 37.

Si vero quis susciperet Episcopatum ante Sacerdotium, invalide susciperet, ut docent *Suar. Sanch.* et alii communiter *apud Salm. c.* 1. *n.* 41. Si autem quis susciperet Sacerdotium ante alios Ordines, posset quidem Episcopus fieri, et valide hic suum munus exerceret, non tamen licite ante susceptionem Ordinis omissi.

794. Requiritur VIII. Ut ordinetur tempore debito. Ordines majores conferri possunt tantum in Sabbatis quatuor temporum, Sabbato ante Dominicam passionis, et Sabbato sancto; Ordines autem minores dari possunt in quolibet festo (modo sit de præcepto, ut explicavit Pontificale Rom.), si conferantur uni vel duobus, ut habetur in *cap. De eo, de temp. Ordin.* ubi dicitur: *Licitum est Episcopis Dominicis, et aliis festivis diebus unum aut duos ad minores Ordines promovere.* Utrum autem liceat ordinare plures quam duos? Negat *Martin. a S. Joseph.*; sed communiter affirmant DD. modo Generalis Ordinatio fieri non videatur; ita *Sanch. c.* 1. *dub.* 52. *num.* 8. *cum Innoc. Tab. Arm. Henr. Rebuff. Præpos. Turrecr. etc. Salm. c.* 4. *n.* 78. *cum Gran. Renzi p.* 364. *q.* 8. *cum Sylvest. Pal. Bass. Quint. ac Dian. p.* 10. *tr.* 11. *R.* 66. cum aliis, et *Glossa in dicto cap. De eo, v. Ad duos*, ubi dicit: *Numquid plures? utique dummodo non videatur generalis Ordinatio.* Ratio est, quia verba textus non sunt apposita taxative, sed exemplificative. Præterea, dicunt *Fagnan. in d cap. De eo, n.* 36. *cum Host. Barb. All.* 11. *n.* 21. *Pal. part.* 13. *n.* 2. *cum Henr. Salm. cap.* 4. *n.* 78. *cum Gran.* et *Laym. cap.* 8. *n.* 1. cum declaratione S. C. *apud P. Zachariam in adnot. ad Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 290. Ordines minores posse conferri etiam publice in feria VI. ante Sabbatum gene-

ralis Ordinationis (et etiam feria IV. Quatuor temporum, ut addit *Laym.*); modo adsit consuetudo, quam testantur *Palaus*, *Salm.* et *Barbosa ll. c. cum aliis*, jam esse receptam. Episcopi consecratio potest fieri quovis die Dominico, *ex c. Ordinationes.* 1. *et cap. Quod dic. dist.* 75. Et *Diana p.* 12. *tr.* 1. *R.* 61. addit ex Pontificali, posse etiam in natalitiis Apostolorum conferri. Prima autem Tonsura quolibet die et loco conferri potest; *Concina tom.* 10. *pag.* 39. *n.* 13. et *Sanch. dub.* 50. *n.* 1.

795. Requiritur IX. Ut ordinetur per debita temporum interstitia, quæ sic servanda sunt: I. Ut ascendatur ab uno Ordine minore ad alium, requiritur aliquod tempus, quod autem a Tridentino non fuit determinatum: sed in hoc bene potest Episcopus cum causa dispensare, dum in Concilio *sess.* 23. *c.* 11. sic habetur: *Minores Ordines per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videretur, conferantur.* Justæ causæ dispensandi videntur esse (ut ait *Escob. n.* 443.) vita solitaria Carthusianorum, ex Declar. S. C. item ætas ordinandi nimis provecta, causa studii, et arctatio beneficii recepti, vel recipiendi. Quale vero intervallum intercedere debeat inter unum et alterum Ordinem minorem, *Majol. et Ugolin. apud Barbos. in loc. cit. Trid. n.* 4. putant sufficere intervallum de una Ordinatione generali ad aliam: sed *Sorbo, et campanile ibid.* dicunt sufficere de uno festo ad aliud. Merito autem dicit *Barbosa num.* 5. *cum Miranda etc.* quod licet Episcopus possit dispensare in hoc ex quacumque causa, laudabilius tamen aget, si abstinebit a tali dispensatione. Præterea dicunt *Sylvest. v. Ord.* 2. *n.* 7. *ac Rebuff. Henriq. Campanile apud Barb. n.* 6. et decisum refert ibid. *Armendarius*, non li-

cere conferre Tonsuram simul cum aliquo Ordine minori (nisi adsit alicubi consuetudo) ; sed probabilius videtur oppositum, cum probabilius Tonsura non sit Ordo. II. Ut a minoribus ascendatur ad Subdiaconatum, requiritur spatium anni ex Tridentino, *sess.* 23. *c.* 11. ubi: *Hic vero nonnisi post annum a susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut Ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat: Ecclesiæ*, idest Ecclesiæ cui adscribitur, ut patet ex Trid. *c.* 13. *Utilitas* autem intelligitur illa quæ quomodolibet conducit ad bonum Ecclesiæ, ut ajunt *Salm. cap.* 4. *n.* 88. Qui autem susciperet Subdiaconatum ante annum sine dispensatione, graviter peccaret, sed nullam incurreret censuram: vide *Salm. cap.* 4. *n.* 87. et 88. III. Ut autem ascendatur a Subdiaconatu ad Diaconatum, etiam requiritur spatium anni; ad quod tamen dispensandum (ut recte ait *Croix n.* 2297.) non requiritur necessitas vel utilitas Ecclesiæ, sed sufficit quævis rationabilis causa juxta judicium Episcopi, ut patet ex eod. Tridentino dicto *cap.* 13. ubi: *Promoti ad Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.* IV. Ut demum ascendatur a Diaconatu ad Sacerdotium, ad minus requiritur spatium anni, adque hujus temporis dispensationem non sufficit Ecclesiæ utilitas, sed etiam requiritur necessitas, ex eod. Concilio *Sess.* 11. *cap.* 14. ubi: *Promovendi ad Ordinem Presbyteratus hi sint, qui in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem* (nota) *aliud Episcopo videretur, ministraverint.*

796. Præterea notandum, quod ille qui eodem die duos Ordines sacros exciperet, non solum graviter peccaret contra præceptum Triden-

tini in *dict. cap.* 3. ubi: *Duo sacri Ordines non eodem die, etiam Regularibus, conferantur, privilegiis ac indultis quibusvis concessis non obstantibus*; sed etiam incurreret suspensionem ab illorum exercitio, et in irregularitatem inciderct, ut patet ex *cap. Innotuit. de eo qui furtive, etc.* et *cap. Litteras*, ac *cap. Dilectus de Temp. Ord.* Hinc dicitur in *cit. cap. Literas*, quod si quis in Sabbato susciperet unum sacrum Ordinem, et alium in Dominica, continuato jejunio, idest nulla cæna facta, etiam suspensionem incurreret; tunc enim (ut ait textus) ex fictione canonica vespera Sabbati et mane Dominicæ pro uno die computantur; secus vero, si jejunium non fuerit continuatum. Ex quo probabiliter infert *Renzi pag.* 363. *qu.* 7. *cum Nicolio*, quod si quis obtinuerit indultum suscipiendi Ordines sacros in tribus diebus festivis, poterit, soluto jejunio in Sabbato Ordinationis, suscipere unum, et alium in Dominica sequenti, idque decisum refert a Sacr. Congr. die 25. Julii 1662. Præterea inferunt etiam probabiliter *Sanch. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 51. *n.* 4. *Laym. cap.* 8. *n.* 9. *Escob. n.* 433. *cum Suar. Majol. Villal. et Leand.* ac *Sylvest. Henriq. etc.* apud *Croix n.* 2291. quod si Episcopus propter infirmitatem, vel aliam causam non possit Ordinationem in Sabbato exercere, aut eam absolvere, poterit illam continuare in Dominica; modo (ut ajunt) continuetur jejunium tam ex parte initiandi, quàm ex parte Episcopi, ut recte addit *Sanch.* Ad hoc autem non quidem requiritur jejunium naturale, ut aliqui improbabiliter sentiunt, sed sufficit ecclesiasticum; quia textus de hoc clare loquitur, ut recte dicunt *Sanch. n.* 5. *cum Sylv. et Tab.* et *Escob. n.* 436. *cum Marchino*, et *Leand.*

*

Sed hic dubitatur 1. An suspensio prædicta sit latæ sententiæ? Negant *Diana p. 5. tr. 10. R. 36.* et *Villal. apud Escob. n.* 448. Sed recte affirmant *Nav. cap. 27. n. 241. Bon. de Cens. p. 1. §. 1. num. 450. cum Suar. Sayr. Molf. Turrian. Marchino, etc.* Idque patet *ex d. cap. Literas*, ubi sic dicitur: *Ab executione officii sacerdotalis tamdiu volumus manere suspensum, donec de illo disponatur.* Hæc tamen suspensio incurritur tantum ab ultimo Ordine suscepto, ut bene infert ex præfatis verbis *Escob. n. 450. cum Suar. Sayr.* et *Molf.*

Dubitatur 2. An qui suscipit duos Ordines sacros, non servatis interstitiis, suspensionem incurrat? Respondetur: Qui ordinatur continuatis diebus extra tempora, incurrit quidem suspensionem ex Bullis Sixti V. et Clementis VIII. prout incurrit etiam qui ordinatur sine Litteris Dimissoriis, vel ante legitimam ætatem; vide *Tambur. lib. 7. cap. 11. §. 1. n. 3.* Qui vero ordinatur diversis diebus, non servatis interstitiis, sed legitimis temporibus; peccaret quidem graviter, sed suspensionem probabilius non incurrit, ut dicunt *Bon. d. 8. p. 5. num. 35. Barbosa in Trid. sess. 23. cap. 15. num. 11. Croix num. 2302. Renzi pag. 360. q. 1. cum Suar. Tamb. l. cit. cum Pal. Salm. cap. 4. n. 87. cum Turrecrem.* et *Escob. n. 457. cum Nav. Villal. March. etc. et Cabassut. T. I. cap. 16. n. 12. cum Nav. et Sayr.* (contra *Dian. p. 4. tract. 2. Resol. 55.*). Licet enim Sixtus V. in quadam Extravag. pœnam suspensionis imposuerit, tamen illa, respectu ad nostrum casum, sublata fuit a Clemente VIII. in *Bullar. tom. 3. fol. 40.* ut refert *Tamb. l. cit.*

797. Qui autem eadem die susciperet quatuor Ordines minores una cum Subdiaconatu, etiam

peccaret graviter, ut habetur ex c. 2. *de eo qui furtive*; etc. ubi dicitur: *Quatuor minores Ordines contulisti, quibus non contentus Subdiaconatum etiam temerario ausu recepit... Mandamus, quatenus eum in minoribus dumtaxat celebrare permittas.* Dicit autem *Vasq. apud Salm. cap.* 4. *n.* 80. præfatum textum fuisse revocatum ex Trident. *sess.* 23. *c.* 13. ubi Concilium tantum inhibuit duos sacros Ordines simul conferri; sed hæc doctrina communiter non recipitur, nam Concilium id præscribendo, textum non revocavit, sed illum in suo vigore reliquit.

At hic dubitatur 1. an ab hac prohibitione excuset consuetudo contraria, si alicubi vigeret? Negant *Sylvest. Tol. Reg. etc. apud Escob. n.* 444. Sed verius affirmant *Nav. cap.* 25. *num.* 71. *Suar. de Censur. dist.* 31. *sect.* 1. *num.* 41. (qui affert de hoc Decr. S. C.) *Holzm. n.* 86. *Salm. c.* 4. *n.* 8. *cum Vill. Marchino, Leand. etc.* ac *Escob. n.* 445. *cum S. Antonin. Sayr. Molfes. Rodriq. et Miranda*; quia hujusmodi consuetudo nullibi videtur reprobata.

Dubitatur 2. Utrum taliter ordinatus, ubi non adest contraria consuetudo, incurreret suspensionem? Affirmat *Bon. de Censur. d.* 3. *p.* 5. §. 1. *n.* 4. Sed probabilius negant *Escob. n.* 450. et *Suar. l. c. n.* 40. quia Pontifex in dicto *c.* 2. tantum præcipit Episcopo, ne permittat ordinato ministrare, non autem eum suspendit. Merito tamen dicit *Nav. Man. cap.* 27. *n.* 241. contra *Suarez*, hunc fieri irregularem quoad Ordines superiores suscipiendos, dum ibi sic subditur: *Si vero* (ordinatus) *domum religiosam intravit, et mores ejus exegerint, Abbas* (*si voluerit*) *in aliis poterit Ordinibus dispensare.* Si igitur indiget dispensatione, erit hic quidem irregularis ad alios Ordines recipiendos.

Dubitatur 3. an Regulares possint ex licentia suorum Prælatorum ordinari extra tempora? Negant *Vasq. Suar. Lez. Peyr. etc. apud Escob. n.* 464. quia licet Gregorius XIII. hoc privilegium concesserit Societati Jesu, tamen expresse prohibuit, quominus aliæ Religiones in eo communicarent, Sed verius affirmant *Laym. cap.* 8. *n.* 2. *Barbosa Alleg.* 17. *n.* 6. *Escob. n.* 466. *cum Machad. Leand. Delacrux, Diana, etc. ac Salm. c.* 4. *n.* 83. *et* 84. *cum Aversa, Philib. Portel. et Rodr.* Ratio; quia post Gregorium XIII. Clemens VIII. absolute hoc privilegium concessit omnibus Mendicantibus, et Urbanus VIII. concessit Ordini Discalceatorum SS. Trinitatis, ut fert *Escob. num.* 465. Et novissime Bened. XIII. (apud Benedict. XIV. *Notif.* 23. *n.* 5.) in Concilio R. *tit.* 5. *cap.* 2. hoc privilegium confirmavit dicens: *Quo vero ad Regulares, privilegia a Pontificibus habentes, sive expresse, sive per viam communicationis concessa, sacros videlicet Ordines extra tempora suscipiendi, cum privilegia ipsa in suo robore persistant, nec iis derogatum fuisse constat, decernimus perinde Regulares eosdem absque novo Indulto Apostolico tute posse extra tempora ordinari.*

Dubitatur 4. an Regulares, cum ordinantur extra tempora, possint ordinari in quovis festo duplici, esto non sit de præcepto? Affirmant *Diana p.* 5. *tr.* 23. *R.* 97. et *Præpos. Fagund. Villal.* et *Homob. apud Escob. n.* 470. item *Suar. Steph.* et *Manuel. apud Barbos. Alleg.* 17. *n.* 7. qui id probabile putat. Et idem dicit *Croix n.* 2293. *cum Gobat. Tamb. etc.* de iis qui ex indulto ordinantur extra tempora in tribus diebus festivis. Ratio, quia Alexander VI. loquens de initiandis per hoc privilegium, dixit

posse ordinari *tribus diebus Dominicis*, *sive duplicibus*; non autem dixit de præcepto, sed tantum *duplicibus* (ad differentiam semiduplicium) diebus, qui ut plurimum non sunt de præcepto. Sed negant probabilius, ut videtur, *Escob. num.* 472. *Azor. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 27. *quæst.* 19. et *Lugo Resp. Mor. lib.* 1. *dub.* 36. dicentes non posse ordinari nisi in festo de præcepto, in quo populus vacat ab operibus servilibus. Ratio, tum quia Gregorius XIII. loquendo de hoc eodem privilegio, dixit *diebus Dominicis*, *et festivis diebus*, non *festivis duplicibus*; tum quia dies festivus in sua propria significatione denotat diem feriatum, ut explicat Ambrosius Calepinus verb. *festus dies*. Et licet in Rubricis Missalis, et Breviarii *festum* accipiatur, prout distinguitur a feriis, in jure tamen *festum* accipitur ut dies in qua vacatur ab operibus laboriosis. Hæc quidem secunda sententia est tutior, et videtur probabilior; sed primam non audeo reprobare, et dico standum esse consuetudini, quæ est optima legum interpres.

Notandum autem hic, quod ii qui obtinent a Papa licentiam suscipiendi Ordines sacros extra tempora in tribus diebus festivis, non egent dimissoriis sui Ordinarii, sed tantum testimonialibus, sine quibus ordinans incurreret suspensionem per annum a collatione Ordinum, et ordinatus suspensionem perpetuam ab exercitio Ordinis suscepti; ita habetur in Tridentino *Sess.* 23. *c.* 8. Ubi tamen notandum, quod hoc dicitur de eo qui obtinet indultum suscipiendi Ordinem a quocumque Episcopo; alias, etiam a proprio debet ordinari, vel ab eo dimissorias ad alium accipere. Licentia autem suscipiendi Ordines sacros in tribus diebus festivis intelligitur, ut dies

sint interpolati, prout refert *Croix n.* 2301. declaratum a S. C.

798. Requiritur X. Locus pro collatione Ordinum, de quo in Tridentino *sess.* 23. *c.* 8. sic habetur; *Ordinationes sacrorum Ordinum statutis a jure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia, vocatis præsentibusque ad id Ecclesiæ Canonicis, publice celebrentur. Sin autem in alio Diœcesis loco, præsente Clero loci, dignior (quantum fieri poterit) Ecclesia semper adeatur.* Scio tamen plures Episcopos etiam Ordines sacros solere in privato Sacello conferre: forte hodie sic usus habet.

Adde nomine *loci*, etiam requiri existentiam Episcopi in propria Diœcesi; nam si ipse conferret Ordines in Diœcesi aliena, incurreret suspensionem ab exercitio Pontificalium, et ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti, ex Tridentino *Sess.* 6. *c.* 5. Hoc tamen recte dicunt *Salm. cap.* 4. *n.* 75. *cum Bonac. Philib. Vill. Henr. etc.* non intelligi de collatione primæ Tonsuræ, cum hæc sine Pontificalibus conferatur. Si autem Episcopus rogatus ab alio, in ejus Diœcesi generalem Ordinationem habeat, poterit ordinare non solum subditos suos, sed etiam aliarum Diœcesum, ut *Salm. n.* 76. cum iisdem AA. et communi; quia Tridentinum *l. c.* hoc prohibuit casu tantum, quo aliquis Episcopus prætextu cujusdam privilegii vellet in alterius Diœcesi ordinare sine illius licentia. An autem Ordinatio debeat fieri ab Episcopo celebrante? vide dicta *n.* 744. *Not. II.*

799. Requiritur XI. Ætas. In quo notandum I. quod pro prima Tonsura requiritur, ut initiandus polleat usu rationis, ideo saltem sit septennis, ut dicit Benedictus XIV. in Bulla, *Inter sollicitas*, an. 1745. §. 19. Sed in Con-

cordato nostri Regni requiritur ætas saltem 10 annorum. Pro Ordinibus minoribus nulla in jure assignatur ætas; solent tamen conferri (ut ait idem Bened. XIV. *ibidem*) ab anno 7. ad 14. Pro Subdiaconatu vero statuitur annus 22. Pro Diaconatu 23. Pro Sacerdotio 25. Ita in Tridentino *Sess.* 23. *c.* 22. Sufficit autem, ut annus præscriptus sit incœptus; ita communiter omnes, vide *Salm.* Idque colligitur ex ipso Concilio *Sess.* 24. *c.* 12. Præterea, pro Episcopatu requiritur annus 30. et idem dicitur pro Cardinalatu, quamvis ex concessione Sixti V. Cardinales Diaconi possint esse ætatis suæ an. 22. vide *Salm. cap.* 5. *n.* 3. Pro beneficiatis autem requiritur annus 14. ex Tridentino *Sess.* 23. c. 6. Sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 25. saltem incœptus, *Trident. Sess.* 24. *cap.* 12. Pro Canonicatu in Cathedralibus requiritur annus 22. incœptus, *Trident. Sess.* 22. *cap.* 4. In Collegiatis vero sufficit annus 14. cum in jure nihil pro eo sit statutum; *Salm. c.* 5. *n.* 38.

Notandum 2. quod is, qui sine legitima ætate scienter ordinatur, incurrit suspensionem perpetuam ipso facto ab exercitio Ordinis suscepti, et Papæ reservatam, ut habetur in Extravag. Pii. II. quæ incipit, *Cum ex sacrorum*, et refertur in extensum a *Barbosa Alleg.* 17. *n.* 11. Eam autem S. Pius V. et Sixtus. V. auxerunt, et Clemens VIII. confirmavit, ut refert *Escob. n.* 265. Si vero prædicta suspensio occulte sit contracta, tunc poterit Episcopus delinquentem ab ea absolvere, ex concessione Tridentini *Sess.* 14. *cap.* 6. ut dicunt communiter *Bonac. de Censur. D.* 3. *p.* 5. *n.* 2. et *Salm. de Ord. cap.* 5. *n.* 39. cum communi.

Sed hic dubitatur 1. An incurrat præfatam

suspensionem, qui ex ignorantia crassa (non tamen affectata) ordinatur ante legitimam ætatem? Affirmant *Laym. t. 9. c. 20. n. 2. et Bonac. l. c.* Sed communius et probabilius negant *Navar. Man. cap. 27. n. 156. Suar. de Censur. D. 31. sect. 1. Tol. l. 1. cap. 48. num. 7. Barbos. All. 16. n. 15. Escob. n. 270. cum Con. Præp. Rodr.* et *Avila*, ac *Salm. c. 6. n. 39. cum Trull. Aversa, Dian. Vill. etc.* Ratio; quia talis suspensio imposita est a Pio II. in temerarios (dum utitur verbo *temeritatem*), quales non sunt qui peccant ex sola ignorantia supina, ut dicemus *lib. 7. de Censur. num. 47. 48.* Hinc dicunt præfati AA. quod taliter ordinatus, completa ætate, bene potest Ordinem susceptum exercere; si vero ante illam exerceret, peccaret, sed non incurret irregularitatem.

Dubitatur 2. An qui mala fide susceperit Ordinem ante ætatem, possit exercere Ordinem, postquam ætatem compleverit, sine absolutione a suspensione incursa? Affirmant *Sotus, Corduba, et Medina apud Escob.* Sed verius id negant *Barbosa All. 16. num. 15. cum Miranda, et Escob. n. 236. cum Banac. Henr. Marchin. Rodr., et Diana.* Ratio quia censura jam contracta non tollitur nisi per absolutionem.

Dubitatur 3. An incurrat irregularitatem, qui ante legitimam ætatem suscipit Sacerdotium? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Bonac. dist. 8. de Sacram. quæst. un. p. 5. num. 13.* et *Barbosa All. 16. n. 16. cum Cov. Nav. Salsed.* et *Sorbo.* Ratio, quia hic celebrando cum Episcopo ordinante vere hostiam consecrat (ut docet D. *Thomas. 3. p. q. 82. ar. 2.*), et ideo jam exercet Ordinem cum suspensione susceptum. *Secunda* vero sententia communior,

et valde probabilis negat, et hanc tenent *Suar. de Censur. dist.* 31. *sect.* 1. *num.* 71, *Conink. dist.* 16. *n.* 36. *Diana p.* 5. *tr.* 10. *R.* 37. *Escob. n.* 283. *cum Sylvest. Med. Ugolin. Quaranta, Naldo, Homob. Marchin.* item *Sayr. Avila, Henr. etc. apud Barbos. loc. cit.* Ratio 1. quia consecratio illa non censetur actus moraliter distinctus ab ipsa Ordinatione; sicut enim tota Ordinatio Episcopi a principio usque ad finem est unus actus moralis, ita et ordinati; unde non videtur æquum, quod ipse una actione morali duplicem incurrat pœnam, nempe suspensionem, et irregularitatem. Ratio 2. quia in citata Extravag. Pii II. (apud *Barbos. Alleg.* 17. *num.* 11.) sic dicitur: *A suorum Ordinum executione ipso jure suspensi sint; et si, hujusmodi suspensione durante, in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant.* Quo verbo *durante* videtur Pontifex supponere irregularitatem incurri tum solum, cum incursio suspensionis jam moraliter tempore præcesserit Ordinis exercitium. Item, cum Pontifex imponat irregularitatem in præsumentes, minime videtur comprehendere hunc, qui non ex propria electione, sed ex necessitate Ordinationis debet cum Episcopo concelebrare. Referuntque *Suar. n.* 74. et *Escob. l. c.* hujusmodi Ordinatos ex stylo Cancellariæ non reputari irregulares, cum ipsi tantum a suspensione absolvantur. Et idem dicunt *Suar. n.* 72. *ac Escob.* et *Diana ll. cc. cum aliis*, de Diacono, vel Subdiacono, qui cum tali suspensione in eadem Ordinatione canit Evangelium, aut Epistolam. Et idem dicendum de eo qui suspensionem incurrit, cum ordinatur per saltum, vel extra tempora, vel sine dimissoriis proprii Episcopi, vel eadem die suscipit duos

Ordines sacros, aut Ordines minores cum Subdiaconatu, juxta supra dicta.

Utrum autem incurrat irregularitatem, qui tantum ordinatur cum excommunicatione prius concracta? Affirmat *Bonac. de Irregul. d. 7. q. 3. part. 4. num. 1. cum Nav. Tol. Henriq. Sayr. etc. ex cap. Cum illlorum, de sent. excom.* et *cap. 1, De eo qui fuit.* Sed probabilius negant *Suar. de Censur. dist. 41. sect. 3. num. 2.* et Bened. XIV. *de Synod. lib. 7. cap. 67. num. 6. cum Tamb. Diana, Lez. Gibal. etc.* et ita refert sensisse S. C. Ratio, quia, ex præfatis textibus non expresse colligitur, quod talis sit irregularis, sed tantum quod sit suspensus; pro cujus tamen suspensionis absolutione etiam ad Papam debet recurri, ut advertit *Tourn. t. 2. de Cens. pag. 106, cum Gibert;* intellige si suspensio sit publica, nam alias potest absolvi ab Episcopo, juxta *cap. Liceat 6. sess. 24.* Tridentini. Tanto magis autem non incurret irregularitatem, qui suspensus vel interdictus suscipit sacrum Ordinem; et in hoc consentit etiam *Bon. l. c. num. 2. cum Sayr. Filliuc. et aliis.* Hoc tamen intelligendum, si taliter ordinatus Ordinem non exerceat in ipsa Ordinatione, nam si v. gr. aliquis Diaconus, vel Subdiaconus accedat ad Ordinationem jam antecedenter aliqua irretitus censura, et in Ordinatione susceptum Ordinem exerceat, canendo Evangelium, vel Epistolam, irregularitatem non effugiet, ut recte ait *Tourn. d. t. 2. pag. 107. ver. Si quis.* Ratio, quia tunc jam exercet Ordinem cum censura prius contracta. Idemque merito ait *Tourn. cum Avila* procedere de Sacerdote, qui concelebrat cum Episcopo contra *Sayr. et Laym. de Irreg. cap. 3. n. 5.*

890. Notandum 3. quod ætas computanda est

non a die Baptismi, sed nativitatis, ut constat ex *cap.* 3. et aliis, *Dist.* 77. Vide *Croix n.* 2306. Dubitatur autem 1. An quis mane diei, in cujus vespera complet ætatem requisitam, possit ordinari? Affirmant *Dian. part.* 9. *tr.* 9. *R.* 50. *Salm. cap.* 5. *n.* 31. cum *Ledesma*, et *Philiber.* ac *Escobar n.* 264. cum *Trull.* et *Marchin.* tum quia minimum pro nihilo reputatur; tum quia dies incœptus in favorabilibus habetur pro completo; tum etiam quia vespera, et mane moraliter sumuntur pro una die. Sed probabilius id negant *Croix. num.* 2309. cum *Navar.* et *Vill.* item *Marchad. Pasqual.* et *Narbona apud Escob. num.* 261. Ratio, quia v. gr. pro Subdiaconatu ætas debet esse annus 22. incœptus, unde qui annum 21. non vere complevit, minime potest dici annum 22. attigisse.

Dubitatur 2. An dies anni bissextilis possit excludi in supputanda ætate Ordinandorum? Affirmant *Barbosa*, *Henriq. Sylvest. etc. apud Salm. cap.* 5. *num.* 32. quia annus requisitus intelligitur per se annus ordinarius, nempe constans 365. diebus. Sed verius negant *Bon. d.* 8. *qu. unic. p.* 5. *numer.* 14. *Salm. de Matrim. d.* 24. *num.* 22. et *Escobar n.* 286. *cum Marchino, Molf. Dicast. et Diana.* Ratio, quia ad ætatem requisitam anni sunt computandi juxta consuetudinem Ecclesiæ, quæ recte statuit de quatuor in quatuor annos addi unum diem, propter horas quæ in quolibet anno supersunt.

Certum est autem quod Episcopi nullo modo possunt in ætate dispensare; veruntamen dicit *Croix num.* 2314. hodie ex speciali privilegio posse Episcopos dispensare ad certum tempus, saltem pro beneficio curato, ubi est necessitas, vel utilitas Ecclesiæ.

801. Requiritur XII. insuper ad suscipiendos Ordines, ut initiandus exercuerit Ordinem prius

susceptum in Ecclesia, ubi est adscriptus; ex Trident. *sess.* 23. *c.* 11. et 13. Sed putant *Salm. cap.* 4. *num.* 74. hoc non esse de præcepto gravi, cum verba Concilii magis sint consultiva, quam præceptiva, nempe illa: *At in unoquoque Ordine juxta præceptum Episcopi se exerceant*, etc.

Requiritur XIII. prout præscribit Pontificale, ut Ordinandi Eucharistiam accipiant; sed hoc non sub mortali, ut ait *Croix num.* 2225. *cum Gob.* Immo nec sub levi tenentur communicare initiandi ad Ordines minores, ut dicit idem *Croix* cum communi ut asserit. Presbyteri autem verius tenentur communicare sub mortali, cum ipsi vere celebrent cum Episcopo, ut diximus ex *D. Thoma num.* 799. *Dub.* 3.

Requiritur XIV. probitas vitæ; sed de hac jam locuti sumus in *Tract. de Sacram. in gener. ex n.* 65. et iterum mox loquemur agendo de vocatione ad sacrum ministerium.

802. Requiritur XV. vocatio divina, de qua, cum sit res tanti momenti, unde pendet æterna salus tam Ordinandorum quam populi christiani, mirum est quod tot Morales Scriptores nullum verbum faciant, præter paucos, inter quos fuse et egregie signanter scripserunt de hoc puncto *Habert. tom.* 7. *ex pag.* 433. et *P. Conc. tom.* 10. *ex pag.* 42. Quam necessaria sit hujusmodi vocatio, patet ex Ss. Patribus, et ex ipsis sacris Scripturis, et præsertim ex illo *D. Pauli ad Hebr.* 5. 4. ubi: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui loquutus est ad eum, Filius meus es tu.* Unde Apostoli, ut in locum Judæ alium surrogarent, sic Deum deprecati sunt: *Tu, Domine, ostende quem elegeris.* Et ipse Christus *Joan.* 10. 1.

dixit : *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, fur est et latro ; qui autem intrat per ostium, pastor est ovium*, qualis est quidem quivis Sacerdos, dum cuivis Sacerdoti committitur incumbere saluti Animarum. Et rursus *Jo.* 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos ... ut fructum afferatis, et fructus vester maneat.* Rursus *Lucæ* 20. *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios suos in messem suam.* Illi igitur qui non vocati a Deo in sacra ministeria se intrudunt, ipsi sunt de quibus per Jeremiam (23. 21.) inquit : *Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant.* Quo quidem hominum genere, ut ait. Catechismus, nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiæ calamitosius esse potest.

Præcipua autem signa divinæ vocationis ad statum ecclesiasticum sunt. I. Scientia conveniens, de qua jam egimus *n.* 796. II. Probitas vitæ, de qua loquens Trident. *Sess.* 23. *cap.* 12. sic ait : *Sciant Episcopi debere ad hos Ordines assumi dignos dumtaxat, et quorum probata vita senectus sit ;* juxta illud (*Sap.* 4. 9.) : *Ætas senectutis vita immaculata.* Hinc Apostolus 1. *Tim.* 3. prohibet ordinari neophytos, idest (ut explicat in *d. loco D. Thomas*) *qui non solum ætate neophyti sunt, sed et qui neophyti sunt perfectione.* Quapropter idem *S. Doctor* 2. 2. *qu.* 18. *art.* 1. *ad* 3. dicit : *Ordines sacri præexigunt sanctitatem.* Et *Suppl. qu.* 35. *art.* 1. *ad* 3. ait : *Ad idoneam executionem Ordinum non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens.* Hanc rationem de hoc assignans : *Ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Unde sic concludit : *Et ideo præexigitur gratia, quæ sufficiat ad hoc, quod digne connumerentur in*

plebem Christi. Idque prius dixit S. Dionysius *cap.* 3. *de Eccles. Hierar.*: *in divino omni non audendum aliis ducem fieri, nisi secundum omnem habitum suum factus sit Dei formissimus, et Deo simillimus.* Qui autem habet sanctitatem ordinariam, nempe solam gratiam habitualem, non potest quidem dici *secundum omnem habitum suum Deo simillimus.* Ad hoc facit etiam illud celebre D. Augustini dictum: *Aliquando bonus Monachus vix bonum facit Clericum.* Et illud aliud D. Hieronymi ad Rusticum: *Sic vive in Monasterio, ut Clericus esse merearis.* Unde scripsit S. Jo. Chrysost. *lib.* 2. *de Sacerdot. cap.* 2. *Multo major vitæ integritas huic* (idest Clerico), *quam illis* (nempe Monachis) *necessaria.* III. Signum est recta intentio, nimirum desiderium vacandi divinæ gloriæ, et saluti Animarum, non autem (ut ait D. Bernardus. *Declam. in Evang. Ecce nos etc.*) *honorem quærendi proprium, aut corporis voluptatem, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi.*

803. Qui autem sine vocatione, ex talibus signis explorata, in sacrum ministerium se intrudit, non potest quidem a gravi præsumtione excusari. En quomodo S. Anselmus (*in cap.* 5. *ad Hebr.* super illud Apostoli, *Nec quisque sumit, etc.*) de hoc loquitur: *Qui enim se ingerit, et propriam gloriam quærit, gratiæ Dei rapinam facit, et ideo non accipit benedictionem, sed maledictionem.* Et ratio hujus eruitur ex eo quod docet D. Thomas *p.* 3. *qu.* 27. *art.* 4. ubi: *Illos quos Deus ad aliquid eligit, ita præparat et disponit, ut ad id, ad quod eliguntur, inveniantur idonei, secundum illud* (2. *Corinth.* 3.) *Sufficientia nostra ex Deo est, qui et idoneos nos fecit ministros novi Testamenti.* Ergo ille, qui non ex Deo eligitur, sed ipse se in-

gerit, non erit idoneus minister; ideo sapienter ait *Habert de Ordin. cap.* 1. §. 2. quod iste: » (non sine magnis difficultatibus poterit saluti suæ consulere, manebitque in corpore Ecclesiæ, velut membrum in corpore humano suis sedibus motum, quod servire potest, sed ægre, et cum deformitate). ». Unde concludit: « (Licet absolute loquendo salvari possit, difficulter tamen ingredietur viam, et apprehendet media salutis) ». Cum autem hic magno periculo damnationis se exponat, nescio quomodo a culpa gravi excusetur. *Qui sciens* (ait doctissimus Episcopus Abelly *in Opusc. Sacerdos Christian. cap.* 4.), *nulla divinæ vocationis habita ratione, se in Sacerdotium intruderet, haud dubie seipsum in apertum salutis discrimen injiceret, peccando scilicet in Spiritum Sanctum; quod quidem peccatum vix, aut rarissime dimitti ex Evangelio discimus.*

Huic quidem discrimini tanto magis se committunt Episcopi illi, qui non vocatos ad Ordines sacros promovent, ex illo Apostoli (1. *Tim.* 5.): *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Quæ verba exponens S. Leo *Epistol.* 1. (*alias* 87.) *ad African.* 2. dicit: *Quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari?* Hinc Tridentinum *Sess.* 13. *cap.* 7. præcipit Episcopis, ut antequam suos subditos ad Ordines promoveant, *institutionem, mores, et doctrinam diligenter investigent, et examinent.* Undique enim in Jure Canonico præscribitur, et signanter in *cap. Nullus dist.* 24. ut, *Nullus ordinetur, nisi probatus fuerit.* Unde sapienter advertit D. Bernardus, ad Ordines admittendos esse tantum *probatos, non probandos.* Ad hanc autem probationem ab Episcopo exquirendam, non quidem

sufficit, quod ipse nihil mali noverit de Ordinando, sed debet fieri certus de ejus positiva probitate, juxta sublimitatem gradus, ad quem ille inhiat ascendere, ut communiter dicunt *Sotus 4. Sentent. Dist. 25. quæst. 1. num. 3. Sanch. Confess. cap. 1. dub. 46. n. 1. Salm. de Ord. c. 5. n. 4. Holzm. eod. tit. num. 46.* et fusius *Habert*, *Merber*, *Concina*, et alii cum *D. Thoma q. 36. art. 4. ad 3.* ubi dicit: *Ad minus* (idest, *non solum*, ut bene explicat Glossa (*hoc requiritur*, *quod nesciat Ordinans aliquid contrarium sanctitati in Ordinando esse*, *sed etiam exigitur amplius*, *ut secundum mensuram Ordinis*, *vel officii injungendi*; *diligentior cura apponatur*, *ut habeatur certitudo de qualitate promovendorum*, *saltem ex testimonio aliorum*. Qualitas autem promovendorum est illa, quam expressit idem S. Doctor in 2. 2. *q.* 189. *art.* 1. ad 3. ubi dixit: *Ordines sacri præexigunt sanctitatem*; *unde pondus Ordinum imponendum parietibus jamper sanctitatem desiccatis* (nempe ut addit) *ab humore vitiorum.* Et N. SS. P. Bened. XIV. in Bulla, *Ubi primum*, sapientissime sic Episcopos alloquitur: *Studiosa et magna adhibita diligentia investigandum a vobis est*, *an eorum*, *qui priorum susceperint ministeria*, *talis fuerit vivendi ratio*, *et in sacris scientiis progressio*, *ut vere digni judicandi sint*; *quibus dicatur*, *ascende superius*; *cum alioquin expediat in inferiori potius aliquos manere gradu*, *quam cum suo majori periculo*, *et aliorum scandalo ad altiorem provehi.*

De tali etiam probatione loquens S. Jo. Chrysost. *Homil.* 16. *in Tim.* dicit: *Quid est illud cito? Non ex prima probatione*, *nec secunda*, *nec tertia*, *sed ubi consideratio diuturna præcessit*, *exactissimaque discussio*, *tunc imponito*

manus. Neque ea res periculo caret; eorum quæ ille peccaverit, tu quoque pœnam dabis, qui initium dedisti etiam præcedentium delictorum. Qua de re Episcopi in hac probatione expetenda non debent esse contenti simplici attestatione Parochorum, qui humanis ducti respectibus in hujusmodi attestationibus concedendis facile Clericis indulgent, ne in se attrahant ipsorum odium, eorumque propinquorum; sed insuper ab aliis fide dignis, capta secreta informatione, certi fieri debent, non solùm quod initiandus non fuerit malus, nemqe quod fuerit rixosus, non dederit scandalum, frequentando ludos, pravas conversationes, etc. sed etiam quod ille sit positive bonus, scilicet quod vitam agat spiritualem; sit assiduus in Ecclesiis, Sacramenta frequentet et Orationem, vivat a sæcularibus segregatus, sociis morigeratis comitetur, studio vacet, modesta utatur veste, etc. Quod si Prælatus sciverit Clericum alicujus publici scandali nota intinctum fuisse, tunc non satis erit communem probationem de eo exigere, sed opus erit plurium annorum experientiâ emendationem ejus comprobare; juste enim tunc metuere debet, ne illi pietatem affectet, ut ad Ordines perveniat, quibus susceptis, ad pristinam redibit pravitatem. Dicet aliquis: Si hoc observaretur, deficerent utique in Ecclesia ministri. Recte respondet ad hoc idem Benedictus XIV. in Bulla supra citata ex Concilio Lateranensi: *Melius est pauciores habere ministros, sed probos, atque utiles, quam plures qui nequicquam sunt valituri.* Utrum autem sit semper deneganda a Confessario absolutio Clerico habituato in vitio turpi occulto, qui vult ad Ordines sacros ascendere, sine prævio continentiæ experimento? Vide Dissertationem de hoc puncto positam in *tract. de Sacrament.* ex *num.* 63.

804. Si autem vocatio divina necessaria est ad Sacerdotium, magis erit necessaria ad officia Episcoporum, et Parochorum; de quibus loquens D. Thomas 2. 2. qu. 185. art. 1. dicit, quod: *Si aliquis appetat Episcopatum ratione honorum temporalium, erit illicitum; si ob celsitudinem gradus, erit præsumtuosum; sed appetere proximis prodesse, est laudabile secundum se. Verum, quia, prout est Episcopalis actus, habet jam gradus celsitudinem, præsumtuosum videtur quod aliquis præesse appetat ad hoc quod subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminente.* Id confirmavit N. SS. P. Benedictus XIV. in Bulla novissime edita die 12. Apr. 1753. quæ incipit, *Inclytum*, inquiens: *Nec unusquisque ignorare debet a peccati culpa immune non esse desiderium ipsum Episcopatus, quia quamvis desiderium aliis juvandi laudabile est, tamen cum hoc adjumentum præstari non valeat sine ipsa Episcopatus sublimitate, ut plurimum ex vitio insitæ præsumptionis ortum habet.*

805. » Quæres, quæ sint officia ordinatorum?

» Resp. I. Ostiarii est claves templi servare, » aperire, et claudere ejus januas; arcere eos, » quibus non licet interesse sacris; campapanas » pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt, custodi» re; ei, qui prædicat, aperire librum. II. » Lectoris munus est, legere in Ecclesia lectio» nes veteris, et novi Testamenti: item doce» re catechumenos rudimenta fidei christianæ. » * (*Item panem et novos fructus benedicere*. » *Salm. cap.* 3. *n.* 14. *Non autem prædicare,* » *ut communiter Salm. ibid. contra Vasq.*) *. » III. Exorcistæ munus est, manus imponere » supra vexatos a spiritibus immundis, ad illos

» adjurandos, et ejiciendos; item ad exorci-
» zandos catechumenos. * (*Tenent Suar. et*
» *Sanch. contra Philip. omnes fideles posse exor-*
» *cizare; quamvis hoc magis possint ordinati*
» *ad hujusmodi munus ab Ecclesia: et ideo hi*
» *solum sollemniter illud exercere valent. Vide*
» *dicta Tom. II. lib. 3. de Adjur. ex num. 193.*
» *App. ad num. IV.*) *. IV. Acolythi munus
» est præparare ampullas vini, et aquæ ad Sa-
» crificium Missæ, et porrigere Subdiacono, fer-
» re cereos ad idem Sacrificium, et illi mini-
» strare, unde et Ceroferarius dicitur. V. Sub-
» diaconi munus est immediate subordinari Dia-
» cono ad Sacrificium Missæ, calicem, et pa-
» tenam illi tradere, urceolum cum aqua præ-
» bere, aquam ad lavandas manus infundere,
» Epistolam ex officio, et sollemniter in Missa
» legere. * (*Adde cum Habert, pallas, cor-*
» *poralia, et purificatoria abluere, ut in Pon-*
» *tificali præscribitur*) *. VI. Diaconi munus
» est, cantare sollemniter Evangelium in Missa,
» ministrare immediate Sacerdoti in omnibus,
» quæ pertinent ad Missæ sacrificium, vestire
» altaria, Crucem ferre, et denique commis-
» sione Sacerdotis prædicare, et baptizare. *
» (*Modo adsit justa causa, nempe si desit*
» *Sacerdos qui commode ministret, ut commu-*
» *niter dicunt DD. allati de Euchar. num.*
» 237. *v. Qu. hic I. In necessitate vero extre-*
» *ma, nempe si absit alius Sacerdos, potest*
» *Diaconus et tenetur Viaticum ministrare,*
» *etiam sine commissione Pastoris; ita pariter*
» *commun. DD. ibidem. Et idem currit in*
» *administratione Baptismi; vide de Bapt. n.*
» 116. *v. Certum. Diaconus autem sollemniter*
» *ministrans Baptismum, vel Eucharistiam sine*
» *commissione, incurrit irregularitatem; vide d.*

» n. 116. v. Dub. 2. et n. 234.) *. VII. Presbyteri munus est offerre Sacrificium Missæ, » absolvere a peccatis, baptizare, benedictiones » aquæ, et similes facere, populum doctrina, » et exemplo pascere. Vide Escob. E. 8. t. » 7. c. 1.

Quatuor autem sunt obligationes præcipuæ eorum, qui ad majores Ordines provehuntur, nempe 1. Recitandi Horas Canonicas. 2. Servandi Cœlibatum. 3. Habendi Titulum, scilicet paupertatis, Beneficii, vel Patrimonii, quo ordinentur. 4. Deferendi habitum; et Tonsuram. De prima obligatione Officii divini jam fuse egimus in Tom. V. lib. 4. ex n. 140. Restat hic agere de secunda, tertia, et quarta.

§. I.

De obligatione Cœlibatus.

806. *Quomodo hæc obligatio probetur?*

807. *Qu. 1. An ipsa sit de jure divino?*

808. *Qu. 2. An sit ex præcepto Ecclesiæ, vel ex voto?*

809. *Dub. 1. An ignorans tale votum teneatur ad castitatem? Dub. 2. An qui expresse nollet castitatem vovere?*

810. *Quid si quis ordinatus sit ante usum rationis? Et quid si ante pubertatem?*

811. *Quid si ordinetur ob metum?*

812. *Qu. 3. Quomodo conjugatus, constante Matrimonio, possit in Sacris ordinari? Dub. 1. An istius uxor teneatur Religionem profiteri? Dub. 2. An talis uxor possit nubere?*

806. Obligationem cœlibatus inesse iis qui ad sacros Ordines ascendunt, habetur in pluribus Canonibus, et signanter in *cap.* 1. *d.* 28. ubi D. Gregorius sic præscripsit: *Nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui victurum caste promiserit; quia nullus ad ministerium Altaris accedere debet, nisi hujus castitas ante susceptum ministerium fuerit probata.* Et in Trid. *Sess.* 24. *c.* 9. sic definitum est: *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem sollemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto; anathema sit.*

Ex quo habetur, quod per tale votum, *sollemne* dictum, irritum redditur Matrimonium contractum post votum ex *c. un. de Voto, et voti red. in* 6. Si vero conjugium est antecedenter contractum, Ordinatus potest reddere, sed non petere. Et insuper quoties castitatem violabit, toties quoque sacrilegium committet. Vide *Salm. c.* 6. *num.* 2.

807. Quæritur 1. An hæc obligatio cœlibatus sit de jure divino, ita ut Papa nequeat in ea dispensare? Affirmant *Major*, *Valdensis*, etc. apud *Salm. cap.* 6. *n.* 9. et probabile putat *Azor.* Sed dicendum cum communi DD. (præciso voto) non esse de jure divino, sed tantum ecclesiastico, quod ministri ordinati in sacris obligentur ad castitatem, vel ab Ecclesia, vel per votum Ordinibus annexum; et ideo recte in hac obligatione potest Ecclesia cum eis dispensare. Ita *S. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. *Cajet. Sotus*, *Sanchez*, *Dic.* etc. cum *Salm. c.* 6. *n.* 11. qui plura hujusmodi exempla ad-

ducunt. Ratio, quia etsi talis cœlibatus ab Apostolis ortum habuit, ut probant *Gon. Val. Sotus*, etc. tamen tantum ex præcepto Ecclesiæ, sive Apostolorum (ut probat *Bellarminus*) est introductus, et firmatus; et patet ex ipsis verbis *Tridentini in cit. Can.* 9. *ut supra.*

808. Quæritur 2. An hæc obligatio sit immediate ex præcepto Ecclesiæ, vel mediate per votum ordinatorum? Utraque est probabilis ex eodem *cap.* 9. *Trident. Prima* sententia, quam tenent *Mastrius*, *Bosco*, *Herincx*, etc. *apud Holzm. pag.* 268. *n.* 103. ac *Scotus*, *Palaus*, *Valent.* et *Aversa apud Salm. cap.* 6. *n.* 28. (qui cum *Sanch.* merito probabilem putant) dicit quod non ex voto, sed ex sola Ecclesiæ lege ordinati in sacris teneantur ad castitatem; tum quia, cum potuisset Ecclesia per se adstringere ministros sacros ad castitatem servandam, cur dici debet, quod insuper votum sacris Ordinibus annecti voluerit, dum hoc expressum in jure non habemus? Tum quia, si obligatio cœlibatus esset ex voto, sequeretur, quod qui tale votum invincibiliter ignoret, vel qui expresse nollet illud emittere, non teneretur inde ad castitatem: quod quidem absurdum perniciosum esset.

Nec obstat dicere, quod juxta sententiam hanc, si Sacerdos peccaret contra castitatem, unum tantum peccatum committeret contra castitatem, quia lex Ecclesiæ, cum sit circa eamdem materiam jure naturali prohibitam, non multiplicat speciem peccati; prout furtum vetitum a lege naturali, non habet novam malitiam, si prohibeatur a lege humana; et hoc esset contra communem DD. qui docent ordinatos in Sacris, lædentes castitatem, etiam peccato sacrilegii peccare. Nam recte respondent *Aversa*, et *Salm.*

n. 28. quod præceptum humanum bene multiplicat specie, quando ex diverso motivo præcepto naturali superadditur; percussio enim Clerici duplicem habet malitiam, unam contra justitiam ex lege naturali, alteram contra Religionem ex lege Ecclesiæ, quæ ex motivo Religionis prohibet lædere personam Deo mancipatam. Quare, procul dubio Sacerdos lædens castitatem sacrilegium committit, quia Ecclesia ex motivo Religionis ob reverentiam Ordinis sacri imponit suis ministris observantiam castitatis. Religiosus autem Sacerdos si peccat contra castitatem, præter peccatum contra castitatem, unum tantum sacrilegii peccatum committit, quia eamdem virtutem Religionis, non aliam lædit, ut bene notant *Salm. c.* 6. *n.* 39. cum *Sanch.*

Secunda tamen sententia probabilior, et communior cum *S. Thoma* 2. 2: *quæst.* 88. *art.* 11. quem sequuntur *Bellar. t.* 1. *de Matr. cap.* 21. *Sanch. eod. tit. lib.* 7. *Dist.* 27. *n.* 10. *Pontius lib.* 7. *cap.* 27. *n.* 7. *Salm. cap.* 6. *ex n.* 23. *cum Vasq. Cajet.* etc. ac *Escob. n.* 476. *cum Azor. Nav.* et *Soto*, tenet, quod obligatio castitatis non oritur immediate ex lege Ecclesiæ, sed ex voto quod in ipso facto Ordinationis emittitur. Primo, quia hoc jam est expressum in jure, et præcise in *c. Cum olim, de Clericis conjug.* ubi dicitur: *Non igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit etc.* Ergo in Ecclesia Occidentali, seu Latina votum castitatis jam admittitur. Secundo, quia, si obligatio castitatis tota esset ex lege Ecclesiæ, posset Pontifex omnes etiam Sacerdotes ab illa absolvere; sed hoc esset contra communem sententiam DD. qui tantum in casu urgentissimo concedunt Pontifici

in hoc dispensare cum solis ministris, ut dictum mox, n. 807. sed non cum Sacerdotibus.

869. Sed hic dubitatur 1. an teneretur ad servandam castitatem, qui invincibiliter ignoraret votum illius Ordini annexum? *Salm. d. c. 6. n. 34.* dicunt teneri ex communi DD. vel ex vi voti impliciti, ut ipsi sentiunt cum *S. Thoma*, et *Sanch.*; vel ex præcepto Ecclesiæ, ut alii juxta primam sententiam probabiliter putant. Alii tamen, ut *Croix l. 6. part. 2. num. 2162.* cum *Pal.* et *Conink* adhuc probabiliter censent quod si ignorantia omnino fuisset invincibilis, ordinatus non teneretur ad castitatem, neque ex voto, neque præcepto Ecclesiæ, quia Ecclesia non intenderet talem obligare; secus vero, si ignorantia fuisset culpabilis; vel si quis Ordinem intenderet suscipere cum eadem obligatione, qua alii suscipiunt, ut infertur ex dictis *Tom. II. l. 3. n. 201. Qu. I.*

Dubitatur 2. an teneretur ad castitatem Ordinem suscipiens, si expresse nollet castitatem vovere? Putat *Philibertus*, quod etiam teneretur ex voto: hoc parum probabile videtur. Censent vero *Salm. n. 37.* cum *Dicast.* quod tunc teneretur ad emittendum votum; et interim, dicunt, quod talis, si peccaret contra castitatem, non committeret sacrilegium; sed hoc ultimum, nempe quod hoc non esset sacrilegium, nec satis probabile videtur, et est contra communem, ut ipsi *Salm.* fatentur *n. 28.* Hinc probabilius dicunt *Sanch. de Matr. t. 2. lib. 7. D. 27. n. 12.* cum aliis, et *Holzm. pag. 268. n. 102.* cum *Amico*, *Mayr.* etc. quod in tali casu is teneretur ad castitatem, non ex voto, sed ex præcepto Ecclesiæ, quæ ex Religionis motivo (ut diximus) eum ad castitatem, deficiente voto, adstringeret.

810. Notandum autem certum esse, quod ille qui est ordinatus ante usum rationis, quamvis valida sit Ordinatio (ut probatum est n. 782. cum *D. Thoma*; et aliis communiter, ex *cap. unic. De Clerico per saltum, etc.*), non tenetur tamen ad castitatem; unde valide, ac licite potest inire Matrimonium. Ita *Croix n.* 2161. et *Salm. cap.* 6. *n.* 42. cum *Sanch. Suarez, Dic. et communi.* An autem teneatur ad castitatem qui post usum rationis, sed ante pubertatem ordinatur? Affirmant *Pontius lib.* 7. *de Matr. cap.* 29. *n.* 15. *Bon. eod. tit. qu.* 3. *part.* 9. *n.* 9. et *Escob. num.* 487. *cum Cajet. Conc. etc.* quia de jure naturali jam adest obligatio hoc votum servandi; e converso nullum adest Jus Canonicum tale votum irritans. Hoc est quidem probabile, sed non improbabiliter id negant *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 3. *n.* 8. *Salm. cap.* 6. *n.* 43. *cum Dic. Aversa, etc.* ac *Barbosa All.* 15. *num.* 4. *cum Abb. Host. Nav. Soto*, et *Henr.* Ratio, quia, tale votum hominem constituit in statu irretractabili, in quo Pontifex numquam aut raro dispensat, unde tale votum maturum et perfectum usum rationis efflagitat. Idem dicitur de eo, qui invalide ordinatur, vel ex defectu formæ, aut materiæ, vel intentionis; puta, si quis per vim, aut metum Ordines susciperet, sine animo se ordinandi, ut *Salm. n.* 45. *et* 46. et *Croix n.* 2162. *cum communi.* (Et hic notandum quod qui non obligatur ad castitatem, nec ad Officium divinum tenetur; ut dictum est *l.* 4. *n.* 144. *v. Quæritur*). In dubio tamen præsumendum est pro valore Ordinationis, ut *Croix n.* 2203. *et* 2230.

811. Sed dubium est, an teneatur ad castitatem qui ordinatur ob metum gravem, sed cum animo se ordinandi? *Pontius de Matrim.*

lib. 7. *cap.* 29. ac *S. Antoninus*, *Sot. Pal.* etc. apud *Croix n.* 2163. dicunt teneri, donec a Papa dispensetur; quia metus minuit, non vero tollit voluntarium. At probabilius *Sanch. de Matr. lib.* 7. *Dist.* 19. *num.* 5. *Bon. cit. quæst.* 3. *part.* 2. *n.* 14. *Escob. n.* 483. *cum Sayr. Conc.* et *Graff.* ac *Salm. cap.* 6. *num.* 46. *cum Azor. Dic. etc.* dicunt non teneri, et valide posse Matrimonium contrahere (non posse tamen in Ordine ministrare, constante Matrimonio, neque privilegiis Clericalibus gaudere. Vide *Salm. n.* 50.). Ratio, quia jam ex probabiliori sententia, ut supra, ordinati non tenentur ad castitatem, nisi ex voto, et verius est quod votum metu gravi extortum irritum est, ex c. *Cum dilectus*, *de iis*, *qui vi* etc. Vide dicta *lib.* 3. *n.* 197. *v. Sed quæ.* Limitant tamen hanc sententiam *Salm. n.* 47. cum *Nav.* et *Vega*, si hic postea, metu remoto, Ordinationem ratificaret aut verbis, aut in Ordine ministrando: modo sciat, et advertat per hujusmodi actum tali obligationi se subjicere. Ceterum consultum est, ut tales metu ordinati petant dispensationem, quam pluries concessit S. C. ubi solide metus probatus fuerit, prout refert *P. Zacharia apud Croix lib.* 6. *part.* 2. *ad n.* 2163.

Quid, si metus ex justa causa sit inflictus, puta si Episcopus ob inopiam ministrorum adstringeret metu aliquem ad se ordinandum? Probabile putant *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 19. *n.* 8. et *Dicast.* ex *Nav. apud Salm. cap.* 6. *num.* 48. non teneri hunc ad votum castitatis, quia probabiliter (ut dicunt) metus, sive sit justus, sive injustus, et sive gravis sit vel levis, semper irritat votum. Sed melius oppositum tenent ipse *Sanch. l. c.* et *Salm. n.* 47. *cum*

Dic. et *Philiberto*, quia eo casu esset ille irrationabiliter invictus; et ideo metus votum non irritat, sicut nec etiam irritat Matrimonium, juxta dicenda *de Matr. n.* 1057.

812. Quæritur 3. Quandonam conjugatus, constante Matrimonio, possit sacris Ordinibus initiari? Certum est, quod sine licentia uxoris non licet uxorato Ordines sacros suscipere, nec etiam primam Tonsuram; ex *c. ult. de Temp. ord. in 6. et in Extrav. Antiquas de Voto.* Imponitur immo irregularitas in eum, qui sine dicta licentia, vel legitimo divortio in Sacris ordinatur; etiamsi Matrimonium non fuisset consummatum; quia hoc dirimitur tantum per professionem Religionis, non vero per Ordinationem, ut in *ead. Extrav.* Vide *Salm. c.* 6. *ex num.* 51.

Probabile tamen est cum *Sanch. Aversa*, et *Salm. num.* 56. quod, qui post Matrimonium tantum ratum ordinaretur in Sacris, non teneretur Religionem profiteri, ut dicunt *ibid. S. Anton. Azor.* et *Led.* Quia majus onus est Religionem profiteri, quam ad solam castitatem se adstringere.

Licite autem potest conjugatus ad sacros Ordines promoveri ex licentia uxoris, modo ipsa castitatem voveat, ut habetur in *c. Conjugatus de Convers. conjug.* Et modo licentia sit expressa et omnino spontanea, ex *cap. Consuluit, eod. tit.* Sed hic dubitatur 1. An eo casu uxor ultra votum teneatur Religionem profiteri? Affirmant *Sanch. de Matr. D.* 39. *num.* 6, et *Salm. cap.* 6. *n.* 54. *cum Soto.* Sed verius negat *Pontius de Matr. lib.* 6. *cap.* 25. *n.* 7. *Diana p.* 4. *tr.* 4. *R.* 129. et *Hurtad.* ex *Nav.* et *Sa apud Renzi pag.* 371. *quæst.* 3. Idque clare probatur ex *cit. c. Conjugatus*, ubi dici-

tur: *Nullus conjugatorum est ad sacros Ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.* Non dicitur Religionem *profitente*, sed *continentiam*. Excipiendum tamen 1. si vir ad Episcopatum assumatur, tunc enim uxor omnino debet Religionem ingredi, ut statuitur in *c. Sane* 6. *de Convers. conjug.* Excipe 2. si vir fieret Religiosus, et uxor esset juvenis, ex *cap. Cum sis* 4. *eod. tit.* ubi sic dicitur: *Prohibemus ne virum vel uxorem, nisi uterque ad Religionem migravit, transire permittas. Verum, si ita uxor senex est, et sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut, ea in sæculo remanente, et castitatem promittente, ad Religionem transeat vir ejusdem.*

Dubitatur 2. An mulier hujus viri ad Ordines sacros promoti, si emiserit simplex votum castitatis, valide contrahat Matrimonium post mortem viri? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. lib.* 7. *d.* 40. *n.* 2. *Mazzotta tom.* 4. *pag.* 213. et *Salm. cap.* 6. *n.* 59. cum communi ut asserunt, ex *c. Quia sunt* 10. *d.* 28. ubi loquens D. Gregorius de secundo Matrimonio inito cum hujusmodi uxore, dicit: *Qui male sociati sunt, disjungantur.* Et idem dicitur in *Can. seq.* 11. *ibid.* Et ratio est, quia Ecclesia ob reverentiam Ordinis a primo viro assumti, et ob licentiam uxoris voventis reddit eam inhabilem ad subsequens conjugium. Hæc sententia est quidem communior, et valde probabilis; sed satis probabilis est etiam secunda sententia cum *Soto de Just. lib.* 7. *quæst.* 5. *art.* 3. *Sol. ad* 2. et *Pontio lib.* 7. *cap.* 25. *n.* 10. qui dicunt, præfatum Matrimonium esse validum; licet enim in præfatis textibus præcipiatur separatio conjugum in pœ-

nam secundi Matrimonii contracti, non tamen declaratur Matrimonium esse nullum; tanto magis quod hujusmodi pœna separationis etiam aliis criminibus in jure imponitur (ut probat *Pontius c.* 20. *n.* 6.), absque eo quod Matrimonium sit nullum.

An autem vir, qui ex justa causa perpetuum fecerit divortium ab uxore, possit, ea inscia vel invita Ordines sacros suscipere? Vide dicenda *de Matr. n.* 965. ubi dicemus cum communi, quod bene potest.

§. II.

De obligatione habendi Titulum.

813. *Pœna in contravenientes.*
814. *De titulo* Paupertatis.
815. *De titulo* Beneficii. *Not.* 1. *Juxta cujus diœcesis taxam desumenda sit sufficientia Beneficii? Not.* 2. *Quid si defectus sit modicus? Not.* 3. *Quid veniat nomine Beneficii? an stipendia Missarum?*
816. *Et an sufficiat Beneficium de futuro?*
817. *De Titulo* Patrimonii.
818. *Qu. I. An quis possit ordinari ad titulum suæ industriæ?*
819. *Qu. II. An pater teneatur assignare patrimonium filio volenti ordinari?*
820. *Qu. III. An incurrat suspensionem qui ordinatur sine titulo?*
821. *Dub.* 1. *An qui ordinatur cum patrimonio ficto?*
822. *Dub.* 2. *An qui ordinatur, data fide de reddendo illud donanti?*
823. *Dub.* 3. *An qui post Diaconatum illud donanti renunciat?*

824. *Dub.* 4. *An ordinatus possit Patrimonium renunciare, si habeat aliunde sustentationem?*

813. CErtum est ex *Trid. sess.* 21. *cap.* 2. quod Episcopus neminem ad sacros Ordines admittere potest, nisi ille titulum habeat sustentationis; aliter Episcopus Ordinans, vel dimissorias concedens tenetur ipse eum alere, usque dum ille titulum habeat, ex *cap. Cum secundum, de Præb. etc. Recepimus, de Ætate, et qualit. ordin.* Si vero Episcopus rem Examinatoribus remiserit, et ipsi mala fide titulum approbaverint, ipsi pro rata tenentur ad ordinati sustentationem; at, si ipsi non habeant unde alimenta præstare possint, actio datur contra Episcopum, ut *Glos. in d. c. Cum secundum.* Item, si Ordines sacri a diversis Episcopis sint collati, quisque Episcopus qui ordinavit, tenetur pro rata ad alimenta, ex *c.* 4. *De Præb.*

Ad nihil tamen tenetur Episcopus (vel alii, ut supra), I. si, debita diligentia jam adhibita, curaverit, ut Patrimonium esset verum, et casu illud esset distractum, vel fictitium inventum. II. si Clericus possit aliunde vivere, etiam ex suis honestis laboribus, vel si habeat patrem divitem, quia pater ex jure naturali tenetur filium alere; *Salm. c.* 6. *num.* 63. cum *Barb.*

Deinde hic notandum, quod si titulus, quo suscepit Subdiaconatum, casu pereat, non potest is ad superiorem Ordinem ascendere sine novo titulo; *Croix n.* 2284. cum *Pal.* et *Gob.*

Titulus autem sustentationis potest esse vel paupertatis, vel sufficientiæ, nempe Beneficii, aut Patrimonii, de quibus singulatim hic agendum.

814. Et I. Quoad titulum *paupertatis*: hoc titulo soli Regulares professi ordinantur, non autem Novitii; qui ex *Constit.* 75. S. Pii V. *Romanus*, non possunt Sacros Ordines suscipere sub pœna suspensionis, nisi Patrimonium habeant, exceptis Religiosis societatis Jesu, qui post vota simplicia ordinari possunt: et, si inde a Religione ejiciantur, teneri superiores eos alere, usque dum habeant, unde vivant, dicit *Philibertus apud Salm. c.* 6. *n.* 64. afferens Decisionem S. C. Sed *Croix* absolute hoc negat *n.* 2288. et *n.* 2196. referens plures alias Declarationes S. C. in contrarium. Immo *P. Zacharia apud Croix ad cit. num.* 2196. addit, quod Bened. XIII. *Motu proprio*, edito an. 1724. die 14. Jun. declaravit in perpetuum, *societatem non teneri ad ullam subministrationem congruæ sustentationis, vel alimentorum illis qui post biennium probationis a suis superioribus ejiciuntur, tametsi dum in ea permanebant, ad sacros etiam Presbyteratus Ordines ad titulum paupertatis promoti fuerint.* Et hanc rationem Pontifex ad talem Sanctionem præmittit, *ne qui dimissioni causam præbuerint, utilitatem ex sua culpa reportent.*

815. II. Quoad titulum *Beneficii*, ante omnia hic prænotandum est Decretum *Trident. sess.* 21. *cap.* 2. *de Ref.* ubi: *Cum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti sunt, cum Ordinis dedecore mendicare; compertumque sit quamplures plerisque in locis ad sacros Ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus, et fallaciis confingunt se Beneficium ecclesiasticum, aut idoneas facultates obtinere: statuit S. Synodus ne quis deinceps Clericus sæcularis, quamvis alias sit idoneus moribus, etc. ad sacros Ordines promoveatur, nisi prius legitime*

constet, eum Beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad vitam honeste sufficiat, pacifice possidere. Id vero Beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quod aliunde vivere commode possit, et aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium vero, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum; eo quoque prius perspecto, patrimonium illud, vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint; atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint, donec Beneficium ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint, antiquorum Canonum pœnas super his innovando.

Notandum 1. sufficientiam Beneficii desumendam esse juxta taxam Diœcesis ubi est Beneficium, si ipsum requirit perpetuam residentiam; si vero non requirit, juxta taxam originis, ut pluries declaravit S. C. an. 1701. 1708. et 1713. apud Bened. XIV. *de Synod. lib. 7. cap. 72. n. 2.* ubi refert idem corroboratum fuisse ab Innoc. XII. *in Constit. Apostolici ministerii*, quæ deinde confirmata fuit, et extensa per totum Orbem a Bened. XIII.

Notandum 2. quod, si defectus Beneficii sit modicus, licite quis ordinatur; secus, si sit notabilis, ut notat *Viva ex Diana p. 4. Tract. 4. R. 52.* cum *Sanch.* et *Nav.* Notabilem autem merito esse censet *Viva art. 4. num. 5.* defectum quintæ partis.

Notandum 3. quod nomine Beneficii potest etiam aliquis ordinari ad titulum Coadjutoriæ per-

petuæ, ut *Sanchez*, et *Nav.* apud *Croix num.* 2269. (modo Coadjutor ratione illius congruam habeat sustentationem, ut recte advertunt *Gonzales*, et *Garcia apud Barbosam All.* 19. *num.* 23.) vel quotidianarum distributionum, vel Capellaniæ, vel Pensionis, vel Præstimonii perpetui (Præstimonia sunt quidam redditus abstracti ex redditibus Beneficiorum). Ita *Salm.* c. 6. n. 68. et 69. et *Barbosa loc. cit. n.* 24. *Campanile*; et hoc etiamsi Officiatura, aut Capellania illa amovibilis, dummodo qui habet jus nominandi; obligetur non removere ordinatum, usque dum hic sibi procuret Beneficium aut Patrimonium, ut sapienter advertit Benedictus XIV. *Notif.* 26. *n.* 12.

Non sufficiunt autem ad titulum Missarum stipendia, aut eleemosinæ, cum sint incerta, nisi forte hæc communiter occurrant sufficientes ad sustentationem, ut dicit *Philib.* apud *Salm. d. n.* 69. *in fine*; vide dicta *n.* 774. Nec sufficit titulus mensæ Episcopalis, nisi adsit consensus Capituli, saltem tacitus, nempe si sciens non contradicat, ut *Croix n.* 2271. probat ex praxi.

816. Quæritur, an quis possit ordinari ad titulum Beneficii certi de futuro? Affirmant *Sayr. Campanil.* etc. apud *Salm. n.* 70. admittit *Jordan.* apud *Croix. n.* 2273. si ex circumstantiis certe videatur non impedienda possessio. Sed verius negant *Barbosa All.* 19. *n.* 28. *cum Led. Garcia*, *Salsedo*, et *Ugol. Bon. p.* 5. *n.* 29. *cum Sayr.* et *Cenedo*, ac *Salm. l. c. cum Philib. etc.* Quia Tridentinum *loco supra cit.* requirit omnino pacificam possessionem Beneficii; quare is ordinari nequit, etiamsi injuste impediretur a possessione. Si quis tamen possidet Beneficium, sed redditus exigere non possit, usque dum fiat Sacerdos, bene posset ordinari Subdia-

conus, et Diaconus. Ita *Barbosa* n. 29. *cum* *Armendar.* et *Garcia.*

817. III. Quoad titulum *Patrimonii* pertinet; ad hunc titulum ex *Trid. d. sess.* 21. *c.* 2. non possunt omnes ordinari; sed tantum ii, *quos Episcopus judicaverit assumendos* (verba *Trident.*) *pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum.* Patrimonium autem debet esse super re certa, et immobili, ac de sua natura frugifera, pacifice possessa, nec ære alieno, aut hypotheca gravata, ut communiter cum *Salm. c.* 6. *n.* 76. et *Potest. n.* 54. Hinc non sufficit, si aliquis, etiam scripto promittat ordinando alimenta; sufficit tamen census perpetuus adhuc redimibilis, quia hic de se fructificat; modo Episcopus cautionem adhibeat, ut, si redimatur, in aliam emtionem applicetur, ut notat *Croix.* Idque sic admittit etiam Benedict. XIV. *Notif.* 16. *n.* 12. et *Escob. n.* 378. *cum Pal. Marchin.* et *Leand.* ac Decisione Rotæ Romanæ. Sufficit etiam, si quis de suis redditibus tot annuos aureos ad sustentationem sufficientes per instrumentum ordinando donet, ut dicunt *Ugolin.* et *Philib.* apud *Salm. n.* 77. Quod admittit *Barb.* apud *Croix n.* 2272. casu, quo urgeret penuria Sacerdotum. Immo admittit Benedictus XIV. *loc. cit. n.* 16. ex Decr. S. C. etiam quando Clericus assumitur pro necessitate, vel commoditate Ecclesiæ. Addit *Gob. ib.* sufficere, ut aliquis Comes, aut Communitas obliget sua bona ad Clericum alendum; quod valde probabile mihi videtur, saltem quoad Communitatem, sicut et aliis, quos consului, visum est (etsi *Croix l. c.* oppositum probabilius vocet). Tridentinum enim nequaquam limitat, ut Patrimonium super re stabili constituatur; tantum præscribit *d. sess.* 21. *cap.* 2. quod sit ve-

rum, et sufficiens ad Clericum sustentandum, quia Concilium id præcipue cavere intendit, ne Ecclesiæ ministri ob inopiam emendicare cogantur. Tutior ideo ad hoc erit obligatio alicujus Communitatis, quam assignatio alicujus rei stabilis, cum hæc facilius deficere possit, quam aliqua tota Communitas. Notandum vero, quod in Concordato nostri Regni statutum est non posse in posterum Patrimonia constitui, nisi unice super bonis immobilibus, aut super annuis redditibus fixis; vide verba Concordati infra *n.* 830. *in fine.* Patrimonium autem computatur loco legitimæ, nisi aliud constet expresse ex voluntate Patris. *Potest. n.* 55. *cum Pal. Mol.* et *Croix n.* 2277. contra *Vivam. Art.* 4. *n.* 6. *in fine cum Garcia.*

818. Quæritur I. An quis ordinari possit sine Patrimonio, sed ad titulum suæ industriæ, puta, si sit Pictor, Ludimagister, vel alius professionis? Affirmant *Gonz. Barb. Cord. Henr. Garcia*, etc. apud *Salm. cap.* 6 *n.* 65. quia tunc prudenter judicatur, victum congruum ei non fore defecturum, juxta mentem Concilii. Sed verius oppositum est tenendum cum *Croix n.* 2275. et *Sa, Dian. Sanch. Led.* cum *Salm. c.* 6. *n.* 66. Et de hoc Bened. XIV. *Notif.* 26. *n.* 7. plures affert Decisiones S. C. et signanter unam emanatam mense Octobr. 1589. in qua dictum fuit: *Si quis tantum habeat, quod ex industria vel honesto labore lucratur, puta quod sit Musicus, Magister Grammaticæ, Pictor, Scriptor, aut alterius professionis; non potest promoveri, etiamsi id sit sufficiens ad sustentationem vitæ.* Item die 23. Maji 1609. S. Cong. respondit; *Gradum Doctoratus tam in Theologia, quam Jure Canonico non esse titulum, ad quem aliquis ad sacros Ordines promoveri queat;*

sed requiri omnino vel Beneficium vel Patrimonium ad vitam promovendi honeste sustentandam sufficiens. Ratio, quia Tridentinum statuit, quod ordinandus non solum habeat unde vivat, sed etiam, ad evitandas fraudes et errores, præscribit quod legitime constet, eum *Beneficium* (sive Patrimonium) *pacifice possidere*. Quibus verbis excludit quamcumque spem acquisitionis de futuro, cum hæc spes per infirmitatem, vel aliud accidens deficere possit.

819. Quæritur II. An, si filius, invito parente, vellet Sacerdotium suscipere, teneretur pater illi Patrimonium assignare? Affirmandum est cum *Sanchez de Matr. lib.* 4. *D.* 26. *num.* 4. *Barbosa All.* 19. *n.* 63. *cum Campanile*, *et Genuensi*, *ac Salm. c.* 6. *n.* 87. *Philib.* etc. Immo isti dicunt, ad hoc posse cogi a Judice Ecclesiastico; pariter ac pater cogi potest ad assignandam, prout tenetur, dotem filiæ, quæ dignum Matrimonium contraxit, vel quæ cupit Religionem ingredi, ut dicunt *Lopez.* et *Adven.* apud *Salm. ibid.*

820. Quæritur III. An incurrat pœnam suspensionis, qui ordinatur sine patrimonio, aut Beneficio? *Prima* sententia negat cum *Viva q.* 7. *art.* 4. *n.* 6. et *Tol. Con. Phil. Dian. Henr. et aliis* apud *Salm. cap.* 6. *num.* 72. cum *Sayr. March.* et *Gob.* apud *Croix n.* 2283. item *Escob. n.* 366. *cum Tol. Avila*, *Rodr. Henriq. Vivald. Diana*, et *Marchino*. Hanc sententiam merito satis probabilem putant *Salm.* quia, licet in *c. Neminem*, *et c. Sanctorum*, *Dist.* 70. imponatur suspensio ipso facto ab exercitio Ordinis suscepti illi, qui ficto titulo ordinatur: attamen in *cap. Cum secundum. De Præb.* Innoc. III. hanc pœnam ordinati commutavit in obligationem ordinantis ad eum alendum, ut

ibi notat *Glossa*, et dicunt *Sanch.* et *Aversa*, Cum igitur Trident. *Sess.* 21. *c.* 2. innovaverit pœnas, intelligitur renovasse pœnas, quæ tunc erant in robore apud sacros Canones, nempe quod ordinans teneatur alere ordinatum sine titulo, non autem quoad ordinatum, cujus pœna jam erat revocata. Et de hoc *Escob. d. num.* 366 affert Declar. S. C. editam anno 1583. (quam referunt etiam *Barbosa*, *Garcia*, et *Vivald.*) ubi sic dictum fuit: *Ordinatus contra formam hujus Decreti* (idest Concilii) *sine Beneficio vel patrimonio, non est per hoc suspensus, nec aliquam pœnam incurrit, sed cogendus est ordinans illi providere, juxta cap. Secundum Apostolum, de Præbend. qui solus Canon, non alii, a Concilio innovatur.* Nec obstat Bulla S. Pii V. *Romanus*, edita 14. Octob. 1568. ut opponit *Bonac. p.* 5. *n.* 17. ubi statutum fuit incurrere suspensionem Religiosos, qui sine patrimonio ordinantur ante professionem; idemque dictum fuit de Clericis in communi viventibus. Nam id specialiter pro istis decretum fuit, nec ad alios extendendum. Quod autem moraliter peccet, qui sic ordinatur, non revocatur in dubium, ut recte ait *Viva loc. cit.*

Secunda tamen sententia probabilior, quam tenent *Suar. de Censur. d.* 31. *sect.* 1. *num.* 35. *Sanch. Cons. lib.* 7. *c.* 1. *dub.* 35. *num.* 12. *Bonac. d.* 8. *quæst. unic. p.* 5. *num.* 24. *et Salmant. num.* 73. *cum Aversa*, contradicit; Concilium enim dixit; *Antiquorum Canonum pœnas super his innovando.* Dixit *innovando*, ergo etiam pœnas revocatas renovavit. Dixit *pœnas*, non pœnam; ergo non solum pœnam ordinantis, sed etiam ordinati renovare intellexit. Dixit *Canonum*, ergo innovavit pœnas non solius Canonis Innocenti III. sed

omnium; et ideo addidit *antiquorum*. Nihilominus *Salm. num.* 75. advertunt I. cum *Sanch.* quod, cum in dictis Canonibus non requiratur possessio, si quis ordinaretur cum vero titulo, sed sine illius possessione, peccaret quidem contra præceptum Tridentini, sed non incurreret suspensionem. Advertunt II. quod, cum antiquitus non requirebatur titulus sufficiens ad sustentationem, sed quicumque titulus sufficiebat, ut dicunt *ibid. Nav.* et *Manuel*, valde probabile est excusari a pœna, qui ordinatur cum titulo insufficienti quamvis non excusetur a peccato. Advertendum autem III. cum *Viva loc. cit.* quod in Synodo Diœcesis Neapolitanæ imponitur suspensio ipso facto, Archiepiscopo reservata, iis qui ficto titulo etiam primam Tonsuram suscipiunt; et omnes ad id concurrentes incurrunt pariter ipso facto excommunicationem reservatam.

821. Sed juxta hanc secundam sententiam, scilicet quod ordinatus sine patrimonio incurrat suspensionem, dubitatur 1. an aliis in locis, quam Neapoli, incurrat eam, qui ordinatur cum patrimonio ficto? *Prima* sententia, quam tenent *Escob. num.* 366. *cum Tol. et Avila*, item *Palaus*, *Diana*, *Gobat. etc. apud Potest. de Exam. Ord. num.* 64. negat, quia Tridentinum innovat pœnam suspensionis, sed sub clausula, *nisi prius legitime constet, eum Beneficium, sive patrimonium legitime possidere*. Dicunt autem, quod quando quis ordinatur cum patrimonio ficto, jam externe de ipso constat: ergo, quamvis hic peccet in quantum facit testes jurare falsum, non incurrit tamen suspensionem. *Secunda* sententia affirmat, et posita tamquam vera sententia ut supra, quod incurrat suspensionem ordinatus sine patrimonio, hanc

sequendam censeo cum *Sanch. de Matrimon. dist.* 32. *num.* 8. *Suar. de Censur. dist.* 31. *sect.* 1. *num.* 35. *Bonac. loc. cit. p.* 5. *num.* 21. *Barbosa All.* 19. *n.* 57. et *Salm. cap.* 6. *num.* 78. qui eam certam vocant cum *Fagn. Leand. Bonac. Led. Rodr. Potest. ibid. num.* 65. Isti enim dicunt, quod ordinatus cum patrimonio ficto non solum peccat, testes mendaces adhibendo, et Ecclesiam decipiendo; sed incurrit suspensionem. Ratio, quia is qui ordinatur cum patrimonio ficto, revera sine patrimonio ordinatur, juxta mentem Concilii, et Canonum, qui requirunt titulum, ne Clericus cogatur emendicare; et ideo dixit Concilium, *nisi prius legitime constet.* etc. illud *legitime* significat etiam documenta tituli legitima esse debere. Alia urget ratio, quia, cum quis ordinatur sine patrimonio, tenetur Episcopus ordinans eum alere, sed non tenetur, si ipso inscio ordinatur ille cum patrimonio ficto: et sic decisum refert a S. C. Bened. XIV. *Notif.* 26. *num.* 16. die 27. *Nov.* 1710. Idem dicendum merito putant *Salm. n.* 78. *et* 79. cum *Nav. Rodr.* etc. si patrimonium constitutum fuerit in Clericum, quia tunc idem esset, ac si non esset constitutum.

812. Dubitatur 2. An incurrat suspensionem, qui ordinatur cum patrimonio donato, sed data antapoca vel fide de reddendo illud donanti post Ordinationem? Dicitur *post Ordinationem*, nam si renunciatio ante eam fieret, certum est renunciationem esse validam, et tunc sine dubio (juxta eamdem secundam sententiam allatam *n.* 810.) ordinatus suspensionem incurreret, ut bene notat *Bonac. D.* 8. *q. un. p.* 5. *n.* 23. Dubium igitur est, si pactum sit de restituendo patrimonio post Ordinationem. *Prima* sententia

dicit non teneri Clericum tale pactum exequi, et ideo non incurrere suspensionem, hanc sententiam tenent *Diana* 3. *p. tr.* 4. *R.* 184. *cum P. Led.* et *Villal.* ac *Escob. num.* 369. *cum Sa, et Leand.* Ratio, tum quia eo casu Episcopus acquirit jus supra patrimonium illud, cum alias ipse teneretur alere ordinatum; tum quia in Tridentin. *Sess.* 21. *cap.* 2. dicitur quod titulus Ordinationis (sive sit patrimonium, sive Beneficium, sive pensio (*sine licentia Episcopi alienari, extingui, vel remitti nullatenus possit.* Et pactum illud, cum sit contrarium dispositioni Concilii, tamquam turpe rejicitur; et ideo, cum Clericus ille sit vero titulo ordinatus, suspensionem non incurrit. *Secunda* autem sententia dicit, Clericum teneri patrimonium restituere, et suspensionem incurrere, eamque tenent *Avila, Corduba, Lopez*, et *Delacrux apud Dianam l. c.* Ratio; quia tale pactum, esto sit illicitum, non tamen reprobatur in jure; unde Clericus sic ordinatus tenetur in conscientia reddere patrimonium cum ea conditione donatum. Sed omnino distinguendum cum *Palao p.* 11. *n.* 15. et dicendum, quod si donans verum habuerit animum donandi, tunc licet Clericus peccaverit acceptando donationem sub tali pacto; post tamen Ordinationem non tenetur patrimonium restituere, propter rationem supra a prima sententia allatam; quia pactum rejicitur, utpote oppositum Tridentino prohibenti alienationem patrimonii sine licentia Episcopi; et ideo suspensionem non incurrit. Ita sentiunt præter AA. ibi citatos, *Tolet. l.* 1. *c.* 48. *n.* 5. *et Barb. All.* 20. *n.* 30. *cum Garcia, Manuel, et alii;* et sic declaravit S. C. die 6. Mart. 1638. (apud Bened. XIV. *Notif.* 26. *num.* 28.) dicens: *S. C. censuit eum qui de facto alienavit patrimonium, ad cujus titulum fuerat ordinatus,*

nulla facta mentione, quod ad illius titulum promotus fuisset, in censuras non incidisse, sed alienationem factam esse ipso jure nullam. Et sic pariter S. C. pluries declaravit (ut refert *P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 2. ad num.* 2286.) omnem permutationem, hypothecationem, aut fidejussionem patrimonii seu tituli, sine licentia Episcopi, esse invalidam, etiamsi ordinandus habeat unde vivat. Si vero donans non habuerit veram intentionem donandi, tunc quidem ordinatus tenetur patrimonium restituere, quia tunc numquam acquisivit illius dominium, cum illa non fuerit vera donatio, sed fictio donationis; ac propterea talis suspensionem incurrit; ita *Nav. Man. cap.* 27. *num.* 58. *Bonac. loc. cit.* (qui id ut certum habet) *Sanch. de Matr. lib.* 6. *D.* 32. *num.* 8. *cum Majol. Met. etc. Roncaglia pag.* 130. *quaest.* 3. *R.* 1. *cum Tamb. et Salm. cap.* 6. *num.* 82. *cum Philib. Gabr. etc.* item *Marchant. Garcia, Torrebl. Lop. etc. apud. Escob. num.* 367. Neque huic obstat Tridentinum, quia Concilium prohibendo alienationem patrimonii, loquitur de Clericis, qui illud vere adepti sunt, ut patet ex ipsius verbis, *Patrimonium vero vel possessionem obtinentes.* Neque Episcopus ullum jus acquirit super re ficte donata, dum Episcopus ordinans bona fide ad nihil tenetur, ut recte ait *Sanch. loc. cit. cum Navar. et Decio.* Advertendum tamen hic, quod esto Clericus teneatur eo casu in conscientia reddere patrimonium ante Judicis sententiam, attamen donans (ut bene etiam ajunt idem *Sanch. loc. cit. cum Corduba* et *Salm. num.* 82. cum communi (in foro externo nullam habet actionem contra Clericum ad repetendam rem donatam, immo meretur illa spoliari in poenam sui criminis; quapropter videtur talis Clericus, si statim sit petiturus in judicio

rem sibi adjudicari, posse interim rem retinere (licet suspensionem jam contraxerit), juxta dicta *Tom. II. l.* 3. *nu.* 890. Et *Monacel. tom.* 1. *pag.* 67. *num.* 4. refert ita decisum fuisse per S. C. Episc. nempe ficte donantem teneri liberum derelinquere patrimonium ordinato.

823. Dubitatur 3. An suspensionem incurrat, qui post Diaconatum, vel Subdiaconatum susceptum cum patrimonio vero donato, illud donanti renunciat (sine ullo prævio pacto,) et deinde Sacerdos ordinatur, occultando renunciationem? Affirmat *Potest. de Exam. Ord. num.* 77. Sed verius negat *Bonac. part.* 5. *num.* 125. *cum Navar. Henriq. Avila, Sayr. Mol. etc.* et *Salm. n.* 83. *cum Sanchez, Diana*, et *Philib.* Ratio quia talis renunciatio est omnino nulla, ut supra vidimus; unde talis Sacerdos dicitur cum vero titulo ordinatus; pœna autem Canonum per Tridentinum innovata non imponitur eis qui patrimonium alienant, sed qui sine eo ordinantur. Nec obstat quod talis ordinatus de facto non percipiat fructus patrimonii, nam sufficit quod ipse possit fructus percipere si velit. Idque confirmatur ex Decreto S. C. supra citato *n. praec.*

824. Dubitatur 4. An Clericus possit renunciare patrimonium sine licentia Episcopi, si habeat aliunde sustentationem? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Azor. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. *q.* 3. *Palaus p.* 11. *n.* 13. *cum Steph. Gratiano, Flaminio, et communiori* ut asserit; item *Garcia, et Molf. apud Salm. cap.* 6. *num.* 84. et probabilem putant *Tamb. de Ord. l.* 7. *cap.* 6. §. 4. *num.* 19. *Diana part.* 9. *tr.* 8. *R.* 23. *et Barb. num.* 90. *cum Menoch. Sardo, Cevall. et Cassano*; et expresse huic sententiæ consentiunt *Sanchez*.

Cons. l. 7. cap. 1. dub. 43. et Viva quæst. 8. art. ult. n. 6. v. Circa. Eam probant ex Tridentino *Sess. 21. cap. 2.* ubi dicitur : *Atque illa* (nempe patrimonia , Beneficia , etc.) *deinceps sine licentia Episcopi alienari nullatenus possunt , donec Beneficium sufficiens sint adepti , vel aliunde habeant unde vivere possint.* Si igitur (ajunt) non potest Clericus sine licentia Episcopi alienare patrimonium , donec aliunde habeat unde vivat , ergo bene potest , si habet unde vivat , etiam sine licentia Episcopi ; qui certum in aliquo casu , puta ad redimendos parentes captivos , et simili , potest dare licentiam alienandi patrimonium , quamvis Clericus non habeat unde vivat. *Secunda* sententia , quam tenent *Ledesma* , *et alii apud Vivam q. 7. art. 9. num.* 6. dicit talem alienationem esse illicitam , sed non invalidam ; immo *Suar. de Censur. D.* 31. *sect.* 1. *num.* 38. dicit esse validam , etiamsi Clericus non habeat unde vivat , *Tertia* vero sententia , quam tenent *Croix num.* 2286. *Barbosa All.* 19. *num.* 90. *cum Quintanad. Campanile, et Ugol. Escob. num.* 382. *cum Marchino , Cenedo , etc.* ac *Salm. cap.* 6. *num.* 85. *cum Vasq. Philib. et Lea.d.* dicit hujusmodi alienationem esse invadam , et illicitam. Ratio , tum quia , si Clericus non habet aliunde sustentationem , nec etiam Episcopus (ordinarie loquendo , ut intelligendum est Concilium) potest licentiam alienandi concedere ; hoc enim significat particula illa *donec* , nempe quod Episcopus tum solum licentiam dare potest , cum Clericus habet unde vivat ; tum quia patrimonium connumeratur inter bona ecclesiastica , et gaudet eodem privilegio , ita ut nequeat a Principe sæculari subjici collectis , prout habetur in *cap. Quamquam , de*

Censib. in 6. Ergo tale patrimonium sine licentia Episcopi est inalienabile. Et huic tertiæ sententiæ mihi magis lubet adhærere, ob Decretum S. C. quæ die 4. Febr. 1652. (apud Bened. XIV. *Notif.* 26. *n.* 9.) sic respondit: *Renunciationem patrimonii, ad cujus titulum Clericus simpliciter sacris Ordinibus fuit initiatus, absque licentia Episcopi factam, non sustineri, etiam post assecutionem Beneficii ad ejus vitam sustentandam sufficientis.* Adverte hic aliud Decretum emanatum a S. C. Concilii 5. Febr. 1640. ubi decisum fuit non esse vetitum Clerico hypothecare patrimonium, quoad eam tamen partem fructuum, quæ supersit ad ejus sustentationem, non laute, sed tenuiter vivendo, juxta Judicis ecclesiastici arbitratum.

§. III.

De obligatione deferendi habitum, et Tonsuram.

825. *Qu. I. An peccent graviter Clerici non deferentes habitum?*
826. *Qu. II An non deferentes Tonsuram?*
827. *Quando isti ob habitum, et Tonsuram dimissam amittant privilegium fori, et Canonis?*
828. *Ad quid teneantur Sacerdotes vi* obedientiæ, quam *promittunt Episcopo? An possint Religionem ingredi Episcopo contradicente?*
829. *Quæ obligatio sit de Missis, et precibus, quæ ab Episcopo imponitur ordinatis?*
830. *De Statutis in Concordato nostri Regni.*

825. **P**Atet ex universo Jure Canonico Clericos teneri deferre habitum, et Tonsuram Clericalem; unde ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 6. possunt suspendi habitum, et Tonsuram non deferentes. Sed quæritur I. An peccet mortaliter Clericus, qui habitum non deferat? Affirmat *Panormitanus* apud *Palaum p.* 18. *num.* 3. etiamsi ille sit tantum in minoribus constitutus, et probat ex *cap. penult. de Vita, et honest. Cleric.* Alii, ut *Salm.* dicunt hunc non peccare graviter (ut revera sentit communis sententia), sed non excusari a culpa veniali, eo quod ipsi quoque tenentur suo statui se conformare. Alii vero communius dicunt hujusmodi Clericum nullam habere obligationem deferendi habitum; ita *Escob. n.* 488. *Nav. c.* 25. *n.* 110. *Holzm. n.* 103. et *Pal. l. c. cum Arm. Sylvest. Soto, et Ang.* Et huic opinioni favet constitutio Sixti V. *Pastoralis*, edita die 31. Januarii 1588. ubi declaratum fuit, habitum clericalem non teneri deferre Clericos non recipientes pensionem, fructus, aut bona ecclesiastica sibi in una, vel pluribus vicibus reservata, et concessa, non excedentia valorem annuum 60. ducatorum aureorum de camera. Id autem certum est de Clericis conjugatis, ut habetur in *cap. Joannes, de Cleric. conjug.* Immo, si sint bigami, non solum non tenentur, sed etiam non possunt habitum deferre, ex *c. Alternationis de Bigam. in* 6. Majus dubium est de Clericis beneficiatis, vel in sacris constitutis, an hi peccent graviter, si habitum non deferant? Per se loquendo, non dubitandum hos graviter peccare, cum ipsi temeritatis arguantur in Trident. *sess.* 14. *c.* 6. his verbis: *Tanta hodie aliquorum inolevit te-*

meritas, Religionisque contentus, ut propriam dignitatem, et honorem Clericalem parvipendentes, vestes etiam deferant publice laicales. Propterea omnes Ecclesiasticæ personæ, quæ aut in sacris fuerint, aut Dignitates, personatus, Officia, aut Beneficia ecclesiastica obtinuerint; si postquam ab Episcopo suo moniti fuerint, honestum habitum Clericalem non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac ab Officio, Beneficio, et fructibus; necnon si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, et Beneficiorum coërceri debeant. Et hic insuper notandum, quod Sixtus V. in Bulla, *Cum sacrosancta*, edita die 9. Januarii, 1588. (*apud Barbos. in Trid. l. c. num.* 4.) declaravit Beneficiatos non deferentes habitum in Urbe, mandatisque super his editis sub certo termino non obedierint, præter alias pœnas, ipso facto sine ulla alia monitione privatos esse quibuscumque dignitatibus, administrationibus, Officiis, Canonicatibus, Præbendis, Beneficiis, et Præstimoniis. Dicit autem *Cajetanus Summ.* 2. *Cleric. Peccata*, tales non peccare mortaliter, nisi adsit contumacia, aut contemtus; et adhærent *Escob. n.* 491. *et Gobat. in Exp. tract.* 8. *num.* 769 dicentes non esse mortale, nisi sit periculum causandi contemtum. Sed oppositum omnino tenendum, quia ex Concilio patet ipsam delationem habitus laicalis esse parvipensionem honoris clericalis; ita communiter *Sanch. lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 49. *Renzi pag.* 346. *q.* 5. *Laym. cap.* 12. *n.* 2. *cum Arm. Sylvest. et Vasq. Pal. p.* 18. *n.* 3. *cum Vill. Salm. cap.* 3. *n.* 7. *cum Bann. et Led. Barb. Alleg.* 9. *n.* 11. *cum Abb. et Henr. Escob. n.* 491. *cum Reg. et Hurt. ac Bon. p. ult. n.* 2. *cum Nunno, et communi.*

Limitant vero 1. omnes præfati AA. et quidem probabilissime, si id fiat ad breve tempus: nisi (ajunt *Salm. n.* 9. *cum Bannez*) quis habitum dimitteret, vel occultaret, ut alios deciperet, vel ut libere per plateas deambularet, vel ut aliquod malum committeret. Et sic pariter probant *Diana p.* 10. *tr.* 13. *Res.* 29. et *Burghaber Centur.* 2. *cas.* 59. non excusari a mortali Clericum, qui in baccanalibus excurreret per Urbem larvatus. Limitant 2. *Holzm. n.* 103. et *Pal. Laym. apud Salm. ll. cc.* si adsit aliqua juxta causa si occultandi, nempe ad vitandum periculum mortis, vel damni gravis.

826. Quæritur II. An peccent graviter Clerici non deferentes Tonsuram, sive coronam (licet corona revera differat a Tonsura, sed DD. confundunt). Aliis, ut *Panorm. Sotus*, *Sylvest. etc. apud Tamb. de Ord. c.* 2. §. 6. *n.* 16. affirmant de omnibus Clericis ex *cap. Clerici*, 15. *de Vita*, *et honest. Cleric.* ubi dicitur: *Coronam et Tonsuram habeant congruentem.* Alii, ut ipse *Tamb. cum Marchino*, *Pal. p.* 18. *n.* 3. *et Renzi p.* 376. *q.* 5. *cum Henr.* dicunt, hoc, seclaso contemtu, non esse peccatum mortale, etiam in Beneficiatis, et Clericis in sacris constitutis; quia (ut ajunt) ex nullo textu arguitur esse de hoc grave præceptum. Alii tamen, ut *Sanch. lib.* 7. *cap.* 1. *n.* 49. *Laym. cap.* 12. *n.* 3. *Escob. n.* 491. *et Vasq. Leand. ac Hurt. apud eumdem Tambur. loc. cit.* dicunt Clericos in sacris constitutos, et Beneficiatos graviter peccare, si Tonsuram seu coronam non deferant; idque confirmari, potest alicui videri, ex Concilio Lateran. sub Leone X. *sess.* 9. (*apud Merbes. pag.* 279. *quæst.* 15.) ubi sic habetur: *Clerici in sacris constituti barbam nec comam nutriant, sed tonsuram ferant; si quis*

contra fecerit, *excommunicationem incurrat*. Sed huic responderi posset, quod hoc Concilium præcipiendo Tonsuram, non est loquutum proprie de corona, sed potius de abrasione comæ, innovando Canones Conciliorum Roman. sub Zacharia Papa, et Gregorio XI. (*apud eumdem Merbes. ibid.*) ubi dicebatur: *Si quis ex Clericis comam relaxaverit, anathema sit*. Unde saltem non est certum, quod excommunicatio fuerit imposita in non deferentes coronam; et etiam quoad contam deferentes, hodie propter usum plurimorum, adhuc Romæ degentium, (modo coma sit moderata) non videtur poena illa excommunicationis vigere. Ceterum, quoad qualitatem peccati pertinet, *Layman* et *Escobar ll. cc.* pari modo loquuntur de non deferente coronam, ac de non deferente habitum. Probabiliter tamen ait *Croix lib. 4. n.* 1372. facilius mortaliter peccari non deferendo habitum, quam coronam; quis enim (dicit) arguet Sacerdotem de mortali, si per 6. vel 8. hebdomadas coronam non deferat, etiamsi nullum de ea vestigium appareat?

827. Plura autem hic sunt notanda pro complemento hujus materiæ. Notandum I. quod Clericus non deferens habitum, et Tonsuram, si tertio admonitus ab Episcopo non emendatur, amittit privilegium, non solum fori, sed etiam Canonis, ex *cap. Contingit.* 45. *de sent. excom.* Idemque dicitur de Clerico se immiscente in negotiationibus sæcularibus, omissis divinis Officiis, ex *cap. Ex litteris.* 16. *de Vita, et honest. Cleric.* Idem de gestante arma militaria in habitu laicali, si post tertiam monitionem, Clericalem non resumat. Quod si talis Clericus armis militaribus indutus insuper enormitates committat, privatur privilegio canonis, ut ha-

betur ex *cap. Si quis suadente. Caus.* 17. *quæst.* 4. Dubitatur autem, an hic amittat ipso facto etiam privilegium fori? Affirmant aliqui apud *Fagnan. in d. cap. Contingit. n.* 14. Sed ipse *Fagnan. cum Alexandro, Jo. Andrea, et Petro de Angar. etc.* dicit, et probat ex pluribus juribus non amittere privilegium fori, nisi post trinam monitionem. Hoc tamen intelligitur de Beneficiatis, et constitutis in sacris; nam de Clerico in minoribus statutum est in Tridentino *sess.* 23. *cap.* 6. quod: *Is privilegio fori non gaudeat, nisi Clericalem habitum, et tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario, aut aliqua schola de licentia Episcopi versetur.* Dicunt autem hic *Salm. cap.* 7. *n.* 31. *cum Farinac. et Philib.* quod particula illa *Et* valet pro *Vel*. Sed probabilius tenent oppositum *Palaus part.* 2. *n.* 7. et *Barbosa in Trident. loc. cit. n.* 21. et *Alleg.* 12. *n.* 19. *cum Riccio, Armendar. et Bellet.* dicentes quod Clericus in Minoribus, ut gaudeat privilegio fori, tenetur deferre simul habitum, et Tonsuram, et Ecclesiæ deservire. Sufficit vero, quod inserviat alicui Ecclesiæ, etiamsi non sit illa, cui de mandato Episcopi fuerit adscriptus, ut declaravit S. C. die 13. Januar. ann. 1603. apud Bened. XIV. *de Synodo lib.* 7. *cap.* 69. *n.* 4. Idque tanto magis currit, si nulli Ecclesiæ sit adscriptus, ex alio Decreto *ibid.* edito 1. Februarii 1614. Pro his autem Minoristis non deferentibus habitum, et Tonsuram, nulla præexigitur monitio, ut priventur privilegio fori, prout docet Bened. XIV. *cap.* 66. *num.* 1. *et Fagnan. in c. Si quis de Foro Compet.* Diximus *privilegio fori*; nam secus dicendum de privilegio Canonis, ut tenent *Gonzal. Garcia, et Comitol. apud eumd. Bened.*

loc. c. qui testatur hanc fuisse constantem sententiam S. C. Concilii, afferens plures ejusdem Decisiones, contra *de Luca*. Casu vero quo Clericus hic, non adimpletis conditionibus Tridentini, commiserit aliquod crimen; licet ipse nequeat allegare privilegium fori, potest tamen Episcopus eum sibi vindicare a Judice sæculari, juxta Decretum S. C. approbatum a Pontifice, ut refert Bened. *n.* 4. Si tamen quis habitum dimissum reassumit, dummodo non sit in fraudem, ad pristina restituitur privilegia, ut docet idem Bened. *cap.* 67. *num.* 1. cum communi DD. in *cap. un. de Cleric. conjug. in* 6. et pluribus Decretis S. C. Tunc autem præsumitur in fraudem reassumere, si in causa criminali jam sit in carcerem conjectus, aut dimissus sub fidejussione, ut *Fagnan. in cap. Magnus de Obligat.* cum Decr. S. C. et idem Bened. *l. c.* In causa vero civili, si habitum reassumat, postquam fuerit citatus ad forum sæculare, Bened. *ibidem* cum Decr. S. C. edito die 30. Martii 1686.

Eodem privilegio fori gaudent Clerici conjugati habitum, vel Tonsuram deferentes, et alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi deservientes, si unam solam virginem duxerint, ex *cap.* 1. *De Foro Compet.* Vide *Salm. cap.* 7. *n.* 69. Sed notandum, quod in *cap. ultim. de Temp. Ord. in* 6. prohibetur conjugatis conferri Tonsura, nisi velint ipsi Religionem profiteri, vel sacros Ordines suscipere, quod autem non licet eis sine uxoris licentia.

828. Notandum II. Sacerdos in sua Ordinatione promittit *obedientiam* Episcopo. Hinc quæritur, ad quid teneantur Sacerdotes vi hujus obedientiæ? Noster SS. P. Bened. XIV. in *Constitut. Ex quo dilectus*, emanata die 14. Ja-

nuarii an. 1747. (in *Bullar. tom.* 2. *pag.* 169. *v. De reverentia*), sic explicat : *Agnoscimus Præsbyterum hujusmodi promissionis vigore ea lege inter alias adstrictum teneri, ut a servitio Ecclesiæ, cui addictus fuerit, discedere nequeat sine licentia Episcopi.* Hoc tamen intelligendum, nisi Presbyter, etiam Parochus, velit transire ad aliquod Monasterium, vel Regularem Canonicam, ut habetur in *cap. Duo sunt can.* 19. *q.* 2. Tunc enim (ut ibi statuit Urbanus II.) potest libere discedere, etiam contradicente Episcopo. Poterit tamen Episcopus, ut ait Papa Bened. in præfata Bulla, Clericum suum revocare ex justis causis, etiam post professionem, nempe si Ecclesia ex illius absentia gravem jacturam pateretur, ut ibi dicit *Innoc. IV.* (vide dicta *Tom. V. lib.* 4. *n.* 75.) Per to autem *jacturam*, intelligit Pontifex læsionem sive damnum Ecclesiæ, dum affert doctrinam Abbatis Panormitani, qui sic ait : *Sed si Ecclesia graviter læderetur, esset revocandus.* Unde concludit idem Pontifex Benedictus : *Et sic satis provisum est etiam Episcopo, qui factum Clerici sui ad regularia claustra, se invito, impugnare velit.*

829. Notandum III. aliquid circa Missas, et preces, quæ in Ordinatione imponuntur ordinatis ab Episcopo. Quoad obligationem pertinet, alii (ut *Suar. Less.* et *Caputaq. apud Croix n.* 2319.) putant persolvendas esse sub mortali. Alii tamen ibi (ut *Sot. Val. Dian. Pal. Pell. Gob.* etc.) dicunt probabiliter hujusmodi obligationem esse decentiæ, non autem sub peccato; saltem tenent *Croix*, non esse sub gravi, cum id Episcopi haud declararint. Quoad applicandas autem dictas Missas, sedulo consideranda sunt verba, quæ dicit Episcopus, vide-

licet: *Post primam Missam tres Missas dicite, unam de Spiritu Sancto, aliam de Beatâ Virgine et tertiam pro Defunctis, et etiam Deum pro me orate.* Ex quibus verbis recte infert *P. Mazzotta de Sacrif. Miss. cap.* 4. §. 3. non esse obligationem applicandi prædictas Missas juxta intentionem Episcopi, dum ibi præscribitur tantum, ut initiati pro eo orent; ideoque ipsi bene possunt Missas pro aliis applicare etiam cum stipendio. Patet autem quod hujusmodi Missæ, non prius dicendæ sunt, quam adveniant dies non impediti.

An autem Neo-presbyter pro Missa quam celebrat cum Episcopo, possit stipendium accipere? Negat *La-Croix lib. 6. p. 2. n.* 2323. eo quod petens Missam videtur requirere Missam cum omnibus cærimoniis, et actionibus quæ peraguntur a Sacerdote in altari. Sed aliter opinatur Bened. XIV. *de Sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 16. *n.* 10. urgens exemplum Sacerdotum Græcorum cum Episcopo celebrantium, qui alias plerumque carere deberent eleemosyna.

830. Notandum IV. id quod habetur statutum anno 1741. circa Ordinationem promovendorum in concordato inito inter Sanctam Sedem, et Majestatem nostri Regnantis Caroli III. quem Deus sospitet, ubi sic habetur: *I. niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima Tonsura, se non che a titolo di Beneficio, o Cappellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sacro nella Diocesi del Promovendo. II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa conferir la prima Tonsura a qualche giovane, benchè non abbia verun Beneficio, potrà farlo, ma nel solo caso, che abbia il medesimo una pen-*

sione ecclesiastica perpetua della rendita, che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sacro nella sua Diocesi, o l'intiero patrimonio: il quale, per evitare qualunque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, e sopra annue redite fisse, e dovrà regolarsi a tenore della tassa Sinodale di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta. III. Oltre al requisito del Beneficio, Cappellania perpetua, o pensione ecclesiastica perpetua, nella maniera spiegata di sopra, o dell' intiero patrimonio, a niuno potrà conferirsi la prima Tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato a dimorar almeno per un triennio in qualche Seminario, o Convitto Ecclesiastico; e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l' Abito clericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle feste di precetto di ciascun de' tre anni non abbia servito a qualche Chiesa, nella maniera che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta, computando questo servizio colla dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Convitto ecclesiastico, etc. Ac ultimo loco dicitur: *Chiunque sarà promosso alla prima Tonsura, agli Ordini minori o agli Ordini sacri contro la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopra accennate, rimarrà perpetuamente sospeso dall' esercizio dell' ordine già conferitogli. E chi l' avrà a tal effetto concedute le Dimissorie, se sarà Vescovo sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e dall' esercizio de' Pontificali; e non essendo Vescovo, ma Prelato*

inferiore coll' uso de' Pontificali, sarà sospeso per sempre dall' esercizio de' medesimi; e non avendo l' uso di essi, come pure qualunque altra persona constituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall' esercizio dell' officio, e dei suoi Ordini. An autem hæc suspensio sit latæ, vel ferendæ sententiæ? Vide dicenda *de Cens. lib. 7. n. 8.*

TRACTATUS VI.

De Matrimonio.

CAPUT I.

De Sponsalibus.

DUBIUM I.

Quid sint Sponsalia?

831. » RESp. Sunt promissio voluntaria, de-
» liberata, et mutua, signo sensibili expressa,
» futuri matrimonii inter personas jure habiles.
» Dicitur 1. *Promissio*, quia propositum non
» sufficit, cum non indicat obligationem. Unde
» qui diceret, Volo te accipere, habere, aut
» ducere in uxorem, non contraheret sponsalia,
» ut *Bonac. q.* 1. *p.* 1. docet, et alii, quia
» hæc verba non promissionem, sed propositum
» promissionis tantum significant, nisi tamen
» ex circumstantiis aliud colligatur.
» Dicitur 2. *Voluntaria*, et *deliberata*, sci-
» licet deliberatione sufficiente ad peccatum mor-
» tale, cum sponsalia sub mortali obligent *Dia-*
» *na p.* 3. *t.* 4. *R.* 273. ex *Sanch. Pont.* etc.
» etsi *Bonac. qu.* 1. *p.* 4. *n.* 3. plus requirat.
» Unde regulariter non sunt valida ante septen-
» nium completum, ut docent *Con. d.* 22. *art.*

» 5. *Sanch. l.* 1. *d.* 16. nisi malitia, et prudentia suppleant ætatem. *Diana t.* 4. *p.* 5. *R.* 274. *Pontius*, etc. (quod tamen quidam negant sufficere, cum jus determinarit ætatem) immo nec post septennium, si de usu rationis sufficienti non constet, ut neque si vi, dolo, errore, vel ignorantia circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem, fiant, secundum dicta de Voto et Contractibus ».

832. Quæritur, an teneatur Matrimonium contrahere, qui ficte promisit sponsalia alteri vere repromittenti? Fictio hæc diversimode potest contingere. 1. Si is non habuit animum contrahendi. 2. Si non habuit animum se obligandi. 3. Si non habuit animum adimplendi. In primo casu certe non tenetur stare promissis, cum omnino defuerit promittendi voluntas. Ita *Viva de Matr. q.* 1. *art.* 1. *n.* 1. *et Salm. cod. tit. c.* 1. *n.* 25. *et de Contract. c.* 1. *n.* 7. cum *Sanch.*, *Lugo*, *Sylv. etc. communiter.* Contra vero in tertio casu certum est teneri, quia jam contraxit obligationem. Vide *Salm. de Matr. l. cit. n.* 25. et *Viva n.* 5. *et* 7. ubi bene advertunt, quod si quis sciret oriri obligationem ex promissione, sed ad eam non adverteret, nihilominus teneretur ad promissum, quia jam habuit virtualem voluntatem se obligandi.

833. Quæstio tantum est de secundo casu, quando is voluit promittere, sed noluit se obligare, et respondetur: si ipse ignoravit ex promissione illa oriri obligationem exequendi Matrimonium, certum est non teneri, ut dicunt *Salm. n.* 26. cum communi (quidquid aliqui aliter sentiant); quia qui ignorat naturam promissionis, non habet veram promittendi voluntatem. Dubium igitur est, an teneatur ad Matrimonium, qui sciens naturam promissionis ficte pro-

miserit sponsalia, nolens revera ad Matrimonium se obligare? *Prima* sententia dicit, quod iste non solum peccat mortaliter contra justitiam, sed etiam ex justitia, tenetur ab contrahendum Matrimonium; nec excusatur, si damnum alio modo velit resarcire. Ratio, quia in ipsa promissione, quando est vera, necessario est insita obligatio ipsi competens; cum autem quis minime vult promittere, minime quidem obligatur, sed quando vere promittit, non potest nolle obligari juxta conditionem contractus, nequit enim a promissione obligationem illi propriam separare; ita probabiliter *Pont. de Matr. l.* 12. *c.* 2. *n.* 7. cum *Vasq. Viva l. c. n.* 2. *v. Dico* 2. item *Sotus*, *Lop. Ledesm. Aragon. Gutt. etc.* apud *Sanch. Secunda* vero sententia probabilior, cui subscribimus, et quam tenent *Sanch. de Matr. lib.* 1. *Disp.* 9. *n.* 5. *et Disp.* 10. *n.* 25. *Pal. p.* 2. *n.* 2. *Laym. c.* 1. *n.* 10. *Less. c.* 18. *n.* 61. *Holz. c.* 1. *n.* 117. *Spor. c.* 1. *n.* 54. *Escob. l.* 24. *n.* 12. *Renzi de Matr. c.* 1. *sect.* 1. *q.* 2. *Tamb. eod. tit. l.* 8. *c.* 1. §. 4. *n.* 5. *Mazz. c.* 2. §. 1. et *Salm. c.* 1. *n.* 28. cum *Bon. Bec. Aversa*, *Vill. Cornejo*, *et Diana*, negat esse obligationem contrahendi. Ratio præcipua est, quia omnis obligatio quæ non habetur ex lege, oritur ex privata hominis voluntate: ergo ubi deest voluntas se obligandi, deficit obligatio. Et hoc etiamsi promissio fuerit juramento firmata, ut docet *Sanchez d. Disp.* 9. *n.* 9. cum *S. Bonav. S. Anton. Medina*, *Pal. et pluribus. Escob. n.* 95. cum *Riccardo*, *Gabr.* ac *Salm.* cum *Bonac. et Aversa*, *ex D. Th.*, qui (*in* 3. *dist.* 39. *q.* 1. *ar.* 3. *q.* 3.) docet juramentum non obligare, ubi deest animus se obligandi, juramentum enim sequitur naturam promissio-

nis. Nec obstat ratio contraria super allata, quæ, esto ficte promittens peccarit contra justitiam, alteram partem decipiendo, non tenebatur tamen ex justitia ponere verum consensum, cum nulla ei aderat obligatio contractum ineundi, et contra alter nullum acquisierit jus in eum ex suo consensu; ideo tenetur quidem postea ratione deceptionis damna resarcire, sed non tenetur ratione promissionis verum consensum ponere, et Matrimonium contrahere. Secus vero dicendum, si intervenerit defloratio, quia tunc deflorans omnino tenetur ad Matrimonium, cum non possit tunc alia via sat æquivalenter damnum resarire, ut diximus *Tom. III. l. 3. ex num.* 642.

834. Sufficit autem ad validitatem sponsaliorum inter pueros, ut in ipsis probabiliter agnoscatur rationis usus. Hoc putant probabilius cum communi *Salm. de Matr. c.* 1. *n.* 71. cum *Sanch. Con. Dic. Bon. et aliis*, contra *Pal. Avers.* etc. qui dicunt pueros ante septennium non obligari. Non peccant autem graviter pueri, vel parentes pro eis sponsalia promittentes, ut dicunt *Salm. c.* 1. *n.* 77. cum *Con. Sanch.* etc. contra *Bon.* et *Henr.*

835. An vero sint irrita sponsalia contracta per dolum dantem causam contractui, etsi versantem tantum circa qualitatem? Affirmat *Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 64. *n.* 3. cum *Mol. Covarr. etc.* et idem sentiunt *P. Conc.* et alii quos citavimus *Tom. IV. l.* 3. *n.* 715. *de Contract.* Sed ibi diximus probabilius eo casu contractum non irritari, neque de jure naturali, cum jam adsit consensus quoad substantiam, neque de jure civili, ut patet ex *Instit. l.* 4. *tit.* 13. *de Except.* cujus verba attulimus *dict. n.* 715. Habet vero tunc deceptus actionem irritandi con-

tractum propter injuriam et defectum consensus, idque currit, etiamsi deceptio provenerit ab alio tertio, parte ignorante, ut docet *Sanch.* cum *Covarr. et aliis cit. D.* 64. *n.* 4. *et* 5. Ceterum satis probabile est cum *Lessio*, *Laym. et Sporer* relatis *eod. n.* 715. et cum *Viva de Matr. q.* 2. *art.* 1. *n.* 2. quod deceptus non tenetur in conscientia stare conctractui, si suus error vere fuerit invincibilis.

836. An autem stando primæ sententiæ, nempe quod sponsalia sint per se irrita, etiam decipiens liber remaneat? Affirmant idem *Sanch. l. c* et *Pontius l.* 4. *c.* 21. *n.* 7. cum *Con. Val. Reb. etc.* Sed oppositum est probabilius, ut fuse probavimus *T. IV. l.* 3. *n.* 715. cum *Lug. Less. Laym. Pal. etc.*

» Dicitur 3. *Mutua.* Unde si Titius promittat nuptias Cajæ, et hæc acceptet sine repromissione, neuter obligatur, quia, cum contractus sponsalium sit onerosus, et reciprocus, non potest claudicare; involvit enim conditionem, si tu repromiseris. Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta, ac gratuita, et acceptata a Caja, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ita *Sanch. lib.* 1. *d.* 5. contra *Pontium* apud *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *res.* 244.

Quæritur hic I. An hoc ipso, quod aliquis acceptet sponsalia, simul repromittere intelligatur? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 12. *c.* 4. *n.* 10. cum *S. Anton. Palud. Sylv. etc.* ac probabilem putant *Salm. c.* 1. *n.* 10. cum *Vasq. Henr. Leandro*, *et Gabr. a S. Vincentio.* Ratio, quia sicut acceptatio Matrimonii de præsenti includit virtualem repromissionem, seu voluntatem ad illud se obligandi, cum Matrimonium valere non possit,

si utraque pars non obligetur ; ita etiam acceptatio sponsaliorum , quæ Matrimonii naturam sequuntur. Hinc deducunt hi Auctores cum *Mol.* et *Busemb.* quod casu quo uterque sponsorum non obligatur , neuter remanet obligatus. *Secunda* vero sententia probabilior negat, et hanc tenent *Bon.* q. 1. p. 1. n. 7. *Conc.* l. 10. p. 268. n. 5. *Sanch.* l. 1. D. 5. n. 15. *Laym.* c. 1. n. 2. *Spor.* n. 151. *Escob.* n. 68. cum *Soto* , ac *Salm.* c. 1. n. 18. cum *Dic.* *Pal.* *etc.* qui dicunt bene posse stare promissionem unius de futuro Matrimonio, et acceptatam obligare , sine repromissione alterius ; Neque acceptationem includere reprimissionem, quia potest quisque acceptare obligationem alterius, quin seipsum obliget. Advertunt tamen *Salm.* n. 21. hoc intelligi, si promittens voluit sponte se obligare independenter , ab alterius repromissione , atque hoc sit certum ; nam in dubio , ut dicunt , censendum est noluisse sine repromissione obligari. Et in tali casu notandum , quod promissio illa non essent sponsalia , ideoque non induceret impedimentum publicæ honestatis, sed esset mera promissio gratuita , unam tantum partem obligans , non vi quidem sponsalium , sed vi meræ fidelitatis.

837. Quæritur II. An quis possit se obligare ad contrahendum Matrimonium vi gratuitæ promissionis libera remanente altera parte ? *Prima* sententia negat , et hanc tenent *Pont.* l. 12. c. 4. n. 2. cum *Vasq.* *Conc.* p. 259. n. 6. et probabilem vocat *Diana* 3. p. tr. 4. R. 244. Ratio , quia contractus sponsaliorum est instar contractus cujusdam permutationis ; unde in eo nemo potest se obligare , nisi sub conditione , ut alter mutuo se obliget. *Secunda* vero sententia communior et probabilior affirmat, eamque

tenent *Busemb.* ut supra, et *Sanch. l. 1. D. 5. n. 12. Laym. c. 1. n. 2. Bon. q. 1. p. 1. n. 8. Escob. l. 24. n. 71. Spor. n. 152.* et *Salm. c. 1. n. 20.* cum *Con. Dic.* et *Aversa*, Ratio, quia, licet vi promissionis sponsalitiæ non possit unus remanere obligatus, altero manente libero, tamen bene potest aliquis vi simplicis promissionis gratuitæ se obstringere independenter a contractu sponsalium. An autem hæc promissio obliget sub gravi? Id pendet ab alia quæstione allata *Tom. IV. l. 3. n. 720.* ubi diximus cum *Cajet. Bann. Led. Henr. et Salm.* ex auctoritate D. Thomæ, satis esse probabilem sententiam negativam. Recte vero advertunt *Spor. l. c. et Tamb. de Matr. tr. 3. c. 1. §. 1. n. 4.* quod regulariter numquam sponsi intendunt gratis se obligare sine conditione, quod alter etiam se obliget.

838. » Dicitur 4. *Signo expressa;* quia con» tractus inter homines non fit, nisi signo ex» terno. Unde non sufficit ad sponsalia tacitur» nitas Cajæ, etiam cum consensu interno in » promissionem matrimonii, quod Titius ei pro» mittit. Si tamen pater, vel mater pro filio, » aut filia, aut curator pro eo, cujus curam » habet, præsente et non contradicente, dum» modo metus absit, contrahat, valida erunt; » quia in hoc casu jus accipit taciturnitatem » pro expressione consensus. *Sanch. l. 1. d.* » *22. Dian. p. 3. t. 4. R. 170.* immo etiamsi » pro absente: saltem si is resciens id expresse, » vel tacite signo aliquo sufficienti ratificat. *San*» *ch. Pont. Dian. p. 3. t. 4. R. 271.* contra » quos *Sot.* et *Henr.* ne hoc quidem requirunt, » sed tantum, ut resciens non contradicat. Quod » *Conin.* admittit, si per ipsos tutores, vel pa» rentes iis proponatur; tunc enim si taceant, » censeri consentire.

Si parentes contrahant sponsalia præsente filio, qui taceat, et non contradicat, ipsa utique sunt valida, ut communiter docent *Laym. c. 1. n. 3. Pal. p. 4. n. 12. Ronc. p. 133. q. 5. R. 1. Sanch. l. 1. c. 23. n. 5.* et alii passim. Et patet ex *cap. un. §. 1. fin. de Despons. impub. in 6.* ubi Bonif. VIII. sic declaravit: *Porro ex sponsalibus quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur.* Idemque dicendum; non solum si pater, sed etiam si mater contrahat pro filio, ut recte etiam communiter docent *Sanch. n. 9. Pont. l. 2. c. 14. n. 2. Pal. p. 4. n. 12. Boss. c. 3. n. 159.* cum *Abb.* et *Salm. n. 48.* idque infertur ex dicto textu, ubi non dicitur *patres*, sed *parentes*; et ratio est, quia in hoc non habetur respectus ad patriam potestatem, sed ad affectum parentum erga filios: matres autem non minus quam patres filios diligunt. Idem dicunt *Busemb. ut supr. et Spor. l. c.* de tutoribus, et curatoribus promittentibus pro pupillis, et minoribus. Sed probabilius id negant *Salm. d. n. 48.* cum *Sanch.* et *Gutier.* quia hoc tantum de parentibus dispositum est.

Id tamen procedit dumtaxat pro foro externo, ut bene advertunt *Bonac.* et *Roncag. ll. cc.* ac *Holz. de Matr. n. 149.* cum *Anacl.* Nam in foro interno, si filius dissenserit certe ad sponsalia illa a parentibus contracta non obligatur. Et idem omnino dicendum puto, si filius negative se habuerit non dissentiendo neque consentiendo; ad contrahendam enim quamcumque obligationem positivus requiritur consensus. Nec obstat præfatus textus, cum ibi dicatur *obligan-*

tur; nam ad Matrim., et sic pariter ad sponsalia quæ Matrimonii naturam sequuntur, non sufficit consensus internus contrahentium, sed requiritur consensus externe expressus aut verbis aut signis, ut habetur in *Cap. Sufficiat, Caus.* 27. *q.* 2. Quamvis autem sponsalia contracta per solum consensum internum non valeant, valent tamen in hoc casu speciali; ut Bonifacius decernit, nempe si pater contrahat pro filio tacente, et non contradicente; sed utique intelligendus Pontifex loqui, modo filius interne et positive consentiat. Et sic revera nequam sentiunt *Bon. q.* 1. *p.* 1. *n.* 11. et *Salm. n.* 46. dum dicunt, tunc solum taciturnitatem filii validam reddere sponsalia, quando filius interne consentit.

839. Dubitatur 1. an sit speciale, quod sufficiat præsentia et taciturnitas filiorum, si parentes pro eis contrahant? Negant *Hostiens. Manuel*, et *Anchar. apud Sanch. lib.* 1. *D.* 22. *n.* 7. qui dicunt id procedere, etiamsi extraneus contrahat sponsalia pro alio præsente et tacente; quia (ut ajunt), cum hic agatur de re appetibili, quisque tacens consentire videtur. Idque confirmant ex *cap.* 1. *de Matr. contr. contra Eccles. etc.* ubi judicantur valida sponsalia inita a fratre pro sorore præsente, et tacita consentiente, dum textus ponderat ibi aliqua signa taciti consensus. Et huic sententiæ consentiunt etiam *apud Sanch. l. c. Vict. Henr. Led. et Sotus*; loquendo tamen pro solo foro externo. Sed communissime, et verius id in utroque foro esse speciale pro sponsalibus contractis a parentibus affirmant *Escob. n.* 169. *Pal. p.* 4. *n.* 17. *Boss. c.* 3. *num.* 165. et *Sanch. n.* 7. cum *S. Anton. Palud. Innoc. Abba. Gabr. Cov. Tab.* et aliis plurimis ex *D. Thoma in* 4. *D.*

27. *q.* 1. *art.* 2. *q.* 3. *ad* 3. Ratio, quia licet Matrimonium sit per se appetibile, tamen obligatio ad illud est onerosa; cum autem parentes præ magno amore erga filios præsumantur ipsis bene consulere, merito censentur filii consentire ipsorum promissioni: sed hæc ratio non militat pro aliis. Nec obstat regula juris 43. in 6. *Qui tacet consentire videtur.* Nam bene respondent *Salm. n.* 45. *Bonac.* et *Ronc. ll. cc.* hoc procedere in favorabilibus, non autem in obligatoriis; ubi verius oppositum præsumitur: et maxime in sponsalibus, ubi (ut diximus) positivus requiritur consensus. Neque obstat textus supra oppositus, nam respondet *Escob. l. c.* cum *Glossa*, ibi bene adfuisse expressum consensum, et textum exprimere alia signa tacita, ut confirmet adfuisse verum consensum per illa signa externatum. Recte tamen *Sanch. n.* 14. cum aliis primam sententiam admittit, si alicubi (prout est apud Indos) esset consuetudo, ut consensus per alios exprimatur.

Dubitatur 2. an, cum parentes contrahunt sponsalia pro filiis absentibus, sufficiat ad eorum valorem, si filii certiores facti non contradicant? *Prima* sententia negat, dicitque requiri, ut ipsi sponsalia ratificent aliquo alio speciali signo expresso, vel tacito: ita *Sanch. l.* 2. *D.* 23. *n.* 17. *Pont. l.* 2. *c.* 14. *n.* 14. et *l.* 10. *c.* 9. *n.* 9. *Ronc. p.* 143. *q.* 5. *R.* 2. *Escob. n.* 172. cum *Vega*, et *Cordub.* ac *Boss. cap.* 3. *num.* 188. cum *Molin. Fill. Barb. Gutt. etc.* Et probant ex *eod. cap. unic. de Desp. imp. in* 6. ubi sic dicitur: *Et est idem si filii tempore sponsaliorum absentes, et etiam ignorantes eadem sponsalia post scienter ratificaverunt tacite, vel expresse.* Ergo (ut arguunt) bene ibi constituitur differentia inter sponsalia

contracta præsentibus filiis, ubi sufficit taciturnitas, et filiis absentibus, ubi amplius requiritur ratificatio expressa, vel tacita. *Secunda* vero sententia dicit sufficere ad contrahendum, quod taceant et non contradicant; hanc tenent *Bon. q.* 1. *p.* 1. *n.* 11. *Sporer n.* 191. cum *Con.* et *Tamb. Pal. p.* 4. *n.* 14. *cum Palud. et Henr.* ac *Salm. cap.* 1. *n.* 87. cum *Soto*, *Dic. etc.* Hujusque sententiæ est quidem etiam *D. Th.* 4. *D.* 27. *qu.* 2. *art.* 2. *ad* 1. dum ibi ait: *Robur habent* (sponsalia) *in quantum illi inter quos contrahuntur, ad ætatem debitam venientes non reclamant, et intelliguntur consentire quæ per alios facta sunt.* Ratio, quia ex præfato textu sufficit, ut filii expresse, vel tacite sponsalia ratificent; *expresse* ergo intelligitur consentiendo, *tacite* non contradicendo, et ideo Pontifex dicit, *Et idem est;* et in tantum ibi ait *ratificaverunt*, quia agitur de re per alios jam peracta. Utraque sententia est probabilis, sed secunda probabilior. Bene tamen advertit *Pal. n.* 15. *cum Coninck*, non sufficere quod filius casu resciat sponsalia a parente contracta, et non contradicat, sed insuper requiri, ut parens vel per se vel per epistolam aut nuncium filium certiorem faciat.

840. » Dicitur 5. *inter habiles:* idest, quæ » et ætatem a jure præscriptam habent, et nul» lo impedimento probibentur.

Unde resolves.

» 1. Quando verba, vel signa sunt dubia, » in foro conscientiæ standum est intentioni con» trahentium, si de illa constet; in externo au» tem, communi intelligentiæ et sensui verbo» rum, ita tamen, ut potius inclinetur in fa» vorem matrimonii. V. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *Res.*

» 205. *Bon. q.* 1. *p.* 1. * (*Sed probabilius* » *est* , *ut ait Viva* , *inclinandum esse in favo-* » *rem libertatis*). *.

841. » 2. Verba de præsenti inter impuberes » apta ad matrimonium, cum hoc ex jure po- » sitivo sit nullum , habent vim sponsalium. » Ratio est interpretativa intentione contrahen- » tium , quia actus , quando non valent , eo » pacto quo fiunt , valent meliori modo , quo » possunt ; sponsalia autem virtute continentur » in matrimonio. *Laym. l. c. n.* 7.

Hæc doctrina est communis apud omnes ; ita enim docent *Sanch. l.* 1. *D.* 2. *n.* 2. *Pontius l.* 12. *c.* 5. *n.* 4. *Pal. p.* 4. *n.* 3. et *Salm. c.* 1. *n.* 51. ac alii universe, ex *c. ux.* §. *Idem*, *de Despons. impub.* ubi id expressum habetur ; modo (intelligendum) impubes interius non expresse dissentiat. An autem idem valeat inter puberes , si Matrimonium clandestine, idest sine Parocho et testibus contrahatur? Affirmant *Laym. c.* 1. *n.* 18. *Con. Reb.* ac *Vega apud Barb. in Trid. sess.* 24. *c.* 1. *n.* 130. item *Avila. Henr. Led. etc. apud Salm. n.* 52. probabilem putat *Escob. n.* 128. Ratio , quia , ut dicitur in dicto §. *Idem*, actus qui non valet ut fit , valet tamen ut fieri potest. Sed communissime et probabilius negant *Sanch. lib.* 1. *D.* 20. *num.* 3. *Barb. All.* 32. *n.* 143. *Bon. p.* 8. *n.* 48. *Conc. p.* 262. *n.* 14. *Escob. n.* 128. *cum Nav. Led. Manuel*, et *Palac. Boss. c.* 3. *n.* 12. cum aliis pluribus , et *Salm. n.* 54. *cum Becan. Dian.* et *Vill.* quia affert Declar. Cardinalium. Ratio, quia cum actus est nullus , non jam ex parte contrahentium , sed ex parte sui ipsius, eo quod est contra bonos mores, et jus illi resistit (prout huic resistit Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 1. declarans Matrimonium clandestinum omnino ir-

ritum, et insuper personas omnino inhabiles ad sic contrahendum), tunc talis actus nullam parit obligationem ex *l. Non dubium*, *C. de Legib.*

842. » 3. Ad sponsalia non sufficit 1. Si di» cas, *Non ducam aliam*, *quam te*; quia sunt » verba mere negativa, et potes ducere nullam. » *Bon. q.* 1. *p.* 7. *n.*...

Idem recte tenent *Laym. c.* 2. *n.* 2. *Pal. p.* 3. *n.* 13. *Escob. n.* 148. *Salm. cap.* 1. *n.* 44. *Boss. c.* 3. *n.* 213. et 224. *Holzm. n.* 148. *cum Anacl.* et communi ut asserit, ac *Sanch. l.* 1. *D.* 19. *num.* 5. cum *Henr. Ang. Man. Vega*, *Ledesm. etc.* contra *Aug. Sylv. Adrian. Villal. etc. ibid. n.* 3. Ratio, quia talia verba, licet importent, quod si ille velit uxorem ducere, non posset aliam accipere, ut bene advertunt *Laym. Pal. Bon. Salm.* et alii communiter; tamen per se non important quod illam ducere teneatur. Dicimus *per se*, nam aliter dicendum cum *Bon. Escob. et Salm.* si ex circumstantiis colligatur talem verę voluisse sponsalia contrahere. Probabilissime autem dicunt *Pont. l.* 4. *c.* 10. *n.* 7. *Viva q.* 1. *art.* 4. *n.* 2. cum *Perez*, et alii *apud Boss. n.* 221. quod si verba sint de præsenti, nempe, *Nullum volo nisi te*, tunc vere contrahit sponsalia.

843. » Non sufficit ad contrahenda sponsalia » dicere *contraham tecum*, *si Papa dispensa*» *verit. Barb.* et alii 10. cum *Dian. p.* 3. *t.* » 4. *R.* 290. contra *Sanch. Conin.* et *Pont.* » Ac proinde licitum est utrique contrahenti, » ante, et post impetratam a Pontifice dispen» sationem, altero invito resilire. Si tamen im» pensæ magnæ factæ sint causa dispensationis, » eas tenebitur refundere resiliens. * (*Hujus*» *modi tamen sponsalia*, *impleta conditione*,

» *probabilius sunt valida*, *juxta dicenda num.* » 859. *Et interim*, *licet non valeant ad inducendum impedimentum publicæ honestatis*, » *obligant tamen ad petendam dispensationem*, » *si Papa in tali impedimento soleat dispensare*, *secus si non soleat*; *vide dicta Tom. II. lib.* 3. *n.* 65.) *. 3. Subarrhatio annuli, » et missio munerum jocalium; nisi consuetudo » patriæ illud habeat. Ratio est, quia potest » fieri ex aliis causis *. (*Ita etiam Sanch. l.* » 1. *D.* 22. *n.* 2. *Boss. c.* 3. *n.* 120. *Pal.* » *p.* 4. *n.* 10. *Conc. p.* 262. *n.* 13. *et alii* » *passim*) *. Quod si tamen verba unius præcesserint, tunc immissio annuli, et verbum, » *recipio* operatur sponsalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promissionis, ut docet » *Fill.* quia recipiendo sic annulum tacite consentit: itemque si habito inter amicos tractatu » de matrimonio sponsus misit arrhas, et munera jocalia: eaque sponsa acceptavit. *Laym.* » *l.* 5. *t.* 10. *c.* 2. * (*Ita pariter Pal. p.* 4. » *n.* 10. *Escob. n.* 164. *Boss. c.* 3. *n.* 123. » *Holzm. n.* 146. *et Sanch. lib.* 1. *D.* 22. *n.* » 3. *cum Abbat. Sylv. Angl. Tab. Arm.* » *Cov. et aliis*; *et hoc etiamsi* (*ut hi dicunt*) » *non adsit verbum* recipio, *ut vult Busemb.* » *sufficit enim sola acceptatio. Si autem parentes annulum mittant ad sponsam*, *non præsumitur filius contraxisse sponsalia*, *nisi annulus ex suo consensu missus fuerit*; *ut recte sentiunt Palaus l. c. Sanch. n.* 7. *et Boss.* » *num.* 125. *cum Mol. Guti. Menoch. etc.*) *. » 4. Sponsalia metu gravi contracta, licet juramento firmata, sunt invalida: quia juramentum metu extortum non firmat contractum; immo probabiliter nec obligat, adeoque » relaxatione non indiget. *Sanch. Barb. Diana*,

» *part.* 3. *tom.* 4. *Resol.* 278. *sup. l.* 3. *t.* 2.
» *cap.* 2.

844. Quæritur I. Utrum sponsalia per metum gravem injustum contracta sint ipso jure invalida? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 21. *n.* 3. *Pontius l.* 4. *c.* 6. *n.* 12. *Laym. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 6. *n.* 3. *Bon. p.* 7. *n.* 6. *Salm. c.* 1. *ex num.* 62. cum *Bec. Cov. Diana*, et *Aversa*, ac *Boss. c.* 12. *n.* 143. cum *Panorm. Azor. Sa*, *Rodr. etc.* Et probant ex *c. Ex litteris*, 11. *de Despons. impub.* ubi, cum quædam puella contraxisset sponsalia cum juramento, postea *nolens* (ut ait textus) *et invita*, *minis parentum impulsa*, adducta fuit in domum sponsi; ideo Pontifex declaravit eam liberam esse ab illis sponsalibus. Nec obstat dicere, quod talis puella non contraxit sponsalia per metum, sed per metum domum sponsi adivit. Nam communiter supponunt DD. cum Glossa, hanc puellam desponsatam fuisse per metum; idque recte ait *Sanch.* certe supponi in eod. textu, alias enim Pontifex eam ab obligatione sponsaliorum non absolvisset. Dicitur autem per metum *gravem*; nam si esset levis, aliter dicendum, ut mox videbimus in Quæst. II. Item dicitur *per metum injustum*, quia si esset justus, valida quidem essent sponsalia; tunc enim pars, quæ ea contraxit, esset irrationabiliter invita, si nollet contrahere, ut recte dicunt *Salm. d. num.* 66. juxta dicenda *n.* 1059. *Secunda* vero sententia, quam tenent *Conink. D.* 28. *n.* 7. *Viva q.* 1. *art.* 8. *n.* 9. item *Hurt. Dic.* et *Trull.* apud *Salm. n.* 61. tenet hujusmodi sponsalia ex metu gravi contracta posse quidem irritari a metu passo, sed non esse per se irrita; ideoque dicit, quod si adfuit juramentum, debet ipsum ser-

vari, donec relaxetur. Ratio, quia omnes contractus, præter solum Matrimonium, per metum initi per se validi sunt, juxta dicta *Tom. IV. l.* 3. *n.* 717. Respondent autem ad textum allatum in *dict. c. Ex Litteris*, quod ibi agebatur de puella quæ omnino invita contraxerat, et ideo ejus promissio fuerit irrita declarata. Utraque sententia est probabilis, sed prima mihi videtur probabilior; licet enim, loquendo de contractibus in genere, oppositum tenui (ut dixi), nempe quod contractus metu initi sint de se validi, circa sponsalia vero diversa occurrit ratio; nam in aliis contractibus, cum ipsi non sint per se nulli, nec eis resistat jus, bene potest metum passus, nisi velit contractum rescindere, manere obstrictus ad illum exequendum; at nemo potest obligari ad exequendum actum per se nullum, et cui jus resistit, qualis esset Matrimonium durante tali metu contrahendum; unde sicut non potest aliquis esse obligatus ad tale Matrimonium, ita nec ad ejus media, sive dispositionem, prout sunt sponsalia; dispositiones enim induunt eamdem naturam actus, et ideo passim Doctores asserunt, sponsalia naturam Matrimonii sequi. Adde, quod connexorum idem debet esse judicium, ut infertur ex *cap. Translato, de Constitut.* Quapropter sicut Matrimonium ex metu est irritum, idem dicendum de sponsalibus. Ex his infertur, quod ex hujusmodi sponsalibus minime oritur impedimentum publicæ honestatis.

Quæritur II. An sint valida sponsalia contracta per metum levem, qui dederit causam contractui? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Nav. c.* 22. *n.* 51. *Less. c.* 17. *dub.* 6. *num.* 46. *Roncaglia pag.* 132. *q.* 4. *R.* 2. et *Boss. cap.* 12. *n.* 288. cum *Rebell. Comit. Sylv.* etc.

Ratio, quia is qui per metum (etsi levem) extorquet consensum alterius, adhuc injuriam ei irrogat, unde indignus est, ut ex sua malitia commodum reportet. *Secunda* vero sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Bon. p.* 9. *n.* 6. *Pont. l.* 4. *c.* 10. *n.* 5. cum *Medina*, *Salm. c.* 1. *n.* 6. cum *Aversa*, *Croix l.* 7. *p.* 3. *n.* 105. *Viva de Matr. q.* 4. *art.* 3. *n.* 6. et *Mazzotta t.* 4. *p.* 142. Ratio, quia non censetur alter veram injuriam tibi intulisse, cum facile poteras tu metum illum repellere; quare, si non repulisti, censeris sponte voluisse talem injuriam pati.

Quæritur III. An qui contraxit sponsalia ex metu levi dante causam contractui, possit illa in conscientia rescindere? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Pont. l.* 4. *cap.* 10. *n.* 6. et 10. et *Viva q.* 4. *ar.* 3. *n.* 6. cum *Perez*, *Med. etc.* Et ratio est eadem quæ mox supra adducta est pro secunda sententia in Quæst. præced. Hæc sententia est satis probabilis, sed communior est, et probabilior videtur *secunda* sententia affirmans, quam tenent *Laym. lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 6 *n.* 4. *Sanch. lib.* 4. *D.* 19. *n.* 6. *Wigandt tr.* 3. *n.* 19. *Bon. p* 9. *n.* 8. *Salm. c.* 1. *n.* 60. *Mazzotta tom.* 4. *pag.* 142. *Croix n.* 105. cum *Becan.* et *Lugo de Contract. D.* 22. *n.* 138. cum *Azor. Reg. Lop. Led. etc.* et probabilem putat *Viva q.* 4. *art.* 3. *n.* 7. Ratio, quia, cum metus dederit causam contractui, ita ut alias initus non fuisset, incutiens metum tenetur contractum rescindere; unde, sicut ille tenetur relaxare fidem injuste per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare. Idque tanto magis procederet, si hic apprehendisset metum illum ut gravem, licet in se fuisset levis, quia eo casu

talem metum non facile repellerę poterat, sicut poterat quando novisset ut levem. Quid autem dicendum, si metus fuerit justus, vel ab intrinseco; vide dicenda ex n. 1053.

DUBIUM II.

Quæ, et quanta sit obligatio sponsalium?

845. *Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum Matrimonium?*

846. *An Judex possit, et debeat cogere nolentes ad Matrimonium?*

847. *An fornicatio sponsæ, vel sponsi cum alia sit speciei diversæ? Ficte promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit a virgine.* (Vide etiam dicta de Rest. Tom. III. l. 3. ex n. 642.).

848. *Si quis cum duabus sponsalia contraxit, et cum secunda coierit, quam ducere debeat?*

849. *De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiæ sint validæ? Qu. I. An et qualiter peccent filii nubentes, parentibus insciis, vel inconsultis? Quid si sponsalia fuerint jurata? Quid si sponsus post illa virginem deflo raverit? An Prælati teneantur has nuptias impedire? Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum?*

850. *Quæst. II. An teneatur filius obedire patri præcipienti Matrimonium?*

851. *Quæst. III. An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritet sponsalia?*

845. » RESpondeo 1. Obligant ad ineundum » matrimonium sub peccato mortali. * (*Ita » communiter omnes (vide Salm. c. 1. num. » 81.) et patet ex c. Ex litteris de sponsal. » Ratio, quia, licet promissio simplex, juxta » probabilem sententiam, non inducat gravem » obligationem, secus vero est de promissione » mutua, quæ perfectum constituit contractum » ex utraque parte obligatorium*) *. Si tamen » terminus non sit præfixus, sufficit, si pro» mittens impleat, quando a promissario requi» retur, vel pro more regionis. Ratio prioris » patet ex natura contractus onerosi, in re gra» vi. Ratio posterioris est, quia id est commu» ne omni debito. *Sanch. l. 1. d. 28. Conin. » d. 22. dub* 1. apud *Dian. p. 3. t. 4. R.* » 245. *Pontius* tamen *ibid.* vult obligari statim » post contractum.

Quæritur igitur, an qui sponsalia contraxit sine tempore præfixo ad Matrimonium contra-

hendum, teneatur illud inire, statim ac commode possit; *Prima* sententia negat, et dicit tum solum teneri, cum altera pars requirit; ita *Busemb.* ut supra, *Sanch. l.* 1. *D.* 28. *n.* 2. *Nav. c.* 17. *n.* 79. *Holzm. n.* 177. *cum Abb.* et *Piring.* ac *Escob. n.* 78. cum *Palud. Sylv. etc.* Ratio, quia sic habetur in *l. Debitores præsentes*, *C. de Pignor.* ubi dicitur: *Debitores præsentes prius denunciationibus conveniendi sunt. Secunda* tamen sententia verior affirmat, et hanc tenent *Pontius l.* 12. *c.* 6. *n.* 1. *Pal. p.* 7. *n.* 2. *Concina p.* 266. *n.* 26. *Ronc. p.* 134. *q.* 2. *R.* 2. *et Salm. c.* 1. *n.* 85. *cum Con. Led. et Aversa.* Ratio, quia sic habetur expressum in *l. In omnibus ff. de Reg. Jur.* ubi sic dicitur: *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur.* Et in *l. Eum qui* §. *Quoties, ff. de Verb. obl.* ibi: *Quod sine termino præfixo debetur, statim debetur.* Respondetur autem ad textum oppositum, quod illud tantum statuitur pro debitoribus qui dederint pignora, quæ jure merito non sunt distrahenda a creditoribus, nisi prius debitores moneantur. Sed notandum quod DD. primæ sententiæ (ut *Sanch.* et alii) dicunt, quod si altera pars ex oblivione, timore, verecundia, vel simili causa non peteret, ut præcipue in feminis evenit, tenetur tunc sponsus de se sine petitione Matrimonium contrahere, cum commode possit. E converso DD. secundæ sententiæ (ut *Pal. l. c. et Salm. n.* 85. *cum Con. etc.*) dicunt, quod si altera pars, cum possit commode petere, tacet, tunc ipsa videtur dilationi assentire; et sic præfatæ sententiæ satis conciliantur. Quid autem, si in sponsalibus appositus sit terminus præfixus ad nuptias ineundas? vide dicenda *n.* 867.

846. » 1. Resiliens cogi potest ad matrimo-
» nium etiam a judice per censuras: quod ta-
» men raro expedit ob periculum infelicis exitus.

Nulli dubium, ut diximus, quod in foro conscientiæ nolens implere sponsalia sine justa causa graviter peccaret. Dubium est, an Judex possit nolentem cogere? Alii affirmant, alii negant, nisi promissio juramento firmata fuerit. Alii negant, etiamsi adfuerit juramentum. Et has sententias omnes probabiles putant *Salm. c. 1. n.* 88. Attamen verius, et communiter dicunt *Palaus p.* 8. *ex n.* 2. *Conc. p.* 266. *num.* 27. *Tamb. c.* 1. §. 1. *n.* 10. *Holz. n.* 178. *Pont. l.* 12. *c.* 6. *n.* 2. *Salm. c.* 1. *n.* 89. *cum Con. Becan. Dic. etc.* et *Salm. l.* 1. *D.* 29. *n.* 4. *cum S. Bonav. S. Antonin. Nav. Palud.* et aliis innumeris, quod si ex tali Matrimonio timeantur rixæ, aut scandala, non debet Judex ad illud ineundum cogere partem invitam; secus, si scandala non timeantur; et ita habetur expressum in *c. Ex litteris.* 10. *de sponsal.* ubi dicitur: *Ecclesiastica censura compellas, nisi rationabilis causa obstiterit.* Et sic censuit S. C. abstinendum a coactione, suffragante aliqua probabili causa: secus vero sanxit alias, ut refert *P. Zacharia apud. Croix l.* 6. *p.* 3. *ad n.* 62. Recte autem advertunt *Buseb.* et *Tamb.* raro expedire, ut partes ad tale Matrimonium cogantur: huicque consentit *P. Concina*, dicens semper minus malum esse, ut pars innocens ab hujusmodi Matrimonio abstineat. Item recte advertit *Tambur.* quod si pars renitens fuerit excommunicata, et persistat, Judex debet eam absolvere, quia tunc non speratur profectus; et contra, si tale Matrimonium contraheretur, prudenter malus exitus timendus esset. Notant etiam *Salm. n.* 92. *cum Sanch. Pont. Pal. etc.* quod

si constet de sponsalibus, tam Judex Ecclesiasticus, quam sæcularis habent jus cogendi sponsos ad Matrimonium.

847. » 2. Si Judex secundum allegata, et » probata cogat ad Matrimonium, licet a parte » rei revera coactio sit injusta, valet Matri- » monium. *Sanch.* et *M. Perez*, contra *Texed.* » apud *Dian. p.* 9. *t.* 8. *R.* 26.

» 3. Fornicatio sponsæ est circumstantia in » confessione exprimenda, quia mutat speciem, » et constituit injustitiam, quæ in sponsa gra- » vis est, ideoque mortalis habetur, ut si quis » rem alteri promissam notabiliter corrumpat: » quod tamen sponsus non censetur facere for- » nicando, cum in viro fornicatio non tanti » æstimetur, nisi aliud accedat. *Sanch. lib.* 1. » *dist.* 2. *Conink. Fagund. Fill.* etc. probabi- » liter contra *Laym. Azor.* etc. Vide *Lugo d.* » 16. *n.* 176.

Circa hanc quæstionem adest triplex sententia probabilis. *Prima* dicit, quod fornicatio tam sponsæ, quam sponsi induit malitiam specie diversam; et ita tenent *Palaus p.* 7. *n.* 5. *Laym. c.* 1. *n.* 6. *Holzm. n.* 194. *Azor. apud Fill. c.* 2. *n.* 53. et *Salm. de Matrim.* cum *Con. Dicast. et aliis c.* 1. *n.* 11. quia ex parte utriusque injuria irrogatur juri, quod unus acquisivit ad rem, sive ad corpus alterius. *Secunda* dicit, quod peccat specie diversa tantum sponsa, non autem sponsus, qui fornicando levem injuriam videtur afferre sponsæ, ita *Sanch. lib.* 1. *D.* 2. *n.* 6. *Bon. q.* 1. *p.* 10. *n.* 62. item *Fill.* et alii apud *Salm. n.* 9. *Tertia* demum sententia adhuc satis probabilis, quam tenent *Pontius l.* 21. *c.* 6. *n.* 8. et *Trull. Covar. Diana*, ac *Vivald. apud Salmant. num.* 7. et probabilem putant *Sanchez n.* 7. *Laymann. cap.*

2. n. 6. *Lugo de Pœn. D.* 16. *num.* 17. *cum Led.* et *Megala*, *Salm. loc. cit.* ac *Elbel. n.* 59. dicit neutrum fornicando committere injustitiam, quia neuter sponsorum jus acquisivit in corpus alterius, cum neuter adhuc corpus suum tradiderit. Id igitur currit tam pro sponso, quam pro sponsa; si enim hæc committeret injustitiam fornicando, non posset deinde Matrimonium cum sponso contrahere, nisi manifestaret vitium occultum sui corporis, quia tunc adesset inæqualitas; sed ad hoc non tenetur, ut ait *Pontius* cum aliis vide dicenda n. 864. *ad n. II.*): ergo adest æqualitas, et per consequens non committit injustitiam.

» 4. Qui simulato animo promisit, per se loquendo, non obligatur ad nuptias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. Dixi, *per se*, quia si facta promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bonac. l. c. p.* 2. Ubi excipit, si puella esset longe inferioris conditionis, v. gr. quoad nobilitatem, vel divitias; tunc enim non teneri ducere, v. gr. virum nobilem filiam agricolæ; præsertim si illa fuerit conscia disparis status, seu conditionis, eo quod tum decipi potius voluerit, quam decepta sit, unde nec teneri eo casu illam dotare: secus tamen si ipsa inæqualitatem status ignorarit, aut ipse non ficte, sed ex animo Matrimonium promiserit. Ita *Bonac. q.* 1. *p.* 3. *n.* 7. *et seq. ex Vasq. Mol. d.* 106. *Sanch. l.* 1. *d.* 10. V. *Less. l.* 2. *c.* 10. *d.* 3. *Laym. c.* 1. *n.* 10. et *M. Per. d.* 2. *s.* 3. * (*De omnibus his vide ea quæ fuse notavimus de Restit. Tom. III. lib.* 3. *ex num.* 642.) *.

848. » 5. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut

» copula etiam accesserit, sunt invalida *Sanch.*
» et *Vill.* Contrarium tamen tenent *Con:n* et
» *Pont.* cum *Diana p.* 3. *t.* 4. *R.* 210. Ma-
» trimonium post sponsalia contractum cum al-
» tera est validum, licet injustum. *Bon. p.* 5.
» *et* 7. *Laym. c.* 1. *n.* 5.

Certum est quod si secunda sponsa fuerit conscia priorum sponsalium, Matrimonium cum prima debet contrahi, quia tunc secunda non fuit decepta, sed ipsa voluit decipi; ita communiter *Bossius c.* 3. *n.* 90. *Salm. c.* 2. *n.* 94. *Viva q.* 2. *art.* 7. *n.* 3. *Holzm. n.* 217. et alii passim. Dubium est, si illa fuerit ignara. *Prima* sententia dicit sponsum teneri contrahere cum secunda, si cum hac copulam habuit; ita *Pal. p.* 22. *n.* 6. *Viva l. c. Pont. lib.* 12. *c.* 14. *n.* 4. *cum Major. Boss. loc. c. cum Diana*, et *Salm. l. c. cum Con. Reb. et Leand.* Ratio, tum quia ex *cap. Is qui fidem, de sponsal.* olim per copulam animo maritali factam sponsalia transibant in Matrimonium; et licet hoc Matrimonium hodie ex jure novo Tridentini *sess.* 24. *c.* 1. non amplius subsistat, tamen textus ille bene fundat jus in re, quod acquiritur a secunda sponsa per corporis traditionem, quæ olim Matrimonium constituebat: tum quia, quando unus agit de lucro acquirendo, et alter de damno vitando, huic potius faveudum est quam primo. *Secunda* vero sententia communior et probabilior dicit sponsum teneri contrahere cum prima, etiamsi adfuerit copula cum secunda, ita *Sanch. l.* 1. *D.* 49. *n.* 5. *cum Led. Henriq. Man.* et *Lop.* item *Nav. c.* 22. *n.* 26. *Bon. p.* 5. *n.* 7. *Ronc. pag.* 370. *q.* 6. *R.* 2. *Elbel p.* 370. *n.* 17. cum communi ut asserit, *Escob. n.* 245. *Laymann. c.* 1. *n.* 5 *cum Soto*, et *Rodr. Holzmann n.* 117.

cum Manstr. et *Anacl. ac Croix n.* 74. *cum Hurt. et Aversa.* Ratio, quia promissio facta secundæ sponsæ semper est nulla, utpote de re illicita, cum fuerit priori sponsæ promissa: nec injuria illata alteri jus huic adimit. Et hoc, etiamsi secunda promissio fuerit juramento firmata, ut dicunt *Holzm. n.* 116. *Sanch. Dist.* 50. *n.* 2. *Escob. n.* 248. *Laymann. loc. c.* et alii; quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis. Nec obstat prima ratio sententiæ oppositæ, nam textus ille (ut recte dicunt *Navarr. Sanchez ll. cc. cum Soto, et Led.*) intelligendus est loqui de copula affectu maritali habita, non autem de habita affectu fornicario, ut esset in nostro casu. Neque valet secunda ratio, nam hic revera non agitur de contractu lucrativo, sed potius oneroso, cum sit ultro citroque obligatorius. Dicunt tamen *Sporer l. c. Sanchez num.* 6. *Elbel pag.* 371. *n.* 19. *et Bonac. cum Reg. ac Mol.* ac *Croix cum Aversa, et Roncaglia ll. cc.* quod ex æquitate tenetur prima sponsa cedere juri suo, si altera ex defloratione grave damnum pateretur, quia caritas obligat ad leve nocumentum patiendum, ne proximus gravissimum subeat; unde ajunt *Henriq. apud Sanchez loc. cit. et Croix* cum aliis, quod Judex eo casu bene potest cogere sponsum ad ducendam secundam. Sed non improbabiliter *Holzm. d. n.* 117. *cum Anacl. Gutt. et Pichler* sentiunt ad hoc illam non teneri, quia secunda debet suo crimini imputare, quod tale damnum patiatur.

849. » 6. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui impari sunt conditionis, v. gr. nobilis cum ignobili, licet peccarint, tamen obligantur; nec a parentibus possunt impediri, quominus ser-

» vent fidem datam. *Laym. l. c. n.* 12. *ex S.* » *Th.* etc. nisi scandalum magnum ex Matri» monio timeretur. *Dian. part.* 9. *tom.* 7. *Re*» *sol.* 71. *ex Mol. Sanch.* etc.

Certum est Matrimonia filiorumfamilias contracta sine consensu parentum esse valida, contra Lutherum, Bucerum, et Erasmum (*apud Bellarm. de Matr. c.* 19.), qui invalida asserebant; id patet ex Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Ref.* ubi sic dicitur: *Quique falso affirmant Matrimonia a filiisfam. sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata, vel irrita facere posse.* Unde non satis videtur probabilis opinio *Pont. l.* 2. *c.* 1. *num.* 5. et *Tourn. Præl. Theol. t.* 11. *p.* 197. quod olim hujusmodi Matrimonia sine consuensu parentum inita, erant invalida; nam obstat communis sententia omnium Scholasticorum, ut ipse *Pont.* fatetur, et videtur certum esse præfato textu Concilii. Ex hoc inferunt *Laym. c.* 1. *n.* 14. *Sporer cap.* 5. *n.* 202. et *Holzm. n.* 167. *cum Anacl.* et aliis communiter, quod sicut tale Matrimonium est validum, ita et sponsalia. Nec officere ait *Holzmann* textum in *l.* 1. §. 7. *ff. de Sponsal.* ubi ad valorem sponsaliorum videtur requiri consensus parentum, pari modo ac requiritur in Matrimonio, juxta *l. Si ut proponis* 7. *C. eod. tit.* Respondet enim, quod lex, tametsi prohibeat hujusmodi sponsalia, non tamen illa invalidat.

Hæc quoad validitatem; sed quæritur I. an, et quando, et qualiter peccent filiifamilias nuptias contrahentes sine consensu parentum? Quatuor adsunt sententiæ. *Prima*, et quidem communior docet universe eos peccare letaliter, si Matrimonium ineant, parentibus sive inconsultis, sive invitis; ita *Pontius l.* 2. *c.* 1. *n.*

26. *Mol. t.* 1. *tr.* 2. *D.* 166. *Sylvius Suppl. qu.* 47. *art.* 6. *Concl.* 4. *Nav. c.* 14. *n.* 15. *Petrocor. tom.* 4. *p.* 413. *Abelly p.* 205. *Roncag. p.* 269. *qu.* 3. *Concina pag.* 281. *n.* 4. et pro hac sententia fusam edidit dissertationem Illustiss. D. Franciscus Muscettola Episcopus Rossanensis, cui novissime doctas addidit adnotationes eruditissimus Canonicus Neapol. Alexius Mazzochius, ubi citantur pro eadem sententia *Alber. Magn. Estius, Merbes. Megal. Fag. Nald. Turrecrem. Bellarm. Amic. Manstr. Martin. Leand. Marchant. Vidal, Platel, Isamb. Genett. Natal. Alex. Juenin, Cabassut.* et alii: sed notandum, quod ex his plures (ut observavi, prout *Bellarm. Albert. M. Estius, Turrecrem. Juenin,* et *Cabassut.* dicunt quidem hæc Matrimonia esse illicita (quod revera omnes DD. concedunt), sed non explicant an sub culpa gravi, vel levi. Probatur hæc sententia 1. ex *cap. Aliter, Causa* 30. *quæst.* 5. ubi legitur Decretum illud Evaristo Papæ tributum, quo dictum fuit præsumi *non conjugia, sed adulteria* illa quæ fiunt sine consensu parentum, et sine præviis precibus, sine benedictione Sacerdotis, et custodia Paranympharum, etc. Et *ex cap. Honoratur* 32. *quæst.* 2. ubi dicitur non esse virginalis pudoris maritum eligere, sed judicium parentum expectare. Item probatur ex Tridentino *dict. cap.* 1. *Sess.* 24. ubi, cum sermo habeatur de Matrimoniis clandestinis, et simul sermo de Matrimoniis contractis a filiisfamilias sine consensu parentum; dicitur: *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* Probatur 2. ex Jure Civili, quo irritæ declarantur nuptiæ sine consensu parentum contractæ, ut videtur expressum in *lib.* 2. *ff. de Rit. Nupt. l. Si ut*

proponis, *C. de Nupt.* et aliis, ac signanter in *Institut. de Nupt.* ubi : *Si filii sint, consensum habeant parentum ; nam hoc fieri debere et civilis, et naturalis ratio suadet.* Et infra : *Si adversus ea aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiæ, nec Matrimonium, nec dos intelligitur.* Et licet hæ leges a Jure Canonico sint correctæ, ut habetur in *c. Tua. de Sponsal. et cap. Cum causa de Raptor.* ac in Tridentino *d. cap.* 1. tamen ex illis deducitur ex ipso lumine naturali deprehendi deformitatem talium nuptiarum. Probatur 3. ratione, tum quia ex hujusmodi nuptiis gravia incommoda et scandala oriuntur ; tum quia hoc requirit obedientia parentibus debita ; tum quia iidem graviter offenduntur, si filii, ipsis insciis, vel invitis Matrimonium contrahant.

Secunda sententia dicit teneri quidem filios sub mortali parentum consilium petere, non vero illud sequi ; ita *Sanch. lib.* 4. *D.* 23. *n.* 10. *Laymann. c.* 2. *n.* 14. *Barb. in. Trident. Sess.* 24. *c.* 1. *n.* 2. *Viva de Matr. q.* 4. *art.* 2. *n.* 5. *Bon. eod. tit. q.* 4. *p.* 17. *n.* 25. item *Vasq. Fill. Vill. etc. apud Boss. de Matr. c.* 11. *n.* 81. Probatur prima pars, quia censetur gravis contemtus in re tam gravi non consulere parentes, quibus incumbit prospicere bono filiorum ; poterit enim pater, qui majori prudentia ac experientia pollet, aliqua aperire filio, per quæ hic mutet voluntatem. Secunda autem pars (quam præter AA. mox citatos tenent etiam *Tolet. Burgh. etc.* apud *Croix l.* 6. *p.* 3. *num.* 570. atque *Viguer. Led. et Riminald. apud Sanches l. c.* et videntur ibidem expresse etiam tenere *Host. Suar. Lupus, et Covar.* saltem dicunt ibi non esse mortale *Victor.* et *Henriq.*) probatur, inquam, hæc secunda pars ex *D. Tho-*

ma 2. 2. *qu.* 104. *art.* 5. ubi ait : *Non tenentur nec servi dominis, nec filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda.* Et licet S. Doctor ibi non loquatur de filio contrahente sine consensu patris, sed de patre cogente filium ad Matrimonium, ratio tamen, quam ibi præmittit, est generalis, et pro utroque casu concludit, dum dicit : *Tenetur autem homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda; in quibus tamen, secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo; quia omnes homines natura sunt pares, puta in his quæ pertinent ad corporis sustentationem, et prolis generationem. Unde non tenentur nec servi* ... et sequitur ut supra. Fundamentum intrinsecum hujus sententiæ est; quia, cum per Matrimonium homo perpetuæ servituti obligetur ratio exposcit, ut sit omnino liber in eo contrahendo. Et quamvis sit de jure naturæ, ut filii obsequium parentibus præstent, tamen de jure etiam naturali et potiori est, ut in nuptiis omnimoda servetur libertas. Nec obstant textus supra allati, consensum parentum exquirentes; ipsi enim tantum probant illum requiri de decentia, et honestate, non vero de præcepto, ut ajunt *Salm. cap.* 6. *n.* 24. *Boss. c.* 11. *n.* 87. *et Sanch. l. c. cum Host. Suar. etc.* ex *Glossa in cap. fin. Caus.* 30. *qu.* 2. *v. Parentum*, ubi *Hoc tantum ad honestatem referas.* Textum autem Tridentini non est certum referri ad Matrimonia contracta sine consensu parentum; quia verba illa, *Dei Ecclesia illa semper detestata est*, potius referri possunt ad Matrimonia clandestina, ut colligi videtur ex verbis subsequentibus, ubi dicitur, quod cum Matrimonia illa prohibita homines improbi etiam

contraherent, ideo declarantur irrita: ergo Tridentinum declarat hic, Ecclesiam tantum *detestatam* fuisse Matrimonia quæ prohibuit, et nunc Concilium reddit invalida. Ob eamdem rationem, ut supra tanto minus obstant leges civiles; quæ autem (ut sentiunt *Cujacius*, *et Gothofredus ad l. Filius ff. de Ritu Nupt.* et *Holzmann n.* 168. ac *Gonzal. in d. c. Tua n.* 8.) non invalidabant tales nuptias, sed tantum eas reddebant civiliter irritas; nempe quoad solos effectus contractus civilis, prout declaravit Ludovicus XIII. in Regno Galliarum *apud Tournely tom.* 11. *pag.* 104.

Tertia sententia dicit, quod si filiifamilias Matrimonium contrahunt, sive inconsultis parentibus, sive invitis, illicite quidem contrahunt, at per se loquendo non peccant mortaliter, sed tantum venialiter; ita *Palaus p.* 12. *n.* 11. *Bossius c.* 11. *n.* 87. *Elbel pag.* 368. *n.* 9. *Tambur. Dec. lib.* 5. *c.* 2. §. 3. *n.* 6. *Renzi pag.* 204. *qu.* 2. *Holzmann n.* 172. *cum Pichler, Sporer num.* 206. *cum Henr. Led. et Gob.* ac *Salm. cap.* 6. *num.* 22. *cum Covar. Victor. Aversa, Dic. et Henriq.* Ratio, quia, licet filii teneantur hoc obsequium præstare parentibus, nempe eos consulendi in re tam gravi, hæc tamen obligatio non potest esse gravis, quando filii eorum consilio stare non obstringuntur; satis autem vel per se, vel per alios viros prudentes aliunde valent cognoscere, quæ circa id occurrere possunt; e converso parentes nequeunt esse rationabiliter graviter inviti, quod eorum consilium non exquiratur in re quæ absolute pendet ab electione liberorum. Si autem filii non tenentur (saltem sub gravi) parentum consilium sequi, ut concedunt DD. secundæ sententiæ, non adest ratio cur sub gravi teneantur eos

consulere; tanto magis, quia parentes magis se existimant offensos, si filii nuptias ineant ipsis invitis post consilium datum, quam ipsis inconsultis. Idque tanto magis valet, si filius judicet parentes non graviter laturos Matrimonium illud contrahi ipsis insciis. Immo minime peccabit filius, si reputet parentes in eo libenter consensuros, vel ipsos injuste impedituros si consulantur, ut dicit *Barbosa loc. cit. cum Con. Sanch. et Vasq.* ac *Boss. cap.* 11. *num.* 81. *cum Bellarm. Nav. Sayr. Gutt. etc.* Idque satis probatur ex *eod. Trident. d. cap.* 1. *Sess.* 24. ubi conceditur Matrimonium contrahi omissis denunciationibus, *si fuerit probabilis suspicio Matrimonium malitiose impediri posse.* Communiter tamen præfati AA. tam secundæ quam tertiæ sententiæ, ut *Sanch. num.* 11. *Pal. num.* 9. *Holzmann loc. cit. Croix num.* 570. et *Salmanticens. num.* 29. et alii passim, dicunt, non excusari à culpa mortali filios Matrimonium contrahentes, si parentes juste contradicant, vel si censeantur rationabiliter inviti, puta si tales nuptiæ redundarent in dedecus familiæ, vel si ex eis sunt oritura gràvia scandala aut dissensiones.

Quarta demum sententia, quam tenent *Laymann cap.* 1. *n.* 14. *et Delbene, ac Aversa apud Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 570. distinguit, et dicit quod si parentes ab omni Matrimonio filium avertere conantur cum periculo incontinentiæ, filius non tenetur obedire; si vero impedire velint aliquod certum Matrimonium, tunc videndum: si parentes injuste impediant, tunc filius nec tenetur obedire; secus si parentes juste impediant, nempe si ex tali Matrimonio oriatur dedecus, aut scandalum familiæ; tunc enim filius graviter peccat, si non obedit, et Matrimonium contrahit.

Casu autem quo filius non posset sine peccato tale Matrimonium inire, dicunt DD quod ad illud non obligatur, atiamsi cum juramento sponsalia contraxisset; quia, cum hæc promissio esset de re illicita, juramentum non potest esse vinculum iniquitatis; ita *Rebellius p.* 1. *l.* 2. *q.* 14. *Sect.* 1. *n.* 9. *Pignatell. tom.* 4. *Cons.* 11. *n.* 1. *Salm. tr.* 9. *c.* 2. *n.* 85. *Boss. cap.* 11. *n.* 93. *cum Menoch.* item *Card. de Lauræa*, *Gab. a S. Vincent.* et *Opatov. apud Mazzoch. pag.* 90. *in cit. Diss.* ex *cap. Quanto*, *de Jurejur.* ubi: *Juramentum fuisse illicitum*, *et nullatenus observandum etc.* Et clarius ex Responso Alexandri II. *apud eumd. Mazzoch. pag.* 99. *n.* 186. ubi *Peccator iste notatur perjurio*, *quia quod observare legaliter non potuit sine judicio parentum*, *temere jurare præsumsit.* Et ait *D. Thom.* 2. 2. *q.* 98. *art.* 1. *ad* 1. id esse verum perjurium, nempe jurare illicitum: *Quocumque enim modo qui jurat illicitum*, *hoc ipso falsitatem incurrit*, *quia obligatus est ad hoc quod contrarium faciat.* Hocque verum esse dicunt *Toletus l.* 4. *c.* 22. *n.* 2. *Sanch. lib.* 1. *D.* 32. *n.* 1. *cum Abb. Cov.* et *Mol.* item *Suar.* et *Graff. apud Mazzoch. pag.* 99. *n.* 187. ex *D. Bonav.* et *D. Th.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. etiamsi res juramento promissa esset venialiter mala; et merito, quia iniquitas levis etiam est vera iniquitas, cujus juramentum non potest esse vinculum.

Idem dicendum putant communiter AA. scil. non teneri sponsum ad implenda hujusmodi sponsalia cum gravi parentum injuria, etiamsi virginem defloraverit, sed sufficere, quod eam dotet, ita *Valent. t.* 5. *D.* 3. *Marchant. t.* 2. *tr.* 7. *tit.* 1. *q.* 2. §. 3. *dub.* 2. *R.* 2. *Sanch. l.* 1. *D.* 14. *n.* 3. qui id verissimum censet

cum Navar. Lop. Cordub. Gutt. etc. Item *Reg. Trull. Tamb. Serius, Graff.* et *Gob. apud Mazzoch.* ex *pag.* 130. (contra *Boss. c.* 21. *n.* 90.) Ratio, quia virtus justitiæ nequit obligare ad actum qui sine peccato impleri non potest. Ex qua probabiliter videtur inferri, quod si talis sponsus non possit defloratam dotare, nec etiam tenetur eam ducere: quia non potest damnum illius reparare cum gravi injuria parentum. Præterquamquod posito quod ipse non tenetur vi promissionis, nec etiam videtur teneri ratione deflorationis ad reparandum damnum illatum, cum nemo teneatur reparare damnum cum excedenti suo detrimento.

Et quoties filius peccaret in contrahendo Matrimonio indigno, ex quo dedecus familiæ, vel scandala et infelices exitus prudenter timeri possint, tunc dicunt *Laym. c.* 1. *n.* 14. *Bonac. q.* 4. *p.* 17. *n.* 26. *Dicast. D.* 4. *dub.* 18. *Delbene de Immun. p.* 1. *c.* 8. *dub.* 19. *Sect.* 9. *n.* 43. ac *Boss. c.* 11. *n.* 89. *cum Pontio* et *Rebell.* quod parentes implorare possunt auctoritatem Prælati ad tales nuptias implendas, et Prælatus tenetur implere; ideo (ut *Bossius ibid.*) mortaliter peccaret Prælatus, si filio faveret, vel dispensaret in denunciationibus ad Matrimonium præmittendis.

Conveniunt autem Doctores, ut notat Auctor prædictæ dissertationis *pag.* 36. *dub.* 1. *n.* 41. filios excusari saltem a mortali, si absque consensu parentum nuptias contrahunt ex justis causis, et præcipue I. Si pater juste prohibeat filium a conjugio; ita *Bellarm. d. c.* 19. *Laym. c.* 1. *n.* 14. *Mol. t.* 5. *D.* 51. *n.* 2. *Elbel de* IV. *Præc. n.* 538. *cum Sporer*, et communi. II. Si causa majoris dotis indignam mulierem ei dare velit; *Bellarm.* III. Si pater velit tradere

filio uxorem ægram, aut duræ conditionis; *Gattier. c.* 79. *n.* 19. IV. Quando filius a parentibus injuste opprimeretur; *Guttier. ibid.* V. Si patêr procul distet, et filius non posset commode eum certiorem facere, credatque patrem libenter consensurum. *Gonet. c.* 8. *q.* 1. VI. Si pater ideo prohibet justum Matrimonium, quia vult filium ducere aliquam contra ejus voluntatem: ita Auctor præfatæ Disser. *l. c* VII. Si pater impediat filium ab aliquo Matrimonio sine justa causa; tunc enim filius non tenetur obedire, et pater graviter peccat impediendo, ut communiter dicunt *Viva de Matr. q.* 4. *art.* 2. *n.* 2. *Bass. c.* 1. *n.* 69. *cum Guttier. Rebell. etc.* ac *Sanch. l.* 4. *D* 22 *n.* 6. *cum P. Sotos Cardub. Lopez et Vega.* An autem pater injuste impediens nuptias filii incurrat excommunicationem? affirmat *Lopez apud Sanch. l. c. n.* 9. ex Tridentino *Sess.* 24. *c.* 9 ubi dicitur: *Sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directe vel indirecte subditos suos vel quoscumque alios cogant, quo minus libere Matrimonia contrahant.* Sed verius negant *Sanch. ibid. cum Mol. Henr. Guttier. Man.* et communi; nam, ut patet ex contextu, Concilium tantum ibi loquitur de dominis et Magistratibus, qui cogunt alios ad nuptias. Præterquamquod probabilius dicit *Barbosa in Trid. loc. cit. n.* 9. *cum Nav. Mol. Pontius, Bon. Con. Menoch. Henr. etc.* præfatam excommunicationem infligi a Concilio, non contra impedientes a Matrimoniis, sed tantum contra cogentes ad illa.

An vero dissensus parentum sit per se justa causa solvendi sponsalia? vide dicenda *n.* 877. et an parentes possint exheredare filios nubentes contra ipsorum voluntatem, vel nubentes cum

indignis? vide dicta *Tom. IV. lib. 3. n.* 947. et 948.

850. Quæritur II. an teneatur filius obedire patri præcipienti, ut Matrimonium contrahat, vel ut aliquam ducat mulierem, a qua filius abhorret? Communis est sententia negans, quam tenent *Sanch. l. 4. D. 23. n. 3. cum Scoto, Host. Sylv. Soto, Tamb. Ang. Led. etc.* item *Croix l. 6. p. 3. n.* 370. *cum Aversa*, et aliis passim, ex *D. Thom.* 2. 2 *q.* 104. *art.* 5. ubi: *Non tenentur filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo.* Et *D. Bonav. in 4. D.* 29. *n.* 10. *Per præceptum non potest pater ad contrahendum cum hac vel illa obligare.* Communiter tamen dicunt *Pe.rocorens. tom. 4. pag.* 414. *q.* 5. *Laym. c.* 1. *n.* 14. *cum Sylvest. Croix loc. cit. cum Tolet. Sanch. n.* 4. *cum S. Bonav. Bellarm. Nav. Soto, Henr. etc. et Bossius c.* 11. *n.* 77. *cum Lop. et Led.* teneri filium obedire, si Matrimonium illud valde referat ad tollenda gravia dissidia, vel ad sublevandam gravem necessitatem parentum, non jam vigore præcepti, sed ex virtute pietatis, quia filius tenetur subvenire parentibus in necessitate. Et huic consentit *D. Thom. in 4. D.* 29. *q.* 1. *art.* 4. ubi docet: *Pater non potest cogere filium ad Matrimonium per præceptum, sed potest eum inducere ex rationabili causâ; et tunc sicut se habet filius ad causam illam, ita se habet ad præceptum patris; ut si illa causa cogat de necessitate, vel de honestate, et præceptum similiter cogat; alias non.* Sed hoc intelligendum, ait *Sanch. n.* 5. *cum Palac. Led. etc.* ex suppositione quod filius velit statum conjugalem eligere; nisi (excipit *Sanch. cum Ledes.*) Matrimonium aliquod locuples esset necessarium ad subveniendum necessitati

parentum : sed hoc etiam cum grano salis intelligendum.

Dicit autem *Bossius n.* 70. *cum Menoch.* et *Salon.*, quod præcisis his causis, poterit pater moderata et levi coactione, scilic. paterna increpatione et suasionibus cogere filium ad aliquod Matrimonium. Sed melius ait *Sporer. de IV. Præ.. cap.* 5. *n.* 22. *cum Bellar. et aliis*, tantum permissum esse patri filium ad nuptias invitare ob aliquam justam causam, puta familiam propagandi, facultates ampliandi, aut nobilitatem augendi. Ait tamen idem *Bossius loc. cit.* nullo modo posse patrem cogere filium ad nuptias, si hic velit meliorem statum eligere, nempe Religionis, aut celibatus; item addit *n.* 71. *cum Sanch. Gutt. etc.* quod si filius jam sponsalia contraxerit, a quibus non possit juste recedere, non poterit pater eum cogere ad aliam ducendam.

851. Quæritur III. an notabilis disparitas conditionis, aut status inter contrahentes irritet sponsalia contracta? Sedulo hæc quæstio discutienda est, cum hic casus frequenter occurrat. Certum est, quod, si contrahentes tempore sponsaliorum non fuerint disparitatis conscii, sponsalia sunt nulla, dummodo ignorantia fuerit antecedens; valida tamen, si fuerit concomitans; vide *Vivam de Matr. q.* 1. *art.* 5. *n.* 7. Dubium est, si jam conscii fuerint. Communiter Doctores infra citandi dicunt teneri ad Matrimonium; nisi (excipiunt) ex illo evenjat dedecus, aut scandalum propinquorum, in hoc indistincte loquentes. Sed hic necessario distingui debet dedecus a scandalo. Nam si Matrimonium non posset contrahi, nisi cum dedecore familiæ, non dubitandum quin sponsi teneantur Matrimonium contrahere. Ratio, quia promissio tunc

est nulla, cum sit de re graviter illicita, utpote quæ impleri non potest nisi cum magno familiæ detrimento. Ita communiter *Laym. de Matr. loc. cit. tr. 10. p. 1. c. 1. n. 14. cum Nav. et Gutt.* item *Sporer de Matr. c. 1. n.* 203. *Roncaglia de IV. Præc. c. 1. q. 3. cum Menoch.* et *Gobat. ac Sanch. l. 1. D. 14. num. 3. cum Panorm. Præpos. Cord. Felin. Lap. etc.* Et licet *Laym.* et *Sanch. n. 2.* dicant, quod sponsalia contracta cum persona disparis conditionis per se valeant, addunt tamen, quod si Matrimonium non possit iniri sine familiæ dedecore, vel magno scandalo inter consanguineos, talis promissio non obligat, utpote versans circa rem illicitam, ad quam nemo potest se obligare. Notandum autem hic, quod non sufficit qualiscumque disparitas ad liberandum sponsum a Matrimonio promisso, sed requiritur notabilis, puta si vir nobilis desponsaverit filiam artificis mechanici, ut ait *Nav. c. 26. n. 18.* vel agricolæ, ut *Busemb. n.* 848. *v.* 4. Vide dicta *Tom. III. lib.* 3. *n.* 643.

Sed quid dicendum, si Matrimonium contrahi posset sine familiæ dedecore, nempe si disparitas non sit in nobilitate, sed tantum in divitiis? Eo casu, duo (ut in principio diximus) Doctores asserunt: primo, quod per se tenetur promittens ad Matrimonium; secundo, quod non tenetur, immo non potest promittens Matrimonium contrahere, si adsit probabilis timor magni damni, vel odii capitalis inter consanguineos. Ita communiter *Sanch. de Matr. l. 1. D. 14. n. 1. cum Mol. et Cord. Bonac. de Matr. q. 1. p. 2. n. 2. Less. l. 2. c. 18. n. 9. Laym. de spons. p. 1. n. 24. Sporer de Matr. c. 3. n. 198. Salm. de Matr. c. 1. n. 82. cum Azor. Viva dict. n. 7. et aliis.* Ratio primæ partis,

nempe quod sponsus teneatur ad Matrimonium, est, quia promittens, licet peccaverit ejusmodi prodigam promissionem faciens, tamen tenetur ad illam, quia promisit quod suum est, et cum jam cognitam habuerit suam meliorem conditionem, censetur excessum illum donasse, prodiga enim promissio (ut dicunt) quamvis illicite fiat, facta tamen, et ab altero acceptata, valet, et obligationem parit. Hoc est totum fundamentum istius sententiæ.

Cum autem ratio hæc pendeat a quæstione, nimirum an promissio prodiga acceptata obliget, hæc prius hic disserenda est. Adsunt in ea tres sententiæ. *Prima* sententia tenet obligare ad totum; hanc tenent *Lugo de Just. D.* 18. *n.* 61. *Sanch. l. c. n.* 5. *Croix l.* 3. *p.* 2. *n.* 795. *Sporer. de Matr. cap.* 3. *n.* 198. *Fill. tom.* 2. *D.* 271. item *Mol. Cajet et Val. apud Sanch. in Dec. l.* 3. *c.* 9. *n.* 27. qui etiam huic sententiæ inclinat. Ratio, quia, licet promissio fuerit facta cum peccato, tamen, cum is cui facta est promissio jam acquisierit jus ad rem promissam, illius executio, ad satisfaciendum juri alterius, evadit licita et debita. *Secunda* sententia, quam probabilem putat *Tamb. Dec. l.* 3. *c.* 3. §. 5. *n.* 20. cum *Tancredi*, dicit hujusmodi promissionem ad nihil obligare, nec etiam ad partem quæ licite dari potuit; quia, cum promissio sit indivisibiliter facta, tota materia evadit inhonesta. *Tertia* sententia, cui subscribimus, verior et communis, ut fatetur ipse *Lugo*, docet promissionem prodigam obligare ad partem quæ non est prodiga, non vero ad excessum. Ita *Salm. de Rest. c.* 1. *num.* 167. *cum Soto*, *Bann. Prado*, *Serra*, item *Suar. Led. Palac. Salon. Manuel*, *et Arag. apud Sanch. l. c. in Dec. d. n.* 27. qui æque pro-

babilem putat, ex *Croix l.* 3. *p.* 1. *n.* 319. etiam probabilem censet. Ratio cur obliget ad partem, quia utile per inutile non vitiatur; et sic respondetur secundæ sententiæ *Tamburini.* Ratio autem, cur non obliget promissio ad excessum, est, quia malitia prodigalitatis principaliter consistit in præstatione, minus vero principaliter in promissione; ideo enim non licet prodige promittere, quia illicitum est prodige dare. Posito igitur quod actus prodigæ præstationis sit per se principaliter malus, minime unquam poterit ipse impleri sine peccato; neque executio poterit cohonestari ab obligatione promissionis factæ, quia nemo se potest obligare ad rem illicitam exequendam, ut habetur ex reg. juris 69. in 6. ubi: *In malis promissis fidem non expedit servari.* Et consequenter pars acceptans, ex promissione ipsi facta nullum potest jus acquirere ad id quod altera pars nequit sine peccato præstare. Et sic respondetur ad rationem primæ sententiæ. Hinc infertur I. *Sotus de Just. l.* 3. *qu.* 7. *a.* 1. *ad* 2. et *Led. Bann. Sa*, *Machad. Palac. ac Manuel. apud Sanch. loc. cit. de Matr. D.* 14. *n.* 1. quod si quis prodige aliquid promiserit meretrici pro usu corporis, non tenetur solvere excessum; quia, cum sit promissa res illicita ratione prodigalitatis, promissio nulla est. Recte infertur. II. *Salm. loc. cit.* cum aliis a se citatis, quod si res promissa sit impartibilis, ad nihil tenetur promittens, quia tunc vere tota materia evadit illicita.

Juxta igitur hanc tertiam sententiam, ut ad casum nostrum veniamus, sponsus prodige promittens Matrimonium, cum res sit indivisibilis, et promissio tota per se illicita evadat, non tenebitur utique ad illam. Nec obstat, quod cul-

pa prodigalitatis non excedat veniale peccatum; quia promissio rei qualitercumque malæ, adhuc venialiter, puta mentiendi etc. nec etiam potest ullam parere obligationem, ut notant *Salm. ib.* et certum est. Pro conclusione igitur hujus puncti, mihi et aliis doctis Junioribus (salvo sapientiorum judicio) videtur dicendum I. sponsum, qui antecellit in divitiis, in casu proposito non teneri ad Matrimonium; necnon venialiter peccare ratione prodigalitatis, si illud contrahat. Dicendum II. hoc procedere, stando in terminis veræ prodigalitatis: verumtamen, cum culpa prodigalitatis non sit plus quam venialis, quævis mediocris justa causa vitium prodigalitatis auferre potest. Hinc satis excusabitur sponsus, feminam disparem ducens, si noverit in ea aliquam specialem prærogativam, nimirum providentiæ, devotionis, magnæ honestatis, vel etiam alicujus dotis naturalis, propter quam putet sponsus cum illa quietam ducere vitam. Hinc infertur vix casum accidere posse, quod sponsus eam ducere non teneatur, quia rarissime deerit aliqua ex his causis, quæ culpam prodigalitatis excusabit. Dicendum III. quod casu quo sponsus vi promissionis copulam extorserit a virgine, vel a femina honesta, tunc omnino tenetur eam ducere: quia proditio virginitatis, aut bonæ famæ est res pretio inæstimabilis, quæ prævalet, aut saltem æquivalet excessui disparitatis sponsi; et ideo in eo casu promissio facta bene est valida, cum jam adfuerit æqualitas in contractu sine vitio prodigalitatis. Et hoc procederet (juxta id quod ait *Lugo de Just. D.* 12. *num.* 34.) non solum cum femina famam amiserit, sed etiam cum se exposuerit periculo famæ amittendæ. Hoc tamen currit, si disparitas sit tantum in divitiis; nam si sit in nobilitate,

tunc etiamsi intercesserit defloratio, non tenetur vir ad Matrimonium cum dedecore familiæ, immo probabiliter nec etiam ad damnum illatum, ut diximus. *lib.* 3. *n.* 64.

Ad id autem quod DD. dicunt, ut supra diximus, scilicet quod talis sponsus non potest illud dispar Matrimonium inire (intellige *dispar* tantum ratione divitiarum, non autem nobilitatis cum dedecore familiæ, ut jam distinximus), si probabiliter timeantur damna, aut odia propinquorum; rationem afferentes, quia eo casu graviter peccaret sponsus contra caritatem, et ideo, cum Matrimonium illud contrahere tunc esset res illicita, non potest promissio facta ad illam obligare. Et ob eamdem rationem dicit *Sanch. loc. cit. n.* 3, *cum Nav. Cordub. Lop.* et *Gutt.* hoc dicendum, etiamsi sponsa deflorationem passa fuerit. Et etiamsi (ut addit *Sanch. ibid.* cum *Lopez.*) nulla sit inter contrahentes disparitas. Fateor quidem hanc esse communem sententiam, et per se loquendo veram, quando filius commode hujusmodi scandala vitare posset; sed si non posset sine gravi suo incommodo, rationi adductæ videtur obstare, quod caritas non obligat cum gravi incommodo; hinc puella ad vitanda scandala virorum non tenetur perpetuo domi manere, ne diu sua libertate privetur; quia grave incommodum hoc ipsi esset, ut dictum est *lib.* 2. *n.* 53. cum *Cajet. Sanch. Pal. Less. Nav. Azor. Salm. Spor.* et aliis. Si ergo mulier, ne sua libertate diu privetur, non tenetur longo tempore abstinere ab egrediendo, etiamsi alii scandalum sint passuri; quomodo filius tenebitur sub mortali, ne parentes scandalum patiantur (sine tamen eorum dedecore ut supponimus), a Matrimonio desiderato abstinere? Fortene sponsus non videtur grave in-

commodum subiturus, si omittere cogatur Matrimonium cum puella, cum qua credit quietam ducturum vitam, ob vehementem amoris passionem, qua se sentit affectum erga illam? grave quidem incommodum existimant hoc omnes DD. illi, quos in præcedenti quæstione retulimus, qui ideo excusant a culpa gravi filios Matrimonium ineuntes invitis parentibus; quia, ut dicunt *Sanch. d. l. 4. D.* 23. *n.* 10. *Escob. de Matrim. Dub.* 175. *n.* 723. et *Salm. cap.* 6. *n.* 23. per Matrimonium quisque perpetuæ obligatur servituti, maxima secum afferenti onera, quæ nisi ex omnino spontanea voluntate suscipiantur, difficillime perferri poterunt. Si igitur ob hoc motivum excusantur filii ab obsequio parentibus debito, cur non ob eamdem rationem excusabuntur a præcepto caritatis, quod cum gravi incommodo non obligat? Quapropter melius dicendum mihi et aliis doctis junioribus videbatur cum *Palao D.* 2. *p.* 12. *n.* 9 tunc filios teneri sub mortali obedire parentibus, ab hujusmodi Matrimonio abstinendo, quando possunt sine gravi suo incommodo. Tanto magis quod (ut dicunt ipse *Sanch. l.* 1. *D.* 14. *num.* 3. *et Holzm. n.* 266.) hujusmodi scandala, quamvis antea jactentur, inito tamen Matrimonio facile evanescunt, et animi conciliantur. Ceterum, cum hoc sit contra communem, propterea sapientibus discutiendum relinquo.

852. » 7. Resiliens culpabiliter a sponsalibus » perdit suas arrhas, et tenetur ad alterius partis » reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus » intererat talem contractum impleri.

Hinc autem notandum I. quod si a muliere promittitur aliquid viro, ut eam ducat, valet quidem promissio, prout habetur ex *cap. De*

illis, *de Condit. appos.* quia tunc promissio præsumitur facta causa dotis. Secus si vir promittat aliquid mulieri, si secus nupserit, quia tunc promissio præsumitur facta ob causam turpem, nempe libidinis explendæ; ita communiter *Sanch. lib.* 1. *D.* 33. *n.* 3. et *Salm. cap.* 2. *n.* 108. cum aliis passim, ex *l. si ita stipulatus*, §. *Si tibi*, *ff. de Verbor. signif.* ubi id expresse habetur. Excipiunt tamen, si vir sit ignobilis aut senex, et mulier sit nobilis aut juvenis; quia tunc promissio juste fit in compensationem nobilitatis aut juventutis, ex *l. Mulieres C. de Dignit.*

853. Notandum II. quod promissio pœnæ appositæ in sponsalibus in resilientem est illicita et invalida, ex *c. Gemma*, *de Sponsal.* quia per hujusmodi pœnam Matrimonii libertas læderetur; ita in textu præfato: *Cum itaque libera Matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda.* Hinc communissime dicunt Doctores peccare, qui sponsalia cum hac pœna contrahunt. Alii vero dicunt id esse mortale, ut *Bon. quæst.* 1. *p. ult, n.* 3. *et Salm. cap.* 1. *n.* 94. Alii autem censent esse veniale, ut *Sanch. lib.* 1. *D.* 30. *n.* 2. *Boss. c.* 11. *n.* 415. *cum Cajet. Arm. Gutt. et Rubell.* Hoc autem procedit, si pœna apponatur a sponsis, vel ab eorum consanguineis, aut amicis, ut communiter tenent *Palaus p.* 9. *n.* 1. *Sanch. n.* 11. *et Salm. n.* 94. *cum Aversa*, *Lop.* et *Cornejo.* Non vero si apponatur ab extraneo, ut iidem AA. ex *l. Cum ita*, *C. de Spons.* Ratio, quia in primo casu etiam minuetur libertas Matrimonii, eo quod sponsi illud possunt inire, ne propinqui, vel amici talem pœnam solvant: secus tamen accidit, cum pœna motu proprio,

ab extraneis apponitur. Præterea advertendum id procedere, si pœna generaliter apponatur etiam in eum qui juste resiliat, tunc enim certum est apud omnes promissionem pœnæ non obligare, sed

Quæritur I. an promissio talis pœnæ sit valida et licita, si adjiciatur in injuste resilientem? *Prima* sententia satis probabilis negat, et hanc tenent *Sanch. lib.* 1. *D.* 30. *n.* 2. *Bon. p. ult. n.* 1. *Boss. cap.* 11. *ex n.* 420. *Concina pag.* 267. *n.* 30. *et Aversa*, *Becan. et Dic. apud Salm. n.* 96. Et probant ex *l. Titia* 134. *ff. de Verb. oblig.* ubi dicitur: *Inhonestum enim videtur Matrimonia, sive contrahenda, sive contracta, metu pœnæ obstringi.* Item ex *l. fin. de Spons.* ubi: *Si cautio pœnam stipulationis continens fuerit interpretata ex utraque parte, nullas vires habebit; cum in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat.* Probant etiam ratione, quia adhuc libertas læderetur; posset enim accidere, quod pars quæ juste posset resilire, nequiret suam causam in judicio probare, et sic invita nuptias iniret. *Secunda* vero probabilior sententia affirmat, et hanc tenent *Pontius lib.* 12. *cap.* 19. *n.* 8. *Laym. cap.* 1. *n.* 8. *Roncaglia pag.* 135. *quæst.* 3. *R.* 2. *Holz. n.* 203. *cum Anacl. et Haunold. Palaus D.* 1. *p.* 9. *n.* 3. *cum Suar. Vasq. et Con. ac Salm. cum Leand. et Diana.* Ratio, quia talis adjectio pœnæ non est neque contra jus naturale, neque positivum. Non contra naturale, quia per se rationabile est pœnam imponi culpabiliter resilienti; nec est contra libertatem ad Matrimonium requisitam, impedire sponsos ab injuste resiliendo; licet enim jura in Matrimonio approbent libertatem rationabilem, reprobant tamen irrationabilem; et ideo non officit libertati

Matrimonii, quod Judex cogat sponsos ad contrahendum per censuras, carcerem, aut pœnam pecuniariam, cum talis metus juste incutiatur. Quod autem aliquando posset aliquis juste resilire, et non posset probare, hoc per accidens se habet, et fundamentum nostræ sententiæ non elidit. Neque obstant leges supra allatæ, nam in tantum hæ leges promissionem pœnæ in sponsalibus irritabant, in quantum olim ex Jure Civili ad sponsalia solvenda sufficiebat voluntas unius partis, sive cum causa, sive sine causa resiliebat, ut patet ex *lib.* 1. *C. de spons.* et Glossa ibi; sed de jure Canonico *c. Præterea* 1. *de Spons.* omnino requiritur consensus utriusque. Ceterum, in *l. fin. ibid.* approbatur tamquam valida et licita pœna solvendi duplum, triplum, vel quadruplum pro arrhabus, quas injuste resiliens acceperit. Immo Leo Imperator in *Novell.* 18. (ut videre potes *apud Pontium*) expresse approbat adjectionem pœnæ in sponsalibus contra inconstantes, sive injuste resilientes addens id esse jam consuetudine firmatum.

Quæritur II. an juste resiliens a sponsalibus teneatur solvere pœnam promissam, si promissionem juramento firmaverit? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Lessius lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 56. *v. Ubi*, *Mol. tract.* 2. *D.* 151. *Suarez de Relig. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 23. *et Con. D.* 22. *dub.* 5. *n.* 25. Ratio, quia licet sit velita promissio pœnæ, non tamen est velita ejus solutio, quæ aut vi obligationis naturalis, aut saltem juramenti debetur; juxta dicta *Tom. II. lib.* 3. *n.* 177. ubi dictum est ex *cap. Debitores de Jurejur.* juramentum obligare, esto promissio facta irritetur a jure in odium iniqui creditoris, prout est promissio solvendi usuras. *Secunda* vero sententia probabilior negat, et hanc tenent

Sanch. lib. 1. *D.* 31. *n.* 21. *Pontius lib.* 12. *cap.* 19. *n.* 7. *Bossius cap.* 11. *n.* 443. *cum Barbosa*, *Bon. Filliuc. et Vill. Pal. p.* 9. *n.* 6. *cum Gomez*, *Covar. et Gutt. Escob. num.* 195. *cum Bartol. Ang. et Præpos. ac Salm. cum Aversa*, *Trull. Cornejo*, *et Dic.* Ratio, tum quia, cum adjectio pœnæ contra juste resilientem sit iniqua, et ideo illicita, non obligat juramentum, quod non potest esse vinculum iniquitatis; tum quia jus prohibens promissionem pœnæ, non tam promissionem interdicit, quam solutionem; non tam enim promissio quam solutio Matrimonii libertatem lædit. In contractu vero usurario irrita est promissio, non autem solutio usurarum, et ideo promittens tenetur ad juramentum.

Quæritur III. an si pœna in sponsalibus adjecta solvatur, teneatur recipiens illam restituere. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 1. *D.* 31. *n.* 2. *Less. c.* 17. *num.* 56 *et Escob. n.* 292. *cum Mol. Henr. Vega*, *Lop. etc.* Ratio, quia jura solam promissionem irritant, non vero solutionem, Et confirmant ex simili, neque quod recipiens pecuniam victam in ludo vetito non tenetur restituere, licet victus non tenebatur eam solvere. *Secunda* tamen sententia probabilior affirmat, et hanc tenent *Salm. c.* 1. *n.* 106. *cum Dicast. Boss. c.* 11. *ex n.* 449. *cum Hurt. Gutt. et Mascard. ac Pal. p.* 9. *n.* 9. *cum Soto*, *Med. Lop. etc.* Ratio, quia recipiens non habet titulum retinendi, cum jus omnino talem promissionem irritet, ut patet ex *l. fin. C. de spons.* ubi dicitur, quod talis adjectio pœnæ, *ex utraque parte nullas vires habebit.* Unde deficiente titulo, nequit ille dominium soluti acquirere. Nec obstat paritas ludi; nam ibi ideo victor pecuniam recipiens non

tenetur restituere, quia contractus per se est validus, et jura tantum præbent actionem victo repetendi solutum, ut diximus *l.* 3. *n.* 887. ac ideo potest victor retinere illud, usquedum in judicio repetatur. Bene tamen *Palaus* cum *Guttier.* hanc secundam sententiam limitat, nisi qui solverit pœnam, jam noverit se non esse obligatum; quia tunc recte censetur donasse. In dubio autem hæc donatio non præsumitur, ut recte ait *Bossius ex Guttier. n.* 454. juxta *l. Campanus, ff. Oper. liberat.*

Quæritur IV. an debeatur legatum relictum puellæ sub conditione nubendi cum aliquo viro, si illa cum alio nubat? Per se loquendo, certum est non deberi, ex *l. Titio §.* 1. *ff. de Condit. et Demonstr.* quia, cum libere possit puella tales nuptias acceptare, vel respuere, hic non læditur libertas ad Matrimonium requisita. Excipiendum tamen, nisi alioquin a patre gravetur legitima filiæ debita; vel nisi ipsa inducatur ad nubendum cum indigno; quia tunc conditio illa rejicitur tamquam turpis, et debetur ei legatum, si ipsa nubat cum alio, ex *l. Cum ita, §. Videamus, ff. eod. tit.* ita communiter *Salm. c.* 1. *n.* 107. et *Bossius cap.* 11. *n.* 468. *cum Rota Rom. Mol. Gutt. Villal. Laym. Pontio, Vasq. etc.* Item ait *Boss. n.* 469. *cum Cov. Sanch. Guttier. Mol. Vill. etc.* (contra *Pontium*, et alios *ibid.* si puella, ut obediat patri, alium ducat; quia, adhuc admissa sententia, quam tenet et objicit *Pontius*, quod filia non peccet si nubat personæ sine consensu patris, tamen (ut vidimus *n.* 849.) commune est inter DD. esse contra honestatem non expectare in nuptiis patris consensum; et ideo, cum puella non possit honeste nubere, patre non consentiente, non debet legato pri-

vari. Sed huic responderi potest, quod, ex hac eadem justa causa, nempe ne illa legatum amittat, satis ab hujusmodi dehonestate excusaretur, si cum persona designata digna ipsa nuberet.

Quæritur V., an legatum relictum mulieri, ut non nubat, debeatur ei si nubat? Vide dicta *Tom. IV. l.* 3. *num.* 930. *v. Dub.* 7. ubi diximus deberi, si mulier esset virgo; secus si vidua.

» Resp. 2. ubi Tridentinum non est receptum » sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimo- » nium per quævis signa externa, maritali af- » fectu exhibita, v. gr. per copulam. Dico, » *ubi Trid.* etc. quia ubi hoc receptum est, » hæc signa non tenent, si sint clandestina; » ideque graviter in iis peccari potest.

Unde sequitur.

854. » Sponsis non licent tactus impudici, » cum proxime disponant ad copulam, et pol- » lutionem: etsi liceant amplexus, et oscula in » signum amoris. *Sanch. l.* 9. *d.* 47. Vide *Dian.* » *p.* 1. *tr.* 17. *R.* 6. *et l.* 1. *misc.* *R.* 31. *et* » *p.* 4. *R.* 131.

Quæritur, an inter sponsos sint peccata mortalia oscula, et tactus pudici, si fiant ad captandam voluptatem? (dicitur *pudici*, nam certum est impudicos esse letalia). Duplex adest sententia. *Prima* sententia, quam tenent *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 46. *n.* 37. *ac Salm. c.* 15. *n.* 91. cum *Aversa*, *Diana*, *et Azor.* dicit esse tantum venialia, licet intendatur delectatio carnalis, et adsit commotio spirituum genitalium, dummodo non sit magna, et absit periculum pollutionis, vel consensus in copulam. Ratio, quia sicut Matrimonium cohonestat copulam,

sic sponsalia, quæ sunt quædam inchoatio Matrimonii; cohonestant tales actus, qui sunt copulæ inchoatio. Eo magis, quia per illos plus fovetur amor ad Matrimonium contrahendum. Adduntque *Salm. ibid.* prædictos actus excusari etiam a veniali, si adsit causa justa, v. gr. ostendendi amorem, captandi benevolentiam, effugiendi inurbanitatem, vel servandi morem patriæ. *Secunda* sententia longe probabilior, et omnino sequenda, quam tenent *Less. l.* 14. *n.* 59. *Mazzot. t.* 4. *p.* 169. *Roncaglia pag.* 296. *q.* 6. *R.* 1. *Concina t.* 10. *p.* 359. *num.* 9. *Bon. de Matr. q.* 4. *p.* 9. *Prop.* 1. *n.* 6. cum *Henr. et Rebell. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 151. cum *Mendo* et aliis, *ac Viva de Matr. q.* 1. *art.* 7. *n.* 6. *et* 7. cum *Suar. Perez, et Hurt.* docet, tales actus prohibitos esse sponsis eodem modo, quo vetantur omnino solutis. Ratio, quia sponsus ratione sponsaliorum nullum acquirit jus ad corpus sponsæ; et si forte aliquale jus acquirit per sponsalia, quia tamen non adhuc est perfecte dominus rei, non potest re illa uti ne imperfecte quidem: sicuti ille cui promissa est venditio vineæ, nequit illa uti ne imperfecte quidem, donec vinea de facto ei vendatur, et tradatur. Præterea, cum sponsis non liceat copula, nec licent tales actus, qui tantum ad copulam sunt ordinati. Concedunt tamen *Croix, et Viva locis cit.* cum aliis AA. ab ipsis adductis, quod oscula, et amplexus juxta morem patriæ aliquando sponsis permitti possunt: sed non aliter quam solutis permittuntur. Et hoc est probabile, modo tales actus non sint pressi per aliquod tempus protracti, ut bene advertit *Roncaglia loc. cit.* qui etiam eos admittit ad benevolentiæ demonstrationem: sed ego non admitterem, nisi ubi talis vigeret usus, ut

etiam ait *Mazzot. loc. cit.* Id autem quod dicunt *Busemb. lib.* 3. *n.* 431. *et Less. l.* 4. *n.* 58. *et* 59. cum *Nav. Tol. Cajet. etc.* nempe quod sponsis liceant tactus pudici, si intendant delectationem tantum sensitivam, secus verò si veneream, recte ajunt *Roncaglia ibid. et Croix d. num.* 151. *in fin.* non esse practice probabile, quia ordinarie semper aderit certum periculum consentiendi in delectationem veneream, cum sensitiva tam conjunctam. Qua ratione spectata, prima etiam sententia nec practice probabilis est; quia in materia tam labili moraliter est impossibile in talibus actibus, causa voluptatis habitis, se continere a non labendo in pollutionem, vel copulæ consensum. An autem sponsis liceat delectari de copula futura? Vide dicta *Tom. V. l.* 5. *num.* 24. ubi sententiam negativam (contra *Bonac. Salm. etc.*) omnino tenendam diximus cum *Holzm. Pal. Laym. Sanch. Ronc. etc.* quibus adde *Lessium l.* 4. *n.* 120. *et Mazzot. t.* 4. *pag.* 170.

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur sponsalia?

855. *Solvuntur sponsalia I. Per* Matrimonium *cum alia.* (Vide etiam de hoc n. 875.). *II.* Per mutuum consensum *inter puberes.* *Quid si sponsalia fuerint jurata?*

856. *Quomodo autem solvantur inter impuberes? Quid si ipsi juramento promiserint nuptias?*

857. *III. Per* impedimento dirimens *superveniens. Dub.* 1. *An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis?*

858. *Dub.* 2. *An nocens teneatur petere dispensationem?*

» RESp. I. Dissolvuntur sequentibus casibus, » 1. Per *Matrimonium validum*, cum alia initum, *Bonac. part.* 6. * (*An autem, mortuo conjuge obligent ? vide infra n.* 875.) *. » II. Per *Mutuum consensum*, sicut quivis contractus. *Laym. c.* 2. *n.* 8.

855. Inter puberes per mutuum consensum solvuntur sponsalia, etiam juramento firmata, non solum valide, sed etiam licite, si adsit rationabilis causa : nam alias esset saltem veniale: ita communiter *Viva de Matr. quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 1. *Holzm. pag.* 496. *num.* 28. *Pal. p.*

17. *num.* 4. *cum Con.* et *Gutier. Sanch. lib. I. D.* 42. *num.* 8. *cum Navar. Henr. et Lop. Pontius lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 2. *cum Mol.* et *Reb. ac Escob. num.* 264. *cum Vivald. Philiarch.* contra *Sotam*, *Sylvest. Ang.* etc. *ibid. num.* 262. Idque probabiliter dicunt *Roncaglia pag.* 137. *quæst.* 1. *R.* 1. et *Palaus*, *Viva*, *ac Holzm. ll. cc. et Salm. cap.* 2. *num.* 5. *et* 15. *cum Sanchez* procedere, etiamsi sponsalia sint jurata principaliter propter Deum; quia juramentum in favorem tertii, quamvis principaliter fiat in honorem Dei, semper conditionem includit, si alter acceptet, vel si non remittat, juxta dicta *de jurament. Tom. III. lib.* 3. *num.* 193. ex *D. Thoma* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 2. ubi dicit, quod juramentum factum in utilitatem proximi bene potest ab eo remitti. Casu autem quo una sola pars consentiat in solutionem sponsalium, sponsalia non solvuntur absolute, sed tantum datur jus resiliendi alteri parti juxta communem: vide *Salmant. loc. cit n.* 3.

Inter puberes vero non solvuntur sponsalia, nisi ipsi fiant puberes ex *c. De illis de Despon. impub.* ubi dicit: *Cum ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, judicio Ecclesiæ poterunt ad invicem separari.* Perveniendo autem ad pubertatem, quæque pars potest resilire, reclamando statim, scilicet post triduum coram Judice, vel testibus, alias præsumitur consensisse. Tempus tamen hoc trium dierum incipit currere a tempore, non jam pubertatis adeptæ, sed adeptæ cognitionis privilegii resiliendi; tempus enim utile, datum a Lege ad utendum privilegio, non currit, nisi postquam privilegium agnoscitur. Quod si impubes sciens, et advertens suum privilegium, valensque resilire, statim non resi-

lit, jam sponsalibus censetur consentire. Quod impubes factus pubes debet statim reclamare, infertur ex *cit. cap. de illis*: ex verbis: *cum ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, etc.* Ubi enim non apponitur tempus, intelligitur statim, ut communiter hic intelligunt DD. utque diximus *n* 845. ubi probatum est, statim deberi id quod debetur. Quod autem illud statim intelligatur intra triduum, probatur ex *l. fin. C. de Errore advoc.* ibi: *Incontinenti, idest triduo.* Ita communiter *Sanch. l. 1. D.* 51. *n.* 14. *Pont. l.* 10. *c.* 1. *n.* 4. *Salm. c.* 2. *n.* 9. *Viva l. c. Pal. p.* 17. *n.* 5. *cum Gutier. et Felin.* ac *Holz. n.* 213. *cum Pichler.* Dicunt autem *Sanch. num.* 16. *Pontius num.* 5. quod si alter Sponsorum ante pubertatem dissenserit, et in tali dissensu perseveravit, solvuntur sponsalia, cum ille ad pubertatem pervenit. Si tamen interne tantum dissenserit, censent *Sanchez l. c.* et *Bonac. quæst.* 1. *p.* 6. *n.* 3. *cum Con. etc.* posse etiam resilire in conscientia; Sed probabilius id negant *Conc. pag.* 268. *n.* 3. et *Pontius*, ac *Pal. ll. cc. cum Gutt. etc.* tum quia hoc beneficium resiliendi non conceditur a jure nisi reclamantibus, quod certe intelligitur externe; tum quia, sicut ad ineundum contractum non sufficit solus consensus internus, ita ad contractum solvendum nec sufficit solus internus dissensus.

856 Quæritur autem, an casu quo impuberes juramento sponsalia firmaverint, possint invita parte resilire in pubertate? Negant *Bonac. n.* 4. *Roncaglia pag.* 136. *quæst.* 1. *R.* 2. et *Salm. cap.* 2. *n.* 5. *cum Aversa, Becano, Di.* et *Sanchez* (ut citant) *l.* 1. *D.* 51. *n.* 22. Id probant 1. ex *c. Litteris de Sponsal.* ubi dicunt id expressum haberi. Probant 2. ratione, quia

sponsalia impuberum, secluso juramento, valida sunt, quamvis dissolubilia; ergo juramento firmantur. Sed affirmant *Pontius lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 8. *Concina pag.* 368. *num.* 3. *Viva quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 3. *cum Perez*, ac *Pal. p.* 17. *n.* 9. *cum Palud. Henr. etc.* Et merito *Salm. loc. c.* id probabile putant, quia juramentum sortitur legem contractus, seu sponsalium, quæ (ut vidimus) inter impuberes sunt revocabilia. Nec obstat textus in *cit. cap. Ex litteris*, nam, ut advertunt *Pontius*, *Palaus*, *et Viva*, ibi sermo erat tantum de *Impubescentibus* (ut exprimit textus), idest de pubertati proximis, qui, malitia ætatem supplente, jure merito ut puberes habentur; et huic sententiæ etiam *Sanch.*, *loc. c. n.* 24. *cum Cov. Lop. etc.*

» III. Si superveniat *Impedimentum dirimens* » Matrimonium, *Bonac. p.* 8. *n.* 5.

857. Dubitatur 1. An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur? Hic distinguendum: Si impedimentum sit impediens, communissime et probabilius *Sanch. l.* 1. *D.* 56. *n.* 3. *Pal. p.* 26. *n.* 1. *Escob. n.* 185. *cum Palud. Bonac. p.* 7. *n.* 8. *cum Reg. et Salm. cum Con.* contra *Sotum*, *Aversa*, *et Led.* negant sponsalia dissolvi, nisi impedimentum proveniat ex voto Religionis, et valde probabiliter etiam castitatis, juxta dicenda *num.* 873. *Dub.* 1. Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent, nec indigent dispensatione. Si vero impedimentum sit dirimens, certum est apud omnes (vide *Salm. cap.* 2. *num.* 70.) dissolvi ex parte innocentis, ita ut iste non teneatur admittere dispensationem. Sufficit autem ad solvenda sponsalia sola fama hujusmodi impedimenti, ut bene advertit *Viva quæst.* 2. *art.* 7.

num. 4. ex *cap. Cum in tua* 27. *de Spons. et c. Super eo* 2. *de Consangu.* ubi: *Si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, etc.* Ad hoc tamen requiritur fama, non sufficit rumor: *fama* est quando adest opinio impedimenti apud majorem partem Viciniæ, *rumor* apud minorem; *Viva loc. cit.* Sed dubium est, an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis? Affirmat *Dic. tr.* 10. *D.* 1. *dub.* 38. et probabile putant *Salm. c.* 2. *num.* 70. quia, supposito tali impedimento, jam factum est impossibile Matrimonium. Negant vero communius et probabilius *Sanch. l.* 1. *D.* 56. *in fine*, *et Pal. p.* 26. *num.* 2. *cum Con. et Gatt.* qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium, donec tollatur impedimentum; quia æquum non est, ut delinquens commodum ex suo crimine reportet, ex *c.* 2. *de Translat. Prælat.* Sed

838. Dubitatur 2, An qui impedimentum apposuit, teneatur dispensationem obtinere, vel ipsam oblatam acceptare? Alii, ut *Fill. Con. et Aversa apud Salm. c.* 2. *n.* 72. dicunt non teneri etiamsi sponsalia fuerint jurata, nisi ad hoc obligetur ratione damni illati, nempe deflorationis, vel famæ deturpatæ; tum quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus, ex *c. Quemadmodum de Jurejur.* tum quia nemo tenetur a lege se extrahere per dispentationem. Alii vero, ut *Ronc. p.* 140. *qu.* 10. *R.* 2. *Pal. p.* 26. *n.* 4. *cum Ochag. ac Salm. n.* 7. *cum Led. etc.* dicunt teneri, adhuc præciso damno illato, ad procurandam dispensationem, una cum diligentia et expensis quæ communiter pro tali dispensatione fieri solent, etiamsi essent magnæ. Ratio, quia tenetur quisque modo quo potest resarcire jus alterius,

sponsalia impuberum, secluso juramento, valida sunt quamvis dissolubilia; ergo juramento firmantur. Sed affirmant *Pontius lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 8. *Concina pag.* 368. *num.* 3. *Viva quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 3. *cum Perez*, ac *Pal. p.* 17. *n.* 9. *cum Palud. Henr. etc.* Et merito *Salm. loc. c.* id probabile putant, quia juramentum sortitur legem contractus, seu sponsalium, quæ (ut vidimus) inter impuberes sunt revocabilia. Nec obstat textus in *cit. cap. Ex litteris*, nam, ut advertunt *Pontius*, *Palaus*, *et Viva*, ibi sermo erat tantum de *Impubescentibus* (ut exprimit textus), idest de pubertati proximis, qui, malitia ætatem supplente, jure merito ut puberes habentur; et huic sententiæ etiam *Sanch.*, *loc. c. n.* 24. *cum Cov. Lop. etc.*

» III. Si superveniat *Impedimentum dirimens* » Matrimonium, *Bonac. p.* 8. *n.* 5.

857. Dubitatur 1. An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur? Hic distinguendum: Si impedimentum sit impediens, communissime et probabilius *Sanch.* l. 1. *D.* 56. *n.* 3. *Pal. p.* 26. *n.* 1. *Escob. n.* 185. *cum Palud. Bonac. p.* 7. *n.* 8. *cum Reg. et Salm. cum Con.* contra *Sotum*, *Aversa*, *et Led.* negant sponsalia dissolvi, nisi impedimentum proveniat ex voto Religionis, et valde probabiliter etiam castitatis, juxta dicenda *num.* 873. *Dub.* 1. Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent, nec indigent dispensatione. Si vero impedimentum sit dirimens, certum est apud omnes (vide *Salm. cap.* 2. *num.* 70.) dissolvi ex parte innocentis, ita ut iste non teneatur admittere dispensationem. Sufficit autem ad solvenda sponsalia sola fama hujusmodi impedimenti, ut bene advertit *Viva quæst.* 2. *art.* 7.

num. 4. ex *cap. Cum in tua* 27. *de Spons. et c. Super eo* 2. *de Consangu.* ubi; *Si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, etc.* Ad hoc tamen requiritur fama, non sufficit rumor: *fama* est quando adest opinio impedimenti apud majorem partem Viciniæ, *rumor* apud minorem; *Viva loc. cit.* Sed dubium est, an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis? Affirmat *Dic. tr.* 10. *D.* 1. *dub.* 38. et probabile putant *Salm. c.* 2. *num.* 70. quia, supposito tali impedimento, jam factum est impossibile Matrimonium. Negant vero communius et probabilius *Sanch. l.* 1. *D.* 56. *in fine*, *et Pal. p.* 26. *num.* 2. *cum Con. et Gatt.* qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium, donec tollatur impedimentum; quia æquum non est, ut delinquens commodum ex suo crimine reportet, ex *c.* 2. *de Translat. Prælat.* Sed

838. Dubitatur 2. An qui impedimentum apposuit, teneatur dispensationem obtinere, vel ipsam oblatam acceptare? Alii, ut *Fill. Con. et Aversa apud Salm. c.* 2. *n.* 72. dicunt non teneri etiamsi sponsalia fuerint jurata, nisi ad hoc obligetur ratione damni illati, nempe deflorationis, vel famæ deturpatæ; tum quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus, ex *c. Quemadmodum de Jurejur.* tum quia nemo tenetur a lege se extrahere per dispensationem. Alii vero, ut *Ronc. p.* 140. *qu.* 10. *R.* 2. *Pal. p.* 26. *n.* 4. *cum Ochag. ac Salm. n.* 7. *cum Led. etc.* dicunt teneri, adhuc præciso damno illato, ad procurandam dispensationem, una cum diligentia et expensis quæ communiter pro tali dispensatione fieri solent, etiamsi essent magnæ. Ratio, quia tenetur quisque modo quo potest resarcire jus alterius,

Matrimonii, quod Judex cogat sponsos ad contrahendum per censuras, carcerem, aut pœnam pecuniariam, cum talis metus juste incutiatur. Quod autem aliquando posset aliquis juste resilire, et non posset probare, hoc per accidens se habet, et fundamentum nostræ sententiæ non elidit. Neque obstant leges supra allatæ, nam in tantum hæ leges promissionem pœnæ in sponsalibus irritabant, in quantum olim ex Jure Civili ad sponsalia solvenda sufficiebat voluntas unius partis, sive cum causa, sive sine causa resiliebat, ut patet ex *lib.* 1. *C. de Spons.* et Glossa ibi; sed de jure Canonico *c. Præterea* 1. *de Spons.* omnino requiritur consensus utriusque. Ceterum, in *l. fin. ibid.* approbatur tamquam valida et licita pœna solvendi duplum, triplum, vel quadruplum pro arrhabus, quas injuste resiliens acceperit. Immo Leo Imperator in *Novell.* 18. (ut videre potes *apud Pontium*) expresse approbat adjectionem pœnæ in sponsalibus contra inconstantes, sive injuste resilientes addens id esse jam consuetudine firmatum.

Quæritur II. an juste resiliens a sponsalibus teneatur solvere pœnam promissam, si promissionem juramento firmaverit? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Lessius lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 56. *v. Ubi*, *Mol. tract.* 2. *D.* 151. *Suarez de Relig. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 23. *et Con. D.* 22. *dub.* 5. *n.* 25. Ratio, quia licet sit vetita promissio pœnæ, non tamen est vetita ejus solutio, quæ aut vi obligationis naturalis, aut saltem juramenti debetur, juxta dicta *Tom. II. lib.* 3. *n.* 177. ubi dictum est ex *cap. Debitores de Jurejur.* juramentum obligare, esto promissio facta irritetur a jure in odium iniqui creditoris, prout est promissio solvendi usuras. *Secunda* vero sententia probabilior negat, et hanc tenent

Sanch. lib. 1. *D.* 31. *n.* 21. *Pontius lib.* 12. *cap.* 19. *n.* 7. *Bossius cap.* 11. *n.* 443. *cum Barbosa*, *Bon. Filliuc. et Vill. Pal. p.* 9. *n.* 6. *cum Gomez*, *Covar. et Gutt. Escob. num.* 195. *cum Bartol. Ang. et Præpos. ac Salm. cum Aversa*, *Trull. Cornejo*, *et Dic.* Ratio, tum quia, cum adjectio pœnæ contra juste resilientem sit iniqua, et ideo illicita, non obligat juramentum, quod non potest esse vinculum iniquitatis; tum quia jus prohibens promissionem pœnæ, non tam promissionem in ea dicit, quam solutionem; non tam enim promissio quam solutio Matrimonii libertatem lædit. In contractu vero usurario irrita est promissio, non autem solutio usurarum, et ideo promittens tenetur ad juramentum.

Quæritur III. an si pœna in sponsalibus adjecta solvatur, teneatur recipiens illam restituere. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 1. *D.* 31. *n.* 2. *Less. c.* 17. *num.* 56 *et Escob. n.* 292. *cum Mol. Henr. Vega*, *Lop. etc.* Ratio, quia jura solam promissionem irritant, non vero solutionem, Et confirmant ex simili, neque quod recipiens pecuniam victam in ludo vetito non tenetur restituere, licet victus non tenebatur eam solvere. *Secunda* tamen sententia probabilior affirmat, et hanc tenent *Salm. c.* 1. *n.* 106. *cum Dicast. Boss. c.* 11. *ex n.* 449. *cum Hurt. Gutt. et Mascard. ac Pal. p.* 9. *n.* 9. *cum Soto*, *Med. Lop. etc.* Ratio, quia recipiens non habet titulum retinendi, cum jus omnino talem promissionem irritet, ut patet ex *l. fin. C. de spons.* ubi dicitur, quod talis adjectio pœnæ, *ex utraque parte nullas vires habebit.* Unde deficiente titulo, nequit ille dominium soluti acquirere. Nec obstat paritas ludi; nam ibi ideo victor pecuniam recipiens non

tenetur restituere, quia contractus per se est validus, et jura tantum præbent actionem victo repetendi solutum, ut diximus *l.* 3. *n.* 887. ac ideo potest victor retinere illud, usquedum in judicio repetatur. Bene tamen *Palaus* cum *Guttier.* hanc secundam sententiam limitat, nisi qui solverit pœnam, jam noverit se non esse obligatum; quia tunc recte censetur donasse. In dubio autem hæc donatio non præsumitur, ut recte ait *Bossius ex Guttier. n.* 454. juxta *l. Campanus*, *ff. Oper. liberat.*

Quæritur IV. an debeatur legatum relictum puellæ sub conditione nubendi cum aliquo viro, si illa cum alio nubat? Per se loquendo, certum est non deberi, ex *l. Titio* §. 1. *ff. de Condit. et Demonstr.* quia, cum libere possit puella tales nuptias acceptare, vel respuere, hic non læditur libertas ad Matrimonium requisita. Excipiendum tamen, nisi alioquin a patre gravetur legitima filiæ debita; vel nisi ipsa inducatur ad nubendum cum indigno; quia tunc conditio illa rejicitur tamquam turpis, et debetur ei legatum, si ipsa nubat cum alio, ex *l. Cum ita*, §. *Videamus*, *ff. eod. tit.* ita communiter *Salm. c.* 1. *n.* 107. et *Bossius cap.* 11. *n.* 468. *cum Rota Rom. Mol. Gutt. Villal. Laym. Pontio*, *Vasq. etc.* Item ait *Boss. n.* 469. *cum Cov. Sanch. Guttier. Mol. Vill. etc.* (contra *Pontium*, et alios *ibid.* si puella, ut obediat patri, alium ducat; quia, adhuc admissa sententia, quam tenet et objicit *Pontius*, quod filia non peccet si nubat personæ sine consensu patris, tamen (ut vidimus *n.* 849.) commune est inter DD. esse contra honestatem non expectare in nuptiis patris consensum; et ideo, cum puella non possit honeste nubere, patre non consentiente, non debet legato pri-

vari. Sed huic responderi potest, quod, ex hac eadem justa causa, nempe ne illa legatum amittat, satis ab hujusmodi dehonestate excusaretur, si cum persona designata digna ipsa nuberet.

Quæritur V. an legatum relictum mulieri, ut non nubat, debeatur ei si nubat? Vide dicta *Tom. IV. l.* 3. *num.* 930. *v. Dub.* 7. ubi diximus deberi, si mulier esset virgo; secus si vidua.

» Resp. 2. ubi Tridentinum non est receptum » sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimo- » nium per quævis signa externa, maritali af- » fectu exhibita, v. gr. per copulam. Dico, » *ubi Trid.* etc. quia ubi hoc receptum est, » hæc signa non tenent, si sint clandestina; » ideque graviter in iis peccari potest.

Unde sequitur.

854. » Sponsis non licent tactus impudici, » cum proxime disponant ad copulam, et pol- » lutionem: etsi liceant amplexus, et oscula in » signum amoris. *Sanch. l.* 9. *d.* 47. Vide *Dian.* » *p.* 1. *tr.* 17. *R.* 6. *et l.* 1. *misc. R.* 31. *et* » *p.* 4. *R.* 131.

Quæritur, an inter sponsos sint peccata mortalia oscula, et tactus pudici, si fiant ad captandam voluptatem? (dicitur *pudici*, nam certum est impudicos esse letalia). Duplex adest sententia. *Prima* sententia, quam tenent *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 46. *n.* 37. *ac Salm. c.* 15. *n.* 91. cum *Aversa*, *Diana*, *et Azor.* dicit esse tantum venialia, licet intendatur delectatio carnalis, et adsit commotio spirituum genitalium, dummodo non sit magna, et absit periculum pollutionis, vel consensus in copulam. Ratio, quia sicut Matrimonium cohonestat copulam,

sic sponsalia, quæ sunt quædam inchoatio Matrimonii; cohonestant tales actus, qui sunt copulæ inchoatio. Eo magis, quia per illos plus fovetur amor ad Matrimonium contrahendum. Adduntque *Salm. ibid.* prædictos actus excusari etiam a veniali, si adsit causa justa, v. gr. ostendendi amorem, captandi benevolentiam, effugiendi inurbanitatem, vel servandi morem patriæ. *Secunda* sententia longe probabilior, et omnino sequenda, quam tenent *Less. l.* 14. *n.* 59. *Mazzot. t.* 4. *p.* 169. *Roncaglia pag.* 296. *q.* 6. *R.* 1. *Concina t.* 10. *p.* 359. *num.* 9. *Bon. de Matr. q.* 4. *p.* 9. *Prop.* 1. *n.* 6. cum *Henr. et Rebell. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 151. cum *Mendo* et aliis, *ac Viva de Matr. q.* 1. *art.* 7. *n.* 6. *et* 7. cum *Suar. Perez, et Hurt.* docet, tales actus prohibitos esse sponsis eodem modo, quo vetantur omnino solutis. Ratio, quia sponsus ratione sponsaliorum nullum acquirit jus ad corpus sponsæ; et si forte aliquale jus acquirit per sponsalia, quia tamen non adhuc est perfecte dominus rei, non potest re illa uti ne imperfecte quidem: sicuti ille cui promissa est venditio vineæ, nequit illa uti ne imperfecte quidem, donec vinea de facto ei vendatur, et tradatur. Præterea, cum sponsis non liceat copula, nec licent tales actus, qui tantum ad copulam sunt ordinati. Concedunt tamen *Croix*, *et Viva locis cit.* cum aliis AA. ab ipsis adductis, quod oscula, et amplexus juxta morem patriæ aliquando sponsis permitti possunt: sed non aliter quam solutis permittuntur. Et hoc est probabile, modo tales actus non sint pressi per aliquod tempus protracti, ut bene advertit *Roncaglia loc. cit.* qui etiam eos admittit ad benevolentiæ demonstrationem: sed ego non admitterem, nisi ubi talis vigeret usus, ut

etiam ait *Mazzot. loc. cit.* Id autem quod dicunt *Busemb. lib.* 3. *n.* 431. *et Less. l.* 4. *n.* 58. *et* 59. cum *Nav. Tol. Cajet. etc.* nempe quod sponsis liceant tactus pudici, si intendant delectationem tantum sensitivam, secus verò si veneream, recte ajunt *Roncaglia ibid. et Croix d. num.* 151. *in fin.* non esse practice probabile, quia ordinarie semper aderit certum periculum consentiendi in delectationem veneream, cum sensitiva tam conjunctam. Qua ratione spectata, prima etiam sententia nec practice probabilis est; quia in materia tam labili moraliter est impossibile in talibus actibus, causa voluptatis habitis, se continere a non labendo in pollutionem, vel copulæ consensum. An autem sponsis liceat delectari de copula futura? Vide dicta *Tom. V. l.* 5. *num.* 24. ubi sententiam negativam (contra *Bonac. Salm. etc.*) omnino tenendam diximus cum *Holzm. Pal. Laym. Sanch. Ronc. etc.* quibus adde *Lessium l.* 4. *n.* 120. *et Mazzot. t.* 4. *pag.* 170.

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur sponsalia?

855. *Solvuntur sponsalia I. Per* Matrimonium *cum alia.* (Vide etiam de hoc n. 875.). *II.* Per mutuum consensum *inter puberes. Quid si sponsalia fuerint jurata?*

856. *Quomodo autem solvantur inter impuberes? Quid si ipsi juramento promiserint nuptias?*

857. *III. Per* impedimento dirimens *superveniens. Dub.* 1. *An tunc sponsalia dirimantur etiam ex parte nocentis?*

858. *Dub.* 2. *An nocens teneatur petere dispensationem?*

872. *Dub.* 2. *An per susceptionem Ordinum Minorum solvantur sponsalia ?*

873. *III.* de Voto *ingrediendi Religionem, suscipiendi Ordines Sacros, aut servandæ Castitatis. Dub.* 1. *An per votum Castitatis, aut suscipiendi Ordines Sacros, solvantur sponsalia etiam ex parte voventis ?*

874. *Dub.* 2. *Quid si Sponsus post votum copulam extorsit ?*

875. *X. Rursus agitur de solutione sponsalium per* Matrimonium validum *cum alia, et quæritur an per illud solvantur sponsalia etiam mortuo conjuge ?*

876. *XI. An per* Hereditatem novam *supervenientem ? Et quid si offeretur conjugium notabiliter melius ?*

877. *An dissensus Parentum sit causa solvendi sponsalia ?*

878. *Dub.* 1. *An ad sponsalia semper requiratur auctoritas Judicis ? Dub.* 2. *Quæ probatio sufficiat in foro externo, et quæ in interno ?*

» RESp. I. Dissolvuntur sequentibus casibus,
» 1. Per *Matrimonium validum*, cum alia initum, *Bonac. part.* 6. * (*An autem, mortuo conjuge obligent ? vide infra n.* 875.) *.
» II. Per *Mutuum consensum*, sicut quivis contractus. *Laym. c.* 2. *n.* 8.

855. Inter puberes per mutuum consensum solvuntur sponsalia, etiam juramento firmata, non solum valide, sed etiam licite, si adsit rationabilis causa : nam alias esset saltem veniale: ita communiter *Viva de Matr. quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 1. *Holzm. pag.* 496. *num.* 28. *Pal. p.*

17. *num.* 4. *cum Con.* et *Guttier. Sanch. lib. I. D.* 42. *num.* 8. *cum Navar. Henr. et Lop. Pontius lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 2. *cum Mol.* et *Reb. ac Escob. num.* 264. *cum Vivald. Philiarch.* contra *Sotum*, *Sylvest. Ang.* etc. *ibid. num.* 262. Idque probabiliter dicunt *Roncaglia pag.* 137. *quæst.* 1. *R.* 1. et *Palaus*, *Viva*, *ac Holzm. ll. cc. et Salm. cap.* 2. *num.* 5. *et* 15. *cum Sanchez* procedere, etiamsi sponsalia sint jurata principaliter propter Deum; quia juramentum in favorem tertii, quamvis principaliter fiat in honorem Dei, semper conditionem includit, si alter acceptet, vel si non remittat, juxta dicta *de jurament. Tom. III. lib.* 3. *num.* 193. ex *D. Thoma* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 2. ubi dicit, quod juramentum factum in utilitatem proximi bene potest ab eo remitti. Casu autem quo una sola pars consentiat in solutionem sponsalium, sponsalia non solvuntur absolute, sed tantum datur jus resiliendi alteri parti juxta communem: vide *Salmant. loc. cit n.* 3.

Inter puberes vero non solvubntur sponsalia, nisi ipsi fiant puberes ex *c. De illis de Despon. impub.* ubi dicit: *Cum ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, judicio Ecclesiæ poterunt ad invicem separari.* Perveniendo autem ad pubertatem, quæque pars potest resilire, reclamando statim, scilicet post triduum coram Judice, vel testibus, alias præsumitur consensisse. Tempus tamen hoc trium dierum incipit currere a tempore, non jam pubertatis adeptæ, sed adeptæ cognitionis privilegii resiliendi; tempus enim utile, datum a Lege ad utendum privilegio, non currit, nisi postquam privilegium agnoscitur. Quod si impubes sciens, et advertens suum privilegium, valensque resilire, statim non resi-

lit, jam sponsalibus censetur consentire. Quod impubes factus pubes debet statim reclamare, infertur ex *cit. cap. de illis* : ex verbis: *cum ad annos pubertatis pervenerit, reclamaverit, etc.* Ubi enim non apponitur tempus, intelligitur statim, ut communiter hic intelligunt DD. atque diximus *n* 845. ubi probatum est, statim deberi id quod debetur. Quod autem illud statim intelligatur intra triduum, probatur ex *l. fin. C. de Errore advoc.* ibi: *Incontinenti, idest triduo.* Ita communiter *Sanch. l.* 1. *D.* 51. *n.* 14. *Pont. l.* 10. *c.* 1. *n.* 4. *Salm. c.* 2. *n.* 9. *Viva l. c. Pal. p.* 17. *n.* 5. *cum Gutier. et Felin.* ac *Holz. n.* 213. *cum Pichler.* Dicunt autem *Sanch. num.* 16. *Pontius num.* 5. quod si alter Sponsorum ante pubertatem dissenserit, et in tali dissensu perseveravit, solvuntur sponsalia, cum ille ad pubertatem pervenit. Si tamen interne tantum dissenserit, censent *Sanchez l. c.* et *Bonac. quæst.* 1. *p.* 6. *n.* 3. *cum Con. etc.* posse etiam resilire in conscientia; Sed probabilius id negant *Conc. pag.* 268. *n.* 3. et *Pontius*, ac *Pal. ll. cc. cum Gutt. etc.* tum quia hoc beneficium resiliendi non conceditur a jure nisi reclamantibus, quod certe intelligitur externe; tum quia, sicut ad ineundum contractum non sufficit solus consensus internus, ita ad contractum solvendum nec sufficit solus internus dissensus.

856 Quæritur autem, an casu quo impuberes juramento sponsalia firmaverint, possint invita parte resilire in pubertate? Negant *Bonac. n.* 4. *Roncaglia pag.* 136. *quæst.* 1. *R.* 2. et *Salm. cap.* 2. *n.* 5 *cum Aversa, Becano, Di.* et *Sanchez* (ut citant) *l.* 1. *D.* 51. *n.* 22. Id probant 1. ex *c. Litteris de Sponsal.* ubi dicunt id expressum haberi. Probant 2. ratione, quia

sponsalia impuberum, secluso juramento, validá sunt quamvis dissolubilia; ergo juramento firmantur. Sed affirmant *Pontius lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 8. *Concina pag.* 368. *num.* 3. *Viva quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 3. *cum Perez*, ac *Pal. p.* 17. *n.* 9. *cum Palud. Henr. etc.* Et merito *Salm. loc. c.* id probabile putant, quia juramentum sortitur legem contractus, seu sponsalium, quæ (ut vidimus) inter impuberes sunt revocabilia. Nec obstat textus in *cit. cap. Ex litteris*, nam, ut advertunt *Pontius*, *Palaus*, et *Viva*, ibi sermo erat tantum de *Impubescentibus* (ut exprimit textus), idest de pubertati proximis, qui, malitia ætatem supplente, jure merito ut puberes habentur; et huic sententiæ etiam *Sanch.*, *loc. c. n.* 24. *cum Cov. Lop. etc.*

» III. Si superveniat *Impedimentum dirimens* » Matrimonium, *Bonac. p.* 8. *n.* 5.

857. Dubitatur 1. An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur? Hic distinguendum: Si impedimentum sit impediens, communissime et probabilius *Sanch. l.* 1. *D.* 56. *n.* 3. *Pal. p.* 26. *n.* 1. *Escob. n.* 185. *cum Palud. Bonac. p.* 7. *n.* 8. *cum Reg. et Salm. cum Con.* contra *Sotum*, *Aversa*, et *Led.* negant sponsalia dissolvi, nisi impedimentum proveniat ex voto Religionis, et valde probabiliter etiam castitatis, juxta dicenda *num.* 873. *Dub.* 1. Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent, nec indigent dispensatione. Si vero impedimentum sit dirimens, certum est apud omnes (vide *Salm. cap.* 2. *num.* 70.) dissolvi ex parte innocentis, ita ut iste non teneatur admittere dispensationem. Sufficit autem ad solvenda sponsalia sola fama hujusmodi impedimenti, ut bene advertit *Viva quæst.* 2. *art.* 7.

num. 4. ex *cap. Cum in tua* 27. *de Spons. et c. Super eo* 2. *de Consangu.* ubi: *Si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, etc.* Ad hoc tamen requiritur fama, non sufficit rumor: *fama* est quando adest opinio impedimenti apud majorem partem Viciniæ, *rumor* apud minorem; *Viva loc. cit.* Sed dubium est, an tunc sponsalia solvantur etiam ex parte nocentis? Affirmat *Dic. tr.* 10. *D.* 1. *dub.* 38. et probabile putant *Salm. c.* 2. *num.* 70. quia, supposito tali impedimento, jam factum est impossibile Matrimonium. Negant vero communius et probabilius *Sanch. l.* 1. *D.* 56. *in fine, et Pal. p.* 26. *num.* 2. *cum Con. et Gutt.* qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium, donec tollatur impedimentum; quia æquum non est, ut delinquens commodum ex suo crimine reportet, ex *c.* 2. *de Translat. Prælat.* Sed

858. Dubitatur 2. An qui impedimentum apposuit, teneatur dispensationem obtinere, vel ipsam oblatam acceptare? Alii, ut *Fill. Con. et Aversa apud Salm. c.* 2. *n.* 72. dicunt non teneri etiamsi sponsalia fuerint jurata, nisi ad hoc obligetur ratione damni illati, nempe deflorationis, vel famæ deturpatæ; tum quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus, ex *c. Quemadmodum de Jurejur.* tum quia nemo tenetur a lege se extrahere per dispensationem. Alii vero, ut *Ronc. p.* 140. *qu.* 10. *R.* 2. *Pal. p.* 26. *n.* 4. *cum Ochag. ac Salm. n.* 7. *cum Led. etc.* dicunt teneri, adhuc præciso damno illato, ad procurandam dispensationem, una cum diligentia et expensis quæ communiter pro tali dispensatione fieri solent, etiamsi essent magnæ. Ratio, quia tenetur quisque modo quo potest resarcire jus alterius,

quod ipse injuste læsit, opponendo impedimentum. Alii demum probabilius, ut *Sanch. l.* 1. *D.* 56. *num.* 4. *Viva q.* 2. *art.* 7. *num.* 3. *Wigandt. tr.* 16. *n.* 22. *Bon. p.* 7. *num.* 9. *cum Gutt. et Spor. num.* 277. (cum communi ut asserit) dicunt teneri quidem, etiam secluso damno illato, si dispensatio facile posset impetrari; secus si ad eam requirerentur magnæ expensæ, et longa mora; quia obligatio orta ex sponsalibus urget Sponsum ad apponenda media tantum ordinaria; et facilia, non autem difficilia et extraordinaria. Excipit tamen *Sporer l. c. cum Tamb.* nisi esset reparandum damnum deflorationis, vel famæ ut supra: quia tunc teneretur etiam magnam expensam erogare; sed non tantam, ut cogeretur a suo statu decidere. An autem habens votum castitatis teneatur ducere virginem defloratam sub promissione Matrimonii? Et an teneatur petere dispensationem, qui sub promissione Matrimonii violaverit consanguineam? Vide dicta *Tom. III. l.* 3. *n.* 649. *et* 650.

859. Dubitatur 3. Si sponsalia sint contracta inter habentes impedimentum dirimens, sub conditione expressa, si Papa dispensaverit, utrum, impleta conditione, valida sint sine novo consensu? Vide dicta *Tom. II. lib.* 3. *num.* 650. ubi sententiam tenuimus affirmativam cum *Lugo Laym. Sanch. Pal. Salm. etc.* quibus adde *Pontium lib.* 12. *cap.* 7. *n.* 1. *et Bon. D.* 1. *p.* 7. *n.* 10. Licet enim sponsalia ante conditionem impletam vera sponsalia non sint, inducunt tamen absolutam obligationem expectandi eventum conditionis; ergo consensus perseverat usque ad impletionem conditionis. Unde infertur, quod, esto ante conditionis verificationem hæc sponsalia non inducant impedimentum Publicæ Hone-

statis, peccaret tamen Sponsus si cum sorore Sponsæ Matrimonium contraheret; et hæc secunda sponsalia essent nulla, cum esset promissio de re injusta, quæ non obligat, ut recte dicunt *Spor. n.* 211. *et Pont. l.* 7. *cap.* 36. *n.* 7. cum Decr. S. C.

860. » IV. Per *atrox crimen alterius* sponsi » solvuntur ex parte innocentis: quale censetur » 1. fornicatio, sive spiritualis, ut hæresis; » sive corporalis, tam sponsi, quam sponsæ, » post sponsalia, et sponsæ etiam antę illa, sed » a sponso ignorata, licet per vim facta. *Bonac. » part.* 8. Immo si sponsa permittat se tangi im» pudice ab alio per oscula, et amplexus, pot» est sponsus resilire a sponsalibus; sed non » viceversa, quia, etsi sponsus id faciat, non » est dedecus sponsæ, nec mutatio alicujus mo» menti. *Reg. Dian. p.* 2. *t.* 4. *R.* 283. * (*Ita » etiam Sanch. lib.* 1. *D.* 55. *n.* 5. *et Salm. » c.* 2. *n.* 80. *cum Con. Dic. etc.*) *. Limitant » tamen. * (*Ut etiam Sanch. et Salm. ll. cc. » cum aliis citatis*) * nisi talia oscula, et ta» ctus sint ita frequentes, ut indicent valde pro» pensum sponsi animum in alteram, ut meri» to timeri possit, ne sponsæ non sit fidem ser» vaturus. Si autem uterque sponsus fornicetur » post spensalia, neutrum posse resilire docent » *Pal.* et *Bon.* contra *Con. Regin. Sanch. » Laym* et *Pont.* qui soli viro id eo casu per» mittunt, eo quod delicta sint imparia, et » longe gravius damnum immineat ipsi propter » incertitudinem prolis, *Dian. l. c. R.* 284. » 2. Furtum grave, homicidium, etc. vel si» mile, quod grave damnum, vel infamiam » pariat. *Bonac. p.* 8. *n.* 12.

861. Si fornicatio fuerit ante sponsalia, certum est apud omnes posse virum, cognita for-

nicatione Sponsæ post sponsalia, eam relinquere. E converso non potest mulier resciudere sponsalia ob fornicationem Sponsi cum alia ante habitam, ut communiter docent *Sanch. l. 1. D. 63. n. 6. Pont. l. 12. c. 18. n. 2. et Salm. c. 2. n. 88. cum Pal. et Dic.* (contra *Holz. n. 265.*). Nisi, limitant *Sanch. n. 10. Pont. l. c. Tamb. de Matr. cap. 5. §. 9. n. 6. et Ronc. p. 139. q. 7. R. 2. cum Con. et Pal.* vir insuper prolem ex alia habuerit, vel etiam nisi ipse noscatur fuisse deditus huic vitio, cum pluribus feminis se commiscendo.

Si vero fornicatio fuerit post sponsalia, certum est posse Sponsum mulierem relinquere, si ipsa voluntarie fornicata sit. Sed dubitatur 1. an vir possit a sponsalibus resilire, si Sponsa violenter fuerit fornicationem passa? Negant *Armilla, Tabiena, Rosella, etc. apud Escob. n. 273.* Quia (ut ajunt), cum ipsa culpa vacaverit, non est suo jure privanda. Sed communiter et verius affirmant *Sanch. lib. 1. D. 55. n. 7. Nav. c. 22. n. 27. Conc. p. 276. n. 25. Spor. n. 272. Holzm. n. 254. Pont. l. 12. cap. 17. n. 3. Pal. p. 26. n. 5. Laym. c. 2. n. 11. cum Sylv. et Cov. Escob. n. 175. cum S. Antonino, Palud. Soto, et Led. ac Bon. p. 8. n. 3. cum Fill. Henr. Gutt. et Reg.* ex *c. Raptor. 33. Caus. 27. q. 2.* ubi expresse permittitur Sponso repudiare Sponsam violenter raptam. Et ratio est, quia Sponsa per talem oppressionem, licet sine sua culpa, notabiliter vilior redditur; unde notabiliter mutantur circumstantiæ, juxta mox dicenda *n.* 863.

862. Dubitatur 2. an, utroque Sponso fornicante, utrique liceat resilire? Adsunt tres sententiæ. *Prima*, quam tenet *Palaus p. 2 n. 10.* affirmat; nam esto fornicatio Sponsæ turpior sit,

tamen Sponsus, cum etiam per suam fornicationem violet fidem datam, jam tribuit Sponsæ justam causam resiliendi. *Secunda* sententia, quam tenent *Viva q.* 2. *art.* 2. *n.* 2. *Bonac. D.* 1. *p.* 8. *n.* 6. *cum Palud. Holzm. n.* 258. *cum Bambest.* item *Avers. et Perez apud Salm. c.* 2. *n.* 83. dicit neutrum posse resilire, sed dari compensationem, ita ut neuter queat a sponsalibus recedere. Ratio, quia sicut post Matrimonium contractum, si uterque conjux adulteretur, neuter potest petere divortium *ex c.* 6. *de Adulter.* ita si post sponsalia uterque Sponsus fornicetur, neuter potest resilire. *Tertia* vero sententia probabilior, et communis (ut fatetur ipse *Palaus*), quam tenet *Pontius l.* 12. *c.* 17. *n.* 3. *Sanch. lib.* 1. *D.* 55. *n.* 9. *Laym. c.* 2. *n.* 12. *Conc. p.* 279. *n.* 26. *Escob. n.* 181. *Sporer n.* 271. *Renzi pag.* 345 *q.* 3. *et Salm. cap.* 2. *n.* 84. *cum Con. Henr. Diana, Leand. Dic. etc.* docet Sponsum bene posse resilire, non vero Sponsam. Ratio, quia in hoc non daretur æqua compensatio, cum longe turpior sit fornicatio Sponsæ quam Sponsi. Dispar autem est ratio divortii propter adulterium, quia obligatio Matrimonii quoad torum difficilius solvitur quam sponsalium obligatio, quæ solvi potest ex quacumque rerum notabili mutatione (sicut esset hæc) superveniente, ut mox dicetur *n. seq.*

863. » V. Si *Notabilis mutatio* accidat, vel detegatur, quæ si a principio cognita fuisset, a sponsalibus deterruisset; * (*Ita communiter Sanch. l.* 1. *D.* 63. *n.* 2. *Pont. lib.* 12. *c.* 6. *n.* 18. *Pal. p.* 29. *Salm. c.* 2. *n.* 87. *et alii passim. Et hoc procedere ait Viva q.* 2. *art.* 6. *n.* 4. *etiamsi intervenerit copula, tunc enim sufficit damnum compensare*) * qualis esset; v. gr. I. inimicitia, vel odium gra-

» ve inter Sponsos; quo refertur morum asperitas, vel sævitia post sponsalia primum cognita: item justus timor, ne ex matrimonio scandala, et gravia odia nascantur inter parentes, vel consanguineos, *Laym. c.* 1. *n.* 18. *Bon. p.* 18. *n.* 8. etc. II. Si alteruter, incidat in lepram, paralysim, morbum gallicum, etc. si graviter mutiletur, ut amissione oculi, nasi, vel aliter graviter deformetur, præsertim sponsa, vel sponsus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium ad sustentationem familiæ necessarium. *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *R.* 85. *Sanch. lib.* 1. *d.* 57. *Con dist.* 13. *dub.* 8. *Laym. et Bonac. ll. cit.* *. (*Ita communiter omnes cum D. Thoma Suppl., qu.* 43. *art.* 3. *Et hoc etiamsi non adsit certitudo de tali defectu, sed sola (vehemens tamen sive prudens) suspicio ut Pontius lib.* 12. *cap.* 17. *n.* 4. *et Palaus p.* 27. *n.* 3.) *. Non tamen tenetur sponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minus quidem appetibiles, non tamen perniciosas, præsertim si aliquam infamiam habeant adjunctam (v. gr. si sponsa vi, vel sponte fuisset corrupta); dummodo tamen contrarium positive verbo, factove non simulet; potestque interrogatus licite dissimulare, et contrahere Matrimonium, si vero defectus sint perniciosi, verb. gr. morbus contagiosus, gravis infamia, sive personalis, sive generis, aut familiæ, non licet, etiamsi post sponsalia contracta in eos inciderit, contrahere, cum eorum ignaro, nisi similes defectus ipse patiatur. *Coninch. Pont. Dian. part.* 5. *tom.* 4. *Resol.* 28. ubi ex *Con.* et *Salm.* contra *Pont. Nav.* etc. infert, Sponsam post sponsalia corruptam pos-

» se Sponsum defectus istius occulti ignarum » cogere ad standum sponsalibus, et contrahen» dum Matrimonium. III. Si magna alterius de» bita deteganter, vel grave sit periculum for» tunarum, famæ, morbi, paupertatis, etc. vel » Sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel » denique si Sponsus incipiat vagari cum in» commodo Sponsæ, *Bonac. loc. cit.* (*Item* » *Sporer n.* 282. *Sanch. lib.* 1. *Dist.* 59. *num.* » 2. *et* 4. *ac Pont. lib.* 12. *cap.* 17. *num.* 8. » *cum Con. Reb. et Tol. sive dos, ut ajunt,* » *sit promissa, sive non. Et idem dicunt Spor.* » *et Pont. ll. cc. si timeatur Pater filium ex*» *heredaturus*). Quod si autem defectu Spon» sæ detecto, dubitet Sponsus, an si eum ab » initio cognovisset, contracturus fuisset, tunc » si defectus ille censeatur gravis ac notabilis, » præsumetur pro Sponso, cui liberum erit re» silire. *Sanch. Concina Tann. tom.* 1. *lib.* 1. » *dist.* 65. secus si defectus sit levis. *Bard. lib.* » 9. *cap.* 11. *part.* 7.

864. Quæritur, an pars laborans occulto defectu sufficienti ad solvenda sponsalia, teneatur illum manifestare ante sponsalia, vel eis contractis, ante Matrimonium? Distinguendum cum communi; Si defectus redderet nuptias perniciosas, ut esset infamia, lepra, morbus gallicus, aut alius contagiosus, tenetur manifestare, vel a nuptiis desistere, nisi altera pers eodem defectu laboret; ita *Pont. l.* 12. *c.* 18. *n.* 6. *Ronc. p.* 140. *q.* 12. *Pal. p.* 50. *n.* 5. *cum Salm. c.* 2. *num.* 99. *cum Diana* 3. *p. tr.* 4. *R.* 287. *Sporer num.* 286. *cum Perez, et Gob.* (quicquid dicant *Sanch. lib.* 1. *D.* 68. *n.* 8. *et alii apud Salm.*). Ratio, quia sicut peccat contra justitiam qui alteri vendit merces noxias credenti bonas, ita a fortiori qui cum pernicioso defectu vult Matrimonium contrahere.

865. Si vero defectus non redderet nuptias noxias, sed tantum minus appetibiles, nempe si Sponsa esset pauper, quæ reputatur dives; ignobilis, quæ nobilis; deformis, quæ pulchra: corrupta, quæ virgo; tunc esto ipsa non possit virum decipere fingendo se immunem a tali defectu, tamen non tenetur defectum manifestare, sed potest etiam interrogata dissimulare æquivoce respondendo; tunc enim non fingit, sed occultat vitium occultum; ita *Sanch. l. 6. D. 27. n. 9. Pont. Spor. et Diana ll. cc. Ronc. l. c. et Reg. in prax. 7. Renzi p. 437. q. 10. Croix n. 182. Pal. p. 30. n. 2. cum Con. et Turrian. Salm. c. 2. num. 97. cum Dic. et Avers. Escob. n. 324. cum Hurt. et Leand.* (contra *Ochag. ibid. n. 322. et Conc. p. 278. n. 31.*). Ratio, tum quia est consuetudine jam receptum, ut non sit obligatio talis defectus manifestandi, tum quia nemo tenetur propalare suum defectum cum propria infamia, si non lædit jus alterius; Licet enim Sponsus, cognito defectu, habeat jus resiliendi a sponsalibus, opponendo exceptionem propter talem defectum, tamen usquedum ipse exceptionem non opponit, potest cogi a Sponsa ad Matrimonium: sicut adultera, usquedum vir non opponit exceptionem propter cognitum adulterium, potest ab eo debitum petere. Unde dicunt præfati AA. quod sponsa ab alio corrupta, etiamsi interrogetur a sponso, an fuerit ab alio cognita, poterit dissimulare et negare per restrictionem non pure mentalem, respondendo non esse corruptam, subintelligens in communi æstimatione, aut ad aperiendum tibi; additque *Dian.* posse illam sine peccato, aut saltem sine mortali, uti aliquo artificio, quo impediat, ne vir deprehendat esse corruptam.

Excipiunt tamen 1. *Sporer n.* 286. *Pal. p.* 30. *n.* 5. *Pont. d. n.* 6. *et Croix n.* 183. *cum Con. et Perez*, si Sponsa ex concubitu habito cum alio sit prægnans, quia tunc adest periculum damni Sponsi, nempe quod deberet alere prolem alienam. Excipiunt 2. *Sanch. n.* 11. *Pont. ibid. Salm. n.* 98. *Ronc. d. Reg.* 7. *Croix num.* 184. *et Pal. n.* 3. *cum Nav. Con. et Turrian.* si, non manifestato defectu, prudenter timeatur, ne ille propaletur post nuptias initas, et graves inde discordiæ sint proventuræ; tunc enim dicunt teneri Sponsam vel suam violationem passam propalare, vel a Matrimonio desistere, quia tenetur ex caritate erga Sponsum, et etiam erga seipsam talia damna præcavere; Sed huic objici posset, quod caritas non videtur obligare cum tanto incommodo, nimirum vel se infamandi, vel remanendi semper innupta; vide dicta *n.* 851. *v. Ad id autem.*

Ad videndum autem, quænam causæ sufficiant ad solvendam obligationem sponsalium, attende has duas regulas. *Prima*, pro causis supervenientibus ad sponsalia, sufficit illa causa, quæ si esset prævisa, sponsalia non fuissent contracta: tunc enim ab eis libera manet pars, quæ de novo has causas non dedit; ita communiter *Sanch. l.* 1. *D.* 62. *n.* 3. *Pal. p.* 28. *n.* 8 *et Salm. c.* 2. *n.* 63. *cum Aversa, Led. Henr. Dic. et aliis.* Ratio, quia sponsi sub hac conditione censentur obligati, nisi accedat notabilis mutatio, qua prævisa, minime contraxissent. *Secunda* regula, pro causis ignotis anterioribus ad sponsalia, illa sufficit, quæ si superveniret, jam esset sufficiens ad illa rescindenda; ita *Pontius l.* 12. *cap.* 18. *Sanch. l.* 1. *D.* 63. *n.* 2. *Pal. p.* 29. *et Salm. c.* 2. *n.* 87. *cum Dic. Aversa, Leand.* et communi, quia

in tali casu etiam adest notabilis mutatio, quæ si ab initio fuisset cognita, jam sponsalia impedisset. Quapropter si ignorantia non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, nempe si Sponsus, adhuc cognita prius causa, etiam contraxisset, minime poterit a sponsalibus deinde resilire, quia tunc non advenit illa notabilis mutatio; ita *Pontius loc. cit. num.* 4. *Sanch. Dist.* 65. *n.* 2. *Pal. n.* 2. *et Salm. n.* 93. *cum Dic. Con. Leand. et Trull.*

866. » VI. Si alter sine alterius licentia *pro-* » *ficiscatur* in terram longinquam; quia censetur renuntiare suo juri. *Laym. l. c. Bon.* » *p.* 6.

Certum est, quod si Sponsus alio transfert suum domicilium; vel si in longinquam Regionem abeat, etsi cum animo redeundi, poterit Sponsa statim ad alias nuptias transire; hoc est expressum in *c. De illis.* 5. *de sponsal.* ubi dicitur: *Qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, et postea, eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alios transferentes; liberum erit mulieribus se ad alia vota transferre.* Si vero sponsus discessit in propinquum locum cum animo redeundi, tunc si discessus fuerit ex causa necessaria, puta infirmitatis, aut alterius gravis negotii, statutum est in *lib. Sæpe de Sponsal.* expectandum esse negotii finem; Si autem ex causa voluntaria, quando discessus fuerit intra Provinciam, dicitur in *lib.* 2. *C. eod. tit.* expectandum esse ad biennium; quando extra Provinciam, ad triennium ex *lib.* 1. *C. de Repud.* Dicunt autem fere communiter *Sanch. lib.* 1. *Dist.* 54. *n.* 6. *Bon. part.* 6. *n.* 8. *Sporer. num.* 244. *Viva quæst.* 2. *art.* 3. *num.* 2. *Ronc. pag.* 137. *qu.* 2. *Holzm. n.* 250. *Escob. n.* 270. *cum Soto*,

Nav. Armilla etc. ac *Salm. cap.* 2. *num.* 61. *cum Dic. Gonet*, *et Aversa*, Jus Civile in hoc correctum fuisse a Jure Canonico in *cit. cap. De illis.* Et hoc dicendum (ut ajunt *Sanch. n.* 6. *Ronc. et Viva ll. cc. cum Perez*, contra *Bonacin.*) etiamsi discessus fuerit ex causa necessaria. Sed melius dicunt *Palaus p.* 23. *n.* 2. *Pontius lib.* 12. *cap.* 15. *n.* 4. *cum Canisio*, in hoc minime correctum fuisse Jus Civile a Canonico, nam in *dicto cap. De illis* sermo fit tantum de eo qui domicilium mutavit, non autem de illo qui discessit reversurus. Verum recte adduut, neque in hoc standum esse Juri Civili, quia præfatæ leges terminum statuunt, non ut Sponsa possit sponsalia dissolvere, cum (ut diximus *n* 853. *Qu. I.*) ex Jure Civili olim sufficiebat unius Sponsi voluntas ad solvenda sponsalia, sed ut possit Sponsa resilire, lucratis arrhis. Unde concludendum cum *S. Antonino* 3. *p. tit.* 1. *c.* 18. §. 1. *eod. Pont. l. c. Sanch. n.* 10. *et Salm. n.* 62. *cum Con. Reb. et Dic.* quod semper ac sponsus discessit in propinquum locum, expectandum donec redeat; vel requiri debet Sponsus, ut intra certum tempus accedat ad contrahendum Matrimonium: Quod si ille requisitus reditum justa ex causa differat, vel erit expectandum ad prudentis arbitrium, ut dicunt *Ronc. Sporer loc. cit. Conc. p.* 374. *n.* 17. *et Salm. num.* 62. *cum Conc. Reb. et Dic.* Vel (quod securius est) causa est remittenda arbitrio Judicis, qui, inspectis circumstantiis, vel admonebit Sponsum, ut redeat infra certum tempus, vel terminum determinabit (præsertim si ille longe abierit) post quem sponsa libera remaneat, ut dicunt *Pontius et Roncaglia ll. cc. Pal. num.* 3. ac *Salm. cum eisdem AA.* At idem docet Benedictus XIV.

Notf. 46. *n.* 5. *cum Anac. Cler. Perez*, *etc.* ac Declar. S. C. die 2. Octob. 1723. quæ pariter sic agendum respondit. Hæc autem procedunt, si in sponsalibus nullum fuerit tempus præfixum ad nuptias ineundas, nam si fuerit terminus assignatus, vide dicenda *n. seq.*

867. VII. Si sint inita cum conditione, *certo tempore contrahendo* matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quo minus sit contractum. *Laym. n.* 16.

Cum terminus sponsalibus apponitur, spectandum est, an apponatur ad sollicitandam, sive ad non differendam obligationem contrahendi Matrimonium, vel an ad obligationem finiendam. Tunc apponitur ad sollicitandum, quando partes ideo præfigunt terminum, ut neutra ante illum possit alteram cogere ad implendum contractum. Tunc autem ad finiendum, quando terminus apponitur, ut eo elapso nulla remaneat obligatio. Et hæc ita servanda sunt, si expressis verbis partes ita conveniant. Sed

Dubitatur I. Si verba sint ambigua, quando terminus censeri debeat appositus ad sollicitandam obligationem, et quando ad finiendam? Respondetur cum communi sententia duas regulas in tali dubio assignari. *Prima:* Si terminus ab una tantum parte præfigitur, altera negative se habente, tunc censetur appositus ad sollicitandum; si vero ab utraque, ad finiendum. *Secunda:* Si terminus apponitur, antequam sponsalia contrahantur, censetur ad finiendum; secus si post sponsalia contracta, ita *Sanch. lib.* 1. *D.* 53. *n.* 3. *Roncag. p.* 137. *qu.* 3. *R.* 2. *Renzi pag.* 435. *q.* 3. *et. Salm. c.* 2. *n.* 51. *cum Con. Bec. Dic. etc.* Quamvis *Pontius l.* 12. *c.* 16. *num.* 3. dicat præfatas duas regulas non esse generice veras. Casu autem quo ter-

minus est appositus ad finiendam obligationem, elapso tempore ex culpa unius partis, altera innocens liberatur, etiamsi sponsalia fuerint jurata, ut commune est apud omnes cum *D. Th. in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 2. et patet ex *c. Sicut* 22. *de Sponsal.* ubi Pontifex præcepit imponi pœnitentiam cuidam sponso qui recessit a sponsalibus cum quadam contractis, et nuptias cum alia inivit: *Nisi* (addidit) *juramento suo certum terminum præfixit, intra quem dictam P. duceret in uxorem, et per eum non stetit* (nota), *quin ad statutum terminum Matrimonium consummaverit.* Ergo si per eum non stetit, licite recessisset.

868. Dubitatur 2. An elapso termino ex defectu v. gr. Sponsi, possit sponsa resilire a sponsalibus, si inculpabiliter omiserit ille nuptias inire justo detentus impedimento? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Pontius l.* 12. *cap.* 16. *n.* 4. *Bon. p.* 6. *n.* 6. *cum Reg. Viva q.* 2. *art.* 3. *n.* 3. *et Sanch. lib.* 1. *D.* 53. *num.* 7. *cum Palud. Gomez etc. ibidem num.* 16. item *Guttier. apud Pal. p.* 24. *num.* 7. *Trullenchius apud Salm. c.* 2. *n.* 56. Ratio, quia non est æquum, ut privetur jure suo, qui ex justa causa impeditur a promissis adimplendis, ex *l.* 1. *C. de Annal. except.* ubi; *Legitime impedito non currit tempus, ut jure privetur.* Id probant etiam ex citato *cap. Sicut*; sed præfatus textus verius probat oppositum, ut mox videbimus. Notant vero *Bon. et Viva ll. cc. cum aliis*, quod, ut pars innocens liberetur a sponsalibus mora alterius debet esse tanta, ut, inspectis circumstantiis, prudenter ipsa censeatur rea culpæ mortalis. Item advertit *Pontius*, quod si ob tale impedimentum unius partis diutius differatur Matrimonium, bene poterit altera adire Judicem,

ut, monita parte impedita, alium terminum præfigat, quo elapso ipsa omnino libera remaneat. *Secunda* vero sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Laym. c.* 2. *n.* 17. *Palaus p.* 24. *n.* 8. *Nav. c.* 22. *n.* 27. *casu* 11. *Conink. D.* 27. *d.* 6. *n.* 47. *Salm. c.* 2. *n.* 57. *Conc. p.* 273. *n.* 16. *Ronc. p.* 173. *q.* 3. *R.* 2. Ratio, quia terminus ad hoc apponitur, ne pars parata diu maneat sine nuptiis, alias frustra tempus præfigeretur. Hæc autem sententia clare probatur ex prædicto textu *in c. Sicut*, quem perperam ad suam sententiam adversarii detorquent; Casus enim (ut diximus) ibi fuit, quod vir quidam post sponsalia contracta cum una, contraxerat Matrimonium cum alia; hinc Pontifex decrevit, quod si per ipsum stetit, quominus cum prima nuptiæ initæ fuissent intra terminum præfixum, debuisset agere pœnitentiam. Unde ex textu consequenter declaratum fuit, quod si per ipsum non stetit (intellige quidem culpabiliter, nam alias, si culpa defuisset, nulla ei fuisset imponenda pœnitentia) quin Matrimonium intra definitum tempus contractum fuisset, licite potuit elapso termino cum alia contrahere. Ergo, si licite ille potuit Matrimonium inire cum secunda, cum per ipsum culpabiliter non steterit, quin statuto tempore cum prima nuptiæ fuissent contractæ, supponit Pontifex quod ipse elapso termino liber omnino remansit ab obligatione sponsalium. Hinc concluditur, quod cum terminus præfixus elabitur, omnino cessat obligatio sponsalium ex parte illa quæ jam parata erat ad nuptias. Sed

Dubitatur 3. An, elapso termino in sponsalibus apposito, remaneat libera ab eorum obligatione etiam pars quæ culpabilem apposuit dilationem? *Prima* sententia communior negat,

et dicit remanere liberam tantum partem per quam non stetit; ita *Pont. lib.* 12. *cap.* 16. *n.* 4. *Laym. cap.* 2. *n.* 17. *Pal. p.* 24. *n.* 8. *Nav. cap.* 22. *n.* 27. *Con. d.* 6. *n.* 47. *Salm. cap.* 2. *n.* 55. *et Sanch. lib.* 1. *D.* 53. *n.* 7. *cum Palud. Gom. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Certum est autem apud omnes cum *Pont. l. c. et Sanch. n.* 6. quod si per utramque partem stetit, ne Matrimonium intra tempus præfixum celebratum esset, ex utraque parte sponsalia solvuntur. *Secunda* vero sententia affirmat, quod, elapso termino, utraque pars remanet libera, etiam illa quæ in culpa fuit: sic tenent *Ronc. p.* 137. *q.* 3. *R.* 2. *in fine*, *Conc. pag.* 273. *n.* 16. et hanc expresse etiam tenet *D. Thomas in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *art.* 3. *ad* 2. ubi ait: *Si per eum stetit, quod Matrimonium non est completum, debet agere pœnitentiam de peccato fractæ promissionis, aut juramenti, et contrahere cum alia, si vult, judicio Ecclesiæ.* Ratio videtur esse, quia, cum terminus est appositus ad obligationem finiendam, illo elapso cessat obligatio; cum enim terminus sit conditio intrinsece apposita contractui, ea deficiente, esto per culpam unius contrahentis, ipse liber manet; nec obstat quod tunc ex sua culpa commodum reportet, quia lex contractus non culpam, sed conditionis defectum respicit, ex Reg. jur. in 6. ubi: *Contractus ex conditione legem accipere dignoscitur.* Prima sententia est quidem longe communior, et mihi longe probabilior; sed hæc secunda sua probabilitate non caret, maxime ex auctoritate *D. Thomæ.*

869. » VIII. Solvuntur, licet sint jurata, » per susceptionem ordinis sacri, vel ingressum » alterius in religionem, aut votum eam ingre-

» diendi. *Laym. l. cit. Bon. p.* 5. Nec obstat, » si hic postea ad secundum redeat, ut docet » *Sanch. l.* 1. *d.* 24. *Præp. Fill.* et alii putant talem ex parte sua prioribus sponsalibus » teneri, uti etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ passa esset, unde non posset ingredi religionem, si sponsam deflorasset, nec » aliter, quam per Matrimonium posset resarcire damnum. V. *Diana p.* 3. *t.* 4. *R.* 207. » *Bon. l. c.*

» IX. Probabile est, solvi etiam per votum » simplex castitatis, ut docent *Suarez*, *Azor.* » aliique, cum hoc sit de meliore bono: etsi » contrarium doceant *Fill. Sanch. Con.* et alii, » eo quod Deus non acceptet promissionem rei » alteri promissæ, et in alterius præjudicium. » Unde etiam in foro externo talis solet compelli, ut vel fidem servet, vel intret religionem. Interim post tale votum alteri parti datur jus sponsalia solvendi, eo quod vovens » resilierit, et censeatur juri suo renuntiasse. » Vide *Bon. p.* 6. *n.* 13.

870. Hinc distinguendum inter Professionem Religiosam, susceptionem Ordinum Sacrorum, et Votum Religionis, vel Ordinum, vel Castitatis. Et I. Quoad *Professionem Religiosam*, dubitatur 1. utrum per ingressum in Religionem unius Sponsi, solvantur sponsalia contracta ante Professionem? Adsunt tres sententiæ. *Prima* asserit per ingressum ex neutra parte dissolvi sponsalia, ita *Cov. Durand. Armill.* etc. apud *Salm. de Matrim. c.* 2. *n.* 19. Ratio, quia sicut Matrimonium ratum non per ingressum, sed tantum per Professionem dissolvitur, ut ex *c.* 2. *de Convers. Conjug.* ita dicendum est etiam de sponsalibus; sed hæc sententia non videtur satis probabilis. *Secunda* sententia communior cui ad-

hæreo, et quam tenent *Laym. c. 2. n. n. 2. Spor. n.* 148. cum communi ut asserit *Croix num.* 187. *Pal. p.* 81. *n.* 3. *Pontius l.* 22. *c.* 10. *n.* 4. *cum Reb. et Gabr. Viva quæst.* 2. *art.* 4. *num.* 4. *cum Con. Perez, et Henr. ac Salm. c.* 2. *n.* 21. *cum Gonet, Vill. et Led.* dicit, tunc dissolvi sponsalia tantum ex parte manentis in sæculo, tum quia alter ingrediendo Religionem censetur cessisse juri suo; tum quia ex ejus parte tunc accidit notabilis mutatio, cum dedecori æstimetur nubere cum eo qui Religionem deseruit; Non autem dissolvi ex parte ingredientis, si postea ad sæculum redeat; quia per ingressum ipse non redditur inhabilis ad contrahendum Matrimonium, sicut redderetur per Professionem. *Tertia* sententia, quam tenent *Bus. n. ant. Sanch. l.* 1. *D.* 42. *n.* 2. *et* 5. *Tol. l.* 7. *c.* 21. *Bon. p.* 5. *n.* 2. *cum Con. Fill. Henr. etc.* item *Becan. et Dic. apud Salm. c.* 2. *n.* 20. dicit dissolvi sponsalia ex parte utriusque. Ratio 1. est, quia sicut Novitiatus se habet ad Professionem, ita se habent sponsalia ad Matrimonium; quemadmodum igitur Matrimonium ratum dissolvitur ex parte utriusque per Professionem, ut declaratur in *cap.* 2. *de Convers. Conjug.* ita sponsalia per ingressum. Sed huic rationi respondetur, quod tale privilegium ex jure Divino (ut declaratum est ab Ecclesia) conceditur tantum Professioni Religiosæ tamquam statui perfectionis; sed quod per ingressum sponsalia solvantur, nullo jure habetur: et revera æquum non esset, ut gauderet privilegio concesso statui Religioso, qui ab eo viliter retrocedit. Ratio 2. hujus sententiæ est, quia ingressus in Religionem cum animo perseverandi jam solvit voventem a voto Religionis, ita ut si postea egrediatur experiendo Religionem imparem

suis viribus esse, jam liber manet a voto: ergo a fortiori solvit obligationem sponsalium, quæ sunt minoris obligationis voto Religionis. Sed hæc ratio neque suadet, nam vovens ideo per ingressum liberatur a voto, quia jam implet suam obligationem, votum enim intelligitur emissum sub conditione, si Religio sibi conveniat. Contra vero Sponsus per ingressum in Religionem nullo modo implet obligationem sponsalium, et ideo, si ab illa egreditur, merito manet eadem obligatione obstrictus. Hinc secunda sententia absolute probabilior mihi videtur.

Dubitatur 2. an, si sponsalia sint juramento firmata, teneatur Sponsus ante ingressum in Religionem Matrimonium celebrare: *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Scotus*, *Nav. et Led. apud Pont. l.* 12. *c.* 10. *num.* 10. *ac Rebell. et Vega apud Salm. c.* 2. *n.* 17. Id probant ex *c. Commissum.* 16. *de Spons.* ubi dicitur tutius esse quod eo casu Sponsus prius nuptias ineat, et deinde ante consummationem ingrediatur Religionem, si velit; en verba textus: *Tutius est ei* (*Religione juramenti servata*) *prius contrahere, et postea, si elegerit, ad Religionem migrare. Secunda* tamen sententia communissima, et per se loquendo verior, negat, eamque tenent *Pontius n.* 13. *Sanch. lib.* 1. *D.* 43. *n.* 3. *Pal. p.* 16. *n.* 3. *Bon. p.* 5. *n.* 4. *Petrocor. t.* 4. *pag.* 279. *Viva q.* 2. *art.* 4. *n.* 5. *Spor. n.* 246. *Holz. n.* 240. *et Salm. cap.* 2. *n.* 18. *cum Dicast.* Ratio, tum quia juramentum semper censetur emissum sub conditione, nisi status perfectior eligatur; tum quia juramentum sequitur naturam contractus, ex *c. Quemadmodum* 25. *de Jurejurando*, ubi dicitur, quod qui juravit cum muliere contracturum, propter supervenientem fornicationem,

vel deformitatem repellere potest; si ergo sponsalia nuda non obligant ad Matrimonium contrahendum ante ingressum in Religionem, nec etiam obligant jurata. Recte autem respondent præfati AA. ad textum oppositum, quod ibi, cum Sponsus non erat certo determinatus ad ingrediendum, sed tantum aspirabat, ut ibi exprimitur, ideo Pontifex, ne ille fieret reus perjurii non ingrediendo Religionem, nec celebrando Matrim. tempore statuto, dixit tutius ei esse nuptias contrahere, et deinde si voluerit Religionem intrare; Unde si sponsus antequam terminasset tempus præfixum, Religionem ingressus esset, vel deliberate statuisset ingredi, utique non tenebatur, immo nec poterat Matrimonium sine gravi culpa inire, ut bene advertunt *Sanch. l. 7. Spor. l. c. Pont. l.* 12. *c.* 2. *n.* 2. *cum Soto*, *et Bon. p.* 5. *n.* 11. *cum Sylvest. Con. Gutt. et Rodr.* contra *Cajet. et Led.* quia gravem injuriam irrogasset Sponsæ, eam cogendo per annum suam Professionem expectare. Dixi, *per se loquendo*, nam recte addunt *Bon. Spor. et Holzm. ll. cc. ac Pont. d. c.* 10. *n.* 13. *cum Suar.* quod teneretur Sponsus ante ingressum nuptias celebrare, si hoc esset necessarium ad prolem legitimandam, scandalum reparandum, vel honori sponsæ providendum, si alio modo non posset occurri. Et hoc casu nec etiam permittitur sponso post celebrationem Matrimonii ingredi Religionem, illudque non consummatum relinquere; nequit enim tunc deserere Uxorem, quæ propter infamiam non posset alias Nuptias invenire, ut recte notavit *Busemb. t. 1. l. 4. n. 65. vers. Unde.*

871. II. Per *Susceptionem Ordinum Sacrorum* certum est etiam dissolvi sponsalia, non autem Matrimonium ratum; ita omnes cum *Sanch. lib.*

1. *Dist.* 47. *num.* 1. *Pont. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 2. *Concina pag.* 270. *num.* 6. et aliis passim: Et patet ex *Extrav. Antiquæ de Voto*, ubi dicitur; *Licet votum sollemnizatum per sacri susceptionem Ordinis, quantum ad impediendum Matrimonium, sit efficax reputandum, etc.* Sed dubitatur 1. utrum peccet qui Ordines Sacros suscipit, inscia vel invita Sponsa? *Prima* sententia affirmat peccare graviter, et hanc tenent *Sanch. loc. cit. num.* 3. *Pal. p.* 19. *num.* 2. *Ronc. pag.* 137. *quæst.* 5. *R.* 2. *et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 20. *cum Con. et Perez.* Ratio, quia nullo jure concessum est Ordini Sacro sponsalia dirimere, sicut est datum statui Religioso, immo ipsum jus prohibet ordinari in præjudicium alterius, ut habetur ex *c. un. de Oblig. ad ratioc. non ordinand.* *Secunda* vero sententia non minus probabilis negat, eamque tenent *Pon. l.* 12. *c.* 11. *n.* 3. *Nav. c.* 22. *n.* 25. *Con. d.* 260. *n.* 6. *Bon. p.* 5. *n.* 20. *cum Gutt. et Cord. Salm. c.* 2. *n.* 26. *cum Aversa, Diana, et Henr. ac Escob. n.* 237. *cum Soto, Sylv. et Vega.* Ratio, quia in promissione sponsalium inhibita semper est conditio, nisi melior status eligatur; æquum non est, ut ad serviendum creaturæ impediatur status Creatori se dicandi. Nec obstat textus oppositus, nam ibi non tam consideratur præjudicium tertii, quam infamia Ecclesiæ, ut ibidem exprimitur, præterquamquod, in nostro casu nulli infertur præjudicium, cum Sponsus utatur jure suo. Idque videtur confirmari ex *eadem Extrav.* supra citata, ubi tantum prohibetur suscipere Ordines Sacros post Matrimonium contractum, non autem post sponsalia.

872. Dubitatur 2. utrum per susceptionem Ordinum Minorum dissolvantur sponsalia? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Ronc. p.*

138. *q.* 5. *R.* 1. *Spor. n.* 256. *cum Tannar. et Gobat.* tum quia talis est mutatio sponsi, dum Minoribus initiatur, ut merito judicetur noluisse Sponsa se obligare ad nuptias cum eo contrahens; tum quia censetur sponsus cedere juri suo, cum suscipiat statum qui ordinatur ad Ordines Majores incompossibiles cum Matrimonio. ***Secunda*** tamen sententia communior et verior negat, et hanc tenent *Sanch. lib.* 1. *Dist.* 47. *n.* 1. *cum Palud. Wigandt tract.* 16. *num.* 29. *Pontius lib.* 12. *cap.* 11. *n.* 1. *Salm. c.* 2. *n.* 25. *et Escob. n.* 234. Ratio, quia revera status Ordinum Minorum per se non est incompossibilis cum Matrimonio, cum quis bene possit fieri Clericus conjugatus, ut patet ex *c.* 1. *et de Cler. conjug.*

873. III. Quoad *Votum* ingrediendi Religionem, vel suscipiendi Ordines Sacros, vel Castitatis servandæ, certum est 1. quod vovens ingredi Religionem, licite vovet, et debet ingredi, nec tenetur stare sponsalibus, si vere vult fieri Religiosus; nam si egreditur, tenetur, ut diximus supra n. 870. Certum est 2. cum *Sanch. l.* 1. *D.* 46. *n.* 5. *et D.* 47. *n.* 4. *Pont. l.* 12. *c.* 12. *n.* 4. *Ronch. p.* 138. *q.* 5. *R.* 3. 4. *et* 5. *Viva q.* 2. *art.* 4. *n.* 8. *Salm. c.* 2. *n.* 29. *et* 31. ac aliis passim, quod per hujusmodi tria vota solvuntur sponsalia ex parte non voventis, cum merito judicetur per ipsa vovens sponsalibus renuntiare. Certum est 3. quod si quis post sponsalia emittit votum non solum ingrediendi, sed etiam profitendi Religionem, tunc sponsalia ex parte utriusque dissolvuntur; quia vovens tunc fit omnino inhabilis ad Matrimonium contrahendum, ut recte dicunt *Salm. d. n.* 29. et *Viva d. ar.* 4. *in fine.* Sed

Dubitatur 1. an per votum servandæ Castitatis, vel suscipiendi Ordines Sacros solvantur sponsalia etiam ex parte voventis? Si votum antecedat sponsalia, certum est ipsa esse irrita, quia ipsorum promissio, cum sit de re illicita, non obligat; Dubium igitur est, si subsequatur. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Nav. c.* 22. *n.* 27. *Laym. cap.* 2. *n.* 6. *Pal. p.* 20. *n.* 6. *Cabassut. T.* 1. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 20. *Ronc. p.* 138. *q.* 5. *R.* 4. *et* 5. *Holzm. n.* 236. *Spor. n.* 258 *Viva q.* 2. *art.* 4. *n.* 8. *et Sanch. l.* 1. *D.* 46. *n.* 9. *et D.* 47. *n.* 3. *cum S. Anton. Arm. Sylv. Cord. etc.* item *Tol. Con. Hurt. Fill. Bec. Reb etc. apud Escob. n.* 232. *et* 235. Ratio, quia Deus non acceptat promissionem rei alteri promissæ, et ab eo acceptatæ, nec ullo jure habetur, quod sponsalia per hæc vota dirimantur. Neque obstare ajunt textum in *c. Veniens. Qui Clerici vel Vov.* ubi casus fuit, quod quædam mulier sponsalia contraxit cum certo, cujus sævitia (ut narrabatur) postea deterrita, votum emisit castitatis; quo audito, vir Matrimonium cum alia inivit. Consultus autem Alexander III. respondit: *Mandamus, quatenus* (mulier quæ licentiam nubendi petierat) *si plus non processit, sibi de fide mentita, et voto violato congruam satisfactionem indices, et ei cui vult nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.* Hunc textum Doctores utriusque sententiæ pro se adducunt, sed revera ille pro neutra parte concludit. Auctores secundæ sententiæ, quos mox recensemus ex verbis illis, *de voto violato ... et licentiam tribuere, etc.* inferunt prædictum votum validum fuisse, et proinde dispensatione indiguisse; ergo, ut dicunt, per simplex votum castitatis, cum sit validum, jam sponsalia dirimuntur. Sed huic recte respon-

dent *Pal. Laym. et Holzm. cum Glossa ib. verb. Vota violata*, quod hoc nihil aliud probat, nisi quod votum satis erat validum respectu ad nuptias cum alio contrahendas, quas mulier intentabat; et ideo Pontifex ipsam declaravit ream de voto violato; sed minime probat validum fuisse respectu ad virum, cum quo prius sponsalia contraxerat.

Secunda vero sententia affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 12. c. 11. n. 3. et c. 12. n. 4. Petrocorens. t. 4. p. 280. v. Instabit. Suar. l. 2. de Voto c. 4. n. 13. Conc. p. 270. num. 7. et 9. cum Gonet et Led. Azor t. 11. c. 21. q. 10. cum Rirh. Ang. et Major. Escob. n. 233. et 237. cum Vasq. Diana, etc. Bon. p. 5. n. 13 cum Soto, Naldo, Gutt. Henr. et Rodr.* item *Cajet. Turr. Præpos. Lop. Veracr. Manuel, etc. apud Sanch. l. 1. D. 46. n. 7.* qui vocat probabilissimam, et communiter probabilem vocant, et tutam *Salm. c. 2. n. 33. Pal. p. 20. n. 3. et Cabass. l. c. et Laym. n. 7.* Eamque absolute docet *D. Th. Suppl. q. 53. ar. 11. ad* ibi: *Per votum simplex sunt sponsalia dirimenda.* Ratio S. Doctoris est, quia ubi duæ concurrunt obligationes, potior est præferenda. Ratio alia, quam communius tradunt, est, quia promissio sponsalium censetur semper facta sub conditione, nisi melior status eligatur. Idque valere dicunt, etiamsi sponsalia fuerint jurata, quia (ut pluries supra dictum est juramentum sequitur naturam contractus. Et adest etiam de hoc Decisio S. C. Concilii *apud Pitton. de Matr. num.* 2513. edita 5. Martii an. 1701. ubi dictum fuit votum castitatis, aut suscipiendi Sacros Ordines, per electionem melioris status irritare sponsalia etiam juramento firmata. Nec officere ajunt præfatum

textum in *cap. Veniens*, ubi dicitur *de fide mentita*, ex quo Adversarii arguunt illicite mulierem vovisse castitatem per sponsalia contracta; Nam probabiliter respondet *Pont. l. c. n.* 5. Papam sic dixisse, quia agebatur de foro externo; cum enim votum fuisset secretum, et sponsalia publica, de his quidem constabat, non autem de voto; unde de foro externo merito censendum erat fidem fuisse violatam. Item respondent *Petrocor.* et *Conc.*, et forte melius, quod ideo Pontifex feminam ream dixit de fide mentita, non quia voverat in præjudicium sponsalium, sed quia in fraudem ipsorum, nempe ut sponsum eluderet, et deinde nuberet alteri per dispensationem voti, quam jam petebat. Utraque sententia est probabilis. Recte autem inquit *Conc. num.* 10. quod si Sponsus votum ederet, ut sponsam eluderet, scilicet petendo dispensationem post votum, ut alteri nuberet, tunc graviter peccaret, et priora sponsalia deberet implere. Item probabilius dicunt *Salm. d. num.* 33. *cum Reb. et Aversa*, quod etiam sine animo eludendi sponsus voverit castitatem, si postea obtineat dispensationem voti, non poterit aliam ducere, quia prior obligatio non omnino extinguitur, sed tantum suspenditur, donec castitas servatur; Sed non omnino improbabiliter *Bon. num.* 16. *et Sanch. D.* 56. *n.* 8. id negant, quia per votum priora sponsalia omnino solvuntur; unde, cum obligatio illa omnino sit extincta, per dispensationem voti non reviviscit; et huic consentit etiam *Conc. l. c.* quamvis addat teneri de honestate Sponsum ducere desponsatam, ut scandala, et murmura vitentur.

874. Dubitatur 2. ad quid teneatur vir qui vovit Religionem, Ordines, vel Castitatem, et

postea mulierem cognovit sub promissione Matrimonii? Vide dicta *T. III. l.* 3. *n.* 649. ubi tenuimus *cum Less. Sanch. Lugo*, *Vasq. Con. etc.*) contra *Laym. Salm. etc.*) quod si mulier fuerit inscia voti, non obstante voto, ille tenetur ad Matrimonium, sive ejus promissio fuerit vera, sive ficta; etiamsi mulier fuerit conscia voti, probabiliter tenetur petere dispensationem. Utrum autem casu quo mulier fuerit inscia voti, possit Sponsus eam ducere sine dispensatione? Negant *Salm. de Restit. c.* 3. *n.* 3. *Lugo de Just. Dist.* 12. *n.* 41. *et Pont. lib.* 6. *cap.* 12. *n.* 8. quia, cum de facili possit, tenetur utrique obligationi satisfacere. Sed negant *Tamb. Dec. l.* 5. *n.* 36. *et Spor. de Matr. c.* 3. *n.* 601. item *Less. Trull. et Candido apud Salm. loc. c.* quia tunc cessat, sive omnino suspenditur obligatio voti, cum revera non possit tunc utrique obligationi satisfieri, et prævaleat (ut diximus) obligatio Matrimonii ineundi. Contracto tamen Matrimonio, eo casu non poterit vir petere debitum; et ideo recte subdit *Tamb. cum Less.* adeoque dispensationem obtinendam esse, ut etiam petere valeat.

875. » X. Per *Matrimonium Validum* spon-
» salia dissolvuntur saltem quoad eum, qui non
» contraxit matrimonium; quoad cum vero,
» qui contraxit, non extingui obligationem, si
» alter expectet, sed suspendi, et matrimonio
» isto soluto, teneri ad implenda sponsalia prio-
» ra, docet *Pont.* contra *Sanch.* qui vult
» omnino dissolvi. Vide *Dian. part.* 3. *tom.* 4.
» *R.* 209. ».

Quæritur, an per Matrimonium subsequens omnino dissolvantur sponsalia antecedentia? Certum est, quod, durante Matrimonio post sponsalia cum alia contracto, cessat illorum obliga-

tio, ex *c. Si inter*, *de Spons. et c.* 1. *de Spons. duor.* Dubium est, an, illo soluto per mortem conjugis, urgeat obligatio priorum sponsalium? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Bon. p.* 2. *n.* 1. *Laym. c.* 2. *in fine*, *Wigandt tr.* 16. *n.* 25. *Conc. pag.* 272. *n.* 13. (qui huic inclinat) *Escob. n.* 2. *cum Bec. Fill. Henr. Rodr. Vill. Machad. ac Sanch. l.* 1. *D.* 48. *n.* 3. *cum Palud. Manuel. Gabr. etc. cum S. Bonav.* qui sic ait: *Jurantem sponsalia, aliudque ineuntem Matrimonium amplius non obligari.* Ratio, quia obligatio semel extincta numquam reviviscit ex *cap. Quæris*, *de Consec. Dist.* 4. *Secunda* vero sententia mihi absolute probabilior affirmat, et hanc tenent *Pontius l.* 12. *c.* 13. *n.* 4. *Ronc. p.* 138. *q.* 6. *R.* 1. *Pal. p.* 21. *n.* 4. *cum Conc. Led. Adriano etc. ac Salm. cap.* 2. *n.* 39. qui, licet contrariam probabilem vocet, hanc tamen veriorem putant *cum Gonet*, *Sylvio*, *Leand. Vega*, et aliis. Ratio, quia nullo jure probatur, quod sponsalia per Matrimonium subsequens omnino irritentur: non jure positivo, quia nullibi hoc habetur: non naturali, quia obligatio sponsalium, durante Matrimonio cum illa persona inito, utique pro illo tunc non obstringit, et ideo suspenditur quidem, sed non extinguitur; prout patet in eo qui post votum Religionis Matrimonium consummaret, hic enim mortuo conjuge teneretur quidem votum adimplere. Nec valet dicere cum *Sanch.*, quod hoc procedit quando vinculum superveniens est diversæ rationis, non vero si vincula sint ejusdem, ut sunt Matrimonium, et sponsalia; Nam respondetur, nihil referre quod obligatio subsequens sit ejusdem vel diversæ rationis, semper ac possit primæ obligationi satisfieri; tantum-

modo attendenda est conditio vinculi subsequentis: si illud est perpetuum, utique extinguitur prima obligatio; si vero est temporale, illa suspenditur donec impleri possit vinculo cessante; prout si quis venderet equum uni, et deinde venderet, et traderet illum alteri, casu quo rediret equus in dominium ipsius, certe teneretur eum tradere primo emptori, ut colligitur ex *l.* 15. *Cod. de Rei vend.*

876. » XI. Si Sponso *nova superveniat hereditas*, ita ut illi Sponsa jam sit inæqualis, non » habet ideo jus resiliendi; quia non est deceptus in conditione Sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi » hereditas nova superveniat. *Sanch. Conc. Regin. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 286.

Ita cum *Busemb.* sentiunt communissime *Pal. p.* 28. *num.* 5. *Sanch. l.* 1. *D.* 59. *num.* 7. *Conc. p.* 276. *num.* 23. *Ronc. p.* 139. *q.* 8. *v. aliqui*, *et Escob. n.* 306. *cum Guttier.* Sed contradicunt *Hurt. Trull. Leand. et Ochagav. apud eumd. Escob. n.* 304. (qui probabile putat) eo quod in tali casu jam accedit notabilis rerum mutatio. Juxta autem primam sententiam dicit *Croix n.* 160. quod si quis contraxit sponsalia cum una, et postea offeratur ei conjugium cum altera ditiore, non poterit primam relinquere, quia tunc nulla in ea facta est mutatio. Sed si qualitas secundæ Sponsæ esset excedenter melior, ego non auderem Sponsum omnino damnare, si cum illa contrahere vellet; licet enim in hoc casu mutetur status Sponsæ, sive sponsalium, tamen (ut communiter dicunt DD.) sponsalia non obligant nisi rebus in eodem statu manentibus; unde sicut non teneretur Sponsus illa exequi cum magno suo damno, ita nec teneri, alicui videri posset, cum

amissione magni lucri; talis enim amissio gravi damno æquiparatur, ex *l. un. C. de Sent. quæ pro eo etc.* juxta *dict. T. II. l. 3. n.* 301. Et sic invenio, in Vita S. Joannis a Capistrano *cap.* 9. sensisse plures Theologos in hujusmodi casu, quamvis ipse S. Joannes contrariæ fuerit sententiæ, a qua revera abscedere nec unquam ego consulere auderem.

877. Quæritur pro complemento hujus puncti, an dissensus Parentum sit causa solvendi sponsalia? Affirmant *Menochius apud Croix n.* 101. Et sic etiam sentire debent omnes illi qui dicunt, Tridentinum *Sess.* 24. *c.* 1. jam declarasse quod hujusmodi Matrimonia sine consensu Parentum celebrata, ab Ecclesia sunt prohibita, ita enim dicunt *Petrocor. t.* 4. *pag.* 413. *Ronc. pag.* 269. *quæst.* 3. atque *Fagnan. Gonet. Sayr. et Marchant. apud Episc. Muscettula in sua Dissert. de filiis etc. pag.* 10. *num.* 11. qui proinde ex præfato textu (*p.* 224. *n.* 330. *ib.*) infert dissensum Parentum esse verum impedimentum impediens Matrimonium. Sed communiter id negant ipse *Croix l. c. cum Gab. Sanch. lib.* 1. *D.* 14. *num.* 2. *Laym. c.* 1. *n.* 14. *Holzm. p.* 167. *et* 287. cum communi, ut testatur *Elbelp.* 368. *n.* 9. etiam cum communi, *Sporer num.* 202. *et Boss. cap.* 11. *num.* 106. Hi dicunt, quod sponsalia filiorum ex hoc solo capite, quod sint inita sine consensu Parentum, nequeunt irritari, quia eorum consensus non de necessitate, sed tantum de honestate a Jure Canonico requiritur. Excipiunt tamen, nisi magnum scandalum ex tali Matrimonio timeatur, eo quod virtus justitiæ non potest obligare ad actum qui sine peccato impleri nequit; ita *Laym. l. c. v. Enim vero*, *Nav. cap.* 16. *num.* 18. *Holzm. num.* 167. *et* 266. *ac*

Sanch. l. c. num. 3. *cum Cord. Gutt. et Lop.* Et hoc addit *Sanch. ib. cum Lopez*, valere, etiamsi nulla sit disparitas inter contrahentes. Advertunt tamen ipse *Sanch.*, *et Holzm.*, caute considerandum esse hoc scandalum, sæpe enim (ut dicunt) minæ, et discordiarum pericula jactantur, quæ postea, teste experientia, ubi nuptiæ contractæ sunt, facile cessant, et animi conciliantur. Sed redeundo ad quæsitum, ego censeo dicendum cum *Ronc. p.* 140. *q.* 9. *R.* 1. qui citant *Laym. et Gutt.* quod si Pater injuste dissentiat a tali Matrimonio, filius non potest a sponsalibus recedere, et tam ipse quam Pater peccarent, si vellent ea dissolvere. Secus, vero, si Pater juste contradicat, nempe si Matrimonium vergeret in dedecus Familiæ; tunc enim sponsalia illa non obligant, cum nemo possit obligari ad exequendam rem injustam. Et idem dicunt *Laym.*, *et Sanch. l. c.* cum aliis communiter, si ex tali Matrimonio magna scandala sint oritura inter propinquos. Posse etiam (addit *Ronc. R.* 2. filium solvere sponsalia, si Pater juste minetur exheredationem: et ego subdo etiam injuste, quia omnia sponsalia intelliguntur contrahi (ut diximus *n.* 863.) sub hac conditione, si non accedat talis mutatio, unde grave sit contrahere Matrimonium. Excipe, nisi hæc exheredatio jam fuerit prævisa, quia tunc contrahens merito censetur juri suo cessisse.

878. » Resp. 2. In supradictis causis, quan-
» do manifestæ sunt, non requiritur auctoritas
» Judicis ad dissolvenda sponsalia, alioqui re-
» quiritur. Quod si sponsus, cognito suo jure
» resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit
» sponsam, censetur tacite suo juri renuntiasse,
» et sponsalia ratificasse, *Laym. c.* 1. *n.* 23.

Dubitatur 1. An ad sponsalia solvenda semper requiratur auctoritas Judicis? Resp. Certum est 1. quod si sponsalia sunt publica, et causa publica ac certa, non requiritur auctoritas Judicis, et idem dicendum, si sponsalia sunt occulta, et causa occulta; ita *Sanch. l. 1. D. 69. n. 3. Pont. l. 12. c. 18. in fine, Nav. c. 22. n. 28. Holz. n. 277. et Pal. p. 31. n. 1. cum Sylv. Val. Gutt. et Rebell.* Certum est 2. quod si causa est dubia jure, vel facto, omnino requiritur auctoritas Judicis; *Sanch. n. 8. Holzm. et Palud. cum Gutt. l. c.* Quando autem sponsalia sunt publica, et causa occulta, tunc etiam requiritur auctoritas Judicis, sed non sub culpa gravi, nisi inde grave scandalum timeatur, *Pontius c. 18. n. 8. Holzm. l. c. Pal. n. 2. cum Nav. Lop. et Gutt. ac Sanch. n. 6. cum Sylv. An. et Vega.* Si vero causa illa non possit coram Judice probari, nec etiam sub levi auctoritas Judicis exigitur, ut ait *Sanch. n. 7. cum Palud. et Henr.* Casu autem quo defectus alterius partis jam probari possit, sed sit occultus, debet pars innocens alteram commonere, et minari quod manifestabit defectum, et si ipsa non acquiescat solutioni sponsalium, licite poterit defectum ad judicium deferre; ut ajunt *Laym. c. 2. n. 12. Pont. n. 8. Sanch. l. 1. D. 70. n. 2. et Pal. n. 4. Con. et Reb.*

Dubit. 2. quaenam probatio requiratur ad solvenda sponsalia? Distinguendum: Si agitur de probando impedimento, sive dirimente sive impediente, tam in foro interno, quam externo sufficit unus testis juratus, ex *c. Super eod. de Test. et Attest.* etiamsi testis ille sit criminosus, et non citatus, sed a parte productus; et etiamsi clam deponat, et sine manifestatione sui nominis: Ita *Sanch. lib. 1. D. 71. num. 2. 3.*

et 4. *Hölzm. num.* 277. *Viva qu.* 2. *art.* 9. *n.* 1. *Croix num.* 215. *et* 217. *Pal. p.* 32. *n.* 3. *cum Gutt. et Salm. cap.* 2. *n.* 110. *cum Aversa*, *et Coninc.* Et hoc, etiamsi sponsalia fuerint jurata, ut verius tenent *Sanch. num.* 8. *Salm. n.* 111. *cum Cov. Gutt. Trull. Aversa*, *et Gabr. ac Pal. n.* 6. (contra *Palud. et Lop. ib. n.* 5.) quia testis oculatus, et juratus, magis probat quàm fama, quæ certe sufficit ad solvenda sponsalia etiam jurata; vide dicenda *n.* 997. *Dub.* 2.

Si vero agitur de probanda alia causa, quæ non sit impedimentum, sed tantum quæ det alteri jus resiliendi, ut deformitas, fornicatio Sponsæ, etc. quoad forum externum requiruntur saltem duo testes fide digni deponentes sub juramento, ut alii dicunt et communius, prout *Sanch. n.* 7. *Pal. n.* 8. *Laym. c.* 2. *n.* 12. *et Salm. n.* 111. *cum Con. Gutt. Trull. et Gabr.* Quia (ut ajunt) in *c. Veniens*, *et c. In omni*, *de Testib.* dicitur duos testes requiri, ubi agitur de præjudicio tertii. Verum sufficere unum testem fide dignum dicunt *Palud. et Aversa apud Salm. n.* 115. (qui cum *Trull.* horum sententiam probabilem putant), quia durum est compellere virum ad ducendam Sponsam, quam ab aliquo fide digno audit, et prudenter jam suspicari potest fuisse fornicatam. Et revera hæc sententia satis probabilis mihi videtur, loquendo de fornicatione Sponsæ, cum agatur de vinculo perpetuo Matrimonii, et ideo ob talem suspicionem viri prudenter Judex timere potest infelicem exitum ex hoc conjugio proventurum. Et huic sententiæ reipsa expresse consentiunt ipsi *Laym. et Pal. ll. cc.* dum ajunt, quod, stante probabili timore infelicis exitus, licite potest vir a sponsalibus recedere.

Quoad forum autem internum, conveniunt DD. cum *Sanch. lib.* 1. *D.* 73. *n.* 2. *Pal. n.* 8. *Croix n.* 215. *cum Gobat. et Salm. n.* 108. *cum Con. Aversa*, *et Dic.* sufficere ad solvenda sponsalia unum testem fide dignum, minime de mendacio suspectum, et testantem de certa scientia; vel etiam opinionem probabilem de causa sufficienti ad solutionem, ut idem *Sanch. lib.* 1. *D.* 69. *n.* 9. *Croix n.* 217. *et Viva q.* 2. *art.* 9. *n.* 1. Hinc subdunt *Viva, et Sanch. cum Lopez ibid.* quod si vir doctus affirmet causam esse sufficientem, licite poterit pars innocens resilire.

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma, et minister.

879. » RESpond. Est Sacramentum inter baptizatos, quo vir, et mulier sibi mutuo legitime corpora sua tradunt ad perpetuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ, et remedium concupiscentiæ. Materia ex qua, et proxima, est mutuus consensus externis signis expressus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis. *Suar. tr.* 3. *d.* 2. *s.* 1. *art.* 1. *Sanch. Vasq.* Minister non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes, quia hi ponunt materiam, et formam. Porro Matrimonium dicitur ratum, quando contractus est factus, etsi non sit secuta copula carnalis; consummatum vero dicitur, quando ea secuta est.

Matrimonium dicitur a *Matris munere*, ut ait D. Thom. sive *ut Mater fiat*, ut D. August. Ante Christi adventum Matrimonium tantum habebat vim contractus, sed a Christo fuit postea evectum ad rationem Sacramenti. De fide autem est Matrimonium esse Sacramentum, ut definivit Tridentinum *Sess.* 24. *c.* 1. ex illo Apostoli (*Ad Ephes.* 5.) *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, et*

Ecclesia. Unde Matrimonium, ut Sacramentum significat conjunctionem spiritualem inter Christum, et Ecclesiam.

880. In Matrimonio, ut habente rationem tam contractus, quam Sacramenti, tria considerantur, nempe ratio contractus, vinculum perpetuum animorum cum obligatione reddendi debitum, et copula carnalis. Hoc vero tertium, licet alia duo ad ipsum ordinem dicant, tamen non est essentialis pars Matrimonii, nam sine copula Matrimonium bene consistere potest. Essentia igitur Matrimonii in ratione Sacramenti consistit in contractu inito per mutuum consensum, quia Sacramentum, cum contractus perficitur, tum gratiam producit. In ratione vero Matrimonii proprie dicti, ejus essentia consistit in vinculo conjugali, quod numquam per se solvi potest.

Quæritur, quæ sit Materia, et Forma, et qui Minister Sacramenti Matrimonii? Communis est sententia, Ministros hujus Sacramenti esse ipsos contrahentes, et Formam ipsorum verba consensum exprimentia, ut probabimus in brevi Dissertatione, quam afferemus in fine hujus Dubii ex *n.* 897. Quo vero ad Materiam, magis DD. discrepant; sex sententias enumerat *Sanch. de Matr. l.* 2. 5. septem *Pont. eod. tit. l.* 1. *c.* 7. Duæ tamen sunt plus receptæ. *Prima*, quam tenent *Busemb. ut supra*, et *Sanch. l. c. n.* 6. *Salm. tract.* 9. *c.* 3. *num.* 63. *Ronc. pag.* 143. *q.* 4. *R.* 1. et alii plurimi apud ipsos, dicit verba Sponsorum, quatenus exprimunt traditionem corporum, sunt Materia; quatenus vero exprimunt acceptationem, sunt Forma. *Secunda* autem sententia, cui magis adhæreo, et quam tradunt *S. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 2. *ante* §. 1. *Petroc. to.* 4. *p.* 303.

*

q. 2. *Frassen. t.* 12. *pag.* 139. *Concl.* 1. *Abelly pag.* 200. *q.* 1. *Holzm. t.* 2. *pag.* 321. *n.* 316. *Laym. de Matr. c.* 2. *n.* 3. *cum Palud. et P. Soto*, *ac Pont. lib.* 1. *c.* 7. *cum S. Bonav. Gerson. Vasq. Adrian. Comit. et aliis*, dicit Materiam remotam hujus Sacramenti esse corpora contrahentium mutuo tradenda, sive jus mutuum in corpus alterius; Materiam proximam esse ipsam traditionem juris in corpora, factam per verba seu signa consensum exprimentia; Formam vero esse mutuam acceptationem verbis aut signis expressam. De Forma infra loquemur, ut diximus supra. Quod autem Materia remota sint corpora contrahentium, et proxima sit ipsa mutua corporum traditio, sic probatur. Hoc Sacramentum juxta communem sententiam habet rationem contractus; sicut igitur in aliis contractibus res sunt materia remota, consensus expressus per verba est forma, et traditio rei est materia proxima contractus, nempe applicatio formæ ad materiam remotam, ita in Matrimonio, corpora (sive jus in corpora), sunt materia remota: consensus expressus per verba, est forma: ipsa autem traditio juris in corpora, est materia proxima, quæ fit per applicationem formæ ad materiam remotam, nempe ad jus quod transfertur. Contractus autem Matrimonii ad Sacramenti rationem elevatus id habet speciale, quod ad hoc, ut transferatur dominium juris in corpora contrahentium, non requiritur realis traditio rei, ut exigitur in aliis contractibus, sed sufficit sola voluntas externe expressa, ut docent S. Ambrosius *de Instit. Virg. c.* 6. ubi: *Non defloratio virginitatis facit conjugium, sed passio conjugalis.* Et S. Joannes Chrysost. *Hom.* 32. *in Matthæum*; *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.*

Unde resolves.

881. » 1. Valde, et licite contrahi potest cum » pacto continentiæ, sine intentione prolis, et » remedio concupiscentiæ. Ratio est, quia non » pugnat cum essentia Matrimonii. Et patet » exemplo Beatæ Virginis, et Sancti Josephi.

» 2. Non videtur licitum, contrahere tantum » propter voluptatem carnis, vel vanitatem: » quia finis debet esse saltem honestus. *Nav. c.* » *22. n. 79. Sanch. l. 2. d. 29. q. 3.*

» 3. Licite contrahitur in remedium concu- » piscentiæ, nihil aliud intendendo, modo pro- » les positive non impediatur: hoc enim sub » mortali non licet. *Con. d. 25. d. 2. n. 16.* » *Pont. l. 1. c. 21. Hurt. Perez. d. 16. s. 7.* » *n. 6. ex 1. Cor. 7.* Hinc etiam conjuges pos- » sunt abstinere ab usu conjugii, et optare, ne » plures accipiant liberos, quam possint alere, » dummodo, ut dixi, positive non impediant, » nec abortum procurent. *Perez l. c. Bon. q.* » *4. p. 1. n. 12. Nav. c. 16.* etc.

» 4. Licite etiam contrahitur ob fines hone- » stos extrinsecos fini intrinseco Sacramenti (qui » est mutua animorum conjunctio et conjugum » sanctificatio), non contrarios, v. gr. ad » pacem inter regna, vel illustres familias com- » ponendas, vel splendorem familiæ conser- » vandum. Ita contra *Sanch. et Sylv.* docent » *Præp. Pont. Gasp. Hurt. Dian. p. 3. t. 4.* » *R. 219. V. Per. dist. 18 s. 6. n. 7.* ubi » cum *Dian. l. c.* etiam permittit, ob divitias, » et nobilitatem.

» 5. Valide, sed illicite contrahitur cum in- » tentione negandi debitum, vitandi prolem, » vel etiam non educandi, mœchandi, etc. nisi

» tamen talis intentio in pactum deducatur, id-
» est nisi adjiciatur tamquam conditio obligans
» ad aliquid contrarium essentiæ Matrimonii.
» Unde invalide contrahit, qui vinculum Ma-
» trimonii vult tantum durare per annum, vel
» reservat sibi potestatem adulterandi, vel non
» reddendi debitum debite exigenti. V. *Perez*
» *s.* 6. *etc. l. c.*

882. Tres fines in Matrimonio considerari possunt, fines intrinseci essentiales, intrinseci accidentales, et fines accidentales extrinseci. Fines *intrinseci essentiales* sunt duo, traditio mutua cum obligatione reddendi debitum, et vinculum indissolubile. Fines *intrinseci accidentales* pariter sunt duo, procreatio prolis, et remedium concupiscentiæ. Fines autem *accidentales extrinseci* plurimi esse possunt, ut pax concilianda, voluptas captanda, etc. His positis certum est 1. quod si quis contraheret, positive excludendo fines intrinsecos substantiales Matrimonii, nempe animo non reddendi debitum, vel contrahendi ad tempus, non solum peccaret, sed nullum iniret Matrimonium; ita communiter omnes cum *D. Thoma in* 4. *D.* 31. *q.* 1. *art.* 3. Certum est 2. quod si quis excluderet duos fines intrinsecos accidentales, non solum valide, sed etiam licite posset quandoque contrahere, prout si esset senex, et nuberet sine spe procreandi prolem, nec intenderet remedium concupiscentiæ; sufficit enim, ut salventur fines substantiales ut supra; et sic contraxerunt B. Virgo cum S. Joseph, qui utique non intenderunt procreationem prolis, nec remedium concupiscentiæ, et tamen validum quidem et licitum conjugium inierunt, ex *Matth. c.* 1. ubi: *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.*

Dubitatur 1. An venialiter peccet, qui nubit principaliter ob remedium concupiscentiæ? *Pri-*

ma sententia affirmat et hanc tenet *S. Th. Suppl. q.* 49. *art.* 5. *ad* 2. quem sequuntur *Nav. c.* 22. *n.* 9. *Natal. Alex. a.* 3. *reg.* 3. *Conc. t.* 10. *de Matr. pag.* 393. *n.* 5. *Bossius c.* 10. *n.* 263. *cum Sylv. Henr. et Led. ac Sanch. l.* 1. *D.* 29. *n.* 26. Id probant ex auctoritate plurimorum SS. Patrum. Item probant ratione, quia, licet remedium concupiscentiæ sit etiam finis honestus Matrimonii, finis tamen primarius est procreatio prolis; unde contra rationis ordinem est, ut finis secundarius præ primario eligatur. *Secunda* vero sententia non minus communis, nec minus probabilis, negat ullo modo peccare, modo contrahens non excludat finem procreandæ prolis; ita tenent *Palaus p.* 10. *n.* 3. *Ronc. pag.* 144. *q.* 2. *R.* 2. *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 236. *Holzm. num.* 180. *Boss. t.* 2. *c.* 7. *num.* 43. *Salm. c.* 3. *n.* 28. *cum Con. et Dic. Pont. l.* 1. *c.* 21. *n.* 4. *cum P. Soto, Gabr. Almain. Cov. etc.* item *Caj. Major, Durand. Ricch. Palac. Sa, Med. Philiarch. Angles, Perez, Ugolin etc. apud Sanch. l.* 9. *D.* 9. *n.* 3. Et id quod dicunt de Sponsis, idem asserunt de Conjugibus, qui copulam habent principaliter ad concupiscentiam sedandam. Ratio hujus sententiæ est, quia Matrimonium est a Deo institutum non solum ad prolem procreandam, sed etiam in remedium concupiscentiæ, ut probatur ex Apost. 1. *Cor.* 7. ubi: *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, et unaquæque suum virum.* Huic tamen textui respondet D. Th. *l. c.* sic dicens: *Si aliquis per actum Matrimonii intendat evitare fornicationem in Conjuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti; sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; et secundum hoc est pecca-*

tum veniale; nec ad hoc est Matrimonium institutum nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus. Sed venia tanti Doctoris (cujus sententiis universe obsequi in ceteris ego studui) magis propria videtur interpretatio S. Joannis Chrysostomi, cujus verba mox infra afferam, et quem sunt sequuti *Estius*, *Salmeron*, *et Cornelius*, nempe quod illud *propter fornicationem*, non intelligitur de vitanda fornicatione Conjugis, sed propria; idque videtur patere ex contextu ejusdem Apostoli in dicto *cap.* 7. ubi dicitur: *Bonum est hominem mulierem non tangere; propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat.* Et quomodo Apostolus viris consilium præbet, ut abstineant a tactu mulierum; si vero ipsi in periculo sint incontinentiæ, ne incidant in fornicationem, remedium non solum permittit, sed suadet, dicendo, *unusquisque suam uxorem habeat.* Et quamvis addat: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium:* Id tamen profert pro iis qui non sunt incontinentes, quibus tantum permittit nubere, sed suadet a nuptiis abstinere, dum ait: *Dico autem non nuptis et viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.* Neque hic *indulgentia* importat permissionem culpæ venialis, verius enim (ut ait *Pontius cum Estio, Salmerone, et Cornelio*) indulgere non est veniam dare ad leviter peccandum, sed permittere ut licitum. Cum autem D. Paulus sermonem revocat ad eos qui sunt in periculo incontinentiæ, non solum permittit, sed etiam ipsos ad nubendum absolute hortatur, dicens (*vers.* 9.) *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam uri.* To enim *nubant* verius hortationem, quam permissionem,

importat. Id bene confirmatur ab eo quod dicit Apostolus eodem loco (1. *Cor.* 7. 5.) ubi loquens de Conjugibus scribit : *Nolite fraudare invicem ; nisi forte ex consensu ad tempus , ut vacetis orationi ; et iterum revertimini in idipsum ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.* Si licet ergo Conjugibus debitum petere, tantum ad vitandam incontinentiam, licebit etiam ob eumdem finem Matrimonium inire. Hinc S. Joannes Chrysostomus explicans textum Apostoli , inquit , unam ex causis , cur Deus instituerit Matrimonium , esse , ut vitetur incontinentia : en ejus verba : *Quæ igitur fuit causa conjugii ? Et cur illud datum est divinitus ? Audi Paulum dicentem : Ad vitandas scortationes quisque suam uxorem habeat etc. Ut scortationem vitemus , ut moderemus concupiscentiam , contenti uxore propria , hoc nobis affert conjugium , hic ejus fructus , hoc inde lucrum est , in hoc quærendæ nuptiæ , ut ad vitam pudice degendam nos adjuvent.* Ita S. Doctor *Hom.* 9. *t.* 6. *vol.* 19. Ad auctoritates SS. Patrum quæ opponuntur, respondet *Auctor Petrocorens. tom.* 1. *pag.* 142. *v. Sed quia* , quod ideo Patres Conjuges damnant , quia eos libidinis impetum sequi supponunt. Ad rationem autem contrariæ sententiæ , nempe quod sit deordinatio eligere finem secundarium præ primario ; Respondetur quod deordinatio quidem esset , si ordinaretur finis primarius ad secundarium , sed non si ex duobus finibus licitis secundarius præ primario eligatur. Hujusmodi tamen fines intrinseci accidentales vel procreandæ prolis , vel vitandæ incontinentiæ , ut honesti sint , oportet ut referantur ad Deum , si non actualiter , saltem virtualiter , aut habitualiter , ut communiter tradunt *Sanch. l.* 8. *D.* 9. *n.* 3. *Pont. l.* 10. *c.*

8. *n.* 2. *et Boss. l.* 2. *c.* 7. *n.* 17. *cum Reg. Vill. Fill.* etc.

883. Dubitatur 2. An sit licitum contrahere Matrimonium principaliter ob fines accidentales extrinsecos, nempe ob voluptatem captandam, pacem familiarum conciliandam, et similia? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 1. *c.* 21. *n.* 13. *Pal. p.* 10. *n.* 3. *et Salm. cap.* 3. *n.* 29. *cum Cajet. Con. et Gabr.* ac probabilem putat *Sporer n.* 298. *cum Tamb.* modo non excludatur finis debitus intrinsecus ut supra. Ratio, quia semper ac finis debitus retinetur, non est illicitum nuptias ad fines indifferentes ordinare; tunc enim finis (v. gr. voluptatis non est principalis, sed tantum impellens ad contrahendum Matrimonium, quo jam cohonestatur voluptas. *Secunda* sententia negat, et hanc tenent *D. Th. in* 4. *D.* 31. *q.* 2. *art.* 3. *Sporer n.* 297. *Tamb. tract.* 4. *cap.* 2. §. 3, *n.* 11. *Roncag. pag.* 144. *q.* 2. *R.* 2. *in fine*, *et Sanch. lib.* 6. *D.* 11. *n.* 4. citans S. August. et S. Anselm. Ratio, quia non potest esse immune ab aliqua deordinatione, velle ordinare rem sacram ad profanam, et Matrimonium contrahere ob fines alienos ab illis per quos nuptiæ sunt licitæ. Ego puto distinguendum: Si finis sit per se honestus, nimirum pax populi, amor inter consanguineos, honoris familiæ conservatio, sanitatis tuendæ, et similia, tunc puto dicendum cum *Bus. ut supra n.* 4. *Pont. l. c. Con. D.* 25. *dub.* 1. *n.* 14. *et Pal. d. n.* 3. (qui id habet ut certum, contra *Sanch.*) licite Matrimonium contrahi, quia hæc non est deordinatio, ut mox supra diximus, eligere aliquem ex finibus secundariis honestis præ fine primario, modo iste non excludatur. Secus vero, si finis non sit ho-

nestus, nempe si sit voluptatis, vel cupiditatis divitiarum, aut vani honoris, ut tenent *Bus. n.* 2. *cum Nav. et Sanch. et Viva q.* 3. *art.* 2. *n.* 4. cum communi.

884. » 6. Contrahentes, ut non peccent, de-
» bent esse in gratia, etiam tunc, quando per
» procuratorem contrahunt: quia verum Sacra-
» mentum suscipiunt, licet dormiant. Secus est
» de procuratore, per quem contrahunt, uti
» et de Sacerdote copulante; quia nec suscipit,
» nec administrat Sacramentum, sed tantum ut
» testis assistit. *Card. de Lug. de Sacr. dub.*
» 6. *s.* 9. *n.* 155. * (*Ita Salm. c.* 3. *num.*
» 89. *cum Sanch. et communi. Peccaret autem*
» *mandans, si tunc esset in mortali, eodem*
» *modo ac si per se contraheret; Ronc. pag.*
» 143. *q.* 6. *et Bon. p.* 5. *n.* 12. *cum Reb.*
» *Con. Gutt. etc. Et peccaret quidem duplici*
» *peccato sacrilegii: primo quia indigne susci-*
» *peret Sacramentum: secundo quia indigne mi-*
» *nistraret, ut dicemus num.* 897. *et seq. Sed*
» *hoc ultimum probabiliter non est mortale ju-*
» *xta dicta de Sacr. in gen. n.* 32. *cum Spon-*
» *si non sint Ministri ad tale Sacramentum con-*
» *secrati*) *.

885. Notandum hic, quod, ut Procurator contrahat Matrimonium nomine alterius, plura requiruntur; scil. I. Speciale mandatum; ad quod autem non requiritur scriptura, sed sufficit si detur oretenus, ut dicunt *Sanch. l.* 2. *D.* 11. *n.* 5. *et* 14. *Salm. c.* 3. *num.* 97. *in fin. et Pal. part.* 9. *n.* 7. *cum Gutt. et Perez.* Nec requiritur diversitas sexus, unde bene hoc officium gerere possunt duo mares, vel duæ feminæ, ut *Sanch. num.* 15. *et Pal. ibid. cum Guttier.* II. Ut mandatum sit de contrahendo cum determinata persona; vide *Salm. l. c.* III.

Ut Procurator per se contrahat; non potest enim ipse alium delegare, nisi habeat expressam et specialem a mandante licentiam. Et hæc tria habentur expresse in *cap. final. de Procurat. in* 6. IV. Ut mandatum non sit revocatum (nec etiam mentaliter) a mandante, antequam Matrimonium celebretur; *Sanch. n.* 6. *Pal. n.* 2. *et Salm. n.* 98. *cum Pont. et Bon.* Et hoc currit, etiamsi revocatio fiat tacite, nempe si quis mandatum dederit contrahendi eum una, et postea celebret sponsalia cum alia; *Sanch. n.* 10. *et Pal. d. num.* 2. *cum Cov. Con. et Gutt.* V. Ut Procurator ostendat mandatum Parocho et testibus, et coram eis contrahat Matrimonium, juxta formam Tridentini. Non requiritur autem, ut coram eisdem tradatur mandatum Procuratoris ex parte mandantis; *Sanch. n.* 23. *et Salm. n.* 102. *cum Pontio, Bon. etc.* VI. Ut procurator limites mandati non excedat. In hoc tamen advertendum, quod si conditio sit requisita a mandante, scilicet ut contrahatur cum tali dote, tali tempore, etc. si non servatur conditio, Matrimonium erit nullum *Sanch. n.* 17. *Rionc. pag.* 143. *q.* 6. *et Con. D.* 24. *dub.* 9. *n.* 67. Si vero conditio sit requisita a jure, nempe ut contrahatur præmissis Denunciationibus, obtenta licentia Episcopi, etc. tunc validum erit Matrimonium sine ipsis initum, ut communiter dicunt *Bon. p.* 5. *n.* 8. *Sanch. n.* 18. *Nav. cap.* 27. *n.* 78. *et Salm. n.* 101. *cum Pal. Trull. Reg. Diana*, etc. Quia Matrimonium sine illis per se est validum, quamvis illicitum: ergo sic etiam, cum celebratur per Procuratorem; talis enim forma apponitur ad rite faciendum actum, sed non ut conditio, sine qua mandatum sit invalidum.

886. Quæritur hic, an qui dederit manda-

tum sine animo contrahendi, sed ante celebrationem Matrimonii mandatum ratificavit, tunc valide Matrimonium contrahatur? Negant *Pal. pag.* 8. *n.* 2. *et Coninck D.* 27. *dub.* 7. *n.* 72. quia mandatum illud, deficiente animo contrahendi, fuit nullum, et ideo non potuit solo consensu reconvalidari, sed oportet ut denuo consensu expresso constituatur. Sed affirmant *Sanch. lib.* 2. *D.* 11. *n.* 13. *Bon. part.* 5. *n.* 6. *Ronc. pag.* 143. *quæst.* 6. *et Salm. cap.* 3. *n.* 104. *cum Trull.* Ratio, quia procurator ideo valide contrahit, in quantum suis verbis significat voluntatem non jam præteritam, sed præsentem mandantis; sufficit igitur, quod tempore quo contrahit, adsit voluntas mandantis, ut valeat actus. Hæc videtur probabilior, sed primam non censeo improbabilem. In talibus autem nuptiis Parochus interrogare debet procuratorem; *Vis in uxorem Luciam nomine N. N.?* Et feminam: *Vis in maritum Franciscum, mediante præsenti suo procuratore?* Vide *Salm. n.* 107. Matrimonium autem per epistolam contrahitur, quando unus, e. g. Sponsus scribit ad Sponsam, se illi tradere in maritum, et ex tunc eam acceptare in uxorem; et Sponsa idem rescribit viro, et uterque postea epistolas legit coram Parocho, et testibus. Sed quando vir scribit feminæ, se illi in virum tradere, et acceptare illius consensum ex tunc quo illa præstiterit, tunc, licet femina non rescribat, sufficit ut Matrimonium contrahatur, si femina coram Parocho, et testibus literas aperiat, et consensum præstet; ita *Sanch. l.* 2. *D.* 12. *n.* 3. *Salm. c.* 3. *num.* 108. *cum Diana, et Vill. ac Pal. p.* 9. *num.* 11. *cum Nav. Mol. Con. Henr. et Gutt.*

» 7. Conjux habet potestatem in alterius cor-

» pus, sed non ad exercendam libidinem gene-
» rationi adversantem.

887. » 8. Requiritur consensus de præsenti, » verbo, scripto, aut nutibus expressus. Sufficit tamen exprimere per alium, ut si parentes pro filiis contrahant, his tacentibus. » V. *Dian.* p. 3. t. 4. R. 272. * (*Id quod » dictum est de sponsalibus filiorum, quæ ipsis » tacentibus a parentibus contrahuntur* (*vide » ex n.* 838.) *idem dicitur de ipsorum Ma- » trimonio tali modo inito. Vide Salm. cap.* 6. » *num.* 61. *cum D. Thom. Sanch. Bon. Con. » etc.*) *. Sufficit etiam 2. si alterius consensui » præcedenti, et non revocato, alterius accedat. Unde si quis coram Parocho non vere » conseuserit, satisfacit consentiendo postea ». V. *Dian. loc. c. R.* 292. * (*Vir autem ficte Matrimonium contrahens tenetur ducere, ut docent Lugo de Just. D.* 12. *n.* 48. *et Croix lib.* 6. *part.* 3. *n.* 258. *cum Sanch. lib.* 1. *Dub.* 11. *etiamsi adsit disparitas, quæ (ut ait Lugo) raro excusat. Excipitur tantum* 1. *Si fraus mulieris intercesserit, ut declaravit S. C. Vide P. Zach. apud Croix l. c. Excipitur* 2. *Si nullum damnum sit puellæ obventurum, ut ajunt Sanch. loc. cit. n.* 5. *et Croix dicto n.* 258. *cum Palao, et Krimer.*) *.

Certum est apud omnes (exceptis paucis quos refert *Bossius cap.* 3. *n.* 41.), ad contrahendum valide Matrimonium verba non esse necessaria, ut docent *D. Thomas in* 4. *D.* 27. *q.* 1. *art.* 2. *quæst.* 2. *ad* 2. *et* 3. *Bellarm. de Matr. c.* 8. *Sanch. lib.* 2. *D.* 31. *n.* 5. *Ronc. pag.* 144. *quæst.* 1. *et Bossius num.* 44. *cum Panorm. Nav. Cov.* et alii passim. Probatur ex *c.* 23. *de Sponsal.* ubi muti et surdi valide quidem nubunt; et ex *c. un.* §. *Fin. de Despons.*

impub. in 6. ubi dicitur ad Matrimonium filiæ sufficere consensum Parentum, si ipsa taceat; item ex *cap. Is qui fidem de Sponsal.* ubi olim Sponsalia per copulam in Matrimonium transibant. Ex quibus Canonibus infertur, verba non esse necessaria, cum ibi sufficiat ad contrahendum consensus signis tantum expressus, et etiam præsumtus. Clarius id probatur ex *c. Tuæ fraternitati.* 25. *de Sponsal.* ubi ad quæsitum: *Utrum ex solis verbis Matrimonium contrahatur?* Innocentius III. sic respondit: *Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum, sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti; nam surdi et muti possunt contrahere Matrimonium per consensum sine verbis.*

888. An autem verba sint necessaria de præcepto? Alii affirmant ut *Aversa*, *Cornejo*, *et Rodriq. apud Salmant. cap.* 6. *num.* 52. Et probant ex verbis mox supra relatis (in *cit. c. Tuæ fraternitati*): Sunt necessaria, *quantum ad Ecclesiam*, *verba*, *etc.* ideo sentiunt peccare graviter Sponsos, qui signis tantum consensum exprimunt, cum possint verbis. Alii autem negant verba esse de præcepto: ita *Pontius lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 14. *Pal. p.* 7. *num.* 7. *Viva qu.* 4. *art.* 2. *num.* 1. *et Diana p.* 3. *tr.* 4. *R.* 248. Qui (ut ajunt) nullibi patet tale adesse præceptum. Respondent ad præfatum textum, Pontificem ibi minime intendisse excludere alia signa consensum exprimentia, et dixisse necessaria esse verba *quantum ad Ecclesiam*, non quoad substantiam actus, sed quoad faciliorem conjugii probationem. Et sic sentit etiam *Glossa ib. v. Verba*, dicens: *Non contrahitur sine verbis; vel per aliquod aliud, per*

quod intelliguntur consentire. Ad ideo ait *Pontius*, Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. nihil aliud requirere, nisi quod *Parochus*, *viro et muliere interrogatis*, *et eorum mutuo contensu intellecto*, *dicat*, *Ego vos conjungo*, *etc.* Alii vero probabilius dicunt verba requiri, sed tantum sub culpa veniali, ita *Sanch. lib.* 2. *D.* 31. *n.* 10. *Roncaglia pag.* 144. *q.* 1. *R.* 2. *et Bossius c.* 3. *num.* 48. *cum Con. Fill. et Henr.* quia alias ageretur contra consuetudinem Ecclesiæ. Sed a tali culpa bene excusaret verecundia, aut alia rationabilis causa.

889. Certum est, quod donatio annuli, vel traductio Sponsæ in domum Sponsi de se non sunt signa sufficientia ad contrahendum Matrimonium, nisi hæc ex consuetudine loci habeant consensum significare; ita communiter *Sanch. lib.* 1. *D.* 22. *n.* 1. *et* 3. *Pontius lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 3. *et Salm. cap.* 6. *num.* 60. et alii passim. Sufficiens vero est signum si viro exprimenti consensum femina manum porrigat, ut communiter AA. citati. An autem sufficiat, si manum non retrahat a viro manum porrigente? Pariter affirmant *Pontius n.* 8. *et Viva q.* 4. *art.* 1. *num.* 1. Sed verius huic contradicit *Sanch. l. c. n.* 6. *ex c.* 1. *de Sponsal. duor.* ubi sic dicitur: *Fides autem consensus est, quando etsi non stringit manum, corde tamen et ore consentit ducere.* Unde non sufficit ad contrahendum, quod alter manum non retrahat, quando fides datur, sed insuper requiritur ut ille ore consensum exprimat; ita etiam *Glossa v. stringit.*

» Quæres, an sufficiat consensus conditio-
» natus?

890. » Resp. 1. Sufficit conditionatus, sub
» conditione de præterito, vel præsenti, stan-

» te conditione: quia tunc contractus non sus-
» penditur. * (*Et hoc currit etiam si conditio*
» *esset turpis, scilicet*: Te volo, si fornicasti;
» si odio habes inimicum meum. *Tunc enim*
» *non verificata conditione, Matrimonium est*
» *nullum, quia omnino ibi deest consensus*) *.
» Resp. 2. Sufficit sub conditione necessaria
» de futuro, dummodo contrahentes non inten-
» dant suspendere tantisper consensum, v. gr.
» *duco te, si cras sol oriatur.* Item sub condi-
» tione de futuro impossibili, v. gr. *si cœlum*
» *tetigeris*, vel de futuro turpi, modo non re-
» pugnet substantiæ matrimonii, et consensus
» sit absolutus, verb. gr. *si patrem occideris.* Ra-
» tio est, quia tales conditiones habentur pro
» non adjectis. *Sanch. lib.* 5. *dub.* 15. *Mol.*
» *Fill. Less. l.* 2. *c.* 18. *dub.* 15. *Laym.*
» *Bonac.*

» Respond. 3. Non sufficit sub conditione de
» futuro, quæ sit contra substantiam obligatio-
» nis matrimonialis, v. g. si prolis generatio-
» nem impedire velis maleficio, vel victum
» comparare adulterio. Patet ex *c. fin. de cond.*
» V. *Sanch. lib.* 5. *d.* 10. *Con. d.* 29. *dub.*
» 3. *Filliuc.* etc.

891. Si igitur conditio de futuro est necessaria, nempe *si pater tuus morietur; si cras sol occidet, etc.* de se non suspendit Matrimonium, ut communiter dicunt *S. Thom. in* 4. *D.* 29. *quæst.* 2. *art.* 3. *q.* 3. *Ronc. p.* 145. *q.* 4. *R.* 1. *Holzm. n.* 341. *et Salmant. c.* 7. *num.* 9. *et* 10. cum aliis. Dicitur *de se*, nam si contrahens sic dicens intendit velle expectare tempus talis conditionis, tunc Matrimonium suspenditur usque ad illius eventum; *Ronc. et Holzm. loc. cit. et Salm. num.* 12. *et Concina pag.* 207. *num.* 30. Si vero conditio esset turpis, tunc

distinguendum : Si illa sit contra bonum Sacramenti, fidei, vel prolis, tunc utique nullum reddit Matrimonium. Secus vero si conditio esset alio modo turpis (vel si esset impossibilis) ; hæc enim, licet in aliis contractibus nullum contractum redderet, saltem ante impletionem ipsius, ut dicunt *Holzm. num.* 444. *et Viva quæst.* 4. *art.* 6. *n.* 5. *ex Institut.* §. 11. *de Inu stipul.* tamen in Matrimonio habetur pro non adjecta ; ita expressum est in *c. finali de Condit. appos. etc.* ubi : *Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta si alter dicat alteri :* Contraho tecum, si generationem prolis evites : vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus ditiorem ; aut si pro quæstu adulterandam te tradas ; *matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appositæ in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.* Ratio est ; quia, quando conditio est turpis, vel impossibilis, tunc præsumit Ecclesia adesse absolutum consensum contrahentium. Unde bene advertunt *Pont. l.* 3. *c.* 4. *n.* 9. *Boss. c.* 10. *n.* 123. *Salm. c.* 7. *n.* 2. *et Viva q.* 4. *art.* 6. *n.* 5. quod si partes nollent vere contrahere, nisi verificatis his conditionibus, tunc Matrimonium esset quidem invalidum. In dubio tamen præsumendum est illas appositas esse joco, et non animo suspendendi consensum, ut ajunt *Sanch. lib.* 5. *D.* 3. *n.* 15. *Pontius d. n.* 9. *Ronc. p.* 145. *q.* 5. *R.* 2. *Holzm. et Viva l. c.* ex *c. fin. de Sentent. etc.* ubi in dubio semper judicandum pro valore Matrimonii.

892. Quæritur autem hic, quid dicendum, cum Matrimonium celebratur sub conditione, *si pater meus consenserit ?* Resp. si conditio est

de præsenti, vel præterito, stante consensu Patris, jam valet Matrimonium, etiamsi contrahentes illum ignorent. Quando vero conditio est de futuro, tunc omnino suspenditur Matrimonium usque ad eventum conditionis; hæc certa sunt apud omnes, vide *Sanch. l.* 5. *D.* 7. *num.* 3. *et Pontium l.* 3. *c.* 13. *n.* 23. Sed

Dubitatur 1. Quid dicendum, si Pater taceat? Respondetur, tunc pensandæ sunt circumstantiæ; nam si conjectura sit talis quod Pater taceat quia dissentit, puta si Pater taceat ne forte Domino, vel Amico displiceat; tunc taciturnitas habenda est pro dissensu; Secus si conjectura sit, quod ideo tacet quia sibi placet; ita *Sanch. l. c. n.* 11. *et Conc. p.* 210. *n.* 34. In dubio autem de consensu vel dissensu Patris, standum est intentioni contrahentium, an ipsi contenti fuerint, vel ne, quod Pater positive non contradicat, ut ait *Bonac. q.* 2. *p.* 10. *n.* 20. Sed quid si dubium sit de hac intentione nubentium? *Angelus*, *Ledesma*, *et Dicast. apud Salm. cap.* 7. *n.* 58. dicunt tunc requiri positivum consensum Patris, et merito id probabile *Salm.* putant, quia conditio debet impleri in specifica forma, ex *l. Qui heredi. §.* 1. *et l. Mevius*, *ff. de condit. et demonst.* At communius, et etiam probabiliter ajunt *Ronc. p.* 147. *q.* 7. *R.* 1. *Bon. l. c. Viva q.* 4. *art.* 6. *n.* 7. cum communi; ut asserit, *Spor. n.* 326. *Sanch. l.* 5. *D.* 7. *num.* 12. *cum Adr. Præp. Nav. Lop. etc. ac Salm. n.* 59. *cum Henr. Sylvest. Cornejo*, *Leand. etc.* hujusmodi taciturnitatem habendam pro consensu, quia talis conditio, *si pater consentiet*, juxta communem sensum intelligitur, si positive non dissentiet. Idque tanto magis locum habebit, si Pater moriatur antequam dissentiat, ut recte inquit *Viva l. c.* con-

tra *Pont. l.* 4. *c.* 17. *n.* 15. Bene autem advertit *Ronc. l. c. Reg. in prax.* 2. quod Parochi sine urgentissima causa numquam admittere debent hæc Matrimonia conditionalia, propter plura inconvenientia et difficultates, quæ deinde occurrere possunt contra ipsorum validitatem.

893. Dubitatur 2. Quid si Pater certior factus primo dissentit, et postea consentit, an tunc censeatur impleta conditio? Negant *Sanch. l.* 5. *D.* 7. *n.* 10. *Pontius l.* 4. *c.* 17. *n.* 15. *Ronc. p.* 146 *q.* 7. *R.* 1. *et Salm. c.* 7. *n.* 57. *cum Soto*, *Con. Perez*, *Dic.* quia, posito dissensu Patris, jam deficit conditio apposita pro Matrimonio, et ideo possunt contrahentes ab eo recedere, etiamsi Pater postea consentiat: obligatio enim semel extincta amplius non reviviscit. Oppositum vero tenent *Sylvester*, *Lopez*, *Tabiena*, *etc. apud Sanch. n.* 9. quia (ut ajunt) tunc contrahentes adhuc perseverant in eodem proposito et animo se obligandi. Hæc ratio, per se loquendo, mihi non probatur; sed valde probabilis videtur hæc secunda sententia, si Pater post breve intervallum consensit, ut dicitur *Palaus p.* 11. §. 2. *n.* 7. *Nav. c.* 22. *n.* 61. *et Viva q.* 4. *art.* 6. *n.* 7. *cum Hurt. et Con.* Ex communi enim intelligentia verba talis conditionis morali modo accipiuntur, idest si Pater acquiescat intra aliquod breve tempus juxta arbitrium prudentium. Sicut e converso Matrimonium probabilius dicendum est invalidum, si Pater post consensum mox dissentit: ut *Viva l. c. et Concina p.* 210. *n.* 34. Et huic sententiæ adhæret *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 86. recte dicens quod tum sponsalia dissolvuntur, cum Pater ita firmiter dissentit, ut nulla sit spes quod intra breve tempus consentiet.

894. Dubitatur 3. Quid si tempore conditionis positæ de consensu Patris, Pater erat jam vita functus? Respondetur. Si contrahentes jam conscii erant de morte Patris, tunc conditio illa habetur ut non adjecta, tamquam impossibilis; ita communiter *Palaus p.* 11. §. 2. *n.* 9. *Salm. cap.* 7. *n.* 59. *cum Henr. Bonac. p.* 10. *n.* 20. *cum Con. Gutt. et Fill. ac Sanch. l.* 5. *D.* 7. *n.* 19. *cum Nav. Sylv. Lop. Led. et Præp.* Majus dubium est, si tunc inscii erant, an valeat Matrimonium? Negant *Nav. c.* 22. *n.* 64. *ac Sylv. Præp.* et alii *apud Sanch.* quia conditio consensus, quæ possibilis reputabatur, non potest amplius verificari. Sed probabilius *Sanch. num.* 19. *Pal. l. c. cum Con. et Salm. d.* 59. *cum Henr.* affirmant; quia conditio illa intelligitur apposita, ne contra voluntatem Patris Matrimonium fieret; quæ ratio, Patre defuncto, jam cessat.

An autem valeat contractus Matrimonii aut sponsalium inter impeditos aliquo impedimento dirimente, initus sub conditione: *Si Papa dispensaverit?* Vide super hoc dicta *T. III. lib.* 3. *n.* 650. et hoc *l.* 6. *n.* 859.

» Resp. 4. Consensus sub conditione honesta
» de futuro est contractus sponsalium tantum,
» et non Matrimonii, quia hic debet esse de
» præsenti. Ob quam rationem non incipiet va-
» lidari Matrimonium sine novo consensu, post-
» quam conditio impleta fuerit, ut docet *S.*
» *Th.* cum aliis apud *Sanch.* Etsi *Fill. Laym,*
» et alii quidam putent contrarium esse proba-
» bile, eo quod contractus celebratus sub con-
» ditione honesta futura, hac impleta purifice-
» tur. Quod concedit *Bon. q.* 2. *p.* 10. *n.* 20.
» si contrahentes in eodem consensu manserint,
» saltem virtualiter.

895. Quæritur, an, impleta conditione in Matrimonio, requiratur novus consensus? *Prima* sententia affirmat, quam tenent *Suar. de Rel. l. 4. cap. 12. num. 18. Conc. p. 208. num. 28. Pontius l. 3. c. 14. num. 5. cum Soto, Val. Cov. et Led.* item *Trull. Villal. Con. etc. apud Salmant. cap. 7. num.* 66. qui cum *Sanch* probabilem vocat. Et huic videtur favere *D. Th. Suppl. q. 47. ar. 5.* ubi ait: *Aut* (conditio) *est contingens, ut datio pecuniæ, vel acceptatio parentum, et tunc idem est judicium de tali consensu, qui est per verba de futuro, unde hoc non facit Matrimonium.* Ratio 1. est, quia, cum Matrimonium non solum sit contractus, sed etiam Sacramentum, non potest pendere a futura conditione, nam omnia Sacramenta statim aut valida, aut nulla esse debent. Ratio 2. quia, licet in aliis contractibus possit transferri dominium ad tempus, in Matrimonio tamen dominium corporum debet tradi in perpetuum; et ideo oportet, quod impleta conditione novus apponatur consensus. *Secunda* vero sententia negat, et hanc tenent *Laym. c. 7. n. 2. Bon. p. 10. n. 20. Pal. p. 11. §. 2. n. 5. Nav. c. 22. n. 63. Ronc. p. 147. q. 7. R. 2. Sanch. l. 5. D. 8. n. 5. cum Palud. P. Soto, et Henr. ac Salm. c. 7. n. 67. cum Con. Perez, Dic. Avers. Gabr. Reb. et Coruejo.* Ratio, quia Matrimonium, esto sit etiam Sacramentum, habet tamen rationem contractus; omnes autem contractus, impleta conditione, sine novo consensu perficiuntur ex *l. Hæc venditio. 7. ff. de Contrahenda emption.* Et sic respondetur 1. rationi. Respondetur ad 2. quod dominium non traditur pendente conditione, sed ea verificata; tunc enim, cum consensus præcedens virtualiter perseveret, Matri-

monium de conditionato fit absolutum. Nec revera huic sententiæ contradicit *D. Th.* dum S. Doctor *l. c.* tantum loquitur independenter ab implemento conditionis, et ideo merito dicit quod pendente conditione non potest illud dici verum Matrimonium, sed quod interim æquiparatur sponsalibus, ita ut non liceat nuptias inire cum alio. Utraque sententia est probabilis, at hæc secunda videtur probabilior. Ceterum recte dicunt *Viva qu.* 4. *art.* 6. *n.* 4. *et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 762. consultius esse eo casu iterum contrahi Matrimonium.

Quod si inter sponsos sit impedimentum contrahendi, et ipsi spoponderint sub conditione, *si cessabit impedimentum?* Sentiunt pariter *Sanch. de Matr. l.* 5. *D.* 8 *n.* 10. *et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 85. *cum Ang. Cov. et Krimo*, nec requiri novum consensum, si impedimentum cessat. Attamen *Victoria apud eumd. Croix* censet requiri; hocque mihi videtur probabilius, dum consensus, tempore impedimenti præstitus, non videtur satis validus; et sic refert *P. Zacharia apud Croix l. c.* in simili casu Sacr. Conc. declarasse.

896. Notandum hic, quod differt conditio a demonstratione, causa, modo, die; quia *demonstratio*, sive *causa* adjecta (puta, si quis dicat: *Duco te, quæ es virgo*, vel *quia es virgo*) non vitiat, nec suspendit Matrimonium (esto causa sit falsa, aut turpis, etiam contra substantiam Matrimonii, ut *Sanch. l.* 5. *D.* 19. *n.* 2.). Nam, licet ille non contraheret, si sciret eam non esse virginem, præbet tamen tunc absolute consensum, qui non impeditur, nisi ab errore circa substantiam, sive circa conditiones substantiales Matrimonii; sed vide *n.* 1012. Neque suspendit *modus*, si dicatur verb.

gr. *duco te, ut mihi inservias*. Ita *Salm. c. 7. n. 5.* et *Viva q. 4. art. 6. n. 2.* Etiamsi modus sit de turpi, aut impossibili; *Duco te, ut occidas*, etc. Ratio, quia consensus non pendet a modo, sicut pendet a conditione. Et etiamsi (ait *Viva cum Pal.*) modus sit contra substantiam Matrimonii, scil. *Duco te, ut adulterium facias*, etc. Sed probabilius contradicunt huic *Salm. n. 7. cum Sanch.* quia non videtur habere animum contrahendi, qui intentionem habet contractui oppositam.

Utrum autem *dies* appositus suspendat contractum, puta, si dicatur: *Duco te post tres dies?* Negat *Sanch. ib. n. 11.* Sed probabilius affirmant *Viva* cum *Con. Hurt. Perez* et *Salm. n. 3.* quia contrahens tunc non intendit ponere perfectum consensum, nisi post tertium diem.

DISSERTATIO.

De ministro, et Forma Sacramenti Matrimonii.

897. **A**Lii dicunt Ministrum Matrimonii esse Sacerdotem assistentem, et Formam ipsius verba: *Ego vos in Matrimonium conjungo, etc.* Ita *Canus de Locis Theol. l. 8. cap. 8. Juenin Instit. Theol. de Matr. q. 2. c. 2. Conc. t. 10. p. 191, n. 5. Tournel. t. 11. p. 58.* Idque probabile putant *Estius l. 4. D. 26. §. 10.* et *Habert de Matr. c. 4.* citans pro hac sententia *Tolet. lib. 7. de Matrim*, sed non bene; *Toletus* enim *ibi c. 2.* expresse dicit Formam Sacramenti Matrimonii esse consensum contrahentium; si igitur consensus nubentium est forma, ipsi necessario sunt Ministri; nam (ut recte ajunt

Bellarm. de Matr. c. 7. *et Frassen. qu.* 3. *art.* 3.) qui in Sacramento Formam applicat materiæ, ille utique est Sacramenti Minister. Momenta autem hujus primæ sententiæ afferentur infra in objectionibus quibus respondebimus. *Secunda* vero sententia communis, quæ videtur moraliter certa, dicit ipsos contrahentes esse Ministros hujus Sacramenti, et formam esse verba, quibus ipsi consensum exprimunt; ita Bellarminus, qui vocat sententiam nostram communem in Scholis (ut fatetur etiam ipse *Canus*) et contrariam novam ac falsam, *Gonet Man. de Matr. c.* 7. *Frassen eod. tit. q.* 3. *art.* 1. *Cabas. T. I. l.* 3. *c.* 18. *n.* 1. cum communi omnium Theologorum, *Laym. c.* 2. *n.* 2. *Abelly. p.* 200. *q.* 1. *et* 2. *Wigandt tr.* 16. *n.* 10. *Holzm. p.* 322. *et* 320. *Barbos. Alleg.* 32. *n.* 169. *Suar. de Sacram. qu.* 64. *D.* 10. *Sect.* 1. *Bon. p.* 4. *n.* 5. *cum Con. Reb. Gutt. Fill. Reg. Rodr. etc. comm. Pontius l.* 1. *c.* 8. *n.* 3. *cum Vasq. et Led.* Sum. P. Benedictus XIV. *de Synodo l.* 7. *c.* 28. *cum Gotti, Raynaud. et C. de Lauræa*, Card. Bellarm. Controv. t. 3. de Sacr. Matrim. c. 7. et 8. ubi vocat falsam sententiam Cani, et nostram communem, *Fagnan. t.* 4. *in c. Quod nob. de Clandest. desp. n.* 51. ubi ait opinionem contrariam esse periculosam in Fide, *Sanch. l.* 2. *D.* 6 *cum Lop. Vega*, *Henr. et Manuel.* qui vocant oppositam temerariam, *Merbes. de Matr. quæst.* 6. qui testatur omnes Theologos asserere opinionen *Cani* numquam fuisse probabilem, refertque *Vasq. et Led.* asserere eam non posse defendi sine nota, et *Sotum*, *ac Vivand.* vocare temerariam. Nostram sententiam tenent quoque expresse *D. Thom. in* 4. *D.* 26. *quæst.* 2. *art.* 1. *ad* 1. *et Dist.* 28. *q.* 1. *art.* 3. (cujus

verba referemus in resp. ad 1. Object.) *et Scotus in 4. D. 26. q. 4. n. 14.*

Probatur 1. quia Trident. *Sess. 24. c. 1.* declaravit olim omnia conjugia clandestina, scil. sine assistentia Parochi celebrata, esse vera et rata, idque negantes anathemate damnavit. Matrimonia autem fidelium non possunt dici rata, nisi sint Sacramenta, ut mox infra probabitur. Si ergo Matrimonia clandestina olim fuerunt rata, ac propterea Sacramenta, dicendum quod non Parochus est Minister, sed ipsi contrahentes. Quod autem Matrimonia ideo sint rata, quia sint Sacramenta, probetur ex D. Augustino *lib. de Bono conjug. cap. 24.* ibi: *Bonum nuptiarum per omnes gentes in causa generandi est; quod autem ad populum Dei pertinent, etiam in sanctitate Sacramenti.* Item *cap. 8. Sed in nostratum nuptiis plus vales sanctitas Sacramenti, quam fecunditas uteri.* Et inde nascitur (ut dicit *cap. 7.* vinculum indissolubile: sine enim Sacramenti ratione, fidelium nuptiæ tantam firmitatem non haberent: *Quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi quoddam Sacramentum adhiberetur. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri ejus talis est causa cum uxore, scilicet indissolubilitatis Sacramenti.* Et clarius probatur ex *cap. Quanto, de Divort.* ubi Innoc. III. sic ait: *Etsi Matrimonium Infidelium verum existat, non tamen est ratum. Inter fideles autem verum et ratum existit, quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, numquam amittitur, sed ratum efficit conjugis Sacramentum* (nota), *ut ipsum in conjugibus illo durante perduret.* Ergo, si ante Concilium matrimonium fidelium sine Parocho initum erat Sacramentum, necessario dicendum tunc sponsos Ministros tantum de illo fuisse. Nec dicas illud *conjugii Sacramentum* non intelligi de Sa-

cramento Matrimonii, sed de ejus vinculo, utpote symbolice significante conjunctionem Christi cum Ecclesia, adeo ut Matrimonia per solum Baptismum (dictum *Sacramentum Fidei*) evadant rata, cum infideles convertuntur ad Fidem, esto non fiant Sacramenta. Nam respondetur non esse verum quod Matrimonia infidelium per solum Baptismum fiant rata, idest omnimode indissolubilia; licet enim conjugia infidelium natura sua etiam indissolubilia sint, tamen, accedente aliqua urgenti causa, adhuc post conversionem ad Fidem aliquando solvi possunt (modo non fuerint consummata post conversionem (prout refert *Cardenas in Prop. Innocent. XI. Diss.* 2. *num.* 550. Urbanum VIII. declarasse die 20. Octobr. an. 1626. et rursus 7. Septemb. 1627. his verbis: *Nos attendentes hujusmodi infidelium Matrimonia non ita censeri, quia suadente necessitate solvi possunt.* Et Sum. P. Benedictus XIV. *de Synodo lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 5. refert Sanctum Pium V. et Gregorium XIII. solvisse post conversionem ad Fidem quædam Matrimonia in infidelitate contracta. Si ergo Matrimonia clandestina fidelium ante Concilium, idest sine assistentia Parochi celebrata, ideo fuerunt rata, quia Sacramenta; ergo non Parochus, sed ipsi contrahentes sunt hujus Sacramenti Ministri.

Probatur 2, ex Florentino, ubi: *Septimum est Sacramentum Matrimonii, ut quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ secundum Apostolum. Causa efficiens Matrimonii regulariter mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Si igitur contrahentes per consensum verbis expressum sunt causa efficiens Matrimonii, ipsi ergo sunt Ministri, non solum contractus (ut aliqui perperam explicant), sed

etiam Sacramenti; nam Concilium suscipit explicandum non quidem contractum, sed Sacramentum, dicens: *Septimum est Sacramentum Matrimonii.*

Probatur 3. ex eodem Trident. *d. Sess.* 24. *c.* 1. ubi in clausulà irritante Matrimonium dicitur: *Qui àliter quam præsente Parocho . . . contrahere attentabunt, inhabiles reddit, et hujusmodi contractus nullos esse decernit.* Non dicitur, qui aliter quam præsente Parocho, et verba proferente, sed tantum, *Qui àliter quam præsente Parocho;* si igitur non irritatur Matrimonium tacente Parocho, sed tantùm absente, ergo verba Parochi non sunt de essentia Matrimonii; et consequenter ipse non est ejus Minister. Sed dices ex hoc inferri quidem quod absente Parocho Matrimonium est nullum, etiam quoad contractum, sed non deduci quod præsente Parocho, et tacente, validus sit non solum contractus, sed etiam Sacramentum. At respondetur, quod ratio Sacramenti non distinguitur a ratione contractus, dum communiter dicunt Theologi contractum Matrimonii fuisse a Christo evectum ad rationem Sacramenti. Et quod nostram sententiam tenuerint Patres Concilii, censendum est ex eo quod communiter Theologi (quorum judicium debet credi Patres Concilii sectatos fuisse) ante Concilium asserebant, Ministros Sacramenti Matrimonii esse ipsos contrahentes, ut testantur *Bellarm*, *d. cap.* 7. *et Pont. l. c. num.* 7. atque fatetur ipse *Canus*, asserens (ut diximus) hanc sententiam esse communem Scholarum; et *Dom. Sotus in* 4. *D.* 26. *quæst.* 2. *art.* 3. scripsit nullum suo tempore ausum fuisse oppositùm scribere: et licet *Canus* citet pro se *Guilielmum Parisiensem*, tamen *Bellarm et Petroc.* explicant illam nu-

ptiarum benedictionem, quam requirit *Guilielmus*, esse conditionem, non tamen formam Sacramentum Matrimonii constituentem. Item *Bellarm.* ait alios AA. quos affert *Canus*, non loqui de benedictione, quam dat Sacerdos, dum assistit, et dicit, *Ego vos conjungo*, *etc.* sed de benedictione quam dat Sacerdos in Missa, de qua loqui ait idem *Bellarminus* pariter Pontifices a *Cano* adductos, et quæ (ut patet) non potest esse forma Sacramenti, cum ibi nulla sint verba; quæ forma Sacramenti videantur.

Probatur 4. ex eodem Trid. ex eo quod Concilium, dum Nuptiæ ineuntur, imponit Parocho, ut dicat: Ego vos in matrimonium conjungo etc. ac deinde subjungit, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum. Si autem Concilium reputasset Parochum esse Matrimonii Ministrum, quomodo ei potuisset præscribere pro Forma quæcumque verba quæ sunt juxta ritum receptum uniuscujusque Provinciæ? Hoc argumentum Cardinali Pallavicinio (*Istor. del Concil. l.* 23. *c.* 14.) visum est evidens ad probandum, quod non Sacerdos, sed Sponsi Nuptiarum Ministri sunt.

Probatur 5. Benedictus XIV. in laudato opere *de Synodo lib.* 8. *c.* 12. *n.* 8. sic ratiocinatur: In locis ubi Tridentinum promulgatum est, non raro contingit, aliquos Matrimonium contrahere testibus fortuito astantibus, et Parocho reluctante, quin ipse verbum ullum proferat. Hujusmodi Conjugium in sententia Cani esset validum in ratione contractus, sed non Sacramentum, ob Sacerdotalis benedictionis defectum. Si Ecclesia sententiam Cani haberet pro vera (immo addo si haberet tantum pro probabili) deberet Ecclesia contrahentes compellere, aut saltem

hortari ad suum contractum renovandum coram eodem Parocho, ut ejus verbis fiat Sacramentum, ne ejus gratia illi perpetuo carerent. Deinde subdit, quod ob eamdem rationem Ecclesia curare deberet instaurari clandestina conjugia inita in locis, ubi Trident. Decretum non est receptum. Sed cum in neutro casu renovationem ab Ecclesia urgeri videamus, conjiciendum, quod uterque contractus, licet Sacerdotis benedictione careat, ab Ecclesia pro Sacramento habentur. Respondere possunt Adversarii, ideo Ecclesiam non curare de prædictis conjugiis instaurandis, quia contractus Matrimonii semel valide initus nequit deinceps effici Sacramentum, ut tenent *Vasq. Durand. Pontius* et alii. Sed respondit Benedictus *l. c.* quod longe communior est sententia aliorum DD. quos sequitur *Sanch. de Matrim. lib.* 2. *disp.* 9. quæ docet bene posse Matrimonium, antea validum in sola ratione contractus, denique renovari, et assequi virtutem Sacramenti. Unde difficultas proposita non solvitur; in hoc enim dubio Ecclesia non negligeret urgere fideles, ut in illis casibus conjugia renovarent, ne carerent saltem spe consequendi gratiam, quam juxta communiorem sententiam ipsi ex iteratione contractus obtinerent. His tamen non obstantibus, laudatus Benedictus ait, sententiam Cani, tot Doctorum suffragiis communitam esse probabilem, ac cuique liberum eam amplecti, absque ulla erroris nota. Adde praxim Ecclesiæ in reconvalidandis Conjugiis jam coram Parocho, et testibus prius initis, sed invalide propter occultum impedimentum, in quibus S. Pœnitentiaria ex oraculo S. Pii V. Dispensando minime requirit, immo expresse dicit illa reconvalidanda secreto, sine assistentia Parochi, et testium; et sic commu-

niter docent paucos *Natal. Alex. Tournely*, *Habert*, et idem *Benedictus XIV*. cum *Van-Espen*, *Pontas*, et pluribus Declarationibus S. C. et Decisionibus Rotæ Romanæ; et aliis Auctoribus innumeris; vide dicenda n. 1116. His positis valde miror, quod laudatus Benedictus postquam contenderit rationibus tam urgentibus contra sententiam Cani, illam n. 4. appellet probabilem, quamvis non intrinsece, sed tantum extrinsece eam probabilem censere videatur, eo quod (ut ait) est ipsa *Doctorum suffragiis communita*. Verumtamen magis oportet attendere ea, quæ scribit Benedictus in Decretali sive Epistola ad Archiepiscopum Goanum, quæ incipit, *Paucis abhinc hebdomadis* (vide in *Bullar. t. 4. p. 27. edit. Ven.*) ubi scribit ut Pontifex, quam ea quæ profert ut Doctor privatus in præfato opere *de Synodo*; in prædicta enim decretali expresse docet Ministros Sacramenti Matrimonii esse ipsos Contrahentes, non vero Sacerdotem, dum ait quod *materia est mutua corporum traditio, verbis ac nutibus assensum exprimentibus, et mutua corporum acceptatio forma*.

898. Objiciunt I. Solos Sacerdotes esse legitimos Sacramentorum Ministros, ex illo Apostoli (1. Cor. 4.) *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.* Et ideo dicunt statutam esse formam, ut habetur Rituali, quam Parochus super nubentes proferre debet, dicens: *Ego conjungo vos in Matrimonium.* Ideoque addunt, aliquos Ss. Patres quos refert *Bellarm. c. 8.*) dixisse, quod Matrimonia per Sacerdotes sanctificantur. Sed respondetur cum *S. Th. Dist. 26. q. 2.* qui sic docet: *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ est*

quoddam Sacramentale. Sacramentale, idest quædam sollemnis cærimonia; quæ ex præcepto Ecclesiæ requiritur. Et hoc est, quod Ss. Patres intelligere volunt. Id clarius patet ex eodem Tridentino *cit. c.* 1. *Sess.* 24. ubi non dicitur, quod Sacerdos absolute proferre debet formulam prædictam, *Ego conjungo etc.* sed quod *vel eam dicat, vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum*. Formula vero illa alium sensum non præsefert, quam si Sacerdos doceret (ut dicunt *Frassen*, *et Sanch.*) *Ego approbo, et benedico nuptias vestras in faciem Ecclesiæ*. Verum autem non est, quod omnia Sacramenta non per alios quam per Sacerdotes ministranda sint, cum laici etiam quandoque sint legitimi Ministri Sacramenti Baptismi; Christus enim constituit Ministros Sacramentorum, juxta uniuscujusque Sacramenti naturam; et quia contractuum natura est, ut per solum consensum nubentium ineantur, ideo in Matrimonio, quod consistit in contractum ad Sacramentum elevato, non alios Ministros Christus constituit, quam ipsos nubentes qui per eorum consensus formam Sacramenti ministrarent.

Objiciunt II. Concilium Coloniense an. 1536. ubi *p.* 7. *c.* 4. sic habetur: *Quod Sacramentum* (scilicet Matrimonii) *si quis sicut decet acceperit, accedente Sacerdotali precatione, confert donum Spiritus, quo vir diligat uxorem, sicut Christus dilexit Ecclesiam*. Ex quo inferunt, quod si per benedictionem Sacerdotis donum Spiritus confertur; ergo per illam conficitur Sacramentum. Sed recte respondet *Frassen*, *et Bellarm. ll. cc.* quod ex verbis istius Concilii potius deducitur oppositum; nam illa ex suo sensu non significant, quod per precationem sacerdotalem conficiatur Sacramentum,

sed potius quod, Sacramento jam confecto, precatio illa accedat, qua donum conferatur Spiritus Sancti, preces Sacerdotis exaudientis. Tanto magis quod Enchiridion, ejusdem Concilii nomine deinde vulgatum, expresse dixit, *Verba conjugum; quibus ipsi mutuo dant sibi fidem*, *esse verbum* (idest formam) *quo fit Sacramentum*.

Objicit III. *Canus* testimonium Evaristi Papæ in *c. Aliter Caus.* 30. *q.* 5. ubi dicuntur Matrimonia contracta sine benedictione Sacerdotis præsumi adulteria vel fornicationes potius, quam legitima conjugia. Sed bene respondet *Bellarm. l. cit. c.* 8. hic loqui Pontificem de probatione Matrimonii quoad forum externum, eo quod Ecclesia in foro externo non judicat legitima conjugia illa quæ non probantur per Sacerdotis testimonium, præsumendo tunc defuisse mutuum consensum; nisi (ut subditur in eodem textu) voluntas propria suffragaverit; ergo ubi adest voluntas contrahentium, legitimum initur Matrimonium, licet in foro externo aliud præsumatur. Quod autem Evaristus certe ibi loquatur de foro externo, sapienter ait *Bellar.* ipsum Canum negare non posse, nam Trident. expresse declaravit conjugia clandestina esse vera Matrimonia, dum e converso Evaristus non jam dicit ea non esse Sacramenta, sed vocat adulteria, et fornicationes; unde, ne dicatur Tridentinum contradixisse testimonio Evaristi, id quod Evaristus dicit, necessario de foro externo intelligendum. Alia objicit *Canus*, quibus facilius respondetur, ut videre poteris apud *Bellarm. cit. cap.* 8.

899. Ex nostra autem sententia infertur 1. quod Matrimonia quæ per Procuratorem celebrantur, quia sunt legitimi contractus, ideo

vera etiam sunt Sacramenta, nec opus est, ut contrahentes postea coram Parocho se sistant ad Matrimonium ratificandum; *Sanch. lib. 2. D. 11. num. 27. et Bellar. c. 7. et 8. cum Nav. Soto*, et alii, contra *Canum*. Infertur 2. quod conjugia malitiosa contracta coram Parocho reluctante, et benedictionem deneganle, sunt quidem graviter illicita, sed valida et vera Sacramenta, ut dicunt omnes pro nostra sententia allati, et hoc etiamsi Parochus affectet nolle intelligere; nempe oculos et aures claudendo, ut sentiunt *Pontius l. 5. c. 29. n. 22. et Salm. c. 8. n. 67. cum Led. et Lund.* (contra *Bon. et Trull. ac Sanch. l. 3. D. 39. n. 6.*) ex Decreto Sacr. Congr. Conc. apud *Farinac.* ubi ad quæsitum: *Et quid si Parochus adfuisset, nihil tamen eorum quæ agebatur vidit vel audivit, utrum tale Matrimonium sit nullum?* Sac. Congr. Concil. respondit: *Matrimonium non valere, si non intellexisset; nisi ipse Parochus affectasset non intelligere.* Infertur 3. quod Matrimonia coram Parocho, et testibus semel celebrata cum occulto impedimento dirimente, sublato impedimento per dispensationem, vera evadunt Sacramenta per consensum absente Parocho præstitum; vide dicenda *n.* 1110. Et hoc argumentum, ut ait Benedictus XIV. loco citato valde probat Ministrum Matrimonii non esse Sacerdotem, sed ipsos Sponsos; alias recte dicit, quod Ecclesia, nisi id haberet pro certo numquam permitteret Sponsus relinqui in periculo, quod remaneant sine gratia Sacramenti. Adest tamen Decretum S. C. sub die 8. Junii anni 1619. apud *Ferrar. Bibliot. tom. 5. v. Matrimonium n.* 19. quod si Matrimonium esset nullum ex causa publica; scilicet ob defectum ætatis, tunc reconvalidandum est ante Parochum

et testes. Infertur 4: quod Parochus, si assistat Matrimonio existens in mortali, non peccat graviter, quia non conficit, nec ministrat Sacramentum; ita *Sanch. l.* 2. *D.* 6. *num.* 2. *et Bon. p.* 4. *n.* 5. *cum Suar. Con. Henr. Gutt. et Reg.* Utrum autem requirantur de præcepto gravi verba Parochi, *Ego conjungo vos, etc.* vel alia juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum, ut dicitur in Trident. *cit. Sess.* 24. *cap.* 1.? Negat *Bon. p.* 8. *num.* 4. qui citat *Sanch. Con. Gutt.* et alios putantes earum omissionem esse tantum venialem ob parvitatem materiæ; sed affirmat *Barbosa de Potest. Episcop. Alleg.* 32. 180. *cum Rebell. Henr. et Salsedo*, et hoc mihi magis placet.

Fit autem quæstio, an a Sponsis, qui Matrimonium ineunt, possit valide separari ratio contractus a ratione Sacramenti? Negant *Suar. in* 3. *p. de Matr. D.* 7. *Sect.* 1. *Pont. l.* 7. *c.* 9. *n.* 3. et alii, dicentes non posse hominem separare quod Deus conjunxit. Sed affirmant *Vasquez, Cajet. Durand. Victoria*, et alii apud *Sporer de Matr. cap.* 1. *n.* 385. qui tenent bene posse contractum sine Sacramento validum remanere. Sed hic notandum omnes asserere, quod hoc agere non careret gravi culpa. Unde infertur, quod Ecclesia numquam permitteret reconvalidari Matrimonium sine assistentia Parochi (ut passim Ecclesia admittit) tolerando, quod Matrimonium persisteret tamquam contractus, et non Sacramentum, si non haberet pro certo, quod Sponsi sunt veri Sacramenti Ministri.

DUBIUM II.

De usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus?

si alteruter conjugum laborat lepra, morbo gallico, et simili?

910. *An liceat petere post balnea, aut sectionem venæ, vel cum febri? vel an statim post prandium?*

911. *D.* 2. *An tempore lactationis?*

912. *IV. Si fiat ob voluptatem.*

913. *V. Si fiat mente adultera. Quid si conjux ad se excitandum delectetur de pulchritudine alterius personæ?*

914. *Quid si delectetur de copula aliena?*

915. *VI. Si fiat modo indebito.*

916. *Q. I. An sit mortale inchoare copulam in vase præpostero?*

917. *Q. II. An coire situ innaturali?*

918. *Q. III. An cohibere seminationem post copulam incœptam?*

919. *An autem uxor, viro se retrahente post seminationem, possit ipsa statim tactibus se excitare ad seminandum?*

920. *VII. Si fiat in loco indebito.* (Remissive ad Tom. III. l. 3. n. 458.

921. *VIII. Si fiat tempore indebito?*

922. *Q. I. An liceat conjugi coire die Communionis?* (Remiss. ad n. 273. et 274. in hoc lib. VI.).

923. *Qu. II. An in diebus festivis?*

924. *Q. III. An tempore prægnationis? An autem, secluso periculo abortus, sit venialis coitus cum prægnante?*

925. *Q. IV. An liceat coire tempore menstrui?*

926. *Q. V. An tempore purgationis post partum?*

927. *Licitus est autem usus Matrimonii. I. Propter prolem. II. Ad vitandam incontinentiam* (Vide d. n. 892. D. 1.). *III. Propter alios fines honestos.* (Vide d. n. 883. D. 3:).

900. » RESp. Per se est licitus et honestus. » Quod est de fide, et patet ex 1. *Corinth.* 2. » *Uxori vir debitum reddat.* Per accidens est » illicitus in sequentibus casibus.

» I. Si Matrimonium a parte rei sit nullum: » quod tamen, si uterque ignorat, non pec- » cat, nisi materialiter. Si uterque, vel alter » id certo sciat, non potest, quocumque etiam » periculo proposito, uti matrimonio. Unde si » non potest sine periculo vitæ, aut famæ de- » tegere impedimentum, nec sperare dispensa- » tionem, debet vel ingredi religionem (si nec- » dum consummavit), vel fugere, vel petere » divortium (ob conjugis sævitiam v. gr. vel » adulterium, si tale sit) vel certe omnia in-

» commoda patienter sustinere. *Bon. q.* 8. *p.* » 8. *n.* 10.

» II. Si matrimonium sit dubium. Et quidem, si alter tantum dubitet, is non potest » petere debitum; reddere tamen tenetur, cum » alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide » contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri » petere, aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vasq. Sanch. Dian. Barb. d.* 6. » *tr.* 11. *p.* 7. §. 3. Secus post eam *Bon. q.* » 4. *p.* 4. v. supra *lib.* 1. *tr.* 1. *c.* 2. *d.* 3.

Piget me de hac materia, quæ tantam præsefert fœditatem, ut castas mentes ipso solo nomine perturbet, longiorem habere sermonem; sed utinam non esset hæc materia tam frequens in confessionibus excipiendis, ut non oporteret omnino confessarium plena tractatione, sed sufficeret compendio instructum esse! Ignoscat mihi propterea castus lector, si fuse de ea hic loquar, et ad casus particulares, qui deformiorem exhibent turpitudinem, descendam. Quod si cui mirum videatur, Auctores ceteroqui prudentes ac pios de hac re fusius pertractasse, et minutas etiam variorum casuum circumstantias descripsisse; audiat clarissimum virum Ludovicum Bail, qui (*t.* 2. *Concilior. p.* 811.) ab hac censura doctissimi Thomæ *Sanch.* egregium opus de Matrimonio vindicat, his verbis: *Licet quædam de materia fœdorum actuum tangat, turpior est infernus; et si fœdus est sermo, fœdius est in peccato putrescere, ut ait Petrus Blessensis. Ille Auctor aliquas spurcitias movet, sed ad ægrotantium curationem. Si Angeli essent homines, talibus non indigerent.*

901. Quæritur I. An liceat Matrimonium contrahere cum dubio de impedimento dirimente? Antequam diligentia adhibeatur ad veritatem

assequendam, certum est non licere: post vero diligentiam adhibitam, communiter decent DD. posse contrahi matrimonium cum opinione probabili probabilitate juris de carentia impedimenti, modo opinio illa sit universe vel certe ab AA. recepta ut probabilis; ita *Sanch. de matr. l.* 1. *D.* 6. *num.* 18. *Pal. tr.* 88. *D.* 3. *p.* 4. §. 9. *num.* 4. *Card. in Prop.* 1. *Innoc. XI. Diss.* 2. *n.* 525. et 528. *Viva in eamd. Prop. n.* 29. *in fine*, *Suar.* 3. *p. t.* 3. *q.* 67. *art.* 8. *Dub. ult. Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 117. *et p.* 3. *n.* 527. *ac* 538. *et Boss. t.* 1. *Mor. tit.* 1. §. 51. *ex n.* 1928. *et Mazzotta t.* 4. *pag.* 220. *et Holzm. t.* 2. *pag.* 369. *n.* 491. cum communi: hancque sententiam vocant tutam et moraliter certam *Card. loc. cit. Holzm. n.* 492. *Viva d. num.* 29. *et Croix d. n.* 117. cum aliis. Nec obstat dicere, quod cum opinione probabili non liceat Sponsis administrare Sacramenta Matrimonii. Nam respondetur, quod eo casu non ministratur Sacramentum cum sola opinione probabili, sed cum morali certitudine; quando enim adest opinio probabilis de jure, quod non subsit impedimentum, tunc Ecclesia ex antiquissima consuetudine præsumitur contractum Matrimonii approbare, et omne removere impedimentum, ut communiter dicunt præfati AA. cum aliis, et fuse probat *Cardenas loc. cit. a n.* 542. pluribus Decisionibus Rotæ Romanæ, ac quædam Declarationes Urbani VIII.

Advertendum tamen 1. quod si dubium vertat circa mortem prioris conjugis, tunc sive sit negativum sive positivum non licet Matrimonium contrahere (quidquid dicat *Boss. t.* 2. *c.* 2. *n.* 41. *et Vidal. ad Wigandt tr.* 16. *Casu post. n.* 52.) quia cum possideat prius conjugium, non potest secundum iniri cum præjudi-

cio prioris, nisi constet (saltem moraliter) de morte prioris conjugis, ut expressum habetur in *c. Dominus, de Secund. nupt.* Advertendum 2. cum *Pal. p.* 4. §. 9. *n.* 4. Quod si constet de impedimento, et non constet de ipsius dispensatione, tunc non potest Matrimonium contrahi, neque post contractum peti debitum; tunc enim pariter possidet impedimentum. Secus vero, si constet de dispensatione, et dubitetur de ejus valore, quia tunc possessio stat pro valore dispensationis. Hoc tamen valet, si impedimentum sit de jure Ecclesiastico. Sed

902. Quæritur II. An, stante impedimento probabili de jure naturali liceat contrahere Matrimonium cum opinione pariter probabili de insubstantia impedimenti? Respondeo: Per se loquendo non licet, quia illicitum est ministrare Sacramentum Matrimonii cum opinione tantum probabili de illius valore, ut patet ex Prop. 1. damnata ab Innoc. XI. quando contra adsit etiam probabilitas impedimenti etiam de jure naturali; nempe si dubium vertat de solutione prioris Matrimonii; tunc enim Ecclesia nequit dispensare, ut potest et præsumitur jam dispensare, cum adest dubium positivum (ut diximus) de impedimento juris tantum Ecclesiastici. Dixi *per se loquendo*; nam urgente gravissima causa poterit Matrimonium contrahi, modo accedat declaratio Summi Pontificis tamquam unici interpretis legis divinæ. Et sic refert *Cardenas in Prop.* 1. *Diss.* 2. *n.* 553. olim declarasse Urbanum VIII. Delato enim ad ipsum dubio per Joannem de Lugo, postmodum Cardinalem, an Matrimonia quorumdam infidelium Indorum in Regno Paraquariæ in infidelitate contracta essent valida? et an ipsi post Baptismum tenebatur accipere primam uxorem ex pluribus quas ha-

buerant, vel an poterant eligere quam malebant? Pontifex indicto Consulto dixit, quod ubi doctorum sententiæ utrinque probabiles intercederent, sequerentur opiniones pro conditione locorum ac hominum barbaris favorabiliores. Vide *d. n.* 897. *v. Prob.* 1.

Quæritur III. An liceat Matrimonium contrahere cum opinione probabili non solum juris, idest ex Doctorum auctoritate, sed etiam facti, nempe cum ex utraque parte adest facti probabilitas pro existentia et pro carentia impedimenti? Affirmant *Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. §. 3. *n.* 27. *ac Bon. et alii apud Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 118. Sed recte negant *Cardenas in Prop.* 1. *Innoc. XI. Diss.* 2. *n.* 524. *et* 629. *Viva in eamd. Prop. n.* 29. *et Croix l. c. cum Gormaz, ac Aversa.* Ratio, quia, licet Ecclesia præsumatur supplere sive dispensare in impedimento, quando adest probabilitas orta ex jure, ut mox supra diximus, attamen hoc non procedit, quando habetur probabilitas tantum orta ex facto, quæ non fundat nisi semiplenam probationem, ut explicat *Carden. n.* 629. Quo supposito, non licet in Matrimonio contrahendo uti prima sententia; nam quamvis probabilis esset prima opinio, quod cum sola probabilitate facti pro carentia impedimenti præsumatur Ecclesia etiam dispensare; tamen, cum hæc opinio non sit communiter aut certe recepta tamquam probabilis (prout quidem esse debet ad præsumendum quod Ecclesia suppleat, ut recte dicunt *Carden. n.* 624. et *Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 117. cum *Avers.* et *Gorm.*), et cum agatur de valore Sacramenti, non possumus opinionem illam tuto sequi.

Dicunt autem *Sanch. l.* 8. *D.* 6. *num.* 18. *Carden. n.* 527. *Viva in d. prop.* 1. *n.* 31.

et Tamb. Dec. l. 1. *c.* 3. *v. Matrimonium*, *num.* 1. *cum Merolla*, idque probabile putat *Croix lib.* 6. *pag.* 3. *n.* 533. *cum Spor. Gob. Krim. etc.* quod in quæstione facti, si adsint utrique conjecturæ, istæ non constituunt nisi merum dubium negativum, et ideo si dubium de impedimento non possit vinci, licite contrahitur Matrimonium, quia tunc standum est pro libertate. Sed huic opinioni contradicunt *Pal. tr.* 1. *D.* 3. *p.* 8. *n.* 10. *Less. Auctar. v. Matrimonium*, *Cas.* 10. *Contin. Tournely t.* 2. *de Imped. pag.* 245. *n.* 1. *Ronc. pag.* 152. *q.* 5. *in fin. Renzi t.* 1. *pag.* 45. *q.* 4. *cum Vidal*, *et Laym. lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 23. *cum Hurt. et Veracr.* meritoque non approbant rationem ab adversariis adductam; quamvis enim in aliis contractibus, non obstante dubio negativo de inhonestate contractus, licitum sit illum inire, si dubium vinci non possit, quia tunc standum est pro libertate; Matrimonium tamen, quia non solum habet rationem contractus, sed etiam Sacramenti, non potest contrahi cum materia dubia; sicut et in aliis Sacramentis non licet uti materia dubia extra casum necessitatis, ne Sacramentum exponatur periculo frustrationis, juxta Prop. 1. damnatam ab Innoc. XI. Tantum igitur prima sententia posset dici probabilis; si probabilis esset opinio eorum quos retulimus *Tom. I. lib.* 1. *num.* 23. dicentium præfatam Propositionem fuisse proscriptam non ratione periculi frustrationis Sacramenti, sed ratione caritatis erga suscipientem, ne privetur fructu Sacramenti, si forte opinio de ejus valore non sit vera. Et eo casu advertit *Croix d. n.* 533. cum aliis, partem dubitantem teneri ad monendam alteram de tali dubio, ne hæc exponatur periculo gravium incommodorum. Quod

si vero (addunt *Sanch.* et *Carden. n.* 528.) in tali dubio præsumtio urgeret pro impedimento, et nulla esset præsumtio pro illius carentia, v. gr. si vir coierit, et postea dubitet an seminarit, vel an intra vas aut extra, tunc præsumtio orta ex communiter contingentibus est pro impedimento, et impediendum est Matrimonium. Secus autem, si adsit præsumtio in contrarium, ut si vir seminaverit prope vas; tunc enim (ut ait *Sanch. d. n.* 18.) proculdubio Nuptiæ contrahi possunt.

Ceterum probabiliter dicunt *Emman. Sa v. Dispensatio n.* 1. *Merbes. t.* 2. *pag.* 406. *n.* 8. *vers. Quartus*, *et Contin. Tourn. t.* 2. *de Impot. p.* 245. *cum Pichler*, ac probabile putat *Diana p.* 4. *tr.* 3. *R.* 17. (contra *Sanch. d. n.* 28. quamvis in *Dec. lib.* 4. *c.* 40. *n.* 26. videtur se retractasse) quod in impedimentis dubiis bene potest Episcopus dispensare. Et idem dicunt communissime DD. generice loquendo de omnibus casibus sive impedimentis Pontifici reservatis, quando dubitatur, an indigeant dispensatione, ut *Palaus p.* 1. *tr.* 3. *D.* 6. *p.* 5. *n.* 10. *Cabassut. T. I. l.* 1. *c.* 8 *n.* 5. *Barb. Alleg.* 35. *n.* 19. *Ronc. pag.* 54. *q.* 6. *Holzm. t.* 1. *pag.* 99. *n.* 491. *Elbel. t.* 1. *p.* 147. *n.* 442. *et Salm. de Leg. c.* 5. *n.* 45. ac probabile putat *Bon. eod. tit. D.* 1. *q.* 2. *p.* 2. *n.* 18. Ratio, quia ex una parte, licet dispensatio hujusmodi impedimentorum sit Papæ reservata, tamen, cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda et restringenda tantum ad casus certos, prout diximus in simili n. 600. Ex alia parte sat probabiliter potest Episcopus dispensare in tali dubio, tum ex *c. Nuper.* 29. *de Sent. excomm.* ubi: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit*,

eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Ibique sic addit Glossa: *Et hoc est argumentum, Episcopos posse dispensare ubi specialiter dispensatio non est inhibita, et concessum videtur, quod non est prohibitum.* Vide dicta *T. I. lib.* 1. *n.* 191. et infra hoc *lib.* 6. *n.* 980. *v. Sed dub.*). Et hoc approbant etiam *Sporer p.* 4. *c.* 4. *n.* 22. *Elbel de Matr. n.* 474. *et Ronc. de* 5. *Præc. c.* 2. *q.* 6. tum quia, cum in casibus, qui frequenter occurrunt, possit inferior dispensare in lege Superioris (ut diximus cum communi *l.* 1. *n.* 190.), bene, poterit Episcopus in impedimentis dubiis dispensare, eo quod in iis frequenter contigit dubitare de indigentia dispensationis.

903. Quæritur IV. An matrimonio jam inito, liceat contrahentibus petere aut reddere in dubio de ejus valore; certum est quod durante dubio; sive dubium antecesserit Matrimonium, sive ei supervenerit, conjux dubitans ante diligentiam adhibendam ad dubium vincendum non potest repetere, sed potest, et tenetur reddere alteri petenti in bona fide; id patet ex *c. Dominus, de Sec. nupt.* ubi dicitur: *Sane super Matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt; id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus. Si vero aliquis hoc non servavit, et de morte conjugis adhuc existimat sibi dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen noverit nullatenus exigendum.* Et hujus ratio patens est, quia in dubio nemo privandus est suo jure certo quod bona fide possidet, ut communiter docent DD, cum *Sanch. l.* 2. *D.* 42. *n.* 112. *Salm. cap.* 15.

n. 48. *Concina pag.* 383. *n.* 5. et alii passim. Idem ait *Pontius l.* 10. *c.* 15. *n.* 8. sed hic diversam assignat rationem, dicens ideo teneri dubitantem reddere debitum petenti, quia de duobus malis minus est eligendum, juxta *c. Duo mala. dist.* 13. Minus autem malum est in dubio reddere, quia non reddendo, est periculum injustitiæ; reddendo vero, tantum fornicationis, quæ est minus malum quam injustitia. Sed hæc ratio non subsistit; nam si possessio secundi viri non præberet ipsi jus petendi, non evitaretur majus malum injustitiæ, quam *Pontius* supponit, dum adhuc mulier illa se committeret periculo injustitiæ, nempe irrogandi injuriam primo viro, si forte vivat. Unde necessario recurrendum ad primam rationem, nempe ad jus certum possessionis quod habet secundus vir, quod præferri debet juri incerto primi viri, cum de ejus morte dubitetur.

Semper igitur ac mulier non est certa de vita primi viri, tenetur reddere secundo viro petenti; et hoc etiamsi adsit opinio probabilis pro invaliditate secundi Matrimonii, et nulla pro valore, quia secundus vir non potest expoliari suo jure certo, nisi habeatur certitudo de vita primi viri, ut recte docent *S. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *cap.* 3. §. 3. *Croix lib.* 6. *part.* 3. *n.* 200. *cum Card. Merolla, et Brexero, ac Sanch. lib.* 2. *d.* 44. *n.* 3. *cum Soto, Nav. Palud. Sylvest. Ang. Led. Conrad. Henr. Man. etc.* Idem clare probatur ex *cap. Inquisitioni, de Sent. excomm.* ubi sic habetur: *Inquisitioni tuæ respondentes credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale*

commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi et temeraria, an probabili et discreta. Et quidem ad sui Pastoris consilium (*conscientia levis et temerariæ credulitatis explosa*) *licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Verum, cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Nota illud *certo sciat:* ergo si certo non scit, tenetur reddere. Confirmatur ex *cap. Si virgo. Caus.* 34. *quæst.* 2. ibi: *Si virgo nupserit nesciens viro alieno, si semper nesciat, numquam ex hoc adultera erit; si autem sciat* (nota), *jam adultera esse incipit.* Ubi recte notat *Sanch. l. cit. cum Sylvest.* to *sciat* sumi pro certitudine. Idem docet *D. Thomas in* 4. *D.* 41. *q. unic. art.* 4. 1. *et* 3. ibi: *Aut habet certam scientiam de impedimento Matrimonii, aut opinionem; si primo modo, nec exigere, nec reddere debet; si secundo, debet reddere, sed non exigere.* Item dicit *S. Bonav. in* 4. *D.* 38. sub finem: *Si certificatur de vita primi viri, nec petere debet, nec reddere.*

904. Sed dubitatur 1. An contracto matrimonio in bona fide, si dubium superveniat, et adhibita diligentia illud vinci non possit, liceat dubitanti non solum reddere, sed etiam petere: *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Nav. c.* 12. *n.* 54. *Concina pag.* 382. *n.* 3. item *P. Soto, Medina, Sylv. et Conrad. apud Sanch. lib.* 2. *D.* 42. *n.* 45. Et hujus sententiæ videtur certo etiam esse *D. Thomas in* 4. *D.* 38. *in expos. litteræ*, ibi: *Si oriatur dubitatio de*

vita prioris viri; ex aliqua causa quæ etiam certitudinem facere possit, non debet nec exigere debitum; si autem illa causa fecit probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere. Idem sentit *S. Bonav. in dict. D.* 38. sub finem dicens: *Si probabiliter dubitat, debet debitum reddere, sed non exigere.* Id probant ex dicto *cap. Inquisitioni*, mox supra allato, ibi: *Verum, cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili et discreta, quamvis non evidenti et manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet. Secunda* vero sententia longe communior, et probabilior affirmat, et hanc tenent *Sotus de Just. lib.* 4. *D.* 5. *art. ult. in fine*, *Lugo eod. tit. D.* 17. *n.* 88. *Pal. de Spons. D.* 3. *p.* 4. §. 9. *n.* 6. *Laym. de Conscient. cap.* 5. § 3, *n.* 24. *Wigandt tr.* 6. *n.* 59. *Conink. D.* 34. *dub.* 10. *n.* 105. *Holzm. n.* 466. *Ronc. pag.* 185. *quæst.* 6. *R.* 2. *Fill. tract.* 10. *cap.* 9. *n.* 343. *Habert. t.* 7. *pag.* 827. *quæst.* 4. *Diana p.* 3. *tr.* 4. *R.* 295. *cum Valent. et Vill. Salm. cap.* 15. *n.* 46. *cum Reg. et Henriq. Bon. p.* 4. *n.* 5. *cum Rodr. Croix lib.* 6. *p.* 3. *num.* 302. *cum Suar. Less. et Boss. ac Sanch. lib.* 2. *D.* 41. *n.* 46. *cum Led. Lop. Bann. Veracr.* et probabilem tenent *ibid. Canus, Victor. et Manuel.* Ratio, quia qui Matrimonium bona fide contraxit, non est privandus suo jure, quod possidet petendi, donec constet de impedimento; licet enim, superveniente dubio suspendatur jus possessionis usquedum veritas inquiratur, dubio tamen remanente post diligentiam, cum ignorantia sit tunc invincibilis, manet possessio pro valore Matrimonii, et consequenter pro illius usu: possessor enim bonæ fidei sicut post diligentiam potest rem retinere, sic etiam potest

illa uti. Hæcque ratio bene confirmatur ex *cap. Laudabilem*, *de frigid. et malef.* ubi in dubio de valore Matrimonii, propter dubietatem impotentiæ Conjugum ad copulam, conceditur eis spatium triennii ad debitum petendum: in tantum igitur conceditur eis licentia petendi in tali dubio, in quantum Conjuges bona fide contraxerunt, et ideo possident jus petendi, donec per experimentum trienni fiat certum impedimentum impotentiæ. Ad textum autem citatum in *cap. Inquisitioni*, præfati AA. multipliciter respondent: *Lugo de Just. D.* 17. *n.* 88. dicit quod Pontifex ibi loquitur de casu quo Conjux habeat probabilitatem tantum de invaliditate Matrimonii, et nullam pro valore. Alii vero communius et rectius, ut *Sotus l. cit. Sanch. n.* 53. *et Pal. num.* 6. *cum Conink.* respondent, quod textus intelligitur vetare petitionem, antequam diligentiam adhibeatur; secus vero post diligentiam; tunc enim (ut supra jam dictum est) Conjux manet in possessione sui juris, practice deposito dubio per principium illud reflexum, quod in dubio melior est conditio possidentis. Et revera textus, dicendo non posse Conjugem opinantem petere, supponit eum non adhuc sibi efformasse judicium practicum conscientiæ, dubium deponendo, cum subdat non posse petere: *Ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.* Hinc apparet quam necessarium sit in moralibus admittere quod liceat deponere dubia per principia reflexa; his enim negatis, nulla apparet ratio cur licitum sit (ut licitum jam ibi declarat Pontifex) Conjugi dubitanti de morte prioris Conjugis debitum reddere postulanti. Recte autem advertit *Sanch. n.* 8. non posse dubitantem reddere debitum in primo bi-

mestri ante præmissam diligentiam, etiamsi petens sit in bona fide, quia eo tempore alter non habet jus petendi. Et idem dicendum, si alter petens per incestum, vel adulterium sit privatus jure petendi.

905. Dubitatur 2. An, contracto Matrimonio in bona fide, Conjux habens rationem probabilem pro invaliditate Matrimonii, et nullam pro valore, possit petere post adhibitam diligentiam? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 2. *D.* 44. *n.* 2. *et* 4. *Lugo de Just. D.* 27. *n.* 88. *Salm. cap.* 15. *n.* 49. *Sporer de Consc. n.* 77. *Bon. q.* 4. *p.* 5. *n.* 13. *Reg. et Gutt. ac Viva q.* 7. *art.* 3. *n.* 11. qui vocat eam communem. Hi dicunt conjugem taliter opinantem teneri ad reddendum alteri qui bona fide contraxit, sed petere non posse. Ratio, quia possessio suffragatur dubitanti non autem habenti assensum opinativum tantum pro nullitate Matrimonii. *Secunda* vero sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Palaus de Spons. D.* 3. *p.* 4. §. 9. *n.* 6. cum *Conink. et Croix lib.* 6. *p.* 3. *n.* 302. Hi enim dicunt hunc Conjugem non interdici a petendo post diligentiam, dubium deponendo, et conscientiam sibi formando ex eadem regula dicta ut supra, nempe quod nemo est privandus jure suo certo quod possidet bona fide, nisi certo probetur quod nullum jus habeat, ut dicunt in terminis de Matrimonio *Anaclet. de Matr. D.* 13. *quæst.* 6. *num.* 85. *cum Henriq. ac Cardenas, Merola, et Bresser. apud Croix n.* 300. atque fatetur ipse *Sanch. l. cit. n.* 3. In hoc enim differre videtur qui bona fide ab eo qui mala fide contraxit; nam possessor malæ fidei non potest petere, ut dicunt *Sanch. lib.* 2. *D.* 42. *n.* 2. *Spor. d. n.* 77. *et Salm. cap.*

15. *n.* 48. nisi habeat certitudinem, vel saltem probabilitatem pro valore Matrimonii (quamvis non desint DD. qui tuentur tunc enim sufficere, si post diligentiam dubium deponatur, ut videbimus in Dubio sequenti); possessor autem bonæ fidei post diligentiam factam petere potest, semper ac non constet de nullitate Matrimonii, quia possessio præbet ei jus certum petendi, quod prævalet cuicumque probabilitati oppositæ: probabilitas enim, cum sit opinativa, et consequenter semper includat formidinem in opinione contentam, auferre nequit legitimam præsumtionem validitatis Matrimonii, ortam ex ipsa possessione conjugii bona fide contracti. Vide quæ in simili casu diximus *T. I. l. 1. n.* 84. Id confirmatur ex *cap. Laudabilem de Frigid. et malef.* ubi in dubio de impotentia conceditur Conjugibus usque ad triennium experiri; etenim peto, si post biennium Conjux non adhuc potuerit consummare, num est probabile Matrimonium esse validum? Certe quidem est improbabilissimum; et e converso probabilissimum est tunc esse nullum: et tamen, hoc non obstante, possunt Conjuges pergere ad experiendum usque ad finem triennii; rogo, qua ratione? non utique alia, nisi quia Matrimonium non est adhuc certe nullum, neque illi sua possessione adhuc sunt expoliandi. Præterea, ipsimet adversarii concedunt Conjugem opinantem teneri ad reddendum, etiamsi adsit probabilitas tantum de nullitate Matrimonii; nec id negare possunt cum id expressum sit in *c. Inquisitioni sup. citato.* Et ratio est quidem, quia nemo expoliandus est sua legitima possessione, donec constet de nullitate sui juris. Sicut ergo, non obstante unico illo assensu opinativo pro nullitate, non potest Conjux dubitans alteri debitum

negare, ne privet eum sua certa possessione; ita post diligentiam non tenetur, ipse ex illa sua conscientia tantum opinativa se expoliare certa sua possessione, nisi certus sit, quod nullum jus sibi competat. Dicitur autem ex *conscientia tantum opinativa*, quæ formidinem includat, et ad certitudinem non pertingat, nam si conjux dubitans habeat rationes ita convincentes de nullitate Matrimonii, ut fundent de ea moralem certitudinem, tunc certe nec petere, nec reddere potest. Item recte advertit *Croix n.* 301. *etc. cum Card.*; quod dubitans, si adhuc spem prudentem habet inveniendi majorem certitudinem, tunc nequit petere, quia, cum dubium adhuc est vincibile, non potest uti jure petendi.

906. Dubitatur 3. An, contracto Matrimonio cum dubia fide de impedimento, possit dubitans post diligentiam petere debitum, dubio adhuc perseverante? *Prima* sententia communior negat, et hanc tenent *Palaus D.* 3. *p.* 4. *n.* 6. *Ronc. p.* 185. *q.* 6. *R.* 2. *Salm. c.* 15. *n.* 48. *Bon. p.* 4. *n.* 10. *cum Conink. Fill. etc. ac Sanch. l.* 2. *D.* 42. *n.* 2. *cum Nav. Sylv. etc.* Probatur ex *c. Dominus*, *de Sec. nupt.* ubi dicitur contrahens in mala fide minime posse petere. Probatur 2. ratione, quia nemo potest uti re quam mala fide incœpit possidere; unde si non potest dubium deponere, numquam petere potest. *Secunda* vero sententia satis probabilis affirmat, eamque tenent *Holzm. pag.* 355. *n.* 466. *Elb. pag.* 404. *num.* 146. Ratio, quia esto dubitans non possit deponere dubium ex titulo possessionis, potest tamen deponere ex aliis principiis, nempe primo, quia in dubio standum est pro valore actus, ut habetur in *l. Quoties*, *ff. de reb. dub.* Secundo, quia, cum Matrimonium

sit causa favorabilis, in dubio standum pro ejus valore, ut probat ipse *Sanch. l.* 1. *D* 18. *n.* 6. *cum Cov. Lopez*, *et Menoch.* eo quod sicut in foro externo in dubio, judicandum est pro valore Matrimonii, juxta communem sententiam ibi ex *c. fin. de Sentent. et re judic.* ita etiam judicandum in foro interno, qui conformari debet externo, quando hoc non innititur falsa præsumptione. Nec obstat textus oppositus in *d. c. Dominus*, quia ibi sermo fit de contrahente cum dubio de morte prioris Conjugis, quo casu certum est dubitantem non posse petere, donec constet de illius morte; nam alias potius est jus prioris Matrimonii. Hoc tamen procedit respectu ad Conjugem, qui contraxit cum dubia fide; secus vero quoad Conjugem qui contraxit cum bona fide, ut diximus *n.* 904. Communiter autem dicunt *Sanch. lib.* 1. *D.* 42. *n.* 8. *Bon. p.* 4. *n.* 10. *Boss. t.* 2. *c.* 2. *n.* 41. *Spor. de Consc. n.* 77. *Ronc. l. cit. et Salm. c.* 15. *n.* 48. *cum Dic. et Croix n.* 299. *cum Schilder. Aversa, etc.* quod etiam contracto Matrimonio cum dubia fide possit dubitans petere, si Matrimonium reputetur probabiliter validum, etiamsi probabilius sit esse nullum, ut dicunt *Sanchez*, *et Sporer.* At hoc minime admittendum; nam in dubio de morte prioris Conjugis, sive nuptiæ sint initæ cum bona fide, sive cum dubia fide, numquam Conjux dubitans petere poterit, nisi de morte prioris Conjugis habeatur certitudo, aut saltem tanta præsumtio, quæ moralem certitudinem statuat. Alias, si tantum probabilitas de morte habeatur, nequit unquam Conjux ille dubitans petere, tum quia tunc remanet probabile periculum injuriæ prioris Conjugis, juxta dicta Tom. I. in Tractatu de conscientia, quem ipse condidi; tum quia eo casu

possidet prius matrimonium, donec constet fuisse solutum.

907. Dubitatur 4. an in dubio positivo de valore Matrimonii; puta si dubitetur de impedimento, vel de consensu præstito, et simili, judicandum sit in favorem Matrimonii contracti? In foro externo proculdubio affirmandum, ut communiter docent DD. Vide *Sanch. l.* 1. *Disp.* 18. *n.* 5. Sed in foro conscientiæ negant aliqui, eo quod in dubio possidet libertas ab onere Matrimonii. Sed verius est oppositum, ut tenent *Sanch. n.* 6. *Pontius l.* 8. *c.* 2. *n.* 16. *Elbel. n.* 146. *et Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. *v. Matr. n.* 7. *cum Covar. Menoch.* et communi. Ratio, quia, licet Matrimonium sit tantum probabiliter validum, tamen certa est ejus possessio; donec non constet de nullitate, cum in dubio (ut diximus) semper judicandum sit pro validitate actus ut dicunt *Palaus tr.* 28. *D.* 3. *p.* 4. §. 9. *n.* 4. *Busem. Elbel l. c. et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 298. ex *l. quoties ff. de reb. dub.*

908. Ad dignoscendum autem, quomodo quis possit esse certus, vel probabiliter dubitare de nullitate Matrimonii, tres regulas dantur; Prima est, quod ordinarie loquendo, non tenetur Conjux credere alteri asserenti se ficte consensisse, etiamsi id affirmet cum juramento, ex *c. Per tuas, de Probationib.* et *c. Cum a nobis, de Testib. et attest.* ubi: *Nimis indignum est, ut quod quisque sua voce protestatus est, valeat proprio testimonio infirmare.* Dicitur, *ordinarie loquendo*: nam aliter dicendum, si ex circumstantiis aliter censendum esset, puta si Conjux ille sit in articulo mortis, si non soleat pejerare, vel si sit persona pia, et vellet separari, aut Religionem ingredi, etc. tunc enim alter habet sufficiens motivum prudenter dubitandi; ita *Bon.*

p. 4. *n.* 19. *Diana* 3. *p. tr.* 4. *R.* 2. *Sanch. l.* 2. *D.* 45. *n.* 3. *cum Soto*, *Adriano*, *Palud. Sylv. Nav. Ang. etc. ac Salm. c.* 15. *n.* 52. *cum Val. Dic. Veracr. et Led.*

Secunda regula est, quod si quis audiat a personis non fide dignis, vel ex fama a nullo auctore certo exorta, adest impedimentum, licite potest Matrimonium contrahere, aut post contractum reddere, et petere debitum; quia talis fama, aut dictum non habetur ut ratio prudens dubitandi; *Sanch. n.* 29. *et* 32. *ex c. Si duo* 35. *q.* 6. *item Salm. n.* 52. cum *Sylv.* et *Bon. l. c. n.* 20.

Tertia regula est, quod dictum unius testis fide digni de impedimento, aut fama publica ex certo auctore (ut dicunt *Sanc. num.* 25. *Dic. Sylv.* et *Salm. n.* 54.) sufficit, ut quis teneatur veritatem inquirere, et interim abstinere a petendo debito; quia, cum talis ignorantia tunc sit vincibilis, in dubio non potest operari. Non sufficit tamen hoc, ut teneatur debitum negare? Quia licet possit, nemo tamen tenetur credere uni testi, quantumvis fide digno, qui non inducit necessitatem credendi, maxime in sui præjudicium, ex *c. Cum a nobis de Testib. etc. Salm. d. n.* 54. Post autem adhibitam diligentiam bene potest reddere, et petere, ut dicunt iidem *Salm. num.* 28. *cum Nav. Sylv. Ang. et Lopez.*

909. » III. Si fiat cum gravi periculo vitæ, » aut sanitatis: Nisi tamen sit causa gravis, » cui damnum corporale videatur postponendum, » v. gr. periculum incontinentiæ in se, vel » comparte. *Bon. p.* 6. *n.* 8. *Perez d.* 50. *s.* » 4. *n.* 5.

Dubitatur 1. An liceat petere cum periculo sanitatis, nempe si alteruter Conjugum laboret

lepra, morbo gallico, phthisi, aut alio morbo contagioso? Per se loquendo non licet, cum nemo sit dominus suæ vitæ, aut salutis; Attamen probabiliter *Busemb. ut supra cum Bon. et Perez, ac Sanch. l. 9. D. 24. n. 23. cum Caj. P. Soto, Graff.* item *Boss. c. 1. n.* 195. *et* 209. *cum Pont. Laym. et Reg.* dicunt, quod si morbus esset diuturnus, et non proxime tendens ad mortem, nempe quod non soleat de brevi et facili mortem inferre, ut esset pestis, aut lepra leonina (qua frustratim membra decidunt), tunc non erit illicitum sano petere, si aderit juxta causa, nimirum fovendi amorem conjugalem, aut vitandi incontinentiam in se vel in altero; quia alias esset valde onerosum tamdiu abstinere ab usu conjugii, quod vix poterit esse sine periculo incontinentiæ. Advertendum tamen quod Conjux infectus morbo gallico, aut simili contagioso, non poterit petere ab altero inscio, nisi vitium suum illi manifestet, et manifestando possit alter remediis occurrere morbo; immo nec etiam poterit reddere nisi certiore facto sano. Hinc bene ait *Bossius c. 1. n.* 180. quod dupliciter peccaret, qui laborans morbo gallico fornicationem committeret; et insuper teneretur compensare expensas pro curatione: Probabiliter tamen ab hac compensatione excusat feminas, nisi ipsæ requisitæ fraudulenter suum morbum tegerent. Non potest igitur Conjux infectus tunc reddere, nisi morbum manifestet. Ceterum vero non tenetur manifestare, quia non tenetur cum tanto detrimento suæ famæ conjugale debitum præstare; In omnibus enim contractibus gravissimum incommodum in solutione excusat a debito reddendo, ut ait *Tamb. l. 7. Decision. c. 3. §. 15. n. 23. cum Soto*, juxta dicenda in simili casu *n.* 941.

910. Non licet autem petere statim a balneis, vel a sectione venæ, nam, ut dicunt *Sanch. l.* 9. *d.* 24. *n.* 5. *Bon. q.* 4. *p.* 1. *n.* 4. *et Boss. c.* 1. *n.* 171. *cum S. Anton. et Fill.* coitus eo tempore est notabiliter periculosus. Idem dicunt *Bon. l. c. Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 3. *Sanch. n.* 3. *et Boss. n.* 170. cum aliis de laborante febri. Idem ait *Croix* de viro coeunte cum uxore laborante gonorrhœa, scilicet profluvio seminis, dicto *fluxo albo*; sed quidam medicus mihi asseruit minime nocere talem copulam neque viro, neque mulieri. Præterquamquod non videtur copula tunc prohiberi, cum hujusmodi fluxus soleant esse fere perpetui, unde grave incommodum esset Conjugibus, tamdiu abstinere ab usu Matrimonii, prout dictum est de muliere laborante menstruo innaturali; vide dicenda *n.* 925. Excipiendum tamen, nisi fluxus sit maleficus; et tunc etiam excusatur coitus, si adsit periculum incontinentiæ, tam in petente, quam in reddente, juxta mox dicta *n. præced.* Vir autem laborans fluxu seminis semper licite potest petere, quia coitus nullum affert damnum, nec ipsi, nec uxori, nec proli, ita *Sanch. l.* 9. *D.* 21. *n.* 9.

Videtur etiam non licere petere statim post prandium, dum, inquiunt *Pontius lib.* 11. *c.* 14. *n.* 3. *Bon. q.* 4. *p.* 1. *n.* 6. *Boss. c.* 1. *num.* 171. *cum Palud. et Sanch. l.* 9. *d.* 24. *n.* 4. *cum Vega.* Conjuges sæpe excusari reddendo in tali tempore, eo quod coitus soleat tunc afferre grave damnum, ob ciborum cruditatem, vel corruptionem, quam causat. Refertque *S. Anton. p.* 1. *tit.* 1. *l.* 16. § 10. quemdam propter hoc in phthisim incidisse. Sed dico, quod si hoc esset verum, omnes fere Conjuges phthisici evaderent. Medici autem, quos consului, et ex-

perientia negant in hoc grave damnum adesse. Hinc non auderem damnare Conjugem post prandium petentem, cum isti communiter post prandium vel cœnam soleant coire. Neque contra excusarem hac ratione Conjugem a reddendo, nisi experientia constaret, quod tali coitu ipsi, vel alteri notabile damnum provenerit; Alias certum est ipsos teneri ad reddendum etiam cum aliquali seu levi impedimento, juxta dicenda *n.* 950. *v. Quæritur.*

911. Dubitatur 2. an liceat debitum petere tempore lactationis? Alii negant, *ut Butrius*, *et Alex. de Nevo apud Boss. c.* 1. *n.* 213. Immo *Tiraquellus*, et alius Auctor *apud Sanch. l.* 9. *D.* 22. *n.* 13. dicunt esse mortale; tum quia in *c. fin. Dist.* 5. D. Gregor. dicit: *Ad ejus vero concubitum vir accedere non debet* (*debet*, non autem *decet*, ut refert *Sanch.*) *quousque qui gignitur ablactetur*; tum quia in tali coitu est timor nocumenti prolis, si uxor concipiat. Communissime vero affirmant licere *Palaus p.* 4. *n.* 14. *Bon. p.* 1. *n.* 11. *Pont. l.* 10. *c.* 14. *num.* 9. *Salm. c.* 15. *n.* 69. *Croix num.* 326. *Holzm. n.* 465. *Elbel n.* 390. *Sanch. l. c. v.* 14. *cum Ricch. Turrecr. Rosell. etc.* ac *Boss. c.* 1. *num.* 214. *cum Con. Fill. Hurt. Leand. Vill. etc.* Ratio, quia non extat lex prohibens, textum enim D. Gregorii, ajunt *Sanch. n.* 16. *Holzm. l. cit. et Boss. n.* 125. esse solum de consilio; item, quia periculum inficiendi lac, teste experientia, rarum est; saltem non tantum, ut teneantur Conjuges tanto tempore abstinere ab usu conjugii, cum continuo periculo peccandi. Excipiunt tamen *Pontius l. c.* et *Bossius n.* 215. si Conjuges sint valde pauperes, et prudens adsit timor de gravi damno prolis; tunc enim (ut dicunt) neuter tenetur reddere,

immo nec potest petere, etiam si sit periculum incontinentiæ, quia non licet sibi consulere cum damno innocentis, cum alia suppetant media ad innocentiam sedandam; Verum *Sanc.* n. 15. eo casu excusat quidem Conjuges a reddendo (ut excusat etiam *Bonacin.* d. n. 11.), sed non audet damnare exigentem, dicens quod tunc vel alia via ipse poterit proli consulere, vel erit justa causa ipsam periculo exponendi, ne tamdiu Conjuges cogantur abstinere cum tanta difficultate. An autem Conjuges peccent, respectu prolis, petendo tempore prægnationis, vel menstrui aut purgationis post partum? Vide dicenda n. 924. 925. et 926. Et quid si Conjuges laborent lepra? Vide n. 951. An autem liceat coire tempore menstrui? Vide n. 925.

912. » IV. Si fiat pravo fine, v. g. tantum » voluptatis causa, quod tamen Doct. commu- » niter, ut *Sanch.* l. 9. n. 11. *Bonac.* q. 4. » *part.* 6. censent tantum veniale, contra *Pon-* » *tium*, qui vult esse nullum, nullum autem » erit, si delectatio non quæsita sentiatur, vel » ad eam se excitent, quando copula debita re- » ditur. *Sanchez* l. 9. d. 11. etc. Vide etiam » *Diana* p. 3. to. 4. R. 216. *Bonac.* p. 6. » *M. Perez* d. 46. s. 2. n. 6.

Certum est esse illicitum habere copulam propter solam voluptatem, ut patet ex Prop. 9. damnata ab Innoc. XI. quæ dicebat: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.* Commune tamen est apud omnes, id non esse mortale, sed tamen veniale peccatum: ita *Sanch.* l. 9. D. 11. n. 4. *Pont.* l. 1. c. 21. n. 6. et 11. *Boss.* c. 7. n. 63. et alii passim, ex *D. Thoma Suppl.* q. 64. art. 6. ubi expressè id docet.

Et ratio, cur non sit mortale, est, quia delectatio de aliquo objecto ex duplici tantum capite potest esse mortalis, vel quia objectum ipsum est graviter vetitum, vel quia homo delectatur de illo tamquam ultimo fine, sed in hac delectatione neutrum intervenit; non primum ut patet, non secundum ut supponitur. Non excusatur autem a veniali, quia est perversio quædam ordinis, cum delectatio quæ intenta est a natura ut medium ad generationem, fit finis habendæ copulæ. Nullum autem erit peccatum, ut recte ajunt *Croix n.* 269 *et Viva de Matr. q.* 3. *a.* 2. *n.* 4. si Conjux principaliter intendat procreationem prolis, et utatur voluptate (eam moderate intendens), ut se excitet ad copulam; Sicut pariter minime peccat, qui intendit moderatam delectationem in comedendo, ad præstandum corpori conveniens alimentum.

913. » VI. Si exerceatur mente adultera, ut » si, dum accedit ad suam, imaginetur aliam, » ut animum pascat, quod est mortale. *Sanch.* » *Bonac. p.* 6. *n.* 7.

Excusant autem a mortali *Sanch. l.* 9. *D.* 16. *n.* 6. *et Spor. n.* 505. Conjugem qui se excitaret ad copulam, delectando de pulchritudine alterius personæ, sed absque affectu; at merito dicunt hoc esse valde periculosum, et non permittendum. Sicut nec etiam permittendum puto cum *Diana apud Spor. l. c.* se excitare ad coitum, respiciendo ad imagines diversi sexus: maxime si essent sacræ, quod recte ajunt *Croix n.* 329. *et Spor.* esse mortale, propter gravem irreverentiam.

914. An autem liceat Marito delectari de copula aliena cogitata, ut se excitet ad coitum cum uxore? Ex una parte videtur negandum, cum objectum, de quo delectatur, sit per se turpe.

Ex alia non videtur damnandum talem Conjugem, cum ideo solutis est illicita spectatio concubitus humani, sive delectatio de visu cogitato talis concubitus, quia in tali visu vel delectatione adest proximum periculum commotionis spirituum generationi deservientium; et cum ipsis copula sit prohibita, consequenter etiam est vetita commotio spirituum; Conjugatis autem, cum eis jam permissa sit copula, non videtur vetita saltem sub gravi talis commotio spirituum, quamvis ipsa ex delectatione illa oriatur. Hæc tamen cogitatio, si esset de copula inter personas determinatas, non excusarem a mortali, ob facile periculum consentiendi in delectationem de copula cum conjuge aliena. Ceterum, quia hoc dubium apud nullum inveni discussum, Sapientibus remitto decernendum. Illud autem, quod probabile putat *Arriaga de Peccat. D.* 47. *n.* 16. nempe licitum esse Marito se delectari de copula cogitata inter ipsum, et alienam, dico cum *Croix n.* 331. omnino rejiciendum, cum talis delectatio sit de objecto intrinsece malo, et ipsi Conjugi omnino vetito.

915. » VI. Si fiat modo indebito, verbi » gratia 1 Si non servetur vas naturale: quod » multi docent esse veram sodomiam, alii esse » grave peccatum contra naturam; V. 6. Præcep. 2. Si sine justa causa situs sit innaturalis, præposterus, etc. quod aliqui dicunt esse » mortale, alii, secluso periculo effusionis seminis, veniale tantum, etsi grave, et graviter increpandum. *Dian. part.* 3. *tom.* 4. » *Res.* 204. 3. Si alter conjugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat: » quod quidam generatim dicunt esse mortale, » quia finis actus conjugalis scilicet generatio, » impeditur; quidam tamen, ut *Prepos.* et

» *Sanch.*, dicunt, in femina nullum esse. V.
» *Bon. p.* 6. *n.* 14. *et p.* 3.

916. Quæritur I. An peccet mortaliter vir inchoando copulam in vase præpostero, ut postea in vase debito eam consummet? Negant *Nav. l.* 5. *consil. de Pœnit. Cons.* 7. *ac Ang. Zerola, Graff. Zanard. et Gambac. ac Dian. p.* 2. *tr.* 17. *R.* 37. modo absit periculum pollutionis; quia alias (ut ajunt) omnes tactus etiam venerei non sunt graviter illiciti inter conjugatos. Sed communiter et verius affirmant *Sanch. l.* 1. *D.* 17. *n.* 5. *Pont. l.* 10. *c.* 11. *n.* 5. *Pal. p.* 4. §. 2. *n.* 6. *Bon. p.* 11. *n.* 12. *Sporer n.* 497. *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 31. *et Boss. c.* 7. *n.* 174. *cum Fill. Perez, Aversa, Fagund. et Leand.* Ratio, quia ipse hujusmodi coitus (etsi absque seminatione) est vera sodomia, quamvis non consummata, sicut ipsa copula in vase naturali mulieris alienæ est vera fornicatio, licet non adsit seminatio. An autem sit mortale viro perfricare virilia circa vas præposterum uxoris? Negant *Sanch. n.* 5. *et Boss. n.* 175. *cum Fill. et Perez*, quia tangere os vasis præposteri non est ordinatum ad copulam sodomiticam. Sed verius pariter affirmant *Pontius l. c. Pal. num.* 6. *Diana p.* 4. *tract.* 4. *R.* 104. *et p.* 5. *tract.* 7. *R.* 7. item *Fagund. etc. apud Boss. l. c. atque Tamb. n.* 32. (qui testatur ab aliquibus codicibus sententiam *Thomæ Sanch.* esse deletam: immo *Moya* asserit ipsum *Sanch.* se retractasse in editione Antuerpiensi anno 1614). Ratio est, quia saltem talis tactus non potest moraliter fieri sine affectu sodomitico.

917. Quæritur II. An et quomodo peccent Conjuges coeundo situ innaturali? Situs naturalis est, ut mulier sit succuba, et vir incubus;

hic enim modus aptior est effusioni seminis virilis, et receptioni in vas femineum ad prolem procreandam. Situs autem innaturalis est, si coitus aliter fiat, nempe sedendo, stando, de latere, vel præpostere more pecudum; vel si vir sit succubus, et mulier incuba. Coitum hunc, præter situm naturalem, alii apud *Sanch. l. 9. D. 16. n. 2.* generice damnant de mortali; alii vero dicunt esse mortale ultimos duos modos, dicentes ab his ipsam naturam abhorrere. Sed communiter dicunt alii, omnes istos modos non excedere culpam venialem. Ratio, quia ex una parte, licet adsit aliqua inordinatio, ipsa tamen non est tanta, ut pertingat ad mortale, cum solum versetur circa accidentalia copulæ; ex alia parte, mutatio situs generationem non impedit, cum semen viri non recipiatur in matricem mulieris per infusionem, seu descensum, sed per attractionem, dum matrix ex se naturaliter virile semen attrahit; ita *S. Anton. 3. p. tit. 2. c. 2. §. 3. in fine cum Alb. M. Nav. Man. c. 16. num. 42. Pont. l. 10. c. 11. n. 1. Petrocor. t. 4. pag. 445. v. Tertius casus. Salm. c. 7. n. 71. Boss. c. 7. n. 68. Holzm. n. 458. Sporer n. 493. Roncaglia pag. 184. q. 4. Croix num. 332. Pal. de Sponsal. D. 3. p. 4. §. 3. n. 1. cum Sa, Tolet. Hurt. Coninch. et Henr. ac Sanch. l. 9. D. 16. n. 3. cum Gerson. Caj. P. Soto, Dom. Soto, Sylvest. Arm. Vict. etc.* Et aperte favet *D. Th. in 4. D. 31. in fin. in exp. litt.* ubi sic ait: *Sed in secundo modo* (nempe mutando situm naturalem) *non semper est peccatum mortale, ut quidam dicunt, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ.* Ergo ex D. Thoma mutatio situs per se non est mortalis, sed potest esse mortalis ex prava concupiscentia, puta ex affectu bestialitatis, vel

sodomiæ, vel si hujusmodi voluptas habeatur, ut finis ultimus. Hinc communiter dicunt præfati AA. cum *Concina pag.* 403. *n.* 2. Conjuges minime peccare, si mutent situm ex justa causa, nempe ob ægritudinem, vel pinguedinem viri, vel ob periculum abortus, aut scandali aliorum, idque expresse dicit Angelicus *l. c.* ubi subdit; *Quandoque sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium modum non patitur; alias tanto est gravius, quanto magis a naturali modo receditur.* E converso conveniunt omnes (ut asserunt *Sanch. n.* 5. *Pal. l. c. Boss. n.* 171. *etc.*) quod si experientia constaret, quod mutato naturali situ nihil seminis femina retineret ob nimiam vasis laxitatem, vel humiditatem, vel propter aliquam infirmitatem naturalem; ut ait *Palaus*; tunc esse mortale: secus vero dicit *Sanch.*, si non ex situ, sed ex aliquo morbo mulieris talis effusio provenit.

Dicit autem *Sanch. d. n.* 5. *Pont. d. c.* 11. *n.* 3. *Pal. d. n.* 1. et *Boss. n.* 171. *cum Perez*, *Hurt. et Aversa*, non esse mortale, si ob variationem situs pars tantum seminis decidat, reliquo intra vas retento sufficienti ad generationem; quod dicunt *Sanch.*, et *Bossius* aliquando evenire; immo fere semper evenire ajunt *Palaus*, et *Pontius*, qui testatur sic Medicos asserere. Verum *Salm. c.* 15. *n.* 74. hanc opinionem vocant nimis laxam, quia (ut inquiunt) prodigere semen humanum sine rationabili causa, non potest excusari a mortali; certum dicunt ipsi *Salm. l. c.* ac *Sanch. n.* 5. *et Spor. n.* 493. *cum Aversa*; non teneri Confessarium interrogare Conjugem de hoc se accusantem, an semen effusum sit, vel non, quia raro (ut ajunt) accidit semen effundi; et sic etiam ego pluries audivi ab eis qui apud me in Confessione se accusabant præpostere coivisse. Eos vero qui coe-

unt stando, vel sedendo, vel mulier incuba, puto esse in majori periculo semen effundendi. Sed per hoc non audeo damnare sententiam *Sanchez*, *Pontii*, *Palai*, et aliorum ut supra; nam possent ipsi *Salmantic.* respondere, quod sine justa causa prodigere semen, sive (ut melius *Salmanticenses* dicere debebant) permittere, ut semen prodigatur numquam licet, quando semen extra vas uxoris effunditur, non vero quando intra immittitur, et per accidens, non autem ex ipso actu prodigitur; quia tunc matrix, ut dicunt AA. præfati, jam attrahit quod est sufficiens ad generationem, et reliquum tamquam superfluum expellit. Utrum autem teneatur Conjux reddere alteri petenti debitum situ innaturali sine justa causa? vide dicenda *n.* 946.

918. Quær. III. An peccent mortaliter Conjuges, si incœpta copula cohibeant seminationem? Respondetur: si Conjuges ambo in hoc consentiunt, nec adsit periculum seminandi extra vas, id per se loquendo non est mortale; illa enim penetratio vasis feminei tunc reputatur instar tactus verendorum, qui inter Conjuges permittitur, vel saltem non est mortalis, secluso periculo pollutionis; ita communiter *S. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *cap.* 20. §. 6. *Pont. l.* 10. *cap.* 11. *num.* 9. *Pal. p.* 4. §. 3. *n.* 3. *Laym. l.* 6. *sect.* 4. *n.* 19. *Bonac. q.* 4. *p.* 6. *n.* 15. *Less. l.* 4. *c.* 3. *n.* 55. *Sporer n.* 490. *Salm. c.* 15. *n.* 82. *cum Aversa, et Dic. Boss. c.* 9. *num.* 58. *cum Fill. Hurt. et Perez, ac Sanch. l.* 9. *D.* 19. *n.* 3. *cum Palud. Cajet. Ang. Sa, Arm. Tasi. etc.* Dixi 1. *si ambo consentiunt;* nam si alter se retrahit sine alterius consensu, certe graviter peccat, ut dicunt omnes AA. præfati. Dixi 2. *Per se loquendo*, nam sapienter

advertit *Sanch. loc. cit. cum Veracruc*, id ordinarie esse mortale, quia ordinarie adest periculum ex tali retractione effundendi semen, nisi Conjuges experti sint oppositum: quo casu tamen puto nullo modo posse eos excusari saltem a veniali, quicquid dicat *Sanch. ib. cum aliis.*

Si vero femina jam seminaverit, vel sit in probabili periculo seminandi, non potest quidem vir data opera a seminatione se retrahere, sine gravi culpa, quia tunc ipse est causa, ut semen uxoris prodigatur, communiter dicunt *S. Anton. l. c. Salm. n.* 81. *Holzm. n.* 451. *et Sanch. n.* 4. *cum Palud. Caj. An. Sa*, et alii passim. Hoc tamen non erit ita intrinsece malum, ut aliquo casu permitti non possit, puta si vir desisteret a copula ob periculum mortis, vel scandali aliorum; tunc enim licite potest se retrahere etiam cum periculo pollutionis, quia hæc per accidens, et præter intentionem eveniret, et contra non tenetur cum periculo tanti damni generationem procurare; ita communiter *Sanch. d. n.* 4. *Pal. n.* 5. *Diana* 3. *p. tr.* 4. *R.* 204. *Boss. n.* 60. *cum Lessio*, *Aversa*, *et Perez*, *ac Salm. n.* 81. *cum Caj. Dic. Hen. etc.* Hæc sunt certa apud omnes.

Si autem vir jam seminaverit, dubium fit, an femina letaliter peccet, si se retrahat a seminando? aut peccet letaliter vir non expectando seminationem uxoris? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Aversa*, *Hurt.* et *Ochagav. apud Boss. c.* 9. *n.* 51, et probabilem putat *Diana p.* 5. *tr.* 14. *R.* 37. atque videntur cohærere *Tabiena*, *et Armilla apud Sanch. l.* 9. *D.* 19. *n.* 5. dum indistincte dicunt esse mortale, si altero seminante Conjux a seminatione se retrahit. Ratio, quia (ut ajunt) etiam se-

men mulieris active concurrit ad generationem, prout censent ex Medicis *Hippocrates, Galenus, Valesius; et Petrus Matha apud Sanch. l.* 2. *D.* 21. *n.* 11. et ex Theologis *Suar. t.* 2. *in* 3. *p. D.* 10. *sect.* 1. *v. Secundo infertur*, ubi ait: *Semen maternum simpliciter necessarium est ad concipiendum filium.* Item *D. Bonav et Major apud Boss. d. n.* 60. *ac Caj. Abul.* et plures alii *apud Sanch. l. c.* et ipsi *Sanchez*, *et Bossius* hanc opinionem satis probabilem putant; saltem ait *Bossius*) semen mulieris juxta omnes valde confert prolis perfectioni, cum ad hoc saltem fuerit a natura institutum. *Secunda* vero sententia communior negat, et hanc tenent *Sanc. l.* 9. *D.* 19. *n.* 9. *Pont. l.* 19. *c.* 11. *n.* 3. *Bon. p.* 6. *n.* 16. *et Sal. c.* 15 *num.* 80, *cum Caj. Henr. Dic. Veracrux*, *etc.* Hi contrario nituntur fundamento, nempe quod semen mulieris non est necessarium ad generationem, ut asserunt *Aristoteles*, *Avicenna*, *Galenus* sibi contrarius, ac *Hugo Senensis*, *et Alb. M. apud Sanch. l.* 9. *D.* 17. *n.* 9. qui ait hanc esse sententiam communem Theologorum, exceptis Scotistis. Nec obstare dicunt AA. hujus secundæ sententiæ, quod semen feminæ conferat perfectioni prolis; nam respondent, quod non teneantur Conjuges ad convenientiorem modum generandi, sed satis est si generationi non obstent. Quamvis autem dicant præfati AA. non teneri virum expectare seminationem mulieris, si ipse jam seminaverit: concedunt tamen ei posse continuare copulam, usque dum seminet femina, quia hoc pertinet ad complementum copulæ uxoris, ut censent *Pontius*, *et Diana ll. cc. Bon. n.* 14. *cum Caj. et Sanch. D.* 17. *n.* 11. *cum Tab. et Graffiis*, contra *Henriq.* (*apud Bon. l. c.*)

qui sentit virum non teneri expectare seminationem feminæ, quia periculum est, ut hoc pacto impediatur generatio, quod non videtur satis probabile, nec cohærens; nam si adesset tale periculum, non debuisset dicere non teneri, sed non posse, quod nemo asserit, nemo enim hoc periculum supponit.

Sed redeundo ad primam quæstionem, esto secunda sententia sit quidem communior, et probabilior, ut videtur, censeo tamen cum *Bossio l. c. n.* 52. primam sententiam esse satis probabilem, et ideo in praxi tenendam. Ratio, quia non licet sequi opinionem probabilem cum damno tertii; cum autem hic agatur de damno prolis sive generationis adversus naturam, quæ jus habet, ut non impediatur generatio, cum ad hoc instituerit actum conjugale, propterea ubi est periculum impediendi generationem, non licet uti opinione probabili; ubi enim (ut diximus *l.* 1. *n.* 33.) agitur non de honestate actionis, sed de veritate rei, illicitum est sequi (ut omnes fatentur) opinionem probabilem pro libertate, adversus aliam stantem pro lege. Hinc neque practice probabile puto id quod dicunt *Sanch. n.* 5. *et Sporer n.* 491. *cum Perez, Escob. Dic.* et *Gob.* nimirum posse mulierem in actu coitus animum ad alia divertere, ne concitetur ad seminationem.

919. An autem, si vir se retrahat post seminationem, sed ante seminationem mulieris, possit ipsa statim tactibus se excitare, ut seminet? Negatur Auctor *Addit. ad Wigandt. tr.* 16, *post n.* 106. *ac Diana, et Rodriq. apud Boss. l.* 9. *n.* 54. adhæretque *Pal. p.* 4. §. 3. *n.* 6. (dicens id non esse licitum, si mulier posset se continere). Ratio, quia semen mulieris non est necessarium ad generationem; item quia effusio

illa mulieris, utpote separata, non fit una caro cum viro. Communius vero affirmant *Wigandt. tr.* 16. *n.* 103. *v. Solve. Less. l.* 4. *c.* 3. *n.* 94. *Bon. q.* 4. *p.* 6. *n.* 15. *in fin. cum Sanch. l.* 9. *D.* 7. *n.* 10. *Potestas t.* 1. *c.* 4. *n.* 44. 10. *Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. §. 5. *n.* 18. *Salm. c.* 15. *n.* 80. *in fin. cum Dic. Fill. tr.* 10. *n.* 330. *Spor. n.* 491. *Boss. c.* 9. *n.* 55. *cum Aversa, Perez, Fag. et Leand. ac Elbel p.* 479 *n.* 425. *cum Cleric. Homob. Dian. Gob. et Bosco*, et non reprobat *Conc. p.* 406. *n.* 11. Ratio, tum quia seminatio mulieris pertinet ad complendum actum conjugalem, qui consistit in seminatione utriusque Conjugis; unde sicut potest uxor tactibus se præparare ad copulam, ita etiam potest actum copulæ perficere: tum quia, si mulieres post saltem irritationem tenerentur naturam compescere, essent ipsæ jugiter magno periculo expositæ moraliter peccandi, cum frequentius viri quia calidiores prius seminent (sed hæc ratio non suadet, nam si hoc permitteretur uxoribus, deberet permitti etiam viris, casu quo mulier post suam seminationem se retraheret, et vir maneret irritatus; at DD. communiter dicunt id vetitum esse viris, ut *Sanch. n.* 10. *Wigandt et Bon. l. c.*); tum quia, ut plures sentiunt, seminatio mulieris est necessaria, vel saltem multum confert ad generationem, nihil enim a natura frustraneum agitur. Omnes autem concedunt uxoribus, quæ frigidioris sunt naturæ, posse tactibus se excitare ante copulam, ut seminent in congressu maritali statim habendo; vide *Concinam num.* 13.

920. » VII. Si loco indebito, v. g. Sacro, » qui inde violetur, vel in loco publico. * (*Vi-* » *de dicta de hoc punto T. III. l.* 3. *n.* 485. *ubi* » *diximus cum Nav. Vasq. Tol. Azor. Con.*

» *Pont. etc. quod licet probabile sit, per copulam conjugalem occultam in Ecclesia non committi sacrilegium, neque Ecclesiam pollui, probabilius tamen est oppositum, nisi adsit necessitas, cum Suar. Sanch. Less. Bon. Holz. Croix, Salm. etc. Etsi eo casu non tenentur Clerici ibi abstinere a divinis officiis celebrandis, nisi concubitus ille habitus publicetur, ut dicunt iidem AA. et probatur in hoc l. 6. n.* 364. *quia Ecclesia non censetur polluta quoad celebrationem Officiorum, nisi crimen sit notorium notorietate facti.*) *.

921. » VIII. Si absque urgente causa fiat tempore indebito, 1. in magna sollemnitate, ut Paschæ, vel pridie communionis. *V. Per. d.* 49. *s.* 3. 2. Quando uxor est gravida, saltem si sit periculum abortus. *Nav. Sylv. Sanch. Conc. Fill. n.* 337. Hoc enim si non sit, non erit saltem mortale: quod enim tunc fine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu. Unde *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *R.* 204. et *Con. d.* 34. *dub.* 9. nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menstruo. Quod tamen non esse mortale, contra *Azor.* docet *Sanch. l.* 9. *d.* 21. *n.* 2. Immo aliqui apud *Dian. l. c. ut Pontius l.* 10. *c.* 11. *et c.* 14. *n.* 5. *et* 6. docent, nec veniale esse, si periculum urgeat, quod *Sanch. l. c.* docet esse probabile; additque *M. Perez*, si ob finem honestum fiat, nullum esse; et teneri reddere debitum uxorem, si maritus exigat. Vide *dist.* 49. *sect.* 3.

922. Quæritur I. An liceat Conjugi coire die Communionis? Vide quæ fusius diximus hoc *lib.* 6. *n.* 273. *et* 274. ubi tenuimus esse veniale accedere ad Eucharistiam die copulæ habitæ ob voluptatem, nisi excuset aliqua rationabilis cau-

sa. Si vero copula est habita causa procreandæ prolis, vel etiam incontinentiæ vitandæ, tunc est solum consilii C. Communione abstinere, ex c. *Si vir* 7. *Canus* 33. *quæst.* 7. Et sic pariter est consilii abstinere die quo Conjux reddidit debitum; a quo autem reddendo ordinarie loquendo propter Communionem non potest eximi; nam aliquando potest honestis precibus resistere. Quid autem debeat Confessarius respondere Conjugi interroganti, an teneatur reddere die Communionis? Vide *d. n.* 274. *v. Quid.* Post vero Communionem sumptam nullum est peccatum reddere. An autem petere? Alii dicunt esse veniale; alii nullum; vide *ib. v. Dic autem.*

923. Quæritur II. An in diebus festivis, vel jejunii, aut Rogationum sit illicitus actus conjugalis? Commune est non esse vetitum tunc debitum reddere cum *D. Th. Suppl. q.* 64. *art.* 7. ubi dicit: *Cum mulier habeat potestatem in corpore viri, et e converso, tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore, et quacumque hora.* An autem sit vetitum petere? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *D. Th. l. c. ar.* 5. *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 20. §. 11. *Con. t.* 10. *p.* 395. *n.* 10. item *Mag. Sent. Alb. M. Palud. Gers. Sylv. Tab. etc. apud Sanch. l.* 9. *d.* 12. *n.* 3. Hoc tamen sub culpa veniali, ut ait *D. Thomas* cum aliis: non vero sub mortali, ut aliqui improbabiliter tenent *ap. Sanch.*, quia tempus sacrum *non est circumstantia* (ratio *S. D.*) *trahens in aliam speciem peccati, unde non potest in infinitum aggravare.* Rationem autem, cur sit veniale, assignat idem Angelicus dicens: *Actus matrimonialis, quamvis culpa careat; tamen, quia rationem deprimit propter carnalem delectationem,*

hominem reddit ineptum ad spiritualia. **Et ideo** *in diebus in quibus spiritualibus præcipue est vacandum, non licet petere debitum*. **Secunda** vero communior negat esse illicitum, et hanc tenent *Sach. l. 9. d. 12. n. 5. cum S. Bon. Scoto, Cajet. Arm. Soto, Ang. Valent. etc.* item *Pontius l. 10. c. 9. per totum. Pal. p. 4. §. 4. n. 5. Bonac. p. 4. p. 6. n. 28. Salm. c. 15. n. 58. cum Henr. Dic. Con. Aversa, Led. etc. ac Boss. c. 7. n. 84. cum Azor. Reg. Fill. Perez, etc.* Ratio, quia id non habetur vetitum ullo jure: non divino, quia in festis sola opera servilia prohibentur; non ecclesiastico, quia diebus festivis et jejunii, non obstante congressu maritali, bene possunt Conjuges servare ea, quæ sunt de præcepto. Quod si Canones et Ss. Patres videntur iis diebus expresse prohibere usum conjugii, dicunt præfati AA. id intelligi de consilio, non de præcepto, ut multis nititur probare *Sanch. cum Gloss.* in Canones, et aliis Interpretibus.

924. Quæritur III. An liceat coire Conjugibus tempore prægnationis? Commune est id non esse mortale, nisi adsit periculum abortus; **ita** omnes cum *Sanch. lib. 9. d. 22. num. 3. Pont. lib. 10. c. 14. n. 7. Pal. p. 4. §. 4. n. 12. Salm. cap. 15. n. 78. Ronc. p. 184. q. 3. R. 2. et Boss. cap. 9. n.* 33. ex D. Augustino *de Bono Conjug. cap.* 6. ubi: *Conjugalis enim concubitus generandi gratia non habet culpam: concupiscentiæ vero satiandæ, sed tamen cum Conjuge, propter fidem tori, venialem habet culpam.* Idem docet D. Ambrosius in *Luc. cap.* 1. ibi: *At vero homines nec conceptis ipsis, nec Deo parent, illos contaminant, hunc exasperant.* Notato *contaminant;* ergo supponit S. Doctor periculum abortus. Item D. Hie-

ronymus in *c. Origo*, 32. *quæst*. 4. *Postquam venter intumuerit, non perdant filios*. Item D. Thomas *in* 4. *dist*. 81. *in fin. in expos. litt.* ibi: *Ideo Hieronymus vituperdt accessum viri ad uxorem imprægnatam, non tamen ita quod semper sit peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus.*

Censent autem *Sylvest. Ang.* et *Tab.* apud *Sanch. loc. cit. num.* 1. adesse periculum abortus, si copula habetur circa initium conceptionis, quia ex novo coitu materia illa nondum plene formata, facile dispergitur: nam licet matrix post conceptionem statim claudatur, tamen (ut ait Avicenna) ex vehementi delectatione coitus irritata, aliquando aperitur, et materia effunditur. Hoc tamen non obstante, dicunt *Pontius dict. num.* 7. *Palaus num.* 11. *Sanch. dict. num.* 1. *cum Ang.* et *Sylvest.* (contra *Tabien.* ac *Boss. num.* 18. *cum Fill. Hurt. Perez*, et *Raynaud* quod coire cum tali periculo non reputatur mortale, quia (ut ajunt *Sanch.*, et *Bossius*) cum materia non sit adhuc formata, et conjuges dent operam rei licitæ, utendo jure suo, modo abortum non intendant, damnum illud non est tantum, ut letalem constituat culpam. Sed hæc ratio mihi non probatur, quia cum per copulam noceatur vitæ, vel formationi prolis, Conjux tunc non habet jus ad copulam. Potius videtur dicendum non adesse tale periculum, quia (ut dicunt idem *Sanch. n.* 7. *Pal. d. n.* 11. *Boss. d. n* 18. *Holzm. pag.* 463. *cum Illsung.* et *Bon. q.* 6. *part.* 6. *n.* 12. *cum Con.* et *Reg.*) communiter non adest tale periculum, dum matrix recepto semine arctissime constringitur, nec ordinarie reseratur per coitum, ut tradunt ipse Avicenna et Valverdus apud *Boss. l. c.* cum

Conjuges indiscriminatim accedant, et tamen abortus non succedunt; unde ait *Bossius* quod usquedum non constet experientia aliquam uxorem ex coitu pluries fœtum emisisse, non est præsumendum periculum abortus. Tanto minus autem aderit tale periculum, si habeatur copula tempore proximo partui, ut perperam aliqui dixerunt, putantes tunc exponi prolem discrimini suffocationis; nam verius (ut ait *Bossius n.* 30. *cum Raynaudo*) fœtus humanus ita secundinis involvitur, ut eum non possit semen contingere. Hinc ait *Petrocorens. t.* 4. *p.* 447. periculum abortus non ita facile præsumendum; et ideo non esse vexandos Conjuges importunis interrogationibus, ut abstineant tempore prægnationis: *Quæ enim* (ait) *spes eos a concubitu avocandi? et quale non timendum periculum, si a sua bona fide perturbentur?*

Utrum autem, secluso periculo abortus, sit culpa venialis habere coitum cum prægnante? Affirmant *D. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *c* 20. §. 4. item *Sotus*, *Palud. Alens. Palac. et apud Sanch. d. D.* 22. *n.* 4. quia stante fœtu concepto, frustratur semen suo fine generationis. Idque confirmant ex auctoritate plurium Ss. Patrum. Negant vero *Sanch. l. c. n.* 6. *cum Gabr. et Henr. Bon. p.* 6. *n.* 11. *cum Fill. Pal. p.* 4. §. 4. *n.* 12. *Roncag. p.* 154. *q.* 3. *R.* 2. *Holzm. n.* 463. *Elbel n.* 390. *et Salm. c.* 15. *n.* 78. *cum Dic. Aversa*, *et Diana*, tum quia nullibi habetur id per se esse vetitum; tum quia esset onus gravissimum, et res exposita innumeris periculis peccandi venialiter, si Conjuges tenerentur tamdiu abstinere ab usu conjugii, manendo in eodem toro. Respondent autem ad rationem oppositam, quod ut coitus sit licitus in Matrimonio, sufficit, ut per se actus sit ad generatio-

nem idoneus; quod autem ipsa non eveniat, per accidens se habet. Ceterum mihi arridet sententia, quam tenent *Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 7. *Azos. t.* 3. *c.* 31. *q.* 14. *Boss. c.* 9. *n.* 36. *cum Guil. Paris. Perez*, *Con. Barb. Fill. Hurt. Avers. etc.* et huic se adnectunt etiam *Pal. et Ronc. ll. cit.* nempe quod coitus cum prægnante non potest excusari a culpa veniali, nisi adsit periculum incontinentiæ, vel alia honesta causa, juxta dicta *num.* 882. *Dub.* 1. *etc.*

925. Quæritur IV. An licitum sit Conjugibus coire tempore menstrui? Hic prænotandum, quod fluxus mulieris alius est naturalis et ordinarius, et iste proprie dicitur menstruus, quia communiter singulis mensibus solet in feminis accidere, et durat ut plurimum per duos vel tres dies. Alius extraordinarius, proveniens ex aliquo morbo diuturno, qui aliquando durat usque ad 12. dies et ultra. Tempore fluxus extraordinarii certum est licere tam reddere quam petere: ita communiter *Sanch. l.* 9. *D.* 21. *n.* 1. *Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 5. *Holzm. n.* 462. *Salm. c.* 15. *n.* 76. *et Boss. c.* 9. *n.* 13. *cum Azor. Reb. Fill. Hurt. etc.* ex *D. Thoma* in 4. *D.* 32. *q. un. art.* 2. *q.* 2. ubi expresse hoc docet, et rationem adducit, dicens: *In fluxu menstruorum innaturali non est prohibitum ad menstruatam accedere in lege nova, tum propter infirmitatem, quia mulier in tali statu concipere non potest; tum quia talis fluxus est perpetuus et diuturnus, unde oportet, quod vir perpetuo abstineret.* Tempore autem fluxus naturalis adsunt tres sententiæ. *Prima* damnat coitum de mortali, et hanc tenent idem *D. Thomas l. c. q.* 3. *ad* 1. ubi dicit tempore hujus menstrui peccare mortaliter tam virum voluntarie petentem, quam uxorem voluntarie reddentem; excipit si mulier

quasi coacta debitum redderet. Eandem sententiam tuentur *S. Bon. Alens. Scotus, Tab. Palac. etc. apud Boss. cap.* 9. *n.* 16. Probatur 1. ex *Levit. c.* 20. *v.* 18. ubi dicitur: *Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo; et revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo.* Objiciunt huic *Sanch. l. c. n.* 2, *et Boss. n.* 16. quod lex illa fuit cærimonialis, et ideo non obligat in Lege Evangelica. Sed respondet *D. Thomas dict. qu.* 2. quód licet illud præceptum fuerit cærimoniale quoad immunditiam, fuit tamen morale quantum ad *nocumentum* (verba S. D.) *quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur.* Probat. 2. ex *Can. fin. Dist.* 5. ubi Gregor. Papa: *Cum et sine partus causa, cum* (uxores) *in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur.* Probatur 3. ratione, tum quia proles eo tempore nascitura exponitur periculo nascendi leprosa, et monstruosa; tum quia adest periculum semen frustra effundendi, cum raro vel numquam eo tempore Mater sit apta conceptioni.

Secunda sententia totaliter opposita dicit accessum ad menstruatam omni culpa carere; hanc tenent *Glossa in Can. Si Caus.* v. *Conceptus.* 33. *q.* 14. item *Perez, Fill. et Hurt. apud Boss. n.* 20. eamque *Sanch. l.* 9. *D.* 21. *n.* 7. putat æque probabilem ac tertiam, quam mox referemus. Ratio, quia hodie id nullo jure prohibetur; non Divino, cum lex Levitici, adveniente lege nova, jam cessaverit. Nec obstare dicunt, quod prohibitio illa non cessavit, quatenus fuit moralis propter vitandum damnum prolis, nam respondent, quod testatur S. Hier. in 18. *Ezech.* rationem prohibitionis in Leviti-

co fuisse, quia illo tempore, ob sanguinem femineum infectum ex coitu fœtus leprosi, et elephantiaci nascebantur; sed hodie incertum est adesse damnum, et multo certius est mulierem tempore menstrui non concipere, ut dicunt *Sanch. Pal. Boss. et Salm. ll. cc.* ac demum, etiamsi concipiat cum aliquo damno prolis, dicunt *Sanch. l. 9. D. 21. n. 7. et Boss. c. 9. n. 22.* id non obstare, quia melius est prolem sic nasci, quam non nasci, forte enim postmodum non gigneretur, vel non esset eadem proles, unde proles beneficium recipit, non damnum; nec valet dicere, quod si non proli, saltem sic infertur damnum naturæ, quæ postulat, ut proles modo convenientiori generetur: nam respondent, quod si non infertur damnum proli, neque infertur naturæ. Non prohibetur igitur jure Divino; non jure Ecclesiastico, nam ad textum Gregorii respondet *Pontius l. 10. c. 14. n.* 6. prohibitionem illam Ecclesiasticam hodie exolevisse; immo verbum illud Pontificis, *prohibeantur*, explicatur ab aliis, ut dicit ibi *Glossa: prohibeantur, idest sub forma prohibitionis dissuadeantur.* Nec jure naturali, quia licet sit facile periculum eo tempore frustrandi semen, tamen ad coitum cohonestandum non requiritur, ut ex eo sequatur generatio, sed sufficit quod coitus ille per se sit aptus generationi, esto per accidens semen dispergatur, ut accidit in accessu ad mulierem prægnantem, aut sterilem. Neque (ajunt) in tali coitu adest indecentia culpabilis, nam (ut dicit *Perez*) illa est potius materialis. Hinc concludunt nullo modo peccare Conjuges, si eo tempore coeant, non jam ex affectu libidinis (quod non posset excusari a veniali,) sed ut utantur jure suo cum moderata delectatione.

Tertia demum sententia communissima et probabilior dicit coitum tempore menstrui non esse mortale, sed non excusari a veniali; ita *S. Antonin.* 3. *part. tit.* 1. *c.* 20. §. 3. *Nav. cap.* 16. *n.* 32. *Conc. p.* 398. *n.* 20. *Pont. lib.* 10. *cap.* 14. *n.* 6. *Pal. p.* 4. §. 4 *n.* 8. *Ronc. pag.* 184. *q.* 3. *R.* 3. *Holzm. n.* 462. *Bonac. pag.* 6. *n.* 9. *cum Henr. Led. et Rodr. Salm. c.* 15. *n.* 76. *cum Aversa*, *Vivald. Cornejo*, *et Soto*, *Boss. cap.* 9. *num* 22. *cum Sa*, *Con. Palud. Reg. Vill. Vega*, *Graff. etc. ac Sanch. Dict. D.* 21. *c.* 5. *cum Cajet. Abul. Arm. Vict. et Lopez.* Quod non sit mortale probat ratio adducta mox supra pro secunda sententia. Quod autem sit veniale probatur, quia talis concubitus, nolendo Conjuges expectare tempus generationi aptius, et jam brevi adventurum, involvit quamdam turpitudinem, et deordinationem, cum femina tunc sit inepta commodæ receptioni et retentioni seminis, et ideo coitus tunc minus convenit fini generationis. Conveniunt autem *Nav. Pal. Sanch. Salm. ll. cc.* e *Boss. n.* 15. *cum Hurt.* quod nullum sit peccatum coire tali tempore, si adsit aliqua causa turpitudinem illam cohonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentiam in se vel in altero, aut alia similia.

An autem casu quo nulla adsit causa, uxor menstruata possit, et teneatur debitum reddere, si maritus monitus nolit desistere? Affirmant *Palaus p.* 4. §. 4. *num.* 9. *cum Con. Salm. cap.* 15. *n.* 77. *et Sanch. D.* 21. *n.* 96. *cum Palud. Soto*, *Led. etc.* qui citat pro se etiam *D. Thomam D.* 32. *art.* 2. *q.* 3. sed non bene, ut mox videbimus. Verum probabilius negandum cum *Pontio cap.* 14. *n.* 5. *et Bon. p.* 6. *n.* 10. qui citat *Sylv. Reb. et Henr.* Ratio,

quia cum culpa, etiam venialis, se teneat ex parte actus, probabilius non tenetur conjux, neque potest licite debitum reddere: vide dicenda *n.* 946. Nec contrarius est nostræ sententiæ D. Thomas, nam *l. c. in Resp. ad* 3. dicit tunc uxorem posse et teneri ad reddendum, *quando majus periculum timeretur in non reddendo.* Sed hoc non supponitur in nostro casu.

916. Quæritur V. An sit illicitum coire tempore purgationis post partum? Certum est non teneri Conjuges hodie observare tempus purgationis præscriptum in *Lev.* 12. ubi, cum mulier arcebatur ab ingressu Templi per 40. dies in partu masculi, et 80. feminæ, videtur eo tempore fuisse ei etiam interdictus Conjugii usus. Sed hoc præceptum jam cessavit, et sicut hodie puerperæ non tenentur abstinere ab ingressu Ecclesiæ, ut dicitur in *c. un. de Purific. post part.* ita nec a Conjugii usu, ut communiter dicunt *Sanch. lib.* 9. *d.* 22. *n.* 8. *Boss. c.* 7. *n.* 130. et alii passim cum *S. Anton.* 3. *part. tit.* 1. *c.* 20. §. 4. *in fin.* qui tamen addit, hoc non obstante, bene posse mulierem abstinere ab Ecclesia, et omittere audire Missam, ubi talis est consuetudo, toto eo tempore, vel saltem per sex hebdomadas, ut testantur esse communem usum *Sporer*, *et Elbel*, vide dicta *lib.* 3. *n.* 330. *ver. Bene.* Circa autem quæsitum triplex adest sententia. *Prima* dicit esse mortale, et hanc tenent *Butrius*, *et Alexander de Nevo*, *apud Sanch. l. c. D.* 22. *n.* 9. Ratio, tum quia in *cit c. fin. Dist.* 5. D. Gregorius id expresse vetitum declaravit, dicens: *Nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri.* Tum quia damnum infertur proli, si eo tempore concipiatur, ut ait *Galenus apud Pontium l.* 10. *c.*

14. *n.* 8. *Secunda* sententia dicit nullum esse peccatum; ita *Sanch. n.* 11. *cum Ang. Henr. Palac. Turrecr. Holz. n.* 464. *ac Fill. Perez, Vill. et Hurt. apud Boss. c.* 9. *n.* 42. Quia (ut ajunt hujusmodi immunditia est tantum materialis, non moralis. *Tertia* sententia probabilior, et communior, quam tenet *S. Antonin. l. c. cum Ricch. et Pet. de Palud., Pontius d. n.* 8. *Pal. pag.* 4. §. 4. *n.* 16. *Ronc. pag.* 184. *q.* 3. *R.* 3. *Boss. n.* 44. *cum Azor. Ochag. et Led.* item *Sot. Palud. Tab. Lop. etc. apud Sanch. n.* 10. dicit esse veniale, non autem per se mortale. Est veniale, quia talis coitus continet aliquam indecentiam; Unde nisi excuset causa honesta, nempe periculum incontinentiæ, vel dissidii, vel alia similis, nequit ab omni culpa excusari. Non autem est mortale per se loquendo, quia talis indecentia non videtur tanta, ut mortalem culpam inducat. Ad prohibitionem vero D. Gregorii respondet *Pontius* illam hodie exolevisse; At *D. Antonin. cum Guil.* respondet eam fuisse de congruitate, non de præcepto. Ad rationem autem nocumenti prolis, respondetur, quod tale damnum vel non accidet, cum difficile sit eo tempore mulierem concipere; vel non erit grave. Dicitur autem *per se loquendo*, nam poterit aliquando esse mortale, si ex concubitu gravis morbus, vel notabilis aggravatio morbis immineret, ut dicunt *S. Anton. et Sanch. num* 11. *cum Palud. Sylvest. Ang. etc.* Hujusmodi periculum etiam prudenter timeri potest, ut ait *Ronc.* si coitus habeatur statim post partum; nempe eodem die vel sequenti, ut Medicus valde peritus mihi asseruit.

927. » Ex dictis casibus consequenter resol-
» vitur, licitum esse uti Matrimonio. I. Prolis

» causa, etsi hæc non necessario debeat intendi, dum exercetur, dummodo positive non » impediatur. Immo etiam aliquando simplici af» fectu licite excludatur, v. gr. a paupere, ne » nimium prolibus gravetur. II. ad vitandum » periculum incontinentiæ in se, vel comparte, » *Mart. Perez d.* 40. *s.* 2. *ex Conin. Pont.* » *Hurt.* etc. contra *Sanch.* qui vult esse veniale, » nisi tamen stimuli carnis aliter sedari non » possint. * (*Vide dicta n.* 882. *D.* 1. *iidem* » *enim fines, quos habere licet ad Matrimo-* » *nium contrahendum, cohonestant etiam peti-* » *tionem copulæ*) *. III. Valetudinis causa, » vel propter alios fines extrinsecos: quia ho» nestum ex natura sua, et relatum ad unum » finem, licite refertur ad alium isti non repu» gnantem, ut docent *Sa*, *Conin. Laym. l.* 5. » *t.* 70. *c.* 3. *Mart. Perez d.* 40. *sect.* 2. *n.* 4. » Vid. *Diana p.* 2. *t.* 4. *R.* 219. Solius ta» men sanitatis causa uti probabile est esse ve» niale, ut docent *S. Thom. Henr. Laym. l.* » *c.* contra *Mart. Per. etc. ll. cc.* * (*V. n.* » 883. *Dub.* 2) *.

928. Hic quæritur I. An aliquando vir teneatur petere? Per se loquendo non tenetur petere: tenetur vero per accidens, nimirum si uxor tacite exigat, puta si ostendat aliquod indicium, quo tacitam petitionem significet; quia in mulieribus ob innatam etiam verecundiam talia signa habentur pro vera petitione, ita communiter *Sanch. l.* 9. *D.* 2. *n.* 3. et alii universe ex *D. Thoma Suppl.* 3. *p. q.* 44. *ar.* 2. ubi: *Quando vir percipit per aliqua signa, quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet, tenetur reddere.* E converso recte dicit *Sanc. num.* 5. *cum Soto, et Palac.* ex eodem *D. Th. in* 4. *D.* 32. *q. un. art.* 3.

ad 2. non teneri mulierem reddere viro, nisi hic expresse petat, cum enim non pudeat viros expresse exigere, bene possunt uxores præsumere, quod viri expresse non petentes nolint ipsas obligare ad petendum; immo ego sentio nec posse, quia nequit maritus obstringere mulierem, ut cum tanta sua erubescentia debitum petat. Recte tamen excipit *Sanch. l. c. cum S. Anton. Nav. Sylv. et Manuel*, nisi talis erubescentia potius præsumatur aliquando (quod ceterum raro accidit) esse ex parte viri, quam feminæ, puta si illa esset maximæ auctoritatis, aut feræ conditionis, et vir valde pusillanimis ac verecundus. Regulariter tamen (bene subdit *Sanchez*) non tenetur uxor reddere, nisi evidenter ei constet de hac pusillanimitate et pudore mariti.

929. Quæritur II. An uxor tenetur aliquando petere debitum? Certum est primo, ordinarie non teneri Uxorem ad petendum, quia hoc est mulieribus notabiliter inverecundum. Certum secundo, quod cum alter Conjux est in periculo incontinentiæ, tam vir quam uxor tenetur petere, ad liberandum alterum a periculo; ita communiter *Pontius l. 10. c. 2. n. 3. Sanch. l. 9. D. 2. num. 9. cum Soto, Adr. etc. ac Boss. c. 1. n. 17. cum Fill. Henr. etc.* Sed dubium fit, an teneatur uxor tunc petere ex caritate, vel ex justitia? *Prima* sententia, quam tenet *Pontius l. c. et Boss. num. 21. cum Led. Henr. Diana, et P. Soto*, dicit teneri ex justitia. Ratio, quia, cum teneantur Conjuges servare bonum fidei, quando alter est in periculo incontinentiæ, tunc esto non petat alter, ipsa tamen necessitas petit, ut bonum fidei servetur vitando alterius incontinentiam; ideoque tunc potius est redditio, quam petitio debiti.

Confirmatur exemplo, si enim Medicus teneatur ex contractu mederi ægroto, tenetur ex justitia exhibere ei medicinam, quamvis ille non petat. Et huic sententiæ videtur adhærere *D. Thomas Supplem. q. 49. art. 5. ad 2* ubi dicit: *Si aliquis per actum Matrimonii intendat vitare fornicationem in Conjuge, non est aliquod peccatum, quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet. Secunda* vero sententia quæ videtur probabilior, et quam tenent *Sanch. dict. D. 2. n. 7. cum Palud. et Durando, ac Conin. apud Bossi n. 22.* dicit teneri tantum ex caritate. Ratio, quia ubi nulla est petitio alterius Conjugis expressa vel tacita, nulla adest obligatio justitiæ ad reddendum. Ad bonum autem fidei Matrimonii spectat quidem, ut Conjux non adulteretur, non vero ut avertat alterum ab adulterio; licet enim hoc etiam quodammodo pertineat ad bonum fidei, non tamen ita pertinet ut stricte obliget ex justitia ad petendum; ideo a *D. Thoma* hujusmodi petitio non dicitur absolute redditio, sed *quædam redditio debiti*; et hoc adducit S. Doctor tantum ad excusandum petentem, si petat ad vitandam incontinentiam in altero, non vero ad obligandum ut petat. Nec obstat exemplum medici: Medicus enim tenetur utique præbere medicinam infirmo non petenti, quia ex contractu se obligavit ad eum curandum; Conjux autem se obligavit ad non frangendam fidem, non vero ad impediendum alterum quominus fidem frangat. Ex hac sententia infertur quod Conjux, cum non teneatur ex justitia, sed tantum ex caritate eo casu ad petendum, non tenetur petere cum magno incommodo; hinc probabiliter tunc excusatur uxor a petendo, si in hoc magnam verecundiam subire deberet.

930. Quæritur III. An Conjux prohibitus a petendo ratione voti, vel affinitatis, aut cognationis spiritualis post Matrimonium contractæ, possit quandoque licite exigere debitum? Id admittunt communiter DD. cum *Sanch. l. 9. D. 7. n. 5.* (qui citat *Jo. Andr. Præpos. Adrian. Victor. etc.*) si adsit periculum incontinentiæ in altero Conjuge: Immo dicunt *Boss. c. 1. n. 261.* et idem *Sanch. num. 11. cum Pe. Sot. Henr. Palac. Angles, etc.* tunc teneri petere, quia hæc obligatio oritur ex ipsa institutione Matrimonii. Item admittunt etiam communiter *S. Th. in 4. D. 38. q. 1. art. 3. q. 2. ad 4. Boss. c. 1. n. 261. et Sanch. D. 8. num. 1. cum Sa, Sylv. Ang. Turrecr. Henr. Led. etc.* posse Conjugem impeditum petere, si alter interpretative exigat, nempe quando *mulier* (ut ait *D. Thomas*) *verecunda est, et vir sentit ejus voluntatem de debiti redditione.* Tunc enim potest Conjux impeditus se offerre, quia tunc potius est reddere, quam petere. Quoties autem liceat ei se offerre? *Ledesma apud Sanchez* dicit hoc licere quater in Mense; Sed melius *Boss. n. 260.* et idem *Sanch. cum Victoria*, dicunt id ex circumstantiis esse pensandum, nempe ex majori vel minori propensione alterius ad venerem. Censent autem idem *Boss. num. 263. et Sanch. n. 2. cum Ang.* non licere marito voto impedito se ad coitum offerre, quando uxor ei concessit licentiam vovendi castitatem, quia tunc censetur ipsa cessisse juri suo, nempe quod vir in ejus gratiam debitum petat; Nisi (excipiunt *Sanch. et Bossius, contra Coninch. et Pal.*) uxor esset in periculo incontinentiæ, quo casu dicunt, quod vovens tenetur petere ex obligatione orta, ut supra dictum est, ex ipsa institutione Matrimonii.

An autem liceat petere Conjugi impedito, si ipse sit in periculo incontinentiæ? Affirmant *Viguerius*, et *Quintanad. apud Boss. num.* 262. maxime si ille esset impeditus ratione affinitatis, vel cognationis spiritualis, et commode non posset haberi dispensatio, essetque periculum in mora, quia lex Ecclesiastica in tanto discrimine non obligat. Negant vero *Sanchez n.* 7. *cum Guttier et Covar. et Boss. n.* 262. *cum Coninc. etc.* quia periculum incontinentiæ est quidem justa causa dispensandi, non autem coëundi. Sed prima sententia respectu ad impedimentum ab Ecclesia impositum, mihi non videtur improbabilis, si revera dispensatio brevi obtineri nequeat, et magnum periculum sit in mora; Idque magis firmatur ex quæst. seq.

931. Quæritur IV. An liceat Conjugi excommunicato petere debitum? et an petere ab excommunicato? Quod liceat Conjugi petere ab excommunicato, certum est ex *c. Quoniam multos Caus.* 11. *q.* 3. ubi D. Gregorius VII. expresse id concedit. An autem liceat excommunicato etiam petere? Negat *Gloss. in c. cit. v. Uxores*; et aperte videntur consentire *Archid. Sylv. Lop. et Tab. apud Sanch. l.* 9. *D.* 14. *n.* 19. quia in Bulla Martini V. *Ad evitanda*, excommunicatis, quoad communicationem cum Fidelibus, nullum privilegium conceditur. Sed communiter et verius affirmant *Suar. de Censur. D.* 15. *sess.* 4. *n.* 9. *Bon. eod. tit.* 2. *D.* 2. *p.* 6. *§.* 2. *n.* 20. *Sanch. n.* 20. *cum Henriq. et Ugol. ac Boss. c.* 1. 282. *cum Palud. Sayr. Con. Avila, Fill. Bordon. etc.* Ratio, quia lex Ecclesiastica non obligat cum tanto periculo, in quo esset quidem excommunicatus, si ipse non posset separari ab altero Conjuge (ut revera non potest), et non posset petere.

932. » Quæres, an, et quando liceant tactus,
» aspectus, et verba turpia inter conjuges?

» Resp. Tales actus per se iis licent; quia » cui licitus est finis, etiam licent media, et » cui licet consummatio, etiam licet inchoatio. » Unde licite talibus naturam excitant ad co- » pulam. Quod si vero separatim, et sine or- » dine ad copulam, v. gr. voluptatis causa tan- » tum fiant, sunt venialia peccata, eo quod » ratione status, qui illos actus cohonestat, » habeant jus ad illos: Nisi tamen, ut sæpe » contingit, sint conjuncti cum periculo pol- » lutionis, aut conjuges habeant votum castita- » tis, tunc enim sunt mortalia, ut dictum su- » pra *l.* 3. *t.* 4. *l.* 2. *d.* 4. *Dian. p.* 3. *t.* 4. » *R.* 204. *et* 216.

Unde resolves.

» 1. Conjux venialiter tantum peccat 1. Tan- » gendo seipsum ex voluptate, et tactum non » ita expresse referendo ad copulam, ut contra » *Vasq.* et alios probabiliter docet *Sanch. lib.* » 9. *d.* 44. 2. Oblectando se veneree, sine pe- » riculo pollutionis, de actu conjugali cogitato, » dum abest compars, vel actus exerceri non » potest. *Fill. Laym. Tann. Malder.* cum *Dian.* » *p.* 3: *t.* 4. *Res.* 224. contra *Nav. Azor. etc.*

933. » 2. Peccat graviter, 1. Vidua, quæ » se veneree oblectat de copula olim habita: » quia est illicita per statum. 2. Bigamus, qui » in actu conjugali, cum secunda exercito, re- » præsentat sibi priorem, et de ea carnaliter » delectatur, quia est permixtio cum aliena. » *Laym. l.* 1. *t.* 9. *c.* 6. vide supra *l.* 3. *t.* » 4. *c.* 2. *et l.* 5. *c.* 1. *dub.* 2. *a.* 1. * (*Et* » *idem diximus Tom. V. l.* 5. *n.* 24. *de Spon-*

» *sis*, *quibus illicitum est delectari de futura*,
» *etiam ex appetitu rationali*, *etsi non car-*
» *nali*) *.

Quæritur I. An sint mortales tactus et aspectus turpes inter Conjuges propter solam voluptatem, sine ordine ad copulam, si non adsit periculum pollutionis? Affirmant *S. Antonin. Sylv. Margar. etc. apud Sanch. lib.* 9 *D.* 44. *n.* 11. (ut dicunt) omnis actus venereus, non relatus ad copulam conjugalem est mortalis. Negat vero sententia communis et verior, eamque tenent *Laym. l.* 3. *s.* 4. *n.* 12. *Pal. p.* 4. §. 2. *Less. l.* 4. *c.* 3. *n.* 125. *Bon. q.* 4. *p.* 8. *n.* 12. *Sporer n.* 502. *Sanch. dict. d.* 44. *n.* 12. *cum Abul. Vict. Ang. Arm. Sa, Med. Led. etc. Salm. c.* 15. *n.* 84. *cum Henr. Aversa, Perez, et Diana. Boss. c.* 7. *n.* 157. *cum Vasq. Fagn. Vill. et Hurt. ac Croix n.* 341. *cum Soto, Tol. Cajet. Con. Fill.* et pluribus aliis. Ratio, quia status conjugalis sicut cohonestat copulam, ita etiam hujusmodi tactus et aspectus; alias enim, cum sit tanta inter Conjuges societas, et ipsi multoties non possint coire, jugibus periculis essent expositi, si tales actus essent eis graviter illiciti. Sicut autem delectatio quæsita in copula culpam venialem non excedit, ita etiam in his tactibus et aspectibus. Et hoc etiamsi copula tunc ipsis esset vetita ob morbum, vel esset impossibilis ob impotentiam quæ supervenisset, ut dicunt *Sanch. n.* 20. *et* 22. *Croix num.* 319. *et Boss.* 199. *cum Con. Fag. Avers. Fill. Vill. etc.* quia, cum copula sit licita inter Conjuges, tactus inter ipsos non possunt esse graviter illiciti. Secus vero dicendum, si Conjux esset ligatus voto castitatis, quia tale votum excludit omnem voluptatem veneream voluntarie captam; ita communiter *Sanch. d.*

D. 44. *n.* 26. *et Boss. c.* 7. *num.* 201. *cum Vasq. Fill. Con.* et aliis. An autem idem procedat, si Conjux sit impeditus a copula ob affinitatem vel cognationem spiritualem contractam? Affirmat *Aversa apud Boss. n.* 200: quia cui vetita est copula, vetiti etiam sunt tactus qui sunt dispositiones ad copulam. Sed negat *Bossius ibi cum Fag. Fill. et Perez*, quia lex prohibens copulam, cum sit pœnalis, aut inhibitiva, non est extendenda ad tactus. Ceterum in praxi impeditus ordinarie se debet abstinere ab hujusmodi tactibus, præsertim turpibus, ob periculum proximum vel pollutionis, vel petitionis copulæ, contra prohibitionem petendo.

934. Quæritur II. Quid si Conjuges ex his turpibus actibus prævideant pollutionem secuturam in se vel in altero. Plures adsunt sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Sanch. l.* 9. *D.* 45. *ex n.* 34. *Fill. tr.* 3. *c.* 9. *n.* 356. *Viva q.* 7. *art.* 4. *n.* 4. *Escob. l.* 26. *n.* 207. *Elbel. n.* 393. *cum Herinc.x et Spor. num.* 500. *cum Perez*, et *Gob.* id excusat ab omni culpa etiam in peteute, si pollutio non intendatur, nec adsit periculum consensus in eam, et modo tactus non sit adeo turpis, ut judicetur inchoata pollutio (prout esset digitum morose admovere intra vas femineum); ac præterea adsit aliqua gravis causa talem tactum adhibendi, nempe ad se præparandum ad copulam, vel ad fovendum mutuum amorem. Ratio, quia tunc justa illa causa tales actus cohonestat, qui alioquin non sunt illiciti inter Conjuges; et si pollutio obvenit, hoc erit per accidens. Dicitur *si adsit gravis causa*, nam si non adsit, prædicti actus non excusantur a mortali. *Secunda* sententia, quam tenet *Pal. p.* 4. §. 2. *n.* 2. *Boss. c.* 7. *n.* 213. *et Salm. c.* 15. *n.* 86. *cum Soto, Cajet. Dec.*

Led. Hurt. Aversa, et communi ut asserit, distinguit et dicit esse mortalia tactus impudicos, si prævideatur pollutio ex eis provenienda, quia, cum hi proxime influant ad pollutionem, et non sint per se instituti ad fovendum affectum conjugalem, censentur voluntarii in causa; secus si sint pudici, ut oscula et amplexus, quia actus isti per se inter Conjuges sunt liciti, cum per se apti sint ad fovendum conjugalem amorem. *Tertia* sententia, quam tenet *Diana p. 6. tr. 7. R. 65. cum Propos. et Vill.* dicit tactus tam impudicos quam pudicos esse mortalia, si prævideatur periculum pollutionis. Ratio, quia ideo tactus licent inter Conjuges, in quantum quæruntur intra limites Matrimonii, in quantum nihil sequitur repugnans fini et institutioni seminis; cum autem prævidetur seminis dispersio, licet non intendatur, qualescumque tactus sunt illiciti.

His sententiis positis, puto probabilius dicendum, quod actus turpes inter Conjuges cum periculo pollutionis, tam in petente quam in reddente sunt mortalia: nisi habeantur ut Conjuges se excitent ad copulam proxime secuturam, quia cum ipsi ad copulam jus habeant, habent etiam jus ad tales actus, tametsi pollutio per accidens copulam præveniat. Actus vero pudicos etiam censeo esse mortalia, si fiant cum periculo pollutionis in se vel in altero, casu quo habeantur ob solam voluptatem, vel etiam ob levem causam; secus si ob causam gravem, puta si aliquando adsit urgens causa ostendendi indicia affectus ad fovendum mutuum amorem, vel ut Conjux avertat suspicionem ab altero, quod ipse sit erga aliam personam propensus. Probabiliter dicunt *Sanch. d. D. 45. n. 34. Bos. d. n. 203. et Escob. n. 207.* In reddente tactus

etiam impudicos, nisi sint tales ut videantur inchoata pollutio, esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro, quia tunc reddens dat operam rei licitæ, ad quam obligatur propter jus petentis, qui tametsi peccet, non tamen jus amittit, cum culpa se teneat ex parte personæ, juxta dicenda *ex n.* 944.

935. An autem sit semper mortale, si vir immittat pudenda in os uxoris? Negant *Sanch. l.* 9. *D.* 17. *n.* 5. *et Boss. c.* 7. *n.* 175. *et* 193. *cum Fill. ac Perez*, modo absit periculum pollutionis. Sed verius affirmant *Sporer de Matrim. n.* 498. *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 33. *et Diana p.* 6. *tr.* 7. *R.* 7. *cum Fagund.* tum quia in hoc actu ob calorem oris adest proximum periculum pollutionis, tum quia hæc per se videtur nova species luxuriæ contra naturam (dicta ab aliquibus *irrumnatio*); Semper enim ac quæritur viro aliud vas, præter vas naturale ad copulam institutum, videtur nova species luxuriæ. Excipit tamen *Sporer l. c. cum Fill. et Marchant* si id obiter fiat; Et hoc revera sentire videtur etiam *Sanch.* dum excusat actum illum a mortali, si cesset omne periculum pollutionis. Excipit etiam *Palaus p.* 4 §. 2. *n.* 6. si vir hoc faceret, ut se excitet ad copulam naturalem; Sed ex prædictis neutrum admittendum puto. Eodem autem modo *Sanch. l. c. n.* 32. *in fin.* damnat virum de mortali, qui in actu copulæ immitteret digitum in vas præposterum uxoris, quia (ut ait) in hoc actu adest affectus ad sodomiam. Ego autem censeo posse quidem reperiri talem affectum in actu, sed per se loquendo hunc affectum non agnosco in tali actu insitum. Ceterum graviter semper increpandos dico Conjuges hujusmodi fœdum actum exercentes.

936. Quæritur III. An sint mortalia tactus turpes quos Conjux habet cum seipso, altero absente, et secluso periculo pollutionis? *Prima* sententia negat, quam tenent *Palaus p.* 4. §. 2. *n.* 5. *Escob. n.* 201. *Boss. c.* 7. *n.* 205. *et* 297. *cum Perez*, *Hurt. et Ochag. ad Sanch. l.* 9. *D.* 44. *n.* 15. *cum Palud* et *Lopez*, et pro hac sententia *Salm. c.* 15. *n.* 87 citant etiam *D. Th. q.* 6. *de Bon. Matr. dub.* 26 *n.* 88. Ratio, quia hujusmodi tactus ab ipso statu conjugali cohonestantur, cum de natura sua ordinentur ad copulam; et ideo, secluso periculo pollutionis, non possunt esse in Conjuge graviter illiciti, etsi copulam de præsenti ipse non posset consummare. *Secunda* vero sententia probabilior, et in praxi omnino suadenda, affirmat, et hanc tenent *Lay. tr.* 3. *c.* 6. *n.* 12. *in fine*, *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *R.* 215. (quamvis hic Auctor sit valde benignus) *Spor. n.* 503. *cum Arm. et Vasq. ac Salm. cum Avers. Sanctio*, *Salas*, *Montesin. Dic. et Ant. a Sp. S.* Ratio, tum quia Conjux non habet jus per se in proprium corpus, sed tantum per accidens, nempe tantum, ut possit se disponere ad copulam; unde cum copula tunc non sit possibilis, tactus cum seipso omnino ei sunt illiciti; tum quia tactus pudendorum, quando fiunt morose, et cum commotione spirituum, per se tendunt ad pollutionem, suntque proxime connexi cum ejus periculo.

937. Quæritur IV. An sit mortalis delectatio morosa in Conjuge de copula habita vel habenda, quæ tamen non possit haberi de præsenti? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pontius l.* 10. *c.* 16. *num.* 11. *Wigandt tr.* 4. *n.* 59. *Sylv. ac Vega*, *Rodr. et Dic. apud Salm. cap.* 15. *n.* 83. qui pro-

babilem vocant. Ratio, quia talis delectatio est quasi inchoata pollutio, quæ cum eo tempore non possit haberi modo debito, omnino fit illicita. *Secunda* vero sententia communior negat, eamque tenent *Pont. p. 4. q. 8. n. 12. Escob. n. 204. Spor. n. 505. Croix num. 337. cum Suar. et Gers. Boss. c. 1. n. 215. cum Fill. et Perez, et Sanch. l. 9. D. 44. n. 3. cum S. Anton. Palud. Arm. Cajet. Mel. Viguer. Tab.* et communi ut asserit, utque fatetur etiam *Pontius*, item *Conin. Avers. Gabr. et Dian. apud Salm. c. 15. n. 89.* qui etiam probabilem putant. Hæc sententia dicit talem delectationem non esse mortalem, si absit periculum pollutionis, sed tantum venialem. Est venialis, quia ipsa caret debito fine, cum non possit ordinari ad copulam præsentem. Non autem est mortalis, quia delectatio sumit suam bonitatem vel malitiam ab objecto, et cum copula sit licita Conjugatis, non potest esse eis graviter illicita illius delectatio. Et huic expresse favet id quod ait D. Th. *de Malo q. 12. art. 2. ad 17.* ubi: *Sicut carnalis commixtio non est peccatum mortale conjugato, non potest esse gravius peccatum consensus in delectationem quam consensus in actum.* Idque admittit *Spor.* etiamsi habeatur delectatio venerea orta ex commotione spirituum. *Tertia* demum sententia, quam tenent *Salm. d. c. 15. n. 90.* distinguit et dicit, quod si delectatio sit absque commotione spirituum, non erit mortalis; secus si cum commotione et titillatione partium.

Ego meum judicium proferam. Si delectatio habeatur non solum cum commotione spirituum, sed etiam cum titillatione seu voluptate venerea; sentio cum *Con. p. 408. n. 10.* (contra *Sporer* ut supra) eam non posse excusari a mortali,

quia talis delectatio est proxime conjuncta cum periculo pollutionis. Secus vero puto dicendum, si absit illa voluptuosa titillatio, quia tunc non est delectationi proxime annexum periculum pollutionis, etiamsi adsit commotio spirituum; et sic revera sentit *Sanch. l. c. n.* 4. *cum Vasq.* cum ibi non excuset delectationem cum voluptate venerea, sed tantum (ut ait) cum commotione et alteratione partium absque pollutionis periculo. At quia talis commotio propinqua est illi titillationi voluptuosæ, ideo maxime hortandi sunt Conjuges, ut abstineant ab hujusmodi delectatione morosa. Item advertendum eam esse omnino illicitam in Conjuge qui esset obstrictus voto castitatis, ut dicunt communiter *Sanch. d. D.* 44. *n.* 26. *et Boss. c.* 7. *num.* 201. *cum Vasq. Fill.* et aliis.

ARTICULUS II.

An Actus conjugalis sit præceptus, et debitus.

938. *Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere.*

939. *Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans. Dub.* 1. *An possit Vir expellere uxorem ob dotem non solutam? Dub.* 2. *An teneatur eam alere, non soluta dote? Dub.* 3. *An si ipsa adulterium commiserit?*

940. *De obligatione reddendi debitum. Q. I. An sit mortale negare debitum semel, vel bis? Quid si alter remisse petat, vel si precibus cedat? Quid si immoderate petat? Quid si alter differat reddere ad breve tempus?*

mingens statim post copulam? Dub. 1. *An puella oppressa possit statim expellere semen? Dub.* 2. *An liceat copulari senibus, vel infirmis, plerumque non valentibus seminare intra vas.*

938. » RESP. I. Etsi conjuges nulla lege ob-
» ligantur ad usum Matrimonii, tenentur tamen
» per se ex justitia sibi reddere debitum, si
» alter ab altero expresse, vel tacite, verecun-
» dia scilicet obstante, petat. Ratio prioris est,
» quia non tenetur uti suo jure. Ratio posterio-
» ris sequitur ex natura contractus mutui. *S.*
» *Thom. in* 4. *d.* 32. *q.* 1. *art.* 2. *etc.* com-
» muniter ex 1. *Cor.* 7.

Unde resolves.

» 1. Neuter tenetur, per se loquendo, ad
» petendum debitum, etsi per accidens aliquan-
» do teneatur; vel ex caritate, v. gr. ad aver-
» tendum periculum incontinentiæ imminens con-
» jugi: V. *Perez d.* 50. *s.* 2. *num.* 4. *et* 5.
» * (*Vide dicta n.* 928. *et* 929.) * vel ex
» justitia legali, eo quod salus publica pericli-
» tetur, nisi proles nascatur.

939. » 2. Conjuges tenentur ad cohabitationem,
» nec potest alter ab altero invito diutius abes-
» se, sine necessitate; quia hæc obligatio se-
» quitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanch.*
» *l.* 9. *d.* 4. *Conin. d.* 34. *d.* 19. *Perez d.*
» 50. *s.* 3.

Certum est conjuges teneri ex obligatione justitiæ ad cohabitandum in eadem domo, mensa, ac toro; vide *Sanch. l.* 9. *D.* 4. *num.* 2. *et Boss. c.* 6. §. 7. *ex n.* 2. Hinc infert neminem

Conjugum posse alio discedere, altero invito, ad longum tempus, ut habetur ex *c. 1. de Conjug. lepros.* Nisi adsint justæ causæ, nempe ob bonum publicum, vel ad alendam aut tuendam familiam, vel ad vitandum damnum ab inimicis, ut dicunt *Sanch. n. 12. Laym. c. 1. n. 3. Pal. p. 5. §. 1. et Boss. n. 4 et 6. cum Aversa, Villal.* et aliis. Dicit autem *Boss. n. 12. cum Tolet. et Sayro*, quod si vir diu deberet alibi manere, teneretur, si commode potest, uxorem ibi adducere, ut secum cohabitet. An autem uxor teneatur sequi virum propter cohabitationem? Vide dicenda *n.* 976.

Vir potest suscipere brevem peregrinationem devotionis causa etiam invita uxore; hoc tamen non potest uxor sine consensu viri, cum ipsa sit subjecta illius voluntati, et non deceat statum mulierum peregrinari; ita *Sanch. n. 15. Pal. n. 3. et Boss. num. 8. cum Laym. Vill. Fag. et Perez ex D. Thoma Quodlib. 4. art. 11.* Ex mutuo autem consensu bene possunt Conjuges invicem separari, modo absit periculum incontinentiæ, et nocumentum prolis educandæ; *Sanch. n. 5. et Boss. num. 18. cum Vill. Villal. Perez, Fag.* et aliis, ex illo Apostoli (1. *Cor.* 7.) *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, et iterum revertimini in idipsum, ne tenet vos Satanas.*

Dubitatur 1. an liceat viro non cohabitare cum uxore, eamque expellere a domo ob dotem promissam et non solutam? Affirmant *Panormit. Armilla, Tabiena, et Gomez apud Boss. c. 6. n. 26.* quia vir non tenetur alere uxorem, si dos non sit soluta; ergo neque tenetur cohabitare, quamvis teneatur reddere debitum. Sed negant probabilius et communius *Sanch. l. 9. D.*

§. *n.* 17. *Pal.* §. 2. *n.* 5. *Mol. de Just. D.* 245. §. *Si marito*, *Boss. c.* 6. *num.* 28. *cum Reb. Henr. Reg. Vill. Fag. etc.* Ratio, quia obligatio cohabitandi non oritur ex solutione dotis, sed ex ipsa lege naturali et Divina, qua vir tenetur debitum reddere uxori, et ideo cum ea habitare; unde dicunt AA. præfati (contra tamen *Mol. et Reb.*) quod etiamsi vir non adhuc uxorem traduxerit in domum suam, tenetur traducere, non obstante quod dos non fuerit soluta.

Sed hic dubitatur 2. an vir teneatur alere uxorem non soluta dote? Communiter negant DD. si culpa promittentis intervenit: ita *Sanch. l.* 9. *D.* 5. *n.* 2. *Bon. p.* 7. *n.* 7. *Boss. c.* 6. *n.* 29. *et Salm. de IV. Præc. c. un. n.* 50. *et* 53. *cum Fag. et Trull.* ac alii passim ex *l. Pro oneribus C. de jure dotis*, ubi dicitur ideo constitui dos, ut ex ea vir uxorem alat. Excipe tamen 1. Nisi vir duxerit sine promissione dotis *Sanch. n.* 8. *cum Host. Præp. et Sylv. ac Salm. l. c. cum Abb. Mol. Bon. etc.* Excipe 2. Si uxor sit in viri obsequio, tunc enim saltem ut famulam tenetur eam alere; *Salm. ibid. cum Abb. Lupo, etc. apud Sanch. n.* 6. qui tamen cum *Surdo*, et aliis id non admittit, quia (ut ait) uxor tenetur et dotem, et obsequia præstare viro; unde non necessario alenda est, tantum obsequia præstando. Sed magis adhæreo oppositæ sententiæ, quia ipsum jus Naturæ dictat, ut alas qui ad tibi famulandum se occupat. Excipe 3. si uxor ex sua culpa cum viro non cohabitet; secus si ob justam causam; *Salm. n.* 51. *cum iisd.* Ceterum quando sive vir, sive uxor est vere pauper, puta si dos fortuito periit, tenetur alter alterum alere; *Sanch. n.* 10. *Bon. n.* 8. *Salm. num.* 53. *cum Mol.*

Trull. etc. ex *l. Si maritus ff. Soluto Matr.* ibi, *Quid enim tam humanum est, quam fortuitis casibus, mulieris maritum, vel uxorem viri participem esse?* Hic autem notandum 1. quod ob dotem non solutam nequit vir debitum negare uxori, *Sanch. l. c. n. 1. et Salm. n. 52. cum Mol. Sylv. etc.* Notandum 2. quod in extrema necessitate prius subveniendum est Parentibus, qui diligendi sunt ratione principii, quam conjugi ut *D. Th. 2. 2. q. 26. ar. 11. et Sal. n. 51.* contra *Laym. Bon. Pal. etc. apud Boss. c. 22. n. 1235.* Et prius etiam filiis, cum ipsi sint pars Parentis; *Sal. n. 51. cum aliis.* In necessitate vero gravi prius succurrendum Conjugi, quam Parentibus, et filiis, quia quoad domesticam administrationem major est conjunctio inter Conjuges, cum ipsi sint una caro: *Sanch. l. 9. D. 29. n. 4. Bon. p. 7. n. 19. et Salm. ib. cum Tolet. Bann. Trull. et aliis.*

Dubitatur 3. an vir teneatur alimenta præstare uxori adulteræ? Alii affirmant, ut *Clarus, et Ant. Gabr. apud Salm. de IV. Præc. n. 54.* quia uxor adultera non desinit esse uxor. Alii, ut *Sylv. v. Dos q. 14. D. 9. et Ang. ac Surdus apud Salm. ib.* negant, si adulterium est publicum, quia tunc potest vir uxorem e domo expellere, secus si occultum, tum enim expellere nequit. Alii vero communius et probabilius, ut *Sanch. lib. 1. D. 8. n. 25. et Salm. n. 55. cum Soto, Man. Fag. et Trull.* negant teneri, sive adulterium fuerit publicum, sive occultum. Ratio, quia adhuc concesso quod ob adulterium occultum uxor non posset expelli, ne ejus crimen prodatur, utque scandalum vitetur (in quo tamen quæstio est; vide dicenda *n. 968.*); nihilominus ratio hæc non militat in negatione alimentorum, quæ sine scan-

dalo et infamia uxoris negari possunt. Idque dicunt esse probabile *Salm. cum Lara*, *et Surdo*, etiamsi uxor admiserit tantum oscula ab alio, si sint notoria; vel si occulta, si sint nimis lasciva, aut si uxor sit nobilis.

940. » 3. Peccat mortaliter, qui conjugi se-
» rio, et instanter petenti debitum negat, quia
» est res gravis, et debetur ex justitia: intel-
» lige, nisi petens precibus, aut alia ratione
» honesta averti possit, et petitio non sit im-
» moderata (nam, si sæpe petenti semel vel
» bis negetur, citra periculum incontinentiæ,
» videtur esse tantum veniale, ob levitatem ma-
» teriæ: aliquando, si nimis immoderate, et
» justo sæpius petat, nullum, secundum *Perez*
» *d.* 50. *s.* 4. nec sit alia justa causa negandi.
» *Bon. q.* 4. *p.* 1. *ex Sanch. Fill.* etc.) Ju-
» stam autem, secluso periculo incontinentiæ
» utriusque, esse censet *M. Perez l. c. n.* 6.
» si plures nascantur filii, quam possint alere.

Quæritur I. An peccet graviter Conjux negans debitum una vel altera vice? *Prima* sententia negat, modo absit periculum pollutionis, et hanc tenet *Pont. l.* 10. *c.* 2. *n.* 5. *cum Sa, Sanch. l.* 9. *D.* 2. *n.* 11. *cum Bon. p.* 1. *ac Avers. Hurt. Corn. et Ochag. apud Boss. c.* 1. *n.* 40. quia id non videtur materiam tam gravis, ut culpam letalem constituat. *Secunda* vero sententia, quam tenent *Pal. p.* 4. §. 1. *n.* 5. *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 20. *Boss. c.* 1. *n.* 41. *cum Tannero*, *et Croix n.* 391. *cum Gobato*, dicit etiam negare semel, vel differre debitum serio et instanter petenti, per se loquendo esse mortale, adhuc remoto periculo pollutionis. Ratio, quia hoc videtur materia satis gravis, tum ratione prolis quæ ex unica copula bene gigni potest; tum ratione discordiæ, et pe-

riculi incontinentiæ, quæ ex tali negatione potest sequi. His tamen non obstantibus, prima sententia non videtur improbabilis, cum gravitas materiæ pendeat ab hominum æstimatione, et tot graves DD. censeant hanc esse materiam levem: ipsimet autem id dicunt, supponendo quod absit periculum incontinentiæ, vel magnis dissidii; ceterum procreatio prolis pro illa vice est valde incerta. Conveniunt autem communiter non peccare uxorem negando, si vir benevole, aut remisse petat; ita *Pontius l. c. n. 4. et 5. Bon. d. n. 1. Croix n. 391. Ronc. p. 183. q. 2. R. 1. Tamb. n. 21. cum Cornejo, et Ochag. Laym. c. 1. n. 1. ac Boss. c. 1. n. 35. cum Soto, Reb. Rodr. Henr. Reg. Lop. Fag. Hurt. Vill. Avers. et Diana.* Idem, si Conjux petens, adhuc instanter cedat precibus negantis, qui negat cum justa causa; alias etiam venialiter saltem peccaret; ita *Sanch. d. D. 2. n. 13, cum Nav. Sylv. Margar. Philiarch. etc.* Nisi preces essent ita importunæ, ut alter quasi coactus videretur cedere; Vel nisi adesset in altero periculum incontinentiæ; tunc enim nec etiam precibus, sine causa gravi, liceret eum avertere; ita *Sanch. l. c. cum Nav. Sylv. Lop. D. Th. in 4. D. 32. q. 1. ar. 2. ad 4.*

Præterea non peccat negans, quando alter immoderate petit, sine tamen periculo incontinentiæ, et in hoc etiam omnes conveniunt, vide *Bossium n. 18.* Hinc dicunt *Laym. c. 1. n. 1. Croix n. 96. Holzm. n. 468. Sporer n. 513. cum Rodr. et Glossa,* non esse mortale, post tertiam copulam in eadem nocte habitam, negare quartam. Immo addunt *Tamb. n. 22. Sporer l. c. et Sanch. n. 11. cum Led.* nec esse mortale petenti quinquies in mense negare se-

mel; sed huic non acquiesco, cum ex una parte petere quinquies in mense sit valde moderatum, et ex altera negare semel in mense videtur materia sat gravis. Item non videtur peccare uxor, si differat reddere ad breve tempus, nempe usque ad noctem; ut *Pontius c.* 2. *n* 5. *Sanch. d n.* 11. *cum Victor. Ronc. l. c. Sporer n.* 513. cum communi, et *Croix n.* 391. *cum Perez*, *Gob. et Diana*; Vel si a nocte differat ad mane, ut *Bossius n.* 37. cum *Sanch. Pon. Vict. Hurt. Vill. Led. etc.* excluso tamen semper periculo incontinentiæ. Non potest autem post copulam habitam in die negare in nocte.

941. Quæritur II. An sit justa causa negandi debitum, si plures nascantur filii quam Conjuges possint alere? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Laym. tr.* 16. *c.* 1. *n.* 16. *Ronc. pag.* 183. *q.* 2. *R.* 1. *Sporer n.* 516. (qui excipit solum casum, quo Conjuges multiplicata prole ad extremam necessitatem redigerentur) item *Palaus p.* 4. §. 10. *n.* 8. *cum Sylv. Con. Nav. Ang. Reb. Margar. Lop. et Graff.* Ratio, tum quia procreatio prolis spectat ad præcipuum finem Matrimonii, cui postponendum quodvis incommodum, melius enim est ut proles vivat inops, quam ut omnino non fiat; tum quia aut Conjux negaret diu, aut aliquando: si diu, exponeret alterum periculo incontinentiæ: si aliquando, frustra negaret; nam Conjuges rarius coeundo facilius concipiunt. *Secunda* vero sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l.* 9. *D.* 25. *n.* 3. *Pont. l.* 10. *c.* 3. *n.* 7. *Diana p.* 9. *tr.* 7. *R.* 3. *Bonac. p.* 1. *n.* 13. *cum Led. Rodr. et Sa*, *ac Boss. c.* 1. *n.* 220. *cum Sol. Comit. VIII. Peg. Hurt. et Fag.* et probabilem putant *Tamb. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 3. *et Spor.*

l. c. Ratio; tum quia multiplicitas prolium futurarum cederet in nocumentum filiorum jam genitorum, tum quia in omnibus debitis magna difficultas excusat a solutione. Conveniunt tamen omnes esse obligationem reddendi, si adsit in altero periculum incontinentiæ: quod revera (ut bene advertit *Coninck.*) vix non aderit, si in eodem toro Conjux habitet, et alter debitum petat; et ideo prima sententia magis mihi arridet.

942. » 4. Peccat graviter vir, vel mulier, » si se impotentem reddat, etiam mediis aliàs » licitis, v. g. jejuniis, etc. invita comparte: » immo si alter non possit reddere debitum, li- » cite non observat jejunia Ecclesiæ * (*Vide* » *dicta T. IV. l.* 3. *n.* 1034. *v.* 3. *Excusan-* » *dum; ubi diximus id procedere de viro;* » *nam uxorem, difficile videtur, per jejunia* » *fieri impotentem ad reddendum, ut Salm. de* » 4. *Præc. n.* 49.) *; sicut et uxor, si no- » tabiliter iis fiat deformior. *Bon. l. c. Sanch.* » *l.* 9. *d.* 3. *n.* 11. *Regin. Conin. Fill. n.* » 306. etc. *Perez d.* 50. *s.* 2.

943. » 5. Conjux tenetur reddere debitum, » quamvis illicite petenti, si redditio hic, et » nunc non sit illicita, v. gr. petenti volupta- » tis causa, vel ligato castitatis voto, vel die » festo, etc. V. *Sanch. l.* 9 *d.* 6. *Pont. l.* 9. » *c.* 2. *Conin. d.* 34. *d.* 6. *Perez d.* 50. *s.* 5. » Quia malitia alterius non dat illi jus negandi; » quod suum est. Non tamen tenetur reddere » petenti, sine gravi causa, modo innaturali, » vel in loco publico, vel sacro, etc.

Certum est Conjugem non teneri ad reddendum debitum cum peccato proprio, et etiam veniali, cum nemo possit esse obligatus ad peccandum; ita communiter *Pal. p.* 4. §. 11. *n.* 1.

Bon. p. 3. *n.* 3. *et Laym. c.* 1. *n.* 17. *Spor. n.* 517. *Boss. c.* 1. *n.* 226. et alii passim. Sed quæritur I. Utrum liceat reddere illicite petenti cum peccato mortali? Si culpa se tenet ex parte actus, puta si alter petat in loco sacro, vel pubblico, vel si cum periculo abortus, vel sanitatis propriæ, aut alterius, omnes conveniunt non teneri Conjugem, nec posse reddere sine gravi culpa; nunc, cum actus sit per se malus, alter injuste petit, eo quod non habet jus petendi; ita *Sanch. l.* 9. *D.* 6. *n.* 16. *Pont. lib.* 10. *c.* 3. *n.* 3. *Salm. c.* 15. *n.* 21. *cum D. Thom. Con. Bon. Henr.* et alii passim. Sed

944. Dubitatur 1. Si culpa se tenet ex parte personæ exigentis, nempe si ille sit obstrictus voto castitatis, aut petat ob pravum finem, an alter possit reddere? *Prima* sententia communis dicit non solum posse, sed etiam teneri; et hanc sequuntur *Suar. de Censur. D.* 15. *sect.* 4: *n.* 9. *Lugo de Sacram. D.* 8. *n.* 182. *Contin. Tournely to.* 3. *q.* 335. *v. Resp. Concina p.* 369. *n.* 2. *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 17. *Bonac. q.* 4. *p.* 3. *n.* 3. *Pal. p.* 4. §. 11. *n.* 3. *Sporer. n.* 517. *Holz. n.* 467. *v. Tertio*; *Elbel n.* 416. *Escob. l.* 25. *n.* 91. *cum Sylv. Con. Cov. et Henr. Sanch. d. D.* 6. *n.* 7. *cum Ang. Led. Manuel. P. Soto, Veracr. et Met. Boss. c.* 1. *n.* 241. *cum Perez, Diana, Fill. et Vill. ac Salm. c.* 15. *n.* 18. *cum Aver. Reb. Dic. etc.* Ratio, quia Conjux ille per votum non amisit jus petendi, unde quamvis illicite, non tamen injuste debitum exigit. *Secunda* vero sententia, quam tenet *Pont. l.* 10. *c.* 3. *n.* 3. *et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 353. *cum Sylv. Comit. et aliis paucis*, dicit, quod sive culpa se tenet ex parte actus, sive ex parte personæ petentis, non licet ei reddere (nisi

sit in potestate petentis ab illa prava circumstantia se liberare, puta si exigeret ob malum finem). Ratio, quia, posito impedimento voti, actus conjugalis necessario est illicitus petenti, cui cooperari alteri non licet. Nec petens eo casu habet dominium in corpus alterius, tum quia dominium tunc est impedimentum a voto; tum quia Conjux non habet jus nisi ad usum licitum Matrimonii. Huic autem congruunt *dicta de Restit. n.* 697. ubi dicunt *Lugo de Just. D.* 21. *n.* 62. *et Croix*, *cum Less. Mol. Soto*, *Nav. etc.* quod debitor non tenetur restituere Domino rem, qua ille est abusurus ad peccatum; quod expresse etiam tradidit *D. Thom.* 2. 2. *q.* 26. *art.* 5. *ad* 1. ubi: *Quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei, cui restitutio facienda est, non ei debet tunc restitui, quia restitutio ordinatur ad utilitatem ejus cui restituitur.* Dicit tamen *Lugo l. c.* quod cum hæc obligatio sit tantum caritatis, non obligatur debitor ad negandum, si non possit negare sine gravi incommodo. Hæc sententia est quidem probabilis, sed prima videtur probabilior, saltem extrinsece; gravi utique nititur ratione; quia obstrictus voto adhuc retinet jus ad petendum, et consequenter tenetur alter ei reddere, prout si quis votum emitteret non exigendi a te pecuniam debitam, si ille postea petit, teneris tu reddere, quia per votum creditor non amisit jus suum; et eo casu tu reddendo minime cooperaris formaliter ejus peccato, cum non sis causa cur ille debitum exigat, sed tantum concurris ad materiale peccati, quod tu non potes impedire, cum debes rem suo domino reddere; ideo nec teneris impedire, quia impediendo actum injustitiæ committeres. Nec valet dicere, quod nemo habet jus ad actum illicitum; nam re-

sponderetur, quod esto Conjux ille petens non habeat jus ad petendum cum peccato, habet jus ad actum conjugalem qui per se est honestus, unde alter reddendo non peccat, quia dat operam, non alterius peccato, sed actui licito, et ex justitia debito. Hinc dicunt *Sanch. lib.* 9. *D.* 36. *n.* 11. *cum Palud. Henr. Man. et Led. ac Salm. cap.* 15. *n.* 10. *cum Con. et Bon.* quod licet Conjux voverit ex consensu alterius, si tamen expresse non cessit juri suo petendi, etiam tenetur alter debitum reddere. Immo etiamsi ad invicem voverint, non intendentes cedere juri suo, adhuc tenetur alter petenti reddere, ut dicunt iidem *Salm. l. c. cum Sanch. Less. Bon. et Henriquez.*

Bene tamen advertunt *Sanchez lib.* 9. *D.* 6. *n.* 5. *cum Cov. et Adrian. ac Boss. c.* 1. *n.* 248. *cum Con. Reb. et Vill.* quod eo casu tenetur Conjux monere petentem ligatum voto, ut a petitione desistat, modo possit monere sine timore magni dissidii, vel indignationis, aut incontinentiæ alterius: quæ incommoda, dicunt *Sanchez*, et *Bossius*, ut plurimum adesse. Quando autem Conjux prævidet, quod alter impeditus vero vel alio impedimento illicite petet, tunc tutius erit ut ipse præveniat, et si ille jam petierit, ipse tunc etiam petat, dicens, *volo ut tu mihi reddas:* Sed ad hoc merito ait *Sanchez d. n.* 5. uxores raro obligari, quia magnum onus esset eis ob naturalem mulierum verecundiam teneri ad semper petendum. Præterea advertendum cum *Boss. n.* 252. *et* 273. quod si Conjux impeditus petat infra primum bimestre, non tenetur, nec potest alter ei reddere; cum eo tempore ille non habeat jus ad petendum.

945. Dubitatur 2. An Conjux possit et tenea-

tur reddere debitum incestuoso petenti? Adsunt tres sententiæ. Alii ut *Hostiensis*, *et Lopez apud Boss. c.* 1. *n.* 249. dicunt teneri. Alii ut *Pontius lib.* 10. *c.* 3. *n.* 3. *et Palac. ac P. Led. apud Sanch. l.* 9. *D.* 6. *n.* 11. dicunt nec teneri, nec posse, quia cum incestuosus sit privatus jure petendi, alter reddendo illicite cooperaretur illius peccato. Alii vero communius, et probabilius dicunt non teneri, sed posse; ita *Sanch. num.* 12. *Pal. p.* 4. §. 6. *n.* 7. *Bon. q.* 4. *p.* 3. *n.* 3. *Salm. c.* 15. *n.* 15. *Boss. c.* 1. *n.* 250. *cum S. Anton. Palud. Sylv. Laym. Cov. Victor. Reg. Vill.* etc. Ratio, quia licet incestuosus sit privatus jure suo, Conjux tamen innocens, cum habeat jus petendi, a fortiori habet jus reddendi, alioqui grave onus deberet subire (maxime uxor), si semper deberet petere; immo magis scrupulis deberet angi, existimans ne forte moveatur ad reddendum ex tacita petitione alterius; hoc autem onus satis excusat a cooperatione ad materiale peccati quod committit incestuosus. Tutius autem erit (ut diximus), ut Conjux innocens tunc ipse petat.

946. Quæritur II. An petenti cum sola culpa veniali teneatur alter reddere? Alii affirmant ut *Bossius c.* 1. *n.* 230. *Escob. l.* 25. *n.* 93. *Sporer. n.* 518. *Sanch. lib.* 9. *D.* 6. *n.* 6. *et D.* 16. *n.* 8. *cum Cajet. et P. Soto*, *Laym. c.* 1. *n.* 18. *cum Do. Soto*, *et Nav. ac Boss. cap.* 1. *n.* 230. *cum Con. etc.* Ratio, tum quia vinculum justitiæ, quo Conjuges tenentur reddere, fortius stringit, quam vinculum caritatis quo tenentur vitare peccatum alterius; tum quia semper (ut ajunt) adest justa causa reddendi, scilicet ne exigenti displiceat, vel saltem (ut dicit *Sanch.*) ne privetur jure suo reddendi. Alii tamen (ut *Bon. q.* 4. *p.* 3. *n.* 10. *cum*

Armilla) dicunt non teneri, nisi adsit justa causa ex parte petentis. Ego dico omnino distinguendum: actus est illicitus ex parte personæ petentis, puta si petat ob voluptatem, vel alium finem leviter malum, vel die quo vult Eucharistiam accipere, tunc tenetur reddere; quia, cum actus sit per se honestus, tenetur ex justitia ad reddendum, etiamsi exigens peccet graviter in petendo, ut diximus *n.* 944. *Dub.* 1. Si vero actus est venialiter illicitus ex parte ipsius actus seu copulæ, ut si petatur situ innaturali, vel tempore menstrui, aut puerperii, tunc quando adest justa causa, potest quidem reddere, cum quælibet justa causa excuset a veniali. Justa autem causa erit, v. g. ne incurrat indignationem alterius sive rancorem illius quodammodo notabilem, et non possit eum commode avertere. Causa vero quam adducit *Sanchez*, nempe ne Conjux privetur suo jure reddendi, non videtur sufficiens, nam sicut petens tunc non habet jus ad sic petendum, ita nec alter jus habet ad sic reddendum. Dixi, *potest reddere*, sed non tenetur, quia licet vinculum justitiæ fortius sit vinculo caritatis, attamen cum actus sit tali modo per se illicitus, alter non habet jus ad illum, et sic responderetur ad rationem primæ sententiæ; ita *Busemb. ut supra n.* 934. *ac Less. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 89. item *Palac. et Led. apud Sanch. d.* 16. *n.* 8. et probabilem putant *Croix n.* 356. *cum S. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 2. §. 7. ubi ait tunc teneri Conjugem ad reddendum, quando alter petit modo naturali; ergo, si innaturali, non tenetur. Sane vero teneretur reddere, si petens haberet justam causam etiam ex sua parte sic petendi, puta si peteret copulam situ innaturali, eo quod uxor sit prægnans, aut ipse sit pinguis, vel

alioquin immineret periculum scandali; vide dicta *n.* 917. Vel si petat tempore menstrui, aut puerperii cum periculo incontinentiæ, juxta *n.* 925. *circa fin.*

An autem Conjux teneatur reddere petenti statim post prandium? Vide dicta *n.* 910. *v. Videtur.* An petenti die Communionis? Vide *n.* 922. *ac in Tract. de Euchar. n.* 274. An petenti in die festivo, jejunii, et Rogationum? Vide *num.* 923.

947. Quæritur III. An liceat uxori reddere debitum vel petere a viro volente seminare extra vas post copulam inceptam? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 10. *c.* 11. *n.* 8. *Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 4. §. 5. *n.* 4. *et Sporer p.* 356. *n.* 490. quia (ut ajunt) cum mulier reddit, aut petit, dat operam rei licitæ, nec ipsa propter malitiam viri debet suo jure privari. *Secunda* sententia, quam tenent *Roncag. p.* 187. *q.* 10. *R.* 2. *et Elbel p.* 471. *n.* 394. dicit uxorem non posse nec petere nec reddere, nisi adsit gravis causa, quæ ipsam excuset in permittendo peccatum viri, et in cooperando ad materiale peccati illius, alias tenetur ex caritate, cum possit sine gravi incommodo viri peccatum impedire. Ego tamen distinguendum puto: Si agatur de reddendo debito, dico uxorem probabiliter posse et teneri negare debitum, si possit sine gravi incommodo, juxta secundam sententiam allatam *n.* 944. quia abusurus re sibi debita non habet jus ad rem sibi vindicandam; sed probabilius videtur uxor non solum posse reddere, ut dicit prima sententia, quam sequitur etiam *Sanchez lib.* 9. *D.* 16. *n.* 3. sed etiam teneri. Ratio, quia juxta dicta *cit. n.* 944.) quando culpa se tenet ex parte personæ petentis, cum ipse habeat jus ad copu-

lam, nequit alter sine injustitia debitum negare, si non possit monendo a tali culpa illum avertere, et tunc patet quod reddens ne materialiter quidem cooperatur peccato illius, cum non cooperetur seminationi extra vas, sed tantum copulæ incœptæ, quæ per se omnino utrique est licita. Si vero agatur de petitione debiti, dico cum secunda sententia uxorem non posse petere, si non adsit justa et gravis causa; tunc enim revera tenetur ex caritate impedire peccatum viri. Justam autem causam habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiæ, vel si deberet alias privari suo jure petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo an ei sit satis grave incommodum, vel ne, tunc se continere; vide dicta in pari casu *T. II. l.* 2. *n.* 53. *v. Si vero.*

948. » 6. Non tenetur reddere 1. Si alter alteri debitum remiserit, verbi gratia si consensu mutuo voverit castitatem, * (*Sed oppositum est probabile, si non intenderint cedere juri suo, juxta dicta n.* 944. *circa fin.*) *, vel auctoritate publica celebrarint divortium. » 2. Si petens sit amens; quia talis non est capax usus dominii; nec petit cum ratione, et humano modo. Quod etiam valet in ebrio. » Simpliciter tamen uti petere, ita reddere licet tam ebrio, quam amenti; nisi esset periculum fœtus enecandi. *Nav. cap.* 16. *Sylv.* » *Laym. cap.* 1. *n.* 3. Si alter mœchatus sit, » puta *frangenti fidem fides frangatur eidem*; » nisi tamen ipse quoque sit adulter, vel causa » adulterii. * (*Vide dicenda n.* 956.) *.

Quæritur, an Conjux teneatur reddere debitum amenti, vel ebrio? Affirmant *Nav. c.* 16. *n.* 26. *et Sylv. Ang. Graff. Led. etc. apud Boss. c.* 1, *n.* 293. quia Conjux ebrius, vel

factus amens adhuc retinet dominium acquisitum in corpus alterius; nec officit amentia ad procurationem prolis. Negant vero communissime et probabilius cum *Busemb.* ut supra, *Laym.* c. 1. n. 9. *Pal. p.* 4. §. 4. n. 19. *Bon. p.* 1. n. 10. *Sanch. l.* 9. *D.* 22. n. 9. *Conc. p.* 402. n. 31. *Croix n.* 394. *et Boss. n.* 294. *cum Soto, Con. Fill. Vict. Lop. Henr. Reg. Aversa, Hart.* etc. Ratio, quia licet isti dominium retineant, sunt tamen incapaces usus dominii. Excipe 1. si in eis sit periculum prodigendi semen, quia tametsi ipsi non peccent, est tamen impeditus actus materialiter malus. Excipe 2. si quis non esset universe amens, sed in una tantum vel altera materia; *Sanch. n.* 6. *Boss. n.* 297. Vel si ille esset tantum fatuus, non vero omnino mente captus; vel si petat, dum habet lucidum intervallum; *Boss. n.* 298. *et* 299. *cum Sanch. Ricc. et Con.*

Quamvis autem non sit obligatio reddendi Conjugi amenti, vel ebrio, licitum est tantum ei reddere, ut communiter dicunt præfati AA. cum usus Matrimonii per se sit licitus, et proles educari possit a Conjuge sanæ mentis. Modo (intelligendum) absit periculum scandali, vel abortus; Unde bene addunt *Sanch. n.* 7. *et Boss. n.* 302. quod non licet coire cum uxore amente furiosa, nisi ipsa experta sit sterilis. Peccaret etiam qui conjungeret ad copulam Conjuges ambos amentes, quia esset causa, ut filii carerent debita educatione; *Sanch. n.* 5. *cum Led. et Lop. et Boss. n.* 303. *cum Bonac. Con. Laym. P. Soto, Fill.* etc.

949. » Etsi is, qui Matrimonio contracto » sciens prudens voluntarie cognovit consangui» guineam uxoris in primo, vel secundo gradu, » non possit peter. debitum " (*ex cap.* 1. *de*

» *Eo qui cogn. etc. Vide dicenda ex n. 1070.*)*
» tenetur tamen reddere. Idem est de eo qui,
» inscia comparte, vovit castitatem, post Ma-
» trimonium consummatum. Si tamen ante vo-
» visset, videtur obligari ad ingressum religio-
» nis saltem primo bimestri (nisi tamen Matri-
» monium consummaverit): immo etiam post,
» si uxor consentiat, de quo plura vide apud
» *Laym.* c. 11. n. 10.

» Resp. 2. Conjux non tenetur reddere de-
» bitum, si inde grave damnum, vel pericu-
» lum sibi, vel proli merito timeat, *Perez dist.*
» 50. *sess.* 4. Unde non tenetur sequentibus
» casibus.

950. » 1. Si illud petat maritus morbo con-
» tagioso laborans, v. g. gallico, peste, lepra,
» etc. (nisi tamen hæc ante Matrimonium fue-
» rit cognita, et non sit nimis gravis) *Bon.*
» *q.* 4. *p.* 1. *n.* 8. *Perez d.* 50. *Sanch. l.* 9.
» *d.* 14. *Laymann l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 2.

Quæritur, an Conjux tenetur reddere debitum alteri laboranti aliquo morbo contagioso, puta lepra, peste, phthisi, morbo gallico, et similil? Certum est 1. Conjuges teneri ad reddendum cum levi suo damno, huic enim præponderat lex justitiæ, obligans quidem sub gravi, cum redditio debiti gravis sit materia; ita communiter *Sanch. l.* 9. *D.* 24. *n.* 2. *cum Soto, Nav. etc. ac Boss. l.* 2. *c.* 1. *n.* 168. *in fine cum Bon. Reb. et Vall.* Unde dicunt *D. Th.* 3. *p. q.* 64. *ar.* 1. *ad* 4. *et D. Bonav. Ric.* et alii *apud Sanch. l. c. n.* 15. uxorem teneri ad reddendum debitum viro leproso, ex c. 2. *de Conjug. lepros.* ubi: *Quod si virum, sive uxorem, leprosum fieri contigerit, et infirmus a sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur est solvendum; cui*

præcepto in hoc casu nulla exceptio invenitur. Ratio, quia, cum copula brevi fit, non imminet ex ea periculum infectionis: et ideo ait D. Thom. *Tenetur reddere, sed non cohabitare, l. c. quia non ita inficitur ex coitu, sicut ex frequenti cohabitatione.* Communiter tamen id limitant 1. DD. si ex tali coitu judicio Medicorum adsit periculum infectionis notabiliter noxiæ; ita *Boss. c. 7. n. 181. cum Laym. et Sanch. d. D. 24. n. 17. cum S. Anton. Nav. Soto, Palud. Caj. Vict.* et aliis. Limitant 2. si Conjux sanus tantum horroris habeat ad coeundum cum leproso, ut id sit moraliter impossibile; impossibilium enim nulla est obligatio ex *l. Impossibilium ff. de Reg. jur.* ita *Sanch. n. 21. et Boss. n. 149. cum Host. Panorm. Sylv. Pont. Soto, Barb. Laym. Reg. Vill. etc.*

Certum est 2. non teneri Conjugem reddere debitum cum gravi periculo propriæ vitæ, aut sanitatis; ita *D. Thom. 3. p. q. 63. art. 2.* ubi: *Vir tenetur uxori debitum reddere, salva tamen prius personæ incolumitate.* Et ita communiter omnes (vide *Sanch. d. D. 24. n. 2*). Ratio, *quia* ut ait D. Thomas) *ordo naturalis est, ut prius aliquid in seipso perficiatur, et postmodum de perfectione sua communicet; et hoc etiam ordo caritatis habet, quæ naturam perficit.*

Certum est 3. Conjugem, non solum non teneri, sed nec etiam posse reddere cum gravi periculo suæ salutis, quia nemo est dominus vitæ suæ; ita communiter *Palaus, p. 4. §. 10. n. 4. Pont. l. 10. c. 14. n. 3. Sanch. l. 9. D. 24. n. 8. cum Soto, Caj. Arm. Led. etc. ac Boss. c. 1. n. 199. cum Laym. Con. Fill. etc.* Et hoc etiamsi illud grave damnum immineret solo petenti, ut dicunt *Sanch. n. 9. et Boss.*

n. 209. *cum Soto*, *Arag. etc.* eo enim casu reddens tantum excusari posset, si ab altero timeretur proximum periculum occisionis. Limitant vero *Sanch. n.* 22. *cum Led. Palac. Vega*, *Man. etc ac Laym. Azor. Fill. apud Boss. c.* 1. *n.* 189. si Conjux sanus ante Matrimonium jam noverit alterius morbum contagiosum, quia (ut ajunt) in omnibus contractibus, quando detegitur vitium rei, non minus obligantur contrahentes, quam, si res vitio careret. Sed merito hanc limitationem rejiciunt *Pal. l. c. et Ang. ac Vill. apud Boss. n.* 189. quia emens rem, quam scit vitiosam, cedit juri suo, bene cedere potest; sed Conjux (ut dicimus) non potest cedere juri servandæ suæ salutis.

Probabiliter tamen poterit Conjux reddere alteri infecto, etiam cum periculo gravi propriæ sanitatis. I. Si proles sit necessaria ad bonum commune; *Sanch. d. D.* 24. *n.* 11. *cum Ledesma*, nemine contradicente, ut asserit. II. Si Conjux infectus petens esset in probabili periculo incontinentiæ, nam licet sanus nec etiam eo casu teneatur reddere cum periculo suæ sanitatis, ut dicunt *Laym. c.* 1. *n.* 5. *Pont. l.* 10. *c.* 14. *n.* 2. *Sanch. D.* 24. *n.* 12. *Boss. n.* 204. *et* 205. *cum Major. Reg. Comit. et Vill. ac Pal. p.* 5. §. 10. *n.* 4. *cum Con.* (contra *Gabr. Led. et Rodr.*) tum quia caritas non obligat cum tanto onere, tum quia alter non est in extrema necessitate, cum possit aliter sibi subvenire; attamen licite potest reddere, et tale periculum subire ex motivo caritatis; quia, esto homo non sit dominus suæ vitæ, potest tamen propter caritatem illam exponere, ut *Pont. l. c. n.* 4. *et c.* 21 *n.* 7. *Sanch. n.* 12. *Bon. q.* 4. *p.* 1. *n.* 3. *et* 4. *et Boss. n.* 294. *cum Major. Vill. Con. Aversa*, *P. Soto*, *Laym.*

Hurt. Comit. et Reg. III. Si redderet ad vitanda magna dissidia, vel ad fovendum amorem conjugalem; etiam ad vitandum periculum incontinentiæ propriæ, et tunc potest etiam petere; quia vitatio incontinentiæ, aut conservatio pacis familiæ ac amoris conjugalis prævalet obligationi vitandi infectionis periculum. Hæc tamen omnia intelligenda (ut diximus *n.* 909.) si morbus sit diuturnus et quasi habitualis, ut lepra, morbus gallicus, phthisis, etc. non vero si sit de illis, qui de brevi et facili solent mortem afferre, ut est infectio pestis, aut lepræ leoninæ. IV. addo, si Conjux sanus possit præservativis facile vitare contagium sive ejus periculum.

Sicut autem non potest Conjux sanus reddere infirmo cum periculo propriæ salutis, sic etiam infectus nec potest reddere sano cum periculo salutis illius, etiamsi ille petat jam conscius sui periculi: prout non licet reddere gladium volenti se necare cum nemo sit dominus suæ vitæ; ita *Sanch. l.* 9. *D.* 6. *n.* 17. *Pont. l.* 10. *n.* 2. *in fin. et Boss. c.* 1. *n.* 209. *cum Soto, Con. Azor. etc.* communiter. Probabiliter tamen excipiunt *Busemb. n.* 909. *cum Perez, Bon. p.* 6. *n.* 8. *Sanch. D.* 24. *n.* 23. *cum Cajet. P. Soto; et Crass. ac Boss. d. n.* 209. *in fin.* (se remittens ad *n.* 195.) *cum Laym. Pont. et Reg.* si reddat ad vitandum periculum incontinentiæ in se, vel in altero, vel ad vitanda dissidia, aut ne diu privetur usu conjugii, quod vix esse potest sine periculo incontinentiæ. Hocque etiam intelligendum, si ejus morbus sit diuturnus, et non proxime ad mortem tendens; itemque si alter sanus petens jam ejus morbi sit conscius, juxta dicta *n.* 909. *Dub.* 1.

951. An autem Conjux possit et teneatur red-

dere, quando timetur damnum prolis nasciturae? Negant *Medina*, *et Palacius apud Sanch. l. 9. D. 24. n. 24.* quia nemo tenetur, nec potest reddere debitum cum damno innocentis. Sed communiter et verius affirmant *D. Th. in 4. D. 32. q. un. art. 1. ad 4. S. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 10. circa fin. Sanch. n. 25. cum S. Bonav. Palud. Sylv. Led. etc. ac Boss. c. 1. n. 136. cum Soto, Laym. Reb. Fill. Reg. Vill. etc.* Ratio assignatur a D. Thoma *l. c.* ubi: *Uxor tenetur viro leproso reddere debitum; Et quamvis proles gigneretur infirma, tamen melius est ei sic esse, quam penitus non esse.* An vero liceat reddere tempore prægnationis, vel menstrui, aut purgationis post partum? Vide dicta *n.* 924. 925. *et* 926.

952. » 2. Si petat ab uxore laborante febri, » vel alio morbo cui copula noceret: *Bon. q.* » *4. p. 1. n. 4. ex Sanch.* etc. item *Per. l.* » *c.* * (*Sive post balnea, aut sectionem venæ;* » *vide dicta n.* 901.) *. Vel, ut quidam vo» lunt, tempore menstrui: *Bon. q. 4. p. 3.* » *n. 11. et p. 6. n.* 10. contra *Sanch. Hurt.* » *Per. d. 49. s. 3.* (*Vide dicta n.* 925.) » Aut cum uxor est gravida, et ex redditione » periculum mortis (vel etiam abortus) pro» babile timetur proli jam conceptæ: Immo tunc » nec petere, nec reddere licitum est, ut per » se patet, ait *Laym. c. 1. n. 7.* et esse mor» tale dicit: *Perez dist. 47. s. 3.* (addens » ex *Sanch. Conin.* et *Hurt.* cessante periculo » prolis usum matrimonii licitum esse). * (*Vide* » *dicta n.* 924.) *. Aut si non possit uxor » edere fœtum, nisi mortuum. *Bon. q. 4. p.* » *1. et 2. n. 14.* (*Laym.* tamen *c. 7. n. 7.* » dicit eo casu licere reddere, immo et petere; » quod *Bon. l. c.* concedit, si fiat ob peri-

» culum incontinentiæ) aut non possit edere, » nisi cum præsenti periculo vitæ. *Bon. l. c.* » *n.* 7. *Laym. l. c. n.* 6. Quod tamen ad vi» tandam incontinentiam, aut alia gravi ex cau» sa, eam posse permittere et debitum reddere, » insinuat *Laym. l. c. ex Sanch. l. 7. d. 102.* » *n.* 11. * (*Vide dicenda num. seq.* 953.). » Denique propter grave periculum mortis (non » tamen propter ordinarios dolores partus) pot» est Conjux negare debitum, etiamsi in altero » esset periculum incontinentiæ. *Sonch. Præp.* » *Palaus, Dian. p.* 6. *t.* 7. *R.* 64. *et p.* 9. » *t.* 7. *R.* 4. * (*Vide dicta mox sup. n.* » *præc. vers. Probabiliter ad II.*) *.

» 3. Si alter debitum exigat innaturali mo» do, nisi tamen ex negatione timeantur gra» viora mala v. gr. rixæ, odium, incontinen» tiæ. * (*Vide dicta n.* 946.) *.

953. Commune est non teneri uxorem reddere debitum, si experta sit non posse parere sine probabili periculo mortis : ita *Laym. c.* 1. *n.* 6. *Bon. p.* 1. *n.* 7. *Sanch. l.* 7. *D.* 102. *n.* 9. *et Boss. c.* 1. *n.* 172. *cum Con. Reb. Fill. et Rod.* quia solutio debiti non obligat cum tanto detrimento. Quid si mater experta sit filios parere mortuos? Hoc casu *Laym. n.* 7. dicit quod bene poterit uxor reddere, quia illa mors fœtus per accidens evenit; et præterea melius est puero esse cum culpa originali, quam omnino non esse; Attamen *Boss. l. c. et Bon. n.* 14. *cum Rodr. Vict. Led. et Reg.* tenent eam non posse reddere, quia Mater ex morte prolis (ut ait etiam *Bossius*) exponitur magno periculo vitæ. Excipit tamen *Bon. l. c.* cum aliis, nisi adsit periculum incontinentiæ, et huic consentit *Sanch. l.* 7. *D.* 102. *n.* 8. addens, quod si perpetuo propter hanc causam deberent Conju-

ges ab usu Matrimonii abstinere, essent ipsi in maximo incontinentiæ periculo. An autem uxor, quæ non possit reddere propter arctitudinem vasis, teneatur pati incisionem? *Vide dicenda n. 1099.*

954. » Quæres, an aliquando liceat impedire » prolis generationem?

» Resp. Possunt quidem Cónjuges ex gravi » causa, aliquid facere, ex quo per accidens » sequatur effusio seminis: peccant tamen, si » in usu Matrimonii, vel post usum faciant ali» quid quo impediatur conceptio; aut semen » conceptum rejiciatur. Ratio prioris est, quia » non impeditur generatio, ne indirecte quidem » sed tantum permittitur, ut non fiat, quod » licet ex causa rationabili. Ratio posterioris est, » quia agunt contra fidem, et finem principa» lem matrimonii. Unde tales non excusat pau» pertas imminens, aut periculum ex partu. » *Unde resolves.*

» 1. Licite interrumpitur actus conjugalis; » etsi ex naturæ concitatione secutura sit pollu» tio, dummodo sit justa causa interrumpendi » v. gr. si ex continuatione immineat pericu» lum morbi, vel mortis ab hoste, vel aliquis » alius interveniat. V. *Per. d.* 49. *s.* 9. * (*Ita* » *etiam Sanch. l.* 9. *D.* 19. *n.* 4. *Pal. p.* » 4. §. 3. *n.* 3. *et Boss. c.* 9. *n.* 60. *cum* » *Less. Per. et Aversa, ac Salm. c.* 15. *n.* 8; » *cum Cajet. Dic, etc.*)*.

» Peccat probabiliter femina, quæ in usu » matrimonii alio distrahit, ne natura excite» tur, venialiter tamen, ut ex *Per. l. c. n.* » 7. docet *Sanc.* * (*Sed verius est, id esse* » *mortale, juxta dicta n.* 918. *v. Sed red-* » *eundo*)*.

Dicunt *Sanch. l.* 9. *D.* 21. *n.* 3. *Pont l.* 10. *c.* 13. *n.* 1. *Salm. c.* 15. *n.* 75. *Bon,*

p. 6. *n.* 18. *cum Reb. Hurt. et Reg. ac Boss. c.* 9. *n.* 3. *cum Fill. Fag. Diana*, et *Vill.* quod uxor peccabit mortaliter, si statim post copulam mingit, aut surgit, vel aliud aliquid facit, animo ut semen receptum expellat; quia frustrat finem ad quem semen est a natura institutum; ita præfati AA. contra *Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 14. qui *cum Bellochio* id excusat a mortali, eo quod matrix mulieris, semine effuso, semper retinet id quod necessarium est ad generationem. Dictum est autem, si mulier id facit *statim*, et *animo expellendi semen*, nam, si id faceret ex aliqua necessitate, puta ad vitandum periculum mortis, aut scandalum aliorum, omnes dicunt non peccare; Sicut etiam conveniunt non opus esse, ut uxor post copulam diu immota et resupina maneat, eo quod brevi tempore matrix semen attrahit, et arctissime clauditur.

Dubitatur autem hic 1. an puella violenter oppressa, possit expellere incontinenti semen viri immissum ne concipiat? Affirmant *Sanch. lib.* 2. *D.* 22. *n.* 17. *et Boss. cap.* 9. *num.* 5. *cum Raynaud. Marchant. ac Diana*, et non improbabile putat *Escob. l.* 25. *n.* 301. quia (ut ajunt) tunc puella licite expellit semen tamquam sui honoris aggressorem, cum illud non adhuc sit in pacifica possessione uteri. Sed rectius id non admittunt *Pontius l.* 9. *c.* 10. *n.* 4. *Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 3. §. 5. *n.* 14. et hanc tenet etiam ut veriorem *Escob. l. c. cum Leand.* Huic ego etiam adhæsi *T. III. l.* 3. *n.* 394. *v. Dicunt*, et hic quoque adhæreo, quamvis diversa ratione ductus. Ratio cur hæc sententia mihi probatur, est quia numquam licet ejicere semen effusum, atque receptum in utero, ubi statim ac recipitur (quod puto quidem statim recipi), habet

suam pacificam possessionem; unde non potest mulier ab eo expellere, quia injuriam irrogaret Naturæ, sive speciei humanæ, cujus propagatio impeditur. Merito tamen et communiter dicunt AA. tam primæ, quam secundæ sententiæ, quod mulier vi oppressa bene potest se vertere (immo dico tenetur), et coitum interrumpere, quamvis semen viri esset extra vas effundendum; tunc enim non expellitur semen immissum, sed impeditur ne immittatur, et ideo tunc licite illud repellitur tamquam violentus honoris aggressor.

Dubitatur 2. an liceat conjugibus copulari, si ob senectutem vel aliam dispositionem plerumque accidat, quod semen extra vas effundatur? Affirmant probabiliter *Bossius c. 7. num. 190. Bon. p. 6. n. 17. Spor. n. 212. Laym. l. 3. Sect. 4. n. 19. Sanch. l. 9. D. 17. n. 24. cum Henr. et Croix n. 318. cum Gab.* modo adsit spes probabilis seminandi intra vas, quia semper ac adest talis spes, jus habeant ad copulam, et si semen effunditur, hoc per accidens evenit: vide dicenda *n. 1066. in fin.*

DUBIUM III.

An, et quibus ex causis possit fieri divortium?

955. *Fit divortium quoad* Vinculum. *I. Si habentur sufficientia indicia de morte Conjugis. II. Si alter convertatur ad Fidem. III. Si fit Religiosus ante consummationem. IV. Si Papa dispenset in Matrimonio rato.*

956. *De Indissolubilitate Matrimonii.*

957. *An si Infidelis nolit converti, liceat Fideli transire ad alias nuptias?*

958. *Inter Fideles Matrimonium ratum solvitur tantum per professionem Religionis.*

959. *An solvatur etiam per dispositionem Papæ?*

960. *Permittitur autem divortium quoad* Torum, *I. ob adulterium Conjugis.*

961. *Qu. I. An ad divortium sufficiat suspicio de adulterio?*

962. *Qu. II. An liceat facere divortium ob sodomiam, vel bestialitatem commissam a Conjuge? Q. III. An ob copulam sine seminatione?*

963. *Q. IV. An vir cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere?*

964. *Q. V. An uxor teneatur divertere a viro adultero?*

965. *Et an Conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum?*

966. *Q. VI. In quibus casibus Conjux nequit divertere ab adultero? I. Casus, si uterque sit reus adulterii. II. Si conjux consentiat in adulterium alterius. III. Si adulterium accidat sine culpa. IV. Si injuria remittatur.*

967. *Dub. 1. An facto divortio per sententiam Judicis, possit Conjux innocens adulterum ad se revocare? Dub. 2. Quid si, facto divortio, innocens etiam adulteretur?*

968. *Dub. 3. An vir possit adulteram dimittere propria auctoritate?*

969. *Facta juridica separatione, vir potest ingredi Religionem, aut fieri Sacerdos, invita adultera vero id non potest nisi de licentia alterius.*

970. *Permittitur II. divortium ob sævitiam alterius.*

971. *Q. 1. An ob hanc causam possit Con-*

jux recedere propria auctoritate? Q. 2. An possit fieri Religiosus altero invito? Q. 3. Qualis timor sufficiat ad faciendam divortium ob sævitiam?

972. *Q. 4. An sola verbera sint juxta causa divortii.*

973. *Permittitur III. divortium Conjugi, si alter trahat eum in peccatum.*

974. *Permittitur IV. immo aliquando præcipitur divortium ob hæresim alterius.*

975. *Permittitur V. ob mutuum consensum.*

976. *Facto divortio, apud quem sint filii educandi? Et cujus conjugis expensis?*

977. *An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem?*

955. » RESp. 1. Etsi Matrimonium consummatum inter Christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vivente utroque conjuge (V. *Sanch. et Per. d.* 25. *s.* 9. *et d.* 55. *s.* 4.) divortium tamen, seu potius separatio quoad torum * (*Hic error irrepsit, nam pro verbo torum, debet dici vinculum, alias enim non congruunt ea, quæ sequuntur*) * fit sequentibus casibus.

» I. Si alter conjux moriatur. De quo si est certum, rursus nubere potest; quod si interim alter mortuus non sit, fama tamen, et indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens, neque ex dubio superveniente, an prior vivat, debent separari, cum forte non vivat, ideoque Matrimonium sit validum. * (*Vide dicta n.* 206. *Dub.* 3.) *.

» II. Si ex conjugibus infidelibus, altero ad fidem converso, alter maneat infidelis (saltem nisi pacifice cohabitare velit, sine contumelia

» Creatoris); idque ex dispensatione divina, in » favorem fidei, ut patet ex 1. *Cor.* 7. 15. *Perez*, *d.* 26. *s.* 4. *etc. commun.*

» III. Si ante matrimonii consummationem » (ad quem intra primum bimestre, quod ad » deliberationem datur, non tenentur, nec cogi » possunt sine injuria) alter intret religionem, » in eamque profiteatur. *Perez*, *l. c.* etc. communiter.

» IV. Si Papa ex alia justa causa dispenset » ante consummationem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. *Nav. Bell. Perez*, » *d.* 20. *sect.* 7.

956. Certum est 1. quod inter catholicos Matrimonium est indissolubile, ut declaravit Trident. *sess.* 24. *in princ.* Et hoc per se verum est, non solum de Matrimonio consummato, sed etiam de tantum rato, vide *Salm. cr* 4. *ex n.* 11. Hæc autem indissolubilitas est ab ipso jure naturali, quia necessarium est ad prolis educationem, ut parentes perpetuò ejus bono incumbant; ita communissime *D. Thom.* 3. *p. q.* 67. *a.* 1. *Bell. de Matr. l.* 1. *c.* 12. *Pont. l.* 1. *c.* 12. *Bon. p.* 11. *n.* 2. *et Salm. c.* 16. *n.* 16. *cum Pal. Becan. Led. etc.* contra *Sanch. l.* 2. *D.* 15. *n.* 7. qui cum aliis tenet (sed minus probabiliter) ex se præcise Matrimonium non esse necessario indissolubile. Quamvis autem olim apud Judæos permissus erat Libellus repudii, ex *Deuter.* 24. in Lege tamen Nova interdictus fuit à Christo Domino, *Matth.* 19. ubi: *Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur.* Ubi nota, quod To *nisi ob fornicationem* (ut communiter explicant interpretes, vide *Corn. a Lap.*) non intelligitur quod, fornicatione interveniente, possit vir aliam ducere; sed tantum quod possit

ba ea separari. Certum est 2. quod inter infideles validum est Matrimonium, si fuerit legitimum, idest juxta leges celebratum, ut patet ex *c. De Infidel. de Consanguin.* Certum est 3. quod si uterque conjux ad Fidem convertitur, Matrimonium fit ratum, idest indissolubile *ex c. Quanto de divort.* Modo sit consummatum post conversionem, alias Papa in aliquo casu ex urgentissima causa bene potest in eo dispensare, ut diximus *n.* 897. *vers. Prob.* 1. ex Decreto Urbani VIII. et fuse defendit Bened. XIV. in quadam Dissert. quam innuit *de Synodo l.* 6. *c.* 4. *num.* 5. ubi asserit S. Pium V. et Gregor. XIII. id in praxim deduxisse. Certum est 4. quod si unus convertitur, et alter non vult cohabitare, nisi cum injuria Creatoris, sive cum blasphemia Divini Nominis, tunc Fidelis libere potest alias nuptias inire, ut expressum est *in eod. c. Quanto*, ubi dicitur ex triplici causa posse Fidelis transire ad alias nuptias, 1. si Infidelis renuat cum eo habitare. 2. si velit habitare, sed nonnisi cum injuria Creatoris, 3. si eum vult pertrahere ad peccatum mortale.

957. Quæritur, an si Infidelis nolit converti, sed tamen vult pacifice cohabitare sine injuria Creatoris, liceat Fideli ab eo separari, non solum quoad torum, sed etiam quoad vinculum? Adsunt tres sententiæ. *Prima* absolute negat et hanc tenet *D. Thomas in* 4. *D.* 36. *q. un. a.* 5. *Estius in* 4. *D.* 39. §. 6. *Petrocorens. tom.* 4. *pag.* 331. *Reg.* 4. item *S. Bonav. S. Anton. Palud. Gabr. etc. apud Sanc. l.* 7. *D.* 74. *n.* 8. Idque probant ex Apost. 1. *Cor.* 7. ubi : *Si qui frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo ; non dimittat illam. Secunda* sententia absolute affirmat, et hanc tenet *Bellarminus de Matr. c.* 12. Ratio

hujus mox adducetur in tertia sententia: Dicit autem *Bellarm.* textum mox relatum D. Pauli non continere præceptum, sed tantum consilium, cum Apostolus statim ad prædicta verba subdiderit; *Ceteris ego, non Dominus. Tertia* demum sententia communior et probabilior, quam tenent *Sanch. l. c. n.* 9. *Concina p.* 224. *n.* 5. *Pont. l.* 9. *c.* 4. *n.* 22. *Tournely Prælect. Theol. t.* 11. *p.* 119. et alii *apud Salm. cap.* 4. *n.* 43. dicit olim, si nullum aderat periculum perversionis, non potuisse Fidelem transire ad alias nuptias, quia non aderat causa discedendi a conjuge infideli; cum per miracula quæ frequentius tunc per fideles fiebant, plures Infideles ad Fidem convertebantur; Sed hodie, cum cessaverint miracula tam frequentia, illicitum est cohabitare cum Conjuge Infideli ex recepta Ecclesiæ consuetudine, quæ introducta est ex eo quod experientia docuit non modicum perversionis periculum imminere ex consortio Infidelis: nisi (excipiunt *Tournely l. c. et Sanch. D.* 75. *n.* 13.) Episcopus dispenset ad cohabitandum propter probabilem spem conversionis illius. Veruntamen advertendum 1. cum *D. Th. l. c. Conc. p.* 225. *n.* 7. *et Petrocor. d. p.* 431. *ex cit. cap. Quanto*, quod Matrimonium illud non solvitur, donec Fideles ad alias nuptias transeat. Advertendum 2. quod antequam Fidelis cum alia Matrimonium contrahat, debet monere Infidelem, si velit ad Fidem converti, ex præcepto Gregorii XIII. et S. Pii V. ut dicunt *Pont. l.* 7. *c.* 48. *n.* 23. *Sanch. D.* 74. *n.* 12. *et Croix n.* 409. Excipit tamen *Sanch. n.* 13. *et* 14. cum aliis, contra *Pont.* si constet Infidelem esse pertinacem, vel si multum distet. Notat autem *Croix l. c.* quod casu quo infidelis non possit moneri, ad contrahendas alias nuptias re-

quiritur dispensatio Pontificis, ut asserit jam præscripsisse præfatum Gregorium XIII.

958. Matrimonium autem inter Fideles numquam solvitur, nisi alter conjugum intra bimestre a Matrimonio contracto, et non consummato Religionem ingrediatur, ut habetur in *c. Si quis conjugatus 27. q. 7. et in Trid. sess. 4. Can.* 6. Hoc tamen intelligitur, prout diximus *n.* 870. *in fine*, modo Matrimonium non esset necessarium ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum, aut honorem Sponsæ; tunc enim non posset vir fieri Religiosus, relinquendo Sponsam, quæ ob Infamiam nequiret amplius Nuptias invenire. Dicunt autem *Sanch. l. 2. D. 25. n. 27. Pont. l. 9. c. 9. n. 7. et Salm. c. 4. n. 90. cum Corn. Trull. et Dic.* quod si transacto bimestri conjux ingreditur Religionem, illicite hic profiteretur, sed valide, quia Concilium in *d. Can.* 6. indistincte sic pronunciavit: *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per sollemnem Religionis professionem alterius Conjugum non dirimi, anathema sit.* Ut dicatur autem Matrimonium consummatum, non sufficit penetratio vasis feminei, sed requiritur effusio seminis in illud; ita communiter DD. cum *Conc. p.* 252. *n.* 4. *et D. Th.* vide dicenda 1036. v. *Sic autem.* Quilibet vero conjugum licite potest intra bimestre debitum negare, quamvis non habeat animum intrandi Religionem, quia utitur jure suo; ita communiter *Pal. p.* 2. *§.* 5. *n.* 7. *et Sal. n.* 91. *cum Soto Con. Led. Henr. Dic. et Trull.* Peccaret tamen (ut diximus *n.* 870. *D.* 2. *in fine*) Sponsus qui Matrimonium contraheret animo intrandi Religionem.

959. An vero possit Papa ex dispensatione solvere Matrimonium ratum, et non consum-

matum? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* negat, et hanc tenent *Pont. l.* 9. *c.* 3. *n.* 3. *Pal. D.* 3. *p.* 2. §. 2. *n.* 3. *Gonet. D.* 5. *n.* 13. item *S. Bonav. Scot. Val. Soto*, *Led. etc. apud Salm. c.* 5. *n.* 58. Ratio, quia Matrimonium ratum ejusdem est naturæ quam consummatum, cujus indissolubilitas(ut declaravit *Trid. sess.* 24. *in princ.*) est de jure Divino, in quo nihil potest Pontifex. *Secunda* vero sententia affirmat, et hanc tenent cum *Busem. Sanch. l.* 2. *D.* 14. *n.* 2. *Bellar. l.* 2. *de Mon. ch. c.* 8. *Navar. c.* 22. *n.* 21. *et Salm. c.* 5. *n.* 61. *cum Cajet. Vasq. Con. Bon. Reb. Bec. etc.* Ratio, tum quia Pontifices pluries hoc in usum deduxerunt dispensando in Matrimonio rato, ut referunt de propria scientia *Navarr. Cajet.* tum quia summus Pontifex tamquam Christi Vicarius, cui regimen Ecclesiæ est commissum, bene potest cum justa causa dispensare in aliquibus quæ sunt de jure divino, et humanos actus concernunt. Causa autem justa (ut dicunt præfati AA.) esset vel impotentia superveniens, aut scandalum imminens, vel sterilitas de novo cognita, quando opus esset ad bonum publicum ut proles gigneretur. Addunt etiam, si adsit disparitas conditionis, morbus contagiosus, dissensiones prævisæ, mutuus Conjugum consensus; Sed has quatuor causas non admittit *Conc. p.* 247. *ex n.* 20. et merito, saltem nisi urgeat necessitas boni publici; nam alias, istis admissis, pauca Matrimonia rata et firma stare possent.

960. » Resp. 2. Manente vinculo Matrimonii, licite fit divortium, et separatio quoad » torum, et cohabitationem, ad tempus, vel » perpetuum, ob gravem, et justam causam, » qualis est:

» I. Alterius conjugis culpabile adulterium » (per quod hic etiam intelligitur omnis spe» cies luxuriæ, in qua caro cum alia dividi» tur, qualis est bestialitas, sodomia etiam in» tra eumdem sexum. *Bon. q.* 4. *p.* 5. *n.* 2. » contra *Fill. Sanch. Perez. d.* 56. *s.* 1. *et* 2. » ex *Matt.* 5. et ex *c. Gaudemus c. Ex litteris.* » Non tamen mollities, vel pollutio, oscula, » tactus, vel amplexus impudici. *Bonac. San» ch. Per. l. c.* licet propter similia ad tempus » possit aliquando fieri separatio, ut nocens » emendetur) * (*ut Salm. c.* 16. *n.* 14. *cum* » *Sanch. Trull. et com.*) * ; tunc enim inno» cens Religionem ingredi, aut Sacros etiam » Ordines suscipere potest : nocens vero non, » nisi cum innocentis consensu. Excipitur ta» men ab hoc casu 1. Si uterque conjux par» ticeps sit ejusdem criminis, vel æqualis. *San» ch.* 19. *d.* 6. *Bon. l. c.* Nisi innocens alteri » condonarit. Quod aliqui eum fecisse censent, » si eam post adulterium intellectum rursus co» gnoverit. *Bon. ex Conc. Henr. Fill. Per. s.* » 3. ubi vide plures casus exceptos.

Certum est virum posse dimittere uxorem adulteram, ut docuit Christus Dom. *Matth.* 5. 19. et expressum habetur in *c. Gaudemus c. Ex litteris etc. Significasti de Divort.* Idem communiter dicunt DD. de viro adultero, quem uxor possit relinquere ; ita *Sanch. l.* 10. *D.* 3. *n.* 6. *Pont. l.* 9. *c.* 16. *et Salm. c.* 16. *n.* 2. *cum Con. Bon. Trull. ex c. Præterea* 32. *q.* 5. *et c. Idololatria* 37. *q.* 1.

961. Quæritur I. An ad divortium faciendum sufficiat suspicio de conjugis adulterio ? Quod sola suspicio sufficiat, habetur expressum in *c. Dicit Dominus.* 32. *q.* 1. ubi D. Hieronymus dixit : *Ubicumque est fornicatio, vel fornica-*

tionis suspicio, *libere dimittitur uxor*. Communiter tamen advertunt *D. Tho. in* 4. *D.* 35. *q. un. a.* 3. *ad* 4. *Viva q.* 8. *a.* 2. *n.* 4. *Sanch. l.* 10. *D.* 12. *n.* 41. *cum S. Bonav. S. Antonin. Palud. Soto*, *Innoc. Hostiens. Abb. et aliis*, non sufficere quamcumque probabilem suspicionem, sed requiri violentam, quæ moralem certitudinem fundet, prout si probetur visus fuisse solus cum sola, et nudus cum nuda, ut dicitur in *c. ceteris* 12. *de Præsumptionib.* Dicit autem *Palaus p.* 6. §. 4. *n.* 8. *cum Farinac. Gutt. etc.* hoc requiri ad divortium faciendum auctoritate Ecclesiæ, nam quoad forum internum ait sufficere suspicionem probabilem, modo sit vehemens. Sed hoc intelligendum, quod licet in foro interno non requiratur tanta certitudo quanta in externo, semper tamen requiritur talis suspicio, ut habeatur non sola probabilitas, sed moralis etiam certitudo de adulterio patrato; alias (bene ait *Viva l. c.*) per solam probabilem nequit alter privari sua certa possessione. Hinc, nisi aliæ adsint circumstantiæ, non sufficiunt amplexus, tactus, et oscula ad faciendum divortium; ita *Pontius l.* 9. *c.* 16. *n.* 5. *Viva l. c. Sanch. n.* 47. *cum Nav. Palud. Perez, Barb. et Lop.* et ipse *Pal. p.* 6. §. 1. *n.* 2. *cum Con. Hurt. etc.* Item non sufficit, quod inveniatur solus cum sola in loco secreto, ut *Sanch. n.* 45. *cum Nav.* contra *Menoch.* sufficit vero in foro conscientiæ, si vir fide dignissimus testetur de adulterio, vel de violento indicio; ut *Sanch. n.* 51. *Viva l. c. et Pal. p.* 6. §. 4. *n.* 8. *cum Gutt. Menoch. etc.* suficiunt etiam, ut ait *Palaus* §. 4. *n.* 8. *cum Menoch.* litteræ amatoriæ uxoris, quibus adulterium præteritum fatetur. Et sic puto etiam sufficere, si aspiciatur aliquis solus cum sola in eodem lecto.

962. Quæritur II. An liceat facere divortium ob sodomiam, aut bestialitatem commissam a Conjuge? *Prima* sententia negat, quam tenet *Innoc. Abul. et Palac. apud Sanch. l. 16. D. 4. n. 2.* hanc sequitur, speculative loquendo, etiam *Pontius l. 9. c. 16. n. 5.* Ratio, tum quia per solam fornicationem caro dividitur; tum quia lex pœnalis, qualis hæc est, non debet extendi de casu ad casum; textus autem *in c. Gaudemus, et c. Litteris de Divor.* ut supra, de sola fornicatione loquuntur. *Secunda* vero sententia communior et probabilior (saltem extrinsece (affirmat, et hanc tenent *D. Tho. Suppl. q. 62. a. 1. ad 4. Sanch. l. c. n. 3. Pal. p 7. §. 1. n. 2. Conc. p. 255. n. 7. Salm. c. 16. n. 9. cum Soto, etc.* Ratio, quia ex jure naturali uterque Conjux tenetur fidem servare non dividendi carnem suam cum alia, quæ vere dividitur, cum habetur concubitus sodomiæ, vel bestialitatis. Nec obstat, quod lex pœnalis non est extendenda; nam jus discedendi ab adultero, qui cum alia carnem suam dividit; non oritur ex lege positiva, sed ex ipso jure naturali, quod prohibet ne conjux cum alia carnem dividat. Sed AA. primæ sententiæ semper replicare possent, vere non dividi carnem sine copula naturali. Ceterum bene ait *Pontius l. c.* ab hac sententia non recedendum, cum sit communis; sed revera eam non probari.

963. Quæritur III. An copula habita cum aliena sine seminis effusione, sit causa sufficiens ad divortium. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Conc. p. 255. n. 9.* citans *S. Bonav. Sotum, Sylv. Palud. Vega et Henr.* Rationem non assignat, sed ratio videtur esse, quia fornicatio sine seminatione vera fornicatio est, licet non consummata, qua vere dividitur ca-

ro; Citat etiam *D. Tho. et Bonac.* sine locis, sed *Bonac.* (ut infra expresse oppositum tenet, et locum D. Thom. ubi id tradat, non potui invenire. *Secunda* vero sententia probabilior negat, eamque tenent *Sanch. l.* 10. *D.* 4. *n.* 13. *Bonac. q.* 4. *p.* 5. *n.* 2. *Escob. l.* 25. *n.* 131. *et Salm. c.* 16. *n.* 10. *cum Fill. Trull. et Led.* Ratio, quia nomine fornicationis intelligenda est fornicatio in suo genere perfecta, nempe consummata per seminationem, alias non adest vera divisio carnis, sed potius divisio attentata, per solam enim seminationem fornicantes fiunt una caro.

Quæritur IV. An vir, cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere? Ratione adulterii certe non tenetur, dum hæc dimissio a Christo Dom. tantum sit permissa, non præcepta, ita *D. Th. Suppl. q.* 62. *a.* 2. et alii omnes ex c. *Idololat.* 27. *q.* 1. ubi D. Aug. sic dixit: *Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti, sed quia permisit, non jussit, dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem.* Ratio patet, quia divortium introductum est in favorem innocentis, unde non debet in ejus pœnam verti. Tantum vero potest vir teneri ad dimittendam adulteram ratione correptionis fraternæ, aut scandali vitandi, ut docent *S. Thom. l. c. Pal. p.* 6. §. 3. *num.* 3. *Bon. p.* 5. *n.* 15. *Salm. c.* 16. *n.* 5. et alii ex c. *Si vir de Adul.* ubi dicitur: *Si vir, sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, et ejus peccati particeps.* Sed quoad obligationem correptionis pertinet, communiter dicunt DD. non teneri dimittere uxorem, si alia via nempe verbis, aut verberibus possit eam corrigere: ita

D. Th. l. c. ad 1. *Salm. n.* 9. *ac S. Bonav. Cajet. Sylvest. Arm. Covar. Barb. Manuel. etc. apud Sanch. d.* 10. *D.* 13. *n.* 9. Item nec tenetur, si ex tali dimissione timeat gravia incommoda, nimirum periculum propriæ incontinentiæ, vel rixas cum propinquis uxoris, vel infamiam, aut jacturam gubernationis domesticæ, et similia, quia præceptum correptionis non obligat cum gravi incommodo, ita *S. Anton.* 3. *p. tit.* 2. *c.* 20. §. 9. *Pontius l.* 9. *c.* 17. *n.* 4. *Pal. n.* 3. *Escob. n.* 136. *Nav. c.* 16. *n.* 28. *Bon. d. n.* 13. *Salm. n.* 7. *et Sanch. n.* 8. *cum Soto, Palud. Led. etc.* Ceterum bene ajunt *Laym. c.* 7. *n.* 15. *Viva q.* 8. *a.* 2. *n.* 5. quod si putet vir hac sola via adulteram corrigendam esse, eo casu tenetur ex caritate (intellige si possit absque gravi incommodo) ad tempus eam dimittere.

Quod ad scandalum autem pertinet, tenetur etiam vir uxorem dimittere, ne videatur ipse peccato uxoris consentire, ut docent *D. Th. l. c. Sanch. n.* 10. *Pont. n.* 3. *et Salm. n.* 7. *cum aliis*, ex *cit. c. Si vir*, ubi maritus retinens uxorem pertinacem declaratur *reus*, *et ejus peccati particeps.* Et idem dicitur in *c. Non solum*, 6. *Caus.* 28. *q.* 1. ibi: *Quod si in his factis perseverat, recede ab illa. Sin autem, et tu particeps peccati illius eris.* Hoc tamen intelligitur 1. ut dicunt *S. Anton. l. c. Sanc. n.* 21. *Pontius, et Salm. l. c.* si adulterium sit notorium, non vero si occultum. Intelligitur 2. ut dicunt *Laym. d. n.* 5. *Pal. n.* 3. *Pont. n.* 3. *Salm. n.* 7. *cum Dic. et Perez. ac Bonac. n.* 13. *cum Sylv. Tol. Con. Caj. Reg. Gutt. Reb. Fill. et Led.* si vir aliquo modo nequeat scandalo occurrere; secus vero si posset alia via, nempe uxoris reprehensione, reclusione, verbe-

ratione, aut alia moderata coercitione. Quod si, his mediis adhibitis, scandalum perseverat, erit vir excusatus, si uxorem non dimittit ex justa causa, nempe ratione periculi suæ incontinentiæ, vel si laboret inopia, aut morbo, et ideo indigeat ope uxoris; vel si alias deberet grave damnum subire; vel si alias uxor deterior evaderet, aut illi immineret notabile detrimentum sanitatis, aut si adsit probabilis spes, ut brevi uxor resipiscat, prout docent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. c. 20. §. 9. *Pal. n.* 3. *Salm. num.* 7. *et Sanch. d. D.* 13. *ex n.* 19. *cum Soto, Nav. Palud. Major. Tab. Led. Palac. Philiarc. Gabr. Ang. Sylv. Lop. Arm. Ricc. et Abul.* etsi non omnes AA. citati omnes præfatas causas excusantes proponant. Addunt *Salm. l. c.* sufficere insuper causam, si plures expensæ essent impendendæ, ut divortium fieret auctoritate Judicis; vel si ex divortio contentiones timeantur. Demum *D. Anton. l. c.* sic concludit: *Ergo vir cum detrimento juris sui, et periculo non tenetur* (uxorem) *expellere.* Ita præfati AA. sed alii probabiliter dicunt, quod si vir jam præbuerit sufficientia indicia, quod ipse ægre ferat uxoris adulterium, non tenetur eam dimittere ratione scandali; quia si nihilominus alii scandalizantur, scandalum ipsorum erit pharisaicum, quod non tenetur ipse vitare; ita *Palaus n.* 3. cui consentit etiam *Laym. d. n.* 17. *cum Palud.* qui ait: *Si explicet Maritus, quod non foveat illam in crimine, sed juxta se retineat, ut cohibeat a peccato. Quod si nihilominus aliquis scandalizatur, scandalum est ex malitia, quod contemnitur.* Item sentit *Glossa in c. Non solum,* supra citato, ubi ad verba, *sin autem, et tu particeps peccati illius eris,* explicat: *Idest, si non revocas eam a*

proposito. Ergo vir, qui revocat adulteram a proposito, non est reputandus particeps peccati illius. Clarius id docet *D. Anton. l. c.* dicens: *Propter scandalum pharisæorum non tenetur homo dimittere jus suum; prius debet* (Maritus) *exponere quod non foveat illam in crimine, sed magis, ut eam melius cohibeat a peccato, juxta se retinet; et cum hoc sit verisimile, si quis ex hoc scandalizatur, non erit scandalum pusillorum, et cum non potest dimittere sine periculo suo, licite potest retinere*. Hinc ex omnibus prædictis bene inferunt *Palaus l. cit. Sanch. n. 26. cum Led. et Abb. et Salm. n. 7. cum Soto, Pont. Dec. Perez, Trull. etc.* quod propter hanc causam scandali raro tenetur vir uxorem adulteram dimittere.

964. Quæritur V. An uxor teneatur divortium facere a viro adultero? *Prima* sententia, quam tenent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 20. § 9. *in fin. et Sanch. l.* 10. *D.* 14. *n.* 29. *cum Palud. Sylv. Soto, Tab. Arm. Sa, Led. etc.* dicit numquam teneri, non ratione scandali, quia numquam præsumitur uxor consentire in viri adulterium; non ratione correptionis, quia tantum Superioris est corrigere facto; uxor autem est subdita viro, unde *ipsa* (ait D. Antoninus) *non habet virum corrigere facto, sed verbo*. *Secunda* tamen sensentia mihi verior, quam tenet *Bon. p.* 5. *n.* 13. *Con. pag.* 256. *n.* 16. *Nav. c.* 22. *n.* 21. *Antoine pag.* 587. *q.* 9. *Salm. c.* 16. *n.* 7. *cum Dic. et Perez*, item *Pe. Soto, Palao, Gabr. Led. etc. apud Sanch. n.* 27. dicit etiam uxorem teneri aliquando divertere a viro adultero, quia aliquando tenetur etiam subditus, si potest sine gravi incommodo, corrigere Superiorem modo, quo potest; et a fortiori ad id te-

netur uxor, cui jam concessum est relinquere virum adulterum; Dummodo tamen (ait *Antoine*) ipsa sciat virum hoc medio certo emendandum: sed melius dicit *Conc.*, si probabilis sit spes emendationis, quia correctio bene debet fieri ubi spes probabilis intervenit ut dicunt *Salm. in tr. 21. de Corrept. frat. c. 7. n. 66. cum Suar. Pal. Diana, etc.* Merito vero dicunt præfati AA. ad hoc raro sive rarissime teneri uxorem, tum quia rarissime uxor potest corripere virum; tum quia rarissime poterit uxor a viro discedere sine gravi incommodo. Et ideo nec etiam tenetur ei debitum negare: tanto magis quia negando vir deterior fieret, ut docent *S. Anton. et Bon. l. c. cum Sanch. Fill. et aliis.*

965. Utrum autem teneatur Conjux innocens recipere alterum ex adulterio emendatum? Affirmant *Conc. 2. ac Bus. infra n. 5. cum Laym. et Perez* ad hoc teneri ex caritate, si alias ille sit in periculo relabendi. Sed ego minime auderem innocentem ad hoc obstringere sub culpa, cum ex una parte Christus Dom. eum perpetuo liberaverit ab obligatione cohabitandi cum adultero, et ex alia non videtur caritas ad tantum onus obligare, ut Conjux recipiat alterum qui fregit sibi fidem. Unde merito dicunt *Salm. c. 16. n. 21.* tantum ex honestate et decentia debere innocentem sibi reconciliare emendatum, si commode potest Nec obstat quod in *c. Si vir Adult.* dicatur; *Debet; sed non sæpe recipere peccatricem*; Nam Glossa To *debet* explicat: *Debet debito honestatis, non necessitatis.*

966. Quæritur VI. In quibus casibus illicitum sit Conjugi divortium facere ab altero in adulterium lapso? Primus est, si uterque reus sit adulterii, tunc enim neuter jus habet ad di-

vortium, etsi unus semel peccaverit et occulte, alter vero centies et publice; ita *Sanch. l.* 19. *D.* 6. *n.* 8. *Pont. l.* 9. *et Salm. c.* 16. *n.* 12. *cum Soto*, *Con. Trull. Dic.* et aliis passim, ex *D. Th. in* 4. *D.* 35. *q. un. ar.* 6. *ad* 5. Dubitatur autem hic, an in tali casu Conjux emendatus possit divortium facere ab altero in adulterio perseverante? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* negat, nisi condonationem sui criminis jam obtinuerit: Quia emendatio illius, ut dicunt, injuriam alteri (vel semel factam) non extinguit. Ita *Pont. l.* 9. *c.* 28. *in fin. Dic. Led. Hurt. Bus.* apud *Salm. c.* 16. *n.* 13. *Secunda* autem sat probabilis sententia, quam tenent *Sanch. l.* 10. *D.* 7. *n.* 4. *Viva q.* 8. *ar.* 1. *n.* 6. *Avers. Trull. Con. Bon. Reg. Henr.* etc. *ac Salm. n.* 14. dicit, quod emendatus possit separari ab altero, qui post correctionem non resipiscit. Ratio, quia (ut dicunt) si post crimina ambo Conjuges se reconciliarent, tunc, uno relabente, posset alter certe recedere: Ita pariter in præsenti casu, nam emendatus per ipsam correptionem jam virtualiter offert reconciliationem, quam alter admittere tenetur, et sic terminus jam imponitur compensationi: ita ut alter non amplius habeat jus in posterum compensandi novum peccatum cum præterito Conjugis emendati: et ideo ob novum adulterium juste tribuitur emendato jus recedendi.

Secundus casus est, si Conjux consentiat in adulterium alterius: tunc enim amittit jus recedendi ex *c. Discretionem de Eo, qui cog. etc.* Et est communis sententia cum *Sanch. lib.* 10. *D.* 5. *n.* 4. *Bon. p.* 5. *n.* 14. et *Salm. c.* 16. *n.* 15. *Bon. Con. Trull. Per.* etc. *D. Th. Suppl. q.* 62. *ar.* 1. Notandum tamen hic uniformiter, quod non sufficit ad præsumendum con-

sensum viri, si ille prudenter dissimularit, vel non averterit adulterium uxoris: eo quod non potuit sine magno incommodo: Vel si causam tantum remotam præbuit, ut si male eam tractavit; In allatis enim textibus statuit non excusari feminam adulterantem etiamsi a viro sit injuste dimissa.

Tertius casus est, si Conjux sine culpa formali adulteretur, puta, ob errorem inculpabilem, vel si violenter cognita sit; ita communiter *S. Th. l. c.* ac *Sanch. Con.* etc. cum *Salm. n.* 17. Secus vero, ut notat *Sanch n* 15. Si per metum consentiret, quia propter metum non excusatur a culpa. Notat etiam *Dic.* apud *Sanch. ib.* quod, si uxor putans virum esse mortuum, extra Matrimonium fornicetur, vir potest eam dimittere; Secus si vir fornicetur putans mortuam uxorem.

Quartus casus est, si injuria sit remissa, sive ante, sive post divortium. Si utem post remissionem relabatur, vel reconciliatus, vel reconcilians, alter jam dimittendi jus habet. *Sanch. D.* 6. *n.* 7. *Salm. n.* 8. *et alii.* Præsumitur autem facta remissio vel ex verbis, vel factis, ut si Conjux innocens, conscius et memor adulterii, omnino sponte coëat cum adultero, ut docent *S. Th. in* 4. *D.* 35. *q. un. ar.* 1. *Sanch. D.* 6. *n.* 19. *et D.* 14. *n.* 6. *Salm. n.* 19. cum *Dic. Trull. Avers. et aliis* apud *Bus.* Signa pariter sunt remissionis, si maneant in eadem domo, mensa, lecto, maxime si interveniant oscula, tactus, amplexus. Notandum tamen, quod si Conjux innocens per hæc vere animum non habeat remittendi, in conscientia semper recedere potest, quamvis in foro exteriori divortium ei negetur; ita *Sanch. D.* 14.

num. 21. et *Fill. Avers. Trull. Vill.* cum *Salm.* *d. n.* 19.

967. Sed dubitatur hic 1. An facto divortio per sententiam Judicis, possit innocens adhuc adulteram cogere, ut ad se redeat? Duplex est sententia. *Prima*, quam tenent *Soto*, et *Led.* apud *Sanch. l.* 10. *D.* 10. *n.* 2. qui probabilem vocat, dicit, quod per sententiam etiam adultera remanet soluta ab obligatione cohabitandi, et reddendi debitum. *Secunda* vero sententia, et communis, quam tenent *Sanch. n.* 3. cum *Sylv. Henr. Led. Sa*, *et pluribus aliis*, item *Pol. p.* 6. § 7. *n.* 1. *Pont. l.* 9. *c.* 19. *Bon. p.* 5. *n.* 16. *et Salm. c.* 16. *n.* 22. *cum Con. Gutt. Reg. Aversa etc.* docet, quod semper ac status utriusque Conjugis non sit mutatus, nempe si neuter voverit castitatem, etc. tenetur adultera redire, quia innocens suum jus non amittit per sententiam, quæ tantum in pœnam adulteræ, non in favorem emanatur; ita expresse docet *D. Thoma. in* 4. *Dist.* 35. *quæst. un. ar.* 6. *ad* 3. ubi: *Cum divortium sit inductum in favorem viri, non aufert ei jus revocandi uxorem; unde uxor tenetur ei reddere, et ad eum redire, si fuerit revocata, nisi de licentia ejus votum continentiæ emiserit.* Et ad hoc, ut adultera teneatur redire, recte dicit *Sanch. n.* 24. (contra *Palac.*) non requiri novam sententiam Judicis. Merito vero ait *Pal. p.* 6. §. 7. *n.* 3. *cum Gutt.* raro posse compelli uxorem adulteram redire ad virum, propter prudentem timorem mortis, aut sævitiæ facile ab illo inferendæ.

968. Dubitatur 2. Si Conjux innocens, facto divortio per sententiam, labitur in adulterium, utrum is amittat jus ad divortium, ita ut, altero petente, teneatur ad eum redire. *Pri-*

ma sententia affirmat, quia injuria jam est compensata, nec sententia ita abstulit adultero jus, ut innocens post divortium possit adulterari; ita *Pont. l.* 9. *c.* 20. *n.* 6. item *apud Salm. c.* 16. *n.* 23. *S. Anton. S. Bonav. Per. Dic. Con. Avers. Sot. Dian. Leand.* et probabilem vocant *Salm. c.* 10. *n.* 23. *Secunda* tamen sententia, quam longe probabiliorem censeo, et tenent *S. Th. in* 4. *D.* 35. *q. un. ar.* 6. *ad* 4. *Sanch. l.* 10. *D.* 10. *n.* 30. et *Salm. n.* 25. *Fill. Reg. Bon. Led. et alii*, dicit non teneri. Quia per sententiam absolute latam jam innocens absolutus mansit a servitute; et adulter jure suo privatus. Hoc tamen non obstante, *D. Th. l. c. ad* 5. sic advertit: *Secundum æquitatem Judex ex officio suo debet eum cogere, ut caveat periculo Animæ ejus, et scandalo aliorum, quamvis non possit revocationi petere.* Et in hoc omnes conveniunt, ut dicunt *Salm. n.* 14.

969. Dubitatur 3. An Conjux possit adulteram dimittere propria auctoritate? Adsunt tres sententiæ satis probabiles. *Prima* sententia absolute negat, et hanc tenent *D. Th. in* 4. *D* 35. *q. un. ar.* 3. ubi: *Divortium non potest celebrari, nisi judicio Ecclesiæ. Conc. p.* 256. *n.* 14. *ac Bellarm. Avers. apud Salm. c.* 16. *n.* 46. Ratio, quia separatio Conjugum est actio publica, pertinens ad externam gubernationem; unde non potest fieri privata auctoritate sine perturbatione. *Secunda* sententia, quam tenent *Laym. c.* 7. *n.* 8. et 9. *Pont. c.* 18. *n.* 2. et 6. *et Salm. n.* 47. *cum S. Ant. Soto, Con. Henr. Vill. etc.* distinguit, et affirmat, si adulterium est notorium; negat vero, si occultum, quia tunc fama Conjugis adulteri injuste proderetur. Idque confirmant ex *c. Significasti* 4. *de Divort.* ubi dicitur: *Si notorium est mulierem adulterium*

commisisse, *ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet*, *nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.* Item ex c. *Ex part.* 9. *de Spons.* ibi : *Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere. Tertia* demum sententia absolute affirmat posse fieri divortium sine sententia, sive adulterium sit publicum, sive occultum, modo sit certum, et ex separatione non interveniat scandalum, quod non possit aliter reparari ; ita *Sanch. l.* 10. *D.* 12. *n.* 31. *et* 32. *cum Soto, Palac. Henr. Abb. etc. ac Bon. p.* 5. *n.* 10. *cum Sa*, *Led. Reg. Con. et Fill.* Probatur 1. ex c. *Dixit Dominus* 32. *q.* 1. ibi : *Ubicumque fornicatio est, vel fornicationis suspicio*, *libere dimittitur uxor.* Nota To *libere*, quod denotat nullam requiri sententiam, aut licentiam. Et ratio est, quia absolute concessum est a Christo Domino dimittere Conjugem adulterantem. Hæc sententia mihi probabilior est, saltem si adulterium sit ex parte feminæ ; durum enim esset cogere virum certum de adulterio uxoris, ut publicum facit illius crimen in judicio cum suo perpetuo dedecore. Bene tamen advertit *Bon. l. c.* quod si post divortium Judex cogat Conjugem ad cohabitandum, tenetur obedire ; sed juxta hanc sententiam non tenetur reddere.

Notandum autem hic, quod, facta juridica separatione, vir innocens potest ingredi Religionem, etiam invita adultera, c. *Agatosa* 27. *q.* 2. Potestque etiam Ordines Sacros suscipere, ut *Salm. c.* 16. *n.* 50. *cum communi*, manente tamen vinculo Matrimonii ; Quare, si is, suscepta Religione, vel Ordinibus Sacris, cum alia coiret, licet tunc non detur amplius criminis compensatio, attamen verum adulterium committeret. Item, si uxorem cognosceret, pec-

caret quidem peccato sacrilegii, sed non fornicationis. Hoc autem esset, si Matrimonium jam consummatum fuerit, nam alias Matrimonium per Professionem Religiosam (non autem per Ordines Sacros) etiam quoad vinculum dissolvitur; *Salm. c.* 16. *n.* 50. *et* 51. *et commun.* Recte autem advertunt *Salm. n.* 23. quod, si conjux innocens absque sententia Judicis separetur ab adultera, vix unquam possit, etiam juxta primam opinionem ut supra, Sacerdotium suscipere: quia difficulter hoc fieri posset absque scandalo.

E converso adulter, nec etiam facto divortio juridico, potest Religionem ingredi, aut Sacerdotium suscipere, nisi de licentia alterius; vel nisi alter jam statum irrevocabilem assumpserit: Alias, si Religionem aut Sacerdotium suscipere velit, esto jam assumpserit, potest ab illo repeti, et tenetur reddere. Sed sufficit ad hoc licentia tacita, ut si alter sciens hunc velle mutare statum, non impediat, cum commode possit. Et sufficit etiam, si alter requisitus neget reconciliationem, ut dicunt *Sanch. l.* 10. *n.* 15. *et* 19. *et Salm. c.* 16. *n.* 14. cum *Con. Avers. Dic. Dian. Bon. Led. ex c. Gaudemus de Conversione Conjug* Addunt *Pont. l.* 9. *c.* 6. *n.* 3. *Sanch. n.* 8. cum aliis, *et Pal. p.* 6. §. 7. *n.* 2. quod si post biennium adulter non revocatur, potest libere Religionem ingredi, vel sacris initiari, quia tunc censetur alter in hoc ei consentire, jure sic disponente in *Anthentica*, *Sed hodie. C. ad l. Jul. de Adult.*

970. » II. Sævitia mariti, vel uxoris. Ex » qua, si grave periculum comparti immineat, » potest separatio peti a judice; immo, si mortem » minetur, vel venenum paret, potest divertere

» ante judicis consensum. Vide *Bon. l. c. Laym.*
» *Per. se.* 3.

Constat ex *c. ex transmissa*, *de Rest. Spol.* ob sævitiam conjugis posse alterum separari, quamvis iste ob aliquod suum crimen fuerit causa sævitiæ illius, *c. de Bened.* 32. *q.* 1. Non tamen sine sententia Judicis, et postquam crimen sit plene probatum, ut ex Conc. Carthag. in *c. Seculare* 33. q. 2.

971. Sed quæritur 1. an tunc possit recedere propria auctoritate? affirma; si periculum sit in mora (ut ait hic *Busemb.*) vel si non posset litigare, aut Judicem adire, vel facile sævitiam probare; ita *Sanch. l.* 10. *D.* 18. *n.* 3. *Anacl. p.* 667. *n.* 110. et *Salm. c.* 16. *num.* 18. cum *Aversa*, *Trull. Villal.* Si vero possit Judicem adire, et sævitiam probare, tenetur expectare sententiam, ut dicunt *Sanch. l. c. Pal.* §. 4. *n.* 7. *Pont. l.* 9. *c.* 13. *n.* 7. *et Salm. d. n.* 38. *c. Significasti*, *de Divort.* contra *Frull. et Hurt.* Ratio, tum quia exigitur sententia, ne passim divortia fiant; tum quia causa hæc sævitiæ introducta est auctoritate Ecclesiæ, et ideo æquum est, ut nemo ea utatur ad discedendum sine Ecclesiæ auctoritate.

Quæritur 2. an talis juste recedens possit, invito conjuge, Religiosus fieri? Negatur, nisi timor de damno gravi sit talis, ut nunquam deponi possit, ex *c. Litteras*, *de Rest. spoliat.* Alias divortium tantum ad tempus erit, donec cesset periculum, data cautione in judicio; ita *Sanch. l.* 10. *D.* 18. *n.* 3. *Salm. n.* 37. cum *Bas. Trull. Fill. Dic.* Notant autem *Salm. n.* 40. cum *Dic.* in praxi vix credi posse, quod cesset unquam periculum, si conjux fuerit amens et furiosus, vel ita pronus ad iram, ut sæpe intervenerit periculum damni, et aliquando uxo-

rem vulneraverit, vel si dederit venenum, etiam semel.

Quær. 3. qualis timor sufficit ad divortium ratione sævitiæ ? Resp. Sufficit, ut prudenter timeri possint quæcumque mala gravia a conjuge, vel ab ejus propinquis; ut si adesset comminatio mortis, verba injusta, frequentia convicia, et jurgia, ex quibus nimis molesta redderetur cohabitatio, vel esset periculum abortus intentati, vel mali gravis in aliis filiis, aut consanguineis, etc. Ita *Sanch. l.* 10. *D.* 18. *n.* 11. *et* 12. *ac Salm. c.* 16. *n.* 41. cum communi. Recte tamen advertunt *Salm. ibid.* quod aliqua ex his, quæ respectu feminæ nobilis essent gravia, respectu alterius humilis conditione levia erunt. Item advertunt *Sanch. n.* 13. *et Roncagl. p.* 180. *q.* 5. *R.* 1. non sufficere solas minas, nisi conjux solitus sit illas exequi; Quapropter Judex bene perpendere debet minantis conditionem, et modum, ex *l. Hæc autem* 5. *ff. Si cui plus etc.*

972. Quæritur 4. an sola verbera sint causa justa divortii ? Alii affirmant, *Bart. Bald. Lupus, Graff. etc. apud Sanch. D.* 18. *num.* 14. Alii negant, nisi ex verberibus probabiliter timeatur periculum mortis, ut *Cujac. etc. ibid. n.* 5. Alii vero communissime, ut *Pont. l.* 9. *c.* 25. *num.* 5. *Ronc. p.* 180. *q.* 5. *R.* 1. *et Sanch. num.* 16. *cum Host. Abb. Ang. Sylv. Henr. Arm. Tab. etc.* dicunt licitum esse viro verberare uxorem, modo non fiat frequenter, nec ex levi causa, nec acriter, quamvis causa sit magna, sed raro, et mediocriter. Unde probabiliter ait *Sanch.* non posse uxorem discedere, si verberatio est levis; etiamsi sine causa verberata fuerit (excipiunt *Salm. c.* 16. *num.* 41. nisi mulier esset nobilis). Item addunt *Ronc.*

l. 4. Bon. p. 5. n. 5. Pal. p. 6. §. 9. n. 8. et Sanch. n. 16. cum Rolandó, et Riminaldo, non licere uxori divortium facere ex una verberatione, etsi gravi, sed requiri saltem binam, nisi probabiliter timeatur, ne maritus verberationes replicet, attenta illius natura, et circumstantiis, puta si ipse domi vel etiam extra domum detineat concubinam.

973. » III. Si conjux compartem trahat in » peccatum, v. gr. ad hæresim, veneficium, » etc. * (*Adde si vir aliòs in domum introdu-* » *cat cum periculo, quod tentet ad adulterium.* » *Vel si vir velit exercere sodomiam cum uxore,* » *etsi ipsa consentire renuerit, ut Salm. n. 35.* » *cum Sanch. Bas. Soto*) *, tunc enim inno- » cens potest se separare, immo tenetur, si peri- » culum sit grave. *Laym. l. 5. t. 10. p. 3. c. » 7. n. 16.*

» IV. Morbus contagiosus, v. gr. lepra * (*Ut* » *D. Th. Suppl. q. 46. a. 1. ad 4. ubi.* Uxor » viro leproso tenetur reddere debitum, non » tamen ei cohabitare. *Hoc autem rectè dit* » *Sanch. l. 9. D. 24. n. 29. cum S. Anton.* » *et aliis intelligi, si ex cohabitatione probabi-* » *liter immineat periculum infectionis. Item justa* » *erit causa discedendi, si aliter Conjux sit fu-* » *riosus, aut maleficus, aut energumenus, ut* » *Salm. c. 16. n. 35. cum communi*) *: Quod » si tamen sine gravi detrimento possit cohabi- » tare, ad id tenetur, aut saltem adhabitare, » et ministrare, nisi alter remittat.

974. » V. Hæresis, vel apostasia superveniens » matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit » judicio Ecclesiæ, non tenetur conjugem con- » versum recipere, saltem ex justitia; nam ex » caritate aliquando tenetur, ut si sit pericu- » lum incontinentiæ. *Bon. Laym. l. cit. Perez*

» d. 57. s. 1. * (*Nota hic, quod non ob quæcumque crimina Conjugis potest aliter separari, sed tantum ob perniciosa. Potest autem ab hæretico discedere, etsi hæresis sit occulta: immo tenetur, si sit in periculo perversionis; vide Salm. cap. 16. ex n. 26. Et si crimen sit declaratum, potest aliter etiam fieri Religiosus, ut Salm. n. 34. modo judicio Ecclesiæ discesserit, ut patet ex c. de illa, de Divort. ubi hoc divortium declaratur esse perpetuum*) *.

975. » VI. Mutuus consensus. Ex quo licite » se separant vel toro, sive ad tempus, sive in » perpetuum, ob finem spiritualem, vel etiam » habitationem. Quod tamen non solet permitti, » nisi uterque ingrediatur religionem, vel uxore » ad religionem transeunte (aut si vetula sit, » id est sexagenaria, *Azor*, etc. *Dian. p.* 3. » *t.* 4. *R.* 73. manente in sæculo in voto con» tinentiæ) maritus suscipiat sacros Ordines. » * (*Si autem Conjux remanens in sæculo ne» sciebat teneri eo casu ad emittendum votum » castitatis, dicunt Sanch. Fagnanus, etc. (con» tra Anacletum) apud P. Ferraris Bibl. verb. » Conjux num.* 23. quod ille, adhuc præstito » consensu, potest ad se revocare conjugem et» iam in Religione professum) *. Porro, apud » quem, et cujus expensis, facto divortio, li» beri sint educandi? Vide *Laym. hic l.* 1. et » *Sanch.* Vide *Per. d.* 58. et 59. *Bon. q.* 3. » *p.* 5. *n.* 11.

976. Conveniunt DD. quod, facto divortio juridico, filii sunt educandi apud Conjugem innocentem. Quo vero ad expensas, si divortium fit culpa Patris, ejus expensis educanda est proles, ex *Authent. Si Patet. C. Divortio facto*, ubi: *Si Pater causam divortii præstiterit, apud Matrem, ad secundas nuptias non venientem*,

liberi nutriantur Patris expensis. Et contra expensis Matris, si divortium fit culpa Matris; ita *Glossa in dicta Authent*. *Palaus p*. 6. §. 10. *n*. 5. *Laym*. *c*. 7. *in fin*. *et Sanch*. *l*. 10. *D*. 20. *num*. 7. *cum Bart*. *Palud*. *Hist*. *Sylv*. *Henr*. *Gut*. *etc*. *ex ead*. *Authentica*, ubi legitur : *Si vero contra*, *tunc apud Patrem*, *Matris locupletis expensis ; nisi Pater minus idoneus sit*, *tunc enim apud Matrem locupletem nutriantur*. Sed negant *Salicit*. *Boerius*, *et Alexand*. *apud Sanch*. *l*. *c*. *n*. 5. quod asserunt prædicta verba non esse in textu originario (ut fatetur ipsa *Glossa*) sed inserta fuisse ab *Irnerio*. At hoc non obstante, non discedendum a sententia communi, ut ait eadem *Glossa*, quia cum Matri adulteræ dos, facto divortio, restituatur, jus naturale postulat, ut ipsa Matrimonii onera sustineat, alias commodum ex suo crimine reportaret. Ad hoc tamen bene advertit *Sanch*. *num*. 8. cum communi omnium, omnino requiri sententiam Judicis. Quando autem alter conjugum esset infidelis, vel hæreticus ; proles semper apud fidelem educanda est, quamvis fidelis fuerit in culpa ut *Sanch*. *n*. 3. *Palaus l*. *c*. *cum aliis*.

977. » Quæres, an uxor teneatur sequi vi-
» rum ad cohabitationem?

» Resp. Teneri, quia vir est caput familiæ,
» et uxoris,

Excipiuntur tamen sequentes casus.

» 1. Si ex sequela timeatur grave onus, vel
» periculum, v. gr. vitæ, pudicitiæ, vel salu-
» tis ; vel uxor a viro peregre non alatur.

» 2. Si vir post matrimonium factus sit va-

» gus, nec facile sit sequi; secus tamen, si ante
» fuit vagus; idque ipsa scivit.

» 3. Si in contractu Matrimonii additum fuit
» pactum de non mutando domicilio, et nulla
» gravis necessitas urgeat.

Regulariter uxor tenetur sequi virum mutantem domicilium, etiamsi mutet sine justa causa; modo causa non sit turpis, *Sanch. lib.* 1. *D.* 40. *num.* 2. *et* 6. Et hoc etiamsi alicubi adsit contraria consuetudo, quæ non potest derogare juri Divino, quod constituit virum caput uxoris, ut in 1. *Cor.* 13. 3. Item etiamsi vir longe discedat, et ibi per longum tempus sit moraturus; secus vero si brevi inde reversurus sit; ita *Sanch. l. c. D.* 41. *n.* 11. *cum Panorm. et Alexander de Nevo*, *ac Boss. c.* 6. *n.* 34. *cum Suar. Bar. et Farinac.* tunc enim nec uxor tenetur sequi virum, nec vir secum ducere uxorem, ut dicunt *Salm. de* 2. *Præc. c. unic. n.* 48. *cum Sanch. Tol. Bon. Sayr. Fill. etc.* Prout neque tenetur vir eam secus ducere, etiamsi longe discedat, si magnæ expensæ requirerentur ad eam illuc transvehendam: *Salm. ibid.* cum AA. citatis. E converso uxor non tenetur sequi virum, si ille velit eam pertrahere ad peccatum, vel uxor per discessum exponeretur gravi periculo vitæ, ut *Sanch. l.* 1. *D.* 41. *n.* 5. *cum Sylv. Nav. Arm. Ang. etc.* aut periculo gravis detrimenti, ut *Boss. c.* 6. *n.* 38. *cum Laym.* et aliis communiter. Sic pariter non tenetur uxor sequi virum vagantem, nisi uxor ante Matrimonium id sciverit, ut *Sanch. l. c. n.* 7. *cum Sylvest. Ang. Nav. Lopez, Man. et Boss. n.* 48. cum aliis communiter. An autem uxor teneatur sequi virum in exilium condemnatum? Probabilius affirmandum cum *Sanch. l.* 1. *D.* 41. *n.* 13. *Boss. c.* 6. *n.* 46. *et alii.* Vide dicta *l.* 3. *n.* 353.

CAPUT III.

De Impedimentis Matrimonii.

978. » Duplicis generis sunt impedimenta: » quædam illicitum tantum, alia insuper irritum » Matrimonium reddunt. Priora dicuntur impe» dientia, posteriora dirimentia.

979. Non dubitant Hæretici nostri temporis posse Ecclesiam constituere impedimenta Matrimonium impedientia; negant tamen posse constituere dirimentia. Sed Concilium Tridentinum *Sess. 24. Can. 4.* sic statuit: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse instituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in his constituendis errasse, anathema sit.* Nec obstat dicere, quod Ecclesia nequit invalida reddere Sacramenta instituta a Christo Domino, quando celebrentur cum debita materia, et forma. Nam resp. quod Sacramentum Matrimonii subsistit in illius contractu; quare, etsi Ecclesia Sacramentum invalidare non possit, potest tamen ob bonum commune spirituale, ratione cujus supremam habet potestatem super populum Christianum, invalidare contractum, sine quo Sacramentum minime conficitur.

*

980. Hanc autem facultatem indicendi impedimenta dirimentia, certum est habere Summum Pontificem, et Concilium Generale auctoritate illius cofirmatum.

Sed dubitatur 1. an habeant illam etiam Episcopi ex potestate ordinaria in suis Diœcesibus? Attento jure naturæ, affirmant *Sanch. l. 7. D. 1. n. 9. Pont. l. 6. c. 1. n. 12.* item *Soto, Trull. Bon. et alii apud Salm. c. 11. num. 9.* Ratio, quia Episcopi possunt in suis Diœcesibus, quod Papa potest in Ecclesia universali, nisi aliquid Pontifex sibi expresse reservet, ut sentiunt *Sotus de Just. l. 10. q. 1. a. 3. in fine ad 2. Pont. l. 6. c. 1. n. 12. Cabassut. T. J. l. 1. c. 8. 6. cum Panorm. et Jo. Andr. ac Sanch. de Matr. l. 1. D. 62. num. 3. cum Abul. Arag. Victor. Covarr. Perez, Hurt. Henriq. Majol. Veracr.* et aliis; exceptis tamen iis quæ pertinent ad statum universæ Ecclesiæ, prout est res Fidei definire. Negant vero *Suar. t. 5. D. 7. Se. 4. n. 5. Lugo Resp. mor. l. 1. Dub. 45. et Salm. n. 9. cum Con. Diana, Perez, et Dic.* quia res maximi momenti non sunt decernendæ, nisi a Suprema Sede. Ceterum ipsi *Sanch. et Pont.* fatentur, quod, esto nulla sit lex prohibens Episcopis inducere impedimenta dirimentia, id tamen vetitum est ex inveterata consuetudine. Sed præter hanc consuetudinem, refert Benedictus XIV. *de Synodo l. 7. c. 68. n. 7.* Urbanum VIII. suo decreto approbasse Declarationem S. C. ubi id expresse vetitum fuit ac insuper Pontificem præcepisse, ne in posterum hoc in dubium revocaretur.

981. Dubitatur 2. An impedimenta dirimentia ab Ecclesia assignata obligent Infideles? Resp. cum *Sanch. ib. n. 3. Salm. n. 10. Bec. Avers.* etc. tantum obligare infideles viventes in locis

Summo Pontifici temporaliter subjectis, cum ibi universaliter adstringantur legibus contractuum; secus, si alibi degant.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantum?

982. *Quæ reddunt Matrimonium illicitum? I. Ecclesiæ vetitum, scil. prohibitio Episcopi, etc.*

983. *II. Tempus feriarum, quo prohibentur sollemnitates, Benedictio, etc.*

984. *Dub. 1. An tunc liceat consummare? Dub. 2. An liceat consummare ante Benedictionem?*

985. *III. Catechismus. IV. Crimen scil. incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia.*

986. *VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dub. 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium?*

987. *Dub. 2. An in voto ante Matrimonium ad debitum petendum? An id possint Mendicantes? Dub. 3. An aliquando Episcopi etiam ad Matrimonium contrahendum?*

988. *Impedit etiam Matrimonium I. Clandestinitas. II. Omissio Benedictionis.*

989. *III. Omissio Denunciationum.*

990. *Dub. 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione Denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid si una tantum denunciatio omittatur?*

991. *Dub. 2. An Denunciationes faciendæ in*

Ecclesia, et in Missa? Dub. 3. In qua Parochia debent fieri?

992. *Dub. 4. in quibus diebus festivis? Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus?*

993. *Quando sint repetendæ?*

994. *De obligatione denunciandi impedimenta.*

995. *Dub. 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit?*

996. *Dub. 2. An unus testis de impedimento impediat.*

997 *Quibus modis deponere debeant testes, ut impediatur Matrimonium.*

998. *Dub. 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata?*

999. *An fama impediat Matrimonium? Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti?*

1000. *An contrahens teneatur impedimentum fateri?*

1001. *Quid debeat agere Parochus cognito impedimento?*

1002. *Dub. 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum? Dub. 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius?*

1003. *Qui possit dispensare in Denunciationibus?*

1004. *An Episcopus, et ob quam causam?*

1005. *Causæ ob quas Episcopus teneatur dispensare.*

1006. *Causæ ob quas non teneatur, sed potest dispensare.*

1007. *Dub. 1. An possit dispensare Vicarius Generalis? Dub. 2. An aliquando Parochus possit dispensare, aut saltem declarare?*

982. » RESP. Præter peccatum mortale, et » excommunicationem, sex potissimum reddunt

» Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet.
» I. *Ecclesiæ vetitum*, II. *nec non Tempus*
» *feriarum*.
» III. *Atque Catechismus*, IV. *Crimen*, V.
» *Sponsalia*, VI. *Votum*,
» *Impediunt fieri*, *permittunt facta teneri*.
» Dicitur I. *Vetitum*, id est prohibitio Ec-
» clesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel Parocho,
» ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabi-
» litatis inter copulandos. Vide *Bon. q.* 1. *p.*
» 14. *n.* 1. * (*Et tunc Sponsi contrahendo*
» *graviter peccarent*; *leviter tamen*, *si prohi-*
» *bitio sit ob venerationem alicujus festi*, *Salm.*
» *cap.* 14. *n.* 1.) *.

983. » Dicitur II. *Tempus feriarum*, quod
» secundum *Trid. sess.* 14. *c.* 10. *de reform.*
» incipit tunc ab Adventu Domini usque ad E-
» piphaniam inclusive: et a die Cinerum usque
» ad octavam Paschæ inclusive. Quo tempore
» non prohibetur ipse contractus, aut ejus con-
» summatio, sed tantum nuptiarum sollemnita-
» tes, ut est benedictio nuptiarum, sollemnis
» sponsæ in domum sponsi traductio, sollemniora
» convivia, et tripudia, etc. * (*sed hæc non*
» *sub gravi*, *nisi excessus sit magnus*: *immo*,
» *si fiant moderate*, *nulla erit culpa*, *ut ait*
» *Sanch. l.* 7. *D.* 7. *n.* 18.) *. Neque *Trid.*
» *sess.* 24. *c.* 1. prohibet matrimonium con-
» summari ante benedictionem, sed tantum hor-
» tatur ne fiat. Vide *Bon. l. c. Sanch. l.* 6.
» *d.* 7. *Con. d.* 30. *Fill. t.* 10. *p.* 2. *c.* 9. *M.*
» *Per. d.* 43. *s.* 10. *n.* 7.

984. Dubitatur 1. an liceat consummare Ma-
trimonium tempore feriarum? Negant *D. Thom.*
in 4. *D.* 32. *art.* 7. *q.* 4. *Fagn. in c. Capel-*
lanus de Feriis n. 6. item *S. Anton.* et plures
Canonistæ *apud Sanch. l.* 7. *D.* 7. *n.* 21. et pro-

bant ex *c. Nec uxorem q.* 4. ubi eo tempore interdicitur uxoris traductio; ex quo inferunt interdici etiam usum conjugii, quia propter hunc traductio prohibetur. Sed verius affirmant *Sanch. l. c. n.* 23. *Pont. l.* 6. *c.* 8. *n.* 9. *Bellarm. l.* 1. *de Matrim. c.* 31. *circa fin.* et fuse N. SS. P. Bened. XIV. *Notif.* 80. *n.* 17. *cum Diana*, *Croix*, *Bon. Pignat. Perez*, *Fill. Monac. et aliis*; idque confirmat ex quadam Declaratione S. C. edita die 10. Jun. 1684. ubi dictum fuit permissam esse temporibus vetitis traductionem Sponsæ ad domum Sponsi, modo fiat absque sollemnitatibus. Et ratio est, ut ait præfatus Benedictus, quia non sunt imponenda certa onera, ubi manifesta lex non adest illa præscribens. Ad Canones autem qui opponuntur, respondet idem Pontifex eos consilii esse, non præcepti; Hinc refert Van-Espen reprehendentem Canonistas, qui nimis addicti rigorosis antiquorum Canonum expressionibus in præceptum reduxerunt, quod potius erat consilii.

Dubitatur 2. an liceat consummare Matrimonium ante Benedictionem sacerdotalem? Negant plures, quorum alii dicunt esse tantum veniale, ut *Caj. Soto, Covarr Led. Henr. etc. apud Boss. de Matr. l.* 1. *c.* 9. *n.* 11. Alii tenent esse mortale, ut *Conc. p.* 302. *n.* 16. *ac Palud. Gulielm. et Rosell. apud Escob. lib.* 25. *n.* 238. *et S. Ant.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 16. §. 1. qui putat conjuges toties peccare tunc mortaliter, quoties coeunt. Id probant ex pluribus Canonibus, quos affert *Sanch. lib.* 3. *D.* 12. *n.* 1. Probabilius tamen, et communius dicunt, nullum esse peccatum *Nav. Man. c.* 22. *n.* 83. *Pont. l.* 5. *c.* 2. *n.* 3. *Laym. c.* 4. *n.* 12. *Salm. c.* 8. *n.* 8. *Viva q.* 4. *art.* 4. *n.* 6. *Pal. p.* 13. §. 5. *n.* 8. *cum Con. et Led. Escob. n.* 943. *cum Vill.*

Ochag. Sanch. l. cit. n. 7. cum Palac. Veracrux., Philiarch. etc. Boss. l. c. n. 12. cum Bellar. Barb. Gutt. Fill. etc. Idemque docet Bened. XIV. *eadem Notif.* 80. *n.* 17. Probatur 1. ex *c. Nostrates.* 30. *q.* 5. ubi expresse dicitur id nullum esse peccatum his verbis: *Sicque demum benedictionem, et velamen cœleste suscipiunt. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dicimus.* Probatur 2. Trident. *sess.* 24. *c.* 1. ubi: *Præterea eadem S. Synodus hortatur, ut Conjuges, ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent.* Per *To hortatur* clare denotat Concilium id esse consilii, non præcepti. Et idem habetur ex Rituali Rom. *de Sacr. Matr.* ibi: *Monet Parochus Conjuges, ut ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent, neque Matrim. consumment.* Cuique patet, monitionem non importare præceptum. Conveniunt tamen omnes, quod omissio absoluta Benedictionis non excusetur saltem a veniali: vide dicenda *n.* 988. *v.* Secundum.

985. » Dicitur III. *Catechismus*: Quod im- » pedimentum contrahitur ab eo, qui respondet » pro infante, quando supplentur cærimoniæ » post baptismum collatum in necessitate* (*Di- » cunt tamen Salm. c.* 23. *n.* 3. *Catechismum » esse illam professionem Fidei, quæ ante Ba- » ptismum fit nomine baptizandi. Sed hoc im- » pedimentum probabilius est sublatum per Tri- » dentinum, ut Salm. l. c. cum Pal. etc. Et » sic decisum a S. C. refert Diana* 3. *p. de » Sacram. R.* 26.)*. Sed videtur sublatum per » *Trid.* secundum *Sanch. Fag. Conin. Fill.* etc. » qui ideo monent Parochos, ut in libro dis- » tinguant patrinos Catechismi a patrinis Ba- » ptismi. Vide *Bon. l. c.*

» Dicitur IV. *Crimen*, ut 1. Incestus cum con-
» sanguinea conjugis in primo, vel secundo gra-
» du scienter admissus (qui impedit matrimo-
» nium cum quacumque alia persona : vide *Pe-*
» *rez d.* 23. *s.* 5.) vel cum propria matre,
» vel filia. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxo-
» ricidium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio
» propriæ prolis ex Baptismo, ad impedien-
» dam redditionem debiti. 6. Publica pœniten-
» tia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Mo-
» niali. Verum hæc per non usum sunt sublata :
» Vide *Lay. hic c.* 15. *ex Nav. Sanch. l.* 7.
» *d.* 16. *Con. d.* 30. *d.* 3. * (*Sic etiam Conc.*
» *p.* 342. *n.* 15. *et Salm. c.* 13. *n.* 15. *cum*
» *Sanch. et communi : excepto voto, interdi-*
» *cto, et sponsalibus. Episcopus autem tantum*
» *in interdicto potest dispensare, Salm. ib.*
» *n.* 16.) *.

» Dicitur V. *Sponsalia*, sc. cum una contra-
» cta, et non dissoluta. *Con. d.* 30. *d.* 3. *Sanch.*
» *Fill. Bon. l. c. n.* 5.

986. » Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex ;
» sive castitatis, sive religionis, sive non nu-
» bendi. Vide *Sanch. l.* 5. *d.* 15. *Regin. l.* 31.
» *cap.* 24. *n.* 184. *Bon. l. c. n.* 7.

Notandum hic, quod votum Religionis, aut castitatis absolutum non potest ab Episcopo dispensari ante Matrimonium ; secus si fuerit conditionale, aut pœnale, ut dictum est *de voto. l.* 3. *n.* 260. *Q.* 3.

Sed dubitatur 1. an possit Episcopus dispensare in voto castitatis a conjugibus emisso post consummatum Matrimonium ? Resp. Affirmative cum *S. Ant.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 24. §. 2. *in fin. Pal. p.* 1. *n.* 16. *Bon. p.* 15. *n.* 5. *Sanch. l.* 8. *D.* 11. *n.* 3. *et* 4. et ibi *Arag. Man. et Gutt. ac Salm. c.* 14. *n.* 13. et ibi *Aversa*, et

Cornejo, contra *Lopez*, et *alios*. Ratio, quia votum hoc non est omnimodæ castitatis, cum nequeat obligare ad non reddendum debitum, nisi (bene advertit *Sanch. n.* 4.) emittatur ante consummationem, cum animo ingrediendi Religionem. Censent autem *Salm. d. num.* 13. etiam Vicarium Generalem Episcopi posse dispensare in hujusmodi voto, ex concessione generali, quam ipse habet ad omnes casus episcopales. In voto tamen castitatis Conjugum de mutuo consensu emisso solus Papa dispensare valet, ut communiter docent *Sanchez*, *Sporer*, *Anacl. etc. apud Ferraris Bibl. v. Debitum Conj. num.* 4.

987. Dubitatur 2. an possit Episcopus dispensare in voto castitatis emisso ante Matrimonium, ad petendum debitum? Negant *Lessius l.* 2. *c.* 40. *n.* 126. *et Cajet. Sylv. Tol. ac Led. apud Sanch. l.* 8. *D.* 12. *n.* 2. nisi adsit necessitas, puta periculum incontinentiæ. Sed communius, et valde probabiliter affirmant *Sanch. num.* 4. *cum S. Ant. Soto*, *Val. Sa*, *Vega*, *Henr.* et pluribus aliis, item *Elbel p.* 382. *n.* 71. *Tamb. de Voto c.* 17. §. 4. *n.* 54. Auctor libri (*Istruz. per i Nov. Conf.*) *p.* 2. *c.* 15. *n.* 31. *Barb. All.* 37. *num.* 9. *cum Sayr. Gutt. et Sylv. ex D. Th. ac Conc. t.* 10. *p.* 344. *in princ. cum Nav. et Henr.* Ratio, tum quia lex reservationum est in ædificationem, esset autem in destructionem, si Pontifex vellet sibi reservare talem dispensationem cum tanto periculo quod communiter adest: tum quia (ut ait *Sanch.*) hæc facultas dispensandi conceditur Episcopis ex consuetudine, quæ jurisdictionem præbet ex *c. Cum contingat de Foro compet.*

An autem in hoc voto possint dispensare Confessarii Mendicantes? Communiter affirmant *Pal.*

D. 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 18. *Wigandt tr.* 16. *n.* 160. *Resp.* 3. *Sanch. l.* 8. *D.* 16. *n.* 3. *cum Cordub. Veracr. Palac. Manuel*, *et Henr. Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 244. *cum Suar.* et *Laym. ac Salm. c.* 14. *n.* 14. *cum Gutt. Candido*, *Diana*, *et Aversa*. Et hoc virtute Privilegiorum plurium Pontificum, quæ referemus infra *num.* 1128. et signanter vi Privilegii S. Pii V. vivæ vocis oraculo. Id admittit etiam *Pontius l.* 8. *c.* 20. *n.* 12. quando scilicet votum castitatis est emissum ante Matrimonium; negat vero, si post Matrimonium; negat vero, si post Matrimonium contractum, quia, ut ait (et idem dicunt *Manuel*, *et Vega*, *apud Sanch. n.* 5.) Privilegium S. Pii loquitur tantum de dispensatione voti emissi ante Matrimonium. Sed verius *Sanch. et Salm. l. c.* admittunt pariter de voto emisso post Matrimonium, quia, licet virtute Privilegii S. Pii non possint Regulares dispensare, possunt tamen virtute aliorum Privilegiorum, vi quorum valent ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi dispensare possunt jure ordinario, ut proculdubio Episcopi jure ordinario in eo voto dispensant, cum tale votum non sit omnimodæ castitatis; vide dicenda *dict. n.* 1128. An autem Regulares possint dispensare in impedimento affinitatis in ordine ad petendum debitum? Vide dicenda *n.* 1076. *vers. Insuper.*

Dubitatur 3. an Episcopus, urgente necessitate et periculo incontinentiæ, possit dispensare in Voto castitatis ad Matrimonium contrahendum? Resp. affirmative; vide dicta *l.* 3. *de Voto num.* 258. *v. Notandum II.* Et ita tenent *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 40. *num.* 34. cum *Suar. Led. etc.* item *Salm. de Voto c.* 3. *n.* 97. *et Less. l.* 2. *c.* 40. *num.* 127. *cum Nav. Sot.* et

Sylv. dummodo periculum sit in mora, et non sit facilis aditus ad Papam. Ceterum ante Matrimonium Episcopus, excepto voto castitatis, et sponsalibus cum altero initis, potest universe in aliis impedimentis impedientibus dispensare, sicut etiam in omnibus Matrimonio supervenientibus; *Croix*, et *Salm. cap.* 1. *n.* 12. *cum Pal. Bon. etc.* vide dicenda *n.* 1127.

988. » Dixi in Responsione, *potissimum:* quia » præter supra dicta, alia tria impedimenta nu» merantur.

» Primum est clandestinitas: Etsi enim va» leat matrimonium clandestine contractum, » ubi Tridentinum non est receptum, non li» cet tamen sub mortali. Ubi autem Tridenti» num est receptum, saltem quoad punctum » matrimonii, est irritum, de quo sequenti » dubio.

» Secundum omissio benedictionis: quia sine » hac, etsi valide, illicite tamen contrahitur » matrimonium, saltem primum, ut ex *c. No» stras*, *et c. Sponsus q.* 5. docent *Bon. q.* 4. » *p.* 6. *n.* 2. *Sanch. l.* 7. *d.* 82. *Sa*, *Henr.* » *Fill.* etc. qui tamen concedunt non esse mor» tale * (*Ut communiter docent Sanch. lib.* 7. » *D.* 82. *n.* 9. *Boss. t.* 1. *l.* 9. *cap.* 9. *n.* 9. » *Mazz. t.* 4. *p.* 195. *n.* 3. *cum communi et* » *Escob. n.* 649. *cum Soto*, *Sa*, *Hurt. etc.*)* » intellige, per se loquendo, nam per accidens » ratione præcepti particularis, scandali, vel » contemptus, ut si omittant nihil faciendo, ac » si esset res vana, vel vile, ac puerile habe» rent ei se subjicere, docet *Per. d.* 43. *s.* 10. » *n.* 4. posse esse mortale: Dixi *primum:* nam » secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi pri» mæ non fuissent benedictæ. Quod si autem » alter conjugum sit viduus, alter vero primas

» nuptias celebret, aut saltem numquam fueri
» benedictus, etsi jure antiquo non licuerit,
» nunc tamen quibusdam locis consuetudo ha-
» bet, ut benedicantur; ut vid. *Bon. l. c.* Et
» patet ex *Agenda*. Debet autem fieri in tem-
» plo a proprio Parocho, sine cujus licentia si
» quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec
» absolvatur ab Ordinario Parochi, a quo be-
» nedictio erat accipienda.

989. » Tertium, si contrahatur Matrimonium
» sine præviis proclamationibus: sine quibus etsi
» valeat, non liceat tamen sub mortali, ut ha-
» bet communis (quamquam *Sanch. l. 3. d.*
» 5. *n.* 7. et *Gasp. Hurt. d.* 5. *n.* 59. putent,
» non esse mortale unam omittere, quando cer-
» tum est moraliter, nullum subesse impedi-
» mentum; Sed contrarium docet *Per. d.* 42.
» *s.* 1. *n.* 9. *ex Con.* et *Pontio*) nisi Epi-
» scopus vel ejus Vicarius dispenset, ut patet
» ex *Trid. s.* 24. *c.* 1. quod circa eas præcipit
» sequentia: 1. Ut fiant in Ecclesia, inter Missa-
» rum sollemnia. Possunt tamen fieri in Oratorio,
» vel juxta Ecclesiam, aliove loco, confluente
» magno populo. 2. Ut fiant a proprio Paro-
» cho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. Ut
» fiant in Parochia propria, et quidem utrius-
» que contrahentis, uti declaravit Congregatio.
» 3. Ut fiant tribus diebus festivis, non imme-
» diatis, continuis tamen, id est, qui feriatis
» quidem diebus, nullo tamen festo interpolen-
» tur. V. *Bon. p.* 2. *q.* 6.

990. Plura dubia hic discutienda. Dubitatur 1. an peccet mortaliter Parochus, si assistat Matrimonio, omissis Denunciationibus, sine dispensatione Episcopi, quando jam per diligentiam certus factus fuerit nullum subesse impedimentum? Negant *Solus*, *Machad.* et *Led.* *apud*

Sanch. l. 3. *D.* 5. *n.* 3. quia (ut ajunt), cessante adæquate fine legis, cessat lex. Sed communissime et verius affirmant *Sanch. n.* 6. *Pont. l.* 5. *c.* 30. *n.* 3. *Bon. p.* 6. *n.* 7. *Escob. num.* 547. *Boss. l.* 1. *c.* 8. *n.* 3. *et* 14. *Barb. All.* 32. *num.* 2. *Roncag. p.* 153. *q.* 1. *R.* 1. *et S Im. c.* 8. *n.* 77. cum aliis pluribus. Ratio, tum quia esto per diligentiam Parochus impleat finem Tridentini, transgreditur tamen diligentiæ formam, quam Concilium præscribit; quod cum sit iu re gravissima, non excusatur a mortali, nisi urgens adsit necessitas, quæ moram non patiatur; tum quia alias non adæquate satisfit fini præcepti Denunciationum, nam diligentia Parochi non satis supplet effectum Denunciationum ad impedienda mala, quæ alioquin evenire possunt, eo quod, neglectis Denunciationibus, si supervenit impedimentum, filii reputantur illegitimi, etiamsi contrahentes impedimentum ignoraverint, ut habetur ex *cap fin.* §. *Si quis de Clandest. despons* quando contra legitimi habiti fuissent, si præcessissent Denunciationes, ut in *c. Ex tenore. Qui filii sint legit.* Præterea in Trident. *sess.* 24. *c.* 5. contrahentibus sine denunciationibus adimitur spes de obtinenda dispensatione impedimenti, scilicet consanguinitatis, vel affinitatis (non autem publicæ honestatis, ut declaravit S. C. *apud Farinac.* prout refert *Bossius n.* 27.) Hoc autem quod dicitur de Denunciationibus faciendis ante Matrimonium; idem dicendum de obligatione eas faciendi post nuptias contractas ante consummationem; ita recte docent *Sanch. l.* 3. *D.* 11. *n.* 3. *Pont. l.* 10. *c.* 4. *n.* 2. *Salm. c.* 8. *n.* 94. *Pal. p.* 3. §. 5. *n.* 6. *Escob. n.* 612. *cum Palud. Trull. et Vill. ac Boss. c.* 8. *n.* 6. *cum Nav. Laym. Con. Bon. Reg. Diana*,

etc. (contra *Dic. Lop. et Led.*) Quia Concilium, juxta textum mox supra allatum, æque præcipit fieri Denunciationes ante Matrimonium, quam postea aute ejus consummationem. Et bene addunt *Pontius*, *ac Pal. l. c. Boss. num.* 7. *Sanch. num.* 5. *cum Nav. et Man. ac Escob. n.* 614. *cum Con. Trull. et Leand.* (contra *Henriq.*) Conjuges consummantes ante denunciationes toties peccare graviter, quoties copulantur, quia toties copulantur cum eodem periculo fornicationis; Unde oppositum mihi videtur dicendum, si ipsi certi essent nullum subesse impedimentum, quia violato jam præcepto Tridentini, per consummationem, illud amplius non urget.

An autem omittere unam Denunciationem sit mortale? Pariter affirmant *Pont. l. c. ac Pal. Con. et Leand. apud Escob. n.* 549. Sed probabiliter negant *Sanch. num.* 7. *Boss. l. c. et Escob. num.* 550. *cum Fill. Barb. Gutt. Led. Diana, Veracr. et Vill.* quia respectu ad totum præceptum videtur gravis materia. Immo *Salm. c.* 8. *n.* 78. *cum Trull. Reb. et aliis*, putant nec esse mortale, si etiam duæ Denunciationes omittantur; Sed huic probabilius contradicit *P. Conc. p.* 298. *n.* 4.

991. Dubitatur 2. an Denunciationes debeant fieri in Ecclesia, et inter Missarum sollemnia? Revera sic præscribitur in *Trid. Sess.* 24. *c.* 1. et in Missa Parochiali, vel Conventuali, arbitrio Parochi, etiam contradicente Capitulo, ut declaravit S. C. Vide *Zachar. apud Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 474. Sed probabiliter dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 3. *n.* 9. *Barb. All.* 42. *a n.* 15. *et Ronc. p.* 163. *q.* 1. *R.* 2. posse etiam fieri in Ecclesia tempore Concionis, vel processionis. Immo *Wigandt tr.* 16. *n.* 96. *v. Quid*, *Sanch.*

l. c. Laym. c. 4. *num.* 20. *Barb. in cit. loco Trid. n.* 21. *Boss. c.* 7. *n.* 13. *Escob. num.* 558. *cum Fill. Vill. Dion. Trull. etc.* (contra *Pont. l. c. n.* 6. *et Hurt. Led. Possev.*) ajunt posse fieri extra Ecclesiam in loco magni concursus, quia sic jam obtinetur finis Concilii. Idque probabile videtur, saltem sine mortali, et si adsit aliqua causa, sine ulla culpa.

Notat autem *Boss. c.* 7. *n.* 99. *cum Marchino*, quod tempore pestis, si nequeant fieri Denunciationes in Ecclesia, et non possent induci Sponsi ad Matrimonium differendum, tunc Episcopus potest vel permittere ut fiant Denunciationes per vocem præconis, aut per Edicta loco publico affixa, et hoc in quocumque die, vel eas remittere, et ad id etiam tenetur, si urgeat necessitas, juxta dicenda *n.* 1005. Quod si nequeat adiri Episcopus, Parochus bene potest, et justa urgente causa etiam tenetur Sponsos conjungere, postquam sit certior factus nullum subesse impedimentum.

Dubitatur 2. in qua Parochia debeant fieri Denunciationes? Certum est faciendas esse in Parochia utriusque contrahentis, ut dicunt communiter cum *Busemb. Sanch. lib.* 3. *D.* 6. *n.* 4. *Laym. c.* 4. *n.* 9. *Pal. n.* 13. §. 3. *n.* 2. et alii passim; quia sic fert consuetudo. Excipiunt *Laym. c.* 4. *n.* 10. *Boss. c.* 7. *n.* 18. *et Salm. c.* 8. *n.* 72. *cum Dicast.* nisi Parochiæ essent valde propinquæ. Sed dubium, fit ubinam faciendæ Denunciationes, si alter Sponsorum de brevi moratur in aliquo loco? *Pont. l.* 5. *c.* 30. *n.* 5. putant sufficere, si fiant in loco ubi ille actu degit. Sed longe probabilius *Sanch. n.* 6. *Con. D.* 2. *n.* 60. *Barbos. All.* 32. *num.* 11. *Ronc. pag.* 153. *q.* 1. *R.* 3. *et Escob. n.* 556. *cum Gutt. Henriq. Reg. Ochag.*

etc. ex Declar. S. C. dicunt omnino fieri debere in Parochia unde discessit, quia Denunciationes ideo fiunt, ut impedimenta manifestentur, ac propterea oportet eas fieri, ubi Sponsi diutius sunt commorati. Et hic notandum, quod si alter Sponsorum sit externus, Parochus non debet facere Denunciationes, nisi postquam ipse per fidem authenticam probaverit Statum liberum eorum Ordinario, ut habetur ex Instructione S. C. S. Officii, quæ observatur *apud Genet. ad calcem in Tract. de Matr. t.* 5. *et apud Pitton. de Matr. n.* 1734. Et pluries declaravit S. C. Denunciationes necessario faciendas in loco originis, ut refert *P. Zacharia apud Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 477. Quoad Vagos autem Tridentinum *sess.* 24. *c.* 7. præcipit Parochis non assistere eorum Matrimoniis, nisi post diligentem inquisitionem adhibitam, et nisi prius ab Ordinario licentiam assistendi obtinuerint. Hinc recte ait *Ronc. p.* 168. *q.* 4. in fine, quod graviter peccaret Parochus, si tale præceptum non servaret, esto alioquin Matrimonium esset validum, cum Concilium nullam irritantem clausulam apposuerit. Vide alia dicenda circa Vagos *n.* 1089.

992. Dubitatur 4. in quibus diebus possint fieri denunciationes? In Tridentino *sess.* 24. *cap.* 1. præscribitur, ut fiant *tribus continuis diebus festivis.* Praxis fert (prout ait *Ronc. p.* 153. *quæst.* 1. *R.* 2.) ut denunciationes fiant tribus diebus festivis *continuis*, ita tamen ut non intercedant alii dies festivi, sed non immediatis (nempe tribus Festivis Paschatis), ut sentiunt ipse *Ronc. et Barb. All.* 32. *Sanch. lib.* 3. *D.* 6. *n.* 8. *Pont. lib.* 5. *cap.* 39. *num.* 8. *et alii*, quia tempore tam brevi non satis obtineretur finis Concilii. Ac probabiliter dicunt *Salm.*

c. 8. *n.* 75. *cum Trull. Hurt. Reg. Leand. etc.* posse fieri etiam in tribus festis immediatis, quia in Concilio dicitur *continuis diebus festivis*, nec ibi excipitur, quod non sint immediati. Et sic pariter dicunt *Salm. loc. cit. cum Trull. Aversa*, *et Leand.* (citant etiam *Bon. Con. et Dian.* sed non bene, ut mox videbimus) posse fieri Denunciationes tribus diebus festivis discontinuis, modo plures dies festi non intercedant, quia sic sufficienter jam satisfit intento Concilii. Sed verius *Sanch. l.* 3. *D.* 5. *n.* 8. *Pal. p.* 13. §. 3. *n.* 4. *Bon. p.* 6. *n.* 19. *et Escob. num.* 568. *cum Con. Vill. Dian. Machad. et Reg.* censent id non esse quidem mortale (contra *Henriq.*) quia non videtur gravis trangressio; sed non excusari a veniali, quia jam transgreditur praescriptum Concilii.

An autem possint fieri Denunciationes diebus ferialibus, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in Ecclesia? Negant *Pont. lib.* 5. *c.* 30. *n.* 7. *et Fill. Leand. Hurt. etc. apud Escob. n.* 560. *ex Declar.* Sacr. Congr. Sed probabiliter affirmant *Sanch. lib.* 3. *D.* 6. *n.* 10. *Bonacina part.* 6. *n.* 10. *Barbos. Alleg.* 32. *n.* 15. *Boss. cap.* 7. *n.* 6. *cum Laym. Reg. et Possev. et Escob. n.* 562 *cum Ochag. Reg. et Gutt.* ex alia contraria Declar. S. C. *apud Ochavag.* quia sic jam satis impletur finis Concilii. Saltem probabile est id posse fieri sine culpa gravi, ut diximus *n.* 991. de Denunciationibus factis extra Ecclesiam in loco magni concursus.

993. » 1. Licet statim post ultimam procla-
» mationem contrahere, etiam eadem die: non
» licet autem differre ultra 4. menses, intra
» quos si non contrahant, repetendas esse de-
» nunciationes declaravit Congregatio *in sess.*

» 24. c. 1. *de Reform.* * (*Et Salm. c. 8. n.* » 75. *cum Pontio, et Leand.*) *. Immo Rituale » Romanum duos tantum menses permittit, intra » quos si non contrahatur, jubet repetere de- » nunciationes, nisi videatur aliud Episcopo.

994. » 2. Post proclamationes tenetur sub » mortali, qui novit impedimentum, illico de- » nunciare, quantumvis secretum esset, ad im- » pedienda gravia mala, v. gr. incestum, sa- » crilegium, etc. Si tamen inde alteri pericu- » lum infamiæ nasceretur, is ex caritate prius » esset monendus, ut a Matrimonio desisteret. » *Sanch. l. 3. d. 13. Fag. p. 2. l. 6. c. 5.* » *Henr. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 8.* » *etc. commun.* contra *Pontium*, *d. 5. q. 6.* » qui negat teneri denuntiare, si sit occultum. » Idem tenet *Mart. Perez d. 43. s. 6. n. 1.* » *et seq.* sed cum hac limitatione, si tantum » audiverit, et nesciat a quo, vel si pro foro » interno sit dispensatum, vel si metuat ma- » gnum scandalum, aut periculum, vel si sciat » contrahentes esse in bona fide.

Certum est 1. quod si impedimentum possit per testes probari, quilibet illud sciens denunciare tenetur, sive impedimentum sit dirimens, sive impediens, esto sit occultum, et infamatorium, nempe quod ortum habuerit ex peccato; ita *Pal. p. 12. §. 6. n. 1. Pont. l. 5. c. 34. n. 3. Boss. t. 1. c. 7. n. 158. et Salm. c. 8. n. 95. cum Trull. Aversa, Dic.* et communi. Quivis enim tenetur manifestare peccatum occultum alterius quod est tertio nocivum, quando Prælatus legitime id præcipit, prout præcipit Episcopus imponens (dum fiunt Proclamationes) omnibus consciis alicujus impedimenti, ut revelent. Et tenentur revelare etiam ii qui noverint impedimentum sub secreto naturali,

et adhuc cum juramento non propalandi, ut dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 16. *n.* 6. *Escob. n.* 622. *cum Palud. et Card. Boss. n.* 176. *cum Barb. et Fag. ac Salm. cum aliis*, ex *D. Thoma* 2. 2. *q.* 70. *ar.* 1. *ad* 2. ubi docet promissionem et juramentum non obligare, quando imminet damnum communitati, vel tertiæ personæ, prout in nostro casu utrique damnum imminet. Advertunt tamen præfati AA. antequam fiat denunciatio, præmittendam esse correptionem fraternam, et etiam pluries, nisi probabiliter sit profutura; modo periculum non sit in mora. Certum est 2. quod si impedimentum est occultum, et jam fuerit pro eo obtenta dispensatio quoad forum internum, illud sciens non tenetur denuntiare, secus si adesset publica fama de impedimento, et dispensatio esset occulta, ut *Sanch. l.* 3. *D.* 14. *n.* 4. *Boss. n.* 167. *et Pal. l. c. n.* 2. Certum est 3. quod si noveris impedimentum ex auditu, sed non recordaris a quo, vel si accepisti a persona non fide digna, non teneris denunciare; *Sanch. n.* 7. *Pont. n.* 1. *Pal. n.* 3. *cum Gutt. et Farinac. ac Boss. num.* 164. *et* 166. *cum Nav. Con. Bon. Fill. Cord. et Hurtad.*

995. Sed dubitatur 1. An si tu solus impedimentum noveris, nec possis probare, tenearis illud denunciare? *Prima* sententia, quam tenent *Pontius l.* 5. *c.* 34. *a n.* 6. *Dian.* 3. *p. tr.* 4. *R.* 231. *ac Sa, Major. et Gabr. apud Salm. c.* 8. *n.* 97. negant, quia nemo tenetur denunciare impedimentum quod probare non potest; unde sic arguunt: Aut sponsi sunt in bona, vel in mala fide; Si in bona, non peccant contrahendo Matrimonium; Si in mala, nihil proficies, cum testimonium unius non sufficiat ad nuptias impediendas. *Secunda* vero sententia com-

munissima et verior affirmat teneri, si commode potes, eamque tenet *Sanch. l.* 1. *D.* 13. *n.* 2. *Pal. p.* 12. §. 6. *n.* 5. *cum Hurt. Con. Henr. Cov. et Hurt. Escob l.* 25. *n.* 625. *cum Laym. Bon. Barb. Fag. Arag. et Lop. Boss. n.* 173. *cum Fill. et Reg. ac Salm. num.* 100. *cum Dic. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia, si Sponsi sunt in mala fide, bene proficiet revelatio ad vitandum peccatum, cum testimonium unius de impedimento satis est ad Matrimonium impediendum, ut diximus *n.* 878. *Dub.* 1. et mox fusius probabimus in *dub. seq.* Si vero in bona fide, proficiet saltem ad reparandam injuriam materialem Sacramenti. Diximus, *si commode potes*, nam cum tuo gravi damno, aut aliorum scandalo, non teneris denunciare, cum neque lex Ecclesiastica, neque præceptum correctionis obliget cum gravi incommodo, aut scandalo aliorum.

996. Dubitatur. 2. An sufficiat unus testis de impedimento, ut Episcopus prohibeat contrahi Matrimonium? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Pont. l.* 5 *c.* 34. *n.* 8. *et* 9. atque *c.* 36. *n.* 2. *et Diana p.* 3. *tr.* 4. *R.* 12. dicit sufficere, si impedimentum ortum habeat ex crimine; si vero non provenerit ex peccato, sed ex cognatione carnali, aut spirituali, requiri duos testes fide dignos, nisi adsint alia adminicula, quæ plenam faciant probationem. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenet *La-Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 215. dicit, quod si impedimentum non sit ob crimen, sufficit ad impediendum unus testis fide dignus; si vero ob crimen, requiruntur saltem duo, quia tunc agitur de præjudicio tertii, adversus quem nequit ferri judicium sine plena probatione. *Tertia* sententia, quam tenent *Con. p.* 201. *num.* 12. *et*

Salm. c. 8. n. 106. cum Trull. Dic. Aversa, etc. dicit sufficere unum testem, qualecumque sit impedimentum, modo testis ille sit omni exceptione major, et deponat ex certa scientia. *Quarta* demum sententia communissima, et verior, quam tenent *Sanch. t. 1. D. 71. Panorm. in c. Super eo de Test. Nav. Man. c. 2. n. 83. Ronc. p. 154. q. 7. R. 1. Pal. p. 32. n. 3. cum Con. Covarr. et Mascard. ac Boss. tom. 1. cap. 7. num. 133. cum Host. Sylvest. Gutt. Farinac. Barb. Piasec. Comit. Hurt. etc.* absolute docet sufficere unum testem ad impediendum Matrimonium, etiamsi non sit omni exceptione major; modo habeat qualitates infra explicandas. Id probatur 1. ex *c. Super eo de Test. et attest.* ubi sic habetur: *Matre asseverante* (intellige alterius Sponsorum) *ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia praesumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingant. Si vero Matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.* Probatur 2. ex *c. Praeterea. 12. de Spons.* ubi, cum quidam vir cupiebat contrahere Matrimonium, ejus consanguineus asserebat cum Sponsa coiisse; respondit Papa: *Ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum intervenisset, districte prohibeas, ne deterius inde contingat.* Ex quo textu recte inferunt *Sanch. num. 3. et 4. cum Mascard. et Alex. de Nevo, ac Boss. num. 142. cum Panorm. Gutt. et aliis supra citatis*, hoc procedere, etiamsi testis accusator, vel denunciator, et etiam sit criminosus, suamque turpitudinem alleget. Ratio nostrae sententiae est, quia, licet quando agitur de praejudicio tertii, plena requiratur probatio, attamen cum hic agatur de vitando periculo Animae, nempe si forte Matrimonium contraheretur cum impedi-

mento, minori probatione jus contentum est. Secus vero dicendum, ut bene ajunt *Sanch. n.* 8. *cum Panorm. et Boss. num.* 155. *cum Gutt.* contra *Palud.* si agatur de præjudicio tertii, et non agitur de peccato vitando, puta si testis allegaret fornicationem Sponsæ, vel quid simile, tunc enim bene requiritur plena probatio ex *c. Licet cap. Veniens et c. Omni de Testam.*

997. Quamvis autem (ut diximus) ad impediendum matrimonium non requiratur, ut testis sit omnino integer, requiritur tamen I. ut ipse non tantum denunciet, sed etiam deponat, esto sponte se offerat ad deponendum, ut dicunt *Sanch. dict. D.* 71. *n.* 10. *cum Alex. de Nevo*, *et Boss. n.* 146 *cum Gutt.* Nisi talis testis denunciando probaret de fama impedimenti, ut ajunt iidem AA. ex *c. Non in duo de Sponsal.* quia tunc sufficit, ut tantum denunciet, quin deponat. II. ut deponat cum juramento; *Ronc. l. c. Sanch. n.* 12. *cum Host. Panorm. Palud. Præp. Lop. etc. Pal. p.* 32. *num.* 4. *cum Covar. et Gutt. ac Boss. n.* 147. *cum Coninc. Barbos. et Hurt.* quia in iis quæ sunt in præjudicium tertii, non creditur testi nisi jurato, ex *c. Tua. de Cohabitat. Cleric.* III. ut deponat non ex auditu, sed ex certa scientia, ut *Roncag. ibid. Sanch. n.* 12. *cum Abb. Cov. Præp. etc. Pal. d. n.* 4. *cum Con. et Gutt. ac Boss. n.* 284. *cum Nav. et Riccio.* Excipiunt tamen AA. citati, et *Salm. c.* 8, *n.* 106. *ex c. Licet. de Testib.* nisi impedimentum sit consanguinitatis, vel affinitatis, tunc enim sufficit, ut testis deponat illud audisse a duobus fide dignis, et maxime a consanguineis Sponsorum, qui magis sunt idonei ad probandam vel negandam consanguinitatem, ut *Bossius n.* 152. cum aliis. IV. demum requiritur ut testis ille non sit persona

vilis, dummodo factum non sit ita occultum, ut nequeat probari nisi per vilem personam, quia ubi deest facultas probandi, admittitur probatio etiam per se non sufficiens; ita *Palaus l. c. cum Menoch. Boss. num.* 145. *cum Gutt. et Sanch. num* 13. *cum Panorm.* et communi, contra *Goffred.*

998. Dubitatur 3. An si sponsalia fuerint jurata, sufficiat unicus testis deponens impedimentum ad impediendum Matrimonium? Negant *Glossa in c. Præterea de Sponsal. v. Nisi*, *ac Palud. Lop. etc. apud Sanch. l.* 1. *D.* 71. *n.* 9. quia in præfato textu *Præterea* supra allato expresse dicitur non sufficere unum testem, si sponsalia sint jurata. Sed probabilius affirmant *Sanch. l. c. cum Cov. et Veracr. Pal. p.* 32. *num.* 6. *cum Gutt. et Masch. ac Boss. c.* 7. *num.* 144. *cum Host. Præp. Hurt. etc.* modo testis ille sit fide dignus, et deponat ex certa scientia. Ratio, quia si fama impedimenti bene sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut habetur ex *c. Super eod. de Consanguin.* tanto fortius debet sufficere testis integer, qui efficacius probat, quam sola fama; idque certum esse apud omnes, testantur *Palaus num.* 6. *et Sanch. lib.* 2. *D.* 45. *n.* 27. Ad textum autem oppositum in *cit. c. Præterea*, recte respondet *Panorm. in d. c. Super eo*, *atque Sanch. Palaus*, *et Bossius ll. cc.* quod in casu textus præfati non erat testis ille omnino integer, tum quia allegabat turpitudinem suam, tum quia non deponebat in forma testimonii.

999. Notandum autem hic, quod fama impedimenti satis est ad impediendum Matrimonium, ut expressum habetur *in c. Super eo*, *de consanguin.* Nisi fama infirmetur juramento Consanguineorum, ut excipiunt *Sanch. l.* 1. *D.*

71. *n.* 18. *et Pal. p.* 32. *num.* 7. *cum Abb. Gutt. etc.* ex *c. Cum in tua*, *de Spons.* Immo addit *Sanch. l. c.* quod juramentum ipsorum contrahentium etiam valet adversus famam arbitrio Judicis. Probabilius autem censet *Pal. dict. n.* 7. *cum Gutt.* (contra *Palaum*) in probatione famæ oportet, ut testis denunciet cum juramento, cum ipse *Sanch.* fateatur (ut supra dictum est *n.* 997. ad II.) in judicio non credi testi non jurato, ubi agitur de præjudicio tertii. Præterea notandum, quod notitia privata famæ non sufficit Judici, ut possit nuptias impedire, sed tantum ut possit inquirere de impedimento; ita communiter *Sanch. n.* 15. *Pal. l. c. cum Gutt. et Boss. c.* 7. *num.* 128. *cum Innoc. Barb. et aliis.* An autem possit Judex impedire Matrimonium, si sciat privatim impedimentum esse notorium? Negat *Pal. ib. cum Gutt.* dicens requiri, ut talis notorietas sit probata in judicio, nam alias notitia esset privata, ex qua Judex nequit ferre judicium. Hæc opinio probabilis videri posset alicui ex eo quod Judex debet judicare secundum allegata et probata, juxta dicta *Tom. II. l.* 3. *n.* 208. Sed probabilior est mihi sententia affirmans; quam tenent *Sanch. n.* 16. *cum Glossa in l.* 1. *C. Qui adv. quos*, *etc. ac Boss. n.* 127. *cum Barb.*, quia alias Judex, pronunciando sententiam de Matrimonio contrahendo, cooperaretur ad ineundum Matrim. nullum, quod esset intrinsece malum.

1000. » 3. Contrahens ipse, legitime interro-
» gatus de impedimento occulto, tenetur illud
» fateri, vel Matrimonio abstinere, nisi dispen-
» sationem pro foro conscientiæ acceperit: tunc
» enim fateri non tenetur, nisi Judex aliunde
» habeat sufficientem probationem. *Sanch. Sylv.*
» *Laym. l. c. n.* 10. Vide *Bon. l. c. Perez d.*

» 43. s. 7. n. 2. * (*Ita communiter Sanch.*
» *l.* 3. *D.* 14. *n.* 2. *Pont. l.* 5. *c.* 33. *n.* 1.
» *et Boss. c.* 7. *n.* 182. *et* 188. *cum Laym.*
» *Con. Fill. etc. An autem sponsi teneantur fa-*
» *teri copulam incestuosam, si in Dispensatio-*
» *ne adsit clausula :* Nisi copula fuerit habita?
» *Vide dicenda n.* 1235.) *.

1001. » 4. Parochus, cognito impedimento,
» tenetur prohibere Matrimonium, et remittere
» ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque
» potest assistere, *Sanch. lib.* 3. *d.* 15. *Mart.*
» *Perez d.* 43. *s.* 7. *n.* 9. *etc.* * (*cum Salm.*
» *cap.* 8. *n.* 103. *et communi*) contra *Pontium*.
» Nisi tamen ex sola confessione nosset; tunc
» enim nullo modo posset negare Matrimonium,
» sive publice sive privatim petenti, neque il-
» lum admonere officii extra confessionem: licet
» in confessione posset, ac deberet : Et tunc,
» si quidem sine magno scandalo a Matrimonio
» non possent desistere, nec vellent, suadere,
» ut contrahant communi consensu, sub condi-
» tione, si Papa dispenset, animo tantisper co-
» habitandi ut fratres (non autem quoad to-
» rum) donec accedat dispensatio, et iterum
» contrahant. Ita ex *Beja*, *et Pontio l.* 5. *c.*
» 35. *Perez l. c.* qui addit, si omnino nolint,
» persistantque petere, debere Parochum as-
» sistere.

1002. Dubitatur 1. an Parochus, si ipse so-
lus noverit impedimentum, teneatur impedire
Matrimonium publice petitum? Si impedimen-
tum denunciatur ab aliis, certum est ex *c. fin.*
de Cland. despons. teneri Parochum interdicere
nuptias, et rem ad Ordinarium deferre, ut ille
cognoscat. Dubium fit, si solus Parochus im-
pedimentum sciat extra Confessionem, an pos-
sit et teneatur nuptias impedire? Negat *Pont. l.*

5. *c.* 35. *n.* 5. *et* 6. eadem ratione ductus, ut dixi supra in Dubio 1. *n.* 995. quia nemo tenetur denunciare quod probare non potest. Affirmant tamen verius *Sanch.* *l.* 3. *D.* 15. *n.* 11. *Boss.* *c.* 7. *n.* 193. *Ronc.* *p.* 154. *p.* 7. *R.* 2. *Pal.* *p.* 2. §. 7. *n.* 3. *Cov.* *et Gutt.* *ac Escob.* *n.* 628. *cum Henr.* *Hurt.* *etc.* Ratio, quia, si quilibet tenetur (ut diximus *d.* *n.* 995.) impedimentum revelare, etiamsi ipse solus illud sciat; a fortiori tenetur Parochus, cui ex officio incumbit consulere saluti suarum ovium. Nec obstat, quod peccatori occulto, publice petenti Sacramentum, illud non est denegandum; nam respondetur cum *AA.* *cit.* quod hoc procedit, quando impedimentum dumtaxat reddit illicitam Sacramenti susceptionem; secus vero, si impedimentum (præter susceptionem) præbet occasionem aliorum damnorum et culparum.

Dubitatur 2. an Ordinarius qui solus conscius sit impedimenti, teneatur Matrimonium impedire? *Sanch.* *l.* 3. *D.* 15. *n.* 11. *Pont.* *l.* 5. *c.* 35. *n.* 5. *et Pal.* *p.* 12. §. 7. *n.* 7. *cum Hurt.* *Con.* *et aliis*, sentiunt eum nec teneri, nec posse; quia nemo potest esse Judex, et testis. Sed probabilius affirmant *Bon.* *p.* 301. *n.* 11. *Escob.* *n.* 634. *cum Leand.* *Bon.* *c.* 7. *n.* 205. *cum Con.* *et Hurt.* *et Salm.* *c.* 8. *n.* 104. *cum Aversa*, *Trull.* *Dic.* *etc.* Ratio, tum quia bene potest esse aliquis Judex et testis, quando agitur de peccato impediendo; tum quia eo casu saltem potest ipse Ordinarius deferre impedimentum ad Judicem Superiorem) et etiam ad suum Vicarium, (ut ajunt *Salm.* *cum* *AA.* *cit.* *dict.* *n.* 104.), ut ille judicium proferat; Et ad hoc ipse Episcopus tenetur, ut impediat peccata quæ ex Matrimonio invalido oriuntur.

1003. n. 5. Potest Episcopus, vel ejus Vica-

» rius, non autem Decanus Ruralis dispensare,
» vel ut una tantum fiat proclamatio; vel ut
» fiant post contractum subito factum coram
» Parocho, et testibus, ante consummationem;
» vel etiam ut plene omittantur, si justa causa
» subsit, v. gr. timor, ne alioqui malitiose im-
» pediatur Matrimonium, pudor contrahentium,
» senium, inconstantia, status disparitas, me-
» tus scandali, infamiæ, incontinentiæ, etc.
» *Bon. loc. cit.*

» 6. Etsi, quando per dispensationem con-
» tractum est Matrimonium; ante proclamatio-
» nes postea faciendas, conjux non teneatur,
» nec debeat alteri reddere debitum, priusquam
» factæ fuerint; quando tamen certi sunt nul-
» lum subesse impedimentum, non peccare mor-
» taliter cousummando, tenent *Sot. Ledesm.*
» *Texed.* contra *Sanch.* apud *Dian. p.* 9. *t.*
» 8. *R.* 19.

» 7. Etsi Parochus dispensare non possit,
» potest tamen in casu necessitatis per epikejam
» declarare hoc præceptum hic et nunc non
» obligare, v. gr. si moriturus concubinam ve-
» lit ducere, ob prolis legitimationem. *Bon. l.*
» *c. ex Sylv. Sanch.* etc.

1004. Quoad dispensationem Denunciationum, observa quæ habentur in Trid. s. 24. *cap.* 1. ubi: *Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint Denunciationes, tunc vel una tantum Denuntiatio fiat, vel saltem, Parocho, et duobus vel tribus testibus præsentibus, Matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem Denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ Denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ et judicio S. Synodus relinquit.*

1005. Quamvis autem a Concilio *l. cit.* concedatur Episcopo facultas dispensandi in Denunciationibus, ob solam causam si timeatur quod Matrimonium injuste impediatur, tamen communiter dicunt DD. quod etiam ob alias justas causas Episcopus potest, et quandoque tenetur in Denunciationibus dispensare; licet enim Concilium unicam dumtaxat assignasset, eam tamen exemplificative, non taxative proposuit; præterquamquod rem hanc statim postea prudentiæ Ordinarii reliquit; ita *Sanch. l.* 3. *D.* 7. *n.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *n.* 1. *Cabassut. l.* 3. *c.* 20. *n.* 2. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 8. *Barb. All.* 32. *n.* 27. *Ronc. p.* 154. *q.* 4. *R.* 2. *Conc. p.* 300. *n.* 7. *Wigandt tr.* 16. *n.* 96. *v. Dico*, *Escob. lib.* 25. *n.* 587. *Salm. cap.* 8. *num.* 89. *et Boss. t.* 1. *c.* 7. *n.* 34. cum aliis (contra *Cefal. et Borell.*), et ita pluries declaravit S. C. Concilii, ut referunt *Escob. n.* 586. *et Bossius l. c.* qui præsertim ex *Bellarm. in d. c.* 1. *Trid.* has Declarationes affert: *Denunciationes possunt omitti non solum ex causis hic expressis, sed ex aliis bene visis Episcopo, qui has Denunciationes potest remittere etiam post Matrimonium contractum, et ante consummationem.* Item in alia Declaratione: *Episcopus potest has omnes Denunciationes remittere, etiamsi non sit rationabilis suspicio, quod possit Matrimonium impediri, quia relinquitur suæ prudentiæ.*

1006. Docent etiam communiter DD. quod, si oportet ad vitandum grave damnum commune vel privatum, spirituale aut temporale, et adhuc si expedit ad notabile bonum spirituale aut temporale Communitatis, vel alterius privati, Episcopus non solum potest, sed etiam tenetur dispensare; ita *Sanch. l* 2 *D.* 10. *n.* 5. *Pont. n.* 6. *Barb. n.* 51. *Pal.* §. 5. *n.* 1. *Ronc.*

l. c. R. 1. *cum Gutt. Boss. n.* 103. *cum Con. Bon. Fill. et Hurt.* Hujusmodi igitur causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare, sunt I. Si adsit probabilis timor, ne Matrimonium maliliose impediatur juxta sensum Tridentini. II. Si Matrimonium sit necessarium ad vitandum damnum, sive infamiam contrahentium, vel prolis, nempe si concubinarii reputabantur conjuges, vel si præcesserit defloratio, et timeatur ne vir mutet voluntatem; item si alter Sponsorum esset in articulo mortis, et esset proles legitimanda; *Sanch. n.* 6. *Boss. n.* 103. *Ronc. l. c. cum Barb.* III. Si immineat periculum Animæ, corporis, aut fortunæ, *Sanch. et Ronc. ll. cc. Boss. n.* 93. IV. Si Sponsus statim sit longe profecturus, et urgeat necessitas contrahendi ob unam ex causis supra descriptis; *Bossius n.* 90. V. Si Parentes, vel Tutor prætendat, ut virgo nubat indigno; *Escob. n.* 587. *cum Cajet.* VI. Addit *Roncag. l. cit.* si immineat tempus Adventus, vel Quadragesimæ, et, alias urgeat periculum incontinentiæ, vel gravis præjudicii. Ratio hujus videtur esse, quia non licet consummare Matrimonium ante Benedictionem nuptialem; Verum (juxta nostram sententiam allatam *n.* 984. *Dub.* 2.), cum nulla sit culpa ante Benedictionem consummare, melius dicendum est, posse propter hanc causam Episcopum dispensare, sed non teneri, ut dicunt *Barb. All.* 32. *n.* 48. *cum Con. Reg. Ugol. etc. et Boss. n.* 87. *cum Sanch. Pont. Salsedo, et Hurt.* Ceterum bene ait *Ronc.* teneri Episcopum dispensare ob quamcumque aliam causam, quæ prudentis judicio urgens videatur.

1007. Causæ vero, ob quas Episcopus non tenetur, sed potest dispensare, sunt I. Si nuptiæ sint contrahendæ inter Magnates, quia horum

conjugia non fiunt nisi magna præcedente consideratione. II. Si Sponsi sint valde senes, aut valde dispares in conditione, ætate, divitiis, aut qualitate. III. Si certo moraliter constet nullum adesse impedimentum; ita *Sanch. l.* 3. *D.* 9. *ex n.* 3. *Barb. All.* 32. *n.* 41. *Bon. q.* 2. *p.* 6. *Boss. ex n.* 79. *Pat.* §. 5. *n.* 8. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *n.* 6. *Cabass. l.* 3. *c.* 20. *n.* 3. *Fill. tr.* 10. *c.* 5. *Salm. c.* 8. *n.* 89. licet non omnes hi AA. omnes dictas causas exprimant. Præpterea notant hic *Ronc. et Barb. ll. cc.* cum aliis, quod Episcopus potest in Denunciationibus dispensare etiam cum altero Sponsorum non sibi subdito, sicut enim potest eum cum subdito conjungere, ita etiam dispensare. Et hanc esse consuetudinem testatur *Ronc.* qui addit *q.* 3. eamdem facultatem dispensandi habere Prælatos, qui jurisdictionem quasi Episcopalem habent. Hic autem notandum, quod Episcopus dispensando in Denunciationibus semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis, nisi communiter constaret non adesse.

Dubitatur 1. an Vicarius Generalis Episcopi possit in Denunciationibus dispensare? Negant *Pont. l.* 5. *c.* 31. *n.* 5. *Dian. p.* 5. *tr.* 4. *R.* 263. *et Gomez. Menoc. et Henr. apud Escob. n.* 570: ex Concilio Toletano, et Concil. Mediol. ac Declar. S. C. an. 1591. *apud Henr.* Sed affirmant communius et probabilius *Sanch. l.* 3. *D.* 7. *n.* 10. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 2. *Bon. p.* 6. *n.* 7. *Wigant tr.* 16. *n.* 96. *v. Dico*, *Elbel p.* 386. *n.* 81. *Barb. All.* 32. *n.* 29. *Ronc. p.* 153. *qu.* 3. *R.* 1. (qui asserit cum *Gutt. et Sperelli*, ex antiqua consuetudine Vicarios semper in hoc dispensasse) *et Escob. n.* 572. *cum Nav. Con. Fill. Bord. et Hurt.* quia Vicarius

facit unum tribunal cum Episcopo. *Bossius* autem et *Escob.* dubitant de authenticitate oppositæ Declar. S. C.

Dubitatur 2. an Parochus possit aliquando dispensare in Denunciationibus? Affirmant *Vega, Marchant. Vivald. Led.* et *Veracr. apud Escob. n.* 603. et alii *apud Salm. c.* 8. *n.* 84. qui *n.* 86. satis probabile putant, casu quo (ut ajunt) urgeat necessitas, et non possit adiri Episcopus, qui alias teneretur tunc dispensare ob aliquam ex causis descriptis *n.* 1006. Verius tamen, et communiter negant posse Parochum dispensare *Sanch. l.* 3. *D.* 7. *n.* 17. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 3. *Pont. l.* 5. *c.* 1. *n.* 2. *et Escob. n.* 605. *cum Nav. Laym. Con. Vill. etc.* Ratio, quia revera Parochus nullam habet jurisdictionem in foro externo. Valde probabiliter tamen dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 10. *a. n.* 15. *Lay. c.* 4. *n.* 11. *Croix l.* 3. *p.* 6. *n.* 494. *Elbel p.* 386. *n.* 82. *et Ronc. p.* 153. *q.* 3. *R.* 2. *cum Gobato*, quod esto Parochus non possit dispensare, tamen in casibus, in quibus Episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare præceptum Proclamationum non obligare, modo certus sit nullum adesse impedimentum. Immo hujusmodi casibus censent *Bus.* supra *n.* 1003. ad *n.* 7. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *n.* 8. *Boss. n.* 108. *cum Hurt. Salm. c.* 8. *n.* 91. *cum Pal. Trull. Dic. Sanch. Con. Gutt. ac Escob. num.* 608. *cum Soto, Lop. Led. etc.* posse ipsos Sponsos, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine Denunciationibus. Dicit autem *Boss. n.* 113. quod si in talibus casibus Episcopus injuste neget dispensationem, tenentur Sponsi recurrere ad Judicem superiorem, alias non possunt contrahere; nisi forte periculum sit in mora, et

ad Superiorem non pateat aditus. Notandum hic denique, quod si quis præsumit adsistere Matrimonio sine Proclamationibus, ex *cap. Cum inhibitio*, *§. Sane*, *de Clandest. desp.* incurrit suspensionem ab officio per triennium, sed ferendæ sententiæ.

DUBIUM II.

Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium?

1008. *Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet:*
I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen,
VI. Cultus disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas,
XI. Ætas, XII. Affinis, XIII. Si Clandestinus, XIV. et Impos,
XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.

1009. I. Error personæ.
1010. *De errore circa personam.*
1011. *De errore circa qualitates personæ.*
1012. *An irritet Matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui?*
1013. *Dantur tres regulæ ad dignoscendum, quando error qualitatis redundat in substantiam.*
1014. *Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis.*
1015. *Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ.*
1016. *Tertia, si consensus fertur directe in qualitatem.*
1017. II. Conditio, *scilicet servilis. Plura notanda usque ad n. 1023.*

1105. *Quid censendum de Matrimoniis in partibus Hæreticorum.*

1106. XV. Raptus.

1107. *Ad incurrendum impedimentum raptus requiritur, ut mulier rapiatur I. de loco ad locum; II. causa Matrimonii; III. invita.*

1108. *Quid si vir rapiat eam, cum qua sponsalia contraxerat?*

1008. » RESp. præter defectum consensus, de » quo supra c. 2. d. 1. sunt, quæ sequentibus » versibus comprehenduntur:

» *I. Error, II. Conditio, III. Votum,*
» *IV. Cognatio, V. Crimen,*
» *VI. Cultus disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas,*
» *XI. Ætas, XII. Affinis, XIII. si Clandestinus, XIV. et Impos,*
» *XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ;*
» *Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

» 1009. » Dicitur I. *Error*, scilicet personæ, qui dirimit jure naturæ, v. g. si Cajo volenti ducere Annam, offerat se Maria, cum qua, putans esse Annam, contrahat: quia error aufert libertatem, et consensum requisitum jure naturæ ad contractum.

» Dixi *Personæ*, quia error qualitatis, seu conditionis personæ (excipio servitutem) non irritat Matrimonium, ut v. g. si putetur esse nubilis, virgo, dives, etc. quam quis vult ducere, nec sit talis, quia hic error non tollit consensum in personam, et materiam contractus. Aliud tamen esset, si absolute nollet

» consentire in personam, nisi tali conditione » affectam, aut si conditio, juxta intentionem » contrahentis, transiret in conditionem perso- » næ, ut si quis vellet ducere primogenitam » Regis nec aliam, et tamen alia substitueretur, » non subsisteret contractus, *Bon. q.* 3. *p.* 2. » *Sanch. l.* 7. *d.* 18. *Con. d.* 31. *Fill. etc.*

1010. Certum est 1. apud omnes, quod error circa personam de jure naturæ dirimit Matrimonium, quia contrahentium personæ sunt substantiale Matrimonii objectum; ergo si variatur persona, erratur circa substantiam contractus, dum qui intendit contrahere cum una, non consentit contrahere cum alia; ita *D. Thom. Suppl. q.* 51. *ar.* 1. *Sanch. l.* 7. *D.* 18. *n.* 11. *Pont. l.* 4. *c.* 20. *n.* 3. *et* 7. *Salm. c.* 10. *n.* 4. *cum Soto*, *Bonac. Pal.* et aliis passim. Et hoc etiamsi error sit vincibilis et crassissimus, ut *Sanch. n.* 7. *Ronc. pag.* 155. *q.* 2. *et Salm. n.* 5. *cum Con. Avers. Trull. etc.* Item, etiamsi error fit concomitans, seu non dans causam contractui, nimirum si, cognito errore, adhuc fuisset initum Matrimonium, *Sanc. n.* 6. *Ronc. l. c. Bon. q.* 3. *p.* 2. *n.* 4. *et Salm. n.* 6. *cum Con Avers. etc.*

1011. Certum est 2. quod error circa qualitatem personæ concomitans, seu non dans causam contractui, non irritat Matrimonium; unde si quis contraheret cum corrupta, aut paupere, aut ignobili, quam putabat virginem, aut divitem, aut nobilem, non principaliter motus ex his qualitatibus, sed aliunde, valet procul dubio Matrimonium, quia tunc jam adest voluntarium ad illud requisitum; *Sanch. n.* 21. *Pont. l.* 4. *c.* 21. *n.* 5. *Bon. p.* 2. *n.* 6. *et Salm. n.* 9. *cum Con. Trull. Pal. Avers. Dic.* et aliis communiter.

1012. Sed magna quæstio fit, an irritet Matrimonium error circa qualitatem dans causam contractui, nempe si, cognito errore, Matrimonium non fuisset contractum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Pontius l.* 4. *c.* 21. *n.* 7. citans *Arag. et Ledesm.*: citat etiam *Sanch.*, sed non bene, ut mox videbimus. Ratio, quia, dum Sponsus contrahit, credens Sponsam habere aliquam qualitatem nobilitatis; aut pulchritudinis, etc. tunc præstat consensum virtualiter conditionatum, nempe si Sponsa habeat illam qualitatem; qualitate igitur deficiente, deficit consensus. *Secunda* vero sententia communis et verior negat, et hanc tuentur *Sanch. l.* 8. *D.* 17. *n.* 18. qui eam verissimam vocat *cum Abb. Mol. Lop. etc Laym. c.* 2. *n.* 2. *Conc. pag.* 310. *n.* 4. *Nav. c.* 22. *n.* 32. *Ronc. p.* 155. *q.* 2. *Habert tom.* 7. *pag.* 797. *Holzm. pag.* 374. *n.* 511. *Pal. p.* 4. *n.* 3. *cum Valent. Escob. l.* 26. *n.* 9. *cum Tol. Gutt. et Fill. et Salm. c.* 10. *n.* 14. *cum Gonet, Less. Bon. Trull. Candido, Avers. Dic. etc. ex D. Tho. Suppl. q.* 51. *art.* 2. *in corp. et ad* 3. Ratio, tum quia tunc jam adest simpliciter voluntarium circa substantiam Matrimonii, nempe circa personam, quamvis deficiat voluntarium secundum quid circa accidentia, quæ sunt personæ qualitates; tum quia alias innumera conjugia evaderent dubia, et litibus exposita. Nec valet dicere cum *Pontio*, quod cum consensus sit actus indivisibilis, et feratur in objectum tali qualitate vestitum, deficiente qualitate, deficit consensus, alias dici deberet quod contrahens duos actus eliceret, unum consentiendo in objecti sive personæ substantiam, alterum in qualitatem, quod ait *Pontius* non posse dici, cum actus voluntatis sit unus indivisibilis. Sed recte respondent

Salm. n. 11. quod licet actus voluntatis formaliter sit in se indivisibilis, virtualiter tamen respectu ad objectum sive personam bene potest esse divisibilis; unico enim illo actu voluntas fertur æquivalenter circa substantiam, et circa qualitatem, ac si duos actus eliceret; et ideo, deficiente consensu minus principali circa qualitatem, remanet consensus principaliter movens circa substantiam.

1013. Communiter tamen et recte docent DD. quod error circa qualitatem personæ bene irritaret Matrimonium, si qualitas redundaret in substantiam. Sed magna difficultas est ad dignoscendum, quandonam error qualitatis redundet in substantiam, sive in personam? Tres attende regulas.

1014. Prima: tunc qualitas redundat in substantiam, cum quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis; tunc enim verificatur quod, deficiente conditione, omnino deficit consensus. Hoc certum est cum *Sanch. l.* 7. *D.* 18. *n.* 21. *Pal. p.* 4. *n* 5. *Pont. l.* 4. *c.* 21. *n.* 5. *et Salm. c.* 10. *n.* 9. et alii passim. Et idem est cum iisdem AA. (vide *Salm. n.* 11.) si contrahens ante Matrimonium expressam habuerit intentionem, et eam non retractavit, non contrahendi nisi sub tali conditione, quia tunc consensus ille, si non actualiter, est saltem virtualiter conditionatus.

1015. Secunda regula est: quando qualitas non est communis aliis, sed propria et individualis alicujus determinatæ personæ, puta si quis crederet contrahere cum primogenita Regis Hispaniæ, tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in persona, et proinde nullum est Matrimonium, etiamsi ille non habuerit expressam intentionem non

contrahendi; ita *Pal. p.* 4. *n.* 5 *Petrocor. tom.* 4. *p.* 367. *in fin. Habert tom.* 7. *p.* 793. *Holz. n.* 512. *v. Tertius casus : Laym. c.* 2. *n.* 2. *et Spor. p.* 287. *n.* 7. Non autem acquiesco doctrinæ *Bon. p.* 3. *n.* 7. *Sanch. n.* 27. *et Escob. n.* 10 qui dicunt idem esse, cum quis putaret contrahere cum filia Regis Hispaniæ, quia cum qualitas filiæ sit communis aliis filiabus Regis Hispaniæ, qualitas illa non est individualis, unde non redundat in personam; et tanto minus approbo id quod dicunt *Salm. n.* 17. *cum Aversa*, nempe quod qualitas etiam transit in personam, si sit individui vagi, puta si quis crederet contrahere cum filia Regis, cujuscumque Regis filia sit, et citat *D. Th. suppl. q.* 51. *art.* 2. *ad* 5. sed non bene, nam ibi S. Doctor non loquitur de eo, qui in contrahendo credit illam esse filiam Regis; sed de eo qui antea directe et principaliter intendit qualitatem personæ, nempe contrahendi cum filia Regis; tunc enim dicit Angelicus quod, si alia præsentetur ei, error redundat in personam; en ejus verba : *Si consensus mulieris feratur in istam personam directe, error nobilitatis ipsius non impediet Matrimonium; si autem directe intendit consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc si alius præsentetur ei, quam filius Regis, est error personæ, et impedietur Matrimonium.* Ubi observa, quod hic clare loquitur D. Thom. non de muliere quæ erravit in credendo, sed de illa quæ ante Matrimonium directam habuit intentionem contrahendi cum filio Regis, et ideo nullum dicit esse Matrimonium cum alio celebratum.

1016. Tertia igitur regula quam tradit *D. Thom.* et sequuntur *Sotus*, *Abul. Sylv. Tab. Led. Man. Lop. Rosell. Philiarch. etc. apud*

Sanch. num. 25. item *Holz. n.* 515. *et Tamb. de Matr. l.* 8. *c.* 2. §. 2. *ex n.* 1. est quod si consensus fertur directe et principaliter in qualitatem, et minus principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam; secus si consensus principaliter fertur in personam, et secundario in qualitatem: v. gr. si quis dixerit, *volo ducere Titiam, quam puto esse nobilem*, tunc error non redundat in substantiam, et ideo non invalidat Matrimonium. Sicut si dixerit, *volo ducere nobilem*, qualem puto esse Titiam; tunc enim error redundat in substantiam, quia directe et principaliter intenditur qualitas, et minus principaliter persona. Hinc ad casum relatum a *Sanch. lib.* 7. *D.* 18. *n.* 35. scilicet cum quidam adolescens petierit in conjugem filiam cujusdam secundogenitam valde pulchram, Pater negavit illam, et obtulit primogenitam juveni ignotam, quam hic postulavit prius ostendi cuidam suo amico; Pater isti Amico pro primogenita, quæ turpis erat, ostendit secundogenitam, quam cum audisset juvenis etiam esse pulchram, contraxit, sed visa deinde illius deformitate contendebat Matrimonium esse nullum: Sentit *Sanch. l. c. cum Tabiena* valuisse Matrimonium, quia error fuit qualitatis, non personæ; Sed probabilius contradicunt *Pontius l.* 4. *c.* 21. *n.* 3. *Sporer p.* 287. *n.* 8. *et Tamb. l. c. n.* 2. Ratio, quia verius est eo casu qualitatem pulchritudinis fuisse (ut mox supra diximus) principalius intentam, quam personam, cum ideo juvenis petierit ostendi Amico, item quia voluntas ejus revera non fuit determinata ad accipiendam oblatam a Patre, sed ostensam Amico.

1017. » Dicitur II. *Conditio*, scilicet servilis, » ut si homo liber ignoranter contrahat cum

» serva, vel servus cum serva; nullum est » Matrimonium. Idque secundum sententiam » communiorem, jure tantum Ecclesiastico * (*Et » sic probabilius tenent D. Thomas Suppl. q. » 52. ar. 1. ad 3. et Salm. c. 10. n. 25. cum » communi*) * fundato tamen in jure naturali, » cui est valde conforme. Ratio est, quia talis » contractus adversatur. 1. Bono Sacramenti, » cum servus invito domino nequeat cohabitare » conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cum non » possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. » Bono prolis, cum servus omnia acquirat do- » mino. Ubi tamen notandum, non esse pro- » prie servos qui sunt coloni originarii, vel ad- » scititii vulgo dicti *Leibeigene* : V. *Laym. l.* » 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 2.

1018. Certum est, quod si liber scienter contrahat cum ancilla, Matrimonium est validum; Et si forte jus Civile aliud statuerit in *l.. cum Ancillis*, *C. de incestis nuptiis*, in hoc correctum est a jure Canonico. Nec talis contrahens graviter peccaret, quamvis efficeretur irregularis, ex *c. Si quis Dist.* 34. Vide *Salm. c.* 10. *n.* 20.

Si vero ignoranter quis contrahat cum ancilla, nullum est Matrimonium, sive contrahens sit liber, sive servus, ut sentit *Busemb.* Sed hoc probabilius negandum; nam si servus contrahit cum serva, valet Matrimonium, ut absolute docent *S. Thom. Suppl. q.* 52. *art.* 1. *ad* 1, *Sanch. l.* 7. *D.* 19. *n.* 23. et *Salm. cap.* 10. *n.* 23. *cum Bonac. Coninch.* etc. Quia Ecclesia irritans talia Matrimonia attendit conditionis inæqualitatem, quæ solum adest, quando liber contrahit cum serva.

1019. Dubitatur 1. utrum, si error liberi sit crassus, irritet Matrimonium? Negant *Solus*,

Led. Vill. etc. apud *Salm. cap.* 10. *num.* 27. quia in errore crasso videtur adesse voluntaria deceptio. Sed probabilius affirmant *Sanc. n.* 20. et *Salm. num.* 28. *cum Con. Dic. Avers. Trull.* etc. Quia quæcumque ignorantia efficit actum saltem non perfecte voluntarium.

1020. Dubitatur 2. an tunc utraque pars possit propria auctoritate a Matrimonio resilire? Deceptus certe potest, nisi adsit scandalum; et ita pariter serva. Sed utrum hæc, si liber factus conscius ejus servitutis vellet revalidare Matrimonium, teneatur consentire? Probabiliter opinantur *Salm. n.* 31. cum *Sot.* etc. quod, si serva bona fide contraxit, non tenetur ratione injuriæ.

1021. Dubitatur 3. Cuinam incumbit onus probandi ignorantiam servitutis? *Henriquez* censet libero. Sed communius et probabilius *Sanch. n.* 8. *Salm. num.* 31. cum *Pal.* etc. tenent incumbere ancillæ probare scientiam, nisi ipsa communiter ut talis sit nota.

1022. Dubitatur 4. An validum sit Matrimonium cum serva ignorata, si per Matrimonium illa fiat libera? Tres sunt casus in quibus per Matrimonium acquiritur libertas. I. Si Dominus dotale instrumentum conferat ancillæ contrahenti, ut ex *l. un. C. de Latin libert.* II. Quando Dominus accipit ancillam in conjugem; ut dicunt *Salm. n.* 35. *cum Pont. Pal. Vasq. etc.* contra *Sanch. Gutt. etc.* III. Quando Dominus servam Matrimonio tradit libere alteri, illius servitutem ignoranti, ut ex *Auth. Ad hæc, C. de Lat. Libert.* In his autem casibus fit dubium, an Matrimonium sit validum? Negat *Palaus D.* 4. *p.* 5. §. 1. *n.* 4. *cum Covar.* Affirmant vero communius et probabilius *Sanch. l.* 7. *D.* 19. *n.* 14. *Bon. q.* 3. *n.* 3. *et Salm. n.* 38. cum

aliis. Et idem putat *Sanch. l. c. n.* 4. (contra *Palaum l. c. Pont.*) si Dominus promiserit servam brevi dimissuram, quia illa tunc moraliter jam censetur libera.

1023. Matrimonium autem cum liberta, idest serva quæ facta est libera, certe validum est; modo libertas non solum illis sit promissa, sed etiam jam donata, ut censent *Salm. n.* 41. *cum Pont. Pal etc.* contra *Sanch. et Con.*

1024. » Dicitur III. *Votum*, scilicet sollemne » castitatis per susceptionem Ordinis sacri, vel » per sollemnem professionem in religione appro- » bata sponte emissam.

» Dico 1. *sponte*; quia metus gravis irritat » professionem, ut *vide sup. l.* 5. *c.* 1. *d.* 2.

» Dico 2. *Sollemne*, quia votum simplex tan- » tum impedit, non dirimit, (excipe tamen » vota simplicia Societatis). Vide *Laym. l. c.* » *c.* 3.

1025. Dubitatur 1. An votum sollemne Religionis dirimit Matrimonium de jure Divino, vel Ecclesiastico? *Prima* sententia dicit de jure Ecclesiastico, et hanc tenet *Sanch. l.* 7. *D.* 26. *num.* 4. *cum Scoto, Gerson. Host. Abb. etc.* Quia votum sollemne non irritat Matrimonium ratione voti, sed ratione sollemnitatis; cum autem sollemnitas sit ex jure Ecclesiastico, ut habetur in *cap. un. de Votis* in 6. ergo solo jure Ecclesiastico dirimitur Matrimonium. *Secunda* tamen sententia probabilior dicit dirimere de jure Divino, eamque tenent *D. Thomas in* 4. *D.* 38. *q.* 1. *art.* 3. *q.* 3. item *D. Bonav. Major, Val. Henr. Vict. etc. apud Sanch. n.* 4. Ratio, quia in voto simplici corpus tantum promittitur Deo; sed in sollemni, per acceptationem legitimam Prælatorum, corpus insuper Deo traditur.

1026. Dubitatur 2. an Papa in aliquo casu possit dispensare in voto sollemni castitatis in Professione emisso? Vide dicta *T. II. l.* 3. *n.* 256. *v. quæritur*, ubi affirmativam tenuimus sententiam cum eod. *D. Thoma l. c. a.* 4. *q.* 1. *ad* 3. et pluribus, quibus adde *Roncaglia p.* 156. *q.* 4. *et Fagnan. in c. Cum ad Monasterium*, *p.* 2. *l.* 3. *Decretal.* qui asserit eam esse commune Theologorum. An vero Ordo Sacer dirimat Matrimonium de jure Divino? Vide dicenda *n.* 1059. Quomodo autem votum quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum dirimat Matrimonium? Vide dicta hoc *l. VI. ex n.* 808.

» Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est.

1027. » Prima dicitur *Legalis*: quæ est pro» pinquitas personarum, proveniens ex adoptio» ne perfecta (qua scilicet persona extranea as» sumitur in filium, vel nepotem, ita ut trans» eat in potestatem adoptantis, eique succedat, » vel tamquam heres necessarius ex testamento, » in quarta parte, vel tamquam filius ab inte» stato, in totum); ea enim dirimit matrimo» nium usque ad quartum gradum inter ado» ptantem, et adoptatum ejusque descendentes; » *c. Per adoptionem*, 3. *q.* 3. *c. Diligere* 30. » *q.* 3. V. *Bon. q.* 3. *p.* 5. *s.* 3. *num.* 4. *et* 5. » Vide tamen *Laym c.* 7. et *Dian. p.* 9. *t.* 6. » *R.* 54. ubi contra communem sententiam no» tat *ex Henr. Less.* etc. probabile esse, quod » post *Trident.* tantum dirimat usque ad gra» dum secundum inclusive, sicut cognatio spiri» tualis.

Notandum igitur 1. quod adoptio perfecta est illa qua Principis Rescripto persona sui juris transit in potestatem et familiam adoptantis, sicut ac etiam filii ejus. Imperfecta est, quando

fit sine Rescripto Principis supremi, sed auctoritate inferioris Magistratus, nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis. Dubitatur, an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta? Affirmant *Palaus p.* 9. *num.* 9. *et Pontius*, *Tol. etc. apud Salm. c.* 12. *n.* 40. Sed probabilius putant *S. Thom. Suppl. q.* 57. *art.* 2. *Sanch. l.* 7. *D.* 73. *num.* 9. *Salm. n.* 41. cum aliis, oriri tantum ex adoptione perfecta.

Notandum 2. quod hoc impedimentum est perpetuum inter adoptatum et adoptantem, et uxorem illius, vel e converso; verum inter adoptatum et filios adoptantis est tantum ad tempus, scil. usquedum filii sunt sub potestate illius; ita *Salm. cum S. Th.* et alii passim, vide *cap.* 12. *n.* 37. 38. *et* 42. Hic autem dubitatur, ad quos extendatur hæc legalis cognatio? *Pontius*, *Sot. Val.* etc. apud *Salm. cap.* 12. *num.* 43. dicunt extendi usque ad quartum gradum in linea recta. Sed *Salm. ibid.* cum *Sanch. Avers. Cornejo*, *et Hurt.* tenent omnino dicendum, non extendi ultra primum gradum: quia hic tantum a jure positivo assignatur. Extenditur tamen inter adoptantem, et omnes, qui sunt sub potestate adoptati. Vide *Salm. n.* 44.

1028. » Secunda est cognatio *Spiritualis*, quæ
» jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas
» ratione Baptismi, et confirmationis, dirimitque
» Matrimonium (ut habetur *cap.* 1. *De cogna-*
» *tione spirituali in* 6. *cap. Veniens*: et con-
» stat ex *Trid. s.* 24. *c.* 2. Vide *Bon. qu.* 3.
» *p.* 5. *Sanch. l.* 7. *d. d.* 34. *Suar.* 3. *p. q.*
» 67.) inter baptizantem, et hujus patrem:
» item inter susceptorem, et susceptum, et hu-
» jus patrem, et matrem. * (*Hic plura dubia*
» *occurrunt*, *de quibus jam satis egimus in*

» *Tract. de Baptismo*, *unde*, *ne actum repe-*
» *tamus*, *vide dicta ibi ex n. 146.*) *.

1029. » Tertia est cognatio *consanguinitatis*
» *carnalis*, quæ est vinculum personarum ab
» eodem stipite proximo descendentium, diri-
» mitque Matrimonium usque ad quartum gra-
» dum lineæ transversæ inclusive. Et quidem
» quoad primum, fortassis jure naturæ; quoad
» reliquos, solo jure Ecclesiastico. Unde etiam
» Pontifex in his ex justa causa dispensare potest.
» Gradus vero lineæ rectæ, probabile est, omnes
» jure naturæ prohibitos. * (*Sed satis proba-*
» *bile est omnes esse vetitos jure Ecclesiastico*,
» *excepto primo gradu in linea recta; vide di-*
» *cta l.* 6 *n.* 9. 470.) *. Porro pro gradibus
» consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequen-
» tes regulæ.

» *Prima*. In linea recta tam ascendentium
» quam descendentium, quot sunt personæ, tot
» sunt gradus, una dempta, scilicet stipite:
» * (Linea *est series personarum ab uno sti-*
» *pite descendentium per varias generationes*,
» *diversos continens gradus*. Stipes *est ille*, *a quo*
» *descendunt contrahentes*) * v. gr. pater, et
» filius sunt consanguinei in primo gradu, ne-
» pos, et avus in secundo, etc.

» *Secunda*. In linea transversa æquali (quæ
» est inter personas a communi stipite æqualiter
» distantes) quot gradibus personæ singulæ a
» communi stipite distant, totidem distant inter
» se. Unde frater, et soror sunt in primo gradu
» lineæ transversæ, patrueles et consobrini in
» secundo, filii eorumdem in tertio.

» *Tertia*. In linea transversa inæquali, inter
» personas inæqualiter distantes a communi sti-
» pite, quot gradibus remotior persona distat a
» stipite, tot gradibus distant inter se. Unde

» patruus et nepos, filius et soror patris sunt » consanguinei in secundo gradu, quæ omnia » patent in adjuncto schemate.

1030. SCHEMA CONSANGUINITATIS.

	IV. Abavus Abavia.	
IV. M. Propatruus, M. Proamita.	III. Proavus. Proavia.	IV. M. Proavunculus. M. Promatertera.
III. M. Patruus M. Amita.	II. Avus. Avia.	III. M. Avunculus. M. Matertera.
II. Patruus. Amira.	I. PATER MATER.	II. Avunculus. Matertera.
I. Frater.	† Hypothe	I. Soror.
II. Filii, et Filiæ Fratris.	I. Filius. Filia.	II. Filii, et Filiæ Sororis.
III. Nepotes, et Neptes ex Fratre.	II. Nepos. Neptis.	III. Nepotes, et Neptes ex Sorore.
IV. Pronepotes et Proneptes ex Fratre.	III. Pronepos. Proneptis.	IV. Pronepotes, et Proneptes ex Sorore.
	IV. Abnepos. Abneptis.	

1031. Advertendum hic cum *Sal.* 8. 24. 31. *Contin. Tournely t.* 2. *p.* 135. quod a linea transversali inæquali in supplicatione dispensationis tam ex una, quam ex altera parte debet exprimi gradus propinquior et remotior, si propinquior esset primus gradus; hoc habetur ex Bulla S. Pii V. *Sanctis.*; quia in eo primo gradu Papa non intendit dispensare, nisi exprimatur.

» Dicitur V. *Crimen*, idque triplex. Primum » est *Homicidium* conjugis ab altero conjuge, et » alio tertio, sive physice, v. gr. gladio, vel

» veneno, sive moraliter, ut imperio, perfe-
» ctum eo consilio, ut postea inter se Matrimo-
» nium contrahant. Quod si cædes tentata sit;
» sed non perfecta, vel perfecta sed absque in-
» tentione Matrimonii ineundi, vel cum inten-
» tione quidem ea, sed non significata exterius,
» vel non communi consilio, sed ab altero tan-
» tum, non dirimit Matrimonium, nisi etiam
» adulterium præcesserit: tunc enim, etsi unus
» tantum cædem perfecerit, altero ignaro, dum-
» modo id fecerit intentione Matrimonii, vere
» dirimit. Ita *Con. Less. Sa*, *Sanch. l.* 7. *d.* 78.
» *n.* 13. *et d.* 79.

» Secundum est *Adulterium*, quando nimi-
» rum duo carnaliter se cognoscunt, vivente
» alterius conjuge, et vel Matrimonium ineunt
» de præsenti, vel saltem dant fidem de ineun-
» do post mortem conjugis. Sed in hoc casu re-
» quiritur, ut promissio sit acceptata, et uter-
» que sciat alterum esse conjugatum: si enim
» vel alteruter ignorat, non irritatur Matrimo-
» nium, si quod postea ineatur conjuge mortua.
» *Perez*, *Con. d.* 31. *n.* 57. *et* 61. *Sanch. l.* 7.
» *disp.* 79. *n.* 12. *Filliuc. n.* 256. Vide etiam
» *Bon. q.* 3. *p.* 6. *n.* 8. *Diana p.* 3. *t.* 4. *R.*
» 108. Excusatque ignorantia quævis etiam fa-
» cti, *Sanch. M. Leo in praxi p.* 2. *s.* 284. suf-
» ficit autem, si adulter dubitet, utrum tem-
» pore adulterii, et promissionis de Matrimo-
» nio cum adultera vixerit alter conjux quia
» præsumitur vixisse; nisi mors probetur. *Nav.*
» *Sanch. l.* 7. *de Matrimon. disp.* 79. *Bard. d.*
» 6. *c.* 11. §. 8.

1032. » Tertium est *Raptus*, per quem per-
» sona cum violentia abducitur, libidinis exer-
» cendæ, vel Matrimonii ineundi causa. *S. Th.*
» *Mol. t.* 3. *d. d.* 105. Durat autem hoc impe-

» dimentum, secundum *Trid.* quamdiu rapta est » in potestate raptoris, etiamsi libere consentiat. » Unde libertati restitutam ducere potest. Pro» babile tamen est, Tridentini decreta tantum » comprehendi raptum, qui fit causa Matrimo» nii. *Sanch. d.* 13. *V. Laym.*

1033. De impedimento ob crimen *Raptus* loquemur in fine hujus Dubii, ex *n.* 1107. Hic tantum sermonem facimus de impedimento ob crimen *Homicidii*, et ob crimen *Adulterii*. Ad distinguendum autem tale impedimentum attende regulam ab aliquibus traditam. Incurritur hoc in tribus casibus, nempe utroque patrante (idest crimen homicidii, ut illud *patrante* intelligendum), uno patrante, et nemine patrante. Et I. *Utroque patrante*, quando non est adulterium, sed uterque conspirat ad homicidium, animo inter se nubendi. II. *Uno patrante*, quando v. gr. vir post adulterium occidit Conjugem ad ducendam adulteram, licet ista non conspiret ad homicidium: modo illius intentio huic manifestata sit. III. *Nemine patrante*, quando non adest homicidium, sed tantum adulterium, et promissio Matrimonii, quæ non sit ficta, et sit saltem acceptata, antequam moriatur Conjux adulteri.

Ex I. Capite igitur, nempe *Utroque patrante*, idest cum homicidium Conjugis fit sine adulterio, ad contrahendum impedimentum criminis requiritur 1. ut occisio eveniat ex communi consilio viri et feminæ; ita communiter *Bellarm. l.* 1. *de Matr. c.* 22. *v. Crimen*, *Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 9. *Pont. l.* 7. *c.* 45. *num.* 5. *Pal. p.* 12. *n.* 3. *Bon. p.* 6. *n.* 5. *Cabassut. l.* 3. *c.* 23. *n.* 3. *Conc. p.* 322. *n.* 4. *Holz. num.* 568. *et Salm. c.* 12. *num.* 55. *ex c. Laudabilem* 1. *de Convers. infid.* Requiritur 2. ut homicidium fiat animo

contrahendi Matrimonium cum complice homicidii; ut communissime tenet *Glossa in c. si quis vivente* 31. *q.* 1. *verb. Occidisse*, *Bellarm. l. c. v. adde*, *Pal. num.* 5. *Pont. l. c. Conin. Tourn. t.* 2. *de Imped. p.* 156. *v. An autem*, *Laym. c.* 10. *n.* 4. *Spor. num.* 102. *Salm. Bon. Cabass et Conc. l. c. Sanch. n.* 13. *cum S. Bonav. Soto*, *Palud. Major.* et aliis multis, contra *Cajet. Scot.* et alios paucos, qui dicunt non requiri animum nubendi cum adultero, eo quod in *cit. cap. Laudabilem*, nulla fit mentio de hac conditione. Sed bene respondent AA. primo loco citati, quod licet in jure non exprimatur præfata conditio, ipsa tamen colligitur ex fine legis, nimirum ne Conjux machinetur mortem alterius, ut postea cum altero nubat.

1034. Notant tamen *Sanch. n.* 14. *et Salm. d. n.* 55. *cum Candido*, *et Dicast.* sufficere ad incurrendum impedimentum, quod, inita ab utroque machinatione occisionis, intentio Matrimonii adsit tantum ex parte unius. Utrum autem requiratur, ut talis intentio alteri saltem manifestetur? Negant *Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 19. *cum Manuel*, *et Vega*, *ac Pal. p.* 12. *n.* 5. *cum Soto*, et *Gutt.* tum quia Ecclesia non ponit præcise intentionem, sed occisionem externam hac intentione factam; tum quia hæc intentio, quando patratur homicidium, jam præsumitur, argumento *Clement.* 1. §. *Verum de Hæret.* ubi excommunicantur Inquisitores, qui ex odio reis injustitiam faciunt, vel ex eorum amore omittunt inquirere. Affirmant vero *Pontius l.* 7. *c.* 45. *num.* 4. *Diana p.* 9. *tr.* 7. *R.* 25. *et Salm. c.* 12. *n.* 53. *cum Vasq. Perez*, *et Hurt.* quia Ecclesia non potest punire, quod non potest cognoscere; lex enim humana exposcere nequit nisi illam obedientiam quæ homini debetur, homini autem non debetur nisi externa

operatio quæ præcipitur; interna enim soli Deo debita est. Respondent autem ad casum Clementinæ, quod ibi non excommunicatur qui ex odio vel amore simpliciter interno ducti injustitiam committunt, sed qui insuper talis odii vel amoris externum indicium præstant. Unde sic mihi probabilius dicendum videtur: Si occisionem præcesserint sufficientia indicia intentionis, puta munera, familiaritates, epistolæ amatoriæ, et similia inter eos qui contrahere volunt, tunc incurritur impedimentum; secus si intentio remanserit omnino interna; tunc enim Ecclesia nequit punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium præcesserit.

1035. Ex II. Capite, *Uno patrante*, nempe ex homicidio cum adulterio, ad dirimendum Matrimonium sufficit, quod, stante adulterio, una pars tantum perpetret homicidium, quamvis altera inscia; ita communiter *Sanch. lib. 7. D. 78. n. 6. Pont. l. 7. c. 45. num. 4. et 5. Pal. p. 12. Bon. p. 6. n. 8. et Salm. cap. 12. n. 47. cum Dic. Avers. Cornejo, etc.* Id patet ex c. *Si quis vivente* 5. *Caus.* 31. *q.* 1. ubi dicitur, non obstante adulterio, valere Matrimonium cum adultero post mortem Conjugis, *nisi forte vir aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur.* Item ex c. *Propositum* 1. *de eo qui dux. etc.* ubi: *Nullus copulet Matrimonio quam prius polluerat adulterio; illam maxime cui fidem dederat, uxore suo vivente, quæ machinata est mortem uxoris.* Item ex c. *Significasti* 6. *eod. tit.* ubi validum fuit declaratum conjugium cum adultera, *nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem dederit de Matrimonio contrahendo.*

1036. Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur I. Ut mors vere secuta sit ex

percussione, veneno, etc. dato a Conjuge, vel ejus mandato; ita *Pontius n.* 4. *Pal. num.* 4. *Bon. n.* 6. *Salm. n.* 48. cum *Sanch. n.* 7. *et communi.* II. Ut adulterium præcedat occisionem; *Pontius n.* 5 *Elbel pag.* 408. *n.* 170. *et Salm. num.* 59. cum *Con.* III. Ut prius Matrimonium fuerit validum, non consummatum, et licet obtentum sit divortium; *Sanch. n.* 20. *ac Pont. n.* 3. *ex cap. Significasti* 6. *de eo qui dux.* Requiritur IV. Ut adulterium sit consummatum, ita ut facta sit una caro: hinc si vir vere non seminet in vase mulieris, nequaquam incurritur hoc impedimentum; ut *Sanch. l.* 7. *D.* 79. *in princ. Pont. n.* 4. *Pal. n.* 8. *Elbel l. c. et Salm. c.* 12. *n.* 50. *et c.* 4. *n.* 3. cum *S. Th. S. Anton. et comm.*

Hinc autem dubitatur, an requiratur, ad consummationem adulterii, ut non solum vir, sed etiam femina seminet? Negant *Sanch. l.* 2. *D.* 21. *n.* 11. et *Pal. Trull. Bon.* etc. apud *Salm.* 4. *n.* 4. Sed plures alii affirmant, ut *Concina p.* 351. *n.* 4. *cum communi, S. Bonav. Innoc. Host. et Viguer. apud Sanch. l. c.* et expresse id tenet *D. Th. in* 4. *D.* 41. *q.* 1. *art.* 1. *q.* 4. *ad v.* ubi: *Vir et femina efficiuntur una caro per mixtionem seminum. Unde quanto quisque alter vasa pudoris frangat, nisi mixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas.* Et ideo merito hanc sententiam probabilem vocant *Sanch. l. c. et Salm.* cum *Pal. Trull. Diana, Roncaglia*; vide infra *n.* 1075.

Requiritur V. Ut adulteri sint conscii Matrimonii; quare, si femina rem habet cum conjugato, quem putabat solutum, impedimentum non contrahitur; ita *Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 12. *Pal. p.* 12. *n.* 8. *ac Con. Avers. Dic.* etc. *cum Salm. c.* 14. *n.* 51. ex *c. Veniens et c. Proposi-*

tum, de eo qui dux. etc. An autem excuset tunc ignorantia crassa et culpabilis adulterii? Negant *Val. Con. Fer.* etc. apud *Salm. num.* 52. Quia tunc, ut dicunt, adesset verum adulterium. Sed affirmant probabiliter *Busemb.* ut supra, et *Sanch. l. 7. D. 79. n.* 38. *ac Salm. cum Reb. Avers.* Tum quia excusat quælibet ignorantia facti, ut esset hæc, ex regula *in c.* 10. *de Reg. jur.* Tum quia ad adulterium requiritur dolus, ex *l. pen. ff. ad l. Jul.* At cum ignorantia crassa, nisi fuerit saltem affectata, non datur dolus, ex *Gloss. in l. Magna. ff. de Verb. sign.*

Requiritur VI. Ut occisio facta fuerit cum animo nubendi cum adultera, saltem ex parte occidentis, modo is externe talem intentionem alteri manifestarit, juxta sententiam allatam mox supra *n.* 1034. ubi diximus requiri manifestationem saltem per indicia præcedentia; idque procedere in utroque casu dicunt *Salm. n.* 53. *cum Sanch. Pont. Vasq. Perez Dic. etc.* Hinc infertur, quod si vir uxorem occidat, ut liberius adultera fruatur, vel ob aliam causam, etiamsi ista consenserit ad homicidium, sed absque intentione Matrimonii, impedimentum non contrahitur. Immo, si vir occidat uxorem, ut aliam indeterminatam ducat, potest deinde ducere adulteram. *Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 18. *Pont. n.* 5. *Pal. p.* 12. *n.* 5. *Bon. p.* 6. *num.* 4. *et* 8. et *Salm. n.* 54. cum *Pal.* etc. Secus tamen, si occidat ut aliquam ex adulteris ducat, ut *Salm. ib.* cum *Con. Aversa. Dic.* etc.

1037. Ex III. Capite, *Neutro patrante*, nempe quando non adest homicidium, sed solum adulterium cum promissione Matrimonii, ut habetur in relatis *cap.* 1. *et* 6. *de eo qui dux.*, et clarius in *cap. fin. eod. tit.* Docentque *Sanchez l. 7. D.* 79. *num.* 43. *Pont. l. 7. c.* 45.

num. 6. *et Salm. c.* 12. *n.* 64. *cum Pal. Bon. Conin. etc.* tale impedimentum contrahi a Conjuge fidei etiam infideli cum adultera, quia, licet Ecclesia non possit punire infidelem, potest tamen fidelem. Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur 1. quod tam adulterium quam promissio, habita sint vivente Conjuge, ut *Sanch. l. c. n.* 7. *Sporer n.* 108. *et Salm. num.* 60. *cum Bon. et Conin.* Requiritur 2. ut promissio non fuerit revocata ante adulterium; *Sanchez. ibidem. Sporer n.* 107. *et Salm. d. n.* 60. *cum Conin. et Bon.* Dixi *ante adulterium*; nam si fuit revocata postea, tunc remanet impedimentum, cum jam contractum sit, sive promissio antecesserit, sive subsecuta fuerit adulterium, ut expressum habetur in *c. fin. de eo qui dux.* ibi: *Ceterum tolerari non debet, si prius vel postea* (ad fidem datam), *dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset.* Requiritur 3. ut promissio fuerit, externa, et acceptata; unde non sufficit, si adultera mere negative se habuerit, ut communiter docent *Palaus p.* 12. *n.* 11. *Bon. p.* 6. *n.* 9. *Cabassut. l.* 3. *c.* 23. *n.* 9. *Concina p.* 322. *n.* 6. *et Salm. c.* 12: *n.* 61.

1038. Sed dubitatur 1. An taciturnitas adulteræ sit sufficiens signum consensus? Affirmant *Pont. l.* 7. *c.* 45. *n.* 2. *et Conin. Reb. et Hurt. apud Pal. p.* 12. *num.* 11. quia in materia favorabili taciturnitas habetur pro consensu. Sed negant *Sanch. lib.* 7. *D.* 79. *num.* 25. *et Pal. l. c. cum Guttier.* quia talis materia potius est odiosa quam favorabilis, cum acceptans subjiciatur pœnis Ecclesiasticis. Merito *Sporer n.* 119. *cum Tamb.* utramque sententiam vocat probabilem.

1039. Dubitatur 2. An promissio ficta Matrimonii cum adulterio inducat impedimentum? Af-

firmant (modo fictio externe non appareat) *Sanchez lib. 7. D. 79. n. 20. et Palaus p. 12. n. 12. cum Conin. et Guttier.* quia talis promissio ficta jam apta est inducere adulteram ad captandam mortem Conjugis, quod Jura vitare intendunt. Sed probabilius, et communius negant *Bon. p. 6. n. 8. Sporer n. 109. Holz. n. 562. Croix n. 625. Elbel n. 175. et Salm. cap. 12. n. 62. cum Laym. Perez, Dicast. etc.* Ratio, quia jura in textibus citatis *n.* 1035. requirunt fidem, sive promissionem Matrimonii: ficta autem promissio non est promissio; et quamvis cum tali ficta promissione non vitetur periculum in adultera decepta captandæ mortis Conjugis, tamen cum agatur de lege prohibitiva, et de materia odiosa, stricta facienda est interpretatio: tanto magis quod finis præcepti non cadit sub præcepto.

1040. Dubitatur 3. An promissio conditionata eo casu inducat impedimentum? Affirmant *Contin. Tournely tom. 2. de Imped. pag. 152. ac Sanch. lib. 7. D. 79. n. 11. cum Nav. Man. et Vega*; quia promissio conditionata inducit obligationem non resiliendi, et per eam vere dicitur data fides, et vere præbetur ansa captandi mortem Conjugis. Negant vero probabilius *Laymann c. 10. n. 3. v. Sexta, Holzm. n. 562. Tambur. cap. 6. §. 3. n. 4. Elbel. n. 162. et Sporer num. 109. cum Conin. et Perez*, Ratio, quia jura requirunt fidem, per quam (cum simus in odiosis, ubi lex stricte interpretanda) intelligenda est fides, seu promissio pura, et absoluta. Præterquamquod per promissionem conditionatam non ita datur ansa captandæ mortis, sicut per promissionem absolutam. Dicunt tamen præfati AA. talem promissionem bene inducere impedimentum, postquam conditio verificata

fuerit ante mortem Conjugis. Sed huic responderi posset, quod promissio illa, adhuc impleta conditione; nec pura per se dici potest, prout requiritur a jure; ceterum quia communiter hanc exceptionem DD. tradunt, sapientibus me remitto.

1041. Dubitatur 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur, ut promissio fuerit mutua? Affirmant *Bellarm. de Matrimonio lib.* 1. *cap.* 22. *v. Casu* 2. *Elbel num.* 165. *et Holzmann n.* 562. item *Laymann*, *Henriq. Gob. et Diana apud Croix n.* 626. Idque clare indicat *Glossa in cap. Significasti* 6. *de eo qui dux.* Quia, ut ajunt, jura videntur illam requirere promissionem, quæ alias in sponsalibus obligationem utrinque inducit ad Matrimonium contrahendum. Sed communius et probabilius negant *Sanchez lib.* 7. *D.* 79. *num.* 12. *Bonac. p.* 6. *n.* 9. cum *Con. Sylv. Perez, et Reb. et Pal. p.* 12. *n.* 13. *cum Soto*, *Hurt.* et communi ut asserit. Ratio, quia in jure (ut patet ex *cap.* 1. *et* 6. *de eo qui dux.* relatis *num.* 1035.) nulla mentio fit de repromissione, sed tantum de fide data. Alia igitur promissio requiritur in sponsalibus inter solutos, ut obliget ad Matrimonium; quod pendet a jure naturali: alia inter Conjugatos, ut inducat impedimentum, quod pendet a jure positivo.

1042. Ultimo hic notandum, quod tribus criminibus, ex quibus oritur impedimentum, additur quartum, adulterium nimirum cum Matrimonio attentato, scilicet cum quis, sua uxore vivente, copulam habuerit cum alia, cum qua Matrimonium insuper contrahere ausus sit; hoc Matrimonium nullum est, sive copula præcesserit attentatum, sive subsecuta sit. Ita ex *cap. Significavit* 2. *Cap. Litterarum* 4. *cap. Cum*

haberet. 5. *et cap. Si quis* 8. *De eo, qui duxit in matrimon.* Vide *Croix lib.* 6. *pag.* 5. *n.* 621.

1043. Qui autem vivente sua Conjuge promitteret alteri Matrimonium, sed sine adulterio, et Matrimonio attentato, quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur a peccato mortali; ut *Sanch. l.* 7. *D.* 79. *n.* 40. *Laym. c.* 10, *in fine*, *Bon. p.* 6. *n.* 11. *Elbel n.* 164. *et Pal. p.* 12. *n.* 15. *cum Abb. ex c. fin. de eo qui dux.*

1044. » Dicitur VI. *Disparitas cultus*, sive » religionis: quæ dirimit Matrimonium inter » baptizatum, et non baptizatum, etiam catechumenum. Idque jure tantum Ecclesiastico, » non scripto, *Bon. q.* 5. *p.* 7. ex *Con* etc. » Inter baptizatos vero non dirimit, etsi impediat. Matrimonia vero cum hæreticis etsi illicita, sunt tamen valida. Vide *supra lib.* 2. » *tom.* 1. *cap.* 4. *dub.* 5. (*Ut habetur in cap.* » 1. *de Divort. Vide dicta de Sacram. in gen.* » *n.* 56. *ubi adde id quod dicit N. SS. P. Benedictus XIV. in Bulla*, Matrimonia, *edita* » *die* 4. *Nov.* 1741. *Hanc inveniet in calce* » *Operis*, *Dec. VIII. ubi postquam Pontifex declaravit conjugia inter Hæreticos esse* » *valida*, *sic ait*: Dolens Sanctitas sua esse » inter Catholicos, qui insano amore turpiter » dementati ab hisce detestabilibus connubiis, » quæ Sancta Mater Ecclesia perpetuo damnavit, » ex animo non abhorrent; Episcopos omnes, » Vicarios, Parochos in iis partibus degentes » serio graviterque hortatur et monet, ut Catholicos ab hujusmodi nuptiis in propriarum » Animarum perniciem ineundis quantum possint absterreant, atque efficaciter impedire » satagant) ✝.

1045. » Dicitur VII. *Vis*, sive violentia; » et gravis metus injuste incussus, ad Matri- » monium extorquendum: irritatque in utroque » foro. * (*Ex cap. Significavit. c. Cum locum, » cap. Veniens, et cap. Consultationi, de eo » qui duxit etc. Vide Salmant. cap. 9. n. 7. » cum D. Thoma, et communi. Et hoc etiamsi » intervenerit juramentum; nisi juramentum sit » de ponendo consensu libero, quia tunc certe » obligat, ut bene notat Viva q. 4. art. 3. et » 4.*) *. Et quidem jure naturæ, si a contra- » hente, positivo autem, si a tertio sit in- » cussus.

» Addo (*gravis*) qualis scilicet cadit in vi- » rum constantem, v. gr mortis, perpetui car- » ceris, amissionis bonorum, injustæ excommu- » nicationis, enormis indignationis patris valde » austeri. Quando vero metus est levis, con- » tractus censetur spontaneus; idque, ad caven- » das lites, etiam in Matrimonialibus, ut Sa- » cramento consulatur. *Reb. Sanch. Pont.* etc. » communiter cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 230. » et t. 5. R. 117.* quamvis *Nav. Gabr.* et *Cov.* » id negent, si metus ita extorserit consensum, » ut absque eo non fuisset. Addidi 2. *injuste*; » quia, si juste sit incussus, valet Matrimo- » nium: talis enim non tam infertur ab alio, » quam ab ipsomet, qui causam dedit; ut si » v. g. deprehenso in crimine cum filia mineris » accusationem, nisi eam ducat. Addidi 3. *ad » extorquendum*; quia Matrimonium ex metu » etiam gravissimo, undecumque, et quando- » cumque incusso, dummodo non ad Matrimo- » nium extorquendum, valet: tunc enim non » tam contrahitur metu, quam eligitur medium » evadendi periculum, et Matrimonium est sim- » pliciter voluntarium. Unde resolvitur valere

» Matrimonium in sequentibus casibus. Vide
» *Bon.* *q.* 3. *p.* 8.
» 1. Si concubinarius metu gehennæ, vel mor-
» tis in morbo, vel naufragio contrahat cum
» concubina, *Bon.* *l.* *c.*
» 2. Si quis a medico persuasus, non diu se
» victurum, nisi ducta uxore, eam ducat. *Bon.*
» *l.* *c.* *n.* 10.
» 3. Si in carcerem conjectus, spe evaden-
» di, contrahat cum filia lictoris. *Sanch.* *l.* 4.
» *d.* 12. *num.* 10. *Con.* *d.* 28. *dub.* 1. *c.* 3.
» 4. Si ad mortem damnatus, ut evadat,
» ducat meretricem, aut aliam. *Con.* *n.* 10.
» *Fill.* *c.* 4 *q.* 1.
» 5. Si Princeps obsessus offerat filiam in
» Matrimonium obsidenti, ut liberetur obsidio-
» ne, *ib.*
» 6. Si raptor vel deflorator virginis metu
» mortis offerat se judici ad eam ducendam,
» *Bon.* *n.* 22. *ex Regin.* *Henriq.* etc.
» 7. Si ad mortem decumbens contrahat cum
» filia medici, alias illi mederi nolentis. *Reb.*
» *Sanch.* *d.* 12. *Con.* *Fill.* *n.* 103. etsi alii qui-
» dam negent.
» 8. Etsi metus gravis incussus fuerit tantum
» ad contrahendum Matrimonium in genere,
» contractum tamen nullum esse, docent *San-*
» *ch.*, *Salas*, *Palaus*, *Pont.* etc. cum *Dian.* *p.* 4.
» *t.* 4. *R.* 33.
» 9. Quando Matrimonium ex gravi metu
» contractum fuit, non teneri (in foro con-
» scientiæ) per se loquendo illud perficere, pos-
» seque altero invito resilire, etiam eum, qui
» liber a metu fuit, etiamsi ab ipso, seu ejus
» culpa illatus fuerit, docent *Sanch.* *Villal.*
» *Hurtad.* et *Ochag.* cum *Diana* *p.* 3. *t.* 4.
» *Res.* 229. *et p.* 9. *t.* 8. *R.* 27. contra *Con.*
» et *Pont.*

1046. Supponendum est 1. vim differre a metu; vis enim omnino tollit voluntarium, cum sit a principio extrinseco, et ipse vim passus nihil agit; metus vero non tollit simpliciter voluntarium; unde in *l.* 10. *ff. de eo quod metus causa etc.* sic metus definitur: *Est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio.* Hic autem advertendum, quod vis accipitur pro metu. Supponendum 2. metum, alium esse ab intrinseco, alium ab extrinseco: metus ab intrinseco est ille, qui infertur a causa intrinseca vel naturali, qualis est metus mortis ex morbo, aut naufragio, etc. metus vero ab extrinseco est qui infertur a causa extrinseca et libera, nempe ab homine, et hic requiritur ad irritandum Matrimonium. Supponendum est 3. metum, alium esse gravem si cadentem in virum constantem, alium esse levem. Dicitur metus gravis, quando grave est malum quod timetur.

1047. Ut autem metus censendus sit gravis, requiritur 1. Ut malum, quod alter minatus fuerit, sit grave, saltem respectu metum passi, ex *l. Metum.* 1. *ff. de eo quod met. etc.* Sufficit vero quod malum sit absolute in se grave ex communi hominum opinione, quamvis non sit majus respectu ad illud, quod eligitur, ut advertunt communiter *Sanchez. l.* 4. *D.* 2. *n.* 3. *Pont. l.* 4. *c.* 2. *art.* 2. *et Boss. t.* 1. *c.* 16. *n.* 13. *cum Less. Nav. et Con.* Sufficit etiam, si malum timetur non solum sibi, sed aliis sibi stricte conjunctis; *Sanch. D.* 4. *n.* 1. *Pont. c.* 3. *n.* 4. *Less. l.* 2. *c.* 17. *n.* 35. *Salm. c.* 9. *n.* .... *et Boss. n.* 28. *cum Villal. ex l. Isti quidem*, *ff. de eo quod etc.* Dummodo propinqui sint conjuncti saltem in quarto gradu, sive sint consanguinei, sive affines, ut *Sanch. n.* 5. *Pont. n.* 5. cum aliis. Id extendunt etiam

ad famulos, et domesticos, ex c. *Quicumque de Sent.* ex c. in 6. et ex *Clem.* 1. *de Excess. Prælát.* Requiritur 2. ut prudenter (non autem vane et leviter) malum timeatur proxime inferendum; *Sanch. l. 4. D. 1. n. 17. et Salm. c. 9. ex n. 18.* Requiritur 3. ut malum nequeat alias evitari; *Sanch. et Salm. ll. cc. ac Boss. c. 10. ex n. 15.* Requiritur 4. ut minans malum possit exequi; nisi expertus sit verbosus, qui facile minas jactat, et postea non exequitur, vel facile placatur, ut dicunt *Sanch. D. 1. num. 19. et 20. Salmant. num. 10. cum Pal. Cornejo, Dic. et Aversa, et Boss. num. 15. cum Barb. Menochio, etc.* Insuper addunt *Sanch. Salmant. et Boss. ll. cc.* requiri quod incutiens metum solitus sit minas exequi, ex *l. Metum, C. de his, quæ vi etc.* ubi: *Metum non jactationibus tantum, vel protestationibus, sed atrocitate facti probari convenit.* Sed venia præfatorum DD. huic doctrinæ nescio acquiescere, nam etsi aliquis non sit expertus verbosus et levis, non video cur prudenter non possit timeri malum, quod vir gravis serio et ex proposito minatur. Concedunt autem ipsi *Sanch. D. 5. n. 5. et Boss. c. 12. n. 55. cum Barb., Gutt. Arag. et Rota Rom.* ex *l. 3. ff. de vi, et vi armata*, sufficere ad metum gravem incutiendum, si alii actu armati Matrimonium exposcant.

1048. Mala gravia, quorum metus irritat Matrimonium, censentur I. Mors, vel gravis cruciatus, ex c. *Cum dilectus de his quæ vi etc.* II. Exilium, ut *Sanch. l. 4. D. 5. n. 8. cum Soto, Henr. etc.* III. Carcer ex *l. Qui in carcerem ff. de eo quod metus etc.* Hoc tamen dicunt *Sanch. n. 9. cum Soto, et Led. ac Boss. c. 12. n. 46. cum Con. Less. Gutt. etc.* (contra aliquos) intelligendum de carcere diuturno,

aut vinculis atrocibus. IV. Amissio status ex *lib. Isti. ff. eod. tit.* sive honoris, *Sanch. n.* 11. *et Boss. num.* 42. *et* 43. cum multis. V. Violatio virginis ex *dict. lib. Isti*, aut viduæ honestæ; *Sanch. n.* 12. *et Boss. n.* 45. *cum Pontio etc.* VI. Ablatio famæ, puta si quis, deprehenso altero in crimine infami, comminetur eum prodere, ex *l. Nec timorem* 7. *ff. eod tit.* Vide *Sanch. n.* 14 *et* 15. Et item ait *Boss. n.* 44. *cum Pontio*, *Barb. etc.* de metu magnæ verecundiæ, nempe si quis, nisi contrahas Matrimonium, minetur te denudare cum publico dedecore. VII. Injusta excommunicatio (nisi facile ei possit occurri), quia hæc saltem in externo irrogat gravem notam infamiæ; *Sanch. n.* 17. *cum Host. Abb. et Sylv. ac Boss. n.* 53. *cum Pont. Azor. Con.* et aliis communiter. VIII. Amissio bonorum magni momenti, *Sanch. n.* 25. *cum Soto, Cordub.. etc. ac Boss. n.* 49. *cum Barbos. Gutt. etc.* IX. Amissio magni lucri; sed recte ajunt *Sanch. num.* 28. *et Boss. n.* 62. *cum Pont. et Conc.* hoc intelligi tantum, quando metum passus habet jus ad illud lucrum, vel saltem ne ab illo injuste impediatur, quia alias non esset pati metum damni, sed potius allici ad spem lucri. Advertit autem *Sanch. d. D.* 5 *n.* 5 quod ubi causa metus non est in jure expressa, arbitrio Judicis definienda est.

1049. Ut autem metus irritet Matrimonium, requiritur I. ut sit ab extrinseco sive ab homine; non autem ab intrinseco, ut communiter docent *Sanch. l.* 4. *D.* 1. *n.* 2. *Pont. l.* 4. *c.* 19. *n.* 5. *Bon. p.* 8. *a n.* 16. *Ronc. p.* 162. *q.* 3. *R.* 2. *Boss. c.* 13. *n.* 7. *et Salm. c.* 9. *n.* 41. *cum Soto*, *Cov. Aversa*, *Candido*, et communi. Requiritur II. ut metus incutiatur ad

finem contrahendi Matrimonium, *Sanch. l. 4. D. 12. n. 3. Bon. l. c. Holzm. n. 579. Ronc. l. c, R. 3. et Salm. n. 51. cum Pontio, Soto, Trull. Henr.* et communi; et patet ex *c. Cum locum, et c. Veniens de Spons.* Requiritur III. ut metus sit injuste incussus; *Sanck. d. num. 3. Bon. p. 8. num. 8. Holzm. et Ronc. ll. cc.* Unde si pater inveniret stupratorem suæ filiæ, et minas illi incuteret mortis ad extorquendum Matrimonium, equidem Matrimonium esset nullum, ut habetur in dicto *cap. Veniens. de Spons. Secus* vero, si comminaretur mortem ad ulciscendam injuriam, et stuprator ad se liberandum iniret nuptias, quia tunc metus non fuisset ad Matrimonium extorquendum: ita communiter *Sanch. l. c. v. Quarto, Pont. n. 10. Bon. n. 22. Salm. n. 46. et 47. et Boss. n. 188. cum Host. Abb. Con. Henriq. Gutt. Vill. Hurt. etc.* Idem dicendum si pater minetur accusare stupratorem apud Judicem, et ille ne accusetur duceret filiam; *Busemb. ut supra, Sanch. l. cit. et Boss. n. 189.* Idem si Judex includeret stupratorem in carcerem, ut puellam ducat vel dotet (juxta præscriptum in *c. 1. et 2. de Adulter.*), et ille Matrimonium iniret. E converso nullum esset Matrimonium, si absolute eum cogeret ad ducendum, quia de jure ille non tenetur absolute eam ducere, sed vel ducere, vel dotare, ut recte dicunt *Sanch. l. 4. D. 13. n. 7. Pont. l. 4. c. 19. n. 14 in fin. Boss. n. 173.* cum aliis. Nisi (excipiunt) stuprator ille nollet, vel non posset alia via damnum resarcire; et merito, quia stuprator, quando non dotat, omnino tenetur ducere violatam, ut docent *Lugo de Just. D. 12. n. 51. Tamb. de Rest. c. 5. n. 27. Salm. eod. tit. c. 3. n. 9.* cum aliis communiter.

1050. Dubitatur 1. Si Judex injuste damnaret reum ad mortem, et promitteret eum liberaturum, si ducat suam filiam, an valeret tale Matrimonium? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 12. n. 1. et Salm. de Matr. c. 9. n. 49. cum Con. Avers. Dic. Trull. et Candido.* Ratio (ut ajunt), quia tunc non incutitur illi metus ad extorquendum Matrimonium, sed ei offertur modus se liberandi, Matrimonium ineundo. *Secunda* tamen verior sententia negat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 19. num. 9. Boss. c. 12. num. 186. Dian. p. 4. tr. 7. R. 222. cum Cov. Gutt. Ledesm. et Vega.* Ratio, quia tunc metus jam oritur ab extrinseco, nempe a Judicis injustitia; licet enim a principio damnatio illa non sit facta ad extorquendum Matrimonium, tamen revera ad hunc finem saltem incutitur sententiæ executio, a qua Judex teneretur abstinere. Secus vero dicendum cum *Bossio*, quando alius tertius offerret ei liberationem, si ejus filiam duceret; hic namque nullo modo incuteret metum, sed potius offerret modum vitandi metum.

1051. Dubitatur 2. Quid si reus juste meretur mortem, et Judex offert ipsi liberationem, si filiam ducat? Negat pariter *Pontius l. 4. c. 19. n. 13. cum Rebell.* valere tale matrimonium, et consentiunt *Molina, et Bon. apud Boss. c. 12. n. 184.* quia, licet Judex juste damnaret illum ad mortem, injuste tamen ab eo consensum extorqueret ad Matrimonium; ad quod reus non tenetur, nisi esset in compensationem delicti, nempe si existeret consuetudo, ut condonetur vita reo qui ducit uxorem, vel filiam occisi, juxta id quod ait *Sanch. l. 4. D. 12. n. 12.* Probabilius vero affirmant valere *Bossius l. c. et Sanch. n. 11. cum Covar. Præpos. Vega, Led. Gutt. Palac.* Ratio, quia tunc non infertur me-

tus a Judice, sed potius aufertur: et quamvis Judex injuriam irroget legi, reo tamen favorem præbet.

1052. Dubitatur 3. Quod si judex secundum allegata et probata cogeret ad Matrimonium aliquem, qui revera esset innocens? *Prima* sententia dicit validum esse Matrimonium, et hanc tenent *Sanch. l.* 4. *D.* 13. *n.* 8. *Bon. p.* 8. *n.* 14. *Boss. c.* 12. *n.* 186. *et Dic. et Trull. apud Salm. c.* 9. *n.* 50. Ratio, quia hujusmodi coactio jam approbatur a jure Canonico, unde credi non potest quod ab ipso jure tale Matrimonium dirimatur, cum de jure naturali jam sit validum, juxta sententiam multorum, ut infra *n.* 1054. *Dub.* 5. *Secunda* vero sententia probabilis, et forte probabilior dicit, Matrimonium esse nullum, et hanc tenent *Pontius l.* 4. *c.* 19. *n.* 11. *Tourn. t.* 2. *p.* 163. *v. Sed quid*, *Diana p.* 4. *tr.* 4. *R.* 33. *et Salm. c.* 9. *n.* 51. *cum Aversa, et Dicast.* probabilem putant. Ratio, quia sententia Judicis fundatur in falsa præsumptione, et ideo non obligat; unde licet Judex juste decernat secundum allegata, non tenetur tamen patiens secundum rei veritatem Matrimonium contrahere. Nec valet dicese, credi non posse reprobari a jure Canonico, quod ab eodem approbatur. Nam hoc valeret, si metus irritaret Matrim. tantum de jure Ecclesiastico; sed valde probabile est metum irritare etiam de jure naturæ, ut videbimus *d. Dub.* 5. *seq.*

1053. Dubitatur 4. An si Medicus nollet mederi ægrotum, nisi contrahat cum sua filia, valeat Matrimonium? Affirmat absolute *Sanch. l.* 4. *D.* 12. *n.* 15. *cum Led. Cord. Vega, et Lop. ac Bon. p.* 8. *num.* 23. *cum Sa, Con. Fill. etc.* communiter. Ratio, quia tunc

metus non incutitur extrinsece a Medico, sed intrinsece ab ipso morbo. Sed melius distinguunt *Pont. lib.* 4. *c.* 19. *n.* 13. *et Salm. c.* 9. *n.* 54. *cum Avers. et Reb. ac Boss. c.* 12. *ex n.* 191. et dicunt quod si Medicus non tenetur ex justitia curare infirmum, tunc utique validum est Matrimonium; secus si tenetur ex justitia, quia tunc metus, licet principaliter oriatur intrinsece ab infirmitate, tamen oritur etiam ab extrinseco, nempe a curationis denegatione, quæ vere est grave damnum. Et idem dicendum ajunt *Salm. et Boss. cum Conc.* si necessitas urgeret, et alius non deesset, quamvis Medicus tantum ex caritate teneretur ad curandum.

1054. Dubitatur 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut Ecclesiastico? *Prima* sententia dicit irritare de jure Ecclesiastico, et hanc tenent *Sanch. l.* 4. *D.* 14. *n.* 2. *Laym. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 6. *n.* 3. *Bon. p.* 8. *n.* 8. *Less. l.* 2. *c.* 17. *n.* 47. *Conc. p.* 206. *n.* 21. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 171. *Roncagl. p.* 162. *q.* 2. *R.* 1. cum communi ut asserit, *et Salm. c.* 9. *n.* 7. *cum Gonet, Soto, Valent. Pal. Led etc.* Ratio, quia in tali Matrimonio jam adest sufficiens voluntarium, et licet libertas ex metu minuatur, ex tali tamen diminutione nequit reddi nullum Matrimonium; nam alias irritari deberet etiam ex metu intrinseco, quod nemo dicit: cum autem hujusmodi Matrimonium naturaliter sit illicitum, merito Ecclesia illud irritat. *Secunda* vero sententia non minus probabilis, et forte probabilior tenet metum irritare Matrimonium de jure naturæ; hanc tenent *Pont. lib.* 4. *c.* 14. *n.* 4. *Nav. c.* 22. *n.* 51. *Diana p.* 4. *tr.* 4. *R.* 33. *Boss. c.* 12. *n.* 269. *cum Mol. Cov. Med. Comit. Reb. Vill. etc. Holzm. n.*

583. *cum Scoto* et Scotistis communiter, ut asserit; eamque expresse tenet etiam *D. Thomas suppl. q.* 47. *art.* 3. ubi ait: *Vinculum Matrimonii est perpetuum, unde illud quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest repeti restitutio in integrum; et ideo hæc coactio metus, quæ cadit in constantem virum, tollit Matrimonium, et non alia.* Prima ratio igitur est hæc *D. Thomæ;* dicit enim S. Doctor, quod omnes contractus metu initi non sunt firmi et perpetui, ac ideo per restitutionem in integrum rescindi possunt; contractus autem Matrimonii, cum sit per se perpetuus, et indissolubilis, non aliter gaudere potest restitutione in integrum, nisi ab ipso jure naturali dispositum sit, quod ab initio sit nullus. Ratio secunda est, quia Matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter Conjuges, ut ex *Matth.* 19. *Relinquet homo patrem, et matrem, et adhærebit uxori suæ.* Unde, quando ob metum Matrimonium contrahitur, oportet de se esse nullum, alias cum metu non potest mutuus amor consistere; nemo enim adhærere solet rei quam tenet invitus. Ratio tertia, quia si tale Matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quod sæpe innocens cogeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret: quæ non sunt naturali rationi consonæ. Valide insuper confirmatur hæc sententia ex *c. Cum locum.* 14. *de Spons.* ubi sic habetur: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut ubi assensus cujusquam requiritur, coactionis materia repellatur; Matri-*

monium autem solo consensu contrahitur; et ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire. Observa igitur, quod in hoc textu non loquitur Pontifex tamquam aliquid novum statuens, sed potius ut jus naturale declarans et promulgans; quod probat, Matrimonium ex ipso jure naturæ esse nullum.

1055. Dubitatur 6. An metus levis irritet Matrimonium? Affirmant *Lugo de Just. D. 22. n. 141. in fin. Nav. c. 22. n. 51. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. Viva de Matr. q. 4. ar. 2. n. 6. et Cov. Rodr. Man. et Veracr. apud Salm. c. 9. n.* 19. et probabilem putant *Sanch. de Matr. l. 4. D. 17. n. 2. Tamb. Dec. l. 1. §. 6. n. 12. et Viva de Matr. q. 4. art. 2. n.* 6. Verius tamen negant *Bus.* ut supra cum communi, *Pont. l. 3. c. 18. n. 2. Pal. de Peccat. D. 1. p. 12. n. 1. Tamb. et Viva ll. cc. Boss. c. 12. n.* 163. *et Sanch. l. c. n. 3. cum D. Bonav. Soto, Palud. Arm. Arag. et* aliis communissime, *D. Th. suppl. q. 47. art.* 3. ubi: *Coactio metus quæ cadit in constantem virum, tollit Matrimonium, et non alia.* Ratio; quia Matrimonium initum ex metu levi neque est nullum de jure naturali, neque de jure positivo; non de jure naturali, quia non censetur invitus contraxisse, qui contraxit ex metu levi, quem facile repellere poterat; vide dicta *n.* 718. Neque de jure positivo, nam ad hoc (ut patet ex *c. Veniens. 4. de Spons. et c. Consultationi, de iis quæ vi etc.*) sola Matrimonia ex metu gravi inita, invalida declarantur; et merito, nam alias, si adhuc ex levi metu redderentur nulla, innumera Matrimonia dissolverentur.

1056. Dubitatur 7. An metus reverentialis sufficiat ad invalidandum Matrimonium? Metus reverentialis est ille, quo quis veretur resistere ei cui subjicitur, nempe patri, matri, avo, socero, marito, Regi, Domino, Prælato, tutori, et curatori, ut communiter docent DD. cum *Sanch. lib. 4. D. 6. ex num. 24.* Item etiam patruo aut patrueli, vel fratri majori, si cum eis metum passus habitet, et ab ipsis alimenta recipiat; *Sanch. ex num. 31. et Boss. cap. 10. n. 85. cum Pont. Gutt. Menoch. etc.* Ad dubium autem deveniendo, prima sententia quam tenent *Abb. Nav. Immola*, et alii Canonistæ *apud Sanch. l. cit. num. 3.* dicit purum metum reverentialem, si est principalis causa Matrimonii, illud irritare. Ratio, quia metus sine quo Matrimonium non fieret, jam liberum aufert consensum. *Secunda* vero sententia communis et recepta, quam tenent *Less. lib. 1. c. 17. dub. 6. Sanch. num. 7. cum Soto, Palud. Henriq. et Sa, Bon. p. 8. n. 6. cum Suar. Val. Mol. et Reb. ac Boss. cap. 10. n. 99. cum Laym. Con. Barb. Gutt. Cov. Vill. etc.* ac Decis. Rotæ Rom. dicit non sufficere puram reverentiam, sed requiri, ut adjungantur aut verbera, aut minæ, aut timor alicujus gravis mali, puta odii, diuturnæ indignationis etc. Ratio, quia purus metus reverentialis per se non est gravis, prout requiritur ad contractum irritandum; idque expressum habetur in *lib. Interpositas, C. de Transact.* ubi: *Non quilibet metus, ad rescindenda ea, quæ consensu terminata sunt, sufficit, sed talem metum probare oportet, qui salutis periculum, vel corporis cruciatum contingat.* Præterquamquod bene ait *Pontius lib. 4. cap. 5. num. 4.* quod purus metus reverentialis sine apprehensione alterius gravis mali, non est

metus, sed reverentia, quæ non inducit metum alicujus mali, sed tantum quamdam erubescentiam, quæ verius non ab extrinseco, sed ab intrinseco provenit.

1057. Dubitatur 8. An in Matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille qui metum incussit? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Busemb.* ut supra. *Sanch. lib.* 4. *D.* 15. *num.* 5. *cum Soto*, *Henr. Man. Arag. Pal. D.* 2. *p.* 12. *n.* 2. *cum Hurt. Ochag. Vill. et Gutt. Diana p.* 3. *tr.* 4. *R.* 229. et probabilem putat *Bon. p.* 8. *n.* 33. Ratio, tum quia in contractu Matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente; tum quia incutiens metum non tenetur stare Matrimonio neque ratione contractus, neque ratione injuriæ illatæ; non ratione contractus, quia ex contractu nullo nulla consurgit obligatio; non ratione injuriæ, quia hæc injuria non censetur tanta, ut non possit nisi per Matrimonium resarciri. *Secunda* vero sententia negat, eamque tenent *Nav. cap.* 21. *num.* 51. *Bon. l. c. Pont. l.* 4. *c.* 15. *n.* 3. *cum Coninck. et Salm. cap.* 9. *num.* 17. *cum Avers. Henriq. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Hæc autem sententia una cum præfata ratione maxime probatur ex c. *Propositum* 1. *de eo qui dux etc.* ubi, cum quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris Matrimonii, mortua deinde prima uxore, Pontifex decrevit virum teneri stare secundo Matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens: *Nec dignum est, ut prædictus vir lucrum de suo dolo reportet.* Nec valet dicere, quod ibi sermo fit de dolo, non metu, nam in c. *Contingat*, *de Jurejur.* dolus et metus æquiparantur. Immo ait *Lugo de Contract. D.* 22. *n.* 119. *v. Quarto*,

quod jura majorem censent injuriam irrogari per metum, quam per dolum; unde quod in textu disponitur de dolo, æque et forte potius intelligendum de metu. Hinc fit quod, licet metum incutiens non remaneat obligatus vi contractus, remanet tamen obligatus ratione injuriæ. Utraque sententia est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilior, maxime si metus non possit probari, quia tunc, cum Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum Matrimonium, et tanto magis si pars metum passa fuerit femina, quæ alias, soluto Matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata. Et huic consentit etiam *Pal. l. c.* ubi dicit primam sententiam tantum locum habere, quando injuria posset alia via reparari.

1058. » Dicitur VIII. *Ordo*, scilicet sacer, » sive major, quem qui non coactus susceperit, » invalide Matrimonium contrahit, ut vide *su-* » *pra de Sacram. Ordinis*, et hic *Impedimen-* » *to tertio* ».

1059. Certum est Ordinem Sacrum dirimere Matrimonium, ut habetur in *c. Diacono*, *et c. Litterarum. Qui Cler. vel vovent.*, *et in Extrav. Antiqua de Voto.* Sed dubitatur, an Ordo Sacer dirimat Matrimonium ex jure divino, vel Ecclesiastico? *Prima* sententia, quam tenent *Major*, *Barb.* et alii *apud Sanch. lib. 7. D. 28. n. 9.* dicit dirimere jure divino, quia in *c. un. de Voto in 6.* votum sollemne Ordinis Sacri æquiparatur professioni religiosæ, quæ de jure divino jam irritat Matrimonium, juxta probabiliorem sententiam, quam tenuimus *n.* 1025. *Secunda* vero sententia communior et probabilior docet dirimere de jure Ecclesiastico; ita *D.*

Th. in 4. *D.* 37. *q.* 1. *art.* 1, ubi : *Sed quod* (Ordo) *impediat Matrimonium*, *ex constitutione Ecclesiæ habet*, *Bellarm. l.* 1. *de Cleric. c.* 18. *Pont. lib.* 7. *c.* 22. *Pal. D.* 4. *p.* 6. *n.* 5. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 272. *Bon. p.* 9. *n.* 12. *Holzm. n.* 487. *Spor. n.* 45. *cum Scoto*, *Suar. et Perez*, *an Sanch. l. cit. n.* 12. *cum S. Bonav. Alberto Magno*, *Sol*, *Cajet. Vict. Palac. etc.* Ratio, quia Ordo per se non dirimit Matrimonium, cum status Ordinis per se non repugnet statui conjugali, ut patet in Græcis; ergo Ordo dirimit tantum ratione voti castitatis; votum autem non dirimit Matrimonium, qua votum, quia votum tantum impedit Matrimonium, sed qua sollemne; at sollemnitas est solum ex jure Ecclesiastico; dumtaxat igitur ex jure Ecclesiastico Ordo dirimit Matrimonium. Ac proinde bene potest Papa dispensare cum ordinatis in Sacris, non vero cum Sacerdotibus, juxta dicta *n.* 807. et 808. Quamvis referat *Cont. Tourn. tom.* 2. *p.* 172. olim Benedictum IX. permisisse Ranimiro Presbytero Religionem professo, ut labentem Aragoniæ prosapiam editis liberis propagaret. Quomodo autem sollemne Clericorum dirimat Matrimonium? Vide dicta ex *n.* 808.

1060. » Dicitur IX. *Ligamen*, propter quod, » quamdiu quis ligatus est conjugi adhuc viven- » ti, invalide contrahit cum alio; quamquam » licite, et sine peccato, si mortaliter sit cer- » tus de morte conjugis: qui si postea compa- » reat, tenetur ad eamdem redire, dimisso po- » steriore. Vide *Bon. p.* 10. * (*vide dicta n.* » 901. et 903.) *.

» 1061. » Dicitur X. *Honestas*, hoc est ju- » stitia publicæ honestatis, ob quam nemo pot- » est contrahere cum consanguineis illius, cum » qua contraxit sponsalia, vel matrimonium ra- » tum. Et quidem ante Tridentinum, et jure

» antiquo, hoc impedimentum dirimit matri-
» monium inter sponsum, et consanguineos spon-
» sæ usque ad 4. gradum, oriturque ex spon-
» salibus quibuscumque, etiam invalidis (præ-
» terquam ex defectu consensus); jure vero
» novo Tridentini non oritur, si sponsalia sint
» invalida, et irritat tantum usque ad primum
» gradum, si ex sponsalibus: ad quartum ve-
» ro, si ex matrimonio rato sequatur. * (*Etiam*
» *ex Matrimonio rato nullo (nisi nullitas sit ex de-*
» *fectu consensus) oritur impedimentum Publi-*
» *cæ Honestatis usque ad quartum gradum, ut*
» *notat Croix l. 6. p. 3. n. 681. et P. Zacha-*
» *ria ib. ex mente S. C. et Card. Lamberti-*
» *ni*) *. Vide *Bon. p.* 11. *Sanch. l.* 7. *d.* 67.
» *Fill. t.* 10. *p.* 2. *c.* 6. Notat etiam *Dian.*
» non oriri ex sponsalibus mutuo consensu dis-
» solutis, *p.* 3. *t.* 4. *R.* 22. *ex Pont.* et aliis
» 3. contra *Sanch.*; * (*Neque ex sponsalibus*
» *incertis, ut habetur in c. un. de Spons. in 6.*
» *incerta autem sponsalia sunt, si v. gr. fuerint con-*
» *tracta cum persona incerta, puta cum una ex fi-*
» *liabus Petri*)*, uti neque ex conditionatis, donec
» conditio sit impleta, *p.* 9. *t.* 6. *R.* 515. *ex*
» *Optat.* * (*Ita Sanch. l.* 7. *D.* 69. *n.* 1. *et*
» *Salm. c.* 12. *n.* 91. *cum Pal. Bon. et comm.*
» *Et certum est ex Decl. Bonifacii VIII. apud*
» *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 179 *ubi dictum fuit.*
» Qui sponsalia cum aliqua muliere sub condi-
» tione contraxit, si postmodum ante conditio-
» nis eventum cum alia prioris consanguinea
» per verba contraxerit de præsenti, cum se-
» cunda remanere debebit) *. Oriri tamen ex
» matrimonio invalido (nisi sit tale ob defe-
» ctum consensus. *p.* 9. *t.* 6. *R.* 50.), ex de-
» claratione Pii V. atque adeo etiam ex clan-
» destino, *ibidem R.* 53. *ex Pont. Pal. Hurt.*
» *Per.* etc. contra *Sanch.* et *Præp.* »

1062. Breviter discutiamus quæstiones ab Auctore hic vix enuntiatas. Quæritur 1. an oriatur impedimentum publicæ honestatis ex Matrimonio nullo? Prænotandum, quod si nullitas sit ex alia ratione, quam ex defectu consensus, certum est induci impedimentum ex Matrimonio nullo, cum in hoc minime sit correctum a Tridentino jus antiquum, ut dicunt *Sanch. l.* 7. *D.* 70. *n.* 5. *Pont. l.* 7. *c.* 35. *n.* 3. *et* 5. *Pal. D.* 4. *p.* 10. *n.* 5. *Bon. p.* 11. *n.* 10. *et Salm. c.* 12. *n.* 83. *cum communi.* Dubium est, an detur impedimentum, si nullitas sit ex defectu consensus? Affirmat *Sanch. l.* 7. *Dist.* 68. *n.* 14. *Pont. c.* 36. *n.* 10. *et Sylv. Henriq. et Leand. apud Salm. n.* 14. si defectus sit occultus Et pariter dicunt isti oriri impedimentum ex sponsalibus nullis ob quemcumque defectum occultum, si contra in foro externo sint valida: quia, ut ajunt, hoc impedimentum introductum est ab Ecclesia ad evitandam indecentiam, quæ jam apparet, si publice sponsalia haberentur ut valida. Sed *Pal. p.* 10. *n.* 7. *Bon. p.* 11. *n.* 3. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 178. *Conc. p.* 329. *n.* 3. *et Salm. n.* 85. cum *Dic. Avers. Con. Hurt. Led.* etc. probabilius dicunt ex Matrimonio nullo ex defectu consensus, et ex sponsalibus ex quocumque defectu (præcise consensus) nullis, nullum oriri impedimentum. Nam quoad sponsalia Concilium Tridentinum indistincte dixit, sponsalia quacumque ratione invalida, nullum parere impedimentum, quod intelligendum, sive defectus fuerit publicus, sive occultus. Circa autem Matrimonium in *c. Un. de Spons. in* 6. sancitum etiam universe fuit, ex Matrimonio nullo ex defectu consensus non oriri impedimentum. Atque ita confirmasse S. Congr. Cardinalium testantur *Barb.* et *Farin.* apud *Salm. n.* 85.

1063. Quæritur 2. an ex sponsalibus mutuo consensu, vel ex alia causa dissolutis oriatur impedimentum? Negant *Pont. l. 7. c. 35. n. 9. Pal. p. 10. n. 9. cum Hurt. Gutt et Farin.* ex Decr. S. C. ubi fertur dictum fuisse, invalida esse sponsalia soluta de consensu. Sed verius affirmant *Sanch. l. 7. D. 78. n. 20. Cont. Tourn. p. 179. Conc. p. 330. n. 5. et Salm. c. 12. n. 88. cum Sot. Laym. Bon. Per. Dic. Avers.* et sic omnino tenendum (recte ait *Croix l. 6. p. 3. n. 683.*) ob Declarationem S. C. approbatam ab Alex. VII. die 6. Jul. 1668. quam affert etiam *Pitton. de matrim. n. 1397.* ubi Pontifex prohibuit quod deinceps hæc resolutio in dubium revocetur. Et ratio est, quia in Trident. *Sess. 24. c. 3.* dicitur quod sponsalia valida dirimunt Matrimonium usque ad primum gradum: unde cum ex sponsalibus validis jam sit ortum impedimentum, hoc amplius non potest auferri per voluntatem Sponsorum, vel aliam causam supervenientem.

1064. Quæritur 3. an inducatur hoc impedimentum ex Matrimonio nullo, eo quod fuerit clandestinum? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. 7. D. 70. n. 13. cum Palud. Nav. Sa, etc. ac Con. ac Dic. apud Salm. c. 12. n. 86* et probabilem putat *Spor. n. 62.* Ratio, quia (ut ajunt) Bonifacius VIII. *in c. 4. et 8. de Spons.* definivit non oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex Matrimonio nullo per defectum consensus; tale autem Matrimonium clandestinum dicunt vere ex defectu consensus esse nullum, cum careat eo consensu quem exigit Ecclesia; ergo non parit impedimentum. *Secunda* tamen verior sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 7. c. 36. n. 5. Pal p. 10. n. 3. Pign. lib. 4. Cons. 15. n. 2. Conc. p.*

330. *n.* 4. *Cont. Tourn. p.* 180. *Holzm. n.* 602. *Ronc. p.* 164. *q.* 2. *R.* 4 *et Salm. c.* 12. *num.* 86. *cum Layn. Bon. et Aversa.* Ratio, quia de jure antiquo ex *dict. c. Unic. de Spons. in* 6. (quod etiam nunc viget, ut declaravit S. Pius V. apud *Salm. n.* 8.) tantum ex Matrimonio nullo directe ob defectum consensus, non autem ex alia causa impedimentum excusatur. Et sic declarasse S. Congregationem Cardinalium refert *Holzm. loc. cit. ex Gall. cap.* 3. *ad Sess.* 4. *Trid.* ubi dictum fuit. *Præsupposita Declaratione per Constitutionem S. Pii V. super hoc Decreto, censuit Congr oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex sponsalibus per verba de præsenti etiam nulliter contractis, omissa forma decreti Conc. Trid. Sess.* 24. *c.* 1. nempe clandestine sine Parocho et testibus.

Notandum hic id quod habetur in *l. un. de Sponsal. in* 6. nempe quod Matrimonium ratum invalidum non inducit impedimentum in præjudicium priorum sponsalium. Unde si quis post sponsalia valide contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest et tenetur contrahere cum prima, cum Matrimonium fuerit nullum.

» Dicitur XI. *Ætas*; quia ad valorem ma» trimonii jure Ecclesiastico requiritur annus » 14. viri, et 12. feminæ completus, nisi ta» men malitia ætatem suppleat, hoc est, ad» sit et doli capacitas, et potentia ad copulam, » de quibus judicare prudentum est. *Laym. c.* » 12. *num.* 1. *ex cap. De illis*, et *cap. ult.* » *de Despons. Impub.*

1065. Certum est quod Matrimonium impuberum per se est nullum, ut habetur ex *c.* 6. 10. *et* 14. *de Despons. impub.* Et hoc etiamsi pauci deessent dies ad ætatem pubertatis, ut commu-

niter docent *Sanch. lib. 7. Dist.* 104. *num.* 1. *et* 3. *Pont. l.* 7. *cap.* 65. *num.* 1. *Pal. D.* 4. *p.* 14. §. 4. *num.* 1. *Escob. lib.* 27. *num.* 525. et alii (contra paucos), ut clare probatur ex dict. *cap.* 2. *et cap.* 11. *Ex litteris eod. tit.* ubi: *Donec compleat puer annum decimum quartum, expectet.* Ante autem ætatem hanc præscriptam commune est Matrimonium non esse nullum de jure naturæ, sed tantum Ecclesiastico: *Sanch. num.* 9. *Contin. Tournely pag.* 215. *v. Quod. Pont. et Pal. loc. cit.* ac aliis passim. Dicunt vero Canones validum est Matrimonium, si malitia suppleret ætatem, ut habetur in *cap. De illis* 9. *et cap. Pubere eod. tit.* ubi: *Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare jam potest.* Docent vero *D. Thomas in* 4. *Dist.* 36. *quæst. unic. artic.* 5. *et Sanchez lib.* 7. *Dist.* 104. *num.* 21. *cum Abb. Sylv. Soto, Ang. Cov. Tab. etc.* non sufficere ad valorem Matrimonii solam potentiam generandi, ut volunt *Hostien. Præpos. Henriquez etc. ibid. num.* 20. sed insuper requiri discretionem ad intelligendam vim consensus conjugalis; cum enim tale vinculum sit perpetuum, perfectus exigitur consensus, ut infertur ex *cap. fin. de Despons. impub.* ubi hæc malitia prudentia nuncupatur. Plura autem assignant DD. signa, ex quibus conjiciatur impuberes posse generare, v. gr. si puer jam habuerit copulam, vel si jam sit aptus ad effusionem seminis, vel si puella jam habuit menstruum. Hæc tamen signa non admittuntur, nisi Sponsi sint proximi ad pubertatem, ut ex dicto *c. Continebatur*, vide *Sanch. ex n.* 30. In quanam autem ætate quis dicendus sit pubertati proximus, alii *apud Sanch. ex n.* 37. dicunt, si desint tres dies; alii

sex menses, alii tres anni, *Pal. l. c.* si desit annus; *Sanch.* vero *n.* 40. *et Pont. n.* 5. dicunt id relinquendum prudentiæ Judicis, qui spectare debet qualitatem personæ, temperiem regionis, etc. Ait autem *Tournely p.* 215. quod si certo constaret de Matrimonii consummatione, v. g. si puella jam concepit, iniquum erit eos separare. Addit idem *Tourn. l. cit. v. Hæc*; *cum Navar.* posse Papam dispensare cum Principibus, si aliquando expedit conjungi impuberes ob bonum pacis, ex *c. Ubi* 2. *de Despons. impub.* in quo interdicuntur impuberes a Matrimonio, *nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur.*

1066. Quæritur hic, an si ætate completa pubertatis, puer non valeat coire, nullum sit Matrimonium? Affirmant *Abbas*, *et Veracr. apud Sanch. l.* 7. *D.* 104. *n.* 14. eo quod in *c. Puberes. de Despons. impub.* dicuntur ii esse puberes, qui possunt generare; ergo (inferunt) qui generare nequeant, impuberes, potius sunt dicendi, et inepti ad nuptias. Communiter vero negant *Pal. D.* 3. *p.* 14. §. 4. *n.* 5. *Escob. l.* 27. *n.* 541. *Sanch. l. cit. n.* 15. *cum Sylv. Host. Præp. Nav. Cov. Henr. etc.* Ratio quia in jure tantum habetur, ad Matrimonium requiri ætatem pubertatis; licet autem dispositum sit in textu præfato et aliis valere Matrimonium inter impuberes, si potestatem habeant generandi, tamen nullo jure habetur Matrimonium esse nullum inter puberes, si potentia generandi careant; tunc enim impotentia potius judicanda est temporalis; unde dicunt aliqui, his dandum esse biennium vel triennium ad experiendum, sed communius censent *Pal. n.* 6. *Pont. l.* 7. *c.* 65. *n.* 1. *Escob. n.* 543. *cum Henr. Sylv.*

et Præp. et Sanch. n. 18, *cum Abb. Host. Ang. Tab. etc*, expectandum in viro usque ad annum 18, et in femina usque ad 14. quia tunc natura perfecto robore pollet. Neque hic procedit regula triennii in *c. Laudabilem de Frig. et malef.* illa enim procedit, quando impotentia provenit ex frigiditate, vel alio impedimento, non vero quando provenire potest ex imbecillitate ætatis.

Matrimonium autem senum, quantumcumque decrepitorum, validum est, modo possint saltem arte medicinæ copulam habere; ita communiter *Sanch. l.* 6. *D.* 92. *n.* 19. *et* 20. *et Salm. c.* 12. *n.* 126 *cum D. Thoma, et aliis passim.* Secus dicendum (contra *Nav. et alios*), si omnino sint impotentes, ut *Sanch. n.* 23. *cum Ang. Sylv. Lopez, Scoto, Rich. et Boss. c.* 7. *n.* 190.

1067. » Dicitur XII. *Affinis.* Est autem affi» nitas, propinquitas personarum nata ex co» pula carnali, sive licita, sive illicita. Utra» que, jure saltem Ecclesiastico, dirimit matri» monium: illa usque ad 4. gradum inclusive, » hæc vero jure novo, usque ad secundum tan» tum. Et quidem si antecedat matrimonium; » nam si superveniat, v. gr. si Titius cogno» scat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, » non dirimit; licet is, qui peccavit, non pos» sit petere debitum, sed reddere. Porro gra» dus, et lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in » consanguinitate, ita ut qui est uxoris con» sanguineus in primo gradu, sive rectæ, sive » transversæ lineæ, is sit affinis marito in eo» dem gradu lineæ rectæ, vel transversæ. Deni» que omnis affinitas quæ oritur ex affinitate, » sublata est per Concil. Lateranense. V. *Laym.* » et *Bon. p.* 12.

1068. 1. Is, qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ, cum neutra potest valide contra-

» here, citra dispensationem, immo nec cum
» earum consobrina, vel matertera. * (*Sic*
» *pariter censuit S. C. ut refert P. Zach. apud*
» *Croix lib. 6. p. 3. ad n. 693. posse con-*
» *trahi Matrim: inter vitricum et uxorem quæ*
» *fuit privigni*) *.

1069. » Si quis post dispensationem rursus co-
» gnoscit eamdem sororem Sponsæ, non eget
» nova dispensatione; vide *n.* 1140.

» 2. Potest quis ducere affinem fratris sui
» etiam in primo gradu, v. gr. duo fratres
» possunt ducere duas sorores, immo pater,
» et filius possunt ducere matrem, et filiam
» *Laym.*

» Titius 3. potest successive ducere Titiam,
» et Bertam, quæ fuerunt uxores Caji, et Sem-
» proni fratrum.

» 4. Titius, qui duxerat sororem Caji, pot-
» est post mortem Caji, ejusque sororis ducere
» Bertam uxorem Caji.

Hoc igitur impedimentum affinitatis tantum contrahitur, quando vir habet rem cum consanguinea uxoris, vel uxor cum consanguineo viri; unde minime contrahitur, si a consanguineis viri habeatur copula cum consanguineis uxoris, vel e converso. Hic autem notandum, quod de jure antiquo hoc impedimentum extendebatur usque ad septimum gradum, ex *c. Nullum*, et c. *Æqualiter* 35. *q.* 3. Sed deinceps restrictum fuit ad quartum gradum in *c. Non debet, de Consanguin. et affin.* tam ex copula licita, quam illicita. Item ex Tridentino *Sess.* 24. *c.* 4. restrincta est affinitas ex copula illicita solum ad secundum gradum.

1070. Sic de impedimento affinitatis contracto ante Matrimonium. Post vero Matrimonium, si Conjux rem habet cum consanguinea, vel con-

sanguineo alterius Conjugis, tunc contrahit impedimentum ad petendum, ut communiter dicunt DD. modo incestus sit cum consanguineis Conjugis in primo vel secundo gradu, ut habetur ex *c. Si quis* 1. *de eo qui cognov. etc.* ubi: *Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem.* Hic igitur praescribitur impedimentum in incestum in primo gradu affinitatis. Quod autem extendatur tantum ad secundum gradum, habetur ex Decl. Greg. XIII. *apud Bossium l.* 2. *c.* 5. *n.* 24. ubi dictum fuit: *SS. D. N. Gregor. XIII. ex sententia Congregationis dixit per hoc Decretum* (idest Tridentini) *ablatum censeri impedimentum quoque superveniens affinitatis post contractum Matrimonium. Concilium sustulit tertium et quartum gradum, ergo in omnibus.*

1071. Quaeritur I. An uxor cognita a consanguineo viri, metu gravi coacta, privetur jure petendi. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 10. *c.* 17. *n.* 6. *et Sanch. l.* 9. *D.* 31. *n.* 4. *cum Sylv. Rich. Led. Graff. etc.* Ratio, quia id clare videtur inferri ex *c. Sacris.* 5. *de Iis, quae vi etc.* ubi cum dubium verterit, an communicans propter metum cum excommunicato excommunicationem incurrerit, Innocentius III. dixit: *Licet metus attenuet culpam, quia tamen eam non prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.* Nec valet interpretatio aliquorum, id intelligi de metu levi; nam Pontifex aperte intelligit etiam de gravi, cum dicat, *pro nullo metu, etc. Secunda* vero sententia communior et probabilior negat, et hanc tenent *Bon. D.* 4. *p.* 2. *n.* 5. *cum Nav. et Reb. Lbel de Matr.*

p. 426. *n.* 232. *cum Tamb. et Ills.* et probabilem putant *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 14. *Pal. D.* 3. *p.* 4. §. 6. *n.* 3. *Salm. c.* 15. *n.* 28. *cum Gabr. et Ant. a Spir. S. ac Sot. et Vill. apud Boss. t.* 2. *c* 5. *n.* 152. Ratio, quia, sicut metus excusat a lege Ecclesiastica, sic etiam a pœna ab ipsa imposita. Nec obstat textus supra oppositus, quia (ut explicant AA. præfati *cum Sot. Barb. et Vict. apud Boss. l. cit.*) textus ille intelligitur loqui de metu incusso in contemptum excommunicationis; nam extra contemptum metus gravis certe excusat a lege Ecclesiastica, et etiam ab excommunicatione, casu quo res, quæ metu agitur, ex solo jure Ecclesiastico est prohibita, ut certum est apud omnes; vide dicenda *de Gens. l.* 7. *n.* 46.

1072. Quæritur II. An ignorantia excuset ab incurrendo hoc impedimento petendi? Hic distinguenda est triplex ignorantia, juris, facti, et pœnæ. Primo igitur, si adsit ignorantia *juris*, nempe si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens adesse legem humanam id prohibentem, *Cord. et Man. apud Sanch. l.* 9. *D.* 32. *n.* 46. dicunt incurrere impedimentum; et idem sentire debent *Sot. Turrec. Abb. Led. etc. apud eumd. Sanch. n.* 16. qui censent omnes pœnas Ecclesiasticas, excepta excommunicatione, incurri etiam ab ignorante legem positivam, modo ipse sciat id esse vetitum de jure naturali. Ratio (ut ajunt); tum quia obligatio ad pœnam non oritur ex scientia delinquentis, sed a voluntate Legislatoris; tum quia excusat quidem a pœna ignorantia facti, non vero ignorantia juris, ut habetur in *Reg.* 13. *jur. in* 6. Probabilius vero et communius docent non incurrere impedimentum *Nav. c.* 16. *n.* 34. *Suar.* 3. *p. D.* 77. *art.* 8. *Sanch. l. c. n.* 49. *Wigandt tr.* 16. *n.* 100.

v. *Nota*, *Boss. t.* 2. *c.* 5. *num.* 157. *cum Pont. Avers.* et *Vill. Salm. c.* 15. *n.* 30. *cum Per. Dic.* et *Gabr. ac Bon. q.* 4. *p.* 2. *n.* 6. *cum Sa, Led. Henr.* et *Reg.* Ratio 2. quia, cum pœna sit imposita a lege humana, qui cum ignorantia contra illam operatur, sicut excusatur ab ejus transgressione, ita etiam excusatur a pœna; et sic respondetur primæ rationi sententiæ oppositæ. Respondetur autem ad secundam, quod regula illa currit tantum pro foro externo, non vero pro interno.

1073. Secundo, si adsit ignorantia *facti*, nempe si vir sciat legem Ecclesiæ prohibentem petitionem debiti, sed nesciat illam ad quam accedit esse consanguineam suæ uxoris, tunc commune est non incurrere impedimentum, ut docet *Sanch. l.* 9. *D.* 32. *n.* 47. (contra *Ovant.*) *Bon. q.* 4. *p.* 2. *num.* 6. *Pal. D.* 3. *p.* 4. §. 6. *art.* 3. *Bon. l.* 10. *c.* 10 §. 6. *n.* 9. *Boss. t.* 2. *c.* 5. *n.* 154. *Wigandt tr.* 16. *n.* 100. *et Salm. c.* 15. *n.* 30. et alii passim. Ratio, quia, cum privatio juris petendi sit pœna incestus, ubi deest incestus culpa, cessat etiam pœna. Et hoc dicendum, etiamsi ignorantia fuerit crassa, ut docent etiam communiter *Sanch. n.* 36. *et* 47. *Nav. c.* 27. *n.* 12. *Pont. l.* 10 *c.* 6. *num.* 10. *et Boss. l. c. n.* 160. *cum Pal. Bon. Con. Hurt. etc.* (contra *Toletum*, et quemdam alium Auctorem). Et ratio patet ex textu citato, *Si quis* 1. *de eo*, *etc.* ubi imponitur hoc impedimentum tantum *scienter* peccanti, juxta verba relata *n.* 1070. Excipiunt tamen *Sanch. n.* 29. *et Boss. n.* 162. *cum Suar. Bon. Reg. Diana*, *etc.* (contra *Hurt. Vasq. Sylv. etc.*) nisi ignorantia sit adeo crassa, ut videatur ingens temeritas ignorare; talis enim ignorantia crassissima æquiparatur dolo, ex *L.* 3. §. *Gener. ff. de Dolo*, *etc.*

An autem excuset ignorantia affectata? Vide dicenda *de Censur. l. 7. n. 48.*

1074. Tertio, si adsit ignorantia *pœnæ*, nempe si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat pœnam non petendi, dubitatur, an hæc ignorantia excuset? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l. 9. D. 32. n. 50. Salm. c. 15. n. 30. et Croix l. 6. p. 3. num. 376. cum Pont. et Avers.* Ratio, quia pœna hæc magis habet rationem impedimenti, sive inhabilitatis, quam pœnæ. *Secunda* vero sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Bon. q. 4. p. 2. n. 6. Resp. 2. Wigandt tr. 16. n. 100. Nota, Pal. tr. 1. D. 1. p. 17. n. 8. Boss. t. 2. c. 5. n. 179. Tamb. Dec. l. 7. c. 4. §. 2. n. 3. Elbel. de Man. p. 426. n. 233. Spor. eod. tit. n. 84. cum Portell. ac Dian. p. 3. tr. 5. R. 12. cum Con. et Durand.* et probabilem putant *Sanch. l. c. n. 21. et 50. et Lay. apud Croix l. c.* Ratio horum AA. quia censent hanc non esse meram inhabilitatem, sed veram pœnam in vindictam incestus; idque probant ex eo quod si hæc non esset pœna, affinitas illa contraheretur, etiamsi incestus eveniret sine peccato, vel etiamsi haberetur copula per vim, et metum: sed hoc ipsi Adversarii negant. Nec obstat dicere, nullam pœnam incurri sine sententia saltem declaratoria; sed nemo dicit ad hoc impedimentum incurrendum requiri sententiam, ergo non est pœna. Sed respondetur, quod sententia tunc requiritur, quando crimen facile potest probari, non vero quando est difficillimæ probationis; ita ut, si requireretur sententia, pœna redderetur fere inutilis, ut docent *Suar. et Villal. apud Boss. n. 26.* et ita accideret in nostro casu, ubi ut plurimum incestus occultus est, nec potest probari. Et cum probabilissimum sit ab ignorantibus non incurri pœnas a lege Ecclesiastica impositas,

quando sunt extraordinariæ, scil. quæ per se ne in confuso quidem prævideri possunt, ut docent *Nav. cap.* 27. *n.* 274. *et c.* 23. *n.* 47. *cum Cajet. Sylv. et Aug. S. Anton.* 3. *p. tit.* 24. *c.* 33. *circa fin.* item *Host. Con. Sayr. Durand. Phil. Man. etc. apud Boss. l. c. n.* 173. Hinc satis pariter probabile est non incurri ab ignorantibus hanc pœnam, quæ certe videtur extraordinaria, cum per se prævideri nequeat.

1075. Quær. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? Certum est requiri seminationem viri; an autem requiratur etiam seminatio feminæ? Negant *Pontius l.* 9. *c.* 20. *n.* 1. *Pal. D.* 4. *p.* 8. *n.* 3. *Croix l.* 6. *p.* 3. *num.* 696. *Sanch. l.* 7. *c.* 64. *n.* 21. *cum Arm. Tab. Henr. Gab. etc. ac Bon. q.* 3. *p.* 13. *n.* 12. *cum Palud. Sylv. et Soto.* Ratio, quia ad generationem non est necessarium semen femineum, juxta plurimorum sententiam relatam *n.* 918. *v. Si autem. Secunda* vero sententia etiam probabilis affirmat, et hanc tenent *S. Bonav. Innoc. Archid. Lopez, Graff. Cenedo etc. apud Sanch. n.* 20. et probabilem vocant ipsi *Sanch. ib.* et *Pal. d. num.* 3. ac *Ronc. de Matr. q.* 4. *c.* 3. *q.* 9. *Elbel p.* 425. *n.* 227. *cum Hurt. et Mast. ac Salm. c.* 4. *n.* 5. *cum Sylv. Trull. et Durand.* item *Avers. Diana, et Krimer apud Croix d. n.* 696. Ratio, tum quia, juxta aliorum plurium sententiam (vide dicta *n.* 918.) etiam semen feminæ requiritur ad generationem; tum quia (et hæc ratio fortius urget) non contrahitur affinitas nisi coeuntes fiant una caro: at non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. Et hæc sententia valde firmatur ex auctoritate *D. Th.* cujus verba retulimus *n.* 1036. *v. Hic autem*; ubi expresse docet exigi seminationem

tam maris quam feminæ, ut affinitas contrahatur. Hic tamen bene advertunt *Sanch. l. 8. D. 6. n. 18. Croix d. n. 696. et Elbel p. 427. n. 236.* quod in dubio præsumendum est pro copula perfecta, quia ex communiter contingentibus hæc prudenter adfuisse præsumitur: quapropter si vir coierit, et dubitat an seminaverit, vel an intra vas, copula præsumitur perfecta. Et sic etiam dicunt *Avers. Diana, Krimer, et Gobat. apud Croix*, semper præsumi seminationem etiam mulieris, quando ipsa in coitu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit. Immo merito dicit *Elbel l. cit. cum Sanch. Cleric.* et aliis, quod in foro externo, ubi constat de coitu, semper pronunciandum pro impedimento affinitatis contracto, et sic etiam judicandum in foro interno, quod præsumtioni fori externi conformari debet, semper ac non constat hanc esse falsam.

1076. Quæritur IV. Quis possit dispensare in hoc impedimento? Alii dicunt solum Pontificem, cum ab ipso fuerit hæc pœna imposita; ita *Covarr. Graff. et Matiens. apud Sanch. l. 8. c. 12. n. 10.* Alii dicunt posse dispensare etiam Episcopum; sed tantum in casu necessitatis, ut *Sylv. Lopez, et Margarita apud eumd. Sanch. n. 11.* Alii vero communissime docent semper et absolute posse Episcopum dispensare; ita *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. n. 15. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. n. 5. Merbes. t. 2. pag. 495. v. Quod autem, cum Pontio, Wigandt. tr. 16. n. 100. R. 3. Tamb. l. 7. c. 4. §. 2. num. 3. Elbel p. 426. n. 234. cum Anacl. Boss. c. 5. n. 14. cum Henr. et Vill. et Sanch. d. D. 12. n. 13. cum Palud. Soto, Arm. Sa, Vega, Man. etc.* Ratio, quia, dato, quod Episcopus id non posset ex dispositione juris, bene tamen id potest ratione

consuetudinis. Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare, non solum in particulari, sed etiam in generali; vide dicenda *Dub.* IV. *n.* 1125. *Quæst.* IV.

Insuper possunt etiam in hoc impedimento dispensare omnes Confessarii Regulares Mendicantium a Provinciali ad hoc munus deputati, ex pluribus privilegiis, nempe Martini V. cum Declar. Julii II. ut ferunt *Sanch. l.* 8. *D.* 16. *n.* 8. *Spor. n.* 483. *Elbel p.* 382. *n.* 71. *Pont. l.* 8. *c.* 13. *in fine*, *et Salm. c.* 14. *n.* 14. *cum Gutt. Avers. et Candido* (contra *Conc. p.* 245. *n.* 10. ubi ait omnia hæc Privilegia esse prorsus commentitia, cum ipse in Bullario ea non invenerit); item ex Privilegio S. Pii V. vivæ vocis oraculo, ut ferunt *Wigandt*, *et Boss. l. c. cum Laym. Reb. etc.* Idem privilegium concessum Societati Jesu affert *Palaus l. c.*

An autem Mendicantes, ut vi suorum Privilegiorum possint dispensare in prædicto impedimento, debeant habere licentiam specialem a suo Generali vel Provinciali? Alii dicunt nullam requiri licentiam, quia in Privilegiis concessis Benedictinis, et Minoribus absolute conceditur prædicta facultas. Alii affirmant, ut *Sanch. l.* 8. *D.* 16. *n.* 3. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 18. item *Vill. Rodr. Avers. etc. Salm. l. c.* quia (ut hi ajunt) in privilegiis omnino requiritur deputatio a Provinciali. Alii demum, ut *Salm. n.* 16. *cum Leandro*, et *Jo. de la Crux*, dicunt requiri quidem licentiam Superioris, sed satis esse quod habeatur a Prælato Monasterii, quia privilegium concessum Benedictinis Vallisoletanis fuit concessum a Martino V. et Julio II. Priori Monasterii.

1077. Nota hic ultimo, contrahentes scienter cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis

incurrunt excommunicationem ipso facto, ut habetur in *Clement. un. de Consanguin.* ubi præcipitur etiam Ordinariis, ut istos curent vitari, donec satisfecerint. Et idem ibi statuitur de Religiosis, Monialibus; et Clericis in Sacris constitutis Matrim. contrahentibus, (qui insuper denunciandi sunt ex Edicto Inquis. Generalis *apud Potest. p.* 329.), ac de laicis nubentibus cum Monialibus. Cum autem hæc pœna sit odiosa, recte dicit *Croix lib.* 6. *p.* 3. *n.* 807. *cum Pontio, Spor. et Avers.* eam non extendi ad alia impedimenta.

1078. » Dicitur XIII. *Si clandestinus:* quia » *Trid.* irritat matrimonia eorum, qui contra» hunt, aliter quam coram Parocho vel alio Sa» cerdote de ipsius, vel Ordinarii licentia, et » duobus ad minimum testibus; vultque gravi» ter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, » vel etiam interfuerint. *Unde resolves.*

1079. Ad rem melius intelligendam notandum est, duplici modo Matrimonium esse clandestinum, vel quando malitiose contrahitur sine denunciationibus, et tunc est tantum illicitum; vel quando contrahitur non coram Parocho et testibus, et tunc distinguendum est: nam quoad infideles, aut fideles qui degunt in locis infidelium, vel ubi Tridentinum non est receptum, tale Matrimonium est quidem validum, cum lex saltem per decem annos non recepta non obliget, ut dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 18. *n.* 2. *Pont. l.* 5. *c.* 7. *n.* 1. *Bon. q.* 2. *p.* 7. *num.* 2. *et Salm. c.* 8. *num.* 11. *cum Perez, Dic. Avers. Led. et Rodr.* Quoad fideles autem qui sunt in loco ubi receptum est Tridentinum, Matrimonium esset nullum, etiam in casu necessitatis; ita communiter *Sanch. l.* 3. *D.* 17. *n.* 4. *Pont. l.* 5. *c.* 6. *n.* 2. *Pal. p.* 13. §. 8. *num.* 9. *et*

Salm. c. 8. *num.* 13. *cum Laym. Con. Corn. Henr. etc.* communiter, contra *Sot*, et alios paucos; qui censent posse aliquando dari casum (etsi rarum) in quo sine Parocho valeret Matrimonium. Sed hos recte dicunt *Salm. l. c.* non esse audiendos, quia necessitas non potest reddere habiles eos quos Tridentinum *omnino inhabiles* declaravit, ut habetur *sess.* 24. *c.* 1. Et hoc currit, etiamsi Matrimonium esset contractum cum ignorantia invincibili; *Salm. ib.* cum communi dicunt tamen *Laym. c.* 4. *n.* 7. *Con. D.* 27. *d.* 1. *n.* 11. *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 778. *cum Bellarm.* et communi (contra *Lessium*); item *Vega*, *Tanner. Dic. et Verac. apud eosd. Salm. n.* 17. quod si non possit in aliquo Oppido haberi Pastor, aut alius gerens ejus vices, tunc validum est Matrimonium initum cum testibus sine Parocho. Et probabile id putant *Salm. ibidem* propter quamdam Declar. Clementis VIII. *apud Coninck* quia tunc vel non adest ibi Parochia, vel ibi non durat promulgatio Tridentini, quamvis facta fuerit; destructa etiam Parochia, censetur destructa promulgatio quoad ejus valorem. Pariter Matrimonium celebratum sine Parocho in locis infidelium a fidelibus captivis, vel mercatoribus ibi degentibus per modum hospitii, validum est, et licitum: *Salm. c.* 8. *n.* 22. *cum Sanch. Bon.* etc. Hicque advertatur, quod Matrimonia Clandestina hodie ne Sponsaliorum quidem vigorem habent, prout declaravit S. C. apud *Fagnanum in cap. Ad audiendum.*

1080. Peregrini autem, si contrahant in loco, ubi Tridentinum est receptum, Matrimonium sine Parocho et testibus est nullum; quia etiam Peregrini obligantur legibus locorum quoad contractus; ita communiter *Sanch. l.* 3. *D.* 18.

n. 26. *Pontius l.* 5. *c.* 9. *n.* 1. *Bon. q.* 2. *p.* 7. *n.* 5. *Salm. c.* 8. *num.* 18 *cum Pal. Con. Dic. Reg. Per. etc. ex c. fin. de Foro compet.* ubi dicitur, in contractibus servandas esse leges, et consuetudines locorum. Si quis vero se transferret ad locum, vel illac transiret, ubi Tridentinum non est receptum, et ubi contraheret sine Parocho, et testibus nullum est Matrimonium; secus autem si in illum locum vere transferret domicilium, quamvis cum animo ibi contrahendi sine Parocho et testibus; ita declaratum fuit a S. C. die 14. Augusti 1627. Et hæc Declaratio (quidquid dicant *Sanch.* et alii *apud Salm. n.* 20.) omnino tenenda est cum *Salm. n.* 21. *et Croix l.* 6. *p.* 6. *n.* 712. et aliis, cum ipsa fuerit approbata ab Urbano VIII. pro tota Ecclesia, dum ibi dictum fuit: *Per quoscumque Judices sic definiri debere.* Et Decretum Urbani iterum confirmatum est a Benedicto XIV. in Epistola, *Paucis abhinc hebdomadis*, edita die 19. Martii anno 1758. ubi Decretum Urbani in extensum refertur; vide in *Bullar. Ben. XIV. t.* 4. *pag.* 27. *edit. Venet.*

1081. » 1. Per Parochum intelligitur is, qui » habet ordinariam jurisdictionem in contrahen» tes, utpote qui domicilium et habitationem » habeant in ejus Parochia; * (*Nomine* Paro» chi *communne est intelligi Parochum domici» lii: non autem originis; ita Sanch. l.* 3. *D.* » 23. *n.* 7. *Pont. l.* 5. *c.* 13. §. 1. *n.* 2. *Salm.* » *c.* 8. *n.* 25. *et Bened. XIV. Notif.* 33. *n.* 6. » *cum Barb. Perez, etc. ex Decl. S. C.* 18. » *Nov.* 1707.) * item Episcopus, vel ejus Vi» carius in sua diœcesi, (*Ut Sanch. l.* 3. *D.* » 29. *n.* 18. *Pont. l.* 5. *c.* 11. *num.* 1. *Pal.* » *D.* 2. *p.* 13. §. 11. *num.* 3. *et Salm. c.* 8. » *n.* 55. *cum aliis* (*contra aliquos*) *ex c. Ro-*

» *mana de Apell. in 6. et c. 2. de Consuet. in*
» 6. Et hoc etiamsi Episcopus suo Vicario id
» prohibuerit juxta Declar. S. C. quam refert
» *P. Zacharia apud Croix l. 6. p. 3. n. 725.*
» Episcopus enim nec Parocho, nec suo Vica-
» rio potest interdicere ne Matrimoniis assistant,
» ut alias declaravit S. C. apud Croix ibid.
» (*Idemque dicitur de Vicario Capituli Sede*
» *vacante, et de Abbatibus qui habent jurisdi-*
» *ctionem quasi Episcopalem erga suos subdi-*
» *tos*) * uti et Papa: item Capitulum Sede
» vacante, Cardinales in Ecclesiis sui tituli,
» Legati in sua provincia. Sufficit etiam excom-
» municatus, aut non Sacerdos. * (*Infra an-*
» *num, in quo debet sumere Sacerdotium, ex*
» *c. Cum ex eo, de Elect. in 6. Is igitur non*
» *solum valide, sed etiam licite assisteret, ut*
» *Sanch. lib. 3. cap. 20. n. 4. Pont. l. 5. c.*
» *17. n. 4. Pal. p. 13. §. 10. n. 4. et Salm.*
» *c. 8. n. 40. et 45. cum Aversa, Gabr. et Leand.*
» *contra paucos; atque cum Decreto S. C. apud*
» *Pitton. n. 106. de Matr. die 12. Martii 1693.*
» *Et hoc, etiam transacto anno, ex alio De-*
» *creto S. C. 12. Mart. 1583. apud Boss. t. 1.*
» *c. 4. n. 99. Parochus autem qui potest assi-*
» *stere, potest etiam dare licentiam assistendi al-*
» *teri Sacerdoti, ut habetur in Tridentino sess.*
» *24. c. 1. ubi.* Praesente Parocho, vel alio Sa-
» cerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licen-
» tia. *Item hic notandum, quod Parochus potest*
» *assistere nuptiis sui Parochiani, etiam extra*
» *Parochiam, et adhuc contradicente Parocho*
» *illius loci, ut scribit Fagn. l. 4. in c. Quod*
» *nobis, de Clandest. Despons. n. 36. et 40.*
» *ex pluribus Decretis S. C.*) *. Nec requiritur,
» ut a parte rei vere sit Parochus, sed sufficit,
» si habeat titulum saltem coloratum, ita ut
» communi errore habeatur Parochus, nec sit

» intrusus absque ullo titulo. V. *Bon. q.* 2. *p.*
» 8. * (*An autem sufficiat error communis sine*
» *titulo? Vide dicta hoc l.* 6. *n.* 572. *v. Ma-*
» *jus dubium*) *.

1082. Parochus igitur excommunicatus, etiamsi sit vitandus, irregularis, et suspensus, valide assistit in Matrimonio, quia ibi nullam exerceret jurisdictionem, sed tantum assistit ut testis qualificatus, qui de Matrimonio testificari possit; ita communiter *Sanch. l.* 3. *D.* 21. *n.* 4. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 6. *Barb. All.* 32. *n.* 90. *Boss. c.* 4. *n.* 85. *Bon. p.* 8. *n.* 22. *et Salm. n.* 46. *cum Pal. Con. Led. Aversa*, *et Henr.* (contra paucos). Et idem ait *Fagn. l.* 5. *in c. Quod a prædecessore, de Schismat. n.* 81. *cum Decreto S. C.*

1083. Sed dubitatur 1. An Parochus excommunicatus vitandus peccet graviter assistendo? Affirmant *Conink D.* 27. *c.* 2. *n.* 24. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 11. *cum Covarr. Suar. t.* 5. *D.* 11. *sect.* 1. *n.* 24. *ac Vasq. Reb. et Bon. apud Boss. c.* 5. *num.* 90. modo non adsit necessitas, quia alioqui communicaret cum aliis in re sacra et gravi. Negant vero *Sanch. l.* 3. *D.* 21. *n.* 8. *Boss. l. c. ac Hurt. Diana*, *Villal. Leand. etc. apud Salm. c.* 8. *n.* 48. (quorum aliqui tenent nec etiam leviter peccare). Ratio, quia communicaret cum suis Parochianis in re necessaria ad eorum utilitatem, quam eis ex officio præstare tenetur. Sed hoc non obstante, magis mihi arridet prima sententia, juxta dicta *de Sacram. in gen. n.* 88. ubi scripsimus Parochianis non licere petere assistentiam in Matrimonio Parochi excommunicati, nisi urgeat gravissima causa, et alius non adsit qui possit supplere. Omnes autem conveniunt, quod si talis Parochus a suo Episcopo juste fuerit interdictus ab assistendo,

tunc valide assisteret, sed a culpa gravi non excusaretur, quia violaret præceptum Superioris in re gravi; *Sanch. num.* 11. *Salm. n.* 49. *cum Pont. Con. Pal. Bon. etc.*

1084. Dubitatur 2. An Parochus excommunicatus aut irregularis possit alteri Sacerdoti dare licentiam assistendi? Affirmant *Sanch. l.* 3. *D.* 21. *n.* 8. *Pal. p.* 13. §. 10. *n.* 8. *Barb. All.* 32. *n.* 110. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 14. *Bon. p.* 8. *n.* 22. *cum Cajet. et Led. ac Salm. c.* 8. *n.* 51. *cum Trull. Henr. etc.* quia concessio licentiæ illius non est actus jurisdictionis, sed potestatis. Negant vero *Laym. c.* 4. *n.* 5. *et Con Dic. Suar. etc. apud Salm. l. c.* quia, licet assistere non sit actus jurisdictionis, talis tamen est dare licentiam. Sed sapienter respondet *Sanch.* hujusmodi facultatem concedendi licentiam non spectare ad Parochum, qua Parochum, sed quia legitimum testem Matrimonii destinatum a Tridentino cum potestate alium substituendi; unde prima sententia probabilior videtur.

» 1. Parochus, vel quivis habens jurisdictio-
» nem ordinariam, potest alium sibi substitue-
» re, non tamen nisi Sacerdotem.

1085. » 2. Cum ad testes requisitos non ad-
» datur debere esse omni exceptione majores,
» sufficiunt etiam infames, feminæ, pueri ha-
» bentes usum sufficientem rationis, parentes,
» domestici, ac servi * (*etiam infideles, quam-*
» *vis casu transeant, aut vi detineantur: ut Sanch.*
» *l.* 3. *D.* 45. *n.* 5. *Pal. p.* 13. §. 13. *num.* 3.
» *Barb. All.* 32. *n.* 138. *Laym. c.* 4. *n.* 6. *Bon.*
» *p.* 8. *n.* 43. *et Salm. c.* 8. *n.* 59. *cum Con.*
» *Dic. etc.*

1086. » 3. Si duo sint Parochi ejusdem Pa-
» rochiæ, potest utervis assumi. * (*Etiam in-*
» *vito altero; Salm. c.* 8. *num.* 32. *cum Pont.*

» *Con Henr. etc.*) *. Similiter qui habet duo » domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel do» mum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, » partim ad alteram, potest alterutrum accer» sere; quia uterque est proprius Parochus. » *Laym. Bon. l. c.* et *Sanch. comm.*

Si Sponsi habent duo domicilia in duabus Parochiis, dicunt *S. Antonin. Palud. Ang. Gabr. etc. apud Sanch. l.* 3. *D.* 24. *n.* 4. Matrimonium esse contrahendum in illa Parochia, ubi tunc temporis habitant. Sed communissime, et valde probabiliter dicunt *Sanch. l. c. n.* 5. *Roncaglia q.* 2. *R.* 1. *cum comm. Boss. t.* 1. *c.* 4. *n.* 4. *Bon. p.* 8. *n.* 8. *cum Gutt. et Reb. Pont. c.* 13. §. 1. *n.* 1. *Barb. All.* 32. *n.* 60. *cum Con. et Salm. c.* 8. *num.* 32. *cum Perez, Trull. Dic. et Henr.* Matrimonium posse contrahi in alterutra Parochia, modo in utraque Sponsi æqualem habuerint habitationem, quia tunc in alterutra possunt recipere Sacramenta. Idque confirmatur ex *c.* 2. *de Sepult. in* 6. ubi dicitur: *Cum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habebunt inter se dividere Canonicam portionem.* Ergo non habenda est ratio actualis, sed tantum æqualis habitationis. Hæc autem æqualitas moraliter accipienda est, ut dicunt *Lugo Resp. moral. l.* 1. *dub.* 37. *n.* 3. *Barb. n.* 70. *Boss. n.* 5. *Ronc. l. c. Salm. n.* 32. *et Sanch. n.* 3. *cum S. Antonin. et Palud.* Idque procedere dicit *Bossius l. c. cum Sanch. Pont. et Gutt.* non solum si quis habitet hieme in Civitate, æstate ruri, sed etiam si indifferenter, modo habitet in uno, modo in alio loco. Notandum autem id quod habetur in Decreto S. C. apud Benedictum XIV. *Notif.* 33. *n.* 7. ubi dicitur: *Parochum ruralem non esse*

proprium, *quando rus itur causa recreationis*, *vel pro rusticanis negotiis*, *ideoque Matrimonium valide coram hujusmodi Parocho celebrari non posse.* Hoc tamen intelligi recte dicunt *Bon.* *p.* 8. *n.* 6. *Barb.* *All.* 32. *n.* 66. *Boss.* *c.* 4. *n.* 17. *et Salm.* *t.* 8. *n.* 26. *cum Sanch. Pal. Dic, Trull. et Aversa*, si Sponsus aliquoties, sive per breve tempus (ut ait *Barbosa cum Lugo*) ruri degit. Hinc Benedict. *loc. cit. Salm.* *n.* 17. *Barb. ib. et Boss. num.* 17. *cum Henr. Garc. Seraph. etc.* ex Declar. S. C. rejiciunt *Pontium*, qui *l.* 5. *c.* 13. §. 1. *num.* 4. censet posse contrahi Matrimonium etiam coram Parocho, in cujus Parochia quis brevi commoratur.

Hic insuper sedulo notandum, quod si quis fictitie domicilium transferat in aliam Parochiam, ut ibi Matrimonium contrahat, hoc nullum est, ut pluries S. C. declaravit; vide *P. Zachariam apud Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 717. Secus autem, si vere transferat, etsi in fraudem prioris Parochi, ut recte ait *Croix ib. cum Fagnano, Sanch. Sylvest. Barb. Boss. etc.* contra Led. et Vega. Notat vero *Croix dicto num.* 717. *cum de Lugo* non acquiri domicilium per habitationem solius diei, si noctu quis in priori cubaret domo.

1087. » 4. Etsi ex præcepto adhibendus sit Pa- » rochus contrahentis illius, in cujus Parochia » Matrimonium celebratur: sufficit tamen ad va- » lorem, si alterutrius Pastor assistat, ut decla- » ravit Congregatio Cardinalium, apud *Rebel.* » *et Bon. q.* 18. * (*Ita communiter Sanch. l.* » 3. *D.* 23. *n.* 4. *Pal. p.* 12. §. 9. *num.* 1. » *Pont. l.* 5. *c.* 16. *n.* 2. *Bon. q.* 2. *p.* 8. *n.* » 7. *et Salm. c.* 8. *n.* 4. *cum Con. Perez, etc.* » item *Bened. XIV. Notif.* 33. *n.* 5. *ex Decl.* » *S. C. an.* 1573. *Et aliam similem affert Fa-*

» *gnan. l. 4. in c. Quod nobis, de Clandest.*
» *desp. editam die 15. Dec. 1574. ubi appro-*
» *bante Papa fuit decisum valere Matrimonium*
» *in Parochia mulieris coram Parocho viri, et*
» *e converso*) * etiam extra suam Parochiam,
» vel diœcesim; quia hic actus non est jurisdi-
» ctionis contentiosæ. (*Et in hoc neque Paro-*
» *chus peccaret, ut dicunt Sanch. l. 3. D.*
» *19. num. 17. Salm. c. 8. n. 34. cum Pal.*
» *Con. et Dic. ac Boss. c. 4. n. 32. cum. Barb.*
» *Gutt. Villal. etc. (contra Pont. Nav. etc.);*
» *actus enim assistendi probabilius neque est actus*
» *jurisdictionis, sed potius, potestatis assisten-*
» *di ut testis, uti diximus n. 1084. Dub. 2.*
» *Ceterum ait Bossius n. 20. in fin. quod con-*
» *venientius est, quod assistat Parochus Spon-*
» *si, in cujus Parochia fiunt Nuptiæ. Recte au-*
» *tem dicunt Sanch. n. 19. et Boss. n. 33. ex*
» *Decretis S. C. allatis ab eod. Boss. n. 19.*
» *peccare graviter Parochum, si in alterius Pa-*
» *rochia Sponsos a se conjunctos sollemniter be-*
» *nediceret*) *. Non tamen licebit tunc nuptiis
» benedicere, sine alterius licentia. *Sanch. l. 3.*
» *Disp. 19.*

1088. » 5. Is, qui substituitur, debet habere
» expressam, vel saltem tacitam licentiam ex
» ratihabitione de præsenti, quia non sufficit
» ratihabitio de futuro, qua quis putet, alte-
» rum postea ratum habiturum. *Sanch. d. 35.*
» *Regin. Conin.* apud *Bon. l. c, n. 11.* * (*Ita*
» *etiam Sanch. D. 35. n. 20. Pont. l. 1. cap.*
» *11. n. 5. Salm. num. 56. cum Con. Et hoc et-*
» *iamsi licentia sit metu vel dolo extorta. Salm.*
» *ib. cum Con. et Sanch. Sufficit autem licentia*
» *oretenus data: Barbosa All. 32. num. 128.*
» *cum Nav. Henr. etc.*) * licet ipse *Bon.* neget
» tacitam sufficere.

1089. » 6. Vagabundi possunt contrahere co-
» ram quolibet Parocho, idque, (ut *Laym.*
» *c.* 4. *n.* 4. docet ex *Sanch.*) etsi alteruter
» tantum sit vagus. Hic autem tenetur de illo-
» rum conditione diligenter inquirere, ut monet
» *Trid.* an scilicet alibi sint conjuncti, etc. et
» deinde petere licentiam aa Episcopo assisten-
» di : sine qua, licet valide assistat, graviter
» tamen peccat. Ita *Laym. t.* 4. *l.* 3. *Sanch.*
» *dist.* 19. *et d.* 35. *n.* 24.

Commune est, quod Vagi possunt contrahere coram quovis Parocho; ita *Sanch. l.* 3. *D.* 25. *n.* 11. *Pont. l.* 5. *c.* 14. *n.* 5. *Bon. q.* 2. *p.* 8. *n.* 6. *Pal. D.* 2. *p.* 13. §. 9. *n.* 11. *et Salm. c.* 8. *n.* 37. *cum Con. Henr. Trull. Led. etc.* Et hoc etiamsi alteruter Sponsorum tantum sit vagus, ut *Palaus*, *et Salm.* cum aliis; idque *Barb. in Trid. n.* 3. *et* 4. refert decisum a S. C. Parochus vero, antequam Vagos conjungat, tenetur de eorum conditione diligenter inquirere (ut præscribit Tridentinum *sess.* 24. *c.* 7.), an alibi sint conjuncti : Ac deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi, sine qua licet valide assistat, graviter tamen peccat assistendo, ut docent *Sanch. n.* 17. *Pont. n.* 8. *Salm. n.* 38. *cum Led. et Henr. ac Barb. in Trident. l. c. cum Fill. Molf. Homob. etc.* Immo in Instructione S. Inquisitionis Gener. edita 21. Augusti 1670. coram Clemente X. pro Curiis tum Romana quam ceterorum Ordinariorum (quam refert in extensum *Genettus t.* 5. *p.* 326. *et Pitton de Matr. n.* 1737.) sic præscriptum fuit: *Si contrahentes sint vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi doceant esse liberos per fides Ordinariorum suorum, servata forma Trid. in c. Mul.* 7. *sess.* 24. *Fides aliaque documenta non admittantur, nisi munita Sigillo, et legalitate*

Episcopi Ordinarii, *et recognita saltem per testes qui habeant notam manum et Sigillum. Et attente consideretur*, *quod fides*, *et testimonia bene identificent personas de quibus agitur.* Notant vero *Salm. d. n.* 38. nomine *Vagorum* hic non comprehendi Vagos illos qui in eodem loco vagi sunt, quia isti, licet certam non habeant Parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt, unde præmissis Denunciationibus bene possunt a quolibet Parocho conjungi. Circa alienigenas autem, habetur in eadem Instructione S. Inquisitionis ut supra (*n.* 1739. *apud Pitton.*), quod Parochus non potest pro eis Publicationes facere, *nisi certiorato Ordinario*, *a quo*, *vel ejus Vicario*, *prius receperit fidem authenticam status liberi.* Recte vero excipiunt *Sanch. n.* 8. *Salm. l. c. cum Pont. et Con.* si contrahentes discesserint ab eo loco in ætate, in qua erant incapaces ibi contrahendi.

1090. 7. Insuper circa Milites hic notandum ex Decr. S. C. 11. Nov. 1676. *apud Pitton. de Matr. n.* 2117. quod Capellani Exercitus habent facultatem assistendi eorum Matrimoniis, dum hi reperiuntur in actuali expeditione, hanc tamen facultatem non habent privative respectu ad Parochos contrahentium, neque dum Milites in hibernis, vel æstivis commorantur, neque dum sunt in Præsidiis. Præter dicta refert declaratum a S. C. *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 751. Capellanos nec etiam Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ Unctionis posse ministrare militibus degentibus in præsidiis sine facultate Pontificia, aut licentia Ordinarii loci. Militum autem Matrimonia debent contrahi eodem modo, prout dictum est de Vagis, ut habetur in cit. Instructione Congr. Inquisitionis ut supra *apud Pitton. n.* 2308. Ubi tamen additur,

quod tempore necessitatis, vel in articulo mortis non sunt servandæ eædem probationes; sed si convaluerint, debent fieri, antequam Matrimonium consumment. Vide alia circa Matrimonium militum *apud eumd. Pitton. n.* 2356.

1091. » 8. Peregrini, qui ex causa exiguo » tempore domo absunt, non possunt contrahe- » re peregre coram Parocho loci: quia non est » illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi » habitationem figunt: pro majore parte anni, » aut eo venerunt animo manendi, saltem ma- » jore anni parte, licet postea contingat casu » subito recedere, v. gr. famuli, ancillæ, stu- » diosi. *Bon. q.* 11. *p.* 8. *n.* 2. *Salm. l.* 5. » *d.* 23. Ratio est, quia contrahunt ibi domi- » cilium Parochiale, et Pastor illius loci est » proprius illorum.

Quid si quis alir se transferret animo manendi ibi per majorem partem anni, et postea redeundi ad suum domicilium, an possit coram Parocho illius loci contrahere Matrimonium, et alia Sacramenta recipere? Negant *Rodrig. Led. Henr.* et alii *apud Sanch. l.* 3. *D.* 23. *n.* 11. *et Salm. c.* 8. *n.* 29. qui merito cum *Sanch. et Palao* id satis probabile putant. Sed communius et probabilius affirmant cum *Busemb. Sanch. n.* 12. *Pont. l.* 5. *c.* 13. *num.* 4. *Pal. p.* 12. § 9. *Bon. p.* 8. *n.* 2. *et* 5. *et Salm. c.* 8. *n.* 30. *cum Con. Trull. Gutt. Dic. etc.* Probatur *ex c. fin. de Paroch.* ubi illi qui causa belli ad aliam Parochiam se transferunt, habentur ut illius Parochiani. Et confirmatur ex Decl. S. C. apud Bened. XIV. *Notif.* 33. *n.* 11. ubi dictum fuit valere Matrimonium contractum a Judice, seu Medico temporali in loco ubi tunc degit. Secus vero, si quis alio se transfert non animo contrahendi ibi domicilium (sive quasi domi-

cilium, ut intelligendum), prout dicitur in eadem Declaratione; vide dicta de *Baptismo n.* 115. *v. Sed hic.* Et sic pariter alienigenæ in carceribus detenti neque possunt ibi contrahere ex alia Decl. S. C. edita anno 1707. *apud eumd.* Bened. *num.* 12. Qui *n.* 17. ex quadam Epist. S. Officii idem dicendum ait de ægris qui curantur in Hospitalibus; nisi urgeat necessitas contrahendi, et non suppetat tempus probandi statum liberum; Si tamen si convaluerint, non poterunt Matrimonium consummare, nisi constito de utriusque statu libero. Puellæ autem expositæ, quæ degunt in Conservatoriis, debent Matrimonium contrahere non coram Capellanis ipsorum, sed coram Parocho loci, ex Decl. S. C. 22. Apr. 1651. apud eumd. Benedictum *n.* 14. qui addit ex antiqua consuetudine bene posse contrahere coram eodem Parocho loci etiam illas puellas, quæ degunt in Conservatoriis, a quibus recipiunt alimenta et dotem. Alias vero puellas, quæ sunt in Monasteriis causa educationis, dicit Benedictus *n.* 16. debere Matrimonium contrahere coram Parocho domicilii paterni, materni, aut fraterni, si adsit; si tamen non adsit, coram Parocho loci Monasterii. Et idem asserit *n* 17. de famulis degentibus in domibus herorum.

1092. » 9. Parochus, et testes sic debent esse » præsentes, ut advertere possint, quid agatur, » et de eo testari, * (*Hinc non sufficit eorum* » *præsentia tantum materialis, sed requiritur et-* » *iam moralis, ut probat P. Zacharia apud Croix* » *l.* 6. *p.* 3. *n.* 759. *Et ideo recte ait Pontius* » (*contra Sanch.*) *apud Croix l. c. quod si non* » *bene intelligerent Sponsorum consensum* (*puta* » *quia sunt diversi idiomatis*) *non satis est unus* » *interpres de consensu affirmans.* * Et quidem

» non est necesse, ut ipsi videant contrahentes, » dummodo audiant verba contractus, si voces » contrahentium noverint (*Sufficit autem: si* » *videant signa consensus*, *ut Sanch. l.* 3. *D.* » 39. *n.* 1. *et D.* 41. *n.* 2. *Pont. l.* 5. *c.* 21. » *n.* 8. *Pal. p.* 13. §. 8. *n.* 11. *et Salm. c.* 8. » *n.* 61. Adverte hic *Declarationem S. C. ap.* » *Fagnan. l.* 4. *in c. Quod nobis*, *de Clandest.* » *despons. n.* 4. *ubi dictum fuit valere Matrimo-* » *nium*, *etiamsi Parochus nihil proferat.*) * » *Sanch. Fill. Pont.* et alii 5. cum *Dia. p.* 8. » *c.* 7. *R.* 68. contra *Barb.* Nec refert, etiamsi » per metum, vim, dolum, aut injuriam no- » lentes detineantur, vel etiam contradicant, ac » resistant * (*Et sic pluries fuit decisum a S.* » *C. ut refert P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 3. » *n.* 760.) *; aut licet prohibiti sint ab Ordi- » nario, ne intersint, *Bon. l. c. ex Declarat.* » *Card. Con. Fill. Sanch. ll. cc.*

1093. Graviter autem peccant contrahentes coram Parocho vi, aut dolo detento, aut casu transeunte, ob injuriam quæ irrogaretur Sacramento, et Ecclesiæ, cum Parochus tunc ut persona publica assistit; *Sanch. D.* 39. *n.* 12. *Pal. p.* 13. §. 8. *n.* 11. *et Salm. c.* 8. *num.* 68. *cum Con.* et communi. Et in aliqua Diœcesi in hoc adest excommunicatio, ut testantur *Salm. l. c.* Attamen *Sanch. ib. ac Gutt. et Aversa apud Salm.* dicunt esse tantum veniale, contrahere coram testibus sic præsentibus, idest dolo detentis.

Notant deinde *Palaus l. c. et Salm. ib.* cum *Conc. Trull.* et *Avers.* quod, urgente necessitate contrahendi, si Parochus nollet assistere, nec possit adiri Superior, tunc potest nolens adduci, modo non fiat vis personæ. Immo *Dic. apud Salm.* concedit etiam per vim, si aliter vexatio

tolli nequeat, quia Parochus tunc ex officio assistere tenetur; vide dicta *n.* 1005.

1094. » 10. Parochus tenetur utrumque con» trahentem interrogare, non quidem de im» pedimento, *Guttier. Sanch. Diana p.* 3. *tom.* » 4. *res.* 204. sed de mutuo consensu, ut in » Trident. *sess.* 24. *c.* 1. Ejus tamen omissio, » quando de utriusque libero consensu constat, » venialis tantum est, *Sanch. Conin. Dian. l.* » *c.* * (*Cum Salm. c.* 8. *n.* 70. *cum Pon. et* » *Avers.*) *. Similiter mortale non esse, etsi, » intellecto consensu, non dicat *Ego vos con-* » *jungo in nomine Patris, et Filii, et Spir. S.* » docent *Sanch., Con. Vill Gutt. Diana p.* 3. *t.* » 4. *R.* 25. * (*Ita probabiliter Pon. l.* 5. *c.* 21. » *n.* 2. *Sanch. l.* 3. *D.* 38. *n.* 75. *Pal. p.* 13. » §. 18. *n.* 12. *et Salm. c.* 8. *n.* 70. *cum Gutt.* » *et Bon. Sed Bossius c.* 3. *num.* 15. *cum Reb.* » *Barb. Veracr. et Solsed. adhuc probabiliter,* » *et forte probabilius dicit esse mortale, quia vi-* » *detur transgressio in re magni momenti*) *.

1095. » Dicitur XIV. *Et impos*, quod im» pedimentum vocatur frigiditas, vel impoten» tia: quæ, si perpetua sit, et matrimonium » antecedat, irritat illud jure naturæ; vel » omne, et respectu cujuscumque; si sit abso» luta: vel certum tantum, si sit respectiva. » Idque, sive orta sit ab intrinseco, et vitio » naturæ, sive ab extrinseco, opera hominis, » vel diaboli; sive cognita alteri fuit, sive sit » ex parte utriusque contrahentis, sive alterius » tantum. Ratio est, quia matrimonium con» sistit in mutua traditione corporum physice » aptorum ad generationem, sive in traditione » potestatis corporis ad copulam conjugalem: » hanc autem potestatem impotens non potest » tradere, cum eam non habeat.

» Porro impotentia in viro esse censetur, » quando est eunuchus, vel saltem non potest » seminare intra naturale vas feminæ: in femina vero, quando vel seminare non potest » (si verum est, semen feminarum requiri ad » generationem), vel propter arctitudinem non » potest virum pati, aut ejus semen recipere.
» Dixi 1. *Si sit perpetua:* qualis est, quæ » nulla arte potest tolli. In dubio autem per» petuitatis, conceditur a jure triennium ad ex» periendum bona fide.
» Dixi 2. *Si antecedat:* nam si subsequatur » matrimonium, non irritat illud, etsi usum » ita impediet, ut soli contactus, et oscula li» ceant citra periculum pollutionis; idque quan» do impotentia est certa; nam si dubia sit, » tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu pro» babilis est spes seminandi intra vas *Laym. l.* » 5. *t.* 10. *p.* 4. *c.* 12. *ex Sanch. Nav. Henr.* » *Unde resolves.*
» 1. Invalide contrahunt evirati, seu eunu» chi, quando carent utroque teste: quia non » emittunt verum semen aptum generationi. Nec » refert, quod instar senum sterilium satisfaciant » concupiscentiæ femineæ: quia id non faciunt » per copulam natura sua aptam generationi, » ob defectum seminis, quod senes tamen emit» tunt, etsi semen senum per accidens non sit » prolificum *Laym. l. c. q.* 3. *p.* 13. * (*Id* » *certum est ex Bulla Sixti V. edita an.* 1587. » *quæ incipit* Cum frequenter. *Intellige igitur,* » *si ambobus testiculis careant, aut contusos* » *habeant; secus si habeant saltem unum, ut* » *Sanch. l.* 7. *D.* 104. *n.* 17. et *Salm. c.* 12. » *n.* 129. *cum Avers. Dic. Led. etc.*) *.
» 2. Valide contrahunt I. Steriles, quia, etsi » sint impotentes ad generationem, non tamen

» ad copulam; atque adeo sunt capaces omnis
» juris, et obligationis matrimonii; et susceptio
» prolis, licet sit præcipuus, non tamen est
» unicus, nec immediatus finis matrimonii. *Bon.*
» *q.* 3. *p.* 13. *ex Henriq. Con. Filliuc.* etc. Ea-
» dem est ratio de iis, quæ non edunt fœtum,
» nisi mortuum, vel non nisi cum periculo vi-
» tæ. *Con.* etc. *l. c.* II. Hermaphroditi, quia
» vere sunt potentes ad usum matrimonii. Et
» quidem, si alter sexus emineat, secundum
» illum tantum valebit: si uterque sit par,
» optio illis datur, utrolibet utantur, ita tamen,
» ut quem semel elegerint, semper retineant.
» *Sanch. l.* 19. *d.* 106. *Bon. l. c. ex Henr.*
» *Con. Fill.* etc. III Is, qui paulo post est
» moriturus, quia in eo manet potentia ad coi-
» tum, etsi per accidens vi morbi impediatur.
» Patet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis interdum
» suadet, ut concubinas ducant, *Laym. l. c.*
» *ex Sanch. d.* 105. *n.* 3. *Covar.* etc.

» 3. Impuberes, si utantur ratione, non jure
» naturæ, sed Ecclesiastico tantum invalide con-
» trahunt: quia impotentia illorum est tantum
» temporalis. V. *supr. hoc dub. c.* 3.

Impotentia, de qua hic loquimur, est illa, propter quam Conjuges non possunt copulam habere per se aptam ad generationem; unde sicut validum est Matrimonium inter eos, qui possunt copulari, esto per accidens nequeant generare, puta quia steriles, aut senes, vel quia femina semen non retinet, ita nullum est Matrimonium inter eos qui nequeant consummare eo actu, quo ex se esset possibilis generatio. Ut autem impotentia dirimat Matrimonium, debet esse perpetua, et antecedens. Quare, si est tantum temporalis proveniens ex aliquo morbo, aut vitio naturaliter curabili, certe non

dirimit Matrimonium. Sic etiam neque dirimit, si Matrimonio superveniat. Si vero antecedat, et nequit auferri, nisi per miraculum, aut per peccatum, aut cum periculo mortis, tunc irritat Matrimonium ut expressum habetur in *c. Fraternitatis de Frig. et malef.* Hæc autem impotentia ex quadruplici capite oriri potest, scil. I. ex Maleficio. II. ex Frigiditate. III. ex Improportione. IV. ex Mixtione sexus (idest si aliquis Conjugum sit hermaphroditus), de qua satis est id quod dicit *Busemb.* unde tantum de aliis tribus capitibus hic agimus.

1096. Et I. si impotentia proveniat ex *Maleficio* (quod colligitur quando Conjuges excitantur ad copulam cum aliis, et inter se frigescunt, vel a coitu abhorrent, esto alias se diligant), tunc si maleficium nequit tolli intra triennium remedio humano, nec orationibus, aut exorcismis, impotentia censetur perpetua, et dirimit Matrimonium; ita communiter *D. Th. in* 4 *D.* 34. *q. un. a.* 3. *ad* 3. *Sanch. l.* 7. *D.* 94. *n.* 12. *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 750. *et Salm. c.* 12. *n.* 131. *cum Soto*, *Con Bon. etc. ex c. fin. de Frig. et mal.* Hinc si maleficium aufertur per aliud maleficium (quod certe illicitum est), Matrimonium etiam censetur invalidum, ut communiter docet *Sanch. num.* 9. *cum D. Th. D. Bonav.* et aliis passim. Secus si aufertur amovendo signum, ut *Sanch. n.* 22. et *Salm. l. c.* quia tunc licite aufertur impedimentum, *Salm. ibid. cum Soto*, *et Aversa.*

II. Si impotentia provenit ex *Frigiditate*, tunc quando Conjuges ob hanc causam omnino perficere nequeunt copulam aptam ad generationem, post experientiam triennii, nullum est Matrimonium. Idem procedere communissime ajunt DD. si ob nimiam caliditatem vir semper

seminet extra vas, antequam possit penetrare; ita *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 12. §. 1. *et* 2. *Nav. c.* 22. *n.* 59. *et Sanch. n.* 7. *cum Soto, Palud. Val. Led. Gutt. etc. ex D. Th. suppl. q.* 58. *ar.* 1. *ad* 2. ubi ait: *Caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum; si tamen inveniretur, quod per triennium impediret carnalem copulam, judicaretur perpetuum.* Sed probabiliter censent *Cont. Tournely p.* 209. *v. Si quis, et Cabassut. T. I. l.* 3. *c.* 25. *n.* 2. quod hujusmodi Conjuges, si sint juvenes, non sunt separandi, quia processu temporis fervor ille deficit, et sic possunt fieri habiles. Sicut autem potest esse impedimentum frigiditas, et maleficium, sic etiam potest irritare Matrimonium abominatio viri erga mulierem, si ob ejus deformitatem non possit ullo modo excitari ad copulam; ad quam bene excitaretur cum alia pulchra; ita *D. Thomas d. q.* 58. *art.* 1. *ad* 5. ubi: *Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed accidentalis extrinseca; et ideo de ea est judicium idem quod de maleficio:* Et ita etiam *Sanch. l.* 7. *D.* 92. *n.* 13. *cum Alb. Magno, Silv. Ang. Tab. Turrecr. etc.* contra *Solum.* In his vero casibus datur Conjugibus triennium, in quo licite possunt copulam experiri ex *c. Laudabilem de Frig. et Malef.*

III. Si demum impotentia provenit ex *Improportione*, nempe si femina habeat vas adeo arctum (saltem respectu sui viri), ut ille nequeat penetrare, tunc si femina non possit apta fieri ad copulam, nisi cum periculo mortis, omnes conveniunt Matrimonium esse nullum ex *c. Fraternitatis, de Frig. etc.* Unde, etiamsi cum tali periculo mortis ipsa fuerit incisa, et facta idonea, Matrimonium non valet; quia quod ab initio est invalidum, nequit tractu tem-

poris convalescere ; ita communiter *Sanch. l.* 7. *D.* 93. *n.* 15. *et Tourn. p.* 212. *v. Resp.* cum aliis.

1097. Sed dubitatur I. An sit nullum Matrimonium, si femina per incisionem possit fieri apta ad copulam sine periculo mortis, sed cum periculo gravis morbi? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. D.* 4. §. 1. *n.* 5. *Sporer de Matr. c.* 1. *n.* 121. item *S. Anton. Sylv. Sa*, *Val. Henr. Vega*, *Palud. Major.*, *P. Soto*, et alii plures *apud Sanch. l.* 7. *d.* 93. *n.* 17. qui probabilem censet. Ratio, quia impotentia eo casu non est a voluntate, sed ab ipsa natura, ex contractu enim Matrimonii videtur mulier non ad plus se obligasse, quam ad reddendum debitum per media ordinaria ; unde quando non potest fieri apta, nisi per medium extraordinarium et periculum gravis morbi, tunc censetur illa ex ipsa natura impotens ad Matrimonium. *Secunda* vero sententia negat, et hanc tenent *Bon. q.* 3. *p.* 13. *n.* 5. *Ronc. c.* 6. *q.* 6. *Salm. c.* 12. *n.* 15. *et Sanch. l. c. n.* 18. *cum Ang. Soto*, *Tab. Palac. Angles*, *Man. Graff. Lop. Led. etc.* Et probatur ex *cap. Fraternitatis* §. *Per hoc de Frig. etc.* ubi dicitur, tunc Matrimonium esse nullum, quando copula non potest haberi, *nisi per incisionem, aut alio modo violentia sibi inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis* (nota), *ut ex ea mortis periculum timeatur.* Hæc sententia speculative loquendo verior apparet ex textu præfato, cui nescio quomodo responderi possit ; sed practice loquendo ipsa non differt a prima, prout enim recte ajunt iidem *Sanch.*, *et Ronc. ll. cc.* quoties per incisionem gravis morbus timetur, subest moraliter etiam periculum mortis.

1098. Dubitatur II. An, soluto Matrimonio judicio Ecclesiæ, ob arctitudinem mulieris respectu viri, si postea cognoscatur a secundo viro, et per frequentem usum conjugii reddatur apta primo, debeat ad primum redire? *c. Fraternitatis*, *§. Similiter*, *de Frig. etc.* dicitur, quod si mulier non poterat reddi apta primo, nisi cum periculo mortis, tunc non debet redire; secus si poterat sine tali periculo. Ad quæsitum autem respondet *Innoc. Sotus*, *Host. Præpos. Henr. etc. apud Sanch. l. 7. D.* 93. *n.* 11. eo casu Matrimonium reputandum esse validum, quia, cum mulier fuerit reddita apta primo viro per usum conjugii cum secundo, signum est quod bene poterat illi reddi apta aliquo modo, puta instrumento ligneo, aut ferreo, sine ullo periculo mortis. Sed verius dicunt *S. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 12. *§.* 3. *ad* 1. *et Sanch. l. c. n.* 12. *cum Glossa v. Simili et Abb. Sylv. Ang. Turrecr. Ricc. Durando*, *Palac. Vega etc.* non ex eo quod ab alio potuit mulier cognosci, concludi quoque posse, quod sine periculo mortis cognosci potuerit a primo; usu enim conjugii cum secundo poterat efficere, quod per ipsum redderetur apta primo, cui prius apta non erat nisi per reserationem cum periculo mortis. Alinnde igitur sumenda est præsumtio, quod mulier potuerit fieri apta primo sine periculo mortis, nempe a similitudine in ætate, robore, et corpore primi viri cum secundo; Nam in dicto *c. Fraternitatis*, ideo Pontifex, præcise de hoc casu loquendo, decrevit mulierem teneri redire ad primum virum, quia secundus erat similis primo; en ejus verba: *Cum pateat ex postfacto quod cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur.*

1099. Dubitatur III. An uxor inepta ad co-

pulam propter arctitudinem, teneatur pati incisionem cum periculo gravis morbi, ut apta reddatur? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Angles*, *Palac. Gabrera*, *etc. apud Sanch. l. 7. D. 93. n. 31.* dicit teneri, modo absit periculum mortis. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenent *Pontius l. 7. cap. 62. n. 2. Pal. D. 4. p. 14. n. 9 Tournel. tom. 2. pag. 212. v. Sed hinc*, *Pontius de impediment. imped. Casu 1. et Mazzolta tom. 6. pag. 82. v. Tertio*, dicunt numquam teneri feminam pati incisionem. Ratio 1. quia in quolibet contractu propriæ illius conditiones attendi debent; cum autem in Matrimonio subintelligatur ea conditio, si ad illius usum Conjuges apti fuerint, si apti non inveniuntur, ad aliud non tenentur. Ratio 2. quia si hoc esset medium aptum, et æquitati consonum, Ecclesia illud aliquando præcepisset; Ecclesia vero numquam præcepit, sed tantum præscripsit trium annorum experientiam. Excipiunt tamen *Palaus*, *et Mazz. ll. cc.* si femina contraxisset conscia suæ extraordinariæ arctitudinis, et illam viro non manifestaverit; quia tunc ratione deceptionis tenetur incisionem pati; quamvis deinde merito addat idem *Palaus*, raro hoc accidere, eo quod raro femina scit se esse arctam præ ceteris. *Tertia* demum sententia communissima, et probabilior, quam tenent *Sanch. l. c. Bon. q. 3. p. 13. num. 7. Ronc. c. 6. q. 3. Salm. c. 12. n. 115. Spor. c. 1. n. 128. Croix l. 6. p. 3. n. 398. cum Soto*, *et Perez*, *ac Escob. l. 27. n. 508. cum Man. Henr. Lop. etc.* dicit teneri feminam pati incisionem etiam cum gravi molestia, et dolore, sed non cum periculo neque mortis, neque gravis morbi; et licet *Sanch. l. c.* dicit *gravissimi*, tamen intelligit idem ac grave, ut se explicat *n. 18. in fine.* Quod non

teneatur cum periculo gravi corporali, probatur, quia numquam censetur mulier voluisse se obligare ad tantum periculum perferendam: neque ex vi contractus Matrimonii videtur ipsa ad tale onus obstringi. Quod autem teneatur cum gravi molestia, et dolore reddi se aptam ad copulam, probatur, quia ad id videtur mulier obligari vi contractus, cum id necessarium sit ad servandum jus copulæ quod in virum transtulit. Hæc quidem sententia est communior, et probabilior videtur speculative loquendo; sed practice loquendo, valde probabile est id quod ait *Cont. Tournely d. pag.* 212. *v. Sed hinc*, *cum Pontas*, nempe quod si incisio non posset fieri nisi per manum chirurgi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia, quod esset onus plus quam gravissimum; si enim puella non tenetur nec etiam ad servandum sibi vitam in aliquo morbo verecundo chirurgi manum pati (juxta dicta *T. III. l.* 3. *n.* 372.), quomodo ad id tenebitur, ut ad usum conjugii aptam se reddat? *Quid enim turpius* (ait *Tournely*) *quam ut virgo nuda oculis et manibus chirurgi subjiciatur, et incisionem fœdam simul ac gravem pati cogatur.*

1100. Dubitatur IV. An cum vir posset coire cum corrupta, sed non cum virgine propter ejus claustrum virginale, teneatur ipsa pati scissuram claustri per aliquod instrumentum? Commune est apud omnes cum *D. Thoma Suppl. q.* 58. *art.* 1. *ad* 5. quod possit pati. Utrum autem teneatur? Negant *Pontius l.* 7. *c.* 62. *a n.* 2. *Pal. D.* 4. *p.* 14. §. 1. *l.* 8. *et Ledes. Hurt. ac Leand. apud Escob. l.* 27. *num.* 51. Ratio, quia defectus ille non est feminæ, sed viri; ergo non tenetur ipsa remedio uti, ut aptam se reddat, sed sufficit quod corpus suum

tradat aperiendum, modo a natura instituto, non autem extraordinario. Sed probabilius affirmant *Sanch. l. 7. D. 93. n. 34. cum Vega, Angles, et Lop.* Ratio, quia talis reseratio ex una parte bene potest fieri sine verecundia vel a viro, vel ab ipsa puella; ex alia parte molestia, quam ipsa in tali reseratione deberet pati, non videtur magna, nec extraordinaria, immo est omnibus ordinaria; unde cum femina jam tradiderit viro jus ad copulam, tenetur hoc medio uti, ut se aptam reddat illi, qui ob suam debilitatem alias coire non potest.

1101. Demum hic videndum quid agi debeat, quando impotentia est certa, et quando est dubia? Respondetur: Si est certa et patens, minime expectandum, sed statim facienda est separatio; tum Matrimonium eo casu est certe nullum, tam ex jure Ecclesiastico, quam ex naturali, cum nemo possit in alterum transferre dominium rei quod non habet, et licet copula non sit de essentiá Matrimonii, de essentia tamen est potentia ad illam, ut docet *D. Th. Suppl. q.* 58. *art.* 1. *ad* 1. Unde, cognita impotentia certa et perpetua, Sponsi possunt illico separari, etiam ex propria auctoritate, si id possit fieri sine scandalo; immo tenentur, si adest periculum incontinentiæ; et pars non laborans impedimento potest etiam ad alias nuptias transire, ut dicunt *Sanch. l. 7. D. 97. n. 8. et Salm. c. 12. n. 135. cum Candido.* Si vero adsit periculum scandali (prout communiter adest), tunc debent reclamare coram Judice Ecclesiastico, a quo separandi sunt, saltem quoad torum; et si alter peteret, etiam quoad habitationem, non expectata triennali experientia, quæ datur pro impotentia dubia; non pro certa; ita *Sanch. D.* 107. *a n.* 3. *et Salm. l. c. cum*

Pont. Gutt. et Dic. Et patet ex c. *Laudabilem, de Frig. etc.* ubi; *Si frigiditas probari non possit, cohabitent per triennium.* Ergo si impedimentum probatur, non datur triennium. Si autem velint cohabitare ut frater et soror mutuo consensu, modo absit periculum incontinentiæ, id permittitur ex eod. textu; Sed recte advertit *Merbesius*, hoc numquam permittendum, si Sponsi non sint senes

1102. Hoc currit, si impedimentum impotentiæ est certum: si vero est dubium, et dubium antecedit Matrimonium, non potest qui de sua impotentia dubitat, nuptias inire, donec re diligenter investigata dubium deponat, ob gravem injuriam quam alias irrogaret alteri potenti, ut recte dicunt *Sanch. l. 7. D.* 103. *n.* 10. *Mazzotta t.* 4. *p.* 83. §. 3. *et Pal. D.* 4. *p.* 14. *n.* 1. *cum Guttier.* Si vero non obstante dubio iste contraxerit, licite poterat reddere et petere, tunc enim datur ei saltem triennalis experientia, ut infra latius explicabitur. Dicunt autem *Dicastil. apud Croix n.* 795. *et Elbel pag.* 434. *n.* 265. *cum Carden. et Viva*, quod si quis sit dubius de sua impotentia ob aliquod positivum indicium, iste licite poterit Matrimonium contrahere, si spectata peritia medicorum, et experientiis, sit saltem probabile esse potentem; quia in dubio favet ei præsumtio, quod sit naturaliter potens. Idque satis probabile videtur; cum enim sit probabilissimum, licitum esse ministrare Sacramentum sub conditione, si justa adsit causa, secundum dicta *n.* 28. hic satis justam causam habet nubendi sub conditione, si sit habilis, ne scil. in tali dubio cogatur perpetuo manere cœlebs; Deberet tamen ante Matrimonium monere Conjugem de tali dubio. Ceterum, præcisis circumstantiis et expe-

rientiis; quisque præsumitur habilis etiamsi castissime vixerit.

1103. Si vero dubium impotentiæ superveniat Matrimonio, tunc datur triennalis experientia ex *c. cit. Laudabilem, de Frig. etc.* Qua durante licite possunt Conjuges copulam intentare, licet sæpe aut semper semen extra vas effundant, ut communiter docet *Sanch. l. 9. c. 17. n. 20. Pal. D. 4. p. 13. §. 2. n. 11. Salm. c. 12. n. 134. et 138. cum Soto, et Candido ac Cont. Tournely t. 2. pag. 209. v. Si quis*, ex *D. Thoma, Suppl. q. 58. art. 2. in fine.* Hoc quoad forum internum; quoad vero ad forum externum pertinet, triplici modo causa agi potest. I. Si unus ob dubium impotentiæ auctoritate propria ab altero recessit, et tunc recedens, nisi in continenti evidentes afferat probationes impotentiæ, statim restituendus est alteri etiam quoad torum, *Mazz. t. 4. pag. 84. cum Palao ex c. Ex parte de Rest. expol.* Docet tamen *Sanch. l. 7. D. 112.* cum communi, quod si ille recesserit post triennium experientiæ, Judex ante restitutionem debet ipsum audire. II. Si unus alleget impotentiam, alter neget, tunc datur a Judice triennium ad experiendum. In quo notandum 1. quod hoc triennium debet esse continuum ex *c. fin. de Frig. etc.* saltem moraliter, ut recte dicunt *Sanch. l. 7. D. 110. n. 4. Mazz. pag. 85. et Salm. c. 12. n. 136. cum Conink*, nempe si Conjuges cohabitent per majorem partem anni; non enim officit, si alter absit per unum vel alterum mensem. Notandum 2. quod licet *Henriq. et alii apud Sanch. n. 3. ac Mazz. l. c.* dicant tempus triennii incipere a die Decreti addatque *Mazz.* hunc esse stylum curiæ Romanæ, verius tamen *Sanch. n. 4. Salm. n. 138. et Holzm. pag. 397. n. 633. cum Pichler* do-

cent triennium computari a tempore copulæ intentatæ; idque clare exprimitur in *d. c. Laudabilem de Frig. etc.* ubi dicitur: *Ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non possit., cohabitent per triennium.* Nota *To a tempore celebrati conjugii*, idest copulæ intentatæ, ut bene explicat *Sanchez*, nam verba cum effectu intelligenda sunt. Si ergo a tempore conjugii debet triennium computari, improbabiliter dicitur computandum a die Decreti; posset enim Decretum fieri post duos annos a conjugio, et sic non concederetur solum triennium, sed quinquennium Ut autem solvatur Matrimonium, debent ipsi jurare in judicio, numquam habuisse copulam, esto pluries intentaverint, ut præscribitur in *dict. c. Laudabilem*, ubi insuper requiritur depositio jurata septem propinquorum, aut vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint. Hoc tamen dicit *Sanch. D.* 109. *n.* 13. procedere, si unus tantum sponsorum proferat impedimentum; sed si ambo illud fatentur, ait requiri 14. nempe 7. ex parte viri, et 7. ex parte mulieris: Isti autem non quidem debent jurare, tales Conjuges numquam copulatos fuisse; sed tantum id credidisse, vel ab eis audisse, ut dicit *Panorm. cum Glossa in d. c. Laudabilem*, *et Salm. n.* 137. Casu vero quo nequeant haberi 7. propinqui vel vicini, id relinquitur arbitrio Judicis, ut *Salm. ibidem*. Insuper si mulier, quæ tempore Matrimonii erat virgo, alleget impotentiam viri, adhibenda est inspectio medicorum respectu viri, et Matronarum peritarum respectu feminæ, quamvis enim *Pontius l.* 7. *c.* 63. censeat hoc remedium inspectionis removendum tamquam inutile, et indecens, tamen probabilius *Salm. d. n.* 137. *et Sanch. D.* 109. *num.* 17. *cum Alexand. de Nevo, etc.* illud requirunt ut-

pote necessarium, cum alia via non possit impotentia cognosci; tunc enim ab ipsa necessitate talis inspectio honestatur. Et licet ordinarie ex ea nequeat certum ferri judicium, aliquando tamen sumi poterit judicium saltem probabile, ut Ecclesia ad alia procedat remedia; Et ideo in *c. Fraternitatis de Frig. etc.* Pontifex approbavit factum Episcopi, qui inspectionem adhiberi curavit. Si autem per inspectionem nihil conjici possit, nempe si mulier jam ante Matrimonium fuisset corrupta, tunc potius credendum viro affirmanti consumasse, quam mulieri neganti, ut verius docent *Sanch. l.* 3. *D.* 109. *num.* 15. *cum Alexand. de Nevo, Henr. Ricch. Turrec. etc.* (contra *Sotum, et alios*) ex *c. Continebatur, de Desp. impub.* ubi dicitur: *Si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, et mulier negaverit, viro fides est adhibenda; si id firmaverit juramento.* Merito autem idem *Sanch. ibid.* rejicit tamquam turpissimum id quod dicunt aliqui, nimirum adhibendam esse peritam Matronam, quæ spectet coitum inter hujusmodi Conjuges. III. Si demum utraque pars fateatur impedimentum impotentiæ, tunc post triennalem experientiam exacto juramento ab utroque, et adhibita septima manu propinquorum ex utraque parte ut supra, solvitur Matrimonium, et pars libera ab impedimento licite potest cum aliquo nuptias inire, ut certum est apud omnes.

1104. In dubio autem, an Matrimonium fuerit consummatum, vel non, judicandum est consummatum, nisi oppositum probetur, ut communiter docent *Sanch. l.* 7. *D.* 103. *Pal. part.* 14. §. 7. *n.* 3. et *Salm. c.* 12. *n.* 136. *cum Soto, Aversa, et Candido.* In dubio vero an impotentia præcesserit, vel secuta fuerit ad Matrimonium, discrepant DD. *Prima* sententia

dicit tunc judicandum, quod fuerit subsequens; ita *Palaus l. c. Sanch. n.* 5. *cum Alexand. de Nevo*, *Gabr. etc.* ac *Mazzotta t.* 4. *pag.* 83. §. 3. *cum Soto*, *et Gutt. ac Reg. apud Salm. d. n.* 136. tum quia in dubio judicandum est in favorem Matrimonii contracti; tum quia unusquisque præsumitur a natura potens, donec contrarium probetur. *Secunda* tamen sententia probabilior dicit impotentiam censendam esse antecedentem; ita *Contin. Tournely t.* 2. *pag.* 209. *v. In dubio*, *Renzi t.* 2. *pag.* 496. *q.* 30. *et Bon. q.* 3. *p.* 13. *num.* 11. *cum Ang. Reb. Henr. etc.* ac *Salm. l. c. cum Sylv. Aversa*, *Verac. et Candido*. Ratio, quia; cum Matrimonium nequit suum habere effectum, nimirum procreationem prolis, potius refert ad ejus favorem, ut judicetur invalidum, quam validum, ne retorqueatur in ipsius præjudicium, quod in bonum ejus inductum; et sic respondetur ad primam rationem oppositam. Respondetur autem ad secundam, quod bene quisque præsumitur potens, sed non quando adest positiva præsumptio in contrarium, prout hic supponitur: maxime si post Matrimonium nulla acciderit specialis causa, per quam præsumatur impotentia Matrimonio successisse. Conveniunt autem *Tournely*, *et Renzi*, *ll. cc. Sanch. n.* 6. *et Pal. n.* 6. *cum. Gutt.* quod si impotentia non fuerit naturalis, sed accidentalis, nempe ex maleficio vel ex abscissione, aut alio morbo, tunc in dubio præsumitur præcessisse Matrimonium, si allegetur brevi post ejus celebrationem: secus vero si post longum tempus.

1105. » Quæres, quid censendum de ma» trimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæ» reticis?

» Resp. Circa ea Congregatio Cardinalium re» solvit sequentia; 1. Ubi hoc decretum Concilii

» nondum publicatum est in Parochia, v. gr.
» in Saxonia, et Anglia, valere matrimonium
» contractum absque forma præscripta. Publi-
» catio autem decreti facta præsumitur, si id
» aliquo tempore in Parochia tamquam decretum
» Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quo-
» rum Parochia dictum decretum fuit publica-
» tum, v. gr. in Hollandia, Frisia, etc. te-
» neri formam præscriptam servare. Unde con-
» sequenter ipsorum matrimonia absque forma
» Concilii, quamvis coram ministro hæretico,
» vel magistro contracta, videntur esse nulla;
» *Laym.* tamen *l.* 5. *t.* 10. *p.* 2. *c.* 4. putat
» eam non esse mentem summorum Pontificum,
» propter gravissima incommoda inde subsecu-
» tura. 3. Si Parochia, in qua aliquando de-
» cretum fuit observatum, proprio Parocho, et
» Episcopo careat nullusque istic sit, qui vices
» Episcopi, vel Parochi suppleat, matrimonium
» valere absque præsentia Parochi; servata ta-
» men, in quibus potest, forma Concilii, nempe
» adhibitis saltem duobus testibus. Idem est, si
» Parochus, et Episcopus metu hæreticorum
» lateat, ita ut vere ignoretur, ubi sit, vel
» eorum metu absit a Diœcesi, et ad neutrum
» sit tutus accessus. V. hic *lit. in fin.*) (*No-*
» *tandum, quod SS. Dom. Noster Pontifex*
» *Bened. XIV. die* 4. *Nov.* 1741. *declaravit*
» *Matrimonia Hæreticorum inter se, non ser-*
» *vata forma Tridentini, pro validis habenda*
» *esse. Et idem de conjugiis inter Catholicos,*
» *et Hæreticos. Hoc tamen tantum pro locis in*
» *Belgico Dominio fœderatorum Ordinum sub-*
» *jectis, et pro militibus ad arces conterminas*
» *missis, nullo prolato judicio pro Regionibus*
» *Principum Catholicorum. Vide Declarationem*
» *Pontif. n.* VIII. *in fine hujus libri*) *.

1106. » Dicitur XIV. *Raptave sit*, de quo » vide supra in impedimento criminis *n.* 946.

1107. Ad incurrendum impedimentum ob crimen Raptus, tria requiruntur, I. Ut mulier rapta adducatur de loco ad locum, prout communiter dicunt *Sanch. l.* 7. *D.* 13. *num.* 21. *Conc. p.* 349. *n.* 3. *et Salm. c.* 12. *n.* 148. et alii passim; vel etiam de domo in domum per aliquos inde passus distantem, ut ajunt *Holz. p.* 398. *n.* 638. *et Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 6. §. 2. *n.* 7. Unde non sufficit, quod mulier transferatur de cubiculo in cubiculum ejusdem domus, etiamsi per vim ibi cognoscatur; sufficit vero, si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi cum illo rem non habeat, ut *Sanch. Concina*, *et Salm. ll. cc.*

Requiritur II. Ut femina rapiatur tantum causa Matrimonii, unde, si abducatur ex alia causa etiam libidinis explendæ, non incurritur impedimentum; ita probabilius tenent *Sanch. l.* 7. *D.* 13. *n.* 4. cum *Manuel*, *Vega*, *Dias.* etc. *Pal. D.* 4. *p.* 2. §. 2. *n.* 11. *Concina p.* 339. *n.* 2. *Holzm. n.* 638. *et Salm. c.* 12. *n.* 152. *cum Con. Dic. Aversa*, *Diana*, *etc.* (contra *Bon. Cornejo*, *etc. cum Busemb. n.* 1032.) Ratio, quia Concilium hoc impedimento non aliud intendit, quam favere libertati Matrimonii, de quo tantum agit in *sess.* 24. *c.* 6.

Requiritur III. Ut raptus sit *mulieris*, *ipsa repugnante.* Unde non incurrit impedimentum, si mulier rapiat virum, ut communiter *Sanch. D.* 13. *n.* 16. *et Salm. c.* 12. *num.* 155. *cum Bon. Gutt. Veracr. Dic. Gabr. etc.* Quia Concilium tantum de viro raptore mentionem facit. Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente femina, licet ejus Parentes, vel Tutores

repugnent. Quod *Bus.* probabile putat, et est commune cum *Sanch. ib. n.* 13. *et* 14. *Pal. n.* 12. *Conc*, *et Holz. ll. cc. ac Salm. n.* 151. *cum Con. Avers. Per. Dic.* etc. Quia aliter, licet incurrantur quidem pœnæ raptoribus impositæ, non contrahitur tamen impedimentum quod Concilium indixit tantum favore mulierum, ne coactæ nubant.

Nota hic quod ex Tridentino, ut supra, ultra impedimentum, raptor, et omnes auxilium ad hoc præbentes, incurrunt excommunicationem ipso jure. Alias vero pœnas ibi indictas, ut dotationis mulieris, infamiæ, incapacitatis ad dignitates, et amissionis gradus, nonnisi post sententiam incurrunt, ut *Sanch. l.* 7. *D.* 13. *n.* 1. *et Salm. n.* 150. cum *Pal. Dic. et Per.*

Quæritur 1. an in hujusmodi casu etiam Sponsalia sint nulla, sicut Matrimonium? Affirmant *Sanch. ib. n.* 17. *et Salm. n.* 154. *cum Bon. Basil.*, *Aversa*, *Dic. etc.* Quia (ut dicunt) Sponsalia etiam libertatem expetunt sicut Matrimonia: lex autem pœnalis rite extenditur, ubi eadem militat ratio. Sed probabilius contradicunt *La Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 54. *et Holzm. de Matrim. c.* 8. *n.* 271. *cum Perez*, *Pichler*, *Wiensn. Krimer*, et aliis; ratio quia Sponsalia minorem libertatem requirunt quam Matrimonium, eo quod ipsa semper remanent rescindibilia: ergo non currit in eis eadem ratio, quæ currit in Matrimonio, quod numquam rescindi potest.

1108. Quæritur 2. an si quis rapiat feminam, quam jam desponsaverat de futuro, pœnas Concilii incurrat? Negant *Ledes.*, *et Henr. apud Salm. c.* 12. *n.* 153. qui probabilem putant, ex *c. penult. de Rectarib.* ubi: *cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil ante de nuptiis agi-*

tur. Ex quo refert *Henr. apud Sanch. l. 3. D.* 13. *n.* 15. validum esse matrimonium, sive volens sive nolens Sponsa adducatur. Affirmant verius tamen *Sanch. l. c. Pal. p.* 2. §. 2. *n.* 14. *Conc. p.* 339. *n.* 4. *Escob. l.* 27. *n.* 585. *cum Sa, Hurt. Man. Cornejo, Candido, et Leand. ac Salm. l. c. cum Aversa, Dic. et Gutt.* Id enim clare exprimitur in eodem textu mox citato, ubi post verba relata statim subditur. *Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum; et prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet Parentes reclamarent.* Unde recte ex eo concludit *Sanchez*, nullum esse Matrimonium, si femina invita adducatur, secus si volens, etsi invitis Parentibus: et in principio textus non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia præcesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum.

1109. *Quomodo revalidandum Matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum? Quomodo, si ob impedimentum occultum?*

1110. *Qu. I. An in Matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia Parochi, et testium?*

1111. *Q. II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum?*

1112. *Qu. III. An sit revalidandum Matrimonium coram Paracho, et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti erant conscii impedimenti?*

1113. *Q. IV. An qui ficte contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum?*

1114. *Q. V. An si quis ficte, vel ex metu contraxit, debeat alterum Conjugem certiorare de Matrimonii nullitate?*

1115. *Q. VI. An si Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate?*

1116. *Quid in casu urgentis necessitatis?*

1117. *Q. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus parte inscia impedimenti?*

1109. » RESp. 1. Si fuit invalidum propter » consensum fictum, vel metu extortum, sive » ex una, sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcumque signum veri, et novi » consensus; quia, si altera tantum pars ficte » contraxit, consensus unius partis habitualiter » permansit: ergo accedente alterius consensu » revalidatur. *Sanchez l. 2. d. 23. n. 9. Coninc. d. 24. d. 10. num. 89. Nav. Fill.* » *Bon.* etc.

Unde resolves.

» 1. Si metus, vel defectus consensus fuerit » alterius tantum partis, curandum est, ut ea » saltem novum, et liberum consensum eliciat, » et externis signis prodat; alteri autem parti » non opus est declarari, præstari novum con» sensum ad valorem matrimonii. *Sanch. l. c.* » *n. 10. Conc. Bon. p. 9. Merat. d. 7. sess.* » *15. num. 4.*

» Si uterque ficte, vel coacte consenserit,

» necesse est, ut uterque consensum renovet, » et verbis exprimat. Quia, cum utriusque » consensus plane nullus fuit, æque necesse est » revocare, et declarare, ac si factum num- » quam fuisset, *Merat. l. c. n.* 3.

» Resp. 2. Si invalidum fuit propter impe- » dimentum consanguinitatis, verbi gratia, vel » aliud simile occultum dirimens, tunc eo per » dispensationem, vel aliter sublato, atque ita » personis ad contrahendum habilitatis, requi- » ritur novus utriusque consensus, signo exter- » no expressus: et quidem, ut probabilius do- » cet *Sanchez l.* 3. *d.* 36. absolutus, et in- » dependens ab antiquo. Ratio est, quia neu- » trius consensus antiquus fuit legitimus, cum » non caderet in legitimam materiam.

Unde resolves.

» Si tali casu altera pars sit ignara impedi- » menti, vel dubitetur, an sciat, illa suaviter » inducenda est ad novum consensum absolute » præstandum, dicendo v. g. Si mihi non nu- » psisses, nonne modo nuberes? vel: angor » scrupulis de matrimonii nostri valore, ideo- » que renovemus consensum. Quod si fiat, suf- » ficere (præsertim si sequatur affectu maritali » copula) docet *Quintan. append. t.* 7. *d. ult.* » Si autem periculum sit, ne pars illa impedi- » mentum ignorans detrectet, et scandala, gra- » vesque molestiæ timeantur, licebit uti senten- » tia contraria, quæ docet, sufficere ut sola » pars impedimenti conscia consensum renovet, » et alteri declaret. *Sanch. l.* 2. *d.* 26. *et l.* » 8. *d.* 34. *n.* 61. *Less. lib.* 2. *c.* 17. *Con.* » *d.* 24. *d.* 10. et *Fill. n.* 9. etc. *Dian. p.* » 4. *t.* 4. *R.* 49.

Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod » coram testibus, et Parocho est celebratum, » revalidetur, non opus est denuo coram Paro» cho, et testibus iniri, si impedimentum sit » occultum, secus si sit notum: quia prius ma» trimonium præsumtione Ecclesiæ censetur va» lidum, non autem posterius. *Nav. Sanch.* » *L.* 3. *d.* 37. *Coninc.* 24. *d.* 4. *Reg. l.* 31. » *n.* 183. *Fill. n.* 93.

Hic prænotandum id quod diximus *T. I. l.* 1. *n.* 30. *v. Not.* 2. nimirum communem esse DD. sententiam, quod cum agitur de Matrimonio revalidando, proter bonum Animarum præsumitur Ecclesia in impedimento (si forte adsit) dispensare, semper ac adest de illius valore vera probabilitas. Unde, ubi dubitatur inter DD. de valore alicujus Matrimonii, bene potest haberi illud ut validum, si vere probabile sit de jure validum esse; modo dubium vertat circa impedimentum ab Ecclesia oppositum, nam in impedimentis de jure naturali non potest Ecclesia dispensare.

1110. Quæritur I. An ad revalidandum Matrimonium nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiæ jam celebratum, sit iterum revalidandum coram Parocho, et testibus? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Comit. l.* 1. *q.* 120. *n.* 3. *Conc. p.* 390. *ex n.* 14. *et Pont. l.* 6. *c.* 6. *n.* 6. *cum Palac. Gutt.* et aliis paucis. Ratio, quia assistentia Parochi, et testium assignatur a Tridentino, ut forma, sive ut substantiale requisitum Matrimonii, forma autem contractus tum adhibenda est, cum contractus celebratur: si igitur primum Matrimonium fuit nullum, ergo quando denuo, et revera contrahitur, debet forma adhiberi. *Secunda* vero sententia probabilior et communis

negat; Ratio, quia Concilium præscribendo Parochi præsentiam, et testium ad valorem Matrimonii, merito præsumitur noluisse hunc casum comprehendere; Concilium enim per illam præsentiam tantum voluit occurrere peccatis, quæ consurgebant ex nuptiis clam celebratis, sed in nostro casu Matrimonium jam publice est contractum; et ideo sufficit novum tantum ponere consensum; ita *Nav. Man. c.* 22. *n.* 70. *Natal. ab Alex. de Matr. art.* 13. *Reg.* 17. *Fagn. in c. Is qui fidem, de Sponsal. n.* 14. *Habert de Matr. c.* 4. *in fine Cont. Tourn. t.* 2. *de Imped. p.* 292. *Resp.* 2. *Anacl. p.* 702. *n.* 172. *Cardenas in Prop. Innoc. XI. D.* 2. *n.* 665. *Spor. p.* 252. *n.* 453. *Ronc. p.* 179. *q.* 4. *Boss. c.* 2. *ex n.* 36. *Viva q.* 2. *ar.* 3. *n.* 8. *Holz. n.* 699. *Auctor Instr. per li Nov. Conf. p.* 2. *c.* 15. *n.* 326. *Sanch. l.* 2. *D.* 37. *n.* 3. *cum Vega, Lop. Man. Henr. Philiarch. Rodr. etc. Elbel p.* 456. *n.* 345. *cum Bosco, Corduba, Herin., Ills. etc. et Salm. c.* 3. *n.* 118. *cum Soto, Cajet. Bon. Con. et Palaus.* Item N. SS. P. Benedictos XIV. *Notif.* 87. *n.* 62. *cum Pontas, Van-Espen* et communi, ut testatur. Et sic statuit, atque in praxi constanter deduxit S. Pœnitentiaria ex Oraculo S. Pii V. qui præcise ab illa rogatus de hac re declaravit non esse necessarios Parochum et testes, dum rursus contrahitur Matrimonium ab iis, qui illud publice contraxerunt, si illud fuerit nullum ob occultum impedimentum, ut testantur *Cardenas l. c.* 668. et fere omnes AA. citati cum eodem Pont. Benedicto ex *Navar.*, qui Officialis fuit prædicti Tribunalis. Et ideo quando agitur de Matrimonio contrahendo cum impedimento occulto S. Pœnitentiaria in dispensando hac utitur formula; *Cum eodem latore, quod Matrimo-*

nium cum dicta muliere, *et uterque inter se publice*, *servata forma Concilii Tridentini*, *contrahere possit*, *misericorditer dispenses*. Quando vero agitur de Matrimonio jam publice contracto in facie Ecclesiæ, utitur his verbis: *Cum eodem latore*, *ut*, *dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata* (*sed id caute*, *ut latoris delictum nusquam detegatur*); *Matrimonium cum eadem*, *et uterque inter se de novo secrete ad evitanda scandala*, *contrahere valeat*, *dispenses*. Unde observa quod in primo casu, quia necessaria est præsentia Parochi, dicitur *servata forma Concilii*. In secundo vero dicitur, *secrete ad evitanda scandala*, idest ut patet sine Parocho, et testibus. Et sic etiam pluries declaravit S. C. Conc., ut refert idem Benedictus *l. c.* qui addit olim Rotam Rom. de hoc aliquando dubitasse, sed postquam fuit admonita a Præfecto ipsius S. C. quod ejus Declarationes innixæ erant Stylo S. Pœnitentiariæ, et S. Pii V. Oraculo, deinceps ipsam Rotam in pluribus Decisionibus constanter hanc sententiam secutam fuisse.

Objicit *Pontius l. c.* Oraculum Clement. VIII. quod in extensum refert *lib.* 4. *c.* 24. *n.* 4. ubi narrat quod cum quædam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium ad petitionem Pauli Comitoli consultus fuit Clemens VIII: qui respondit necessarium esse consensum utriusque coram Parocho, et testibus, admonito prius Marito de Matrimonii nullitate; sed ad evitandum scandalum se dispensare, ut secreto inter se contrahant renovato consensu. Sed AA. nostræ sententiæ, et præsertim *Salm. Ronc. Spor. Holzm. Boss. et Elb.* multipliciter respondent; et 1. quod impedimentum, licet occultum, cum tamen ortum habuerit ex metu

incusso, erat obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad forum. 2. Quod Pontifex vel respondit tamquam doctor privatus, vel sententiam tutiorem est secutus. 3. Quod de præfato Oraculo non satis constat, prout constat de Oraculo S. Pii V. quod apparet comprobatum tot Declarationibus S. C. Decisionibus Rotæ Rom. et praxi constanti S. Pœnitentiariæ. Ad rationem autem oppositæ sententiæ respondetur, quod Concilium vult assistentiam Parochi, et testium, ad probandam validitatem Matrimonii secundum externam apparentiam, cum autem Matrimonium prius contractum jam externe reputatur validum, cessat ratio cur prædicta assistentia denuo requiratur.

1111. Quæritur II. Quomodo, et quando impedimentum intelligatur esse occultum, cum in Litteris S. Pœnitentiariæ dicitur: *Dummodo impedimentum occultum sit*. *Nav. c.* 27. *n.* 155. loquendo de censuris cum *Glossa in c. Quis aliquando. §. Hæc ergo, de Pœnit. Dist.* 1. *v. Secreta*, dicit esse occultum, quando factum fuit in præsentia quinque personarum, *quia* (ut ait *Nav.*) *non est de occulti essentia, quod sua natura non sit probabile, qualia sunt mentalia.* Unde concludit quod ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti Oppidi, Viciniæ, vel Collegii, ubi saltem immorentur decem personæ; idem sentiunt *Suar. de Censur. D.* 41. *sess.* 3. *n.* 6. *Azor. l.* 8. *c.* 10. *q.* 9. *Tol. lib.* 1. *c.* 89. *n.* 5. *Mol. de Just. tr.* 3. *D.* 39. *n.* 8. Vide dicta *n.* 593. *v. Hinc autem.* Bene tamen advertit *Fagn. in c. Vestra, de Cohab. Cler. n.* 117. hanc doctrinam, scil. quod factum sit notum majori parti Parochiæ, intelligendum est cum grano salis; nam si in Parochia essent mille per-

sonæ, perperam diceretur occultum factum illud quod faciunt quadringenti, vel quingenti. In nostro autem casu dicit *Sanch. l. 2. D.* 37. *n.* 11. *cum Henr. et Man.* quod si impedimentum possit per duos testes probari, illud amplius non potest dici occultum, etiamsi non sit periculum quod ad forum deferatur; quia tunc sequerentur eadem inconvenientia, quæ olim sequebantur ex Matrimonio clandestino; nam, probato impedimento, post contractum Matrimonium posset alter Conjux alias nuptias inire. Sed melius, et communissime dicunt alii, ut *Sporer p.* 352. *n.* 462. cum communi, *et Croix lib.* 6. *p.* 3. *n.* 815. *cum Laym. Hurt. et Reb.* id tantum procedere, quando prudens adest periculum, quod res sit deferenda ad forum externum; et idem *Sanch.* videtur se retractasse *l.* 8. *D.* 34. *n.* 55. dum ibi explicando ex *Nav. c.* 27. *n.* 154. *et* 155. præfatam clausulam S. Pœnitentiariæ, *Dummodo impedimentum occultum sit*, dicit *cum Lop. et Manuel*, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiæ, Viciniæ, vel Collegii. Unde recte concludit N. SS. P. Bened. XIV. *Notif.* 87. *n.* 45. *in fine cum Tiburtio, Navar.*, *et Thesauro*, tunc Confessario abstinendum esse ab exequenda Dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conjicere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Ceterum ait cum eisdem AA. *et Siro* impedimentum per se dici occultum, si notum sit in Oppido sex solis personis, in Civitate septem vel octo, modo ab eis non fuerit divulgatum. Testatur autem *Fagn. l. c. n.* 118. S. Pœnitentiariam servare hanc praxim: quando crimen est notum tantum quatuor, vel quinque personis, dispensat in eo tamquam occulto. Sed ego

scio S. Pœnitentiariam dispensasse in impedimento quodam consanguinitatis noto decem circiter personis. Advertit vero idem *Fagn. n.* 120. hoc intelligi, quando a S. Pœnitentiaria dicitur in clausula simpliciter *occultum*, secus si dicatur *omnino occultum*, ut solet poni in impedimento criminis; quia tunc merito ait non dici occultum crimen, quod potest per duos testes probari. E converso notat præfatus Benedictus *n.* 42. *cum de Leone*, *Bon. Tib. Girib.* et pluribus aliis, quod aliquando posset esse crimen publicum materialiter, nempe si publicum sit Viciniæ, sed formaliter occultum, nimirum sit ignoretur ab illa copula nasci impedimentum affinitatis, et tunc etiam potest impetrari Dispensatio a S. Pœnitentiaria.

1112. Quæritur III. An Matrimonium sit revalidandum coram Parocho, et testibus, si ipse tempore Matrimonii contracti conscii fuerint impedimenti? Affirmat *Sanch. l.* 8. *D.* 73. *n.* 10. *cum Henr. Led. et aliis*, quia (ut ait) tunc fuerunt testes non valoris, sed potius nullitatis talis Matrimonii; Et idem sentit *Croix n.* 815. *cum Aversa*, *et Kugler*, etiamsi tantum unus ex testibus impedimentum noverit. Negant vero *Coninck. d.* 24. *dub.* 10. *n.* 84. *et Tamb. de Matr. l.* 8. *c.* 7. §. 3. *n.* 10. item *Gobat. et alii apud Croix ib.* quia assistentia Parochi et testium fuit præscripta a Tridentino, non tam ad testandum validitatem Matrimonii, quæ multipliciter eis potest esse ignota, quam ad probandam externam Matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur, ne iidem Conjuges alias nuptias ineant. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior; Concilium enim *Sess.* 24. *c.* 1. requirendo assistentiam Parochi, et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minime

indicat velle amplius, ut testes certiorentur de matrimonii valore, et cur? quia (ut ajunt *Salm. c. 3. n. 129.*) *Ecclesia non adducit testes ad probandum valorem Matrimonii, sed celebrationem illius externam.*

1113. Quæritur IV. An qui ficte contraxit Matrimonium, teneatur denique ex justitia illud revalidare per verum consensum? Affirmant *Pal. D. 3. p. 7. §. 1. n. 1. Pont. l. 4. c. 24. n. 3. Conc. p. 387. n. 5. et Salm. c. 3. n. 114. cum Soto, Trull. et Aversa.* Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum, unde, ut servetur æqualitas, tenetur ficte consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere. Negant vero probabilius *Sanch. l. 1. D. 11. n. 5. cum Nav. Soto, Angles, Henr. Man. et Arag.* item *Gutier. Hurt. et Vill. apud Salm. n. 113.* et probabile putat *Pal. num. 2.* Ratio, quia, cum contractus Matrimonii non possit claudicare, quando unus ficte consentit, nulla adest traditio alterius, et ideo nulla remanet inæqualitas; ille enim qui verum apposuit consensum, æque liber remanet, ac si nullum consensum apposuerit. Omnes tamen conveniunt teneri ficte consentientem revalidare Matrimonium per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata.

1114. Quæritur V. An si unus ficte, vel ex metu contraxit Matrimonium, debeat certiorem facere alterum Conjugem de Matrimonii nullitate, si postea velit illud revalidare? Prima sententia affirmat, et hanc tenent *Pontius l. 4. c. 24. n. 3. cum Comit.* item *Pal. et Hurt. apud Salm. c. 3. n. 117.* ac probabilem putat *Less. l. 2. c. 17. n. 72.* Ratio, quia, cum nullus eo casu fuerit contractus, deficiente consensu metum passi, vel ficte consentientis, nullus etiam

fuit consensus alterius; consensus autem, qui ab initio fuit nullus, tractu temporis convalescere non potest. *Secunda* tamen communis, et verior sententia docet sufficere, quod tantum ficte consentiens, vel metum passus suum ponat consensum; et hanc tenent *Lessius l. 2. c. 17. n. 72. et c. 45. n. 67. Navar. cap. 22. n. 80. cum Host. et Jo. Andr. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 7. ad med. Cont. Tourn. t. 2. p. 169. Boss. de Cont. Matr. c. 12. n. 383. et cap. 2. ex n. 36. Ronc. p. 179. q. 3. cum Laym. Bon. q. 2. p. 9. n. 1. Sanch. lib. 2. D. 32. n. 9. cum S. Bonav. Palud. Sylv. Ang. Armilla, Tab. P. Soto, Lop. etc. et Salm. c. 3. n. 118. cum Soto Con. Trull.* Hanc sententiam expresse tenet etiam *D. Th. Suppl. q. 47. ar. 4. ad 2.* ubi dicit: *Ex consensu libero illius qui primo coactus est, non fit Matrimonium, nisi in quantum consensus procedens in altero adhuc manet in suo vigore, unde si dissentiret, non fieret Matrimonium.* Ergo, perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. Probatur ex *c. Insuper 4. Qui Matr. accus. etc.* ubi in summario sic habetur: *Invita desponsata postea sponte cognita contra Matrimonium non audiatur.* Idem habetur in *c. Proposuit. 1. de Eo qui dux:* ibi dicitur: quod cum quidam vir ignorans servam duxisset, *postquam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit;* unde compulsus fuit, *ut eam sicut uxorem pertractaret.* Idem ex *c. Ad id 21. de Sponsal.* ibi: *Quamvis ab initio invita fuisset ei tradita et renitens, tamen quia postmodum per annum, et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, et ad ipsum est cogenda redire.* Ergo sufficit consensus partis metum passæ, vel ficte consentientis, expressus per copu-

lam conjugalem, vel per cohabitationem, una cum consensu alterius prius dato, ad faciendum validum Matrimonium. Ut autem metum passus legitimum ponat consensum, requiritur quidem, ut sciat primum Matrimonium invalide fuisse initum; prout bene advertunt *Sanch. l. 2. D. 36. n. 3 Nav. c. 22. n. 36. et Tourn. t. 2. p. 170. cum Sylv. et. Peyringh.* Ratio autem nostræ sententiæ est, quia certum est quod in contractu Matrimonii non requiritur simultas physica consensuum Sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unius moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideo Matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel ficte consentientis; ergo cum jam præcesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem etc. ut *infr. n. seq.* satis est, quod accedat consensus istius metum passi, vel ficte consentientis, expressus, aut per verba, aut per signa, nempe per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem, ut docet *Sanch. lib. 4. D. 18. n. 2. cum S. Thoma, S. Bonav. Palud. etc.* utque patet ex textibus supra citatis. Nec valet dicere, quod consensus alterius qui liber fuit a metu, vel fictione, fuit nullus, cum nullus adfuerit contractus: nam respondetur, quod licet contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideo cum ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum Matrimonium, quando accedit consensus alterius qui ficte consentit; pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam præstasset.

Neque obstat, ait *P. Cuniliati de Matr.* §. 29. *n.* 2. *et* 3. timor, quod pars quæ liberum

consensum præstitit, si rursus esset requisitâ de novo consensu, forte illum negaret: nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus, sed interim consensus olim impertitus jam perseverat. Quicquid autem opponatur in contrarium, ego non video, quomodo possit responderi ad Canones, supra relatos, et præsertim ad secundum in *c. Ad id, de Spons.* ubi casus fuit, quod Puella quædam, cum prius Nuptias contraxisset sine suo consensu interno, et deinde cum illas ideo invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium; sed quia per longum tempus cum primo Viro cohabitaverat, Pontifex præcepit ipsam cogendam ad primas Nuptias redire, dum præsumebatur quod per illam cohabitationem jam suum consensum præstiterit: *Quamvis ab initio* (repetamus verba textus) *invita fuisset ei tradita, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitant consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Papa igitur pro vera non habuit rationem primæ sententiæ, scil. quod consensus libere datus a Viro esset eo casu per se invalidus, tamquam cadens supra materiam inhabilem; sed potius pro vero judicavit, quod ille Viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu a Muliere per suam cohabitationem præstito, jam primum matrimonium convalidasset, et ideo jussit, quod Mulier ad illud redire teneretur. Objicitur *a Pontio* Declaratio Clementis VIII. sed illi respondetur ab Auctoribus nostræ sententiæ, sicut responsum est supra *num.* 1110. *vers. Objicit Pontius etc.*

1115. Quæritur VI. An quando Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, sit necessarium ad illud revalidandum, ut ablato impedimento uterque Conjux fiat conscius de

nullitate Matrimonii? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 24. a n. 2. Pal. p. 7. §. 1. n. 3. Boss. t. 1. c. 2. ex n. 71. et c. 2. n. 336. Less. l. 2. c. 17. n. 76. Nav. c. 27. n. 44. cum Sylv. et Covarr. ac Sanch. l. 2. D. 35. n. 2. cum D. Th., Scoto, Caj. Abul. Palac. etc.* Ratio, quia hoc Matrimonium non potest fieri validum neque per primum, neque per secundum consensum præstitum post dispensationem: non per primum; quia quod fuit nullum ab initio, tractu temporis validari non potest: non per secundum, quia hic novus consensus non est validus, nisi fiat animo contrahendi illo tunc Matrimonium, et hunc animum non habet qui nescit Matrimonium prius contractum esse nullum, vir enim qui tunc consentit ignorans nullitatem, consentit quidem cum errore, putans consentire in uxorem jam suam; ergo cum erret in substantia, consensus minime valet. *Secunda* vero sententia quam tenent *Salm. c. 3. n. 182. cum Soto, Led. Rod. et Henr.* item *Palud. Ang. Gabr.* et alii plures *apud Bossium d. cap. 2. n. 72.* dicit non esse opus, ut pars ignara impedimenti moneatur de nullitate Matrimonii, sed sufficere; quod, ablato impedimento, pars quæ conscia est de illo, consensum ab altera accipiat. Probatur 1. ex Decisione 687. Rotæ Romanæ *apud Farinac.* edita Auctoritate Apostolica; eam refert *Bossius t. 1. c. 10. n. 332.* ibi sic dictum fuit: *Vobiscum quod, impedimentis consanguinitatis non obstantibus, in vestro sic contracto Matrimonio remanere, seu illud publice servata forma Concilii de novo contrahere, libere et licite valeatis, auctoritate Apostolica dispensamus.* Probatur 2 ratione, quia prior consensus, licet suo effectu caruerit ob impedimentum a jure posi-

tivo appositum, tamen de jure naturæ fuit validus, cum fuerit præstitus erga personam de jure naturæ habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat Bened. XIV. *Notif.* 87. *n.* 80. Unde fit quod cum removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu Conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum Matrimonii, nempe per copulam conjugalem, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, quæ ex primo consensu procedunt: et accedente ex altera parte consensu interno Conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa, tunc consensus utriusque moraliter uniuntur, et Matrimonium convalidant. Ac propterea dicunt *Abbas*, *Gonz. Felin. etc. apud Bossium tom.* 1. *c.* 3. *n.* 92. posse Papam dispensare in Matrimonio nullo a novo consensu præstando. Et de facto per Clementem XI. ex Brevi edito die 2. Apr. 1701. (ut refert *l. cit.*) quædam Matrimonia nulliter contracta a quibusdam Populis Indiarum, vocatis *Pucueles*, et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata. In hac autem re (quidquid dixerimus in prima editione) maxime notandum id quod declaravit Benedictus XIV. in Constitutione . . . emanata die 27. Sept. 1755. (vide *Bullar. t.* 4.) ibi cum accidisset casus, quod quidam vir, qui bona fide, sed invalide Matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certiorata uxore, propter scandalum separationis, quod timebatur, Pontifex petitioni indulsit, eodemque tempore (vide ibi §. 7.) declaravit, quod casu quo impedimentum oritur, non a lege naturali, aut divina (prout esset cum præstatur consensus vivente altero Conju-

ge, aut cum persona servilis conditionis ignotæ), sed provenit a lege Ecclesiastica, tunc bene potest Papa dispensare, ut Matrimonium contrahatur sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum præsitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus; nam eo casu Papa aufert impedimentum in radice Matrimonii, retrotrahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. Hæc verba Pontificis: *Porro gratia concessa importat dispensationem in radice Matrimonii, quæ a Romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento Matrimonii ortum habente, non a jure divino, aut naturali, sed a jure Ecclesiastico; et per eam non fit, ut Matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi Matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso Matrimonii contrahendi actu producti fuerunt.* Ceterum, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non discedendum a prima sententia; maxime quia in Litteris S. Pœnitentiariæ in Dispensationibus ad hujusmodi Matrimonia reconvalidanda apponitur sequens clausula: *Ut, dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, uterque inter se de novo secrete contrahere valeant.* Licet enim dicant *Sanch. l.* 8. *D.* 34. *n.* 61. *et Bon. q.* 2. *part.* 9. *n.* 8. *ac Tiburt. Navarr. in Manud. etc.* præfatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem quia alias dicta conditio sæpe frustraretur, item quia clausulæ, quæ apponuntur ut conditiones, aliis strictioribus verbis apponuntur; attamen probabilius docet Benedictus *dict. Notif.* 87. *n.* 68.

illam esse veram conditionem, eo quod ablativus absolutus juxta Jurisperitos veram importat conditionem ex *l. A. testator. ff. de Condit. et demonstrat.*

1116. Dixi *extra casum urgentis necessitatis*, nam si ex notitia nullitatis matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiæ aut scandali ex separatione secuturi: et ex alia Conjux impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti, tunc bene potest uti secunda sententia tamquam probabili, quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis Sacramenti licitum est sequi opinionem tantum probabilem, ut communiter docet *Sanch. lib. 2. D. 36. num. 7. et 8. Tournely to. 2. pag. 196. v. Si autem, Carden. in Proposit. Innoc. XI. D. 2. num. 681. et 697. Less. lib. 2. cap. 17. num. 77. Holzm. pag. 417. num. 697. Bonac. quæst. 2. part. 9. n. 7. Boss. tom. 1. cap. 2. num. 78. cum Con. et Fill. ac Elbel pag. 455. n. 344. cum Laym. Sporer, Croix*, et communi. Immo (ut dicunt *Sanch. Viva, Carden. Croix*, et alii relati *n. 482. v. Sed dicens*) in casu extremæ, vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga Sacramentum, non est indecens quando necessitas, et bonum Animæ urget. Bene tamen advertit *Sanch. dict. num. 7.* quod tale scandalum, cum impedimentum est ex parte viri, ordinarie non potest timeri.

1117. Quæritur VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus a parte inscia impedimenti post obtentam Dispensationem? Plures ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat Sponsus: *Quando nupsi, non habui verum consensum, nunc præstare volo, vis et tu*

præstare? Hunc modum communiter admittunt DD. et recte quidem, ac sine mendacio, cum consensus nullus non sit verus consensus; ita *Sanch. l. 2. D. 36. n. 7. Carden. in Prop. 1. Innoc. XI. Diss. 2. n. 680. et Holzmann. n. 697.* Secundus modus, si dicat: *Dic quæso, si nullum fuisset nostrum Matrimonium, nonne iterum me accipere intendis?* Ita *Sanch. n. 3. et 6. Salm. c. 9. n. 124. cum Con. Sa, et Dic. Roncaglia pag. 178. part. 2. R. 2. cum Gobato*, item *Sylvest. et Rosella apud Boss. de Us. cap. 3. num. 83.* quia tunc jam æquivalenter manifestatur. Huic tamen modo contradicunt *Pontius lib. 4. cap. 23. num. 7. et Bossius l. c. cum Henr. Gutt. et Fill.* quia (ut ajunt) tunc Sponsa consentiendo intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positive, et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur independens a primo. Hæc sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione ut supra sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem de nullitate Matrimonii, tunc enim jam poneret consensum a primo independentem. Tertius modus si Sponsus dicat: *Angor scrupulis de nostri Matrimonii valore; ideoque renovemus consensum.* Ita *Busemb. ut supra, Salm. c. 3. n. 124. cum Trull.* item *Navarr. et Cajet. apud Tourn. t. 2.* vide *p.* 196. qui immerito hunc modum non admittit; ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut Sponsa ponat consensum independentem a primo; nec obstat quod illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis Matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantum ut præstetur independenter a primo consensu. Quar-

tus modus : *Si mihi non nupsisses, nonne nuberes nunc?* Ita *Busemb. et Salm. loc. cit.* cum aliis. Sed hic modus minime est admittendus, quia in hoc modo revera non adest positivus consensus. Quintus modus : *Pro mea consolatione volo de novo contrahere, eja contrahamus.* Ita *Anaclet. c. 3. p. 703. n. 174. Sanch. l. 4. D. 56. n. 3. et Salm. l. 3. n. 124. cum Cajet. et Led.* Sed hunc jure meritó neque admittit *Cont. Tourn. l. c.* quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi Matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritalis affectu habita ex parte Conjugis conscii impedimenti per Dispensationem jam sublati, intendendo sic exprimere novum consensum ad Matrimonium de novo contrahendum, nam ex altera parte inscia impedidimenti jam exercetur copula eo affectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantum sufficeret, quando non esset locus modis supra enunciatis, et insuper immineret periculum gravis damni, ita *Sanch. l. 2. D. 36. n. 9. Tiburt. Nav. in Manuduct. ad prax. p. 2. Tourn. p. 194. v. Quintus, Bon. q. 2. p. 9. n. 7. Auctor Instruz. per li Nov. Conf. p. 2. c. 15. n. 326. Viva q. 4. ar. 3. n. 8. Salm. c. 3. n. 125. cum Soto, Cajet. Con. Gutt. et Rodr.* item *Siro de Leone, et Giribald. apud* Bened. XIV. *Notif. 87. n. 74.* qui non reprobat. Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur a S. Pœnitentiaria, quia (ut ait *Tiburt. Nav. apud* Bened.) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono Animarum, cum talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc Igitur casu licite potest hic modus in praxim deduci, cum valde

probabile sit (ut ostendimus *num.* 1114.) sufficere consensum partis consciæ impedimenti, expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii?

1118. » RESp. 1. Papa non potest dispen» sare in impedimentis jure naturæ, vel divino » dirimentibus, nisi ex speciali concessione: in » iis vero, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, » potest. Ratio prioris est, quia inferior non » dispensat in lege superioris; nec homo in lege » naturæ. Addidi, nisi ex speciali concessione, » quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) » potest matrimonium ratum dissolvere ex justa » causa. *Sanch. Less. Præp. q.* 5. *c.* 8. *Dian.* » *p.* 8. *t.* 1. *R.* 52. *et* 93. Ratio posterioris » est quia Pontifex talia impedimenta inducit: » ergo etiam potest tollere, et quidem solus.

1119. Quæritur, an Papa possit aliquando dispensare in impedimentis de jure Divino? Ad hujus quæsiti decisionem præmittenda est decisio quæstionis generalis, scil. an Papa in rebus juris Divini possit unquam dispensare? In iis in quibus jus Divinum ortum habet a voluntate humana, prout in votis, et juramentis, certum est apud omnes habere Papam facultatem dis-

pensandi; tunc enim, licet ipse non auferat jus Divinum, aufert tamen fundamentum obligationis, quam homo sibi imposuit actu humano: quo sublato, cessat juris Diviui obligatio; vide *Sanch. l.* 8. *D.* 6. *num.* 2. ubi asserit id esse commune *cum D. Thoma*, et aliis. Majus dubium est, an Papa possit dispensare in jure Divino, quod ex solo Divino arbitrio derivat? Triplex est sententia. *Prima* generice affirmat, et hanc tenent *Abbas*, et duo alii *apud Sanch. n.* 3. qui merito eam rejicit. *Secunda* sententia quam tenent *Sanch. n.* 5. *cum Navarr. Cano, Ang. Felin.* et aliis pluribus, dicit Papam non posse dispensare in universum jus Divinum, sed tantum in aliquo casu particulari; in quo non expediat observantia præcepti. Unde infert, nullo casu posse dispensare in præceptis non fornicandi; non mutandi materiam, et formam Sacramentorum, et similibus; quia transgressio in his continet omnimodam indecentiam, quæ præponderat cuicumque causæ; posse vero dispensare in residentia Episcoporum, in Matrimonio rato, in consecratione Eucharistiæ sub utraque specie (sed hoc nos negavimus *de Euchar. n.* 196. *v. Dub.* 2.), et similibus aliis, quia in istis potest justa causa occurrere, quæ præponderet indecentiæ, quam præceptum respexit. *Tertia* demum sententia communior, et probabilior dicit numquam posse Papam dispensare in iis quæ sunt de absoluto jure Divino; hanc tenent *Pontius l.* 8. *c.* 3. *n.* 2. *Suar. l.* 10. *c.* 6. *num.* 6. *et Pal. t.* 1. *tr.* 3. *de Leg. D.* 6. *p.* 3. *n.* 5. *et* 6. *cum Salas, Covar. et Sylv.* ex *D. Thom.* 1. 2. *q.* 97. *ar.* 4. ubi ait: *Sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille a quo lex auctoritatem habet, ita in præceptis juris Divini quæ sunt a Deo, nul-*

lus potest dispensare nisi Deus, vel is cui ipse specialiter committeret. Hæc autem specialis commissio (recte ait *Palaus*) non quidem habetur ex verbis illis : *Quodcumque ligaveris super terram*, vel illis *pasce oves meas*, hæc enim verba, cum generalia sint, non continent specialem commissionem : Tanto magis quod hujusmodi dispensationes in jure Divino essent nocivæ unitati et stabilitati Ecclesiæ. Valde autem probabiliter dicunt *Suar. de Euch. D.* 43. *s.* 4. *v. Tertia sententia*, item *Soius*, *Palac. Suar. Valent. Durand. Major*, *Nav. Con.* et alii plures *apud Sanch.* posse Pontificem in aliquo casu particulari, non dispensare, sed declarare, quod jus Divinum non obliget. Ratio, quia hæc potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem ; alias Deus bono regimini Ecclesiæ non satis providisset.

1120. Deveniendo igitur ad quæsitum circa Matrimonium, dico 1. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturæ contra *Vica in Prop.* 1. *damn. ab Innoc. XI. n.* 39. *et Carden in eamd. Prop.* 1. *D.* 3. *num.* 591. Nec obstat Responsum Urbani VIII. quod objiciunt (illudque retulimus *n.* 902.), nam patet ex iis quæ refert idem *Cardenas ib.* illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari. Dico 2. bene posse Papam in aliquo casu urgentissimæ necessitatis declarare esse validum Matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturæ illi obstet, prout de facto declaravit Clemens XI. prout vidimus *n.* 1115. Nec obstat id quod ait *Sanch. l.* 8. *d.* 6. *n.* 10. scilicet posse Papam in hujusmodi impedimentis dubiis neque dispensare, neque declarare quod ipsa non obstent valori Matrimonii, quia (ut dicit)

si hæc via aperiretur, facile possent concedi in Ecclesia istæ dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent plures fornicationes materiales. Nam respondetur, quod cum Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstare, tunc agit ut universalis Doct. Ecclesiæ in quo errare non potest, et oppositum asserere non posset excusari a magna temeritate; ut enim ait Benedictus XIV. *de Synodo c.* 6. *ex Veracrux*, *De Pontificis potestate*, *postquam dispensavit*, *dubitare instar sacrilegii est*.

1121 » 1. Episcopus in impedimentis dirimentibus Matrimonium jam contractum non potest » ordinario jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia » concurrunt: 1. Ut defectus sit dispensabilis. » 2. Ut sit occultus, idest non sit notorius, seu » divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltem Matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut » non sit facilis accessus ad Papam; ita *comm.* » *Sanch. Con. M. Per. d.* 4. *s.* 7. Quando » autem contractum est ex dispensatione subreptitia, non potest Episcopus sua dispensatione » priorem confirmare. *Dian. p.* 9. *t.* 71. *R.* » 40. *ex Præp. Per.* etc. In impedimentis vero » dirimentibus Matrimonii nondum contracti videtur numquam posse, immo nec Legatus a latere, nisi speciali facultate. *Laym. l.* 5. *tr.* » 10. *p.* 4. *c.* 6. et *l.* 1. *t.* 4. *c.* 22. *Bon. q.* » 3. *p.* 15. etc. Contra quos *Dian. p.* 8. *t.* 3. » *res.* 280. *Præpos. Villal.* et *Escob. de leg.* » *E.* 14. *c.* 3. putat, Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maxime urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel » grave scandalum, cui aliter occurri non posset, idque ex tacita Papæ licentia.

1122. Quæritur I. An Episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante Matrimonium contractum, urgente necessitate? Vide dicta hoc *l.* 6. *n.* 512. *v. Sed hic*, ubi affirmativam sententiam renuimus cum communi DD. (contra *Bus.* ut supra), dummodo vera urgeat necessitas, puta si alias immineat periculum mortis, vel si Matrimonium sit necessarium ad legitimandas proles, vel ad vitandam feminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier nobilis (ut ajunt *Salm. c.* 14. *n.* 11. sive honesta, licet non nobilis, ut melius dicit *Conc. p.* 343. *n.* 5.) parata esset nuptias tali die contrahere, et in Confessione manifestaret impedimentum. Ratio, tum quia eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio, exemplo in *c.* 2. *de Desp. impub.* ubi: *Districtius inhibemus, ne aliqui ante ætatem Canonibus præscriptam conjungantur, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur.* Quod verbum *toleretur Pont. l.* 8. *c.* 13. *n.* 6. *et Salm. d. n.* 11. interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis, sed approbationis. Addit *Ronc. pag.* 191. *qu.* 1. *R.* 2. *cum Pignat. et Tamb.* quod, etiamsi impedimentum fuerit publicum, potest Episcopus dispensare, quando eædem interveniunt rationes quæ sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto. Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi, quia cum impedimentum est publicum cessat ratio scandali, si Sponsi a tali Matrimonio desistunt; immo præsertim ad vitandum scandalum tenentur a nuptiis desistere.

1123. Quæritur II. An Episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post

contractum Matrimonium? Negat *Sotus*, *Corduba*, *Medina et Vener. apud Sanch. l.* 2. *D.* 40. *n.* 2. quia (ut ajunt) Episcopi nihil possunt in lege Pontificis. Affirmant vero communiter DD. casu quo non pateat facilis aditus ad Papam, et contra immineat periculum mortis, vel infamiæ, aut scandali, si Conjuges separentur, vel incontinentiæ si non separentur, ita *Cabass. T. I. l.* 3. *c.* 27. *n.* 7. *Merb. t.* 2. *p.* 464. *q.* 5. *Nat. Alex. de Matr. ar.* 13. *Reg.* 10. *Cont. Tour. t.* 2. *p.* 244. *Reg.* 2. *Conc. p.* 343. *num.* 4. cum communi, *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 7. *Bon.* 3. *p.* 12. *n.* 13. *Barb. All.* 35. *n.* 3. *Sanch. l.* 2. *D.* 40. *n.* 2. *cum Abb. Gutt. Gom. etc. Salm. c.* 14. *n.* 6. *cum Con. Aversa, Cornejo, et Henr. ac Escob. l.* 27. *n.* 682. *cum Nav. Vasq. Hurt. Salas, etc.* Ratio, quia hoc casu, pariter ac dictum est in prima quæstione, præsumitur Papam consentire, maxime cum ipse jam notam habeat hanc sententiam communiter ab AA. traditam. Bene autem advertit *Croix l.* 7. *n.* 143. *et Felix Potestas num.* 3345. quod si dispensatio commode possit per epistolam obtineri a S. Pœnitentiaria, tunc non potest Episcopus dispensare, quamvis (ut dicit *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 874. plures fornicationes materiales interim habeantur. Dicuntur autem *materiales*, quia (ut diximus *de Pœnit. n.* 611. cum communi DD. quibus adde *Tourn. t.* 2. *p.* 196. *v. Si autem*, *cum Sylvio*, contra *P. Concina*), si Conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si moneantur de nullitate Matrimonii.

1124. Quæritur III: An in casu præfato, ut possit Episcopus dispensare, requiratur quod Matrimonium fuerit contractum bona fide? Cer-

tum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter *Sanch. l. 2. D. 40. n. 4. Pont. l. 8. c. 13. n. 4. Merbes. t. 2. p. 494. q. 5. Conc. p. 343. n. 7. Salm. c. 14. n. 8. et alii.* Ratio tum quia stante bona fide unius Conjugis, Matrimonium jam dicitur bona fide contractum argumento ex *c. Cum inhibitio, de Cland. Desp. et c. Ex tenore, Qui fil. sint legit.* tum quia malitia unius non debet alteri nocere. Dubium fit, an Episcopus possit dispensare, si uterque mala fide contraxit? Affirmant *Dic. Henr. etc. apud Salm. c. 14. n 9.* quia, ut ajunt, licet culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc præsumitur Pontificem cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. Sed communissime et verius negant *Pont. d. n. 4. Pal. D. 4. p. ult. §.... n. 7. Barbosa Alleg. 3. n. 4. Escob. l. 27. n. 687. Sanch. d. n. 4. cum Led. Cord. Lop. et Veracr. ac Salm. n. 9. cum Con. et Aversa.* Ratio, tum quia in Trid. *sess. 24. cap. 5.* dicitur: *Si quis inter gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsumserit, separetur, et spe dispensationis consequendæ careat ... non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contemsit.* Tum quia aliàs daretur occasio, ut quotidie spe dispensationis Matrimonia celebrarentur, contemtis impedimentis. Ut autem quis dicatur mala fide contraxisse, non sufficit scivisse factum, sed requiritur scivisse quod tale factum induxerit impedimentum; ita *Sanch. et Conc. ll. cc. ac Salm. num. 10. cum Bann. Candido, et Aversa.* Addunt *Sanch. et Salm. ibid.* cum eisdem, neque sufficere quod ignorantia fuerit crassa, quia revera non dicitur *scienter* facere (ut loquitur Concilium) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet et-

iam *Nav. c. 36. num. 141. Declar. 4.* Secus si ignorantia sit adeo crassa, ut temeritas videatur, prot ajunt *Sanch. et Salm. ll. cc.* Et idem dicendum, si Sponsi voluntarie omiserint Proclamationes, tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem Matrimonii, Dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum *loc. cit.* dicens: *Quod si ignoranter quis id fecerit, si quidem sollemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur poenis.*

1125. Quæritur IV. An Episcopus casu quo potest in impedimento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare? Negant *Sylv. Medina, etc. apud Sanch. l. 2. D. 40. n. 13.* quia (ut ajunt) Episcopi nequeunt hujusmodi facultates delegare, nisi ipsis hæc potestas sit specialiter concessa; idque probant ex Trid. *sess. 24. cap. 6. Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi a casibus Papalibus, et ibi explicatur, *per se, vel Vicarium*; ergo ut Episcopus possit delegare hujusmodi facultates, eget speciali concessione. Sed communiter affirmant *Pontius lib. 8. cap. 13. n. 5. Pal. D. 4. par. ult. §. 1. n. 13. Barb. All. 35. num. 14. Escob. lib. 27. n. 695. Bon. q. 3. p. 15. Sanch. l. c. num. 14. cum Ang. Sylv. Con. Cord. et Lop. ac Salm. c. 14. n. 12. cum Con. Aversa, Leand. et Henr.* Et hoc (ut dicunt *Sanch. n. 16. et Pal. ac Salm. ll. cc. cum Aversa et Gutt*) non solum pro casu particulari, sed etiam pro omnibus occurrentibus, tam præsentibus quam futuris. Ratio, quia, cum hæc potestas non sit annexa personæ, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideo bene delegari potest, ut diximus *de Leg. 1. n. 190. v. Et in his*, et 193. Nec obstat Concilium *l. c.* nam respondent *Sanch. et Palaus cum Gutt.*

quod Concilium voluit per hoc tantum explicare, Vicarium non habere hanc facultatem ex generali commissione Vicariatus, sed egere speciali commissione Episcopi, sed non voluit denegare Episcopis hanc facultatem delegandi.

1126. » Resp. 2. In Impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiuntur illa, » quæ in jure naturali, et divino impediunt, » ut votum castitatis absolutum, et perfectum, » *Bonac. q. 3. p. 15. ex Navar. Sanch. etc.* » * (*Sed in Matrimonio contracto possunt dispensare ad petendum debitum in voto emisso* » *tam ante, quam post Matrimonium; vide dicta* » *n. 986. et 987.*) * et sponsalia priora: ut » habet *Tanner. art. 8. q. 4. d. 2. n. 30. ex* » *Sanch. l. 17. n. 8.* Idem habet *Fill. tom. 4.* » *part. 2. cap. 10. n. 306. Laym. l. 5. cap.* » *10. par. 4. c. 15. n. 2. sub finem.* Similiter » Episcopus potest dispensare in impedimentis, » quæ Matrimonio superveniunt, et impediunt » petitionem debiti, v. gr. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bon. loc. cit. Sanch. l. 8.* » *d. 12. n. 16. Fill. l. c.* ubi excipit incestum » commissum Matrimonio consummato cum consanguineis, in iis, qui non sunt juvenes » * (*Sed Sanch. n. 13. expresse docet oppositum, vide dicta n. 1076.*) *.

1127. » Resp. 3. Possunt etiam confessarii » regulares approbati, * (*Idest Benedictini,* » *Mendicantes, et omnes alii in eorum Privilegiis communicantes, ut Sanch. l. 8. D. 16.* » *n. 3. et 8. Pont. l. 8. c. 13. in fine, Pal. p.* » *ult. §. 1. num. 18. et Salm. cum Gutt. Rodr* » *Aversa, et Candido*) * de licentia tamen suorum Provincialium, dispensare ad petendum » debitum conjugale, propter cognitionem con-

» sanguinei conjugis in secundo gradu, ut *Rodriq. q. regul. t. 1. q.* 63. *art.* 1. nullo modo » tamen in impedimento ipso. V. *Mar. Perez* » *d.* 44. *s.* 7. *n.* 13. Dixi, Provincialium, quia » quod *Melf. Leon.* etc. volunt, confessarios Societatis Jesu habere omnes hanc facultatem » immediate e P. Generali, id refutat *Diana* » *p.* 3. *t.* 2. *res.* 14. * (*Vide dicta n.* 1076. *v.* » *Insuper*) *.

1128. Quæritur hic, an Regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, si magna urgeat necessitas, nempe si nequeant nuptiæ moraliter differri, et aliunde immineat periculum infamiæ, aut scandali? Communiter docent DD. posse confessarios Mendicantes aliosque Religiosos communicantes in Privilegiis dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi de jure ordinario dispensare valent cum suis subditis, ex pluribus Privilegiis, nempe Innocentii VIII. in quadam Bulla quam refert *Rodriquez*, item Martini V. Eugenii IV. Julii II. Pauli III. et Gregorii VIII. (quod extendit etiam ad vota jurata), ita *Sanch. lib.* 4. *D.* 43. *n.* 4. *Pont. lib.* 8. *c.* 10. *n.* 6. *Less. l.* 2. *c.* 40. *n.* 134. *Pal. tom.* 3. *tr.* 15. *p.* 13. *n.* 7. *Reiffenstuel. Dist.* 3. *n.* 44. *Sporer*, *de Voto*, *c.* 2. *n.* 54. *Elbel eod. tit. n.* 274. *et Salm. de Voto cap.* 3. *n.* 94. *cum Nav. Lopez*, *Arag. Fag. Trull. Cand. Villal. etc.* Hinc diximus *n.* 987. *v. An autem*, bene posse Regulares dispensare in voto castitatis emisso ante, vel post Matrimonium ad petendum debitum. Sed dubium fit, an in casu urgentissimæ necessitatis, sicut possunt dispensare Episcopi (juxta dicta *de Voto Tom. II. l.* 3. *num.* 258. *v. Notif. II.*), possint etiam Regulares dispensare ad contrahendum Matrimonium? *Prima* senten-

tia affirmat, et hanc tenent *Reiffenstuel l.* 5. *Decretal. tit.* 34. *n.* 40. *Vidal, de Voto Inquis.* 3. *n.* 77. *Anton. a Spir. S. tr.* 2. *D.* 3. *n.* 84. item *Bassæus, Henrincx, Crousers etc.* apud *Elbel tom.* 2. *de Voto pag.* 90. *n.* 279. (qui probabilem putat; et alii apud *Salm. de Voto cap.* 2. *n.* 97.) qui pariter vocant probabilem. Ratio, quia Episcopi in casu necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario juxta modo dicta *n.* 1125. Unde Regulares, qui possunt dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi jure ordinario dispensant, possunt etiam in eo dispensare urgente necessitate. *Secunda* vero sententia communior negat, et hanc tenent *Sanch. lib.* 2. *D.* 40. *n.* 9. *Pont. lib.* 8. *cap.* 10. *n.* 11. *Barb. All* 37. *n.* 14. *Sporer tr.* 3. *n.* 74. *Pal. de Voto D.* 1. *p.* 12. *n.* 7. *Laym. l.* 4. *tr.* 4. *cap.* 8. *n.* 17. *Tamb. lib.* 3. *cap.* 16. § 4. *n.* 54. *et Salm. de Voto cap.* 3. *num.* 96. *cum Suar. Leand. Diana, Lez. Bardi, Prado, Moya, et Rodr.* Ratio quia regulares possunt tantum dispensare in votis in quibus dispensant Episcopi jure ordinario; sed in necessitate Episcopi non dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens, eo quod agitur de casibus, non ordinarie, sed extraordinarie contingentibus Sed respondent Adversarii, quod non per hoc quod casus sint extraordinarii, dicendum quod Episcopi dispensant jure extraordinario, nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cum ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. » Resp. 4. Ut licite dispensetur in im» pedimentis dirimentibus requiritur justa causa, » qualis secundum *Filliuc. c.* 8 est, v. gr. » 1. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agna-

» tos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas Matri-
» monii, nisi consanguineis, vel affinibus nu-
» batur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Con-
» servatio facultatum in eadem cognatione. 6.
» Merita petentis dispensationem. Pluries vide
» apud *Sanch. d.* 19. *Coninch. d.* 33. *Hurtad.*
» *d.* 20. *Mar. Perez d.* 44. *sect.* 5. ubi notat
» 1. Quanto gradus consanguinitatis, vel affi-
» nitatis est propinquior, tanto requiri causam
» graviorem. 2. Sæpe plures aggregatas causas
» sufficere, quarum singulæ non sufficerent. Vide
» etiam *Dian. p.* 3. *t.* 3. *R.* 9.

» Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impe-
» dimentum dirimens, v. gr. contrahendi Ma-
» trimonium cum certa persona, et adhibita di-
» ligentia sufficienti, non possit intelligere ve-
» ritatem, probabile est posse cum ea contra-
» here sine dispensatione (nisi tamen præsumtio
» aliqua stet pro impedimento), quia possessio
» stat pro libertate contrahendi. *Sanch. San-*
» *cius*, *Franc. Lugo*, *Bard. d.* 6. *cap.* 11. *p.*
» 7. §. 11. (contra *Laym.* et *Pal.*) * (*Sed*
» *v. dicta n.* 902. *Qu. III. v. Dicunt autem*,
» *ubi oppositum tenuimus cum Laym. Pal. Less.*
» *Tourn. Ronc. etc.*) *.

1130. Præter causas quas affert *Busem.* ad licite dispensandum, additur a *Salm. num.* 24. pro causa instauratio Matrimonii bona fide contracti; et etiam mala fide, si Matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. Item necessitas auxilii, puta si mulier defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item ætas feminæ excedens annum 24. Item periculum perversionis a fide. Item subministratio majoris pecuniæ: scribit *Conc. p.* 348. *n.* 9. hanc causam pecuniæ sibi displicere, ut propter eam dispenset Ecclesia in impe-

dimentis: miratur enim quod postquam Tridentinum dixit Dispensationes gratis esse concedendas, Doctores assignent pro causa dispensandi, quod illæ non dentur gratis. Sed communiter AA. hanc causam admittunt ut *Sanch. l.* 8. *D.* 19. *n.* 35. *Salm. c.* 14. *n.* 26. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 2. *n.* 2. et Papa Bened. XIV. *Notif.* 87. *n.* 26. *cum Pallav. in Trid.* Et merito, cum hujusmodi compositiones (ut Innoc. X. præcepit non immisceantur cum aliis pecuniis Thesauri Cameralis, sed reserventur in Monte Pietatis, et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis, ut in sola opera pia impendantur. Cum igitur talis pecuniæ præstatio in subsidium pauperum erogetur, fit causa satis justa ut Ecclesia dispenset sicut frequenter solet. Nec officit quod mussitent Hæretici, ut objicit *P. Concina*, nam patenter injuste mussitant.

1131. Notandum autem 1. quod ut dispensatio non sit subreptitia, explicanda sunt omnia impedimenta quæ adsunt, item cognatio si sit carnalis, aut spiritualis; item gradus et linea, si sit recta, aut lateralis. An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? Vide infra *n.* 1136. *Quæst.* 4. Notandum 2. quod in Constione Summ. Pontif. Benedicti XIV. quæ incipit, *ad Apostolicæ servitutis* (vide in fine *libri Decr. IX.* edit. Die 10. Martii an. 1742.) declaratum fuit, expressionem causarum, earumque verificationem in Dispensationibus appositas ad validitatem pertinere. Unde Summ. Pontifex præcepit omnibus Procuratoribus, etc. ut sciscitentur ab Oratoribus veras causas, et illas sincere exponant, sub pœna falsi; item Episcopis, et aliis quibus executio committi solet, imposuit explorare veritatem causarum in Litteris Apostolicis expressarum. Hinc deinceps plures

addendæ, sunt quæstiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

1132. Quæritur enim 1. an, cessante causa Dispensationis, cesset Dispensatio? Affirma, si causa cessat, antequam Dispensatio expediatur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui a Pontifice commissa fuerit. Secus vero, si causa cesset, Dispensatione jam expedita, et facta ab inferiori, etiamsi cessat ante celebrationem Matrimonii. Ratio, quia per Dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si cessat postea causa, minime reviviscit; ita valde probabiliter *Pontius l. 8. c. 20. n. 3. Pal. de Privil. D. 5. p. 15. n. 7. Suar. de Leg. l. 6. cap. 20. a n. 15. et Salm. de Matr. c. 14. n. 29.* cum *Sa*, *et Sylv.* contra *Sanch. Dic.* etc. qui tamen hoc probabile vocant; vide etiam dicta *l. 1. n. 196. v. Quæstio vero.*

1133. Quæritur 2. quid autem dicendum, si dubitatur, an causa, falso allegata fuerit finalis, aut impulsiva? Vel an causa fuerit vera, an falsa? Resp. quod in omnibus his, et similibus dubiis valida censenda est dispensatio: quia in dubio standum pro validitate actus; ita *Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 2. n. 20. et 25. Pont. lib. 8. c. 17. n. 41. Pal. de privil. D. 6. p. 16. §. 4. n. 3. et Salm. c. 14. n. 37. cum Dic. Gabr. etc.*

1134. Quæritur 3. an cum petitur Dispensatio pro Matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter ipsos habita? Commune est apud omnes, quod si copula ex parte utriusque fuerit habita ad facilius obtinendam dispensationem, et copula allegetur pro unica causa consequendi dispensationem, tunc necessario malus ille animus est

exprimendus, alias Matrimonium erit nullum, quia nemini debet suum crimen prodesse; tanto magis quod Pontifex movetur ex ea ad imponendam majorem pœnitentiam, aut pecuniæ compositionem, ut sic homines magis a tali crimine avertantur: ita communiter *Sanch. l.* 8. *D.* 25. *n.* 38. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 3. *n.* 9. *et Salm. c.* 14. *n.* 42. et alii. Idque expressum est in Bulla Innoc. XII. renovata a Benedicto XIV. per Bullam, *Pastor bonus*, §. 42. ubi dicitur: *Si qui vero oratores, obtenta Dispensatione a Dataria super impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradus consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carnalis copulæ, sed tacita, occulta et malitiosa intentione, in ipsa copula habita ad facilius obtinendam dispensationem, pro revalidatione hujusmodi dispensationis ad dictam Pœnitentiariam recurrant, possit idem Major Pœnitentiarius absolute dispensare cum personis, explicite affirmantibus se sub expressa forma miserabilium dispensationes a Dataria obtinuisse. Cum iis vero qui non tamquam pauperes dispensati fuerint, non dispenset, nisi soluta prius in Dataria, ad effectum erogandi eleemosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem Majoris Pœnitentiarii.*

Dicunt autem *Palaus*, *et Salm. l. c. cum Hurtado*, non teneri Oratoris prædictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantum mente concepta, quia (ut ajunt) tunc crimen pravi illius animi non subjacet potestati Ecclesiæ. Sed huic opinioni non acquiesco; hic enim non agitur de pœna, sed de Dispensatione, quam bene potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravæ intentionis adfuerit; sicut potest Ecclesia in concessione Indulgentiarum excludere non im-

plentes aliquod opus internum, ut docet *Suar. de Pœnit. D.* 52. *Sect.* 5. *n.* 5. *et Bon. de Indulg. D.* 6. 6. *q.* 1. *p.* 5. *n.* 29. cum aliis. Probabilissime vero dicunt *Salm.* c. 14. *n.* 43. cum aliis, quod si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam Dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita (quæ omnino et semper exponi debet, ut *n. seq.* mox videbimus), tunc non est opus, ut allegetur circumstantia malæ fidei, nempe quod copula fuerit consummata ad Dispensationem facilius impetrandam.

1135. Sed redeundo ad quæsitum, dicunt alii valere Matrimonium, si Sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulæ, si illa sit præhabita sine prava intentione obtinendi Dispensationem; ita *Pont. l.* 8. *c.* 17. *n.* 32. et *Salm. c.* 14. *n.* 40. *cum Henr. Perez. Hurt. Vega, Vill. etc.* Sed omnino est tenendum esse nullum, ut docent *Sanch. l.* 8. *c.* 25. *n.* 8. *Laym. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 22. *n.* 19. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 2. *num.* 4. item *Con. Diana, Gutt. Reb. Fill. etc. apud Salm. n.* 39. Et de hoc hodie non est amplius dubitandum ex Bulla *cit. Pastor bonus.* Summ. Pont. Bened. XIV. §. 41. ubi dicitur: *Quod si obtinuerit a nostra Dataria Dispensationem super gradu prohibito, in primo et secundo, vel secundo tantum, ac etiam tertio vel quarto cum reticentia copulæ inter eos secutæ, quam sine honoris detrimento detegere non valeant; possit idem Major Pœnitentiarius, si copula sit adhuc secreta, hujusmodi Dispensationem, seu respective reconvalidationem in foro conscientiæ tantum concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu, compositione* 50. *ducatorum auri de Camera ad Datariam transmit-*

tendorum, *nisi prior gratia expedita fuisset in forma pauperum*. Ex his attende, quod Papa dicendo, *possit reconvalidationem concedere*, non habet pro validis matrimonia cum tali reticentia contracta; tanto magis quod in gradibus modo supra descriptis Dispensatio propter solutionem relatam difficilior redditur.

1136. Quæritur 4. an possit manifestari remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquiorem? Affirmat *Sanch. lib.* 8. *D.* 24. *n.* 8. *Pont. l.* 8. *c.* 17. *n.* 26. *et Salm. c.* 14. *n.* 46. *ac Sylv. ac Pont. apud Tourn. t.* 2. *p.* 136. *v. Observandum* 2. Idque inferunt ex quodam Motu Proprio S. Pii V. *Sanctissimus*, ubi dictum fuit, quod Dispensatio sine gradus propinquioris mentione obtenta (nempe si Sponsi sint conjuncti in quarto, et tertio gradu) *de subreptionis vel obreptionis vitio notari non possit*, *obtentis tamen postea Litteris Declaratoriis super propinquiori*. Unde dicunt quod hujusmodi Litteræ (quibus declaratur quod gradus propinquior non obstat Matrimonio) requiruntur tantum in foro externo ad vitandum scandalum, non vero si scandalum absit. Hinc, contra *Conradum*, *Tournely*, *Anacl. etc.* qui dicebant Matrimonium esse nullum sine præfatis Litteris, declaravit Benedictus XIV. in Brevi, *Etsi matrimonialis*, dato 30. Sept. 1755. (vide in *Bullar. t.* 4. *pag.* 346. §. 6.) Matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum; modo propinquitas non sit primi aut secundi gradus consanguinitatis, vel affinitatis. Præterea recte advertit *Tourn. t.* 2. *pag.* 136. *Observ.* 2. quod in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu, quia difficilius conceditur, ut nepos ducat amitam, quam patruus ducat neptem: major enim per-

versio ordinis est, ut nepos constituatur suæ amitæ caput.

1137. Quæritur 5. si quis petat secundam Dispensationem in eadem materia post primam alias obtentam, an primam exprimere debeat? Respondetur affirmative, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem a dispensando. Secus si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso; ita *Conc. pag.* 351. *n.* 23. cum communi, et *Salm. c.* 14. *n.* 47. *et* 48. *cum Coninck* et *Aversa.*

1138. Quæritur 6. an si quis habeat plura impedimenta affinitatis ejusdem gradus, puta si cognoverit duas sorores suæ sponsæ, debet in supplicatione Dispensationis utramque copulam exprimere? Negant *Vega*, *Henr. Led. et Man. apud Escob. l.* 27. *n.* 747. Sed probabilius affirmant *Sanch. l.* 8. *D.* 24. *n.* 5. *Pont. l.* 8. *c.* 17. §. 5. *n.* 25. *Conc. p.* 352. *n.* 13. *Anacl. p.* 701 *n.* 165 *Salm. cap.* 14. *n.* 50. *cum Aversa*, *et Pal. et Escob. n.* 748. *cum Mol. Hurt. Con. Villal. Diana*, *Leand.* ac Rota Rom. Ratio, quia in simplici non comprehenditur mixtum; et licet hæc impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non amplius dubitandum, nam sic omnino tenendum esse declaravit Benedictus XIV. in Brevi, *Etsi matrimonialis*, jam supra relato *n.* 1136. Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis etc. *Sanch. et Anacl. ll. cc.*

1139. Quæritur 7. an si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum Dispensatio? Adest triplex sententia. *Prima* affirmat, et hanc tenent *Salas*, *Rodr. et Sa*

apud Salm. c. 14. *n.* 52. et probabile vocant ibi *Villal. Dicast. et alii*, quia nullibi ex jure habetur requiri, quod impedimenta simul exponantur. *Secunda* sententia negat quam tenent *Sanch. l.* 8. *D.* 23. *num.* 2. *Pont. l.* 8. *c.* 17. §. 4. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 3. *n.* 11. *Conc. p.* 352. *n.* 23. *et Escob. n.* 745. *cum Suar. Laym. Perez*, *et Gutt.* item *Diana*, *ac Leand. apud Salm. n.* 53. tum quia sic habet praxis Curiæ; tum quia unum impedimentum cum altero conjunctum difficilius dispensatur. *Tertia* sententia probabilior, quam tenent *Salmant. num.* 54. cui non dissentiunt AA. secundæ, distinguit, et dicit quod si impedimenta disparate se habent, et unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio, tunc sufficit divisim obtinere Dispensationem. Secus si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad Matrimonium contrahendum, puta si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit; tunc enim difficilior redditur Dispensatio. Excipiunt *Coninck*, *et Aversa apud Salm.* si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum, et aliud secretum, quod infamiam possit afferre, nempe si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occulte cognovit; tunc enim, ne infamentur contrahentes, bene possunt divisim Dispensationem petere. Et talem testatur *Aversa* esse stylum Curiæ. Sed id dico intelligendum tantum respectu ad Dispensationem obtinendam a Dataria, puta ob publicum impedimentum consanguinitatis cum Sponsa; nam quoad Dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam debent ea impedi-

menta simul exponi, cum simul exposita jam, ut diximus, Dispensationem reddant difficiliorem.

1140. Quæritur 8. an si quis post obtentam Dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterum habuerit rem cum eadem consanguinea sponsæ, antequam eam duxerit, nova indigeat Dispensatione? Si Dispensatio non adhuc fuerit executa ab eo cui commissa est, conveniunt omnes non indigere; ita *Contin. Tour. tom.* 2. *pag.* 228. *v. Si vero*, *et Elbel de Matr. pag.* 505. *ex n.* 506. quia tales dispensationes non sortiuntur effectum a die expeditionis, sed a tempore executionis. Si tamen jam fuerit executa, affirmant *Habert de Legib. cap.* 13. *et Elbel l. c. ex Gob. et Quintanad.* quia executor solum dispensare potest in impedimento contracto, non autem in contrahendo, maxime cum Litteris S. Pœnitentiariæ soleat committi facultas cum clausula, *ut dispenses hac vice.* Verum probabilius non requiritur nova Dispensatio, ut dicunt *Sanch. l.* 8. *D.* 25. *num.* 4. *cum Guttier. Cord. et Manuel*, ac *Tournely loc. c. cum Anacl. et Conrado*, qui de hoc affert expressam Declar. S. C. Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi Matrimonium; at hoc videtur denotare clausula illa *hac vice*, si forte verum est quod talis clausula soleat apponi, quod nescio. Ceterum ipsa S. Pœnitentiaria in praxi hanc nostram sententiam sequitur, ut ego ipse observavi in quodam authentico ejus Rescripto, edito die 21. Sept. 1752. ubi sic responsum fuit: *S. Pœnitentiaria ad præmissa respondet, quod si Orator alias super eodem primi affinitatis gradus impedimento ad Matrimonium contrahendum cum muliere de præsenti ejus conjuge fuerit dispensatus, etiamsi ipse post obtentam gratiam, atque ante Ma-*

trimonii celebrationem denuo cum supradicta mulieris mater relaptus sit, nova dispensatione non indigere. Et hoc valet etiam quoad Dispensationem obtentam a Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis, modo Dispensatio non sit impertita *in forma pauperum; ita Conradus lib. 8. c. 1. num. 51. et Sanchez de Matr. l. 8. D. 24. n. 8. cum aliis.*

Dicit autem Benedictus XIV. *Notif.* 87. *num.* 51. *Ex Fill. Clericat. et Tamb.* quod si, obtenta Dispensatione S. Pœnitentiariæ in foro conscientiæ, impedimentum detentum fuerit in foro externo, et Conjuges nullas afferre possint probationes, quod Matrimonium ita sit contractum, tunc Episcopus, Parochus, et judex debebunt acquiescere testimonia Confessarii fidem facientis de Dispensatione impetrata.

1141. Quæritur 9. An si post obtentam Dispensationem super gradu prohibito antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter Sponsos, nova requiratur Dispensatio? Negant alii, ut *Ovan. Sa, etc. apud Sanch. lib. 8. D. 25. n. 6.* Sed verius affirmant *Sanch.* cum *Gallego, Guttier. etc. n. 8.* Ratio, quia Stylus Curiæ sic obtinuit, ut incestus hic declaretur; illo enim manifestato, Pontifex majorem imponit pœnitentiam, ampliorem que compositionem pecuniæ exigit. Et sic etiam declaravit S. C. mense Maji 1635. (*apud Pitton. n.* 878.) ubi dictum fuit: *Qui Litteris Dispensationis obtentis super gradu prohibito consanguinitatis, et illis non per præsentatis contraxit, vel carnaliter* (nota) *sponsam cognovit, non potest absque nova Dispensatione in Matrimonio permanere.* Et idem eruitur ex dictis in quæst. 3. *n.* 1134. Probabiliter vero ait *Sanch. l. c. n.* 5. quod licet Dispensatio fue-

rit concessa cum clausula, *modo culpa non interfuerit*, tamen si illa habeatur post executionem Dispensationis, tunc non requiritur nova Dispensatio, quia sufficit ad ejus valorem, quod ante illam copula non intervenerit.

1142. Quæritur 10. an si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque debeat a proprio Episcopo dispensari? Affirmant *Sambovius*, *Gibert. etc. apud Contin. Tourn. tom. 2. pag. 247. quæst. 1.* sed negant probabiliter ipse *Tourn. cum Episcopo Tutelensi.* Ratio, quia, cum Episcopus aufert a suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito, sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito, dispensaret etiam cum extraneo, unde hic extraneus bene poterit tunc contrahere coram Parocho alterius cum quo dispensavit Episcopus.

1143. Quæritur 11. quæ sint clausulæ solitæ apponi in Dispensationibus a S. Pœnitentiaria? Clausulæ I. *Si ita sit.* In hoc bene ajunt *Sanch. lib. 8. D. 34. n. 21. Cabassut. T. I. lib. 3. cap. 27. n. 10.* fidem esse adhibendam pœnitenti, nisi Delegatus certe sciat oppositum ex notitia extra Confessionem accepta. Dicit autem *Sanch. lib. 8 D. 20. n. 18. cum Navarr.* quod si petatur Dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio, vel periculum labendi tantum semel vel iterum, sed requiritur, ut vovens sit in periculo sæpius violandi votum. Sed melius censet *Contin. Tourn. tom. 2. pag. 238. in princ. cum Pontas*, sufficere si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsus, quia per unum lapsum jam castitas amittitur. II. *Audita prius Sacramentali Confessione.* Juxta igitur hanc

clausulam necessaria est Confessio: neque huic revera contradicit *Sanchez lib. 8. D. 24. n. 29.* ut putat *Tournely pag.* 236. nam tempore quo scripsit *Sanch.* hæc clausula non apponebatur, et ideo dixit non requiri Confessionem, sed ipsemet *Sanch.* subdit *ib.*, quod Confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur. III. *Sublata occasione peccandi.* Intelligitur si occasio sit voluntaria, quod de facto est tollenda; si vero necessaria, auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda, ut recte explicat *Tourn. d. pag.* 239. *v. Tertio.* IV. *Dummodo impedimentum sit occultum.* De hac clausula vide dicta *n.* 1111. V. *Injuncta ei gravi pœnitentia.* Intelligitur juxta vires pœnitentis, ut bene notat idem *Tourn. l. c. v. Quarto*, cum *Tiburt. Nav.* qui dicit posse injungi ex. gr. per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio Rosarii ter in hebdomada, aut frequens Confessio (saltem semel in mense), orationes, lectio spiritualis etc. Quod si pœnitens propter crimen, super quo petitur Dispensatio, jam satisfecerit pœnitentiam, dicit *Tourn. ibid.*, illius præviæ satisfactionis bene habendam esse rationem, unde Confessarius tunc pœnitentias in Brevi Romano præscriptas moderari debebit. Si vero Dispensationi concessæ sit a Pœnitentiaria annexa quædam species commutationis, nempe Confessio semel in mense, hæc a Confessario omnino est imponenda, ut idem *Tourn. ib. n.* 2. et Bened. XIV. *Notif.* 87. *n.* 46. cum *Sayro.* VI. *Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ.* Hæc laceratio statim facienda est; sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post Dispensationem executam; juxta dicta *n.* 856. Si autem in Litteris non sit

apposita clausula lacerationis, prout non apponitur quando Matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed hujusmodi Dispensatio debet a Parocho caute adnotari in libro, qui non possit ab alio aspici, ad hoc, ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de Dispensatione impetrata.

1144. Quæritur 12. in quibus impedimentis S. Pœnitentiaria habeat facultatem dispensandi? Ad hujus quæsiti declarationem, quæ multum potest prodesse ad praxim Parochorum, et Confessariorum, hic operæ pretium duxi adnotare quæ habentur in Bulla Sum. Pont. Bened. XIV. quæ incipit *Pastor bonus*, edita die 13. Ap. an. 1744. ubi confirmata et inserta est Bulla Innoc. XII. (emanata 3. Aprilis 1692. incipiens: *Romanus Pontifex*). Ibi §. 39. pro Matrimoniis nondum contractis sic habetur: *In Matrimoniis contrahendis possit idem Major Pœnitentiarius in foro conscientiæ tantum super impedimentis occurrentibus, quæ Matrimonium non dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare.* Hujusmodi autem impedimenta tantum impedientia hodie (ut diximus supra) ad tria reducuntur nempe votum, sponsalia, et Ecclesiæ vetitum. Quo vero ad impedimenta dirimentia, sic ibi traditur: *At in Dispensatione super quocumque impedimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis, ex copula licita, sive ex cognatione spirituali proveniente, etiam in foro conscientiæ tantum, tametsi impedimentum sit occultum, et periculum scandalorum immineat, in iisdem Matrimoniis contrahendis abstineat.*

Circa vero impedimenta in Matrimoniis jam contractis §. 40. sic dicitur: *In Matrimoniis vero contractis, a Dispensatione seu Matrimonii*

reconvalidationi in gradibus primo, et secundo, seu secundo tantum consanguinitatis vel affinitatis ex copula licita, etiam in occultis, pariter abstineat, præterquam si in secundo tantum gradu prædicto impedimentum saltem per decennium duravit occultum, et Oratores simul publice contraxerint et convixerint, et uti Conjuges reputati fuerint. In tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit dispensare, atque in iisdem tertio et quarto gradibus publicis possit revalidare Matrimonia ex causa subreptionis, et obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter contractæ: præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ antea revera non intercesserat. Et ratio hujus est, quia in reconvalidatione Matrimonii nulli propter copulam falso expositam, non redundat infamia in contrahentes. Deinde super affinitate ex copula illicita §. 43. dicitur: *Super impedimento occulto affinitatis ex copula illicita, quotiescumque adsit rationabilis causa, licet periculum scandalorum non immineret, in Matrimoniis tam contractis quam contrahendis in foro conscientiæ dispensare et dispensari mandare valeat.* Super impedimento autem criminis §. 44. *Super occulto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam in contrahendis quam contractis Matrimoniis dispensare. Si vero crimen fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, possit in occultis pariter dispensationem concedere; raro tamen, et quando necessitas postulaverit ratione alicujus gravis imminentis periculi, quod prudentia Majoris Pœnitentiarii, re præsertim discussa in Congregatione, vel Signatura, arbitrandum erit.* Demum in §. 57. Noster SS. Pontifex confir-

mat omnia Privilegia et Indulta *S.* Pœnitentiariæ concessa, etiam vivæ vocis Oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem Benedictus *Notif.* 87. *n.* 7. refert Innoc. XII. declarasse vivæ vocis Oraculo, S. Pœnitentiariæ esse concessas omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis quæ in sua Bulla, *Romanus*, exceptæ fuerant.

1145 Insuper notandum 1. quod ad Dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet, quamvis ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit; ita *Sanch. l.* 8. *D.* 3. *ex n.* 4. *et Salm. c.* 14. *n.* 37. qui addunt quod si idem impedimentum afficit utrumque Sponsum, sufficit pro uno Dispensationem impetrare. Secus vero, si impedimentum afficiat unum independenter ab impedimento alterius.

1146. Notandum 2. quod cum petitur Dispensatio a Dataria, exprimendum est nomen, cognomen, Diœcesis originis et domicilii tantum, si Orator ibi habeat perfectum domicilium; item utraque Diœcesis Sponsi et Sponsæ, si ipsi diversas Diœceses habeant. Quando vero petitur a S. Pœnitentiaria, tacentur nomina, et alia, sed tantum exprimitur persona et locus, quo litteræ sunt dirigendæ.

1147. Hic refert ad praxim Confessarii adnotare Formulam supplicationis ad impetrandam a S. Pœnitentiaria Dispensationem impedimenti ad contrahendum, sive reconvalidandum Matrimonium, videlicet:

Intus. ***Eminentissimo e Reverendissimo Signore.***

NN. avendo avuto copula con una donna, si ritrova aver data parola di Matrimonio ad NN.

sua sorella; e perchè l' impedimento è occulto, e non succedendo il detto Matrimonio, ne verrebbe molto scandalo, supplica perciò l' Em. S. a volergli concedere la Dispensa. La risposta si degnerà di mandarla a Napoli (o pur per la posta di Napoli a Nola), in testa di.. (hic exprimatur nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit). Si autem petitur Dispensatio voti castitatis: *NN. si ritrova aver fatto voto di castità, ma perchè sta in grave pericolo d' incontinenza, prega per tanto l' Em. S. a dispensare nel suddetto voto, affine di poter contrarre Matrimonio, etc.* Ita, si Matrimonium nondum est contractum; si vero Matrimonium jam est contractum, sic scribi potest: *NN. ignaro (o consapevole) dell' impedimento ha contratto Matrimonio con una donna, la cui madre (o sorella) avea prima carnalmente conosciuta; onde, essendo l' impedimento occulto, e perciò non potendosi separare senza scandalo, supplica l' Em. S. per l' assoluzione, e Dispensa. La risposta, etc.*

Foris autem inscribetur. *All' Eminentissimo e Reverendissimo Signore, Signore, e Padrone Colendissimo,*

Il Signor Cardinale Penitenziere Maggiore.

Roma.

Delegatus autem, cui commissa fuerit executio Dispensationis, poterit in dispensando hanc vel similem formulam adhibere post datam Sacramentalem Absolutionem: *Et insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu pri-*

mi et secundi (gradus proveniente ex copula illicita , a te habita cum sorore mulieris cum qua contraxisti (aut contrahere intendis) ut Matrimonium cum illa rursus contrahere possis , renovato consensu ; et prolem , si quam suscepisti (vel suscipies) , legitimam declaro. In nomine Patris , etc. Si vero Dispensatio sit a voto castitatis , dicitur : *Insuper tibi votum castitatis , quod emisisti , ut valeas Matrimonium contrahere , et illo uti , in opera quæ tibi præscripsi dispensando commuto. In nomine , etc.* Si quis , non obstante voto castitatis , Matrimonium jam inierit , dicitur : *Item non obstante castitatis voto quod emisisti , in Matrimonio remanere , et debitum conjugale exigere possis , auctoritate Apostolica tecum dispenso. In nomine , etc.*

Qui autem velit legere Bullam Benedicti XIV. ubi præscribitur forma procedendi in omnibus causis nullitatis Matrimonii , videat *P. Zachariam apud Croix l. 8. p. 3. ad num.* 430, qui illam , in extensum refert. Incipit præfata Bulla , *Dei miseratione* , fuitque edita nonis Novemb. an. 1741.

Finis Tomi Octavi.

INDEX

CAPITUM, ET DUBIORUM,

HUJUS OCTAVI VOLUMINIS.

TRACTATUS V.

De Extrema-Unctione, et ordine.

CAPUT I.

Quid sit Extrema-Unctio, et quæ circa eam observanda? pag. 3.

ciat. 725. An Sacerdos incurrat irregularitatem, si æger decedat, dum eum revolvit, etc.

726. *De administratione* hujus Sacramenti. An liceat aliquando ministrare sine vestibus sacris. 727. Quale peccatum sit omittere orationes, vel alias preces. 728. Quale, deferre oleum sine lumine? Et quale, omittere signum crucis? Et an liceat Sacerdoti deferre oleum una cum Viatico. 729. An teneatur pastor dare hoc Sacramentum petentibus? et an cum periculo vitæ. An teneantur dare alii Sacerdotes. 730. An liceat Parocho oleum retinere domi.

731. *De affectibus* hujus Sacramenti. An per Extremam-Unctionem remittantur mortalia per se. Et an principalis ejus effectus sit remissio peccatorum, vel remissio reliquiarum peccati.

732. *De subjecto* hujus Sacramenti. An sint capaces amentes. An ebrii. An impœnitentes, excommunicati, et vulnerati in rixa? An phrænesi laborantes? An muti, surdi, et cæci a nativitate? 733. An peccet graviter, qui negligit hoc Sacramentum suscipere.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis.

DUBIUM I.

Quid sit Ordo, quotuplex, et quæ ejus materia? pag. 44.

734. Quid est Sacramentum Ordinis, et quot sint Ordines. Et an prima Tonsura sit Ordo. 735. Quid sit Ordinatio, et quid Ordo. Et quinam sint effectus Ordinis. Definitio cujusvis Ordinis. 736. An singuli septem Ordines sint Sa-

plendi sunt defectus in Ordinatione commissi. 759. Et an supplendi tempore statuto ad Ordinationes. 760. Quinam Episcopus possit ordinare. (*Vide etiam infra a n.* 769.).

761. Qui sit minister Ordinis. 762. Qu. 1. An possit esse minister quivis Sacerdos ex concessione Papæ. An etiam ad conferendum Presbyteratum. Et an ad conferendum Diaconatum, et Subdiaconatum. 763. Qu. 2. An Abbates possint conferre Tonsuram, et Ordines minores; aut Litteras dimissorias concedere subditis suis non religiosis. 764. Dub. 1. An possint Ordines conferre suis novitiis. 765. Et an novitii debeant ordinari ab Episcopo loci novitiatus, etc. 766. Dub. 2. An Abbates ordinantes non subditos valide ordinent. 767. An conferens Ordines minores in mortali graviter peccet.

768. A quo Episcopo ordinari debeant Regulares. 769. Ordinatio sæcularium fieri debet a proprio Episcopo, alias etc. 770. Plura notanda ex Bulla *Speculatores*. 771. Quid si quis in una Diœcesi habeat originem, in alia domicilium, et in alia beneficium. 772. Quid si quis casu alicubi nascitur. 773. Quid si quis habeat diversa domicilia. 774. Quando quis possit ordinari ab Episcopo Beneficii. 775. Dub. 1. An Episcopus Beneficii possit dispensare in interstitiis. 776. Dub. 2. An licite Episcopus ordinet eum, cui confert Beneficium, ut possit eum ordinare. 777. Quid si quis in diversis Diœcesibus Beneficia habeat. Et an studiosi contrahant domicilium. 778. Quid requiratur, ut quis ordinetur ratione domicilii. 779. An Barones, ejusque filii gaudeant domicilio feudorum. An Officiales domicilio loci, ubi degunt. 780. Quomodo possit quis ordinari ratione *familiaritatis*. Et, an hoc titulo possint ordinari famuli famulorum.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in Ordinando?

ordinans possit dispensare cum alieno super irregularitate etc. 790. V. Examen de scientia, juxta qualitatem Ordinis suscipiendi. 791. Qu. 1. Quæ debeat scire Sacerdos, præsertim circa Sacramentum Pœnitentiæ. Qu. 2. An illitterati sint irregulares. Qu. 3. An in Regularibus minor scientia requiratur. 792. Quid ultra notandum circa examen. VI. Titulus sustentationis, de quo infra ex num. 813. 793. VII. Ut Ordines gradatim suscipiantur. 794. VIII. Ut Ordines suscipiantur tempore debito. Utrum in festis liceat ordinare in minoribus plusquam duos. 795. IX. Ut serventur interstitia. 796. An qui eadem die suscipit duos Ordines sacros incurrat suspensionem. Quid si in Sabbato suscipit unum, alium in Dominica. Dub. 1. An hæc suspensio sit latæ sententiæ. Dub. 2. An incurrat suspensionem qui suscipit duos Ordines sacros, non servatis interstitiis. 797. An liceat eadem die suscipere quatuor Ordines minores cum Subdiaconatu. Dub. 1. An excuset consuetudo contraria. Dub. 2. An taliter ordinatus incurrat suspensionem. Dub. 3. An Regulares possint ordinari extra tempora. Dub. 4. An ipsi tunc possint ordinari in quovis festo duplici. Quid de initiandis in tribus diebus festivis. 798. X. Ut servetur locus debitus, et existentia Episcopi in propria Diœcesi. 799. XI. Ætas debita; alias incurritur suspensio. Dub. 1. An eam incurrat, qui ordinatur ante ætatem ex ignorantia crassa. Dub. 2. An mala fide ordinatus ante ætatem, possit, ea completa, Ordinem exercere. Dub. 3. An incurrat irregularitatem suscipiens Sacerdotium ante ætatem 800. Quomodo computanda ætas. Dub. 1. An possit ordinari mane, qui vespere complet ætatem. Dub. 2. An computandus annus bisextilis 801. XII. Exercitium Or-

trimonii 818. Qu: I. An quis possit ordinari ad titulum suæ industriæ. 819. Qu. II. An pater teneatur assignare patrimonium filio volenti ordinari. 820. Qu. III. An incurrat suspensionem qui ordinatur sine titulo. 821. Dub. 1. An qui ordinatur cum patrimonio ficto. 822. Dub. 2. An qui ordinatur, data fide de reddendo illud donanti. 823. Dub. 3. An qui post Diaconatum illud donanti renunciat. 824. Dub. 4. An ordinatus possit patrimonium renunciare, si habeat aliunde sustentationem.

§. III.

De obligatione deferendi habitum, et Tonsuram? pag. 166.

825. Qu. I. An peccent graviter Clerici non deferentes habitum. 826. Qu. II. An non deferentes Tonsuram. 827. Quando isti ob habitum, et Tonsuram dimissam amittant privilegium fori, et Canonis.

828. Ad quid teneantur Sacerdotes vi *obedientiæ*, quam promittunt Episcopo. An possint Religionem ingredi, Episcopo contradicente. 829. Quæ obligatio sit de Missis, et præcibus, quæ ab Episcopo imponuntur ordinatis. 830. De statutis in concordato nostri Regni.

TRACTATUS VI.

De Matrimonio.

CAPUT I.

De Sponsalibus.

DUBIUM I.

si Papa dispensaverit. An sufficiat subharratio annuli, et missio munerum? Quid si parentes annulum mittant? 844. Qu. I. An sponsalia contracta per metum gravem sint per se nulla. Qu. II. Quid si per metum levem. Qu. III. An qui contraxit ex metu levi possit sponsalia rescindere.

DUBIUM II.

Quæ, et quanta sit obligatio sponsalium? pag. 195.

845. Sponsalia obligant sub gravi. An autem obligent ad statim ineundum Matrimonium. 846. An Judex possit, et debeat cogere nolentes ad Matrimonium. 847. An fornicatio sponsæ, vel sponsi cum alia sit specie diversa?. Ficte promittens non tenetur ad nuptias, nisi copulam extorserit a virgine. (*Vide etiam dicta de Rest. T. III. l. 3. ex num.* 642.) 848. Si quis cum duabus sponsalia contraxit, et cum secunda coierit, quam ducere debeat. 849. De filiis nuptias contrahentibus insciis parentibus. An tales nuptiæ sint validæ. Qu. I. An et qualiter peccent filii nubentes, parentibus insciis, vel inconsultis? Quid si sponsalia fuerint jurata? Quid si sponsus post illa virginem defloraverit? An Prælati teneantur has nuptias impedire? Ex quibus autem causis excusentur filii contrahentes sine consensu parentum. 850. Qu. II. An teneatur filius obedire patri præcipienti Matrimonium. 851. Quæst. III. An notabilis disparitas conditionis aut status inter contrahentes irritet sponsalia. 852. Resiliens perdit arrhas, etc. Not. I. Quid si mulier promittit aliquid viro, ut eam ducat, et quid e converso. 853. Not.

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur sponsalia? pag. 227.

VI. Per *discessum alterius* in longinquum. Quid si in propinquum, animo redeundi. 867. VII. Per *lapsum temporis præfixi*. Dub. 1. Quid si dubium sit, an terminus fuerit assignatus ad finiendam obligationem. 868. Dub. 2. Quid si alter fuerit juste impeditus? Dub. 3. An, elapso termino, etiam pars nocens liberetur. 869. VIII. Per *susceptionem Ordinis sacri*, *et ingressum in Religionem*. IX. Per *votum castitatis*. 870. Distinctius de his agitur, et I. *de Professione Religiosa*. Dub. 1. An per ingressum in Religionem solvantur sponsalia ante professionem. Dub. 2. An, si sponsalia fuerit jurata, teneatur sponsus ante ingressum nuptias inire. 871. II. *de susceptione Ordinum*. Dub. 1. An peccet sponsus suscipiens Ordines sacros invita sponsa. 872. Dub. 2. An per susceptionem Ordinum minorum solvantur sponsalia. 873. III. *de voto* ingrediendi Religionem, suscipiendi Ordines sacros, aut servandæ castitatis. Dub. 1. An per votum castitatis, aut suscipiendi Ordines sacros, solvantur sponsalia etiam ex parte voventis. 874. Dub. 2. Quid si sponsus post votum copulam extorsit. 875. X. Rursus agitur de solutione sponsalium per *Matrimonium validum* cum alia, et quæritur, an per illud solvantur sponsalia etiam mortuo conjuge. 876. XI. An per *hereditatem novam* supervenientem. Et quid si offeratur conjugium notabiliter melius. 877. An dissensus parentum sit causa solvendi sponsalia. 878. Dub. 1. An ad solvenda sponsalia semper requiratur auctoritas Judicis. Dub. 2. Quæ probatio sufficiat in foro interno, et quæ in externo.

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma, et ministri? pag. 266.

forma Matrimonii. 898. Solvuntur objectiones. 899. Illationes ex nostra sententia.

DUBIUM II.

De usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus? pag. 300.

900. Actus conjugalis illicitus est I. Si Matrimonium est dubium. 901. Qu. I. An liceat contrahere cum dubio de impedimento. 902. Qu. II. An cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti. Qu. III. An cum opinione probabili probabilitate facti. 903. Qu. IV. An in dubio de valore Matrimonii jam contracti liceat petere et reddere. Et signanter an uxor non certa de morte primi viri teneatur reddere secundo. 904. Dub. 1. An, contracto Matrimonio bona fide, superveniente dubio, liceat petere post diligentiam. 905. Dub. 2. Quid si adsit opinio probabilis tantum pro nullitate Matrimonii. 906. Dub. 3. An, nuptiis initis cum dubia fide, dubitans post diligentiam possit petere. 907. Dub. 4. An in dubio positivo judicandum sit in favorem Matrimonii contracti. 908. An conjux teneatur credere alteri asserenti se ficte consensisse. Quid si audiat impedimentum a testibus fide non dignis. Quid si audiat ab uno fide digno. 909. II. Illicita est copula, si fiat cum periculo sanitatis. Dub. 1. An liceat petere, si alteruter conjugum laborat lepra, morbo gallico, et simili. 910. An liceat petere post balnea, aut sectionem venæ,

prævideatur. 935. Perpenduntur quidam tactus enormiter turpes. 936. Qu. III. An peccet graviter conjux turpiter seipsum tangens, altero absente. 937. Qu. IV. An si morose delectetur de copula habita vel habenda?

ARTICULUS II.

An actus conjugalis sit præceptus, et debitus? pag. 357.

938. Conjuges per se tenentur reddere, et quandoque etiam petere. 939. Tenentur etiam ad cohabitationem, nisi adsit justa causa excusans. Dub. 1. An possit vir expellere uxorem ob dotem non solutam? Dub. 2. An teneatur eam alere, non soluta dote? Dub. 3. An si ipsa adulterium commiserit? 940. De obligatione reddendi debitum. Qu. I. An sit mortale negare debitum semel vel bis? Quid si alter remisse petat, vel si precibus cedat? Quid si immoderate petat? Quid si alter differat reddere ad breve tempus. 941. Qu. II. An multiplicitas filiorum possit esse causa justa negandi debitum. 942. Peccat conjux reddens se impotentem. 943. Qu. I. An conjux teneatur reddere alteri illicite petenti. 944. Dub. 1. Quid si culpa se tenet ex parte petentis, nempe si ille habeat votum castitatis, etc. 945. Dub. 2. Quid si petens sit incestuosus. 946. Qu. II. An conjux teneatur reddere petenti cum sola culpa veniali. 947. Qu. III. An liceat reddere, vel petere a viro volente seminare extra vas post copulam incœptam. 948. An conjux teneatur et possit reddere, si mutuo cum altero voverit castitatem? Quid si alter si amens, vel ebrius. 949. Incestuosus, et vovens castitatem non pot-

vortium sufficiat suspicio de adulterio. 962. Qu. II. An liceat facere divortium ob sodomiam, vel bestialitatem commissam a conjuge. Qu. III. An ob copulam sine seminatione. 963. Qu. IV. An vir, cognito adulterio uxoris, teneatur eam dimittere. 964. Qu. V. An uxor teneatur divertere a viro adultero. 965. Et an conjux innocens teneatur recipere alterum adulterum emendatum. 966. Qu. VI. In quibus casibus conjux nequit divertere ab adultero. I. Casus si uterque sit reus adulterii. II. Si conjux consentiat in adulterium alterius. III. Si adulterium accidat sine culpa. IV. Si injuria remittatur. 967. Dub. 1. An facto divortio per sententiam judicis, possit conjux innocens adulterum ad se revocare. Dub. 2. Quid si facto divortio, innocens etiam adulteretur. 968. Dub. 3. An vir possit adulteram dimittere propria auctoritate. 969. Facta juridica separatione, vir potest ingredi Religionem, aut fieri Sacerdos, invita adultera; adultera vero id non potest nisi de licentia alterius. 970. Permittitur II. divortium ob sævitiam alterius. 971. Qu. 1. An ob hanc causam possit conjux recedere propria auctoritate. Q. 2. An possit fieri Religiosus altero invito. Qu. 3. Qualis timor sufficiat ad faciendum divortium ob sævitiam. 972. Q. 4. An sola verbera sint justa causa divortii. 973. Permittitur III. divortium conjugi, si alter trahat eum in peccatum. 974. Permittitur IV immo aliquando præcipitur divortium ob hæresim alterius. 975. Permittitur V. ob mutuum consensum. 976. Facto divortio, apud quem sint filii educandi? Et cujus conjugis expensis. 977. An uxor teneatur sequi virum quoad cohabitationem.

CAPUT III.

DUBIUM I.

missio conditionata inducat impedimentum. 1041. Dub. 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua. 1042 Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum Matrimonio attentato, vivente conjuge. 1043. Peccat qui vivente conjuge promittit alteri Matrimonium. 1044. *VI. disparitas cultus.* Quid de Matrimonio cum hæreticis. 1045. *VII. Vis*, sive metus gravis, et injuste incussus ad extorquendum Matrimonium. 1046. In quo vis differt a metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco. 1047. Quæ requirantur ad metum gravem. 1048. Quæ mala constituant metum gravem. 1049. Quæ requirantur, ut metus irritet Matrimonium. 1050. Dub. 1. Quid si Judex injuste aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam. 1051. Dub. 2. Quid si reus juste damnetur. 1052. Dub. 3. Quid si quis esset innocens, sed juste damnaretur secundum allegata. 1053. Dub. 4. Quid si medicus neget mederi, nisi ducat filiam. 1054. Dub. 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut ecclesiastico. 1055. Dub. 6. An irritet metus levis. 1056. Dub. 7. An metus reverentialis. 1057. Dub. 8. An possit resilire, qui metum incussit. 1058. *VIII. Ordo.* 1059. An Ordo sacer dirimat Matrimonium de jure divino. 1060. *IX. Ligamen.* 1061. *X. Honestas.* Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. 1062. Qu. 1. An ex Matrimonio nullo. 1063. Q. 2. An ex Sponsalibus juste dissolutis. 1064. Q. 3. An ex Matrimonio clandestino. 1065. *XI. Ætas.* 1066. Vide plura de Matrimonio impuberum. 1067. An sit nullum Matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire? Quid de Matrimonio senum? 1068. *XII. Affinis.* 1069. De impedi-

DUBIUM III.

Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum? pag. 532.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii?
pag. 551.

Finis Indicis Tomi Octavi.

